CAECILII SECVNDI

TOLARVM

BRI DECEM

ET

EGYRICVS

NE ET CVM ADNOTATIONIBVS PERPETVIS

THIAE GESNERI

QVIBVS

HAELIS HEVSINGERI

. THEOPH. ERNESTII

QVE NOTAS ADDIDIT

HENR. SCHAEFER.

LIPSIAE

S CASPARI FRITSCH

MDCCCV.

PRAEFATIO EDITORIS.

Editionis alterius Plinii Gesneriani exemplis distractis, cum nova certatim expeterentur, Fritschius noster, libri redemtor, Io. Christ. Theoph. Ernestium, Professorem Academiae Lipsiensis, rogaverat, ut tertiam curaret editionem, prioribusque correctiorem nec sine accessione notarum emitteret. Susceperat provinciam vir doctissimus, iamque profligato recensendi ac commentandi labore in eo erat, ut exemplar, quod typographus sequeretur, instrueret, cum ecce morbo atroci, mox praematura morte telam paene detextam abrumpere cogitur. Qui casus, acerbus sane literarumque nostrarum caussa lugendus, ne Pli-

nio officeret, neu novam moraretur editionem, quaeritur a bibliopola, qui in defuncti locum protinus ſuccedat, opusque inſtitutum cito abſolvat. Ita factum eſt, ut mihi necopinanti, vix exantlato aerumnoſiſſimo labore Gloſſarii Liviani ex ſchedis Aug. Guil. Erneſtii concinnandi, negotium Plinianum, iucundius illud quidem, ſed tamen, cum alia, ad quae meus me animus vocaret, agenda ſuppeterent, invito reluctantique imponeretur. Quod quomodo adminiſtraverim, priusquam lectores doceo, paucis quantumque mihi conſtitit, indicandum eſt, quae ratio Plinii repetendi Erneſtio placuerit.

In textu quidem recenſendo, ſi locos perpaucos excipias, Gesnerum erat religioſiſſime ſecuturus. Omnino Erneſtius noſter, perinde atque alter ille, Livii editor, a critica ſcriptorum veterum tractatione videtur fuiſſe paullo alienior. Longe maiore cura intentiorique ſtudio interpretationem Plinii complexus erat, ut, ſi quae a Gesnero in hac operis parte, qua maxime cenſentur editiones Gesnerianae, omiſſa eſſent, ea partim ex propriis theſauris expromta adderet, partim ex recentiorum, inprimis Gierigii, libris prudenter delibata repeteret. Itaque Erneſtii notae, ut criſin de textu conſtituendo non pror-

ſus negligant, maximam partem exegetici argumenti ſunt: ceterum et brevitate commendabiles, et vero etiam perſpicuitate. Minore religione, quam in textu reddendo, in notis Gesneri exhibendis verſaturus erat. Etſi enim longiſſime aberat a ratione parum probanda eorum, qui in veterum libris edendis priorum notas editorum cum ſuis ita commiſcent et confundunt, ut, quem quidque auctorem habeat, plane ignores: in Gesneri tamen commentarium paullo plus ſibi ſumſerat, quam ab homine ceteroqui tam circumſpecto facile exſpectaſſes. Quod ſi haec editio ab ipſo Erneſtio evulgata eſſet, Gesneriana haberemus hic atque illic ita vel reficta vel contracta adeoque truncata, ut, ſi qui integrum Gesnerum cognoſcere cuperent, ad priores editiones recurrere cogerentur.

Haec habui quae de Erneſtii inſtituto praefarer. A quo cum meum nonnihil discrepet, quam ego mihimet legem ſcripſerim, breviter oſtendam.

Cum primum in Erneſtii vices ſuffectus eſſem, integrum mihi datum eſt, ut novam Plinii editionem ex meo ſolius arbitrio adcurarem, dumne deſciſcerem a regula, ad quam editor Gottingenſis, plaudente orbe erudito, omne negotium exegiſſet. Mearum igitur

partium esse duxi, primum, ut textum, qualem Gesnerus, emunctae criticus naris, subsidiis suis perspecte usus dederat, mendis modo typographicis, quae editionem alteram sat crassae obsidebant, correctis, refictaque passim interpunctione, illibatum repeterem. Nam etsi probe intellexeram, non omnia in Plinianis sic constituta esse, nulla ut critico materia superesset, in qua elaboranda cum laude versaretur: malebam tamen, si quid critici generis incidisset, id in notis monere, quam manum ipsi textui continuo iniicere. Etenim pigebat taedebatque tumultuariae operae, qua nunc mihi, et tempore excluso, nec satis instructo subsidiis rei bene gerendae necessariis, defungendum fuisset, si ad novam textus recensionem descendere sustinuissem. Praeterea parum placebat, in libris scholarum usui dicatis, qualis hic Plinius est, multa identidem novari; praestabiliusque videbatur, textum probabiliter effictum fideliter retineri, donec novus a critico sagaci, omnibus affluente copiis, inque hoc unum intento, conderetur.

Gesneri notas integras repetii. Debebatur hoc memoriae viri optimi deque literis

ſionem nonnullorum incurrerem, ſi ea quoque ſervarem, quibus nova editio recte carere poſſe illis videretur: tutius tamen putabam hoc ſubire aleae, quam omittendis aliis, aliis in brevius cogendis, quod Erneſtio facere placuerat, fidem meam ſubleſtam reddere, deſideriumque accendere ſuperiorum editionum.

Eadem et maiore etiam religione exhibui, quae nunc primum prodeunt, Erneſtii adnotationes. Correxi nihil niſi apertos calami lapſus. Si quid praeterea Erneſtius deliquiſſe videretur, intactum reliqui, ſatis habens tirones de erroribus verbo admonuiſſe.

Commode memineram, cum primum Plinio edendo manus admoviſſem, in Ioann. Mich. Heuſingeri, eruditiſſimi viri criticique in paucis egregii, Libris duobus Emendationum exquiſitas in libros ſex priores Epiſtolarum Plinii animadverſiones reperiri, a Gesnero bis*) tantum obiter commemoratas, a Gierigio plane neglectas. Harum nullam habere rationem piaculum fuiſſet. Itaque omnes ſuo quamque loco diligenter poſui. Quid moverit Heuſingerum, ut de poſte-

fontem enim, unde ſua ad priores hauſerat, in ſequentibus non exaruiſſe, ipſe nos admonet*). Is fons qui fuerit, quaeque omnino ratio harum animadverſionum, ut ſciant lectores, apponam quae vir eximius illis praefatus eſt.

„Cum ſuis virtutibus pluribus commendantur, quae nunc quidem in omnium manibus ſunt, politiſſimae C. Plinii Epiſtolae: tum eo quoque nomine non poſſunt non cariſſimae eſſe veteris eloquentiae ſtudioſis, quod ex communi illo litterarum quaſi naufragio non ſalvae modo evaſerunt, verum inde etiam quam minimum vitii contraxerunt, germanamque illam argenteae aetatis Latinitatem prope illibatam conſervarunt**). Adeo, quod bonis libris aliis exitio, his etiam ſaluti fuit, quod medio aevo in bibliothecarum angulis neglectae iacuerunt, nec litteratis hominibus librariisque dignae viſae ſunt, quae a multis legerentur. Teſtis eſt Vincentius Bellovacenſis, ſaeculi XIII. ſcriptor ſuae aetatis doctiſſimus, qui *Plinii epiſtolas ad diverſos circiter centum reperire* ſe tantum

---

*) Ad 1, 10, 12.

**) [Conf. tamen, quae I. A. Erneſtius in fine No-

potuiſſe confitetur ſpeculi hiſtorialis lib. X. c. 67. reliquas, quae plures etiam numero ſunt, non vidit. Decimus liber ante ſaeculum XVI. in lucem non emerſit, nec libri VIII. et VIIII. omnes epiſtolae primis editionibus vulgari potuerunt. Hinc rara apud medii aevi ſcriptores Plinii minoris mentio ac prope nulla eſt. Quam male vero librarii de aliis meriti fuerint, quos ſaepius et in plura exemplaria transſcripſerunt, teſtes erunt ſempiterni Cicero, Salluſtius, Curtius, Valerius Maximus, Florus, Iuſtinus, Lactantius, quos ipſorum diſsimillimos nobis reliquerunt. Etſi vero in Plinii epiſtolas minus, quam in ceteros, quos dixi, ſcriptores antiquos, hominum illorum inſcitiae et audaciae licuit: non ita tamen incorruptas et incontaminatas eas ad nos perveniſſe apparet, ut nihil omnino labis inſederit. Multa quidem Catanaeus, plura poſt eum Henr. Stephanus, Caſaubonus, Gruterus, Barthius, Schefferus, Buchnerus, Gronovius, Thomaſius, Cellarius iure ſibi viſi ſunt emendaſſe: horum tamen omnium oculos non pauca ſugerunt, quae Cortii nuper, et proxime Gesneri, viri celeberrimi, induſtria fuerunt reſtituenda. At ne horum quidem ingenio et cura, cuius me quidem admiratorem maximum profiteor, ita omnia

perpolita sunt, ut extremam tandem manum recepisse possint adfirmari. Illud potius, quod nolis, fatendum est, ab iis ipsis, qui maculas delere voluerunt, novas aliquando, ut fieri solet, adspersas esse, aliquas ita penitus insedisse, ut eluere difficile sit, et prope iam temerarium videatur. Non fallere me opinionem, e pluribus exemplis, quae in medium adferam, aliquot certe eos etiam adsentiri cogent, qui alia omnia sibi persuaserunt. In his vero emendandis veteri Plinii exemplari utar, quod in bibliothecam illustr. gymnasii Isenacensis a me illatum est, Romae a. CIƆCCCCLXXXX. typis exscriptum, cuius et Fabricius bibliothec. Lat. Lib. II. c. XXII. n. 3. meminit, quodque a Barthio*) adversar. lib. XVIIII. c. 25. *cascam editionem* appellari puto. Idem Brummero ad manus fuisse video ad L. Cinciam cap. VI. n. 6. ubi ad Plinium lib. V. ep. XXI. 3. ignotam antea lectionem profert. Id ex vetustis membranis expressum esse inde coniicio, quod in plerisque, e Mediceo codice quae primus vulgavit Cortius, et quorum in aliis vix ullum est vestigium, mirifice conspirat; in nonnullis non ab eo tantum, sed a ceteris etiam scriptis editisque

libris non ſine ratione discrepat; in ſcribendi vero et interpungendi more priſcam ſimplicitatem refert, nec multa recentioris aut criticae manus veſtigia oſtendit."

Hactenus Heuſingerus. De meis in Plinium notis non habeo quod praeloquar, niſi ut lectores obteſter, humaniter benevoleque meminerint ſummae trepidationis meae, qui, nil tale animo praecipiens imparatusque, ad alienum negotium abſolvendum acceſſerim. Factum eſt hac ipſa trepidatione, ut alia e memoria elaberentur, alia ſero occurrerent, quae monere et potuiſſem, et vero etiam debuiſſem. Horum partem, cum paſſim ad *Addenda* provocaverim, nunc ſupplebo.

Epiſt. 1, 8, 2. *Petiturus ſum enim.* Solennis hic ordo verborum, quem vehementer miror Gierigio displicere potuiſſe. Tot eius exempla enim in optimis ſcriptoribus occurrunt, ut alterum, ab illo praelatum, aures Romanae parum probaſſe videantur. Si forte dubitas, en nubem exemplorum. *Aequati ſunt enim* Plin. Panegyr. 25, 2. *Alia eſt enim* Cic. de Orat. 2, 25. Senec. Epiſt. 87, 27. *Aliud eſt enim* Senec. Epiſt. 89, 14. *Animi eſt enim* Cic. de Orat. 3, 59. *Facilius eſt enim* Cic. de Orat. 2, 44. *Hic eſt*

enim Senec. Epist. 82, 11. 94, 69. *Hominis est enim* Plin. Epist. 8, 16, 4. *Incredibile est enim* Cic. de Orat. 1, 44. *Incredibilis est enim* Lactant. de Opif. D. 20, 3. Sic enim ibi ex libris scriptis editisque pluribus legendum. Deterior alter ordo, repertus ab I. M. Heusingero in libro Coloniensi: *Incredibilis enim est. Indulgendum est enim* Senec. Epist. 104, 3. *Ingeniosior est enim* Plin. Panegyr. 55, 2. *Longum est enim* Cic. de Orat. 2, 27. *Minus est enim* Plin. Paneg. 88, 7. *Naturae est enim* Senec. Epist. 90, 3. *Naturale est enim* Plin. Epist. 4, 17, 3. *Necesse est enim* Cic. Epist. ad Aul. Torquatum 6, 2. ad Aul. Caecinam 6, 6. Senec. Epist. 109, 10. 114, 11. 121, 12. Natur. Quaest. 1. praef. *Nemo est enim* Cic. de Orat. 2, 82. Epist. ad Lentulum 1, 4. ad quem locum nuperus editor in Animadv. et Emendat. Libris, quos avidissime exspectamus: „Sic scripti omnes mei cum Mediolanensi 1472., Vetustâ in membranis, Aldinis Manutiique editionibus. *Nemo enim est* Veneta 1476., Veneta 1492., Mediolanensis 1493. cum quibusdam aliis. Illud magis Tullianum. Ita etiam in interrogationibus, *quid est enim? quid est igitur?* ubique ma-

est?" *Nihil est enim* Cic. de Orat. 1, 28. 41. 2, 24. 42. 3, 27. 45. Plin. Epist. 9, 32. *Non est enim* Cic. de Orat. 3, 21. Senec. Epist. 85, 24. *Nostra est enim* Cic. de Orat. 3, 31. *Nullum est enim* Cic. de Orat. 1, 48. 3, 5. 57. Plin. Epist. 6, 21, 4. Panegyr. 26, 4. *Omnia sunt enim* Cic. de Orat. 1, 43. ut legendum ex codicibus Guelferb. vulgo perperam *Omnia enim sunt*. *Prima est enim* Cic. de Orat. 2, 78. *Propositum est enim* Plin. Paneg. 56, 1. *Prosecutus es enim* Plin. Paneg. 86, 3. ex verâ Baunii correctione. *Quae est enim* Cic. de Orat. 2, 89. *Quam speciosum est enim* Plin. Panegyr. 18, 1. ad quem locum v. Arntzen. *Quid est enim* Cic. de Orat. 1, 45. Plin. Paneg. 56, 2. *Scitum est enim* Cic. de Orat. 3, 61. *Tanta est enim* Cic. Epist. ad Leptam 6, 19. (20. M. L.). *Temerarium est enim* Plin. Epist. 4, 9, 10. *Una est enim* Cic. de Orat. 3, 6. *Unus est enim* Senec. Epist. 104, 22. *Visa est enim* Plin. Epist. 10, 97, 9. *Voluptates sunt enim* Plin. Panegyr. 82, 8. ex certâ Lipsii emendatione. Sufficient haec. Ad hanc normam vereor ne corrigendi sint illi loci, ubi particula verbo substantivo praeposita reperitur: veluti Caes. de B. C. 2, 32. Cic. de Orat. 1, 29. 2, 54. 3, 45. Plin. Epist. 6, 29, 3. — Idem, opi-

nor, de aliis particulis tenendum. *Liberum est autem* Plin. Paneg. 36, 6. *Non est autem* Senec. Epist. 82, 17. *Nemo est ergo* Plin. Paneg. 44, 3. *Adhibita est igitur* Cic. de Orat. 1, 42.

Epist. 1, 16, 2. Iure praetuli *acutae*. Secundus respexit Tullium suum de Orat. 2, 8. *Quid autem subtilius, quam acutae crebraeque sententiae?*

Epist. 2, 15, 2. *alioqui.* Sic *alioquin* sine *et* occurrit 6, 23, 1. 7, 31, 1. 10, 20, 1. qui loci Gierigium tandem docuerunt, fallere regulam Schwarzianam.

Epist. 3, 5, 8. *parcissimi.* iterum defendit I. A. Ernestius in Clave Ciceron. v. *paratus.*

Not. ad Epist. 3, 6, 3. Tertium exemplum confusionis vocum οἶνος et ὕπνος reperi in collatione Porsoniana codicis Harleiani Odyss. B. 395. pag. 12. a.

Epist. 4, 1, 2. *adligamus.* Add. I. Fr. Gronovius ad Senec. Epist. 94. pag. 449.

Epist. 4, 13, 8. Locus hic tentari non debebat. Similis in negationis usu anomalia occurrit 5, 17, 6. ubi v. quae notavi.

Epist. 4, 27, 6. Locum Euripideum Sophocli tribuit inscitequae interpretatur Devarius de particul. pag. 349. sq. ed. Reusm.

Epist. 6, 15, 3. *ius civile — respondet.*

revocanda lectio antiqua: *in respondendo iure.* ubi male Erneſtius *in respondendo de iure,* quaerens in nota ſubiecta: „Quid porro eſt, *in respondendo iure?* ut vulgati habent. quis ita dixit?" Ciceronem ipſum et alibi ita dixiſſe, poterat ex Clave ſua diſcere. Horat. Epiſt. 1, 3, 23. ſq. *ſeu civica iura Reſpondere paras.*

Epiſt. 6, 19, 5. Conf. 8, 2, 1. *Vendideram vindemias certatim negotiatoribus ementibus.* unde liquet, *certatim* cum *emtitant* iungendum eſſe.

Epiſt. 8, 5, 2. *fruendis voluptatibus.* Cum in MS. *fruendi voluptatibus* reperiatur, Gudius ad Phaedr. 4, 25. probabiliter corrigit *fruendis diu voluptatibus.*

Epiſt. 10, 119, 1. De *certaminibus iselaſticis* cum obiter egiſſet Bouhierius, vir vere illuſtris, in Hagenbuchii Ep. Epigraph. p. 9., laudans Iſelini de illis disſertationem in Hiſt. Acad. Inſcript. Pariſ. T. V. p. 277., ſic pergit p. 10. ſq.:

„Ce que je viens de dire des Jeux Iſélaſtiques me donne lieu de propoſer une conjecture ſur un endroit très obſcur d'une Lettre du jeune Pline à l'Empereur Trajan, X. 119, dont voici le ſujet."

„Pendant que Pline gouvernoit la Bithynie, quelques Athlétes de cette Province, qui

étoient revenus vainqueurs d'un Jeu de cette eſpèce, demanderent à jouir de leurs privilèges, non ſeulement du jour, qu'ils étoient retournez triomphans en leurs patries, mais même de celui, qu'ils avoient été couronnez. *Nihil enim referre,* diſoient-ils, *quando ſint patrium invecti; ſed quando certamine vicerint, ex quo invehi poſſent.*"

„Pline en fit difficulté; et pour ne rien prendre ſur lui, il propoſa ſon doute à l'Empereur Trajan en ces termes: *Ego contra ſcribo Iſelaſticorum* (ou ſelon les anciennes Edit. *Iſelaſtici) nomine. Itaque eorum vehementer addubitem, an ſit potius id tempus, quo εἰςέλασαν, intuendum.*"

„Ces paroles ne font aucun ſèns raiſonnable; en ſorte que les Commentateurs conviennent, que ce texte a été alteré. Ils ne propoſent neantmoins aucune conjecture, qui ſatisfaſſe l'eſprit, ſi ce n'eſt en ce que quelques uns diſent, qu'il faut corriger, εἰςήλασαν. Ce qui eſt indubitable. Du reſte les uns effacent *ſcribo,* et encore *itaque eorum;* les autres ſe contentent de corriger: *Ita tamen, ut vehementer etc.*"

„Mais la première de ces conjectures eſt trop hardie, et la ſeconde eſt contraire au

)'ailleurs elle conserve le mot,
e peut subsister, ce me semble.
'e une décision de la part de
. voulu que proposer un doute,
e Jugement à l'Empereur."
ıi, en attendant que quelque
couvre la véritable Leçon, je
contra, ipso Iselastici nomine,
m, vehementer addubitem etc.
n deux mots la raison, qu'allé-
.thlétes, en répondant, qu'elle
ar le nom même *d'Isélastiques,*
onné tant à leurs Jeux, qu'à
s. Ce nom supposoit en effet
emnelle dans la patrie du vain-
il suivoit, que la récompense,
ıit, ne lui étoit duë, que du
entrée, *quum quis in civita-*
ε εἰςήλασεν, suivant la sage rè-
jan."
est clair, et naturel. Mais ces
linaires, *Iselastici, et Iselasti-*
ınt point entendus des Copi-
ns doute donné lieu à leur
ıme il n'est arrivé que trop

De eodem loco ipſe Hagenbuchius in Ep. ad Gorium pag. 451.:

„Pag. 11. κριτικώτατος *Bouhierius* corruptum Plinii locum reſtituere adgreſſus eſt. quem locum quia editores Pliniani neſciverunt a Sam. Petito tentatum eſſe, eius verba *de Leg. Att. pag.* 62. *init.* ſubiicio. „Reſcribo: *Ego cum tranſcribo*, Iſelaſticorum, „*nomine itaque eorum vehementer addubitem, an ſit potius id tempus, quo* εἰςέλασαν, „*intuendum*. Nempe cum libellum ab *Iſelaſticis* ſibi oblatum Imperatori mittendum „tranſcriberet Plinius, ipſo eorum nomine „monitus facile vidit *Iſelaſticos* dictos fuiſſe, „non ex eo tempore, quo ſunt coronati, „ſed ex quo patriam invecti ſunt, εἰςέλα-„σαν." Editiones Plinii praeſtantiores, Hearniana, et noviſſima Longoliana, emendationem Schefferi habent: Ego *cuncta* ſcribo Iſelaſticorum nomine: *ita tamen ut* vehementer addubitem. Si *ita tamen ut* verior lectio eſſet, conarer legere: Ego *contracta* ſcribo, i. e. in compendium a me redacta. proconſulem enim ipſum ſua manu ex Iſelaſticorum charta in papyrum tranſſcripſiſſe, librariorum opera non uſum, quod Petitus voluit, credibile non ſit. Quid? ſi libellum

obtulerunt, Plinius ipſum eorum autographum Romam, credo, miſiſſet. Sed lectio *ita tamen ut* videtur orta ex corrupto, et non intellecto *itaque eorum*. In mentem mihi venit, forte Plinium ſic ſcripſiſſe: Ego contra *ſcilicet ipſo* Iſelaſtici (vel Iſelaſticorum) nomine *ita moveor* (vel *urgeor*), ut vehementer addubitem, cet. Si Plinii integrum *ſcilicet* librarii poſteriores more ſibi conſueto in *ſc.* contraxerunt, *ſcribo* facile naſutulus quidam pro *ſc. ipſo* obtruſit. Si Florentiae, quae eiusmodi κειμηλίοις membraneis vel chartaceis ſuperbit, codex Plinii MS. inveniatur, eum inſpicere ne dedigneris."

Nihil, quod nodum illum ſolvat, in theſauris Florentinarum bibliothecarum reperiri, amicum docet Gorius p. 466.

Panegyr. 76. init. Scripſit de hoc loco in Programmate Fikenſcherius, Rector Lycei Culmbacenſis. Deletis duabus vocibus, *tutum fuit*, mutataque interpunctione, ſic legit: *quum — ageres! Interrogavit: quisque, quod placuit, disſentire, — facere.* Displicet haec ratio perinde, ac Schwarziana, I. Fr. Herelio, cui Plinius videtur ſcripſiſſe: *quum — ageres! Quisque quod placuit, disſentire, — facere.* Vid. *Magazin für*

Philologen. Herausgegeben von G. A. Ruperti und H. Schlichthorſt. Zweiter Band. Bremen. 1797. pag. 227. ſqq.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα. De ſiglis, quibus ad notas interpretum discernendas uſus ſum, vix opus eſt ut moneam, *E.* Erneſtii, *G.* Gesneri, *H.* Heuſingeri, *S.* meas indicare.

Scr. Lipſiae m. Februario 1805.

LECTVRIS

S.

AVGVSTVS GVILIELMVS ERNESTI.

Quum essem rogatus a librario, repetitionem huius Plinii Gesneriani paraturo, ut significarem, si quid esset, quod arbitrarer illi non invitis Manibus Gesneri accedere posse; meminissem autem opportune, in bibliotheca filii, Caroli Philippi Gesneri, Viri illustris, Dresdae me vidisse exemplum notatum manu beati Viri, nec dubitarem, quin facili Domino libri uti liceret: adii de voluntate librarii illum ipsum per litteras, ut ad usum novae editionis exemplum illud nobis concederet, rogavi. Ille vero, quo est in litteras amore, ipse litteratissimus, in meque favore singulari, statim non transmisit mihi solum, quod petieram, sed etiam donavit.

Hac ergo liberalitate, quam ipsae bonae litterae, si non diserto me, at grato saltem, interprete praedicant, ita usus sum, ut, praeter diligentem curam speciminum typographicorum, religiosissime tractarem accessiones animadversionum, easque totidem verbis suo quasque loco insererem; non nisi voculis singulis subinde necessario additis. Ac ne quis existimet, pauculas illas accessiones esse, comparet, quaesumus, utrius-

que editionis, vel in duobus epiſ
bus libris 1, 3, 5. 1, 24, 4. 2,
6. 2, 12, 2. 2, 17, 1. it. 5
ſimiliterque in ceteris, praecipue
plura eſſe addita reperiet.

Poterant et textui Pliniano ſ
Gesnerus in Epiſtola ad Venera
meum data paullo poſt evulgatam
nem, velut auctarium, propoſue
tamen vix poſſe videbatur, quin,
loco addendis, veluti luxationi
animadverſiones. Itaque omiſſis
culpas operarum pertinebant, int
la ſervata eſt; praeſertim quum
ducerem, monumentum amiciti
quoque b. Gesnerus in Vener
meum exſtare voluiſſet, ſubverte
illud Patruo, ut ſui viciſſim in
ſtificandi gratia illi Epiſtolae,
an aemulum? addiderit comme
locis quibusdam epiſtolarum libr
gyrici item, ad quem eius oli
litterae non pertinuiſſent.

His igitur fruere B. L.
Scr. Lipſiae in mercatu verr
CIƆIƆCCLXX.

PRAEFATIO SVPERIORIS EDITIONIS EADEMQVE EPISTOLA AD ILLVSTRISSIMVM COMITEM HENRICVM XI. RVTHENVM

R. I. L.

Non quaeris, cum ista tibi in manus traduntur, quod vehementer optabile est talem epistolam scribenti, Quis est iste Gesnerus? Quid sibi vult ista dedicatio? Quale est, quod mihi offertur? Nosti, quae magna mea felicitas est, Gesnerum; nosti, quod tu in aliqua felicitatis parte ponis merito, Plinium; recordaris, quamquam oblivisci soles tuorum benefactorum, quas ille caussas habeat ad te ablegandi exornatum praesenti opera Plinium; recordaris, inquam, quam generosa et liberali humanitate operam Plinio et mihi dederis, quantum legendo interpretandoque illius Panegyrico, quem Ciceronis epistolis et Taciti

Agricolae subiiciebamus, et voluptatis et utilitatis ceperis. Itaque non mirabere, meo quoque animo obversari horas, quas in iucundissimis vitae meae reponere soleo, in quibus tuam et discendi cupiditatem, et ingenium felicissimum, et vere generosum pectus, et propriam magnis animis, atque ut summo loco natis, ita ad summa omnia contendentibus, humanitatem intueri ex proximo admirarique mihi licuit. Quid ergo pronius mihi fuit, quam de te cogitare, Illustrissime Comes, cum Plinium tractarem, aut quid videri iustius debuit, quam tuo nomini inscribere monumentum ingenii illius, quod vehementer tibi probari, quod capi a te, quod amari, sensissem. Nemo enim capit Plinium, quin amet, ut Illustrissimum Henricum XI. Ruthenum nemo novit, quin amandum colendumque iudicet. Equidem ob id ipsum, quod te nosse mihi contigit, Illustrissime Comes, ea ad te fiducia accedere sustineo, ut neque refugiam liberius aliquanto apud te ipsum de hoc nostro munusculo, quo te et literatos reliquos afficere visum est, disputare; quem norim, atque adeo expertus sim, pro tuo in quidquid pulchrum est amore, huius etiam generis commentationibus delectari. Quem quidem amorem gentilicium tibi esse, ut ea modo commemorem, quae ex proximo et coram cognoscere mihi licuit, non modo Illustrissimus tutor tuus Henricus XXIV. me docuit, cuius decora in Buddeana Ienae et Vinariae in Marschalliana Gryphium domo mihi innotuere, sed tres etiam illius Illustrissimi filii, in quibus Henricum VI. anno huius seculi XXIX. Ienae de superiori cathedra disputantem non sine summa omnium admiratione, et eorum maxime, qui recte iudicare poterant, audivi; Henricos IX.

atque X. vero in hac ipsa Academia nuper in laude atque amoribus omnium versatos, quod sic volebant, complexus sum, quorum manibus ad me scripta excellentissimi ingenii et generosissimae liberalitatis pignora servo, quos hoc ipso tempore e Gallia reduces, et veteris obsequii nostri memores, veterem ipsos benevolentiam erga me et indulgentiam servare, non sine maximae et honestissimae voluptatis sensu paucis ante hebdomadibus expertus sum. Pateris itaque pro gentilicio illo tuo in bonas literas amore, me de epistolarum Plinianarum, quod tibi hic offertur, opere pauca apud te, veteri praefationum more, disputare.

Ab ipso scriptas Plinio, neque recentiori demum tempore a commenticia illa, quae Io. Harduini ingenio debetur, societate confictas, accuratus ille consensus cum praestantissimis aevi, quo vixit, indubiisque monumentis, ostendit, demonstratus praesertim a Io. Massono; qui consensus non sane a mendacium et vanorum aliquot hominum ingeniis profectus esse potuit. Scriptas ergo has epistolas editasque ab ipso Plinio, plane mihi non est dubium. Utrum autem missae omnes sint ad eos, quorum praescripta sunt nomina, ea vero alia quaestio est, non ita facile affirmanda. Primo diem adscriptum nulla habet, quod in iis, quae re ipsa ad amicos mittuntur, epistolis intermitti vix solet. Et, si dicas, quod praefracte equidem non negaverim, diei mentionem detractam, cum ederentur, illud tamen apparet, argumenta epistolarum pleraque esse quasi ad ipsam scribendi exercitationem quaesita ac delecta; itaque omnia polita et ornata, eam quaesitam varietatem, ut hoc ipsum

egisse illum appareat, uti relinqueret posteris quam pulcherrimam amabilissimamque sui ipsius imaginem. Cum enim gloriae bonis artibus parandae esset studiosissimus, et in hac quoque re Tullium, perpetuum et unicum suum sibi exemplum proponeret, cuius in epistolis vel maxime tantus animus comprehensus, et posteritati commendatus est: quid poterat facere elegantius ad simulacrum mentis suae, et factorum vitaeque suae memoriam tradendam posteris, quam si scriptas a se epistolas in vulgus ederet eas, (quibus foras quasi prodierat, et conspiciendum se praebuerat ille cupitor et affectator immortalitatis animus; iisque adderet alias, eo ipso consilio scriptas, et forte missas privatim ad neminem, sed omni posteritati dicatas, quibus ea commemoraret, quae de se, de suis studiis, de toto vitae suae genere, de actionibus, de amicis suis, de rebus denique omnibus, quae ad ipsum ullo modo referrentur, scire et existimare vellet posteros. Illud de amicis quale sit, sic satis vel ex meo sensu arbitrari mihi videor, qui hoc ipso tempore non sine suavitate quadam illud tempus cogitatione praecipiam, cum videbunt (homines, qui post aliquot aetates hunc ipsum libellum in manus sument, licuisse mihi tantum non familiariter cum Henrico XI. Rutheno agere, quem sua nobilitas, virtus, felicitas, res gestae ad ingens adeo fastigium extulerint. De Plinio quidem rem se ita, uti dixi, habere, ipse iudicabis, scio, si percurrere velis vitam illius, qualem ex his epistolis, aliunde enim paucissima constant, collegit Cellarius, cui a nobis tantumdem fere adiectum est. Sed illud quoque ipsis epistolis cognoscendis intelliges, si attendere volueris, (et attendis, quae magna adolescentiae tuae

laus est, quidquid agas) illud, inquam, pro magni illius et capacis ingenii tui vi agnosces, quaesitam esse studio varietatem et amoenitatem, lectorum lenocinia; non coniunctas unius temporis, vel ad unum hominem, vel unius argumenti epistolas, distracta potius studio, quae ad unum locum pertinent, suspensumque exspectatione lectorem, ut plures pervolvat epistolas, dum ad eam veniat, quae coeptam caussae alicuius aut negotii enarrationem absolvat. Illud quoque non sine consilio factum est, quod tot elogia hominum sui aevi, et praedicationem virtutis illorum intexuit: eo plurimum nempe et hominum et familiarum intererat, habere opus hoc, et suis posteris, ut imaginem aliquam, ut titulum nobilitatis suae, commendare. Huic, puto, inter alia consilio debetur, quod in tanta librorum eius aevi strage, quae totam paene Traiani, optimi principis, historiam abolevit, evasit hoc volumen, et cum auctoris sui, tum aliarum rerum, hominumque memoria nostra dignissimorum, conservavit memoriam. Successit enim deinde Sidonii Apollinaris studium, viri magni, qui cum Nostrum unice amaret, commendaret, in exemplum proponeret, quod ex subiectis testimoniis poteris intelligere, multiplicata huius operis exempla sequentem mox colluviem eo sustinere facilius potuerunt. Suavitate tecum, Illustrissime Comes, agendi provectus modum epistolae iam egressus sum. Sed neque intercedit tua humanitas, quo minus reliqua adiiciam, quae in fronte huius libri dicenda habeo, quaeque eo lubentius cognoscent lectores reliqui, si te una praesentem quasi animo suo habuerint. Quid? quod possum etiam

et teſtem te, maiorem exceptione, exhibere: ut in eo, quam ſaepe optarim, Panegyricum, ut nunc vocamus, ſive gratiarum actionem Plinii noſtri, pretioſum illud iſtius aevi monumentum, Celeberrimi Schwarzii ſtudio expolitum, ante prodire, quam denuo mihi, poſt parvam illam editionem, una cum epiſtolis, ſine eo minus gratiae habituris, proferendus eſſet. Illa viri doctiſſimi cunctatio (ſed cunctator fuit etiam Fabius) facit, ut de fatis Plinii, ab eo inde tempore, quo publicis typis committi coepit (coniuncta enim fere Epiſtolarum et Panegyrici ſors fuit) deque Manuſcriptis, qui adhuc exſtant, ſuperſedeam dicere, cum facile praevideam, pleniora omnia et certiora illum ſuis ex theſauris dare poſſe. Quae eadem cauſſa fuit, ut eo facilius bibliopolae conſilio obſequi in hac editione decreverim. Eſt autem, ut obiter eum tibi, Illuſtriſſime Comes, commendem, *Caſpar Fritſchius*, frater *Thomae*, (quem principem ſui generis hominem fuiſſe accepiſti) talis vir, quo nemo magis intelligit negotiationis iſtius librariae rationes, nemo generoſius illas liberaliusque tractat, indignus proinde iniuria, qua afficere illum nuper aliquis circa ſcriptores rei ruſticae, ipſius ſumtu, mea qualicunque opera, editos, conatus eſt: conatus eſt, inquam, non affecit. Per ipſum profecto et ipſius, dum viveret, fratrem non ſtetit, quo minus quidquid usquam eſſet praeſidiorum compararetur ad exornandos illos ruſticos. Si qua latent (ex iis, quae data ſunt*), ſpeciminibus nondum intelligi ſatis potuit, quantum ea momentum habeant) non ipſius,

*) Miſcellan. Obſervat. Vol. VII. pag. 274. ſq.

t fide viri boni confirmo, cul-
ra forte aliquando, nobis mi-
andide plaudentibus. *Caspa-*
, huc enim redeo, rationibus
us sum, qui desiderari aiebat
late, quantum eius fieri pos-
dnotationibus instructum iis,
et illius sententia, non pueris
m rerum rudibus, sed his,
on ferunt, semper ad alios
t, historias, antiquitatemque
t, difficiles Grammaticorum
itatione resolvant. Lectionis
e rei disputationem, non to-
cludebat, sed optabat mode-
adhiberi, quae non deterreret
escripsimus, sed eadem, quae
videntur, non dissimularet.
nestum est et utile consilium,
locum habebat, cum ante
tos prodierint epistolae, Cor-
industria magno apparatu cri-
e Panegyrico autem non lau-
zii opera in maxima proxima-
fit, sed egregia quoque omnia
nius: quorum industria quae-
qui toto, quod aiunt, sacco
pes criticas. Nos ergo, quan-
lio atque intentione (quam-
pse non ignoras, Illustrissime
) potuimus, talem damus Pli-
sse possit propius et accuratius
rios, cognoscere volentibus:
aesertim habita ratio est, ut
os interpretaremur, qui vehe-
a opera viderentur; sed illos

etiam, in quibus adhaefiſſe, quamquam facilibus et apertis noſtro iudicio, alios obſervabamus. Contigit etiam hic, quod nuper in Quinctiliano, ut dicenda eſſent, pro inſtituti nimirum ratione, non ea, quae ipſe primus vidi, quae neſcio quam multa ſint; ſed quae neceſſaria, aut commoda certe lectoribus, licet dicta ab aliis quoque, arbitrabar. Morem equidem illum tenui, nihil ut ponerem, niſi quod ita ſe habere, meis oculis, meo animo, cognoviſſem; ſi quod inventum commemoratu dignum videretur, auctori ſuo libenter adſcriberem, Cortium praeſertim Schwarziumque frequenter laudarem.

Hoc igitur quidquid eſt operae meae tibi, Illuſtriſſime Comes, dicatum eſſe volo ea lege atque conditione, uti profitear, tua etiam humanitate, tua indulgentia excitatum libenter tractaſſe Plinium, quod cognoſcerem, eſſe apud te in honore hasce literas, teque ſapientiſſima ratione, ab optimis praeceptis et tuo ipſius excellentiſſimo ingenio profecta, arbitrari, vix, ut res ſunt hodie, feliciter tractari ceteras doctrinae partes poſſe, niſi quis ab horum librorum uſu diligenti iudicium, et quaſi guſtum quendam veri, pulchri, et honeſti, quod tum in oratione tum in vita et conſuetudine hominum conſpicitur, retulerit.

Exſtant, et ſuo tempore commemorabuntur apud poſteros etiam, ſingularia plane excubantis pro te Providentiae divinae munera, quae orbitatem tuam ita gubernavit, ut merito ſuſpicemur, praeparari te magnificum illius inſtrumentum ad ſalutem et felicitatem plurimorum hominum, tum qui in tua ditione ſunt, tum aliorum quoque,

procurandam. Non puto errare me, si inter illa munera locum tribuam non postremum illi, quod comitem tibi et adolescentiae tuae rectorem adsignavit Consultissimum iuris et omnis sapientiae Risenbeckium tuum, cuius cum prudentiam et fidem in suis pignoribus cognitam perspectamque feliciter habuisset Illustrissimus tutor tuus Henricus XXIV. quem ante laudavi, eum tibi adiunxit, cui aequam scilicet, quin, ut est religiosissimus, et officiorum omnium non peritissimus modo, sed etiam observantissimus, maiorem soliciti oremque curam se debere, quam suis filiis existimaret, cum de his rationem reddendam praeter Deum et suam conscientiam nemini, sciret; de te autem etiam iudicia aliorum hominum revereatur. Huic igitur Risenbeckio tuo, verissimo Phoenici, cum credideris, a me etiam aliquid disci posse profuturum; vehementer mihi elaborandum est, ut, bonum me virum esse, quod illi credidisti, tuo ipsius iudicio intelligas. Gratum quidem et non immemorem tuae in me indulgentiae, hic ipse libellus testis semper exstabit. Utinam etiam verum me vatem agnoscas aliquando, cum praedicere tibi audeo, quod vehementissime opto, et e signis raro fallacibus colligere mihi videor, futurum, ut tui cives longa plenaque sub te felicitate beati gratias decernant iis omnibus, quorum cura, studio, consiliis, opera, generosissimum illud pectus virtutibus omnibus impletum, et sapienter feliciterque administrandae reipublicae praeparatum erit, quarum rerum quandam quasi auroram iam videmus in tot rebus, quas in Plinio, iam tuo, adhuc amamus hodie, in tot pueris, ut hoc utar, qui tua liberalitate cultu humanitatis et religionis imbuuntur, in tot miseris, qui

benignitate tua foventur, in tot ſtudioſis iuvenibus, qui tibi ſe debere vitae et ſtudiorum praeſidia quaedam grati agnoſcunt, in familiae tuae diſciplina et tranquillitate, in honore eorum, quibus contigit, ut ad ingenii tui cultum aliquid conferant. Macte iſtis laudibus, Illuſtriſſime Comes, et iſtas praeclariſſimas rectricis virtutis meditationes ad ipſum reipublicae actum et civium tuorum felicitatem reliquorumque admirationem ſuo tempore fauſtis auſpiciis transfer. Ita Deus aetatem tuam bonis omnibus cumulet. Dab. in Academia, quam ornas, Georgia Auguſta Kal. Octobr. CIƆIƆCCXXXVIII.

IO. MATTHIAE GESNERI

AD

IO. AVGVSTVM ERNESTI

COLL. THOM. APVD LIPSIENSES RECTOREM

EPISTOLA

QVA SVAM PLINII IVNIORIS EDITIONEM VEL EMENDANDI VEL DEFENDENDI CAVSSA RETRACTAT.

Quo tempore reducem e Lipsiensi prelo Plinium, accipio, una mihi redditur epistola tua, ERNESTI, vir doctissime, et animo meo carissime. Non dico, iucundam fuisse: satis est, quod a te fuit. Sed amplius quiddam in ea reperi, quod non ad meae tantum voluptatis fructum, sed ad aliorum quoque utilitatem referendum, statim iudicabam, cum una mihi significaret Caspar Fritschius noster, si quid Plinio adiiciendum haberem, tempus adhuc esse, paucissimis eius exemplis manu quasi emissis. Statim, inquam, consilium arripui errores vel meos vel operarum, de quibus nos admonuisti, sententiam de quibusdam locis tuam a mea discedentem, et si quid aliud occurreret

ſalutanti poſtliminio quaſi ad me redeuntem Plinium, ea omnia, epiſtola quadam comprehenſa, ad te mittendi: quod tanto magis mihi placuit conſilium, cum eodem tempore ad me perveniſſet, quem avide diu exſpectaveram, Panegyricus Plinianus, quem tu propter negotia tua non attigeras, a Cl. Arntzenio editus, e quo decerpere quaedam lectoribus Plinii profutura, et noſtra inde vel augere vel emendare, liceret.

Age igitur, quae addita, detracta, immutata, defenſa, vellem in Plinianis curis noſtris, apud te breviter perſequar; quod obverſans animo meo tua imago cum dulcius mihi, quidquid hoc eſt laboris, faciet, tum ſi qui ſunt igniculi in nobis ingenii, eos leni quaſi ſpiritu excitabit. Non vereor, ne voluntatem tuam offendam, ſicubi a tua ſententia diſceſſero. Melius inter nos de maximis rebus convenit, quam ut minuta diſputatiuncula animorum coniunctionem, ſanctiſſimis adſtrictam vinculis, labefactare poſſit aut convellere. Ceterum non eius modo brevitatis hic memor ero, quam ipſa quaſi imperat neceſſitas; ſed totius etiam conſilii huius editionis. Cum enim non eo ſpectet labor noſter, ut integritati Plinii ſcrupuloſa diligentia conſulatur, quam provinciam, quantum ad epiſtolas, pulchre ornatam ſciebam a Cortio, et qui ſuccenturiatus illi fuit Longolio; in Panegyrico autem, (ne de Cel. Schwarzio hic dicam) id quod ſperaveram futurum, praeclare eadem functum video doctiſſimum Arntzenium, qui viri ſuo labore in futurum quoque proſpexerunt, proſpicientque, ne temere, vel impune adeo, graſſari in Plinium poſſit critica licentia; ſed ut commodius legatur ſcriptor venuſtiſſimus, atque intelligatur, quod ipſum in epiſtola ad Illuſtriſſimum Ruthenum Comitem pro-

mur omnia, cum in libro ipſo, tum in hoc quaſi eius ſpicilegio. Sed ne faciamus ianuam domo maiorem, rem, age, ipſam aggrediamur.

1, 8, 12. Cum de *munere* hic ſermo ſit, placet tibi, Erneſti doctiſſime, non ad medicorum, de quibus alioquin hic agitur in protaſi, pilulas referri verbum *inducere*; ſed eo ſumi intellectu, quo *inducuntur*, h. e. producuntur, oſtenduntur, commendantur, ſpectatoribus ludorum publicorum perſonae, ipſaque adeo munera: cumque Graeci eadem ratione dicant *εἰσάγειν*, inde ais explicari forte non abſurde poſſe locum in Epiſtola ad Hebraeos 1, 6.

1, 9, 1. Praefers *iunctisque*, aut *cunctisve*, pro diverſa oppoſitionis ratione, ex qua ſingulis opponendi ſint aut *plures iunctique*, h. e. plures, et ii quidem non ſinguli, ſed iunctim conſiderati, aut *plures*, atque adeo cuncti, h. e. *cunctive*. Mihi creſcere videbatur oratio. Singulis diebus per officia urbana transactis ſic ſatis conſtat ratio; minus conſtat *pluribus*; omnium minime *cunctis*, h. e. vel ſimpliciter omnibus, vel certe pluribus illis in unam ſummam collectis. Sunt enim *cuncti*, quod Feſtus et Aſconius docent, *ſimul omnes*, quaſi *coniuncti*.

1, 9, 5. Pro *niſi unum me* iubet Cl. Arntzenius ad Paneg. 94, 3. legere nos, *niſi tamen me*.

1, 12, 1. Vetas me dubitare, vir doctiſſime, quo *iacturae* appellatio reſpiciat, cum doceat ipſe Plinius 2, 1, 10. At ipſum hoc nempe dubitabam ego, utrum conſolandi argumentum initio ponere voluerit, et in luctu deſinere.

1, 20, 7. Ad *ſubſcriptiones cenſorias* hic reſpici putas; nec intercedo, cum in hoc conveniat et *accuſatoris*, *δίκην γράφοντος*, *ſubſcriptio*, et *cenſoria*, ut cauſſa vel crimen breviter deſignetur.

1, 20, 10. *Orationis* retinendum cenſes, ubi ego *oratoris* praetuli. Neque profecto temere. Nempe h. l. *actio* non conſideratur, ais, quatenus ab *oratore* pendet; ſed quatenus ab *oratione*: defenditurque a Plinio, nunquam *bonam orationem* eſſe *ſine bona actione*; et ſi bona *oratio* ſit bona *actione* deſtituta, propter temporis ad agendum dati anguſtias, quibus actio frangatur, cum timeat orator, ne

ſideraverim. Imaginabar hanc ſpeciem, brevem nimis diem conſtitutam oratori, non datum eſſe tempus domi otioſe commentandi et ſcribendi orationem: unde neceſſario ei ſit ex tempore agendum: qua re ſiat, ut *actio* talis ſimilis eſſe *orationi* cuicunque ſcriptae, animo certe antea comprehenſae non poſſit. Hoc ergo tum non accidit culpa *oratoris*, qui volebat, niſi impeditus eſſet parare *orationem*, quam *actione* deinde exprimeret.

1, 20, 17. De Eupolidis in Periclem verbis etiam dicta quaedam ad Quinctil. 10, 1, 82.

2, 3, 2. *Ponit controverſias* tibi placet, cum alias non intelligatur, quomodo elegerint auditores. Mihi etiam ſine dubitatione placeret, niſi extemporalitatem laudaret Plinius: quae ſuſpecta ſane eſt, ſi ipſe declamator controverſias *ponit*: ſuſpecta etiam eſt, ſi de pluribus quas *popoſcit*, unam *ipſe eligat*; poteſt enim conſtitutum habere cum eo qui poſuit; poteſt certe facillimam deligere. Suſpicio omnis abeſt, ſi primo *poſcit* controverſias plures; tum de pluribus illis electionem permittit auditoribus, qui vel ſententiarum numero, vel ſorte adeo decidere poſſunt. Mea hic culpa eſt, qui, dum brevis eſſe volui, abrupte nimis locutus ſum, ut tu etiam dubitare poſſes, qui tot perplexa ſolvis quotidie.

2, 5, 6. Pro adverbio *laetius*, contra alterum *lautius*, propugnas hoc modo, non tantum ut illi locum hic eſſe oſtendas, quod facile dedi; ſed huic ut eſſe neges. Ponis autem, hic ſermonem eſſe de *copia* orationis, ad quam *lautus* vix referatur. Cum vero videas, hoc non ſatis firmum eſſe, et *lautos homines* etiam dici *copioſe ornatos*; nec de ſola hic copia agi: negas *ſevero et triſti* opponi poſſe *lautum*; opponi *laetum* a noſtro 3, 18, 10. Verum hoc quoque aliter ſe habere, mihi videbatur. *Severi* et *triſtes* iidem ſunt *ſqualidi, immundi*, ut in ieiunio Phariſaei: hilares contra *lauti, uncti, nitidi* etc. quales vult eſſe Salvator ſuos, cum ieiunant etiam. Denique non probabile eſt, pro *laetius* aliquem ſubſtituiſſe *lautius*: ſed hoc illi iuſſum cedere a correctoribus, vel ipſa tua diſputatio indicat.

p. 89, b, v. 23. Obſcure locutus ſum. Hoc volo, *tres clepſydras unius horae ſpatio effluxiſſe*.

2, 11, 25. Leg. *ſcribe, quid arbusculae agant*. Quamquam enim ſatis frequens eſt, poſt interrogativa, obliqua etiam, poni indicativum: Cortius tamen, credo bonis auctoribus, *agant* poſuit.

2, 17. pr. Mones me, qui es oculus meus, conſulenda etiam eſſe, quae de ſitu Laurentini contra Holſtenium diſputat Fabrettus Inſcr. antt. p. 752.

p. 129, a. Abiecit heu! humana omnia Baierus. Itaque non eſt, quod parvulum illud ab eo ſperemus, qui multo maiora deſtituerit.

3, 5, 8. *Parciſſimum ſomnum*, vigilantiſſimus homo, merito defendis contra eum, qui *paratiſſimo ſomno* ſe gaudere non diffitetur, his rationibus nixus, primo, quod verba, *erat ſane parciſſimi ſomni*, relationem ad antecedentia, et tanquam concluſionem indicent; ibi autem de *parco* ſomno, non *parato* actum ſit: deinde quod *ſomnus inter ſtudia et labores*, adeoque alieno tempore et loco, praeter opinionem, cum hoc non agitur, ut dormiamus, *inſtans*, non poſſit *paratus* dici, ſed *obrepens, opprimens*; quod autem idem praeter opinionem inſtans et obrepens ſomnus cito deſerat hominem, id ipſum non eſſe *parati* ſomni, ſed *parci*; neque tam hic reſpici a Plinio ad id, quod etiam *inter ſtudia inſtet*, ſed quod, cum hominem oppreſſerit, *mox* tamen *deſerat*. Haec tu pro *parciſſimo ſomno*. Non autem de hoc inter nos diſputatur, utrum *parciſſimi ſomni* fuerit Plinius? hoc ſatis docet illius ſilius: ſed an *paratiſſimus* dici potuerit ſomnus, qui *inſtat* ille quidem ſemper, ut *gravis adverſaria exſpectatio conſtituta et parata Curioni* ap. Cic. Fam. 2, 4. ut *paratus moechus* ap. Ter. Andr. 2, 1, 16. ſed etiam *deſerit*; commoda ſane natura in homine negotioſo, qui ſit *parci* ille quidem ſomni, et vigilans; verum idem etiam *parati*, quod fere conſequens eſſe in hominibus ſanis ſolet. Neque enim molles pulvillos exſpectat, qui poſt moderatum ſomnum multis horis vel animo vel corpore agitato atque exercito fuit etc. Non puto ego nimis me ſomniculoſum hominem; ſed gratias ago naturae meae auctori, quod *paratum* illum ſemper blandum inſidiatorem experior, ſatis tamen modeſtum eundem, qui recedere, cum opus eſt, ſoleat.

3, 14, 2. *Fervens pavimentum* explicari debebat, quod bene mones, duobus verbis, ſi quis forte non meminiſſet, balnea illa fuiſſe ὑπόκαυστα, penſilia, fornicibus impoſita, in quibus accenſus ignis pavimentum primo calefaceret. [illegible]

3, 16, 11. Praeclare obſervas, *male mori* alias dici, qui in aqua, aut a turpi imbelliqne beſtia pereant, de quo Cuper. Obſſ. 1, 8.

4, 7, 1. Crebra repetitio τοῦ *illum* ſcholaſtica tibi non magis, φιλτάτη κεφαλή, quam mihi videtur. Nempe bona pars Plinii eſt ſcholaſtica, h. e. ornatius ſtudioſiusque, quam ſolet in promiſcuo epiſtolarum uſu fieri, ſcripta: ſcripta nempe non amicis, ſed poſteritati, cuius ſe faſtidio illa ſua accuratiore oratione mederi putabat. Pone igitur tantisper, non epiſtolam eſſe, ſed ſatiram, quam legimus, et anaphoran illam pronominis facilius concoques. Peccat, ſi ita vis, Plinius; ſed peccat, dum nimis placere nobis poſtulat.

4, 16, 2. Nihil mirum ais, adſtare aliquem tunica ſciſſa, ſalva tamen, qua illa tegatur, toga. Quid enim illum pudeat ſciſſurae repentinae, ſed tamen toga tectae? Quomodo vero tectam toga ſciſſuram inter agendum vidit Plinius? At id ipſum indecorum, ſuſpectum, ſingulare certe et obſervabile, aliquem ita ſe involvere toga, ut tunica nusquam appareat. Cogita Comicas perſonas in Molerii Avaro maculas et ſciſſuras veſtium pileo, patina, habitu corporis tegentes etc.

4, 27, 6. Mavis Plinio tribui voces redundantes γινώσκων ὅτι, quam indocto librario, quem vix credibile ſit, eas adiecisse: et eodem modo redundare τὸ *inquit* 6, 33, 1. Videndi ergo Codices.

4, 30, 1. Putavit hanc quaeſtionem altiſſima eruditione ſua digniſſimam coniunctiſſimus collega meus I. A. Segnerus, quem apud te, qui noveris, laudare ſupervacuum eſt. Duobus enim programmatis illam explicatam dedit, inter inauguralia Academiae noſtrae ſacra auctumno ſuperioris anni editis, in quibus acutiſſime perſecutus eſt, qua ratione, conſervatis naturae motusque legibus, effici atque exſiſtere ſtati illi auctus atque deminutiones potuerint, atque eo demum evadit, ſiphonis cuiusdam a natura inter lapides et argillas fabrefacti ope totum illud peractum fuiſſe. Ponam ipſius verba ea, e quibus, qui non alieni ſunt ab geometricis, hydraulicisque rationibus, tu praeſertim, vir doctiſſime, de ſumma rei iudicare poterunt.

„Vas cape quodlibet perforatum ad aliquam a fundo „altitudinem, et ſi lubet, non longe a ſupremo margine „per foramen ſiphonem tranſmitte, ita ut crus eius bre„vius intra vas, ad aliquam a fundo diſtantiam, pateat, „longius extra illud habeatur, et foramen circa ſiphonem

„occlude. Adfluat deinde in vas aqua aequali celeritate. „Assurget in vase pedetentim, donec siphonem totum tegat, itaque eum replebit, ac iam aqua per siphonem „effundetur. Quodsi ergo sipho eius fuerit structurae, ut „eodem tempore plus aquae fundat quam in vas accedit, „decrescet pedetentim aquae altitudo, donec a siphone „non amplius contingatur. Iam enim aëre repletus sipho „agere desinet, et aqua in vase assurget denuo, dum eae, „quas iam diximus conditiones, redeant. Sicque, si ad„fluxus perpetuus fuerit, etiam alterna aquae in vase in„crementa atque decrementa absque fine redibunt. Sed „aqua ex vase constanti tenore non effluet: quod ipsum „tamen, si velis, efficere possis facile. Insculpe vasi, quod „diximus, foramen aliud, circa fundum, quod, ubi aqua „vasis summum tenet, minus tamen eius reddat, quam „influit; ita tamen, ut, si aqua per siphonem et foramen „coniunctim fluat, plus eius effluat, quam in vas eodem „tempore influit: quod qua ratione obtineri possit, harum „rerum periti facile perspicient: efficietur, ut, influente „in vas aqua, primum per foramen circa fundum solum „effluat: quod cum minus transmittat, quam adfluit, as„surget aquae in vase superficies, sed paullatim, si exces„sus eius, quod influit, supra id, quod effluit, parvus „fuerit. Sed tamen siphonem tandem teget, efficietque, „ut per eum quoque aqua fluat, eoque facto cum plus „effluat, quam influit, descendet vicissim ea superficies, „lente pariter, si sipho cum foramine ad fundum paullo „tantum plus effluere patitur, quam in vas advenit. Si „vas aquam ex priori effluentem excipiat, et retentam „transmittat per foramen aliquod, aut rimam superne „apertam, in isto aqua augebitur tum, cum in priori „vase minuitur, minuetur, cum in priori augetur, sicque „hic quoque, quae PLINIVS in fonte observat, omnia „perfecte contingent. Stata erunt augmenta imminutio„nesque, ad eandem surget aqua altitudinem, aequalibus „absolventur die nocteque temporibus, et pro diversa „viarum magnitudine, quocunque numero et tempore „redire poterunt periodi, ut rem leviter consideranti „patescit."

„Cum ergo reliquae caussae quas finximus omnes, et „quarum plures excogitari non posse videntur, nihil no„stro fonti simile producant; ea vero, quam iam posui„mus, ita ea, quae de eo commemorantur, efficere pos„sit, ut nihil plane relinquat: veram esse hanc rei caus„sam, existimandum est. Neque enim id obesse potest,

„quod fiphones concipimus, qui artis opus, non naturae,
„haberi debeant. Cum enim fiphonem conftituere poffit
„quilibet meatus inter lapides, affurgens paullulum, in-
„deque aliquantum magis defcendens, quales maximo
„numero inter petras reperias, nec praeter hunc quid-
„quam requiratur, quam ut aqua ad fcaturiginem, vel
„in antro, vel in aperto fonticulo colligatur: nihil affum-
„tum eft, quod non efficere natura poffit, et multis lo-
„cis effecerit feparata, ut coniuncta quoque nihil habeant
„mirandum." Atque fic explicatum arbitror egregie, quo-
modo exfiftere talis fons potuerit. Utrum conciliari ifta
cum *libramento abdito et caeco* Plinii poffint? quod
aliquando probabile nobis videbatur, iam valde dubito.
Nimis aperte ille putat, aquam adfluentem viam fibi non
nunquam praecludere etc.

5, 6, 36. *Acanthum hinc inde lubricum et flexuo-
fum* quomodo explices, ut cognofcant lectores, patere.
Ratio, inquis, dicendi petita eft a ferpente, qui eft lu-
bricus, et flexuofus, cum fpiralis lineae figuram affumit.
Sic acanthus fatus fuit, primo lineis curvis et fpiralibus,
fed nulla certa figura, mox in certas figuras vocatus per
aliquantum fpatii, mox iterum fine figura curvus et inflе-
xus, ficuti velorum aulaeorumque fines filamentis fericis
diverfi coloris ornantur, ut mox flexuofa fint et fpiralia,
mox figurata etc.

p. 285, a. Quod hic negabam καταστερισμῶν nomen a
me obfervatum, feftinabam. Laudavi ipfe, cum vix Li-
pfiam ifta miffa effent, in programmate quod habes de
Diva Carolina Eratofthenis καταστερισμοὺς, inter opufcula
mythologica, phyfica, ethica, Galei p. 97. fqq. editos.

5, 20, 4. Quae effet *rigida* periodus, explicari ne-
gabat poffe Cortius. Tibi *frigus* de periodis, qua funt peri-
odi, et quatenus pronuntiantur, dici non videtur. Age
ponamus, quae tibi fit *rigida* periodus; quam ego *fri-
gidam* interpreter: cetera, in auctoritate manufcriptorum
fere pari, permittamus lectoribus. Eft tibi igitur *rigida
periodus*, in qua ita fibi implicata eft et pendet oratio,
ut non poffint voce tamquam incifiones fieri, fed tota fit,
quamvis longa, uno fpiritu contorquenda. Quaedam
contra periodi, quamquam longae, tamen flexibiles funt,
fi non pendet per totas oratio, adeoque non uno fpiritu
pronuntiandae funt. Mihi *volubilitas* non fatis conveni-
re *rigido*; *frigida* porro *periodus* videbatur fieri ipfa
longitudine et productione non neceffaria, qua perit et
difperditur dicentis impetus, et auditoris attentio; cum

otiosa epitheta, periphrases, exergasiae, otiosam, tardam, et inefficacem re vera reddant orationem, quantumvis magna volubilitate contorqueatur.

6, 2, 3. *Quasi deprehensum* non satis, ut video, explicavi. *Deprehensi* quidem notio satis clara, et si quis dubitat, inspicere licet Quinctil. 1, 12, 4. 6, 3, 100. 10, 7, 29. 12, 9, 20. Ergo *quasi deprehensus* est, qui habet eandem excusationem, veniam, commoditatem, quam deprehensus. Qui ex tempore dicere cogitur, hoc est enim *deprehendi*, culpam coniicit in eos, qui coegerunt ipsum dicere: qui cum Regulo dicunt, quidquid peccatur, in ipsum possunt coniicere, longas moras, corrogatos auditores etc.

6, 20, 15. Elegans est, quod tibi in mentem venit, forte dedisse Plinium, *Aderant, qui Misenum fuisse* etc. ex illo poëtae, *Fuit Ilium.* Ceterum verba, *Aderant qui* antiquo, quem typographi vocant, charactere, non cursivo, debebant in contexto Plinianae epistolae exprimi.

6, 32, 2. De h. l. nos nuper disputare vidisti ad Quinctilianum praef. §. 9. et 11.

7, 12, 2. Rectum videtur tibi ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι. Nimirum ut *disperdendi* verbo iocose usus est, sic etiam κακόζηλον vocat, te iudice, Minucium, h. e. nimis studiosum siccitatis, et salubritatis Atticae. Et sane κακοζηλίαν etiam in Atticismi illa nimia affectatione inesse posse, certum est. Pendeo; et ad te transirem, nisi scirem, me tui amore etiam corrumpi posse.

7, 17, 13. *Emendator acerrimus* cum Ciceronianum esse putas et comparas cum *acerrimo aurium iudicio*, mecum, ut in sexcentis aliis, sentis.

7, 27. Ad hanc epistolam responsum esse a personato Gustavo Iansono in Nova Bibl. Hal. 34, 2. bene facis cum me admones.

8, 14, 6. Vis, Vir Clarissime, non tam illam *distinctionem sententiarum* ab uno dictarum intelligi; quae a me post Catanaeum explicata est, et cui favet s. 15.: quam illam, quae propius ad quaestionem et speciem in hac epistola propositam pertinet; de qua praesertim s. 21. ubi plures *pugnantes sententiae* ad superandam unam iunguntur. Et facile tibi assentior, magis ad hanc respici, quod *pugnantes* vocantur, i. e. quae una consistere non possunt, quod de priori genere ita simpliciter dici non

potest; potest tamen cum relatione ad alios, qui duas eiusdem hominis sententias, uno quasi spiritu prolatas, simul probare nolunt.

8, 23, 5. Pro *intellexit* malle te scribis *dilexit.* Ego putabam significare Plinium hoc, *intellexit* Avitus, et assecutus est, quantus vir esset Servianus, quam dignus observatione atque obsequio.

9, 13, 4. Quod pro *deservisset* malis, si addicerent libri, *resedisset*; in eo tibi assentior.

9, 23, 5. Verbo *noscitare* post Cortium tribuis vim demonstrandi, ut et τῷ *noscere* Panegyr. 22, 3.; non, quo proprie hanc potestatem habeat; sed quod infantes, pueri, plebs, cum *noscunt*, solent digito id, quod *noscunt*, simul demonstrare. Sic, ais, mulier, cum agnosceret Demosthenem, alteri demonstrabat etc. Mihi videtur, Plautinis locis et aliis ita stabilitam vim, quam hic tribui verbo, ut dubitare equidem non possim: demonstrandi significationem adhuc desidero aliunde adseri. Certe in Panegyrico quam illud convenit, *parvulos*, qui nondum vidissent, videre certe meminissent, peregrinatum adhuc Traianum, *noscere* h. e. cognoscere velle, interrogare, *quis est? hicne est? Iuvenes* autem illum *ostentare?* Si *noscere* est *ostentare*, pueri et iuvenes hic idem faciunt. Epist. 6, 20, 4. *vocibus suos noscitant*, non profecto demonstrant; res enim agitur in tenebris, sed aut agnoscunt, aut, quod malim, attendendo, requirendo, agnoscere cupiunt. Inspice locum utrumque, candidissima anima mea, et vide an dubitare possis. Potest *monstrare* digito, qui *noscitat* aliquem; sed ideo *noscitare* non significat proprie *demonstrare.* Nempe neque tu hoc vis.

10, 2, 3. Non attendi ad temporum consecutionem, cum pro *malui* suspicatus sum, legendum *malunt* vel *malim.* Libenter tibi, ut plurima, hoc debeo, mi Ernesti, quod festinationem emendare licet in ipso adhuc libello. Si coniecturae locus sit, *maluere* vel *maluerunt* substituendum fuerit.

10, 18, 2. *Testimonium retribuerunt.* Melius iam videtur, quod ex antiquis editionibus hic protulit Cortius *pertribuerunt*, cum etiam Panegyr. 95, 1. *pertribuistis* e Vossiano dederit Cl. Arntzenius, pro aliorum *perhibuistis.* Utroque in loco ea vis esse potest, ad unum omnes, a primo ad ultimum, testimonium tribuisse.

10, 48, 5. Ita emendandum censes, *quam buleutae qui sunt beneficio tuo*: eleganter profecto; et

quod meae coniecturae, si non praetulerim, certe nec ausim posthabere.

10, 50, 4. De Bithynicis aliquem *legem* intelligere malle te ais. Quaerendi otium iam deest, et forte est hoc e numero *τῶν ἅπαξ λεγομένων*.

Iam ad Panegyricum veniamus, in quo nihil tuae adnotationis nobis impertiisti; sed tanto plura dedit Cl. Arntzenius, qui, quod humane, et ut decet literas nostras, mecum egit, gratias ago; quod a scripto se vix ac ne vix quidem demoveri patitur, laudo, et commode accidere Plinio arbitror; quod seorsim a me sentit aliquoties, non miror; non aegre fero quaedam paullo inclementius dicta; si quid ipsi excidit, non exagito. Sed neque futurum puto, ut irascatur vir humanissimus, si eodem candore, quo mea ipsius errata non dissimulo, eademque, qua ipse in meis utitur, libertate nec mihi undique probari, quae ipse dixit, omnia, profitear, et quaedam eorum hic indicem, ut statim illud, quod

2, 5. retinet quidem *dignosque nos illius usu probemus*; sed ortam suspicatur hanc lectionem ex repetitis, more alias solenni, duabus literis VS in vocibus duabus perpetuo tenore scriptis ILLIUSU, cum tamen simpliciter legi debuerit *illi usu*. Non vereor, ne hoc probes prae ea lectione, quam nos dedimus, quamque Perizonio etiam probatam, Cl. Arntzenius docet, qui

3, 1. *aemulemur* dedit, ubi nos, Livineio et Lipsio auctoribus, *aemuletur*, quod melius nimirum intelligebam, et intellecturos sperabam alios. Plane autem laudo, quod

4, 1. ex libris antiquis posuit, *sed parendum est senatusconsulto, quod* etc.

4, 3. tuetur vulgatum, *sed ab agentibus habetur*, et quaerit, Cur talis honor agentibus gratias a Traiano non sit habitus alias quoque? Respondeo, quia de illis privatis gratiis non intercesserat SCtum, intercesserat de publicis. Senatui ergo honorem habet, cum ipsius auctoritati, etiam contra naturam suam et commodum, cedit. Firmat sententiam nostram, quod sequitur, *tibi audire necesse est*.

5, 8. *illum tumultum praesaeviisse* ex Vossiano libro dedit vir celeb. quod elegans sane et vix a librarii ingenio profectum. Sic placet, cum

5, 9. *ex adversis secunda nascantur* etiam ideo praefert, quia *seminum* statim mentio subiicitur.

9, 2. Non satis accurate rationes
cii explicatione, cum post locum T
quis autem consule clarior? Hoc
patrem an conveniat, vehementer ince
constet, an eius quoque pater, id est
mi, consulatu functus fuerit? tacenti
ipso Plinio. Itaque solicitor legere h.
fieri, Patricium, et Consulari — ge
facilius, quam conformari sibi a librar
Sed necessaria tamen haec coniectura
illud *aut* Taciti.

11, 4. Verba, *cuius pulsi fugatiq*
ad *hostes* refert Cl. Arntzenius, et non
ma saepe Grammaticorum tyrannide se
dem, quod sciam, non de Grammatica
sin eiusmodi, sive synthesin malimus, g
scriptores usurparunt. Verum sententia
et ad satietam magis accedit, h. e. ad P
characterem, si dicas, ex ipso triumph
Ambr si ino Hymno Deum iussi cives
dant) intellexisse homines, *pulsum fu*
perium h. e. cum exercitu suo Impe
Portam Turcicam, vel *Imperium Ru*
pulsum, fugatum diceret, in sublimiori
ne, ab omnibus intelligeretur, reprel
nemine.

14, 1. In vexato loco de *fero*
barbarorum? laudat Schwarzianam c
sed tamen suo more lectionem vul
hoc modo interpretari conatur: „Ia
„ras, propter quas eodem iure
„agnomen assumere potuisses, quo p
„Germanis." Vide, perspicacissime v
aliquid possis. Sic possessione longi ten
illud, quod statim sequitur, et legit

14, 2. *Germaniamque (quam cu*
per hoc omne spatium etc. ut sit hy
thesi. Neque tamen repugnare se ait,
vius, *Germaniam, quam* etc. Mihi
torta, et a politula illa Plinii facilit
Sed ingeniosum, quod

15, 2. coniicit vir Cl. *brevemq*
transsiluisse contentus, pro vulgato *tra*

17, 3. *Nec non modo telorum tuo*
nec habeo, quo defendam, praeter ra

eam, quae negationem ante vel post *non modo* non omitti suadet, nisi in proximo membro aliud *non*, vel *ne quidem* sequatur. Vid. ad Quinctil. 11, 1, 2. Sed scilicet, si plura id genus loca inveniantur, et afferantur, cedet merito Grammatica. Hic quidem, sublato illo *non*, videtur hic esse nexus propositionum, *si quis regum venire in manus audeat, et non* (illud enim est *nec*) *modo telorum tuorum, sed etiam oculorum — coniectum — perhorrescat*: quod sententiae aperte contrarium est.

17, 4. Pro *quandocunque*, quod habent omnes editi, recte reponit ex MS. *quandoque*, eodem intellectu.

19, 4. Ubi nos *probabantur* post Lipsium et alios, *probantur* legit, quod patior: sed quomodo nexus orationis, quod dicit, illud postulet, non video.

23, 5. *Augusta victimis cuncta* bene se habere nihil dubitabam: videtur enim ipsa multitudo hostiarum ad religiosam quandam reverentiam aliquod momentum habere. Sed vide, vir doctissime, an non melius sit, quod Cl. Arntzenius e MS. Guelf. dedit *angusta*. Laudare poterat ad firmandam hanc lectionem infra 52, 7.

24, 2. Servat *eademque omnia illa* etc. sed me nondum poenitet dedisse *eadem quae*. Iudicabis, uter melius. Hic nullum in libris praesidium esse, probe intelligis, cum neque voces separent, neque diphthongos explanent.

24. extr. Bene legit *humus ista communis* pro *ita* aliorum. Sic etiam

25, 4. *exspectatus est*, quod sine caussa accommodarunt sequenti *provisumque*. Quod

30, 3. *mergi repararique palanti amne*, combinatis diversorum codicum lectionibus dedimus; non probabile videtur Cl. viro, quosdam librarios hanc, alios alteram vocem omisisse. Mihi adhuc placet illa ratio, quod *palanti*, in quibusdam libris repertum, eruditius est, quam ut librario tribui possit: *repararique* autem et ipsum magnis auctoritatibus asseritur. Mox

30, 4. pro *detinenti solo* dedit ex MS. *clementi*, quod damnare non ausim certe: multo minus

31, 1. *campumque praesterni*, pro altero *prosterni*: duriusculum autem, quod

31, 6. *Ita beneficio tuo nec benigna tellus et obsequens Nilus* legit pro *maligna*: duriusculum, inquam, sed ex MSS. tamen; et ita explicat, etiam non benigna tellus obsequens est non minus quam Nilus.

33, 3. Legit Arntzenius, *Nemo et ſpectator et ſpectaculum factus.* Vide, an non incommodum hoc habeat ea lectio, quod *ſpectator* nullo ſenſu etiam ad *factus* ſic refertur. Quanto lenius et propius ad Schwarzianum codicem, *e ſpectatore ſpectaculum factus?*

35, 4. Nondum poenitet dediſſe, *tot res illis adiecisti, propter quas* etc. licet *illi* tueatur Cl. Arntzenius: qui etiam in eo mihi non ſatisfacit, quod mox legit, *perquam magna quaedam edicto tibi adſtruxerat, nihilque reliquiſſe, niſi tibi videbatur*; atque illud *niſi* argutum putat, et valde Plinianum. Equidem conciliare eam exceptionem, illud *niſi*, non poſſum cum verbis *hoc magis arduum fuit.* Difficile eſt rebus, quae ad faſtigium iam perductae videntur, aliquid addere: ceſſat admiratio, ſi addat is, cui reſervatum conſilio eſt, ut addat. Conf. c. 38, 1.

36, 4. Ne admittenda ſit emendatio ſoli coniecturae debita, Cl. Arntzenius *tribunal excogitatum cruciatui*, ſuspenſo pede (laudo modeſtiam) ita tentat exponere: *tribunal* illud, in quo ſub ſuperioribus Imperatoribus fiſcales cauſſae agebantur, *excogitatum cruciatui*, h. e. inventum ad vexandos et lacerandos miſeros reos, ſub optimo principe nunc *par eſt ceteris* etc. Non voluit profecto intelligi a poſteris Plinius, ſi hoc illis verbis dicere voluit. Eadem puto de eo, qui iam ponetur loco,

40, 1. ubi retinet vitioſam, ut mihi videtur, ſcripturam, *cuiuscunque modi ea pecunia* etc. et ita explicat, Quocunque iure aut nomine ad aliquem pervenerit pecunia.

45, 5. Ponit, *quod fruſtra ſperaverunt diſſimiles*, pro *ſperaverint*, quod Gruteri et Bongarſii coniecturae debitum ſecuti ſunt ceteri. Et pulchram atque veram hic dicit ſententiam contra nimiam emendandi libidinem: ſed quae me tamen non deterreat, ut non malim hic legi *ſperaverint.* Nec ignoro, aoriſtorum Graecorum vim habere, apud Senecam praeſertim, interdum praeterita. Non multo poſt illam in criticos orationem, nempe ad

48, 3. ubi *immaniſſima bellua* Domitianus vocatur, „Eam, inquit, elegantiam" (neſcio autem, quae elegantia ſit, homini *belluae* nomen tribuere) „credo periſſe apud „Senecam Suaſ. 6. p. 36. *Videbis illum non hominis, ſed „belluae civilis vultum.* Editur nunc *belli*, ſed ita non „ſatisfacit oppoſitio, quae apertior eſt *hominem* inter et „*belluam.*" Sermo eſt de Antonio triumviro; quaeritur, an Cicero illum adire, illi ſupplicare debeat? Sed potes-

ne tu, humanissime Ernesti, hic non aliquantulum ridere *belluae civilis vultum?* Equidem non loquor de impuris manibus, quibus laceretur Seneca, ut aliquis ad hunc Panegyricum 90, 6. Redeamus in viam, h. e. ad Plinium et humanitatem. De 49, 4. dicemus ad 56, 2.

49, 6. *plenus ipse et ructans,* quod placuit Livineio, Perizonio, Schwarzio, mihi quoque, non patitur venire in locum compositi et ἀσυνδέτου *plenus ipse eructans.*

49, 8. *peregrinae superstitionis mysteria* e MS. Guelf. mutat in *ministeria,* intelligitque pueros ex Aegypto, superstitiosa procul dubio gente. Sed num superstitionis caussa arcessiti? *Alexandrinas delicias* ad alia omnia petitas novimus. An ita pauper est Plinius, ut solius augendae orationis et epitheti caussa *superstitionis* mentionem inculcaverit? Sed hoc ipse sentit vir doctus: et hanc ipsam mutandi caussam fuisse putat descriptoribus. Contra apud Petronium c. 118. *Deorum illa ministeria,* per quae *praecipitandus* est *liber* poëtae *spiritus,* simplici coniectura, qua severe adeo interdicit aliis, in *mysteria* mutatum it, in quo minus etiam illi assentiar. Nimirum neque ille Gronovio, Schwarzio, mihi, cum ex optimis libris

50, 4. legimus *domini scientis,* quod severe damnat, neque putat, Romanum quemquam sic loqui potuisse. Sed

50, 5. retinet vulgatum, *quod sit detestanda avaritia* etc. aitque, sine ulla difficultate recte posse exponi. Vellem fecisset. Nam laborarunt Livineius, Lipsius, reliqui, qui *quo sit* maluere: laboravit Perizonius, cui videbatur legendum *quo fit.* Vide, ὦ Φιλότης, an non

51, 1. legendum sit *Idem tam parcus es?* Verbum *es* facile absorpsit syllaba praecedens. Quamquam arctior sit transitio ellipsi.

51, 2. ex MSS. dedit *Magnum reiicere aliquid* etc. Cl. Arntzenius, et in loco vexato

52, 2. *cum deorum ipse non sis adeptus,* in quo adsentitur Celeb. Schwarzio. Iuvat explicationem nostram illud, quod observat vir diligentissimus, *Dei* plur. et *Deis* in libris antiquis inveniri.

52, 5. Pro *abiectas* legit Arntzenius optimis auctoribus *obiectas,* et iungit cum *flammis.*

56, 2. Cum scripsi, non statim ad manus esse exemplum, ubi *num* pro *nonne* ponatur, alterius auctoris putavi, et indubium. Alioquin enim erat in proximo, nempe 49, 4. ubi ipse dedi ex editione Salmur. 1671,

12. *num remissionibus tuis eadem frequentia* etc. Quo in loco non illud modo membrum, sed reliqua omnia a *num* incipiunt in antiquis editionibus. Minime autem probabile est, *num* posituros fuisse primos editores, si *non* invenissent in suis libris. Verum Faber, alii, et iam Cl. Arntzenius ibi quoque *non* dederunt. Hic *nonne* ea caussa magis placuit, quia ob sequentem vocalem facile inter dictandum excidere potuisse encliticam *ne* arbitrabar. Ceterum eiusdem originis, certe significationis, eiusdemque fere pronuntiationis vocabula *num* et *non* ita misceri certum est, ut vix unquam in interrogationibus certum sit, utra sit praeferenda. *Non* hoc intellectu occurrit etiam 58, 3. it. 63, 3.

57, 4. Pro *sexies* coniicit vir Cl. *septies*, ut referatur ad C. Marium. At hunc excludunt verba ipsa Plinii, qui neget de iis se agere, *qui exspirante iam libertate per vim ac tumultum creati sint.*

61, 2. Suspicor legendum, pro *decrescant*, *decrescunt*, priusque *ut* similitudinis tantum et comparationis esse.

61, 8. Servat vir Cl. et contra Schwarzium i. e. codicem Parisiensem meque defendit veterem lectionem, *indulgentiam tuam necessitatis aemuletur*, eamque magis cum panegyrico laudandi genere putat convenire. Sed si vera est illa lectio, aemulata est necessitas illud, quod nondum fuit. Nonne vero indulgentis est, ea ultro dare, quae alias sola extorqueat necessitas? Necessitas non imitatur, non circumspicit exempla, sed ruit, rumpit, frangit, sine lege, sine more modoque, omnia.

63, 7. Pro *spatiosissima* iam priore editione coniiciebam legendum *speciosissima*, quod in altera hac monere oblitus sum: monuit me, cum probat, vir doctissimus. Sed idem

64, 1. non persuadet, cum praefert *Vides, quam necessarium fuit.* Nimis facile est apicem post *fu'*, quo syllabam *er* notant librarii, periisse.

70, 6. Sic constituit locum mihi dubium ex bonis libris Cl. Arntzenius: *Vides enim, si quid bene fecero sciet Caesar? aut si scierit, testimonium reddet?* Et illud *Vides enim* eleganter inservire ait sententiae. At ego, culpa forte mea, elegantiam nondum video. Nec magis mihi satisfit iis, quae de διλογισμῷ Schwarzius.

71, 3. Locum vexatum bene h. e. quam proxime ad MSS. constituit; quem proponam cum interiectis supplementis, et interpretatione nostra. *Contigit ergo ocu-*

lis nostris insolita ante facies; Princeps et candidatus, aequi tum (aequales in ea cerimonia) *et simul stantes; intueri* (contigit) *parem* (privatis) *accipientibus honorem* (et magistratum, Principem) *qui* (honorem illum) *dabat.*

80, 6. *Qua nunc parte liber,* omisso nomine *curarum,* edi curavit vir doctus, et inutilem plane vocat vocem, quae invito auctori obtrudatur. Sed non soli Cuspiniano deberi, satis apparet ex his, quae ipse recudenda curavit.

81, 3. Pro *claustris* ex MS. ponit *clathris*: recte. Non item, puto, quod

81, 4. extr. pro *transire obstantia freta* ponit *transfretare,* quae glossa totius formulae videtur. Sic

82, 1. *Teporem* ponit pro *torporem* ex duobus MSS. contra omnes reliquos. Et facile illi fuit probare, a calore et *tepore* celebrari Baias; huc facere *teporem* prae *torpore,* illud vero non ostendit.

82, 9. Illud *incidat,* quod, a Grutero et Cellario acceptum, mihi non satisfacere dixi, mutat in *insideat* ex MS. Guelf. et coniectura Perizonii. Aldus et alii, *insidat.* Fateor tamen, mihi adhuc placere meum *insit; at* etc.

86, 6. dedit, *ut maxima fructus* (f. fruitus est) *suscepti* etc. nempe *maxima* iungit cum *gloria.* Nondum adducor, ut haec praeferam ei lectioni, quam e Cl. Schwarzii libro edidi. Nec facere possum, ut probem

90, 6. lectionem, quam repraesentat, *etsi minus ut bonos promovere vellet.* Iactantiam ait vir doctus admiratione dignam, si Plinius se et collegam *bonos* viros vocet. Quid audio? Et voluitne Nerva promovere *minus bonos?* vel ne calumniari videar, potuitne alio respectu eos promovere, quam *ut bonos?* et nonne *bonos* vel inde collegit, quod invisi essent malo principi? Egregia laus boni principis, si solo quasi studio contradicendi suo antecessori promoveat quosdam, non *ut bonos,* sed ut illi invisos. Deinde quorsum referemus illud, quod statim sequitur de voto latendi? Non ausim ego iurare, Plinium totidem syllabis scripsisse, quod coniecit Lipsius; sed in hanc sententiam si scripsit, incommode scripsisse nego, et melius scripsisse aio, quam ut modo restitutum est. Non irascor, mi carissime Ernesti, optimo Arntzenio, quod tuetur integritatem Plinii; laudo, quod non patitur pro Plinii verbis ad posteritatem dari cogitata vel eruditissimorum hominum. Sed *impuras manus,* et *varios sententiarum gurgites* impingi viris de sententia scriptorum, propter quam solam totus ille noster apparatus cri-

ticus adhibetur, optime meritis, illud leniter certe, et servata literarum nostrarum verecundia, animadvertendum mihi videbatur. Ultra fere, quam pro huius editionis ratione non nunquam provectus sum, dulcedine tecum, ὦ φιλότης, ut alias coram solebamus, disputandi, cuius me quasi praesentis cogitatio, quod futurum praevidebam, sustentavit, ut non nimis iucundo labore, mea quasi vineta caedendi, et retractandi ea, quae manu emissa gaudebam, alacrius defungerer. Quae alias in fine epistolarum dici solent, iis facile caret amicitia nostra. Itaque vale, et mei memoriam Lipsiensibus amicis, praesertim Patrono nostro illustri STIGLIZIO, viro immortaliter de patria sua merenti, commendare ne desine. Scr. Kal. Nov. CIƆIƆCCXXXVIII. Gottingae.

LECTORI
AEQVO ET DOCTO
IO. AVG. ERNESTI
S. P. D.

In inſtitutis eloquentiae praeceptis exemplisque per lectiones publicas tradendae, ſemper hoc uſi ſumus, ut poſt praecepta, ſecundum noſtrum initiorum rhetoricorum libellum aut Ciceronis Oratorem explicata, primum orationes quasdam proponeremus, quibus enarrandis et inveniendi viae et eloquendi artificia demonſtrarentur et ad intelligendum et ad imitandum planius; deinde hiſtoricum aliquem librum, ut *Salluſtii*, *Livii*, *Suetonii*, denique philoſophicum, *Ciceronis* fere de officio opusculum, quibus interpretandis ſcribendi genus hiſtoricum et dogmaticum proprie cognoſceretur. Et in primo quidem genere plerumque uſi ſumus Ciceronianis orationibus, ſed hoc delectu, ut ratio haberetur praecipua earum, quibus intelligendis etiam rerum cognitio comparari poſſet a ſtudioſis, quarum eſſet in aliis diſciplinis uſus, inprimisque

administrandae. Itaque etiam *Verrinas* saepius ceteris enarravimus, ipso semestri superiori; quibus legendis tota ratio iurisdictionis Romanae, tum urbanae, tum provincialis, sociorum provincialiumque, magistratuum in urbe et in provinciis, civium item utrobique iura, cognosci possunt. Eandemque ob caussam interdum vel *Ciceronis* illam claram *ad Quintum fratrem* epistolam, de provinciali administratione, vel Plinianarum librum decimum explicavi; in quibus ratio provinciarum sub Caesaribus administrandarum multis et perspicuis vestigiis exemplisque expressa est, ut a studiosis utriusque discrimina cognoscerentur: quae res inprimis necessaria est, non modo iuris studiosis, sed etiam interpretibus graecorum Novi Testamenti librorum, nec minus iis, qui historiam veterem Ecclesiae accurate cognoscere cupiunt. Atque ea res primam hanc vim habuit, ut allicerentur magis iuvenes ad illas lectiones audiendas, praesertim ex eo numero, qui in aliis Academiis ista contemnit, quod audiendis latinorum scriptorum interpretibus nihil se praeter formulas verborum latinas, aut sententias bellas discere posse putat, quarum sibi aut nullus aut parvus usus futurus sit, eamque ob caussam iis relinquit lectiones in scriptores veteres latinos, qui scholarum latinarum magistri futuri sint. Nec illum parvum fructum iudicamus, quod apud nos semper fuerunt plures, qui iuris eam, quam elegantiorem vulgo vocant, scientiam amarent, et tenerent, nec modo, ut alibi fit, fori usum in discendo iure sequerentur. Sed, ut ad instituta nostra redeamus, in parte illius quasi orbis oratorii ea, quae prima a nobis commemorata est, bis Plinianum Panegyricum proposuimus, tum ea de caussa, ut tota ratio imperii a Caesaribus ad-

apte laudandorum, primum per delectum actionum eventorumque, deinde utriusque generis per locos communes sententiasque exornationem, cognoſceretur. Ea autem omnia cum saepius ac diligentius tractaremus, exigeremusque omnia ad analogiam rerum et verborum, viſi nobis ſumus ſubinde animadvertere, ubi aut aliter, quam ante factum eſſet, intelligi verba, aut etiam corrigi deberent. In quo genere etiam hoc facere conſuevimus, ut ad animadvertendum excitaremus auditores, non modo ita re explicanda, ut ipſi in viam reperiendi deducerentur, ſed etiam demonſtrandis locis, quae vitioſa putaremus, et vitii latentis tum animadverſionem, tum correctionem iis relinqueremus. Quae res ita bene ceſſit, ut non raro, primo verae correctiones a pluribus ſcriptae nobis traderentur, poſt etiam ſtatim, cum iuſſiſſemus dicere palam, ſi quis videret, quid vitioſum eſſet, quomodo corrigi deberet, quod verum eſſet, vel ipſe in animo haberem, a nonnullis reperiretur et pronunciaretur.

Haec a nobis hoc loco dicta ſunt, non tam ut rationem redderemus inſtitutorum noſtrorum, aut ut alios ad eorum imitationem vocaremus: quamquam hoc quoque a perſona noſtra non alienum foret: ſed ut intelligeretur, quomodo nata ſint ea, quae hoc tempore repetitae Plinianorum ſcriptorum editioni Gesnerianae addenda permiſimus, cum librarius eam habere aliquid noſtri cuperet, cuius etiam prima aliquid habuiſſet. Pertinent autem pleraque vel ad ſenſum verborum, vel ad emendationem eorum, in quibus nobis aliquid ineſſe vitii videbatur: adſperſa tamen etiam ſunt quaedam ad intelligentiam rerum, itemque ad iudicium oratorium pertinentia. In quibus omnibus ſi quid eſt, in quo verum vidimus,

aut quod *Plinii* lectoribus prodesse ad intelligendum et iudicandum possit, bene nos operam navasse putabimus.

AD L. X. EPISTOLARVM NOTVLAE.

Epist. 1. In verbis: *festinaverunt virtutes tuas ad gubernacula reipublicae*, quam susceperas, *admovere*. Semper offendor in verbis, *quam susceperas*: non quo non recte suscipi respublica dicatur, sed quod id hic non bene convenit cum *gubernaculis* reipublicae. Non suscipitur navis ab eo, qui ad gubernacula admotus est. Interim potest esse a Plinio: ego non imiter.

et privatim et publice) Fluctuat *Gesnerus*, utrum ad *fortem et hilarem*, an ad *opto* referendum putet: sed magis inclinat illuc. Ego sine dubitatione ad *opto* refero. Decernat ipse *Plinius*. Ep. 9. *et tuo nomine et reipublicae gratulor*, h. e. publice privatimque.

Ep. 2. *Malui hoc potius*) Agnovit *Gesnerus*, correctionem suam *malunt* stare non posse. itaque in nota ad h. l. nunc bene correctum est, *maluerunt*. Ego *maluere* sine haesitatione rescripserim. *Malui* nec per grammaticam rationem stare potest: deberet enim sequi, *pater fieri*, non, *me patrem fieri*: nec per sententiam; quia de Deorum beneficio sermo est, non de *Plinii* voluntate.

Ep. 3. *liberalitatem sestertii quadringenties*) Nimis grandis summa videtur etiam *Gesnero*, qui sane ingeniose coniicit CCCCHS: *quadringentorum sestertiorum*, sc. pondo; ut sit pars census senatorii, qui Voconio deerat ad locum in senatu tenendum, quem petebat. Vix tamen possum intelligere, quomodo librarii ex his signis fecerint *sestertii quadringenties*: cum satis constet, eos in numeris, ad rem pecuniariam pertinentibus, explanate scribendis, sicut nostri vulgo in enunciandis, in illam difficiliorem formam, quae a *I. F. Gronovio* demum liquido explicata est, nunquam incidisse. Magnitudo summae me non ita movet, ut vitiosam decernam. Nam illis et secutis temporibus ilia pecunia non nimis grandis fuit. vid. *Salmasius* ad *Vopisci Tacitum* c. 10. ubi Tacitus, cum privatus esset, *in reditibus* habuisse dicitur *sestertii bis millies quadringenties*.

Ep. 5. praefectum Aegypti, *amicum tuum*) Verba posteriora sunt ex ep. 23., ubi Traianus eum appellat

amicum suum; in qua scilicet hoc Traianus promiserat, quod *Plinius* petit. *Plinius*, an librarius ea verba repetierit, vix decernam: saltem non satis apte et decore repetita sunt.

Ep. 7. *summa integritas* in paupertate) Paupertatis commemoratio quomodo hic fiat, intelligi non potest. Sane integritas (i. e. abstinentia a pecuniis alienis) est maxime apta magistratui, inprimisque praeturae: et est magna virtus, si sit in paupere: sed paupertatis nulla vis est ad impellendum hominem abstinentem, ut magistratum petat. Immo si pauper erat, Senator esse, et praeturam petere non poterat. Adhaesitne ex alio loco, ubi ad augendam integritatis laudem addita erat paupertatis commemoratio; an *Plinius* deceptus est illius νοήσεως dulcedine, ut alibi?

Ep. 13. cum tabellario mittendum *putavi*, ut *possis* ex Lycormae — epistolis cognoscere, quae — scire *deberes.)* Sine dubitatione in textu rescribendum est, *posses.* Hoc genere vitii et alibi textus *Plinii* laborat, ut videbimus. Sed ad id videndum Germani vulgo non sunt satis acuti. Impediuntur enim, ut quondam librarii, linguae suae sive vitio, sive consuetudine.

Ep. 16. Perductum ad magistratus indicasse, *servisse* aliquando Laberio etc.) Potuit *se* post *servisse* absorberi a clausula verbi: sed et alibi *Plinius* omittit, ut ep. 30. extr. etc.

Ep. 18. Testimonium ei — retribuerunt) *Gesnero* in secundis curis magis placuit *pertribuerunt*, quod *Cortius* et *Arntzenius* in libris repererunt; idque adeo verbum ex hoc loco et simili *Paneg.* 95, 1., ubi *Arntzenius* pro *perhibuistis* e libris rescribit *pertribuistis*, in *Thes. L. L.* intulit. Non ausim ego verbum, cuius nullum aliud exemplum exstet, in textum ex aliquot libris editis inferre. Homines offendit *retribuerunt*, pro tribuerunt, haerentes in etymologia. Sed habet hoc verbum in hac significatione characterem aetatis Plinianae, quae, ut multis *Taciti*, *Suetonii*, locis intelligitur, formae huius verba pro simplicibus dixit, contra consuetudinem veterem. Sed in hoc verbo bonus auctor est *Cicero* pro *Rosc. Com.* 15., ubi *detrahere* et *retribuere* ex adversum sibi respondent, estque *retribuere* pro tribuere.

Ep. 19. Nymphidium Lupum *primipilarem)* *Primipilaris* quid sit, explicant quidam de Interpretibus: alii non attingunt, velut hic nihil sit, in quo haerere possis. Sed quomodo Lupus primipilaris dicitur, sive tu militem

intelligas, ſive centurionem, ſi ille iam praefectus cohortis fuit, cum Plinius tribunus militum eſſet? Non magis videtur Lupus centurio fuiſſe, quam Plinius; ne in iuventute quidem, nedum in illa aetate. Nam et filius iam erat praefectus cohortis, ut ex hac epiſtola patet. Utrum delendum omnino ſit verbum, an in eo aliud quid lateat, non decerno.

Ep. 26. Me Epheſum — navigaſſe) Cur hoc narrat? ſcil. quia ibi appellere primum Praeſides debebant. vid. *Ulpian.* §. 4. de Off. Proconſ. Inde terra ibant ad provincias deſtinatas in iſtis regionibus. cf. ep. 28.

Ep. 28. Aliquanto tardius, i. e. XV. Kal. Octobr. Bithyniam intravi) An illa *i. e.* — *Octobres* ſunt e gloſſa, addita e ſequentibus temere? Cur enim dicatur bis eadem res? Mox: *quinto decimo Kal. Oct. provinciam intravi* etc.

quod ipſo *tractu* magis ac magis neceſſarium intelligo) Semper pro errore typographico habui *tractu*. Video tamen viros doctiſſimos dubitare et *tractu* tueri. Non bene faciunt. *Rationes* non dicuntur *trahi*, ſed *tractari*, vid. Ep. 28. Probo *Cortii* iudicium, qui de *Rittershuſii* coniectura recepit *tractatu*, quod et infra occurrit.

ibid. ſi fideliter aguntur) Aures meae deſiderant *agantur*: quod etiam in editionibus pluribus reperitur. Senſit et *Gesnerus*, ſed fundamentum ſenſus non vidit. Illud *videntur poſſe* coniunctivum requirit.

Ep. 40. Et ego quaeſivi, ſed nihil comperi, quod adfirmare tibi *poſſum*) Senſerat *Gesnerus*, non bene dici hic *poſſum*, et ei verius videbatur *poſſim*: forte tamen hic aetatis ſuae conſuetudini indulſiſſe. Immo ſcribendum eſt *poſſem* ſecundum legitimam rationem; nec in hoc indulgere *Plinius* aetati potuit: etſi ſcio, paullatim coepiſſe aberrare Latinos a legitima conſuetudine, ſed eos, qui a Germanicis nationibus infecti eſſent.

Ep. 46. In numeris impenſarum haeſit *Gesnerus*, ſive potius in modo numerorum, qui per ſigna ſcripta ſunt, enunciandorum; putatque in primo HS. XXX exprimendum eſſe *tricies*, in altero CC *ducenties*, ut ſummae aptae operi, de quo ſermo eſt, fiant. Sed ei rei refragatur, in altero quidem, latinitas: *curſus in alium ductum erogata ſunt HS. CC.* Deberet eſſe *erogatum eſt HS. CC.* Si ſeſtertia intelligimus, ut ſecundum hoc debemus, minores quidem, quam pro operum iſto-

rum modo, ſummae exſiſtunt: ſed inchoata tantum opera erant, et relicta: unde tamen magna eſt pecunia, quae perierat.

Ep. 47. Ne, *quum* inter ſe gratificantur) Recte iudicavit *I. F. Gronovius*, hic reſcribendum eſſe *dum*, quod ego ſine haeſitatione in textum intulerim. Ortum eſt vitium a librariis imperitis, ad ſuae linguae modum refingentibus. Nam et noſtri imperite dicunt interdum *quum* pro *dum*.

ibid. *ad hoc opus)* Libri quidam editi habent *ad hoc tempus*. *Operi* ſane non convenit *perdiderint*: forte totum eſt a librariis, et e ſuperiori *hoc opus* huc tractum. Id ſi non eſt, ſane *tempus* legendum.

ibid. *Quid* itaque compereris, perfer in notitiam noſtram) *Quid* ſine dubio vitioſum eſt, corrigendumque *Quod*. Sermo eſt enim de futuro. Iubet cognoſcere rem, et ad ipſum referre, quod repererit. Etiam infra hoc genus vitii in libris notavi.

Ep. 48. Neque enim ratio *plus* excuſſa eſt) Credo *plus* eſſe vitioſum, reſcribendumque *dum*. Ratio nondum excuſſa erat. Habebat enim tantum de auditu. *Ut audio*, inquit, *HS. amplius centies hauſit*. Cl. *Longolius* nos amandat ad *Perizonii* dicta de uſu verbi *plus* ad Sanctii Minervam IV, 2, 1. ſed ea nihil efficiunt.

ibid. *deſcendit* et hiat) Fruſtra haeſere viri docti in primo verbo, tentaruntque *diſcedit*. *Deſcendit* refertur ad *ſolum*, quo ſubſidente, a mole aedificii, rimae aguntur.

ibid. Gymnaſium — longe *numeroſius* et laxius) Non videtur *numeroſius* adhuc recte intellectum eſſe. Nam nec multitudo cubiculorum et membrorum, nec multitudo hominum, quam capiebat, ſatis apta eſt ſequentibus. *Incompoſitum eſt et ſparſum*, i. e. cuius partes, quae et ipſe aedificiorum inſtar habebant, non aptae inter ſe nexae erant, ſed diſſitae et per interualla ſtructae: niſi vero huc *membra* in Gronoviana interpretatione trahas.

ibid. Quam buleutae *addunt* beneficio tuo) *Addunt* eſſe vitioſum, in eo fere conſentiunt. Conieci *qui ſunt*, quod non diſplicebat *Gesnero* (vid. Epiſt. ad h. l.), qui coniecerat *adiuncti*. Id verbum in hac re non eſt uſitatum. Forte plane ſpurium et inſititium eſt verbum.

Ep. 49. Sed oportet *illos* eo contentos eſſe, quod poſſit *illis* ſufficere) Alterutrum vel *illos* vel *illis* delendum: malim prius.

Ep. 50. Sed *hoc opus* multas manus poscit: *at* hae etc.) Quod opus intelligatur, ex antecedentibus intelligi non potest: nec ulla res commemorata est, ad quam *hoc opus* referatur. Videtur aliquid excidisse, v. c. *Itaque mari committere cupiunt*, ex epistola sequente. Tum pro *at* melius fuerit; *et* hae pro re non desunt.

ibid. *A rege* percussam) Maneo in sententia, de Bithyniae rege quodam esse capiendum.

Ep. 52. Quae viatici nomine *annua* dabantur Legato) *Annua* mihi suspectum verbum est. Dicitur enim de stipendiis perpetuis, non de eo, quod datur singulis, non iisdem: nec opus erat dici iterum, quod ante iam dictum esset *annis omnibus*; vel, quia id ad aliud pertinet, in *terna*. An fuit *antea?* cui respondet *inposterum?*

Ep. 56. Pleraque *ex illo* ad id, de quo quaeritur, non pertinere) *Ex illo*, quod refertur ad *libello*, mihi valde suspectum est; adeo inutile et inelegans est. Arbitror delendum esse.

Ep. 57. Propter quae *videri volunt eos*, qui Proconsules hanc provinciam obtinuerunt, abstinuisse etc.) Non desiderarem *videri*, si abesset: sed ferri potest. *volunt eos — abstinuisse videri.* sed *volunt* durius est post *essent.* Legitima ratio postulat *essent.* Si maxime *Plinius [Traianus]* dedit *volunt*, quod non credo, ab interprete debent moneri adolescentes, id esse per se vitiosum, dicendumque fuisse *vellent*: ut ipsi adsuescant legitimae rationi dicendi.

ibid. cum *ipsum te, ut* eas inspiceres, non recusaverint.) Probo lectionem Cod. Voss. *ipsi*: quo et inclinat ed. Catan. *ipse* — recusaverim.

Ep. 58. Quod est multo depressior *opere eo*, quod nunc maxime surgit.) *Cum maxime*, quod *Cortius* secutus est, melius sane est in se, nec ipse aliter dixerim: sed et *nunc maxime* rectum. *Opus* autem recte *Gesnerus* interpretatur forum, quod non area modo lata, secundum nostrum morem, sed vel maxime aedificiis ambientibus aream censetur, ut basilicis, tabernis etc. *Suetonius* in Caes. c. 25. clare distinguit aream a reliquo foro. Ad intelligendam rem planius profuerit studiosis cognoscere, quae de *foro Lugdunensi* traduntur apud scriptores seculi noni, quod a Caesaribus aedificatum, ea aetate repente corruit. Ea reperiant in *Antiquitati-*

Ep. 60. Praeiimus — iurantibus) Fluctuant libri in hoc loco, qui sane non est satis elegans. Suspectum mihi est ultimum verbum *iurantibus*; quo sublato, elegantior multo fit oratio. Adscripsisse videtur aliquis, scil. *iurantibus*: quod deinde adhaesit. — Ceterum, an ex hoc loco colligi possit, Plinium in provincia Bithynica habuisse *imperium consulare* (nam *de potestate* non dubitatur, quae et in inscriptione vetere diserte commemoratur) disputari video inter *Norisium* et *Pagium*, quem consulent, qui de ea re cognoscere velint, in Critica Baron. ad a. C. 69. T. I. p. 63. Hic de ea re disputari nihil attinet.

Ep. 62. Nec inveniuntur, qui velint debere, reipublicae praesertim [*duodenis*] *assibus*, quanti a privatis mutuantur) Locus hic sine dubio vitiosus est: *Salmasius* et *I. F. Gronovius* pro *duodenis* rescribunt *usuris*, ut sint *usurae asses*, sicut dicuntur *usurae semisses* in iure. *Noodtius* rem et sensum probabat, sed simpliciter *assibus* scribi volebat, deletis *duodenis*. Eleganter. Nam et *Cicero* dicit, *semissibus magna copia est*, pro *usuris semissibus*; quem locum commemorat etiam *Gesnerus*: qui tamen sibi non liquere ostendit, utrum sequatur id, quod secundum veterem et veram latinitatem rectum est, an *Plinii* aetate iam deflecti coeperint homines a vetere ratione usurarum secundum menses ducendarum, et annua ratione uti. In quo tamen opus foret aliquo indicio historiae veteris: quod sane nullum mihi occurrit: immo contraria omnia et in historicis latinis, Plinio iunioribus, et in libris iuris civilis. Si ergo e Gronoviana et Noodtiana ratione deligenda esset, quae maxime probabilis videretur; secundum hanc decernerem: quia durior est aberratio ab *usuris* ad *duodenis*. Mihi, fateor, totum illud *duodenis assibus* delendum videtur. Ita Plinius simpliciter dixit, nolle quem pecuniam debere publico, quanti deberi soleat privatis; ut adeo nil lucretur in aere, cum durior sit conditio debendi reipublicae. Quia vero ordinarius modus usurarum olim fuit hic, ut duodeni pro centenis darentur, in provinciis inprimis, quae sunt usurae asses; aliquis adscripsit modum usurarum, et quidem secundum consuetudinem recentiorem, quae tum invaluerat.

Ep. 64. Quod inter maximas occupationes, *iis*, de quibus — me — regere dignatus es) Aut intelligendum aut addendum *in*.

Ep. 66. In *edicto Nervae* locus valde scaber est in his verbis: *ut mihi potius debeat, si illa rata et*

certa (fecero): nec gratulatio ullius instauratis eget precibus, (et qui non habent, me) quem fortuna vultu meliore respexit. Haec sic refingenda puto: *debeat. Sint illa rata et certa: nec — precibus, quem — respexit; me — novis beneficiis vacare patiantur.* Emendationi *sint* pro *si* favent Codd. in quibus est *sine. Fecero* item, et *qui non habent me,* sunt ex interpolationibus recentioribus, ut bene *Gesnerus* vidit, nec habentur in edd. primis. Ita arbitror locum planum factum.

Ep. 68. Quum ei honor toties decretus sit ab iis, *qui ignorabant,* quid de illo Paullus Proc. pronunciasset.) Immo, *non ignorabant*: idque res et contextus et argumenti ratio requirit.

Ep. 76. Nam si facta aedes *esset,* licet collapsa sit, religio eius *occupavit* solum.) in his aut *est* legendum pro *esset,* aut *occupasset.* Sed illud habent Cod. Voss. et ed. pr.

Ep. 79. Primum in his: utrum — putarem, an instituendos quinquennales agonas, qui Traiani *appellentur,* pro ultimo debet esse *appellarentur.* Tum pro *debeam* in sequentibus *deberem.* Nam et sic est ep. 93. *dispiceres,* quid et quatenus aut permittendum, aut prohibendum *putares*: non *putes.*

Ep. 84. Novatam esse legem Pompeiam, ut magistratum capere *possint* ii, qui — *essent,* et qui accepissent, in senatum c. c. *pervenirent.)* Vel paullum attendenti patet, rescribendum esse *possent.* Secus est in sequentibus, ubi mera praesentia sunt, recteque adeo, capere *possint.*

Ep. 85. In principio huius epistolae interpunctio vitiosa est, sensumque turbat: eaque sic mutanda: *appellatum me a Claudio Eumolpo.* (Hinc incipit narratio caussae.) *Quum Cocceianus Dio in bule* etc.

ibid. n. 7. In quo *ducuntur* sepulti filius et u. D.) *Aldus* et alii, quos sequitur *Cortius,* habent *dicuntur*; quod rectius puto.

Ep. 97. n. 5. Totam hanc ῥῆσιν vitiose interpungi in editis arbitror. Ego sic interpungam: *Propositus est libellus sine auctore multorum nomina continens, qui se negarent esse Christianos, aut fuisse. Quum praeeunte me – quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt* (vel *sint) revera Christiani: ego dimittendos putavi.*

Ep. 107. Centurio *cohortis equestris.)* Bene *Gesnerus* novum hoc esse monet, cum olim cohortes peditum modo fuerint. Vestigium rei etiam supra est. Ep. 32.

vid. *Scholium* ad *Hyginum* p. 86. *Hygino* eſt *cohors equitata*, quo nomine et in inſcriptionibus occurrit.

Ep. 114. Durius mihi viſum eſt hoc: *Id ergo, quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendam cuiusque civitatis legem, puto:* mollius fuerit ſic: *Id ergo, quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendum, cuiusque civitatis legem, puto:* intellecto *i. e.*

Ep. 115. Adſcribere ſibi, quos *vellent*, cives, dum civitatis non *ſint* alienae.) Corrige *velint.* Ceterum in *Cod. Theod.* L. XII. tit. 1. de decurionibus, eſt l. 5. ad Bithynos, ad quos pertinet etiam l. 119.; ſed ad Praef. P. directa. ad l. 5. *I. Gothofredus* memorat hunc *Plinii* locum, ſive has epiſtolas, ſed negligentius epiſtolas inſpexit.

Ep. 118. Ut formandis iſtius provinciae moribus ipſe *moderareris, et* ea *conſtituas*, quae — *eſſent* profutura) Hic quidem *conſtitueres* eſſe reſcribendum, unusquisque, admonitus praeſertim, videat.

Ep. 120. Si ante Iselaſtica non fuerunt) Importuna videtur *Gesnero* particula *ſi*, quam vel delendam, vel cum *quae* permutandam putat. Ego totam propoſitionem deleverim.

Ep. 122. Uſum eorum intentioni non *profuiſſe.*) Debebat eſſe, *non profuturum fuiſſe.* Fallor an et alia exempla mihi occurrerunt perfecti ſic poſiti pro futuro.

AD PANEGYRICVM PLINII NOTVLAE.

C. 2. pr. Sed omnibus civibus *enitendum* reor, ne quid de Principe noſtro ita dicant, ut *idem illud* de alio dici potuiſſe videatur.) Hic locus non una de cauſſa diſplicet. Primum *enitendum* eſt ab ſententia alienum, et aut *videndum* ſcripſit *Plinius*, aut non bene ſcripſit. Nam requiritur hic ſignificatio cavendi, quae non eſt in verbo enitendi. Deinde nec alterum placet, quod dicit, ne quid — *ita* dicant, *ut idem illud de alio* dici potuiſſe videatur. Nam ſententia requirit, *ut id eodem modo* de alio dici potuiſſe videatur. Et ſi maxime ſimpliciter dicatur, ne *idem* dici potuiſſe videatur, tamen *illud* plane languet, et alienum eſt.

c. 4. Non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed agentibus habetur) Olim etiam erat *ab agentibus.* vid. notulam *Gesneri.* Et *Schwarzius* malebat, non improbante *Gesnero, ipſi tibi*, ut oppoſitio clarior eſſet. Locus ne ſic quidem ſatis placet. Quid enim illud *a te?* quid *a*

te tibi honor habetur? quis honor iste, quem videri possit Traianus sibi habere? Locus elegans forte, si sic legeretur, *non enim tibi honor iste, sed a te agentibus habetur,* sc. non tam tibi hoc modo habetur honos gratiis agendis, sed tu honorem tribuis senatui, cum admittendis gratiis ostendis reverentiam senatus. Sive porro addatur in capite ipso, sive post scribatur *a te ipso,* non multum refert: neutrum admodum elegans est, et pro concinnitate alia *Plinii.* Nam ut plena et accurata oppositio esset, necessarium foret, *non enim a senatu tibi honor iste, sed a te agentibus habetur.*

c. 5. (quorum in te iudicium et favor tunc statim inusitato indicio *anituit)* Verbum *enituit* non est aptum neque iudicio, neque favori. Hinc quaesitum videtur *enotuit,* quod nec ipsum commodum est. Verba propria favori sunt *eminere* et *emicare.* Confunduntur autem saepe in libris *eminere* et *enitere.* vid. v. c. *Burmannum* ad *Sueton.* Calig. 15.

ibid. obstinatum tibi, non suscipere imperium, nisi servandum *fuisset)* In *obstinatum* intelligendum *erat.* Itaque sequi debet *esset* vel *foret.* Alterutrum sequendum. Mox *praesaevisse* melius est, quam *praecessisse.* Utrum *Plinii* verbum sit, an aliquis in margine Vossiani libri scripserit, ut melius Pliniano verbo, non dixerim.

c. 8. *tua* — adoptio peracta est) *Arntzenio* bene *tui* placet.

ibid. *Utique* qui *adoptaret* etc.) *Utique* bene restitutum pro *Uterque.* Qui *adoptaret,* non debebat a *Schwarzio* mutari in *adoptarat.* Est enim contra latinitatem. Nam temporis ratio non admittit plusquamperfectum. Potius scribam *adoptabat*: sed *adoptaret* commode manet, propter relationem ad *paruit,* unde pendet.

ibid. Simul filius, simul Caesar, mox Imperator et consors tribunitiae potestatis, et omnia pariter etc.) Haec oratorie dicta videntur. Nam, ut *Tillemontius* docet in Nerva p. 147. 148. non omnia pariter et simul factus est. Tum *Imperatoris* nomen quomodo dicatur, disputari video. *Pagius* in Crit. Baron. T. I. p. 115. 119. intelligi disputat proconsulare imperium, hoc est, ius in omnes provincias cum potestate belli gerendi. item p. 90, b. 93, a. ubi numi Nerva vivo cusi, in quibus Traianus Imperator dicitur. Sed in iis numis *Imperatoris* nomen est victoriae indicium, quia nomini et ceteris honoribus postponitur, non ante nomen ponitur, ut fit in aliis. Forte

Imperatoris nomen et tribunitia potestas idem sunt. Nam et praenomen illud nititur tribunitia potestate. Capite quidem 23. dicitur Traianus imperator salutatus esse a populo in ipsa adoptione. Sed in oratione ista non sunt ad vivum resecanda.

c. 9. nihil agitasse, nihil *fecisse, nisi quod* meruit et paruit) Cicero dixisset, *nihil nisi meruisse et paruisse.*

ibid. Magnum videretur — patri!) In his est lusus merus, sed quod genus auribus illorum temporum placebat: quemadmodum et illa c. 10. sententia inepta est, qua rationem reddit, quare statim ab adoptione mortuus Nerva: *ut quandoque inter posteros quaereretur, an illud iam Deus fecisset.*

c. 11. non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente, *fecerunt)* Ferri posse arbitror: sed rectius foret *fecerant.*

ibid. *cuius pulsi fugatique* non aliud maius habebatur indicium) In hoc loco explicando valde se torsere ingenia. *Io. Fr. Gronovius*, cum sentiret, aliquid deesse, unde penderet, *cuius p. f.* etc. supplevit, *quoniam imperabat is*, quod olim probabat *Schwarzius.* vid. not. *Gesneri*, qui auctoritatem codicis desiderabat. Nos in Act. Erud. 1740. mens. Febr. e lectione Codicis Salisburgensis, *quoniam imperatoris*, fecimus: *quoniam imperator is*, quod probavit deinde, et suae editioni intulit *Schwarzius.* Utrum mox legatur *triumpharetur*, an *triumpharet*, quod praetulit *Schwarzius*; nihil ad sensum refert.

c. 13. Cominus *vibrares)* Praefero *librares* cum *Schwarzio*: non modo propter auctoritatem librorum, sed etiam, quia verbum hoc est efficacius. Nec tamen propterea cum *Lipsio* in altero legam: *nunc* librata *susciperes.* Nam nec necessarium est idem in utroque verbum esse, et potuit consulto efficacius verbum Traiano tribuisse.

c. 14. *munere alio* dignus invenireris) *Schwarzius* e libris reposuit *itinere illo* scil. in Germaniam. Tota haec appendix melius abesset: sed a Plinio esse concedo. *Dignus itinere* sane mirificum est: *par itineri* recte aliquis dicat, non *dignus itinere.* Sicut nemo dixerit *dignus labore.* Itaque *munere alio dignus* melius est: et est durum, expeditionem bellicam iter simpliciter dici.

c. 15. tempus, quo posteri visere, visendumque tradere *minoribus suis* gestient) Delendum *suis*: quod est a librario Germano. — Mox in *quis sudores tuos hauserit campus*, corrigi debet *qui*. Ultima litera adhaesit e sequente verbo: nam et mox *quod* tectum, non *quid*: estque plane puerile vitium, quod mirandum est tamdiu latuisse viros doctos.

ibid. *quod tectum magnus hospes impleveris.)* Bella sententia, sed poëticae fere formae. Fundus eius est apud *Virgilium*, ubi angusti limina tecti ingentem Aeneam excipiunt. *Aen.* VIII.

c. 16. Sed Imperatorem, veram ac solidam gloriam reportantem, pacem, tranquillitatem) Ista tanta multitudo accusativorum sane parum elegans est. Nam remedium a libris, qui habent *Imperatore — reportante*, nullum est. Capitolium non accipit pacem et tranquillitatem, sed imperatorem, qui veram pacem reportet.

c. 17. nec *non* modo) Bene sic edidit *Gesnerus*; et omissio *τοῦ non*, et transpositio Schwarziana improbanda est. Quid in coniunctione *nec* et *non* durius sit, non sentio.

c. 20. Principis transitus? si tamen *ille* non populatio fuit) Sic editum in ed. pr. *Gesneri. Schwarzius* monuit, si *transitus* post *tamen* non repetatur, elegantiae aliquid decedere. Immo deberet esse *illa*. Est autem *transitus* per errorem operarum omissus: nec id animadvertit *Gesnerus*. In editione altera sine notis est verbum hoc restitutum a *Gesnero*. Porro mox: *cum abactus hospitum exerceret*, legendum est, *exerceretur*, vel *exercerentur*. nam et passiva sequuntur: omniaque dextra laevaque *perusta et adtrita, ut si* etc.

c. 21. extr. et hoc tantum ceteris maior, quo melior) Dudum legendum credideram *quod*, cum id et doctis placuisse inveni: idque sine dubitatione in textum inferendum erat. Decepit homines, quod *hoc* retulere ad *maior*: cum sit manifeste *in hoc, hac in re, modo*.

c. 22. ac ne eum quidem vacantem locum, qui non nisi suspensum et instabile vestigium caperet) Hoc minutius est, quam pro cetera descriptionis magnificentia.

ibid. tam *aequalis* ab omnibus laetitia percepta est) Libri editi veteres fere habent *aequaliter*, sed scripti fere *aequalis*, quos secutus est, post longam dubitationem, *Schwarzius*, usus hac ratione, quod *par gaudium* et *par clamor* praecedit. Nec dubitari potest recte dici *aequa-*

quae id prope flagitent. Sensus manifeste est: tam aequaliter omnes laetati sunt, quam aequaliter, vel pariter omnibus venisti. In ultimo omittitur verbum et intelligitur e primo membro. Nam, *quam aequalis omnibus venisti*, ineptum h. l. foret. Secundum haec necessarium est, scripsisse *Plinium* non *aequalis*, sed *aequaliter*.

c. 23. *Respectantium* turba — populus te quoque, te immo maxime *adstaret.*) In *respectantium* intelligo simpliciter *spectantes*; tarde incessit, ut omnes per moram ingrediendi eum videre possent. vid. ad Ep. X, 18. Pro *adstaret Schwarzius* volebat *artaret*, dolebatque in Obs. 28. quod id non recepisset in textum: quod fecit *Gesnerus* in ed. posteriori Panegyrici. Id ego non imiter. Non hoc potuit gratum esse et placere, quod populus Caesarem arctaret, premeret, dum ingrederetur: sed quod Caesar pateretur, unumquemque de populo ita prope adstare, et os e proximo intueri: hoc pati, est comitatis, quae placeat.

ibid. Deum ipsum *tunc* p. v. *operis* sui percepisse crediderim.) Quod *Schwarzius* hic recepit, Deum *tuum*, idque *Gesnerus* imitatus est in ed. min. non probo, etsi in edd. vett. reperitur. Non bene, credo, dicatur Nerva Deus Traiani. Et si maxime sic dici bene latine et apte posset, tamen esset alienum, cum supra *Plinius* diserte dixerit, adoptionem non fuisse Nervae opus, sed Dei, sed Deorum c. 8. quorum nomine et ipso Iovem Capitol. intelligit.

ibid. *Augusta* victimis cuncta) *Arntzenius* et *Schwarzius* edidere e MSS. *angusta*, quos et in ed. min. imitatus est *Gesnerus*. Mihi adhuc ambigua res videtur, nec audeo decernere. Verbum *angusta* ad multitudinem victimarum intelligendam aptius, *augusta* maius aliquid sonat.

c. 24. *Eadem*, quae — nihil in *te ipso* Fortuna mutavit) Arbitror hunc locum bene a *Gesnero* constitutum, pro *eademque* rescribendo: *eadem*, *quae*: et miror, quomodo ille tamen correctionem *Schwarzii*: *nihil* ipsa *te* F. m. aliis forte magis placituram, dicere potuerit: sed magis, quomodo ea coniectura *Schwarzio* ita placere, ut etiam in textum reciperet, cum sit nimis absurda. Quid enim est *eadem ipsa Fortuna*? Clarum est voluisse dicere, Fortunam circa Traianum, extrinsecus, omnia mutasse, sed in ipso eius animo, moribus, intrinsecus, nihil: quae est bellissima sententia.

ibid. humus *ita* communis) Dimisit *ita* cum *Arntzenio Schwarzius*, reposito *ista*, quamquam ostendit aegre a se factum. Mea de sententia *ita* retineri debet, quod non minus bonos libros habet auctores: et quia, *ista*

quem hic ſenſum habeat, intelligi nequit, nec habere commodum poteſt, ut opinor. Non *humus* indiget demonſtratione, ſed *communis* habere poteſt particulam αὐξητικήν. Contra bene c. 26. n. 5. reſtituit *educandi* pro *educandis*, quod miror *Gesnerum* non in textum editionis minoris recepiſſe. nam vel ſua ſponte videre licet, ita legi debere.

c. 27. Contra largiatur et auferat, alat et occidat) In *largiatur* aut *ſi* vel *qui* intelligendum, aut addendum: nam id conſequens, *nae ille* etc. poſtulat. Secus eſt in praecedente, ubi alia forma eſt orationis. In ceteris *nae ille iam brevi tempore* etc. melius ſimpliciter eſſet: *nae iam brevi tempore*. Lectio quidem vulgata in *tam* b. t. abſurda eſt.

ibid. extr. quamquam *nec* hunc *quidem*) *Gesnerus* ait, mollius fore, *ne hunc quidem*. Immo ſic ſine haeſitatione ſcribendum, poſteaquam toties demonſtratum eſt e libris bonis, *nec quidem* vitioſe ſubſtitutum eſſe alteri *ne quidem*.

c. 32, 2. Quae ubique *feruntur*) Non poſſum concoquere in hac ſententia *feruntur*, eſtque aut *efferuntur* legendum: nam prima ſyllaba in concurſu hoc finalis et primae literae facile excidere potuit: aut *ſeruntur*. cf. c. 29, 2. *quod genitum eſſet usquam, id apud omnes natum eſſe videretur.*

c. 34, 1. delatorum *iudicium*) *del. agmen inductum* recte receptum ab *Arntzenio*, *Schwarzio* et *Gesnero* in ed. ſec. min. idque et in hac editione exprimi debebat. De ſpectaculis hic ſermo eſt, non iudiciis.

ibid. nulla iam teſtamenta ſecura, *nullius* ſtatús certus) Hoc melius puto, quam *nullus*, quod ſervavit *Schwarzius*, etſi alterum non improbat, immo contra *Arntzenii* rationes defendit. Sane genitivus cum *ſtatu* ſolet iungi. *Sueton. Veſp.* 8. de *ſtatu defunctorum* quaerere. *Tacitus* A. 3, 28. *multorum ſtatus* exciſi.

c. 36. Ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus) *Gesnerus* hoc male accepit adfirmandi ſenſu. Immo e praecedentibus intelligendum *non; ac non toto* etc. Hoc pulcre vidit, et more ſuo, verbis multis explicavit *Schwarzius*.

ibid. Dicitur actori atque etiam procuratori) Notulam ad haec verba, quae hinc intelligi patet, Procuratorem eſſe maiorem actore, deletam vellem. Non hic de dignitate ſermo eſt. Nihil aliud dicitur, quam fiſcum ſive miniſtros fiſci, non meliori eſſe conditione in controverſiis fiſci, quam privatos: eosque ad magiſtratum in ius vocari a privatis poſſe, ſicut privatos ab ipſis.

c. 37. maximum beneficium vertebatur in gravissimam iniuriam) Scil. quod, cum Latini essent, ei vectigali obnoxii non fuerant, in nova conditione civitatis id pendere cogebantur.

c. 38. Qui non habet luctus) Legendum esse *quem*, consensio viris doctissimis: nam ratio Schwarziana per supplementa tria explicandae sententiae admodum dura est: *nec* (fiscum) *socium hereditatis habeat, qui* (eum) *non habet* (socium) *luctus.*

c. 41. Sola sufficiat?) Hic videtur intelligendum: *immo sufficit*: quod deinde firmatur rebus ipsis. In sequentibus verba: *nihil detinuissent*, vel *retinuissent*, absunt a MSS. edd. antiquissimis apud *Schwarzium*, etiam antiquissima mea Germanica s. l. et a. nec sunt necessaria, etsi a Plinii ingenio non aliena.

c. 43. Donavit pater tuus *multa*, et ipse donasti) Verbum *multa* repetendum videtur: *donavit p. t. multa; multa et ipse donasti.*

ibid. Caesarum munera *illitos* cibis hamos — arbitrabantur) Miror nemini vitium huius scripturae animadversum. Hami non illinuntur cibis, esca, sed induntur. Scribe: *inditos* cibis hamos. Ex *inditos* factum *inlitos*. Sic *Curtius* 10, 10. *inditum potioni venenum.* Apud *Horatium* hami dicuntur *occulti* et *operti*, h. e. inditi escae.

c. 44. *privato iudicio* principem geris) i. e. iudicio privati, quod privatus tenebas, privati tenent. Sic c. 43. *facultates privatae* pro *facult. privatorum.*

ibid. *rectosque* ac vividos animos non contundis ac deprimis, sed foves et *attollis) Wassius* ad *Sall. Catil.* 7. corrigit *erectos*: idque verissimum puto, propter verbum *deprimis*, et contrarium *attollis*, etiam *constantiam*, quae non conveniunt *rectis*. Male *Schwarzius* reiicit istam correctionem, vulgatumque male interpretatur, nec bene cum ceteris verbis conciliat.

ibid. *ingenio valent)* i. e. sapientia. nove dictum. Mox in bene *ac* secus *cessit*, *Schwarzius* male reiicit *Bentleii* correctionem, *aut* pro *ac*: quia est etiam: *turpe honestumque.* Nam iudicium pravum illud in utroque genere fit: unde *que* necessarium: at in hoc *aut* est necessarium, quia de singulis rebus intelligitur: unde et post est *expetant fugiantve*, non *fugiantque.* Atque etiam secundum ἀκρίβειαν latinitatis esse debebat *cesserit.*

c. 45. otio *aut* situ) *Aut* vel copulative dicitur, vel in *ac* mutandum: non sunt enim contraria et disiuncta, sed eadem et saltem vicina: in otio diuturno situs ducitur.

c. 45. Ut prope omnes *homines* unius moribus vivamus) *Homines* redundat. Videtur explendae et rotundandae orationis caussa additum: *prope omnes homines — unius moribus vivamus.*

c. 48. Ut periculum capitis adituri *tarditate)* Recte tuetur *tarditate Schwarzius*, i. e. per tarditatem, sed non satis e contextu. Respicit verbum ea, quae sequuntur, *cum commodum est*, item inprimis mox: *interdum est aliquid, quod nos domi teneat*, scil. ut tardius veniamus.

c. 49. *Num* remissionibus tuis eadem frequentia) Dudum correxeram *non*. Idem vidi repositum e MSS. a *Schwarzio*. Sic est etiam in veterrima editione German. s. l. et a.

c. 50. Quae priores Principes *occupabant*, non ut fruerentur) An *occuparant?*

ibid. *Ita*, inquam, donas) Arridet *Gesnero* correctio *Lipsii*: *ista*. Nempe quo referatur *ita*, non est: atque id debebat ostendere *Schwarzius*, si volebat recte defendere. Sed ego tamen malim *ipsa*, quam *ista*.

c. 54. Ludis etiam et *commissionibus)* Vera lectio haec: sed non arbitror bene intelligi de certaminibus poëtarum et oratorum. Immo sunt ipsi ludi, ut sequentia facile ostendunt, in quibus mox etiam sola scena commemoratur. Similiter dicitur ap. *Cicer.* ad Att. 16, 5. *Sueton.* Aug. 43.

c. 55. Praeterea, ut quisquis factus est Princeps — aeterna est.) Haec particula, quam in nullo Codice scripto reperit *Schwarzius*, etiam abest ab nostra vetere Germanica s. l. et a. ortaque est a Codice *Cuspiniani*. Genuinam credo cum *Schwarzio*, quod sine ea ratio subiecta intelligi non potest, nec habet, quo referatur. Ceterum male editur a recentioribus *quisquis*, rescribendumque *quisque*, ut dedit *Schwarzius*, quamquam nihil de eo admonens.

c. 56. Propositum mihi est Principem laudare, non Principis facta) Est sententia acuta, sed oratorie acuta, et supra captum vitae communis. nam factis laudandis laudatur Princeps, et in iis laudandis oratio prope tota consumitur: quamquam et ea commemorantur, quae proprie non sunt in factis, sed tamen demonstrantur per facta.

c. 58. Onerosum nescio quid — quoties senator tuus: nimia modestia istud etiam privatus recusasses.) In hac particula aliquid duri et scabri inesse videtur. Quidam molliendi caussa in altero membro addi volunt *cum*; nec id displicet *Schwarzio*: sed id libros auctores non habet. Nec profecto de *Plinii* more necessarium est. Sed etiam in primo membro soleo haerere. *Onerosum nescio quid* ex-

dae. Ea quomodo hic apta sit, non satis video. Quanto facilior esset oratio, si esset: *onerosum quid — senator tuus? Nimia modestia* etc. Si tamen *onerosum nescio quid* accipimus, *aliquid oneris,* quod ferri posse non omnino negaverim, tamen per interrogationem enuncianda est oratio.

c. 59. Ut maiorem eum suscipiendo, gerendoque *augustiorem* facias.) Verbum *augustiorem* in uno libro repertum est; idque recepit *Gesnerus*: quod ego non imiter: estque ab interpolatore, quamquam non absurdo.

ibid. *nunc* vero postulamus) Quia libri antiquiores editi et scripti habent *cum, Schwarzius* supplementum de coniectura addidit: *c. v. p. ut suscipias gerasque consulatum, postulamus,* quod tamen uncis inclusit. Non lenius est, *cum* mutare in *num,* ut alii fecere? Et id supplementum orationem reddit languidam.

ibid. ascendere curulem, quam *detineant) Quam detineant* est obtineant, nec ad alium pervenire sinant.

c. 60. *Adi)* Quicquid dicatur huius verbi defendendi caussa, vere indicavit *Lipsius,* esse frigidum et alienum. Quare adeat et quorsum, si iam sedet in tribunali? Tum illud *adi* ad proxime praecedens debet necessario referri, ut *ascende* ad praecedens tribunal. Quo igitur referemus? ad postulantes profecto inprimis et totum iurisdictionis actum, ut eius exemplo discant alii bene ius dicere, et modeste petere ac postulare? Hoc fit, non adeundo, sed cognoscendo. Hoc commode exprimitur per *audi,* praesertim seculo Pliniano, quo verbum audiendi, auditorii, in iure frequentari coepit. In editione vetere Germanica s. l. et a. est *adire.* Si pro imperativo passivo accipiamus, i. e. sine te adiri, pro tribunali sc. non opus esset correctione ista.

ibid. singularibus viris) Ad h. l. *Gesnerus* e Fastis Consul. Almelovenianis ponit Consules a. C. 100. et in notula, quae nunc accessit, addit, recte positos in Fastis illis consules esse, patere e c. 61, 6. unde colligi possit, Traianum primis duobus mensibus cum Frontone, alteris cum collega consulem fuisse. Id ambigue dictum. Nam in illo capite nulla consulum nomina. Res sic habet: *Almelovenii* in Fastis sunt Consules cum Traiano, primum *M. Cornelius Fronto* III. Ex Kal. Mart. *Sextus Pomponius Collega* III. etc. Sed in nominibus hic nihil certi est. Nam pro *M. Corn. Frontone* accuratiores Fasti, *Norisius* et *Blanchinus* (T. II. Anastasii) dant *S. Iulium Frontinum* III. *Frontonem* autem suffectum facit *Stampa* (in Fastis *Sigon.*) *S. Pomponius Collega* est e coniectura *Pan-*

vinii, quem *Almelovenius* ſine iudicio ſequitur, eaque incerta, immo falſa. Omnino illis Faſtis ad Panvinianos factis fides haberi tuto non poteſt: quos ex omnibus recentiorum obſervatis, numis, inſcriptionibus etc. correximus et locupletavimus, praeſertim ſeculis Caeſareis, per multos deinceps annos: ſed abſolvendi et edendi tempus nos habituros, vix audemus ſperare.

c. 61. ut corpora — *deoreſcant*) *Gesnerus* in ed. min. 2. edidit *decreſcunt*, et *decreſcant* locum habere negavit. Recte. *Ut* in hoc membro eſt comparantis. *Schwarzii* defenſio non placet. Librarii putavere, *ut* pendere ab *accidit*.

ibid. i. e. *quanto minus* quam a te datum.) Quia in huius formae ſenſu interpretes aberraverunt, brevi notula erat explicandus. *Quanto minus* in interrogando idem eſt, quod extra interrogationem, apud eiusdem aetatis ſcriptores, *paullo minus*, i. e. propemodum. Senſus ergo eſt: pater quidem dedit, ſed id non multo ſecus eſt, quam ſi tu ipſe dediſſes, quia ſcil. patri et filio communia ſunt omnia. *Schwarzius* bene aſſecutus eſt, ſed eius verboſitas implicet magis ſtudioſos, quam explicet.

c. 63. In illa *ſpatioſiſſima* ſede etc.) Semper in voce *ſpatioſiſſima* haeſi; quam non ſatis aptam ſententiae Plinianae ſentiebam. Melius eſt *ſpecioſiſſima*, quod in Codd. repertum dedere *Arntzenius* et *Schwarzius*, ante per coniecturam viderat *Gesnerus*. vid. Epiſt. Sed tamen neſcio quid reſidet ſcrupuli.

c. 64. Si *ſciens* feſelliſſet) Sic contra libros omnes reſcripſerat *Gesnerus*, cum crederet, ita in nonnullis reperiri. At in ed. 2. min. reſtituit *ſcienter*, quod et *A.* et *S.* ſervaſſent, etſi exemplum verbi ſic dicti apud veteres nullum extet. Ego tamen certum puto, *Plinium* dixiſſe, *ſi ſciens feſelliſſet*. *Scienter* eſt a ſcriba germanizante, qui *wiſſentlich* exprimeret. Et ſunt plura talia in codicibus reperta, quae ferri non debent.

c. 66. Miſera illa ex periculis *facta* prudentia) *Facta* ſine dubio eſt a gloſſatore. Nec Plinianae brevitati conſentit, nec exemplum antiquitatis habet *prudentia facta ex periculis*.

ibid. *Obſepta* diutina ſervitute ora reſeramus) Nemo interpretum hic haeſit. Me offendit ſemper *obſepta*. Reperi deinde, etiam *N. Heinſium* offenſum eſſe illo verbo. Sed correctio eius *obſuta* (ad *Virg. G.* IV, 301. ubi verbum *obſuere* de ore bene reſtituit *Virgilio*,) mihi non placuit. Nam quid commune habent ac ſimile *obſuere* et *reſerare*? *Obſepta* bene dicuntur, quae munita ſunt;

ſed adverſus vim externam, ut *obſepta pudicitia*, et ſimilia. Leniſſimum foret *obſerbta*.

ibid. Non ſine periculo fallentis) Haec appendicula ſententiae ſuperioris ſemper mihi inepta viſa eſt: adeo aliena a re praeſenti eſt, adeo abſona a concinnitate reliqua. Quid enim opus erat dicere Traiano, Principes, ſi fallant, non ſine periculo ſuo fallere, et quam abſurdum, ei obiter minari? Hic una laus Traiani agitur, quae eſt h. l. in eius fide et integritate. Ergo hanc laciniam reſectam velim.

c. 67. Ut te, ſi *mereberis*, ſervent) In oratione hac obliqua *mereberis* locum non habet, auresque latinae *merearis* deſiderant, quod *Sichardus* et *Gryphius* edidere: ex ingenio, ut opinor, ſed recte. Sic mox c. 68. ubi non *eſt, ſi bene temp. — reges*, ſed *rexeris*.

ibid. Aut ſi ſusceperit invita, *ne debeat.)* Hoc *debeat* ſic explicari debebat: ſi invita reſp. ſuscepit, tum, quamvis laeto eventu, liber eſto a ſolvendi neceſſitate. Sed alias *debere vota* eſt, cum fit, quod erat in votis, cuius cauſſa vota facta ſunt: quod eſt etiam *damnari voti* etc. Hoc tamen non optabit Traianus, ne eveniant, quorum cauſſa vota facta ſint: nec hoc ſenſit *Plinius*. Eſt ergo *ne debeat* h. l. nove dictum, et in eo aliquid acuminis quaeſitum.

c. 68. Nemo hoc ſibi non praeſtat) Recte monet *Schwarzius*, nimis hic argutari *Plinium*, idque ad totum reliquum locum pertinet: ſunt enim iſta contra ſenſum communem et παράδοξα. Inprimis durius eſt verbum *tutelae*, cum tota illa ſententia: unde et in ea interpretanda non conſentiunt viri docti: *Schwarzius* etiam tentabat corrigere, reſcripto pro *cui, Principi*. Quid ſi: *turpis tutela principi, cui poteſt imputari*.. Senſus eſt: turpe eſt principi, ſi ei tutela, i. e. fides civium, in qua eſt ſecuritas eius, pro beneficio imputari poteſt, non officii rationem habet, quod ei pro beneficio praeſtetur et propter utilitatem civium.

ibid. *Scires* molliſſimis illis auribus parci) Nimis in hoc loco argutatur *Schwarzius*, et difficultates nectit. Mihi cum *Gesnero* omnia plana ſunt. Si ſecreta noſtra cerneres et audires, videres, illam parſimoniam laudum tuarum hanc habere cauſſam, quod tuis auribus parcimus. Nam *molles aures* ſunt, quae acrem ſenſum habent in utramque partem: ſentiunt bona et mala, quae aliae non ſentiunt.

c. 69. Debitum generi honorem, ſed ante, quam deberetur, offerres) Acumen quaerit in verbo debendi;

et, ut magis acutum esset, *deberetur* posuit simpliciter. intelligendum est *ipsis*.

c. 69. cuius est, ut) *Schwarzius* e vestigiis librorum addit *hoc*: *cuius hoc est;* quod sane est latinius. nam sine *hoc*, debebat esse, *nobiles efficere*. Sed aetas *Plinii* in hoc discesserat paullum a vera ratione: supra c. 60. *parum est, ut in curiam venias*, pro, *in curiam venire*.

c. 70. Praefuerat provinciae quaestor) Bene *Schwarzius* docet e contextu, de provincia quaestoria intelligi debere, secus ac *Gesnero* visum, qui et de quaestore provinciae consularis intelligi posse putabat.

ibid. Vides enim) Torsere se in hoc viri docti. Putem rectum esse. *Enim* est dubitantis et obiicientis aliquid vel sibi vel aliis. Inducitur veluti disputans iuvenis cum alio, ad laudem hortante, et ei hoc obiiciente, quod praemia a Principe sperare non possit. Ceterum sequentia ita incerta sunt in libris, ut nihil supra. Interea teneamus, quod est in hac editione; nam id saltem intelligi potest, et aptum est rei. *Schwarzius* dedit: *si quid* bene fecero; *scietne* Caesar? aut, si scierit, testimonium reddet? Haec magis consentiunt libris scriptis, et similiora acrius disputanti: illa quaerenti et desperanti.

ibid. Nam si *profuerint)* Probo hic *Gesneri* iudicium, praeferentis alteri, quod sequitur *Schwarzius, praefuerint*. Illud quidem, quod et veterrima mea Germ. ed. habet, contextui aptius: si laudes et gratiae provincialium profuerint magistratibus apud Caesarem, sicut profuere illi quaestori; nemo post magistratus committet, ut querantur.

c. 71. Cum *suffragatorum* nomina — *exciperentur)* Bene *Schwarzius suffragatores* et *exciperent* correxit; sed quod *candidatorum* inseruit ante *nomina*, non probo. Nam intelligi potest, de candidatorum nominibus sermonem esse, ex contextu, et vero vel *suffragatorum* verbo.

c. 72. Vel, si brevius sit optandum, ut *Uni Tibi* etc.) Haerere soleo in *uni*: quod non aptum formulae precandi. sed si haec oratio narrantis est, *uni* locum iure tenet.

ibid. Ita ab illis amari velis) Refertur ad *diis;* debebatque esse *his*. Sed et de proximo illud pronomen interdum usurpatur.

ibid. Ut haec fateremur) exquisite pro *diceremus*; ut responderet magis τῷ *fingeremus* e contrario.

c. 73. *Quis tunc non — sensit)* Haec mihi nimis tenuia videntur: nec apta magnificentiae orationis praecedentis. Nec vero placent ista: *tantumque sanguinis in ore, quantum in animo pudoris*.

c. 75. *Viderintne unquam* Principis lacrimas?) Viderat sane Curia lacrimas Augusti, cum Pater Patriae appellabatur, *Sueton.* Aug. 58. sed talia non ad veritatem historicam nimis severe exigenda sunt.

c. 74. Quod cum *diceremus* etc.) Debet esse *dicebamus*. Cetera elegantissima: *non opes tuas, sed animum mirabamur*, pro, non dicebamus propter opes tuas etc.

ibid. Religionibus dedita) Dicitur h. l. in partem meliorem, quod alias fere in deteriorem dicitur, ut apud *Ciceronem* Dom. 49. *homo religionibus deditus*.

c. 78. extr. quorum *potens es* ipse, votorum compotes facias) *Potes* e libris scr. et edd. dedit *Schwarzius*. Recte. *Potens es* plane alienum est, nec habet eundem, quem *potes*, sensum. Sensus est, compotes redde votorum nos, quia est in tua potestate, nos compotes reddere. At *potens es ipse votorum*, significat, quorum votorum ipse compos factus es. Nam hoc est *potens voti*, nihil aliud. vid. *Ovid.* Met. 8, 80. 409.

c. 80. *Facta mortalium* inter divina opera numerare) Recte *facta* retinet et explicat *Gesnerus*: miror que *Schwarzium* recepisse *fata*, quae hic sensum commodum habere non possunt. *Plinius* dicit, Traianum facere, quae Deus, cum per curam rerum humanarum (*oculos demittens in terras*) i. e. fatorum humanorum, faciat, quae homines facere possunt ac debent: haec sunt facta mortalia vel mortalium, quae fiunt facta vel opera divina, cum ea Deus ipse peragit.

c. 81. mentita sagacitate *colligerent*) Pronum est conficere cum *Gesnero* et aliis *conficerent*, quod est verbum proprium rei venatoriae, etiam in amphitheatro. Nec *Suetonius* et alii in tali spectaculo *collectas*, sed *confectas* feras memorant. Sed sagacitatis verbum obstat huic coniecturae. Nam in conficiendo nulla est sagacitas, sed artificium bene feriendi: at in colligendo et cogendo. Tum in sequentibus tantum sermo est de quaerendo et inveniendo. Colligendi, saltem in unum locum cogendi in ludicris venationibus feras, exemplum habet *Plinius H. N.* de elephantis, in munere Pompeii 8, 6.

c. 82. quam quod hostium prospectarent. Hostium etc.) Corrigenda est interpunctio ed. Gesn. sic: *hostium prospectarent: hostium* etc. Sic *Schwarzius* recte, ut edd. vett.

ibid. Alteram partem capitis parum integram esse, video. Nec sine melioribus libris restitui potest. n. 8. pro *voluptates* esse debere *occupationes*, facile largior *Gesnero*. n. 9. autem servanda est cum *Schwarzio* librorum veterum lectio, *insideat*, quod pro *insit* dixit, ut esset

exquisitius verbum. *Incidat* esset, interdum et velut casu adhaerescat et contingat; quod est h. l. alienum. Tum *otio prodimur,* ut abruptius, ita efficacius est, quam, *at otio pr.*

c. 83. Si Pontifici Max. deligenda sit coniux) *Schwarzius* hic, ut opinor, difficultates sibi ipse finxit, existimans, haec non apta esse Traiano, qui tum Pontifex fuerit. Est sententia generalis, comparata ad exprimendam magnitudinem castitatis et modestiae in uxore Traiani: si ei, ut Pontifici Maximo, nunc demum eligenda sit uxor nondum marito, hanc delegerit utique, sive similem etc. Itaque *Flamini Maximo* Schwarzii non opus. Nec Flamen Maximus ausus sit Traiani uxorem sibi deligere.

ibid. Probatis ex aequo) Semper indicavi *probati* legendum esse, quod et *Perizonio* placuisse e *Schwarzio* didici; qui recte in textum, etiam sine libris, quorum alias tenacissimus est, recepit.

ibid. Nulla ambitio) Est h. l. quae σεμνότης Graecis dicitur, et φιλοτιμία, quae est in magnificentia externa vitae ad captandam admirationem etc.

c. 84. *Seu* quod plus esse) Alterum *seu* intellige in praecedente membro, quamquam alius figurae; quamdiu appellationem etc. In scriptoribus huius aetatis frequens est, e particulis talibus priorem omittere.

c. 85. nec *unquam persuadeatur,* humile esse Principi, nisi *odisse)* Ordinem et sensum faciunt hunc: nec credas aliquid tibi humile esse, praeter unum odium. Sed potest etiam hic esse: noli credere iis, qui tibi dicunt, amicitias et familiaritates esse humiles et parum decoras Principi: odium esse generosum et regium. Id saltem melius est.

c. 86. Praefectum Praetorii non ex *ingerentibus,* sed ex subtrahentibus legere) Credo, post *ingerentibus* excidisse *se,* per occasionem sequentis particulae *sed.* Id iam vidit *Schwarzius.*

ibid. Non quietis *gloriam* cuiquam invidere) *Schwarzius* vellet in libris esse *gratiam,* quam esse aptiorem *gloria.* Ego autem legerim *copiam*; id arbitror esse et rei et sententiae exadversum respondenti: *cum sis ipse distentus imperii curis,* i. e. careas quiete, aptius.

ibid. Precatusque maria) Hic desidero epitheton, ut placata, tranquilla. nam *maria precari* simpliciter, sensum definitum non habet. itaque non displicet coniectura *Schwarzii,* e vestigiis Codd. in quibus est *spectansque maria,* legentis: *spectans maria, precatusque c. r.*

ibid. Nisi quod — iucundiusque *est, desiderare* principem desiderantem) Sic locum dedit *Schwarzius*, restituto e MSS. *desiderantem*. Atque hanc lectionem tentant et explicant varie. *Gesnerus* coniicit *desideraret*. *Nisi, quod — est, desideraret*: quae est sane mollis correctio. Ego arbitror, vitium loci ortum esse ex *est*, quod irrepsit pro *esset*: ad id iuvandum insertum *quod*: *nisi paene ipso contubernio principis felicius iucundiusque esset, desiderare principem desiderantem*. *Schwarzii* interpretatio durior est, nec apta sunt loca allata defendendi caussa, praeter unum fortasse locum *Ovidii* ex *Heroidd.* 18, 11. *ascensurus eram, nisi quod, cum vincula navis Solveret, in speculis omnis Abydos erat.*

c. 87. Absentia *veniat*) Recte *Schwarzius* e Codd. duobus recepit *venit*: quod et sequentibus aptius.

c. 90. Gratiarum actione *perlata*) Semper credidi hic legendum esse *peracta*, quod et *Schwarzius* sibi aliquando in mentem venisse dicit. *Perlata* male ab eo defenditur formulis, *legationem perferre, perferre quod susceptum est, impositam personam perferre*, scil. ad finem usque.

ibid. Ut nos etsi minus *notos*, ut bonos tamen promovere vellet) *Notos* e coniectura *Lipsii* addidit *Gesnerus*. Male et contorte vulgatum *etsi minus, ut bonos t.* etc. defendunt *Arntzenius* et *Schwarzius*, alter ad *bonos*, alter ad *promovere* referens. Nam *minus bonos* non habet, quo referatur, quo vel quibus minus boni sint: nec magis *minus promovere*. Si esset: *etsi minus bonos, at bonos tamen*; bene haberet: nisi quod ambiguitas esset in *bonos*.

c. 91. Vera esse, quae de nobis, praesertim tam *magnifica*, dixisti) Tentor legere *magnifice*: quod est latinius.

c. 93. Nec *disiunctos* nos et quasi dimissos consulatu, sed quasi adstrictos et devinctos putemus) Haeserunt quidam in *disiunctos*. Sed male facere tentarunt *defunctos*, quod non aptum ceteris est. Ego non dubito, *Plinium* dedisse *diiunctos*; quod verbum saepe in libris mutatum est in *disiunctos*. Equus dicitur *diiungi* a iugo, curru. *Diiunctus ab exercitu* et similia sunt apud *Livium*. Sic hi *diiuncti consulatu*: idque adeo bene opponitur *adstricto*.

Haec ſunt, quae ex notatis a nobis in margine exempli noſtri et notis adſcriptis delegimus hoc tempore, ut hic infererentur. Difficilis ſane et lubrica eſt haec emendandi *Plinii* ratio, quia in iſtis ſententiis acutis et quaeſitis non ſemper ἀκρίβειαν ſervatam animadvertimus ab ſcriptoribus iſtius aetatis, ut omnino non accuratior lex ſcribendi. Sed tamen, ut ſupra monui, a doctore in lectionibus omnia ad ἀκρίβειαν in ſententiis et in ſcribendo debent exigi. Et vero etiam *Plinii* libri valde ſunt vitiati a librariis, et, ut opinor, etiam Grammaticis: denique non habemus libros ſcriptos ſatis antiquos aut bonos. Nam antiquiſſimus *Schwarzii* quarto demum abhinc ſeculo ſcriptus putabatur; nempe iis temporibus, quibus incipiebant quaeri libri veteres in angulis bibliothecarum monaſticarum. Sed quae de libris *Plinii* et editionibus dicere habeo, differam ad *Fabricii* Bibliothecam Latinam a nobis caſtigandam et locupletandam. Scrib. Kal. Maiis.

VITA
C. PLINII CAECILII SECVNDI
AVCTORE
CHRISTOPHORO CELLARIO.

Caius Plinius Caecilius Secundus municipio Como, ad Larium lacum in Transpadana sito, ortus fuit. Patria enim municipium erat IV, 13, 3, circa Larium lacum [a], quem idcirco *suum* appellat II, 8, 1. et VI, 24, 2, iuxta quem villas amoenissimas possidebat IX, 7, qui situs *Comum* abunde designat, quod *delicias suas* I, 3, 1. vocat, ut nihil de inscriptionibus infra producendis [b] referam, in agro et oppido Comensi repertis. Veronenses quidem ipse *suos* dixit VI, 34, 1, verum adoptionis lege, quia avunculus Plinius, adoptione pater, Veronensis fuit, ut post Onuphrii probationes vel unus lapis, in ripa Benaci inventus, et ab Reinesio Inscript. XI, 11. expressus, satis clare his verbis ostendit:

C. PLINI - - - VERONENSIS
- - - - HISTORIARVM H. L - -

a Apertus in primis locus est 4, 30, 1. ubi ex *patria sua* quaestionem se attulisse ait, quae pertinet ad viciniam Lacus Larii.

b Subiicientur statim huic vitae.

Annum, quo natus fuit, non obſcure indicavit, quum Veſuvio ardente duodeviceſimum ſe habuiſſe tradit VI, 20, 5., qui Titi Caeſaris primus fuit, Dione Caſſio memorante. Si addis novem annos Veſpaſiani, et unum, ac quod excurrit, ſcenicorum principum; circiter ſexto Neronis [c] natum Plinium, et quum iſte interficeretur, fere octennem fuiſſe apparebit. Pater C. Caecilius [d] Comenſis erat, de quo nihil reperimus, niſi quod eius gentis fuit, ex qua Caecilium, poëtam tenerum, ſodalem ſuum, et ipſum quoque Novòcomenſem, Catullus laudat carmine XXXIII. Mater Plinia, C. Plinii Veronenſis, qui Naturalem Hiſtoriam reliquit, ſoror, quae amiſſo marito, in domo fratris manſit VI, 16, 4. et ep. 20., a quo filius adoptatus fuerat, V, 8, 5. qui ideo in nomen *C. Plinii Secundi* ſucceſſit; quum antea Caecilius eſſet. [e] Patrem Caecilium mature amiſit, educatus cura matris et avunculi, nec non tutoris Verginii Rufi, II, 1, 8. [f] Studiis impenſe a puero addictus adeo, ut decimo quarto

c Aerae vulgaris 62. Urbis Cond. Varron. 815. Maſſonus ad 17. et 25. (Nimirum ſic laudabimus ſemper viri doctiſſimi vitam Plinii, ut iterum edita eſt, adſcriptis annis aetatis, et, quoties opus eſt, paragraphis.)

d Quae gens plebeia, ſed nobilis eadem, Maſſon. 1, 2. De illius antiquitate ipſe noſter 8, 10, 3. cum *non ſubitas imagines* a ſuo etiam latere commemorat. An huc referri debeant ſtatuae principum in agris *per plures ſucceſſiones* traditae 10, 24, 1. forte disputari poſſit.

e Ita tamen, ut *Caecilii* nomen non immutaret, aut produceret in *Caecilianum*, quod libera rep. fieri ſolebat. Etiam retinuit ſenatoriam patris dignitatem, cum intra equeſtrem ſubſtitiſſet avunculus. v. Maſſon. 1, 6. Ceterum huic ſuo patri adoptivo immortalitatem adiuvit, libros et vitae illius rationem commemorando 3, 5., et mortis genus celebrando 6, 16.

f Nec diu adoptivo patre frui illi licuit, qui A. C. 79., cum XVIII. aetatis annum ageret, incendio Veſuvii periit. Quid ipſe interim Miſeni egerit, narrat 6, 20.

aetatis anno tragoediam Graecam scriberet VII, 4, 2., Livium adolescentulus legeret VI, 20, 5., Ciceronem etiam adultus aemularetur IV, 8, 4., non contentus seculi eloquentia I, 5, 12., in cuius studio praeceptore Quintiliano usus est II, 14, 9. et Nicete Sacerdote VI, 6, 3. [g] ac in philosophia, praeter alios, Euphrate Stoico, quem in Syria miles audivit I, 10, 2. [h] Nec alienus a poësi fuit VII, 4, 2. ingenium sortitus hilare ac poëticum V, 3, 2., [i] cuius tum alia specimina dedit, in epistolis reliqua VII, 4. et 9. tum maxime Hendecasyllaborum librum IV, 14, 8. [k] Sic indole capacissima omnium literarum, et inexhausto labore, id tandem consequutus fuit, ut omnes eruditi illum amarent I, 13, 6. eumque ac Tacitum pro doctissimis suorum temporum haberent VII, 20, 5. et IX, 23, 3. Recitationes in primis urgebat propter multiplicem usum V, 3, 8., nec ipse solum aliis auditor frequens aderat I, 13, 6. VIII, 12, 1., sed sua quoque poëmata recitabat V, 3, 7. IX, 34. etiam

g De Quintiliano nuper disputavimus, in praef. §. 9. sq. de Nicete vid. Masson. 14, 4. Quam iucunde illius temporis et scholae memoriam usurpaverit noster, ipse docet 2, 18, 1. Condiscipulos habuit Voconium Romanum 2, 13, 5. et Romanum Firmum, erga quem liberalis est 1, 19. Alios quoque memorat, qui adolescentiam suam formaverint, ut Corellium Rufum 1, 12, 12., Hispullam eius uxorem 4, 19, 7., Arulenum Rusticum 1, 14, 1. Spem de se magnam concitasse nostrum, inde quoque apparet, quod *oppidum praediis ipsius vicinum, Tifernum Tiberinum* (quod *Città di Castello) paene adhuc puerum patronum cooptavit* 4, 1, 4.

h Etiam Artemidoro, de quo 3, 11.

i Solum forte crimen, quod adhaerescere in viro laude omni cumulatissimo posse videtur, illud est, quod in hac ipsa epistola 5, 3. item 4, 14. et 4, 27. defendere studet, versus lascivi. Quam male ipsi defensio successerit, ad 4, 27, 4. indicamus. Quin parum etiam poetam fuisse puto. Vid. adscripta ad 7, 4.

k De historiis etiam scribendis illum cogitasse apparet ex 5, 8. Ediderítne aliquid, non liquet.

actiones seu forenses orationes II, 19. [l] et Panegyricum Traiano dictum III, 8, 4. Orator clarissimus fuit, ut nemo facile illi praeferatur. Nam undevicesimo anno dicere in foro coepit V, 8, 8. [m] et per omnem aetatem [n] caussas egit tam apud Centumviros I, 18, 3. et IX, 23, 1, quorum iudicia *suam arenam* vocat VI, 12, 2. [o] etsi indigna saepe eius ingenio erant II, 14, 1., quam in senatu nobiliores, ut contra [p] Baebium Massam VII, ult. Caecilium Classicum III, 4. et 9. et Marium Priscum II, 11. ac pro Iulio Basso IV, 9. et Rufo Vareno V, 20., quas in summam collegit VI, 29, 8. sq. [q] Honores gessit amplissimos. Fuit enim quaestor Caesaris VII, 16, 2. Tribunus militum III, 11, 5. [r] Tribunus plebis I, 23, 2. et P. 95, 1. Praetor III, 11, 2. et VII, 16, 2, [s] Praefectus aerarii Saturni V, 15, 5. P. 92, 1. [t]

l Quam diligentiam adhibuerit, ut etiam orationes suae quam emendatissimae in manus hominum venirent, docet ipse 7, 17.

m Inter primas forte fuit caussa Iulii Pastoris, quam egit *adolescentulus* ille quidem, sed qui uxorem tamen iam haberet, 1, 18, 3. eandem caussam dum commemorat 4, 23, 1. *iuvenem* se ait fuisse.

n Etiam post Consulatum gestum. Vid. 4, 17, 3.

o Quanto plausu auditus sit, ostendit 4, 16.

p Publicium Certum 9, 13. pro Clario 9, 28, 5.

q In caussis autem agendis non pactione modo, dono, et munere, sed xeniis etiam abstinuit 5, 14, 8.

r Add. 10, 19, 1. 1, 10, 2. ubi adolescentulum se in Syria sit militasse. Reditum e militia hac suum memorat 7, 4, 3. Cf. 8, 14, 7. et 8. Circa annum aetatis XXV., quae legitima aetas est, Quaestorem factum probabile est. Fuit autem Quaestor Caesaris cum Calestrio Tirone. vid. 7, 16, 2. Quaestor nempe Caesaris, in quantum is Consul: Quaestor porro annuus, quae erudite demonstrat Masson. 25, 2.

s Gessit Praeturam anno suae aetatis 31. et 32., Christi 93. quod luculenter et ingeniose demonstratum dedit Massonus.

t Add. 10, 20, 1. et 24, 3. ubi plurium numero *indulgentia* VESTRA, *et delegati a* VOBIS *officii cura*, memoratur. Tamen Massonus 36, 7. post obitum Nervae a Traiano solo illud delegatum, e temporum rationibus ostendit. Quid si in scriniis et commentariis Nervae in-

Praefectus aerarii militaris (de quo VII, 14. n. [u]) Inscript. Consul III, 13, 1. et ep. 18, 1. et P. 91. [x] Augur IV, 8. [y] Propraetor provinciae Ponticae consulari potestate X, 77. n. et Inscript. [z] Curator alvei

ventum Plinium honore auxit Traianus? ut ad ambos referri factum posset. De occupationibus huius officii conqueritur 1, 10, 9. Menstruas tamen eius vices intelligimus ex 10, 24, 3.

u Nempe ostendit Cellarius ad l. c. vicesimam hereditatum ad aerarium militare pertinuisse. *Aerario militari praefectum*, etiam inscriptiones memorant. Plinius quidem nusquam, ut, diversi a praefectura aerarii Saturni, muneris meminit.

x In quo consulatu, (bimestri pro consuetudine illius temporis in privatis, de qua ad Paneg. 92, 4.) et quidem mense Septembri, Gratiarum actionem, sive Panegyricum habuit, qui exstat. Ceterum circa haec tempora etiam fuit Quinquevir sumtibus publicis minuendis, Virginio Ruso illum eligente, per quem ipse excusaretur 2, 1, 9.

y Petierat Auguratum, vel aliud sacerdotium a Traiano 10, 8. Factum id anno Plinii circiter 41. probat Massonus §. 2.

z Cur *Propraetor* Plinius, cum ante ipsum Bithyniam rexissent *Proconsules*: quam vim habeat *consularis* illa, quae ipsi tribuitur in inscriptione, *potestas*? eruditissime disputat ad hunc annum, h. e. 41. et 42. Plinii, Christi 103. Massonus, qui etiam illud ostendit, non integrum biennium in provincia commoratum esse Plinium. Ceterum fabulam de Plinio ad Christianismum converso ad reditum ipsius e provincia refert Pseudo-Dexter in Chronico, et illius commentator Bivarius. Iussu enim Traiani appulisse ad Cretam, aedificationis cuiusdam caussa, ibique a S. Tito Episcopo conversum ad fidem. Addit Dexter, *Nec desunt, qui putent, septima Sextilis ad Novocomum esse passum.* Sed puduit merito commenti illepidi (incrustati licet in fictis Luitprandi adversariis n. 292. sq. p. 512.) viros doctissimos, qui acta SS. mensis Augusti Antverpiae ediderunt, qui ne verbo quidem mentionem illius rei iniicere dignantur: neque opus nimirum erat, cum ipsam sinistri illius Dextri fidem in universum iam damnassent. Neque vero erat, quod refutaret illud Boxhornius in iudicio de Plinio, quod epistolis a se editis praemisit: multo minus refellendum erat ex 10, 97. ubi *exitiabilem* vocet *superstitionem* Christianorum. Parum enim hoc ad fabulam, quae postea in reditu ex provincia contigisse dicitur: nec appellat Plinius *exitiabilem superstitionem* (quae Taciti vox est An. 15, 44.) sed pravam et immodicam 10, 97, 8. Si omnino placeat refutare, illud est apertum, epistolas eius pertinere ad annum aetatis Plinii 55. tredecim

exquisitius verbum. *Incidat* esset, interdum et velut casu adhaerescat et contingat; quod est h. l. alienum. Tum *otio prodimur,* ut abruptius, ita efficacius est, quam, *at otio pr.*

c. 83. Si Pontifici Max. deligenda sit coniux) *Schwarzius* hic, ut opinor, difficultates sibi ipse finxit, existimans, haec non apta esse Traiano, qui tum Pontifex fuerit. Est sententia generalis, comparata ad exprimendam magnitudinem castitatis et modestiae in uxore Traiani: si ei, ut Pontifici Maximo, nunc demum eligenda sit uxor nondum marito, hanc delegerit utique, sive similem etc. Itaque *Flamini Maximo* Schwarzii non opus. Nec Flamen Maximus ausus sit Traiani uxorem sibi deligere.

ibid. Probatis ex aequo) Semper indicavi *probati* legendum esse, quod et *Perizonio* placuisse e *Schwarzio* didici; qui recte in textum, etiam sine libris, quorum alias tenacissimus est, recepit.

ibid. Nulla ambitio) Est h. l. quae σεμνότης Graecis dicitur, et φιλοτιμία, quae est in magnificentia externa vitae ad captandam admirationem etc.

c. 84. *Seu* quod plus esse) Alterum *seu* intellige in praecedente membro, quamquam alius figurae; quamdiu appellationem etc. In scriptoribus huius aetatis frequens est, e particulis talibus priorem omittere.

c. 85. nec *unquam persuadeatur,* humile esse Principi, nisi *odisse)* Ordinem et sensum faciunt hunc: nec credas aliquid tibi humile esse, praeter unum odium. Sed potest etiam hic esse: noli credere iis, qui tibi dicunt, amicitias et familiaritates esse humiles et parum decoras Principi: odium esse generosum et regium. Id saltem melius est.

c. 86. Praefectum Praetorii non ex *ingerentibus,* sed ex subtrahentibus legere) Credo, post *ingerentibus* excidisse *se,* per occasionem sequentis particulae *sed.* Id iam vidit *Schwarzius.*

ibid. Non quietis *gloriam* cuiquam invidere) *Schwarzius* vellet in libris esse *gratiam,* quam esse aptiorem *gloria.* Ego autem legerim *copiam;* id arbitror esse et rei et sententiae exadversum respondenti: *cum sis ipse distentus imperii curis,* i. e. careas quiete, aptius.

ibid. Precatusque maria) Hic desidero epitheton, ut placata, tranquilla. nam *maria precari* simpliciter, sensum definitum non habet. itaque non displicet coniectura *Schwarzii,* e vestigiis Codd. in quibus est *spectansque maria,* legentis: *spectans maria, precatusque c. r.*

cundiusque *est, desiderare* prin-
: locum dedit *Schwarzius*, resti-
m. Atque hanc lectionem ten-
Gesnerus coniicit *desideraret.*
raret: quae est sane mollis cor-
tium loci ortum esse ex *est*, quod
iuvandum insertum *quod: nisi*
principis felicius iucundiusque
pem desiderantem. Schwarzii
nec apta sunt loca allata defen-
m fortasse locum *Ovidii* ex *He-*
eram, nisi quod, cum vincula
lisomnis Abydos erat.

at) Recte *Schwarzius* e Codd.
od et sequentibus aptius.

ione *perlata)* Semper credidi hic
quod et *Schwarzius* sibi aliquan-
cit. *Perlata* male ab eo defen-
n perferre, perferre quod sus-
ersonam perferre, scil. ad finem

ius *notos*, ut bonos tamen pro-
coniectura *Lipsii* addidit *Gesne-*
vulgatum *etsi minus, ut bonos*
enius et *Schwarzius*, alter ad
re referens. Nam *minus bonos*
r, quo vel quibus minus boni
omovere. Si esset: *etsi minus*
bene haberet: nisi quod ambi-

ie de nobis, praesertim tam *ma-*
legere *magnifice*: quod est la-

os nos et quasi dimissos consu-
et devinctos putemus) Haese-
os. Sed male facere tentarunt
itum ceteris est. Ego non du-
unctos; quod verbum saepe in
unctos. Equus dicitur *diiungi*
is ab exercitu et similia sunt
iiuncti consulatu: idque adeo

Haec ſunt, quae ex notatis a nobis in margine exempli noſtri et notis adſcriptis delegimus hoc tempore, ut hic insererentur. Difficilis ſane et lubrica eſt haec emendandi *Plinii* ratio, quia in iſtis ſententiis acutis et quaeſitis non ſemper ἀκρίβειαν ſervatam animadvertimus ab ſcriptoribus iſtius aetatis, ut omnino non accuratior lex ſcribendi. Sed tamen, ut ſupra monui, a doctore in lectionibus omnia ad ἀκρίβειαν in ſententiis et in ſcribendo debent exigi. Et vero etiam *Plinii* libri valde ſunt vitiati a librariis, et, ut opinor, etiam Grammaticis: denique non habemus libros ſcriptos ſatis antiquos aut bonos. Nam antiquiſſimus *Schwarzii* quarto demum abhinc ſeculo ſcriptus putabatur; nempe iis temporibus, quibus incipiebant quaeri libri veteres in angulis bibliothecarum monaſticarum. Sed quae de libris *Plinii* et editionibus dicere habeo, differam ad *Fabricii* Bibliothecam Latinam a nobis caſtigandam et locupletandam. Scrib. Kal. Maiis.

VITA
C. PLINII CAECILII SECVNDI
AVCTORE
CHRISTOPHORO CELLARIO.

Caius Plinius Caecilius Secundus municipio Como, ad Larium lacum in Transpadana sito, ortus fuit. Patria enim municipium erat IV, 13, 3, circa Larium lacum [a], quem idcirco *suum* appellat II, 8, 1. et VI, 24, 2, iuxta quem villas amoenissimas possidebat IX, 7, qui situs *Comum* abunde designat, quod *delicias suas* I, 3, 1. vocat, ut nihil de inscriptionibus infra producendis [b] referam, in agro et oppido Comensi repertis. Veronenses quidem ipse *suos* dixit VI, 34, 1, verum adoptionis lege, quia avunculus Plinius, adoptione pater, Veronensis fuit, ut post Onuphrii probationes vel unus lapis, in ripa Benaci inventus, et ab Reinesio Inscript. XI, 11, expressus, satis clare his verbis ostendit:

C. PLINI - - - VERONENSIS
- - - - HISTORIARVM H. L - -

a Apertus in primis locus est 4, 30, 1. ubi ex *patria sua* quaestionem se attulisse ait, quae pertinet ad viciniam Lacus Larii.

b Subiicientur statim huic vitae.

Annum, quo natus fuit, non obſcure indicavit, quum Veſuvio ardente duodevicesimum ſe habuiſſe tradit VI, 20, 5., qui Titi Caeſaris primus fuit, Dione Caſſio memorante. Si addis novem annos Veſpaſiani, et unum, ac quod excurrit, ſcenicorum principum; circiter ſexto Neronis [c] natum Plinium, et quum iſte interficeretur, fere octennem fuiſſe apparebit. Pater C. Caecilius [d] Comenſis erat, de quo nihil reperimus, niſi quod eius gentis fuit, ex qua Caecilium, poëtam tenerum, ſodalem ſuum, et ipſum quoque Novòcomenſem, Catullus laudat carmine XXXIII. Mater Plinia, C. Plinii Veronenſis, qui Naturalem Hiſtoriam reliquit, ſoror, quae amiſſo marito, in domo fratris manſit VI, 16, 4. et ep. 20., a quo filius adoptatus fuerat, V, 8, 5. qui ideo in nomen *C. Plinii Secundi* ſucceſſit; quum antea Caecilius eſſet. [e] Patrem Caecilium mature amiſit, educatus cura matris et avunculi, nec non tutoris Verginii Rufi, II, 1, 8. [f] Studiis impenſe a puero addictus adeo, ut decimo quarto

c Aerae vulgaris 62. Urbis Cond. Varron. 815. Maſſonus ad 17. et 25. (Nimirum ſic laudabimus ſemper viri doctiſſimi vitam Plinii, ut iterum edita eſt, adſcriptis annis aetatis, et, quoties opus eſt, paragraphis.)

d Quae gens plebeia, ſed nobilis eadem, Maſſon. 1, 2. De illius antiquitate ipſe noſter 8, 10, 3. cum *non ſubitas imagines* a ſuo etiam latere commemorat. An huc referri debeant ſtatuae principum in agris *per plures ſucceſſiones* traditae 10, 24, 1. forte disputari poſſit.

e Ita tamen, ut *Caecilii* nomen non immutaret, aut produceret in *Caecilianum*, quod libera rep. fieri ſolebat. Etiam retinuit ſenatoriam patris dignitatem, cum intra equeſtrem ſubſtitiſſet avunculus. v. Maſſon. 1, 6. Ceterum huic ſuo patri adoptivo immortalitatem adiuvit, libros et vitae illius rationem commemorando 3, 5., et mortis genus celebrando 6, 16.

f Nec diu adoptivo patre frui illi licuit, qui A. C. 79., cum XVIII. aetatis annum ageret, incendio Veſuvii periit. Quid ipſe interim Miſeni egerit, narrat 6, 20.

aetatis anno tragoediam Graecam scriberet VII, 4, 2., Livium adolescentulus legeret VI, 20, 5., Ciceronem etiam adultus aemularetur IV, 8, 4., non contentus seculi eloquentia I, 5, 12., in cuius studio praeceptore Quintiliano usus est II, 14, 9. et Nicete Sacerdote VI, 6, 3. [g] ac in philosophia, praeter alios, Euphrate Stoico, quem in Syria miles audivit I, 10, 2. [h] Nec alienus a poesi fuit VII, 4, 2. ingenium sortitus hilare ac poeticum V, 3, 2., [i] cuius tum alia specimina dedit, in epistolis reliqua VII, 4. et 9. tum maxime Hendecasyllaborum librum IV, 14, 8. [k] Sic indole capacissima omnium literarum, et inexhausto labore, id tandem consequutus fuit, ut omnes eruditi illum amarent I, 13, 6. eumque ac Tacitum pro doctissimis suorum temporum haberent VII, 20, 5. et IX, 23, 3. Recitationes in primis urgebat propter multiplicem usum V, 3, 8., nec ipse solum aliis auditor frequens aderat I, 13, 6. VIII, 12, 1., sed sua quoque poëmata recitabat V, 3, 7. IX, 34. etiam

g De Quintiliano nuper disputavimus, in praef. §. 9. sq. de Nicete vid. Masson. 14, 4. Quam iucunde illius temporis et scholae memoriam usurpaverit noster, ipse docet 2, 18, 1. Condiscipulos habuit Voconium Romanum 2, 13, 5. et Romanum Firmum, erga quem liberalis est 1, 19. Alios quoque memorat, qui adolescentiam suam formaverint, ut Corellium Rufum 1, 12, 12., Hispullam eius uxorem 4, 19, 7., Arulenum Rusticum 1, 14, 1. Spem de se magnam concitasse nostrum, inde quoque apparet, quod *oppidum praediis ipsius vicinum, Tifernum Tiberinum* (quod *Città di Castello*) *paene adhuc puerum patronum cooptavit* 4, 1, 4.

h Etiam Artemidoro, de quo 3, 11.

i Solum forte crimen, quod adhaerescere in viro laude omni cumulatissimo posse videtur, illud est, quod in hac ipsa epistola 5, 3. item 4, 14. et 4, 27. defendere studet, versus lascivi. Quam male ipsi defensio successerit, ad 4, 27, 4. indicamus. Quin parum etiam poetam fuisse puto. Vid. adscripta ad 7, 4.

k De historiis etiam scribendis illum cogitasse apparet ex 5, 8. Edideritne aliquid, non liquet.

actiones seu forenses orationes II, 19. [l] et Panegyricum Traiano dictum III, 8, 4. Orator clarissimus fuit, ut nemo facile illi praeferatur. Nam undevicesimo anno dicere in foro coepit V, 8, 8. [m] et per omnem aetatem [n] caussas egit tam apud Centumviros I, 18, 3. et IX, 23, 1., quorum iudicia *suam arenam* vocat VI, 12, 2. [o] etsi indigna saepe eius ingenio erant II, 14, 1., quam in senatu nobiliores, ut contra [p] Baebium Massam VII, ult. Caecilium Classicum III, 4. et 9. et Marium Priscum II, 11. ac pro Iulio Basso IV, 9. et Rufo Vareno V, 20., quas in summam collegit VI, 29, 8. sq. [q] Honores gessit amplissimos. Fuit enim quaestor Caesaris VII, 16, 2. Tribunus militum III, 11, 5. [r] Tribunus plebis I, 23, 2. et P. 95, 1. Praetor III, 11, 2. et VII, 16, 2, [s] Praefectus aerarii Saturni V, 15, 5. P. 92, 1. [t]

l Quam diligentiam adhibuerit, ut etiam orationes suae quam emendatissimae in manus hominum venirent, docet ipse 7, 17.

m Inter primas forte fuit caussa Iulii Pastoris, quam egit *adolescentulus* ille quidem, sed qui uxorem tamen iam haberet, 1, 18, 3. eandem caussam dum commemorat 4, 23, 1. *iuvenem* se ait fuisse.

n Etiam post Consulatum gessum. Vid. 4, 17, 3.

o Quanto plausu auditus sit, ostendit 4, 16.

p Publicium Certum 9, 13. pro Clario 9, 28, 5.

q In caussis autem agendis non pactione modo, dono, et munere, sed xeniis etiam abstinuit 5, 14, 8.

r Add. 10, 19, 1. 1, 10, 2. ubi adolescentulum se in Syria ait militasse. Reditum e militia hac suum memorat 7, 4, 3. Cf. 8, 14, 7. et 8. Circa annum aetatis XXV., quae legitima aetas est, Quaestorem factum probabile est. Fuit autem Quaestor Caesaris cum Calestrio Tirone. vid. 7, 16, 2. Quaestor nempe Caesaris, in quantum is Consul: Quaestor porro annuus, quae erudite demonstrat Masson. 25, 2.

s Gessit Praeturam anno suae aetatis 31. et 32., Christi 93. quod luculenter et ingeniose demonstratum dedit Massonus.

t Add. 10, 20, 1. et 24, 3. ubi plurium numero *indulgentia vestra, et delegati a vobis officii cura*, memoratur. Tamen Massonus 36, 7. post obitum Nervae a Traiano solo illud delegatum, e temporum rationibus ostendit. Quid si in scriniis et commentariis Nervae in-

Praefectus aerarii militaris (de quo VII, 14. n. [u]) Inſcript. Conſul III, 13, 1. et ep. 18, 1. et P. 91. [x] Augur IV, 8. [y] Propraetor provinciae Ponticae conſulari poteſtate X, 77. n. et Inſcript. [z] Curator alvei

ventum Plinium honore auxit Traianus? ut ad ambos referri factum poſſet. De occupationibus huius officii conqueritur 1, 10, 9. Menſtruas tamen eius vices intelligimus ex 10, 24, 3.

u Nempe oſtendit Cellarius ad l. c. viceſimam hereditatum ad aerarium militare pertinuiſſe. *Aerario militari praefectum*, etiam inſcriptiones memorant. Plinius quidem nusquam, ut, diverſi a praefectura aerarii Saturni, muneris meminit.

x In quo conſulatu, (bimeſtri pro conſuetudine illius temporis in privatis, de qua ad Paneg. 92, 4.) et quidem menſe Septembri, Gratiarum actionem, ſive Panegyricum habuit, qui exſtat. Ceterum circa haec tempora etiam fuit Quinquevir ſumtibus publicis minuendis, Virginio Ruſo illum eligente, per quem ipſe excuſaretur 2, 1, 9.

y Petierat Auguratum, vel aliud ſacerdotium a Traiano 10, 8. Factum id anno Plinii circiter 41. probat Maſſonus §. 2.

z Cur *Propraetor* Plinius, cum ante ipſum Bithyniam rexiſſent *Proconſules*: quam vim habeat *conſularis* illa, quae ipſi tribuitur in inſcriptione, *poteſtas*? eruditiſſime disputat ad hunc annum, h. e. 41. et 42. Plinii, Chriſti 103. Maſſonus, qui etiam illud oſtendit, non integrum biennium in provincia commoratum eſſe Plinium. Ceterum fabulam de Plinio ad Chriſtianiſmum converſo ad reditum ipſius e provincia refert Pſeudo-Dexter in Chronico, et illius commentator Bivarius. Iuſſu enim Traiani appuliſſe ad Cretam, aedificationis cuiusdam cauſſa, ibique a S. Tito Epiſcopo converſum ad fidem. Addit Dexter, *Nec deſunt, qui putent, ſeptima Sextilis ad Novocomum eſſe paſſum.* Sed puduit merito commenti illepidi (incruſtati licet in fictis Luitprandi adverſariis n. 292. ſq. p. 512.) viros doctiſſimos, qui acta SS. menſis Auguſti Antverpiae ediderunt, qui ne verbo quidem mentionem illius rei iniicere dignantur: neque opus nimirum erat, cum ipſam ſiniſtri illius Dextri fidem in univerſum iam damnaſſent. Neque vero erat, quod refutaret illud Boxhornius in iudicio de Plinio, quod epiſtolis a ſe editis praemiſit: multo minus refellendum erat ex 10, 97. ubi *exitiabilem* vocet *ſuperſtitionem* Chriſtianorum. Parum enim hoc ad fabulam, quae poſtea in reditu ex provincia contigiſſe dicitur: nec appellat Plinius *exitiabilem ſuperſtitionem* (quae Taciti vox eſt An. 15, 44.) ſed pravam et immodicam 10, 97, 8. Si omnino placeat refutare, illud eſt apertum, epiſtolas eius pertinere ad annum aetatis Plinii 55. tredecim

Tiberis V, 15, 2. n. et Inſcription. Matrimonium bis contraxit: de priore nihil exſtat ante viduitatem IX, 13, 4.; [a] alterum cum Calpurnia iniit, Calpurnii Fabati [b] ex filio nepte, IV, 1, 1., quae abortum fecit VIII, 10., nec alio partu maritum beaſſe legitur: ipſa vero docta et ſtudiis exculta IV, 19, 2. et VI, 7, 1. mariti, quamquam aetate maioris, amantiſſima IV, 19, 2. et 5. [c] ita ab amita Hiſpulla inſtituta, ibidem 1. et 6. Pater enim pridem deceſſerat V, 12, 2., cuius memoriae porticum avus dedicavit V, 12, 1., ipſe vero avus, quum in Bithynia [d] Plinius cum uxore eſſet, mortem obiit X, 121., poſtquam ſenectutem in Transpadana exegerat VII, 16, 3. Frugalis et abstinens Plinius fuit II, 4, 3. et ep. 6, 4., ut voluptates etiam ſtudiis condiret, IX, 36, 4. et inter venandum ſtuderet I, 6. V, 18, 2. IX, 36, 6., [e] nec vero minus diligens pater familiae, qui

nimium annos ultra reditum ex provincia; v. n. 1. Potuitne autem de tanta immutatione tacere?

a Niſi quod ſocrus meminit 1, 18, 3. cum eſſet adoleſcentulus, Domitianus adhuc imperaret. Et ſtatim a morte Domitiani uxorem lugebat 9, 13, 4. cuius vitricus erat Vectius Proculus 9, 13, 13. Sic duo ſe matrimonia Domitiano imperante contraxiſſe ait 10, 2, 2. De quo loco Maſſon. 36, 3.

b Novocomenſem et ipſum Fabatum fuiſſe ſatis apparet non tantum ex veteri inſcriptione in Comenſi agro reperta, quam poſt alios exhibet Grut. 382, 6. quamque ad noſtrum pertinere non improbabile eſt: ſed ex ipſo noſtro 5, 12, 2. 7, 16, 32, 1. coll. 7, 16, 4. et 7, 23, 1.

c Quae epiſtola non diu poſt initum matrimonium ſcripta. Amoris ſui vehementiam aliis quoque epiſtolis declaravit, ut 6, 4. et 7. it. 7, 5.

d Non ſatis certo hoc ex laudata epiſtola colligitur, ubi excuſat Plinius, quod iter uxoris diplomate iuverit. Non eſt credibile, mulierem delicatam et infirmam tantum iter, ea celeritate, ſine marito confeciſſe. Potuit Plinius ut curator alvei Tiberis, vel alio quocunque nomine diplomatum poteſtatem habuiſſe. Haec etiam Maſſoni eſt ſententia ad 43, 8.

e Hac ipſa epiſtola 9, 36. rationem totam in praediis ſuis vivendi aeſtivam percenſet, ut ep. 40. hibernam perſequitur.

praedia sua mirifice tum coluit, tum aedificavit, quod de Laurentino ipse narrat II, 17.; de Tuscis V, 6.; de Transpadanis ad Larium IX, 7., quam industriam et aliis praediis suis, V, 6, 45. enumeratis, adhibuisse non dubitandum est. [f] Mitis in servos I, 4, 4., adeo ut nullos *vinctos* haberet III, 19, 7. suisque domum permitteret instar civitatis esse, ac peculium morte ad familiares transmittere VIII, 16, 2. Iustitiam non tam ex legum rigore, quam aequitatis modulo persequebatur II, 16. et IV, 10. redemtoribus remissiones ob sterilitatem faciens VIII, 2. et X, 24, 5. Munificus in primis [ff], quod variis operibus ostendit. Templum enim Tifernatibus exstruxit pecunia sua IV, 1, 5. et aedem Cereris in praediis suis IX, 39. Patriae sumtus partem in praeceptores publicos dedit IV, 13, 6., et ingenuis pueris alimenta annua constituit I, 8, 10. Etiam bibliothecam patriae publicam dedicavit I, 8, 2. II, 5. [g] Praeterea in multos privatos admodum liberalis, in Curianum Cratillae filium, cui legatum remisit V, 1, 10. in Voconium Firmum, cui censum equestrem supplevit I, 19., in Martialem, quem viati-

f Fortis fuit, in caussis etiam illis suscipiendis, quibus invisum se Domitiano et obnoxium delatoribus fieri, sciebat. Vid. 1, 5, 5. sq. Itaque etiam reus futurus erat, nisi interfectus esset Domitianus 7, 27, 14. Eo defuncto, Helvidii Prisci ultionem fortiter suscepit. Totam rem enarrat 9, 13. add. 4, 21, 3. Quam non metuerit Artemidorum, philosophiae nomine ab urbe semotum, adiuvare, et quo suo cum periculo, refert 3, 11. Quo animo Corelliae caussam contra C. Caecilium COS. designatum susceperit, narrat 4, 17. Add. 6, 8, 3.

ff In caussis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam xeniis semper abstinuit. 5, 14, 8.

g De sua in publicam rem liberalitate agit etiam 5, 7. ubi *undecies* h. e. 55000 florenos Rhenanos se reipublicae contulisse, gloriatur. Sic prosocero, cuius heres futurus erat, publicam liberalitatem commendat 5, 12.

co iuvit III, 21, 2., in Artemidorum philosophum, cui urbe excedere iusso, quae Domitiani saevitia fuit, pecuniam, qua opus erat, a locupletibus negatam, ipse mutuatus, gratuitam dedit, III, 11, 2., in Quintiliani praeceptoris filiam, cuius dotem auxit VI, 32., in Corelliam, cui agrum minori pretio vendidit VII, 11. et 14., in Calvinam, cui patris debita remisit II, 4, 2. [h] His moribus [i] omnium bonorum benevolentiam conciliavit, [k] Traiani in primis, apud quem gratia valuit, [l] qua ad aliorum magis commoda, quam ad sua usus est. [m] Multa enim multis impetravit, peregrinis ius civitatis X, 4. et 6.; libertis ius Quiritium X, 4. et 105.; Voconio Romano condiscipulo ius trium liberorum II, 13, 8., et senatoriam dignitatem X, 3, 2.; Accio Surae praeturam X, 7. et aliis alia. Amicitiam cum optimo quoque coluit, [n] etiam periculo suo III, 11, 2. sq. [o] maxime cum literatis et studiorum sociis, in quibus Tacitum primo loco, et prope unum habuit, quem e vivis aemularetur, quod paul-

h In Metilium Crispum, cui ordines impetraverat, et quadraginta millia numum (2000 fl. Rhen.) ad instruendum se ornandumque donaverat 6, 25, 2.: in Modestum, cui libertatem dubie legatam ultro dedit 4, 10.: in nutricem suam, cui agellum centum millium numum (5000 flor. Rhen.) donavit 6, 3.

i Quos gloriae studio incitatos fuisse, non dissimulat 7, 33. (ubi Ciceronem suum imitatur fam. 5, 12.) conf. 6, 29, 3. Quam tamen ea in re moderationem adhiberi velit, docet 1, 8, 13. sq. Ceterum Imperatoris quoque gloriae se studiosum ostendit praesertim 10, 50.

k Quanti illum Corellius fecerit, explicat 4, 17, 8.: esse, qui se imitentur, gaudet 6, 11.

l Qui ipsum in consilium non nunquam adhibuit in cognitionibus, v. g. 4, 22, 1. et in rescriptis suis, libro decimo comprehensis, tractat amantissime.

m Tamen etiam ad sua: ut ad ius trium liberorum 10, 2. ad auguratum 10, 8. etc.

n Suum in laudandis amicis studium suavissime excusat 7, 28.

o Vid. ad proximam notam *f*.

lo maior aetate erat, VII, 20, 4., quem etiam ingenio, doctrina, honoribus eſt adſequutus, isque viciſſim tanti Plinium fecit, ut libros ſuos emendandos ei crederet VII, 20, 1. Hi duumviri principatum in literis tenuere, ut una nominarentur, quum de ſtudiis ſermo eſſet VII, 20, 5., in hos coniectura ferretur, ſi de doctis non nominatis eſſet ferenda IX, 23, 3. Ceterorum amicitiae epiſtolis illuſtratae ſunt. [p] Corpore fuit imbecillo et minus robuſto, quod *corpusculum* Traianus dixit X, 29, 1., et intentius cauſſam orantem per libertum admonuit, ut lateri conſuleret II, 11, 15. Aliquando lippitudine laboravit VII, 21, 1., honeſtiſſimis cauſſis, lucubrationibus contracta, quibus et ceterae imbecillitates maiorem forte partem imputandae ſunt. [q] De morte nihil certo conſtat: ſimile autem vero habetur, per plurimum imperii Traiani tempus, aut paullo ultra, vitam produxiſſe. [r]

p Vid. Index hominum, cui intexuimus catalogum eorum, quibus inſcriptae ſunt epiſtolae.

q Aegrotaſſe illum etiam circa Nervae mortis tempus, apparet ex 10, 24, 3. et graviſſime quidem 10, 4. Forte idem fuit morbus, in quo abstinentiam ſuam et moderationem probavit 7, 1, 4. ſq.

r Certe inter epiſtolas eius, ut nulla habet characterem temporis prioris anno Plinii 36. (vid. Maſſon. h. a. §. 10.) ita nec ulla recentior anno aetatis illius 55. certis indiciis deprehendi a Maſſono potuit. Ceterum, quoniam hic ſumus, illud etiam adnotare iucundum eſt, quod nec anuli ſui ἀποσφράγισμα ſ. typum ignorare nos voluit, *quadrigas* 10, 16, 3. Tandem illud forte huc referendum ſupereſt, librum octavum editum videri poſt nonum Maſſono 44, 3. nonum autem ipſum aliquo poſt ſex priores intervallo editum, ad 45, 2. colligit ex 9, 19, 1. coll. 6, 10, 4. Cetera, quae ad literariam epiſtolarum hiſtoriam pertinent e Fabriciana Bibliotheca petenda ſunt, cui quod adiiciamus, in tanta praeſertim Schwarziani operis exſpectatione, iam non habemus.

INSCRIPTIONES ANTIQVAE DE PLINIO.

I.

COMI in exteriori ſtructura templi maximi.
(Neſcio unde acceptam dedere editores a ſeculo inde plerique.)

C. PLINIO L. * F. O. ** V. F. CAECILIO SECVNDO
COS. AVG. CVRAT. TIBER.

* *Lucii Filio*, quod probat Maſſonus prae aliorum *C.* ſive *Caii.*

** Sic vitioſe dant pro OVF. quod eſt in aliis, h. e. *Ouſentina tribu.* Vid. Maſſon. 1, 9.

II.

In AGRO COMENSI ap. Gruter. p. 454, 5.

C. PLINIO L. F.
OVF. CAECILIO
SECVNDO. COS
AVGVR. CVR. ALV. TIB
ER. ET. CLOAC. VRB
PRAEF. AER. SAT. PRAEF
AER. MIL. Q. * IMP
SEVIR. ** EQ. ROM
*** LEG. III. GALL. XVIRO
STL. IVD. FL. **** DIVIT. AVG
— — — — RCELIENS

* *Quaeſtori Imperatoris* ſive Caeſaris.

** h. e. uni de ſex turmis equitum Rom. praefecto. v. Maſſon. 22.

*** Supplendum TRIBVNO, volunt Fabrettus inſcr. c. 5. p. 411. et Maſſonus; quod Gudius voluiſſe dicitur LEGATO, forte non tam ita legi, quam ſuppleri voluit.

**** *Flamini Divi Titi Aug.* Maſſon. 19, 1.

III.

MEDIOLANI in aede S. Ambrosii apud Grut. p. 454, 3. et plenius 1028, 5. nec sine aliqua varietate, quae tamen fidei antiquitatis derogare non debet. Tabula lapidea in partes secta, et formata in sarcophagum, a posterioribus, lacunis et coniecturis occasionem dedit. Fundus quasi et substantia bona. Nempe priori loco sic:

C. PLINIVS. C. * F. C. N.
CAECILIVS. SECVNDVS
COS. ** AVGVR. LEGAT. PRO *** PRAET
PROVINC. PONTI. CONSVLARI PO
TESTATE. IN. EAM. PROVINCIAM. AB
IMP. CAESARE. NERVA. TRAIANO
AVG. GERMANICO. MISSVS ****
CVRAT. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPAR
PRAEF. AERARI. SATVRNI. PRAEF
AERARI. MILIT. LEG. LEG. VI. GALLIC.
X. VIR STLIT. IVDICANDIS

Posteriore loco eadem fere, h. e. tenui modo, et quae descriptorum ingeniis tribui possit, varietate; sed a versu penultimo et voce MILIT. sic pergitur:

QVAEST. IMP. SEVIR. EQVITVM - - - - - - - - - -
TRIB. MILIT. LEG. III. GALLICAE - - - - - - - - -
X. VIR. STLITIB. IVDICANDIS. THER † - - - - -
ADIECTIS. IN. ORNATVM. H-S CCC - - - - - -
AMPLIVS. IN. TVTELA. H-S CC. T. F. I.
ET. LIBERTORVM. SVORVM. NOMIN. H-S | XVIII | LXVI. DCLVI. REI
INCREMENT. POSTEA. AD. EPVLVM. PLEB. VRBAN. VOLVIT. PERTIN
AMPLIVS. DEDIT. IN. ALIMEN. PVEROR. ET. PVELLAR. PLEB. VRB. H-S –
IN. TVTELAM. BYBLIOTHECAE. H-S. C. - - - - - -

* Vid. ad Inscr. I. not. a. Et sic quoque apud Gruterum posteriore loco legitur, nempe, L. F. OVF. CAECILIVS etc.

** om. COS. Grut. p. 1028.

*** PROC. PR. Grut. p. 1028. vitiose.

**** om. Grut. p. 1028.

† Haec ita supplet Alciatus in hist. Mediol. L. 2. *Thermas adiectis in ornatum sestertiis trecentis, et eo amplius in tutela* (f. tutelam) *sestertiis ducentis testamento fieri iussit.* Reliquae viri interpretationes non sunt magni momenti, quas videre licet etiam ap. Massonum. Et multum sane passam esse ultimam inscriptionis partem, apparet. Operae pretium fuerit, eam cum archetypo, si adhuc exstat, iterum conferri.

TESTIMONIA ET IVDICIA
ALIORVM SCRIPTORVM VETERVM.

MARTIALIS *lib. X. Epigram. XIX.*

Nec doctum ſatis, et parum ſeverum,
Sed non ruſticulum nimis libellum
Facundo mea Plinio Thalia,
I, perfer.

Poſteriora Epigrammatis verba noſter epiſtola ultima libri III. repetiit.

Ponitur hic vulgo QVINCTIL. 12, 10, 11.

Hinc vim Caeſaris, indolem Caecilii, ſubtilitatem Callidii, gravitatem Bruti, acumen Sulpicii, acerbitatem Caſſii, diligentiam Pollionis, dignitatem Meſſallae, ſanctitatem Calvi reperiemus. In his etiam, quos ipſi vidimus, (*ſic eſt, non videmus, ut quidam dedere*) copiam Senecae, vires Africani, maturitatem Afri, iucunditatem Criſpi, ſonum Tracchalli, elegantiam Secundi.

Sed obſervavimus ad h. l. non *Plinium Secundum* hic laudari, ſed *Iulium Secundum*, de quo 10, 1, 120. Ibidem ſ. 122. ea dicit, quae ad Secundum noſtrum vel maxime pertinent:

Habebunt, qui poſt nos de oratoribus ſcribent, magnam eos, qui nunc vigent, materiam vere laudandi. Sunt enim ſumma hodie, quibus illuſtratur forum, ingenia. Namque et conſummati iam patroni veteribus aemulantur, et eos iuvenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.

MACROBIVS *lib. V. Saturn. cap. I.*

Quatuor sunt genera dicendi: copiosum, in quo Cicero dominatur; breve, in quo Sallustius regnat; siccum, quod Frontoni adscribitur; pingue et floridum, in quo Plinius Secundus quondam, et nunc nullo veterum minor Symmachus luxuriatur.

SIDONIVS APOLLINARIS *lib. I. ep. I.*

Epistolas omnes, retractatis exemplaribus enucleatisque, uno volumine includam, Q. Symmachi rotunditatem, C. Plinii disciplinam maturitatemque, vestigiis praesumtuosis insequuturus.

IDEM *lib. IV. epist. III. ad Claudianum, Mamerti, Viennensis episcopi, fratrem, ut ex epist. XI. apparet.*

Si reare quemquam mortalium (cui tamen sermocinari Latialiter cordi est) non pavere, quum in examen aurium tuarum, quippe scriptus, adducitur, tuarum, inquam, aurium, quarum peritiae, si me decursorum ad hoc aevi temporum praerogativa non obruat, nec Frontonianae gravitatis, aut ponderis Apuleiani fulmen aequiparem; cui Varrones, vel Atacinus, vel Terentius, Plinii vel avunculus vel Secundus, compositi impraesentiarum rusticabuntur.

Eodem libro, epist. XXII.

Ego Plinio, ut discipulus, adsurgo.

Perpetuus enim imitator Plinii est Sidonius, ut doctissimus interpres Io. Sauaro passim observavit.

IDEM *lib. VIII. epist. X.*

C. Plinius pro Accia Variola plus gloriae de centumvirali suggestu domum retulit, quam quum

Marco Ulpio, incomparabili principi, comparabilem panegyricum dixit.

AVRELIVS CASSIODORVS *in Chronico, sub Traiano.*

CELSVS ET CRISPINVS. His consulibus Plinius Secundus Novocomensis orator et historicus insignis habetur, cuius ingenii plurima opera exstant.

[Recentioribus temporibus Secundus, qua civis, qua scriptor, iudicia expertus est satis severa, et quae eius Φιλαυτία non sperasset. Alfierus quidem, clari apud Italos nominis scriptor, quid de Panegyrico senserit, in vulgus notum est. Burmanno ad Ovid. Metam. 15, 848. Plinius dicitur aulicae adsentationis princeps et pudendum posteris exemplar: Gierigio ad Epist. T. 2. p. 122. b. magnorum simius virorum, et in Argum. ad Epist. 33. l. 7. simius Ciceronis. Ipse Gesnerus, sincerus ille virtutum eius admirator et praeco, in epistola ad I. A. Ernestium bonam partem Plinii scholasticam esse fatetur. De meo sensu si quid adiicere licet, non nego, me, a Tullianarum Epistolarum lectione recentem, Plinianas fastidire; Panegyrici autem nihil propemodum legere posse, quin miseratione commovear hominis, cuius spiritus, si quos unquam habuit, temporum infelicitas adeo fregerat, ut, rebus in meliorem statum conversis, de principe bono vix aliter, ac vilissimum mancipium idemque astutissimum de domino truculento, loqui et scribere auderet. Sane facilius erat flosculos carpere orationis, quam magnanimitatem referre generosorum Romuli nepotum. *S.*]

C. PLINII CAECILII
SECVNDI
EPISTOLAE

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER PRIMVS

I.

Septicio Epiſtolarum opus, eiusdem hortatu collectum, dedicat.

C. PLINIVS SECVNDVS SEPTICIO SVO S.

Frequenter hortatus es, ut epiſtolas, ſi quas paullo accuratius ſcripſiſſem, colligerem publicaremque. Collegi, non ſervato temporis ordine, (neque enim hiſtoriam componebam) ſed ut quaeque in manus venerat. Supereſt, ut nec te conſilii, nec me poe- 2 niteat obſequii. Ita enim fiet, ut eas, quae adhuc neglectae iacent, requiram; et ſi quas addidero, non ſupprimam. Vale.

I, 1 *ſi quas paullo accuratius*) Bene tuentur VV. DD. *ſi quas.* Codd. Bodl. et Excerpta Brumm. male *quas.* Ita Latini ad Graecorum morem, quorum in libris *εἴ τις* ſimiliter in *ὅς τις* ſaepe depravatum fuit. *S.*

In Rom. legitur: *ſi quas paulo cura maiore* [non *curatius*, ut vulgo] *ſcripſiſſem*, ut Cortius edidit. — Mox in eadem: *ſed ut quaeque in manus venerant*, ut Barthii codex. *H.*

2 *ut eas*) Malim *ut* et *eas.* *S.*

II.

Librum suum emendandum mittit.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Quia tardiorem adventum tuum prospicio, librum, quem prioribus epistolis promiseram, exhibeo. Hunc, rogo, ex consuetudine tua et legas et emendes: eo magis, quod nihil ante peraeque eodem 2 ζήλω scripsisse videor. Tentavi enim imitari Demosthenem, semper tuum, Calvum, nuper meum,

1 II. ARRIANO) Arrianum esse Maturium Gierigius putat, a Plinio mire laudatum III, 2. Idem dudum placuerat Catanaeo. Minus certa res Gesnero visa. vid. Indic. Homin. Illustr. *S.*

1 *librum, quem — promiseram)* *Actionem pro Accia Variola Catanaeus intelligit, de qua 6, 33 int. sed nullum in ea huius rei vestigium; est etiam contra aliquid. Haec *tota prope in contentione dicendi;* illic maior longe varietas. Compara utramque epistolam. *G.*

Facile assentior Gesnero. Sed Gierigii idem probantis ratio, quod Plinius in illa pro Accia Variola actione sibi mirifice placeat, de hoc autem libro satis modeste iudicet, parum ponderis videtur habere. Potuit aliter scribere Romano, cui liber legendus et *admirandus*, aliter Arriano, cui legendus et *emendandus* mitteretur. *S.*

Liber, cuius hic mentio fit, non fuit *actio pro Variola:* sed vel in Publicium Certum, de qua lib. VIIII. ep. 13. vel alia. Antea enim longae desidiae sub Domitiano indormierat. Vid. lib. VIII. ep. 14. 8. Actio pro Variola edita est, cum iam multae Plinii orationes exstarent. Vid. lib. VI. ep. 33. 11. *H.*

eodem ζήλω) Ardore, studio, contentione, vt solent nimirum, qui aemulari aliquem, et si possint, superare conantur. *Altera lectio, *stilo*, non absurda illa quidem, sed nemo stilo in ζήλῳ mutaturus erat. *G.*

Sed poterat aliquis *stilo* apposuisse, interpretandi causa. Nam ζῆλον hoc sensu dictum esse, patet ex Plutarch. Anton. cap. 2. ἐχρῆτο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῷ ζήλῳ τῶν λόγων, ἀνθοῦντι μάλιστα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον etc. *E.*

Non erravit, siquis *stilo* interpretandi causa apposuit. Ζῆλος enim hic non est, ut nonnullis placet, *ardor;* sed *imitatio, aemulatio.* Lege quae sequuntur. *S.*

2 *Tentavi enim — — orationis)* Rom. *Tentavi enim imitari Demosthenem, semper tuum, nuper meum, dumtaxat figuris orationis.* Tertius ergo Romanus hic testis veterem lectionem confirmat, quam aperte corrumpunt, qui *Calvum nuper meum* scribunt. Recte etiam *dumtaxat* cum Paris. codice praeponit, ut semper fere Plinius. Vid. lib. III. 9. 26. lib. IIII. 9. 7. lib. V. 21. 4. lib. VIIII. 16. 2. ep. 13. 4. ep. 34. 1. lib. X. 13. ep. 64. 4. ep. 113. 2. *H.*

Calvum, nuper meum) Indicat, se non ita pridem imitari Calvum coepisse, laudatque Arrianum, perpetuum Demosthenis aemulum. De utroque in Indice agitur. *Ceterum fere est, ut prae-

figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantorum virorum pauci, quos aequus amavit, adſequi poſ-

ſeram lectionem a Cortio prolatam firmatamque e MSS. *Tentavi enim imitari Demoſthenem ſemper tuum, nuper meum, figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantam verborum pauci, quos aequus amavit, ſequi poſſunt.* Sed quod non apparet, quomodo *Calvum*, ſi non fuerit in libris antiquis, intrudere aliquis potuerit; facile contra eſt vocem quamcunque excidere: nihil auſus ſum mutare. *G.*

Audaciorem criticum hic locus poſtea nactus eſt Wagnerum, Conrect. Merſeb. diſſert. 1781. edita. Is igitur, cum *Calvum* in h. l. ferri non poſſe aliquot argumentis docuiſſet, pro ea voce graecam ἐγκόλπιον inferendam, omnemque locum ita legendum ſtatuit: *Tentavi enim imitari Demoſthenen, ἐγκόλπιον ſemper tuum, nuper meum, figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantam verborum pauci, quos aequus amavit, adſequi poſſunt.* Nullam ego ſententiam dico. Illa una *vis verborum*, quam lectionem illa criſis neceſſariam facit, me male habet. *Vim* Demoſtheni tributam ſcio, et intelligo, ſed cur *verborum?* Nullane Demoſthenis in ſententiis vis erat? Imo vero maxime in his et in omni non tam verborum quam rerum ſenſorumque tractatione. cf. not. ſeq. *E.*

vim tantorum virorum) Cogitent, qui haec legunt, omnem virtutem oratoriam, quae inventione, acumine, ſpiritu, et vehementia dicendi continetur, et maxime argumentando, perſuadendo, commovendisque animis ſe exſerit. Ab ea differt facultas eloquendi, quae maxime figuris orationis, et elocutionis virtutibus cernitur. *E.*

Rom. *Nam vim tantam verborum qui poſſunt?* In vulgata lectione primum nihil ſignificant verba *tantorum virorum*, eaque ita, ut in Romana eſt, iam Cortius e Mediceo correxit: poſtrema vero gloſſa laborant, *pauci quos aequus amavit adſequi poſſunt.* Mirum eſt, quam in his libri varient: uni Mediceo plurimum tribuit Cortius, in quo reperit, *Nam vim tam* [compendio ſcripturae, pro *tantam*] *verborum pauci, quos aequus amavit, qui poſſunt.* Sed Mediceus veram quidem lectionem, ſed eam gloſſa oneratam, ſervat: ceteri utramque corruperunt. Cortius quidem pronomen *qui* in Mediceo ex *ſequi* putat eſſe truncatum: ſed hoc minus ſignificat, quam *adſequi*, quod in ceteris eſt; nec ſaepe Plinius Virgilianis verſibus pro ſuis utitur, quod ter fortaſſe fecit, lib. VI. ep. 20. et 33. lib. VIIII. ep. 13. Itaque omnibus vulgatis Romanam lectionem praefero: *Nam vim tantam verborum qui poſſunt?* in qua ex ſuperioribus verbum *imitari* ſubintelligitur. Cic. lib. II. de leg. c. 7. *Quis enim id poteſt, aut umquam poterit imitari?* Quintil. lib. X. cap. 2. 12. *Imitabilia non ſunt ingenium, inventio, vis, facilitas.* Quoniam Plinius interrogans ſcripſit: *Nam vim tantam verborum qui poſſunt?* reſponſi loco aliquis Virgilianum verſum adiecit: *pauci quos aequus amavit.* Is poſtquam a librariis cum Plinianis verbis contextus, (ut in Mediceo) cum ſequentibus vere male cohaerere viſus fuit: in aliis exemplaribus *qui* manſit, in aliis inductum, et fulciendo hiatui *adſequi* arceſſitum fuit. Hinc omnis illa lectionis varietas, quam Cortius adnotavit: qua vero facile nunc carere poſſumus, poſtquam erroris fontem reperire contigit. *H.*

Praeclara criſis Heuſingeri. Quam qui convelli eo poſſe opi-

3 sunt. Nec materia ipsa huic (vereor, ne improbe dicam) aemulationi repugnavit: erat enim prope tota in contentione dicendi, quod me longae desidiae indormientem excitavit, si modo is sum 4 ego, qui excitari possim. Non tamen omnino Marci nostri ληκύθους fugimus, quoties paullulum

nantur, quod vis Demosthenis non in solis verbis fuerit, dubito an satis expenderint, qua oppositione Plinius hic utatur. Neque enim verba sententiis opponit, sed *vim* verborum *figuris* orationis. Verborum autem vim maxime ex sententiis, uberrimo fonte τῆς τοῦ λόγου δεινότητος, manare, nemo nescit. Itaque locus sic constituendus: *Tentavi enim imitari Demosthenem, semper tuum, nuper meum, dumtaxat figuris orationis. Nam vim tantam verborum qui possunt?* S.

pauci, quos aequus) Proverbii formam dat Virgiliano ex Aen. 6, 129. *Pauci, quos aequus amavit Iuppiter, atque ardens evexit ad aethera virtus.* G.

3 *ne improbe dicam)* Excusat verbum *aemulationi*, quod arrogans videri potest et *improbum* h. e. impudens, nimis audax, quae frequens verbi notio. G.

si modo is sum ego, qui excitari possim) Rom. et Medic. *si modo is sum ego, ut excitari possim.* Utrumque Ciceronianum est. Cicer. lib. V. ep. 8. med. *Is enim tu vir es, et eum me esse cupio, ut — coniunctionem amicitiamque nostram utrique nostrûm laudi sperem fore.* Et Brut. ep. 15. *nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent.* Vid. Horat. Tursell. Schwartzianum cap. CXXII. 13. p. 450. a quo haec sumsi. Non dissimile est illud infra ep. 13. 6. *Neque enim quisquam est fere, qui studia, ut non simul et nos amet.* H.

Magis tamen Tullianum puto *qui.* Discas id ex elaboratissima epistola ad Lucceium V, 12. p. 121. ed. Ernest. *Neque enim tu is es, qui, qui sis, nescias.* Minus, ut videtur, suaviter ad aurium sensum. S.

4 *Non tamen — admonebamur)* Rom. *Non tamen omnino Marci nostri τὰς ληκύθους fugimus, ut etiam paulum itinere cedendo in tempestivis amoenitatibus submovemur.* Parum hinc abit Mediceus, ut his auctoribus legi possit: *ut etiam paullum itinere, cedendo non intempestivis amoenitatibus, submoveremur.* Sed si per libros liceret, *cedendo* carere possemus. H.

Bene servavit articulum ante ληκύθους, in aliis quoque editionibus Cortio repertum. S.

Marci nostri) Ipso praenomine familiaritatem, quae sibi cum Cicerone intercedat, significat, ut ille: *O Tite, si quid ego adiuro* etc. *Gaudent praenomine molles Auriculae.* G.

ληκύθους) Ab ipso cum Tullio sumserit ληκύθους noster, non dubium est, illas ea qua Tullium significatione posuisse. Aperte autem ad pictores, qui pigmenta in hoc vasis genere habent, ille refert ad Att. 1, 14. ubi de Crasso: *Totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valde graviter pertexuit.* Nescio, quam bene huc referat Cresollius dulcia illa vel eclegmata vel sorbitiunculas, quibus laevorem quendam et splendorem voci conciliarent Sophistae. Vid. illius Theatr. rhetor. 3, 18. et Vacatt. auctumn. 3, 9, 2. p. 504. G.

itinere decedere non intempeſtivis amoenitatibus admonebamur: acres enim eſſe, non triſtes, volebamus. Nec eſt quod putes, me ſub hac exceptione veniam poſtulare. Immo, quo magis intendam limam tuam, confitebor et ipſum me et contubernales ab editione non abhorrere, ſi modo tu fortaſſe errori noſtro album calculum adieceris. Eſt enim plane aliquid edendum, atque utinam hoc potiſſimum, quod paratum eſt! (audis deſidiae votum,) edendum autem ex pluribus cauſſis: maxime quod libelli, quos emiſimus, dicuntur in manibus eſſe, quamvis iam gratiam novitatis exuerint; niſi tamen auribus noſtris bibliopolae blandiuntur. Sed ſane blandiantur, dum per hoc mendacium nobis ſtudia noſtra commendent. Vale.

III.

Caninium occaſione amoenitatum patriae hortatur, ut omiſſa rei familiaris cura, ſtudiis ſe literarum a mortalitate vindicet.

C. PLINIVS CANINIO RVFO SVO S.

Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae? quid ſuburbanum amoeniſſimum? quid illa porticus,

Non aberrabit a ſenſu, qui λήκυθον non tantum *pigmentis*, ſed et *unguentis* ſerviiſſe cogitet. Nam et *pictam*, et *unctam* orationem veteres eodem fere ſenſu dixere. De utroque cf. Lex. technol. rhet. v. *pigmenta; pingere; unctus.* *E.*

itinere decedere) quod fit in oratione digreſſionibus, quae varietate rerum delectant, et quaſi reficiunt lectorem, ut locorum *amoenitates* viatorem. Simili metaphora Livius 9. 17. *amoena legentibus diverticula* dixit. *E.*

acres enim eſſe, non triſtes, volebamus) *Acrem* dicit, qui ita eſt vehemens et ſeverus in oratione, ut tamen a ſplendore, et cultu laetiori et iucundiori non abhorreat; quo ſenſu Graeci dixerunt τὸ δριμὺ, vel δριμύτητα, quam Euſtath. ad Hom. Il. γ. p. 433. ait apud Rhetores eſſe ἐπίτασιν τῆς γλυκύτητος. *Triſtem*, ſemper et continuo ſeverum, horridum, nihilque dantem delectationi aut venuſtati. Cf. Epiſt. 2, 5 et Cic. Brut. 30. ubi *triſte* et *ſeverum* dicendi genus iungitur. *E.*

Vid. Erneſt. Lex. Techn. Graec. Rhetor. v. Δριμύ. Δριμύτης. *S.*

verna semper? quid πλατανὼν opacissimus? quid Euripus viridis et gemmeus? quid subiectus et serviens lacus? quid illa mollis, et tamen solida, gestatio? quid balineum illud, quod plurimus sol implet et circumit? quid triclinia illa popularia? quid illa paucorum? quid cubicula diurna nocturnaque? Possidentne te, et per vices partiuntur?
2 An, ut solebas, intentione rei familiaris obeundae, crebris excursionibus avocaris? Si te possident, felix beatusque es: sin minus, unus ex multis.
3 Quin tu (tempus est enim) humiles et sordidas curas aliis mandas; et ipse te in alto isto pinguique secessu studiis adseris? Hoc sit negotium tuum, hoc otium: hic labor, haec quies: in his vigilia, in his

III, 1 *Euripus viridis et gemmeus*) Non ipsius aquae per ambages et anfractus derivatae atque (instar Chalcidici illius *Euripi*) adfluentis refluentisque colorem intelligo; sed ripae, quam non arenosam, sed herbis floribusque amoenam indicat: ut nempe *gemmea* alias *prata* dicit. vid. Ind. De *Euripis* illis aliquoties Seneca, et quos praeterea laudat Davies. ad Cic. de nat. Deor. 2, 1, ubi cum *Nilis* coniunguntur. *G.*

subiectus et serviens lacus) Prius ad viciniam et continentiam, si fas est ita vocari, refero; de quo quidem dubium nullum est: alterum vero ad usum, quem quid praestat per id ipsum, quod vicinum est: ut hic *servit lacus Euripo*, vel implendo, vel, (si *subiacere* ad humiliorem necessario locum referendum putes) exonerando recipiendoque. Ita 5, 6, 23. *Piscina fenestris servit* h. e. prospectum illis amoeniorem praebet; cui simillimum illud Statii silv. 2, 2, 75. *Servit sua terra fenestris.* Sic Quinctil. 9, 4, 63. *Non enim cohaerent altis, neque praecedentibus serviunt,* illustrandis nimirum, confirmandis etc. Laudavit ista Cortius, sed simpliciter ad viciniam retulit. Utrum attulerit aliquid Marklandus ad l. c. Statii, quod ab hac sententia nos demovere possit, non licet iam arbitrari. *G.*

Nihil eiusmodi Marklandus affert, modo laudans, praeter Plin. 5, 6., Senecam Herc. Oet. 776. *Phryxeum mare scandit Caphareus: servit hoc Austro latus.* Ceterum dubitare noli, quin *subiectus* ad humiliorem locum referendum sit. *S.*

quid triclinia — paucorum?) *Quid triclinia illa popularia, illa paucorum?* Rom. bene: et sic Brummer. cod. A. et Neapolitan. *H.*

diurna nocturnaque) Bene cod., copula neglecta, *diurna, nocturna.* Augetur sic vis orationis. — Mox malim ex codd. *Possident te et per vices partiuntur, an, ut solebas* etc. *S.*

3 *in his — reponatur*) Rom. *in his vigilia, in his etiam somnus reponatur. H.*

Perperam. Sed placet *vigiliae* e quinque codd. enotatum. Vulgatae fontem Cortius perite ostendit. Contrario modo peccat cod. Haverk. in Liv. I, 47, 4. Vid. infra ad 2, 8, 1. *S.*

etiam somnus reponatur. Effinge aliquid et excu- 4
de, quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum
tuarum post te alium atque alium dominum sortien-
tur: hoc numquam tuum desinet esse, si semel coe-
perit. Scio, quem animum, quod horter ingenium. 5
Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti vi-
deberis aliis, si tibi fueris. Vale.

IV.

Laudata rerum copia in villis socrus suae, et servorum diligentia, illam ad sua praedia invitat.

C. PLINIVS POMPEIAE CELERINAE SOCRVI S.

Quantum copiarum in Ocriculano, in Narniensi, in Carsulano, in Perusino tuo! In Narniensi vero

4 *excude*) *Exclude*, quod habent quidam Codices, si ideo praeferendum putant viri docti, quia sit commoda et nitens translatio ab avium fetu sumta; fugit eos ratio: cum *excudendi* verbum ea in re et ipsum satis frequenter usurpari, rustici nostri doceant. Deinde *excude* ad nobilissima etiam statuariorum ex aere opera refertur; et crescit oratio, cum alteri *effinge*, quod ad plastas et figulos, in cera et argilla occupatos, pertinet, *excude* subiicitur. *G.*

Graecorum hunc usum loquendi, latino simillimum, confirmavit Heyn. ad Pind. Ol. 6. 161. et Eichstädt. Ep. ad Ast. p. 177. *E.*

Rom. *Effinge aliquid et excude*, non *exclude*, ut Medic. quod non placet. Et mox: *hoc numquam desinet esse, si semel coeperit, tuum.* Hoc et Cortio adridet, quod ita et Medic. *H.*

5 *ut tibi ipse sis tanti*) Cic. ad Q. Fr. 3, 6. *Cessator esse noli, et illud γνῶθι σεαυτὸν noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, verum etiam, ut bona nostra norimus. G.*

Leg. *ut tibi* ipsi *sis tanti* — *S.*

IV, 1 *Quantum copiarum — sufficit*) Haec esse abrupta, et ne satis latina quidem, recte monuit Gierigius, qui, donec meliora proferantur, ita legendum putat: *Quam me copiae tuae in Ocriculano, in Narniensi, in Carsulano, in Perusino tuo delectent, in Narniensi vero etiam balineum, ex epistolis meis intellexisti, quamquam pluribus opus non est, sed una illa brevis et vetus sufficit.* Haec planam quidem et probabilem sententiam habent: sed vereor, ut Plinius nunc illa sic scripserit. Amat Plinius et abrupta, praesertim cum quaedam admiratur et laudat, et in brevioribus epistolis, qualis haec est. Fortasse una interpunctione locus adiuvandus hoc modo: *Quantum copiarum in Ocriculano, in Narniensi, in Carsulano, in Perusino tuo! In Narniensi etiam balineum! ex epistolis meis (nam pluribus opus non est) una illa brevis et vetus sufficit.* Socrus haec,

etiam balineum! Ex epiſtolis meis (nam iam tuis 2 opus non eſt) una illa brevis et vetus ſufficit. Non, me hercule, tam mea ſunt, quae mea ſunt, quam quae tua: hoc tamen differunt, quod ſolicitius et 3 intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem fortaſſe eveniet tibi, ſi quando in noſtra diverteris. Quod velim facias: primum, ut perinde noſtris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecure ac prope negli- 4 genter exſpectant. Nam mitium dominorum apud ſervos ipſa conſuetudine metus exoleſcit: novitatibus excitantur, probarique dominis per alios magis quam per ipſos laborant. Vale.

V.

Mores ſubdolos M. Reguli cauſſidici oſtendit.

C. PLINIVS VOCONIO ROMANO SVO S.

Vidiſtine quemquam Marco Regulo timidiorem humilioremque poſt Domitiani mortem? ſub quo

quamvis abrupta, ſine dubio recte intelligebat. Scilicet illi, non nobis, ſcripſerat Plinius. Laetabar, cum diu poſt, quam haec ſcripſeram, viderem viri docti, qui in Ephem. lit. Ienenſ. huius loci cenſuram poſuerat, ſententiam illi meae plane ſimilem eſſe. *E.*

Idem et mihi in mentem venerat, antequam Erneſtii notam vidiſſem. Itaque ſic interpunxi. Certe Gierigii interpolatio reprobanda, incidens illa nervos orationis. Quod autem Erneſtius ante *etiam* omiſit *vero*, et *tam tuis* mutavit in *pluribus*, imprudentis calamo videtur excidiſſe. *S.*

in Carſulano) Rom. *in Carſeolano*, ut in quibusdam Catanaeus legit. *H.*

Ex epiſtolis meis) Significatne alias a ſe epiſtolas editas? Certe provocat ad eam, quam olim ſcripſerit ad ſocrum. *G.*

3 *diverteris*) Gierigius *deverteris*; et ſic Erneſtius editurus erat. Bene. Perpetua horum verborum confuſio. Vid. Drakenborch. ad Liv. 1, 51, 8. *S.*

4 *per ipſos*) Sic optimi libri: intelligo autem *dominos*. *Per ſe ipſos* fecerunt, qui ad *ſervos* referrent, quod etiam ſi ponas, tamen illud *ſe* minus neceſſarium eſt. *G.*

Rom. *quam per ſe ipſi*, non *ipſos*, ut multi. Malunt domini per alios probari, quam ipſi per ſe. *H.*

Recte interpretatur Heuſingerus; idque ipſum ſignificat vulgata, *quam per ipſos*, quae lectio non ſolicitanda. *ſe* librarii, ut locis aliis, invexerunt. Vid. Drakenborch. ad Liv. Praefat. 3., ubi et de hoc Plinii loco. *S.*

non minora flagitia commiſerat, quam ſub Nerone, ſed tectiora. Coepit vereri, ne ſibi iraſcerer: nec fallebatur; iraſcebar. Ruſtici Aruleni periculum foverat, exſultaverat morte: adeo ut librum recitaret publicaretque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam *Stoicorum ſimiam* appellat. Adiicit *Vitelliana cicatrice ſtigmoſum*. Agnoſcis eloquentiam Reguli. Lacerat Herennium Senecionem, tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Metius Carus, *Quid tibi cum meis mortuis? numquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum?* quos ille ſub Nerone accuſaverat. Haec me Regulus dolenter tuliſſe credebat, ideoque etiam, quum recitaret librum, non adhibuerat. Praeterea reminiſcebatur, quam capitaliter ipſum me apud centumviros laceſſiſſet. Aderam Arionillae, Timonis uxori, rogatu Aruleni Ruſtici. Regulus contra. Nitebamur nos in parte cauſſae ſententia Metii Modeſti, optimi viri: is tunc in exſilio erat, a Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus, *Quaero*, inquit, *Secunde, quid de Modeſto ſentias.* Vides, quod periculum, ſi reſpondiſſem, *bene*: quod flagitium, ſi, *male*. Non poſſum dicere aliud tunc mihi, quam deos ad-

V, 2 *Vitelliana cicatrice*) Praetor cum eſſet Vitellii ad Veſpaſianum miſſus, vulneratus eſt Ruſticus. Vid. Tac. Hiſt. 3, 80. Hoc ignominiae imputat Regulus viro optimo, et officium functo; ac ſervili ſtigmati comparat honeſtam cicatricem. *G.*

3 *eloquentiam Reguli*) ſcil. illis conviciorum ſordibus excellentem. cf. Epiſt. 4, 7. 4. *E.*

Herennium Senecionem) Quem Metio Caro accuſante interfecerat Domitianus. Vid. 7, 19. Contra Regulo delatore perierat Craſſus, de quo Tac. H. 1, 48, 2; et Camerinus, Tac. A. 13, 52, 1. *G.*

4 *ideoque — adhibuerat*) Rom. *eo quod etiam, cum recitaret librum, non adhibuerat.* Librarius *eoque* ſcriptum vidit, ut in Medic. pro *eo eo quod* ſcripſit. *H.*

Veriſſime Heuſingerus: nihil profecto frequentius confuſione vocularum *que* et *quod*. Ceterum Cortius *eoque* iure adſcivit. Etiam alibi haec particulae *eo* ſignificatio librariis fraudi fuit. Cf. Drakenb. ad Liv. 1, 11, 8. *S.*

5 *Nitebamur nos*) Cellarius et Geſnerus cur vocabulo *nos* uncos adhibuerint, ignoro. Igitur delevi. *S.*

is tunc in exſilio erat) Rom. *is tum in exſilio erat. H.*

Confuſionis huius exempla ubivis reperias. *S.*

deos adfuiſſe) verba mihi quaſi ab aliquo deo, vel bono genio ſuppeditata eſſe. *E.*

fuisse. *Respondebo*, inquam, *quid sentiam, si de* 6 *hoc centumviri iudicaturi sunt.* Rursus ille, *Quaero, quid de Modesto sentias.* Iterum ego, *Solebant testes in reos, non in damnatos, interrogari.* Tertio ille, *Non iam quid de Modesto, sed quid de pietate* 7 *Modesti sentias.* *Quaeris*, inquam, *quid sentiam? At ego ne interrogare quidem fas puto, de quo pronuntiatum est.* Conticuit: me laus et gratulatio sequuta est; quod nec famam meam aliquo responso, utili fortasse, inhonesto tamen, laeseram; nec me laqueis tam insidiosae interrogationis invol- 8 veram. Nunc ergo conscientia exterritus apprehendit Caecilium Celerem; mox Fabium Iustum rogat, ut me sibi reconcilient. Nec contentus, pervenit ad Spurinnam. Huic suppliciter, (ut est, quum timet, abiectissimus,) *Rogo*, inquit, *mane videas Plinium domi: sed plane mane; neque enim diutius ferre solicitudinem possum; et quoquo modo* 9 *efficias, ne mihi irascatur.* Evigilaveram. Nuntius a Spurinna: *Venio ad te. Immo ego ad te.*

centumviri) Deest in codice bonae notae, spuriumque puto. *S.*

6 *Solebant*) Olim, apud maiores nostros, quin paullo ante, quum nondum ea, quae nunc regnat, corruptio morum invaluisset. Ipsum igitur tempus imperfectum reprehensionem acerbam continet. *G.*

Egregie; sed idem dudum Catanaeus monuerat. *S.*

de pietate) in Augustum. Vid. Gesner. ad Panegyr. 11, 1. et Ind. Graec. in Dion. Cass. v. ἀσέβεια. — Mox post *sentias* alii addunt *quaero*. Laudo. Apte nec sine vi hoc verbum repetitur. *S.*

8 *Rogo, inquit, mane*) Rom. *Rogo, inquit mane. H.*

Talia vix digna erant, quae enotarentur: sed demonstrant laudabilem Heusingeri diligentiam in conferendo. — Paullo ante in Gesneriana *simpliciter* pro *suppliciter*, errore, puto, operarum. *S.*

9 *Immo ego ad te*) Occupare uterque officium studet, et honorem alteri exhibere. Talis concertatio etiam est apud Ciceronem in prooemio Academicorum. *G.*

Coimus in porticum etc.) Rom. *Coimus in porticu Liviae, cum alter ad alterum tenderemus.* Ita Plinio scribendum fuit, qui locum significat, ubi forte alter alteri occurrit. *H.*

Recte Heusingerus. Itaque Gierigius fallitur: cuius interpretatio si vera esset, quae sequuntur, *cum alter ad alterum tenderemus*, intolerabiliter languerent. *Venio ad te*, non sunt ipsius verba Spurinnae, amico iam obviam facti, sed nuntius Plinio allatus, Spurinnam venturum. Cui cum Plinius renuntiari iussis-

Coimus in porticum Liviae, cum alter ad alterum tenderemus. Exponit Reguli mandata, addit preces ſuas, ut decebat optimum virum pro disſimillimo, parce. Cui ego: *Diſpicies ipſe, quid renuntiandum Regulo putes: te decipi a me non oportet. Exſpecto Mauricum*, (nondum enim ab exſilio venerat) *ideo nihil alterutram in partem reſpondere tibi poſſum, facturus quidquid ille decreverit. Illum enim eſſe huius conſilii ducem, me comitem, decet.* Paucos poſt dies ipſe me Regulus convenit in praetoris officio: illuc me perſequutus ſecretum petit. Ait, *timere ſe, ne animo meo penitus haereret, quod in centumvirali iudicio aliquando dixiſſet,* quum reſponderet mihi et Satrio Rufo: *Satrius Rufus, et cui eſt cum Cicerone aemulatio, et contentus non eſt eloquentia ſeculi noſtri.* Reſpondi, *nunc me intelligere maligne dictum, quia ipſe confiteretur: ceterum potuiſſe honorificum exiſtimari. Eſt enim,* inquam, *mihi cum Cicerone aemulatio, nec ſum contentus eloquentia ſeculi noſtri. Nam ſtultiſſimum credo, ad imitan-*

10 11 12 13

ſet, *Immo ego ad te*, alter ad alterum tendit: quod dum fit, coëunt in porticu Liviae. Sic locum intellexit etiam I. Fr. Gronovius ad Liv. 37, 10, 5. *S.*

parce) Mihi dubium non eſt, quin, ut monuit iam Caſaubonus, *parce* adverbium ſit, πεφεισμένως, moderate, et ſuſpenſa quaſi manu. Imperativus *Parce* abrupte hic nimis et abſciſſe poneretur. *G.*

10 *Diſpicies*) Quod codd. dant *deſpicies*, tam mendoſum eſt, ut mirer, Cortium de vera lectione dubitare potuiſſe. Sed et alibi nimia codicum ſuorum reverentia homini Latinitatis callentiſſimo obfuit. Catullus LXVI. 1. *Omnia qui magni diſpexit lumina mundi*, ubi codd. non minus vitioſe *deſpexit*. Vid. de his verbis egregiam Valckenarii notam in Callimacheis p. 62. ſſ. *S.*

nondum enim ab exſilio venerat) Rom. *nondum ab exſilio venerat*, ſine *enim*. *H.*

Deeſt etiam in cod. apud Cortium: fereque eſt, ut Plinium omiſiſſe putem. *S.*

11 *in praetoris officio*) Cum novo praetori officii cauſſa adeſſem, deducturus eum in publicum. Sic *novorum Conſulum officium relinquunt* homines apud Sueton. Caeſ. 15. *G.*

haereret) Gierigius: „E legibus melioris latinitatis debebat eſſe *haereat.*" Itane? *S.*

13 *Expalluit — Interrogavi*) Rom. *Expalluit notabiliter, quamvis palleat ſemper, et haeſitabundus: Interrogavi.* Vulgo barbare *et haeſitabundus inquit*, quaſi verbum hoc toti orationi a Plinio praeponi ſoleat. Sed et Argentor. Cratand. et alii id omiſerunt. *H.*

dum non optima quaeque proponere. Sed tu, qui huius iudicii meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti, quid de Metii Modesti pietate sentirem? Expalluit notabiliter, quamvis palleat semper: et haesitabundus inquit, *Interrogavi, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto.* Vide hominis crudelitatem, qui se non dissimulet exsuli
14 nocere voluisse. Subiunxit egregiam caussam: *Scripsit*, inquit, *in epistola quadam, quae apud Domitianum recitata est, Regulus omnium bipedum nequissimus;* quod quidem Modestus verissime
15 scripserat. Hic fere nobis sermonis terminus. Neque enim volui progredi longius, ut mihi omnia libera servarem, dum Mauricus venit. Nec me praeterit, esse Regulum δυσκαθαίρετον. Est enim locuples, factiosus; curatur a multis, timetur a pluribus, quod plerumque fortius amore est. Potest tamen fieri, ut haec concussa labantur. Nam
16 gratia malorum tam infida est, quam ipsi. Verum, ut idem saepius dicam, exspecto Mauricum. Vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, et qui futura possit ex praeteritis providere. Mihi et tentandi aliquid et quiescendi illo auctore
17 ratio constabit. Haec tibi scripsi, quia aequum

Eundem barbarismum ex Curtio exemit vir egregius, Emendat. p. 226. Cf. Nolten. Lexic. Antib. col. 1526. *S.*

15 *esse Regulum δυσκαθαίρετον*) Rom. *esse Regulum* καθαίρετον ἀκατάστατον, quod interpretamentum est. *H.*

Videtur voluisse librarius ἀκαθαίρετον ἀμετάστατον. *S.*

δυσκαθαίρετον) qui non facile de fortuna, et dignitate sua deiici potest. Proprie vox usurpata de domo, quae non facile concuti vel everti potest. Hinc illa, quae sequuntur, quibus metaphoram continuat Plinius: *potest tamen fieri, ut haec concussa labantur. E.*

16 *ex praeteritis providere*) Rom. *ex praeteritis praevidere. H.*

Sat frequens confusio. vid. Burmann. ad Valer. Flacc. 2, 442. Oudendorp. ad Sueton. Octav. 10. *S.*

ratio constabit) Vt *ratio* pecuniaria *constet*, opus est aera singula, quae inducuntur, auctoritate, apocha, testimonio, probari. Mauricum igitur si auctorem habeat facti sui Plinius, non metuit reprehensorem. *G.*

17 *quia aequum erat, te pro amore mutuo*) Rom. *quem aequum erat te pro amore mutuo.* Medic. *qui mecum erat.* Hi voluerunt fortasse, *quem ae-*

erat, te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaque, verum etiam consilia cognoscere. Vale.

VI.

Tacitum monet, ipsum exemplo suo in silvis posse studere et venari percommode.

C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Ridebis, et licet rideas. Ego ille, quem nosti, apros tres, et quidem pulcherrimos, cepi. Ipse? inquis. Ipse: non tamen ut omnino ab inertia mea et quiete discederem. Ad retia sedebam. Erant in proximo, non venabulum aut lancea, sed stilus et pugillares. Meditabar aliquid enotabamque, ut, si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est, quod contemnas hoc studendi 2 genus. Mirum est, ut animus agitatione motuque corporis excitetur. Iam undique silvae et solitudo, ipsumque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde 3 quum venabere, licebit, auctore me, ut panarium et lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare. Vale.

quum erat pro amore mutuo. Duplex certe lectio in unam coaluit. *H.*

VI, 1 *Ego ille, quem nosti*) Rom. *Ego ille, quem nosti,* sine vulgari additamento *Plinius. H.*

tres) Cort. ex cod. *tris.* Sic Heusingerus ad 1, 7, 4. ex Rom. enotavit *Octobris,* quod et Brummeriana excerpta habent. Cortius ad 1, 10, 5. ex Riccard. *repugnantis.* Taceo alia eiusdem modi a Cortio in libris reperta, quibus tamen, quod in homine talium callentissimo mirere, usus non est. More haec Tulliano, a Laguna nuper in epistolis Ciceronis diligenter servato. Idem si quis futurus Plinii editor facere instituet, me plaudentem habebit. Cf. Cort. ad Sallust. p. 264. ad Plin. 1, 12, 5. *S.*

Erant in proximo) Rom. *Erat in proximo.* Deinde *Meditabar aliqua,* ut iam Barthius adnotavit. *H.*

VII.

Negat roganti Octavio, se posse Gallo contra Baeticos adesse, quos semper defenderit. Dein Octavii carmina desiderat.

C. PLINIVS OCTAVIO RVFO SVO S.

Vide, in quo me fastigio collocaris, quum mihi idem potestatis idemque regni dederis, quod Homerus Iovi Optimo Maximo.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

2 Nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere voto tuo possum. Etenim sicut fas est mihi, praesertim te exigente, excusare Baeticis contra unum hominem advocationem: ita nec fidei nostrae, nec constantiae, quam diligis, convenit adesse contra provinciam, quam tot officiis, tot laboribus, tot 3 etiam periculis meis aliquando devinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorum alterum petis, eligam id potius, in quo non solum studio tuo, verum etiam iudicio satisfaciam.

VII, 1 *Homerus*) Versus est Il. π, 250. Imitatus est, et explicavit Virgilius 11, 794. *Audiit et voti Phoebus succedere partem Mente dedit: partem volucres dispersit in auras.* Nec omiserunt hoc observare Ursinus atque Clarkius. *G.*

2 *renutu*) ἅπαξ, opinor, λεγόμενον, fictumque a Plinio, ut responderet Graeco ἀνάνευσις. Glossar. H. Stephani: Renuit, Ἀνανεύει. *S.*

excusare — advocationem) Negare possum Baeticis, ne illis adsim contra unum Gallum, cum alias tueri illos soleam contra quosvis: sed non possum Gallo adesse contra Baeticos. Haec monere visum, ne cui mira Schefferi adnotatio imponeret, quam in alias derivatam editiones video. *G.*

convenit adesse contra provinciam) omnino adesse contra Baeticos, seu unus sit, sive plures, qui illos iudicio lacessant. Ne cum Gierigio *uni* excidisse putes. Opponuntur sibi, non *provincia* et *unus*, sed *Baetici* et *Gallus*. *S.*

tot officiis) v. g. in Classico accusando, de quo 3. 9. item contra Massam Baebium 7, 33, 4. *G.*

3 *quorum alterum petis*) Rom. *quorum alterutrum petis*, ut iam Cortius rescripsit. *H.*

Non opus est sic rescribi. *Alter* pro *alteruter* optimi scriptores dicunt. Livius 1, 13. *Melius peribimus, quam sine alteris vestrum viduae aut orbae vivemus.* adeoque ipse Cicero: vid. Clav. Cicer. v. alter. *S.*

Neque enim tanto opere mihi considerandum est, quid vir optimus in praesentia velis, quam quid semper sis probaturus. Me circa Idus Octobres 4 spero Romae futurum, eademque haec praesentem quoque tua meaque fide Gallo confirmaturum: cui tamen nunc iam licet spondeas de animo meo.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non usquequaque Homericis versibus 5 agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, ut videar mihi hac sola mercede posse corrumpi, ut vel contra Baeticos adsim. Paene praeterii, quod minime 6 praetereundum fuit, accepisse me caryotas optimas, quae nunc ficis et boletis certandum habent. Vale.

4 *tua meaque fide*) Et ipse fidem potes illi dare, et de mea etiam fide spondere. * Quamquam considerata varietate lectionis a Cortio proposita malim, *eademque haec praesentem tuo meoque Gallo confirmaturum*. G.

Rom. *Me circa idus Octobris spero Romae futurum eademque haec praesentem causa tua Aquilio Gallo confirmaturum*. In vulgata *tua meaque fide* nihil significant. Hinc atque ex Mediceo vera fortasse lectio aliquando restituetur, quae nondum reperta est, etsi Gesneriana coniectura ad eam proxime accedere videtur: *eademque haec praesentem quoque tuo meoque Gallo confirmaturum*. Ex *quoque* factum est *causa*, fallente scripturae compendio. Nam *causa tua* non placet. Sequitur in Rom. *cui tamen iam nunc*, bene. H.

Scripserit Plinius: *eademque haec praesentem quoque tuo Gallo confirmaturum*. Deinde *iam nunc* (quod et in excerptis Brummer.) bonum, quamquam nec in vulgata est quod iure reprehendas: uterque enim ordo usu receptus. De *nunc iam* vid. Drakenb. ad Liv. 7, 32, 14. de *iam nunc* idem ad eund. 31, 32, 3. S.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν etc.) Ex Hom. Il. ά, 528. E.

5 *ut videar mihi hac sola mercede*) Rom. *ut videar hac sola mercede*, sine *mihi*. H.

Pronomen melius adest. S.

6 *accepisse me caryotas optimas*) Rom. *accepisse cariotas optimas*, omisso *me*. H.

Haud displicet. Certe locis plurimis manus inepte sedulae librariorum, quibus aliquid ad orationis integritatem deesse videretur, talia provocabula invexerunt. Vid. infra Cortius ad ep. 19, 3. Drakenb. ad Liv. 1, 23, 5. Vechner. Hellenol. p. 120 f. cum notis Heusingeri. S.

caryotas) Graecorum φοίνικας καρυωτοὺς, de quibus vid. Diodor. Sic. 2, 53. ibique Wesseling. p. 165. S.

ficis et boletis) * Sic recte edidit, et scribi, omissa *cum*, docuit Cortius. De formula *certandum habent* vid. Ind. G.

Rom. *quae nunc cum ficis et boletis certandum abeunt*, vitiose in ultimo verbo. Praepositionem *cum* Cortius unius Medicei auctoritate delevit, quam saepius Plinius adiecit, si unum lo-

VIII.

Petit emendationem orationis in patria habitae, quum bibliothecam dicaſſet, et alimenta ingenuis decreviſſet: de cuius editione ſolicitius disquirit.

C. PLINIVS POMPEIO SATVRNINO SVO S.

Peropportune mihi redditae ſunt literae tuae, quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego id ipſum deſtinaſſem. Addidiſti ergo calcaria ſponte curr*e*nti, pariterque et tibi veniam recuſandi laboris, et mihi exigendi vere-
2 cundiam ſuſtuliſti. Nam nec me timide uti decet eo, quod oblatum eſt: nec te gravari, quod depopoſciſti. Non eſt tamen, quod ab homine deſidioſo aliquid novi operis exſpectes. Petiturus ſum enim, ut rurſus vacês ſermoni, quem apud municipes
3 meos habui, bibliothecam dedicaturus. Memini quidem, te iam quaedam adnotaſſe, ſed generaliter: ideo nunc rogo, ut non tantum univerſitati eius attendas, verum etiam particulas, qua ſoles lima, perſequaris. Erit enim et poſt emendationem
4 liberum nobis vel publicare vel continere. Quin immo fortaſſe hanc ipſam cunctationem noſtram in alterutram ſententiam emendationis ratio deducet, quae aut indignum editione, dum ſaepius

cum excipias lib. VIII. ep. VIII. 4. ubi dixit, *rigor aquae certaverit nivibus*. Hic poſt *nunc* facile excidere potuit. *Cum ficis et boletis certandum habent* nemo explicat. Fortaſſe hoc dicit: periclitantur, ne fici et boleti, quos pro illis reddo, ſe multo gratiores tibi ſint. *H.*

Temere negat Gierigius, Plinium verbo *certare* dativum iungere. Cautius Heuſingerus, qui loco illo altero iam in notis ad Vechner. Hellenol. p. 336. uſus fuerat. — *fungis* in excerpt. Brummer. gloſſa videtur vocis *boletis*. — *certandum habent* non eſt, certare poſſunt, ſed, certare debent. *S.*

VIII, 2 *Non eſt tamen*) Sic etiam Rom. *H.*

Petiturus ſum enim) Non habet hic ordo verborum, quod aures offendat: immo mollior videtur illo altero, quem Gierigius praeferret, *Petiturus enim ſum*. Similis locus in Horat. Turſell. cap. LXVIII. 3. ex Cicerone laudatur, Or. pro l. Manil. 2, 4. *Genus eſt enim eiusmodi, quod* etc. Vid. ſupra 3, 3. *S.*

retractat, inveniet: aut dignum, dum id ipsum experitur, efficiet. Quamquam huius cunctationis 5 meae caussae non tam in scriptis, quam in ipso materiae genere consistunt. Est enim paullo gloriosius et elatius. Onerabit hoc modestiam nostram, etiamsi stilus ipse fuerit pressus demissusque, propterea quod cogimur cum de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare. Anceps hic et lubricus locus est, etiam quum illi 6 necessitas lenocinatur. Etenim si alienae quoque laudes parum aequis auribus accipi solent; quam difficile est obtinere, ne molesta videatur oratio de se aut de suis disserentis? Nam cum ipsi honestati, tum aliquanto magis gloriae eius praedicationique invidemus: atque ea demum recte facta minus detorquemus et carpimus, quae in obscuritate et silentio reponuntur. Qua ex caussa saepe 7 ipse mecum, nobisne tantum, quidquid illud est, composuisse, an et aliis debeamus? Ut nobis, admonet istud, quod pleraque, quae sunt agendae rei necessaria, eadem peracta nec utilitatem parem nec gratiam retinent. Ac, ne longius ex- 8 empla repetamus, quid utilius fuit, quam muni-

5 *paullo gloriosius*) Interiectam inter haec duo verba *quasi* Cortio auctore omisimus. *G.*

etiamsi — demissusque) Rom. *etiamsi stilus ipse pressus demissusque fuerit*, non *fuerat*, quod cum pluribus Cortius retinuit. *H.*

pressus) Vid. Ernest. Lexic. Technol. Lat. Rhetor. h. v. *S.*

6 *disserentis*) Cortius mallet, si per membranas liceret, *disserens*. Male. *S.*

7 *an et aliis debeamus?*) Proponit dubitationem: deinde ostendit, quae caussa impellat se ad priorem illius partem sequendam. Nimirum ingeniosam Barthii distinctionem recipere nihil dubitavimus et probabit, spero, factum, quisquis diligenter animum adverterit. Vulgati, *an et aliis debeamus ut nobis? Admonet istud quoque.* Retinuit hanc lectionem Cortius: sed idem Barthii emendationem laudavit, et ultimam *quoque* ab optimo Codice Mediceo abesse testatus est. *G.*

Rom. *nobisne tantum, quicquid est istud* [non *illud*], *composuisse, an et aliis, debeamus. Ut nobis, admonet illud, quod pleraque.* Ita verba ipsa, plane ut Cortius voluerat, scripta sunt: sola interpunctio ab ea, quam adhibui, discrepat, ac potius neglecta est. Nam nec post *debeamus*, nec post *nobis* inciditur. *H.*

ficentiae rationem etiam ſtilo proſequi? Per hoc enim adſequebamur, primum ut honeſtis cogitationibus immoraremur; deinde ut pulchritudinem illarum longiore tractatu pervideremus; poſtremo, ut ſubitae largitionis comitem poenitentiam caveremus. Naſcebatur ex his exercitatio quaedam 9 contemnendae pecuniae. Nam quum homines ad cuſtodiam eius natura reſtrinxerit; nos contra multum ac diu penſitatus amor liberalitatis communibus avaritiae vinculis eximebat: tantoque laudabilior munificentia noſtra fore videbatur, quod ad illam non impetu quodam, ſed conſilio 10 trahebamur. Accedebat his cauſſis, quod non ludos aut gladiatores, ſed annuos ſumtus in alimenta ingenuorum pollicebamur. Oculorum porro et aurium voluptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratione, quam 11 reprimi: ut vero aliquis libenter educationis taedium laboremque ſuſcipiat, non praemiis modo, verum etiam exquiſitis adhortationibus impetran12 dum eſt. Nam ſi medici ſalubres, ſed voluptate carentes cibos, blandioribus alloquiis proſequuntur; quanto magis decuit publice conſulentem, utiliſſimum munus, ſed non perinde populare, comitate orationis inducere? praeſertim quum

8 *longiore tractatu perviderremus*) Sic et Rom. *H.*

Longiorem tractatum dixit rerum eam tractationem, qua diutius iis immoramur, per ſingulas euntes, ſingulas expendentes, id quod ſupra dixerat *ſtilo proſequi*. *E.*

perrideremus) Habet in hoc verbo eam vim ἡ per, quam in *perſpicio*; ubi accuratam diligentemque curam et continuatam inſpiciendi diligentiam notari, ſatis conſtat. *G.*

poenitentiam caveremus) Hoc fit, cum largitionis utilitatem ac pulcritudinem accurate et diu perpendimus. Nam honeſtatis cogitatio moleſtum iacturae factae ſenſum mitigat aut plane expellit. *E.*

9 *tantoque laudabilior munificentia noſtra*) Rom. *tantoque laudatior munificentia noſtra.* *H.*

10 *in alimenta ingenuorum*) In veteri Inſcript. apud Grut. p. 1028. n. 5. (de cuius diverſis exemplis et lectionibus Io. Maſſonus in praef. vitae Plinii) IN ALIMENT. PVERŌR. ET PVELLAR. PLEB. VRB. H - S . . . IN TVTELAM BIBLIOTHECAE H-S. C. . . Add. infra 7, 18, 2. *G.*

12 *inducere*) Ex eo vocis uſu

enitendum haberemus, ut, quod parentibus datur, et orbis probaretur; honoremque paucorum ce-

accipiendum, quo *inducunt* medici pilulas auro vel argento; ut *inducuntur* crusta vel tectorio parietes, ut pigmento tabulae: medicorum aperta hic mentio: de quibus Lucret. 1, 935 et 4, 13. *Nam veluti pueris absinthia tetra medentes Cum dare conantur prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci flavoque liquore* etc. Poterat etiam *inducunt*. *G.*

Argutatus erat cum aliis h. l. Gesnerus, qui monuerat vocem illam eo sensu accipiendam, quo *inducunt* medici pilulas auro vel argento, aut *inducuntur* crusta vel tectorio parietes, vel pigmento tabulae. Sed simpliciorem sensum contextus docet. Ut enim in prothesi Plinius dixerat *cibos alloquiis prosequi*, ita in apodosi, *munus*, a se propositum, *comitate orationis inducere*, h. e. ita exhibere, ut id simul oratione blanda et comi prosequaris et commendes. Hoc enim munus, quo annuos sumtus in alimenta ingeniorum pollicebatur, quia *non* erat *populare*, h. e. non ita gratum populo, ut munera gladiatoria aut ludi oculorum auriumque voluptatibus servientes, *egebat commendatione et incitatione quadam orationis*, ut recte acciperetur et placeret. *E.*

Placuit eadem ratio I. A. Ernestio: vid. Gesneri ad eum epistola Pliniania praefixa. Altera illa interpretatio, inepta magis quam arguta, a gravitate orationis mirum quantum abhorret. *S.*

quod parentibus datur) Plinius alimenta promisit pueris ingenuis: hoc munus proprie ad eorum parentes pertinet, qui alendorum liberorum suorum onere levarentur: hoc *orbis* etiam, qui numquam suscepissent liberos, vel amisissent susceptos, probari cupit, ad quos fructus illius liberalitatis non pertineret. *Talia adnotare superfluum videri poterat, nisi unus itemque alter eorum, qui hac provincia ante nos functi sunt, loco per se claro tenebras sedulo offudisset; id quod semel monitum ad plures observationes nostras aequus lector transferet, et si qua in facili nimis re explicanda operam nos abuti videat, hanc esse caussam suspicetur, quod aliquis male, nostro quidem iudicio, eundem locum interpretatus sit. *G.*

Rom. *quod parentibus dabatur*, recte. *H.*

Sic et Cortius. Laudo. *S.*

et exspectarent et mererentur) Haec optimorum quorumque librorum lectio, sed aliter, quam adhuc factum, interpretanda. Beneficium Plinii primo non ad *orbos* liberis pertinet, sed ad solos *parentes* ingenuorum, quibus alimenta destinavit. Porro plures erant in hac altera etiam classe, quam ut ad omnes pervenire eodem tempore liberalitas illa, quantumvis magna, posset. Enitendum igitur sibi fuisse ait Secundus noster, ut plures illi, qui non statim frui possent beneficio suo, *paucorum honorem et exspectarent patienter*, dum ad ipsos quoque volventibus annis perveniret, et interim dignos se illo praestarent, eumque *mererentur*. *Haec puto plana, neque monenda adeo, nisi *de orbis*, qui liberos sibi nascituros sperarent, ac de his, qui beneficio Principis ius liberorum consequerentur, hic commentari alicui visum esset. *G.*

Rom. *ceteri patienter et expectarent et mirarentur*, quod non damno. *H.*

Quod olim legebatur, *ceteri patienter et spectarent et mirarentur*, tantum abest, ut absonum putem, ut nostrae lectioni paene praeferam. *imitarentur*

13 teri patienter et exſpectarent et mererentur. Sed ut tunc communibus magis commodis quam privatae iactantiae ſtudebamus, quum intentionem adfectumque muneris noſtri vellemus intelligi; ita nunc in ratione edendi veremur, ne forte non aliorum utilitatibus, ſed propriae laudi ſerviſſe
14 videamur. Praeterea meminimus, quanto maiore animo honeſtatis fructus in conſcientia, quam in fama, reponatur. Sequi enim gloria, non appeti, debet; nec, ſi caſu aliquo non ſequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus pulchrum
15 eſt. Ii vero, qui benefacta ſua verbis adornant, non ideo praedicare, quia fecerint, ſed ut praedicarent, feciſſe creduntur. Sic, quod magnifi-

a Catanaeo enotatum, pro quo in aliis corrupte *incitarentur*, gloſſema eſt ineptum grammatici, qui *mirarentur* explicare vellet. Servius ad Virgil. Aen. VIII, 517.: „*Miretur*. Imitetur. Lucanus IX, „807. *Miratoremque Catonis*, „id eſt, imitatorem: optima enim „ingenia neceſſe eſt ut ea, quae „mirantur, imitentur." *S.*

13 *intentionem adfectumque muneris noſtri*) Rom. *intentionem effectumque muneris noſtri. H.*

Eſt haec omnium codd. lectio, cui male, opinor, Iacobi Bononienſis coniecturam praetulerunt. Plinius enim ut privatae ſuſpicionem iactantiae effugeret, largitionis ſuae et conſilium et effectum Comenſibus explicare debebat. *Intentio* de conſilio dictum rarum puto: an iure Noltenius Lex. Antib. col. 585. ſ. et Schwarzius ad Plin. Panegyr. p. 353. ſuſpectae latinitatis exemplis annumerent, dubito. Terentius Andr. IV, 3, 18.: *Repudio, quod conſilium primum intenderam.* Salluſtius Iug. c. 107.: *Deinde paucis diebus, quo ire intenderant, perventum. S.*

14 *quanto maiore — fama*) Rom. *quanto maiore animo honeſtatis in conſcientia fructus, quam in fama. H.*

gloriam non meruit) Notabilis locus, de quo iam obſervavit Caſaubonus, *mereri* hic non ad dignitatem et mercedem referri, ſed ſimpliciter eſſe *conſequi*, τυγχάνειν. Confirmat hanc notionem Cortius: ſed mavult tamen codicis Medicei fide negationem omittere, quo facto vis conſueta verbi *meruit* retinetur. *G.*

Rom. *quod gloriam meruit. H.*

Delenda negatio huius aliorumque librorum auctoritate. Optime Heuſingerus in Obſervat. Antibarb. p. 414. ſ.: „*Merere*, pro „conſequi, Plinio tribuunt invito „lib. I. epiſt. VIII. 14. ubi edi„derunt: *Sequi enim gloria*, „*non appeti, debet; nec, ſi* „*caſu aliquo non ſequatur, id*„*circo, quod gloriam non meru*„*it, minus pulchrum eſt.* Legen„dum enim eſt, *quod gloriam* „*meruit*, idque in optimis exem„plaribus exſtat. Plinii aetate illa „ſignificatio nondum ita erat per„vulgata: etſi eam ſibi in Plauto „quoque, Terentio et Cicerone „reperiſſe viſus eſt Gronovius ob„ſervat. in ſcriptor. eccleſ. cap. „VII. p. 76." *S.*

cum referente alio fuiſſet, ipſo qui geſſerat recenſente, vaneſcit. Homines enim quum rem deſtruere non poſſunt, iactationem eius inceſſunt. Ita ſi ſilenda feceris, factum ipſum; ſi laudanda, quod non ſileas ipſe, culpatur. Me vero peculiaris 16 quaedam impedit ratio. Etenim hunc ipſum ſermonem non apud populum, ſed apud decuriones habui; nec in propatulo, ſed in curia. Vereor 17 ergo, ut ſit ſatis congruens, quum in dicendo adſentationem vulgi acclamationemque defugerim; nunc eadem illa editione ſectari: quumque plebem ipſam, cui conſulebatur, limine curiae parietibusque diſcreverim, ne quam in ſpeciem ambitionis inciderem; nunc eos etiam, ad quos ex munere noſtro nihil pertinet praeter exemplum, velut obvia oſtentatione conquirere. Habes cun- 18 ctationis meae cauſſas: obſequar tamen conſilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione ſufficit. Vale.

IX.

Hortatur ad ſeceſſum, propter ſtudia, et innocentiam ruris, urbanae vitae nugis praeferendum.

C. PLINIVS MINVTIO FVNDANO SVO S.

Mirum eſt, quam ſingulis diebus in urbe ratio aut conſtet aut conſtare videatur, pluribus cunctisque

15 *ipſo qui geſſerat recenſente*) Rom. *ipſo qui geſſerit recenſente.* Deinde: *ſi laudanda non ſileas, ipſe culparis,* quod unice verum eſt, dum modo *quod non ſileas* retinueris, et prius *ipſum* deleveris. *H.*

Amplector criſin Heuſingeri, quam et alii libri ex parte tuentur. *S.*

17 *obvia oſtentatione*) Quae ultro occurrit omnibus, iisque ſe iactat atque ingerit, quod ambitionis eſt. Adeo nihili non videtur vox e bonis libris prolata, ut potius alterum *adſentatione* a mala manu eſſe appareat. Cui enim *adſentaretur* editione, de qua hic ſermo eſt? Sed *oſtentator* conquirere et cogere ſtudet homines, qui ſe admirentur, ſibi plaudant. *G.*

Rom. *velut obvia aſſentatione*, male. *H.*

18 *pro ratione ſufficit*) Rom. *pro ratione ſufficiet.* *H.*

Sic et Cortius. Probo. *S.*

IX, 1 *ratio — conſtet*) Finge tempus eſſe primo in tabulis accepti; deinde negotia diei uniuscuiusque, in quantum ſuam ſibi

2 non constet. Nam, si quem interroges, *Hodie quid egisti?* respondeat, *Officio togae virilis interfui; sponsalia aut nuptias frequentavi; ille me ad signandum testamentum, ille in advocationem, ille*
3 *in consilium rogavit.* Haec quo die feceris, necessaria; eadem, si quotidie fecisse te reputes, inania videntur, multo magis quum secesseris.

temporis particulam unumquodque poscit, in expensis induci: si igitur illa acceptorum et expensorum aera aequales summas efficient; *constare* dicetur *ratio*. Atque hoc ita fit, si singula utriusque capitis aera inter se conferantur. Verum si *menses* et *annos* et *vitam* cum quantumvis magno numero negotiorum eiusmodi compares, *ratio non amplius constat*, sed expensa videtur nimia. *G.*

Simplicior tamen mihi videtur, et huic loco aptior Gierigii sententia, *rationem constare*, quando quis finito die reperiat, omnia negotia fuisse necessaria et probanda. Nempe diebus singulis negotia urbana, ut necessaria, probamus; sed si quotidie eadem fecisse reputamus, tum inania et *frigida* illa nobis videntur, h. e. ea, quibus nihil proficitur, cum nec animum iuvent, nec ingenium acuant, neque honestate et liberalitate sua delectent. *E.*

Meo quidem sensu Gesneri ratio praestat. *S.*

cunctisque) Et maioribus auctoritatibus nixa est haec lectio, et sententiam parit meliorem. *Cunctis* est universis simul sumtis. Eodem sensu legitur *cunctaque* in Mediceo libro, intell. *ratio*, quod probat Cortius. *iunctisque*, vulgatum, non ita commodum est. *G.*

Haec puto rectius se habere, quam rationes eorum, qui *iunctisque* defendunt vel ediderunt. Nempe in *pluribus*, si a singulis distinguuntur, iam inest notio *iunctorum*, nam hac coniunctione fit, ut singulae dies plures fiant. *Cuncti* autem ab utroque illo genere differunt, suntque universi. Hos *cunctos* etiam Plinius expressit his verbis: *si quotidie fecisse te reputes.* Nam quod quotidie fit, id nec singulis nec pluribus, sed *cunctis* diebus fieri solet. *E.*

Rom. *pluribus cunctaque non constet*, ut solus praeterea Mediceus. *H.*

Paene assentior Cortio hanc lectionem vulgata longe doctiorem et prorsus Plinianam dicenti. Sic omnis de hoc loco fluctuatio facile sedatur. Quid I. A. Ernestio visum fuerit, vide in Gesneri ad eum epistola. Ceterum de confusione vocum *cunctus* et *iunctus* vid. Drakenb. ad Liv. 3, 66, 5. *S.*

2 *Officio togae virilis*) Quam solenne fuerit, illum diem, quo, posita praetexta, virilem togam s. puram sumerent, officio et celebritate amicorum obire, notum v. g. ex Sueton. Claud. 2. *Togae virilis die, circa mediam noctem, sine sollemni officio lectica in Capitolium latus est.* Idem auctor de Caligula ut peculiare notat c. 10. *Uno atque eodem die togam sumsit, barbamque posuit: sine ullo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius.* Verum Augustus ob id ipsum officium Consulatum bis sumsit, *ut Caium et Lucium filios, amplissimo praeditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum.* Sueton. Aug. c. 26. *G.*

Tunc enim ſubit recordatio, *Quot dies quam frigidis rebus abſumſi?* Quod evenit mihi, poſt- 4 quam in Laurentino meo aut lego aliquid, aut ſcribo, aut etiam corpori vaco, cuius fulturis animus ſuſtinetur. Nihil audio, quod audiſſe, 5 nihil dico, quod dixiſſe poeniteat: nemo apud me quemquam ſiniſtris ſermonibus carpit; neminem ipſe reprehendo, niſi unum me, quum parum commode ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſolicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum et cum libellis loquor. Rectam ſince- 6 ramque vitam! dulce otium, honeſtumque, ac paene omni negotio pulchrius! O mare, o littus, verum ſecretumque μουσεῖον! quam multa invenitis, quam multa dictatis! Proinde tu quo- 7 que ſtrepitum iſtum inanemque discurſum, et multum ineptos labores, ut primum fuerit occaſio, relinque, teque ſtudiis vel otio trade. Sa- 8 tius eſt enim, ut Attilius noſter eruditiſſime ſimul et facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere. Vale.

3 *frigidis rebus*) *inanibus*. *Frigida* et *inania* iungit Plinius 4, 17, 4. Sic et Graeci. Herodotus p. 715. de Mardonio: ὁ δὲ, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε κ. τ. λ. ubi interpres perite: *et frigida victoria elatus*. *S.*

5 *ſiniſtris ſermonibus carpit*) Sic et Rom. *H.*

unum) *tamen* Arntzen. ad Paneg. 93, 3. et ait vitioſe eſſe in editis *tum*. *G.*

Non Arntzenius, ſed Livineius. *S.*

6 *Rectam ſinceramque vitam*) Rom. *O rectam ſinceramque vitam*. Proxime inde: *verum ſecretumque* μουσεῖον. *H.*

8 *Attilius*) Praeſtat *Atilius*. vid. infra ad 2, 14, 2. *S.*

eruditiſſime) addidit, opinor, Plinius, quod vox illa Attilii faceta otium *literatum* ac *ſtudia* commendaret. Vertas igitur *ganz im gelehrten Sinne*. *Facetius* et *eruditius* ſimiliter iunxit Columella I, 1, 14. p. 429. ed. Gesn. *S.*

otioſum eſſe) Quieti animi et bonis literis vacare, nullis negotiis moleſtis impeditum, potius eſt, quam *nihil agere*, h. e. fruſtra et nequidquam occupari, movere, ſed nihil promovere etc. Iam laudarunt hic viri docti Scipionis vocem ex Cic. off. 3, 1. *Se nunquam minus otioſum eſſe, quam cum otioſus ſit*. *G.*

X.

Euphratem philosophum laudat, quem ut audiat Atrius, hortatur, doletque non crebrius se per occupationes illum audire posse.

C. PLINIVS ATRIO CLEMENTI SVO S.

Si quando urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret. Multa claraque exempla sunt. Suffecerit unum, Euphrates philosophus. 2 Hunc ego in Syria, quum adolescentulus militarem, penitus et domi inspexi, amarique ab eo laboravi, etsi non erat laborandum. Est enim obvius et expositus, plenusque humanitate, quam 3 praecipit. Atque utinam sic ipse, quam spem tunc ille de me concepit, impleverim, ut ille multum virtutibus suis addidit! Aut ego nunc illas magis miror, quia magis intelligo: quamquam 4 ne nunc quidem satis intelligo. Ut enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex, iudicare; ita,

X, 1 *Suffecerit unum*) Rom. *Sufficerit nobis unum*, unde *sufficeret* factum, quod Cortius praetulit, cum utrumque ex *suffecerit* corruptum sit. *H.*

2 *obvius et expositus*) de eo, qui suam mentem, suos sensus omnibus aperit, et offert, nihil dissimulat. Sic *candidissimum et maxime expositum* iunxit Quintil. 2, 5. 19. ubi plura huius loquendi formae hac aetate inprimis frequentis exempla dedit Spalding. *E.*

Immo est h. l. is, qui studiosos sui comiter, *plenus humanitate* excipit. Gierigius apte laudat Senecam Ep. 108. T. 2. p. 530. ed. Amstel.: *Attalum — — non tantum paratum discentibus, sed obvium. S.*

3 *Atque utinam — impleverim*) Rom. *Atque utinam sic spem ipse, quam tunc et de me concepit, impleverim. H.*

virtutibus suis addidit) Nempe *virtutibus suis addere* dicuntur ii, qui indies magis proficiunt virtutibus, et quas nondum habebant, eas comparare sibi anituntur. *E.*

Aut ego) *Sic legendum, non *At ego*. Dixerat, *Ille multum virtutibus suis addidit*. Hoc nunc retractat ex aliqua parte, et fieri ait posse, ut olim talis fuerit Euphrates, sed tum non ita bene sibi notus. *G.*

Rom. *Aut ego nunc illas magis miror, quia intelligo, quamquam ne nunc quidem satis. Ut enim.* Merito postremum verbum *intelligo* omissum est, quod vulgati habent, in quibus vero antea rectius est, *quia nunc magis intelligo*, iterato adverbio. *H.*

4 *Ut enim — fictore*) Rom. *Ut enim de pictore, scalptore, fictore. H.*

nisi ſapiens, non poteſt perſpicere ſapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in 5 Euphrate ſic eminent et elucent, ut mediocriter quoque doctos advertant et adficiant. Disputat ſubtiliter, graviter, ornate: frequenter etiam Platonicam illam ſublimitatem et latitudinem effingit. Sermo eſt copioſus et varius: dulcis in primis, et qui repugnantes quoque ducat et impellat. Ad hoc, proceritas corporis, decora facies, de- 6 miſſus capillus, ingens et cana barba: quae licet fortuita et inania putentur, illi tamen plurimum venerationis adquirunt. Nullus horror in cultu, 7 nulla triſtitia, multum ſeveritatis: reverearis occurſum, non reformides. Vitae ſanctitas ſumma,

5 *Quantum — eminent*) Rom. *Quantum tamen datur mihi in Euphrate cernere, multa ſic eminent. H.*

eminent et elucent) ut in pictura, quae multo lumine inſtructa ſunt et umbrae adiuncta. Cf. Lib. 3, 13. 4. ubi *elata* et *excelſa* in oratione comparantur iis, quae in pictura lumen et umbra commendat. *E.*

latitudinem) Catanaei obſervatio eſt non inelegans, *latitudinem* tribui *Platoni* cum reſpectu ad etymon nominis illius. *πλάτος* enim *latitudo* eſt. *Lata* porro oratio preſſae adſtrictaeque opponitur. Vid. mox 1, 20, 19. *G.*

Ibi *lata, magnifica, excelſa* oratio iunctim dicitur. Suidas etiam in *Θεόφραστος, διὰ πλάτος ἐν λόγοις*, Platonem appellatum notat. Alii tamen Platonem a lato pectore aut fronte nomen accepiſſe dixerunt. Diog. Laërt. Plat. cap. 5. *ὅτι πλατὺς ἦν τὸ μέτωπον, ὥς φησι Νεάνθης.* Seneca Epiſt. 58. *Erat quidem corpus validum et forte ſortitus, et illi nomen latitudo pectoris fecerat. E.*

Diog. Laërt. III. 4. p. 166. ed. Amſtel. *ἔνιοι δὲ, διὰ τὴν πλατύτητα τῆς ἑρμηνείας οὕτως ὀνομασθῆναι.* Timoni Phliaſio dicitur (Anal. Brunck. T. II. p. 70. XIV.) *πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς ἡδυεπής κ. τ. λ.* qui et *Ἀκαδημαϊκῶν πλατυρρημοσύνην* notat. (Ibid. p. 71. XVI.) *S.*

6 *Ad hoc, proceritas*) Rom. *Ad haec proceritas*, optime. *H.*

Sic et Cortius, quem Gesnerus et Gierigius ſequi debebant. *hoc* Excerpta Brummer. habent. Ceterum perpetua confuſio vocum *ad hoc, ad haec, adhuc.* Vid. Cort. ad Salluſt. Catil. 14, 3. 44, 6. ad Plin. Ep. I, 22, 4. Drakenb. ad Liv. 21, 52, 10. *S.*

demiſſus capillus) Graecorum *καθειμένη κόμη.* Variatâ ad helleniſmi rationem ſtructurâ Lucian. T. III. p. 492. de Homero: *τὸν καθειμένον τὰς κόμας. S.*

ingens et cana barba) Apollonius Tyan. epiſt. 3. p. 386. ed. Olear. Euphratae fuiſſe ait *πώγωνα λευκὸν καὶ μέγαν*, acerbiſſime addens: *πλέον δὲ οὐδέν. S.*

7 *Nullus horror in cultu*) Rom. *Nullus horror in vultu*, probe: quod huic opponitur *ſeveritas*, quae in *vultu* utique eſt potius, quam in *cultu. H.*

Accedo. Sic et alibi codices fluctuant, velut in Claudian. de IV. Conſ. Honor. v. 591. Vid. Burmann. ad Anthol. Lat. T. I. p. 631. *S.*

comitas par. Insectatur vitia, non homines: nec castigat errantes, sed emendat. Sequaris monentem attentus et pendens: et persuadere tibi, etiam 8 quum persuaserit, cupias. Iam vero liberi tres, duo mares, quos diligentissime instituit. Socer Pompeius Iulianus, cum cetera vita, tum vel hoc uno magnus et clarus, quod, ipse provinciae princeps, inter altissimas conditiones, generum, non honoribus principem, sed sapientia, elegit. 9 Quamquam quid ego plura de viro, quo mihi frui non licet? An ut magis angar, quod non licet? Nam distringor officio, ut maximo, sic molestissimo. Sedeo pro tribunali, subnoto libellos, conficio tabulas: scribo plurimas,

nec castigat errantes) Non exprobrat errorem verbis asperis, sed rationibus revincit, et per hoc ipsum emendat et eximit. *G.*

pendens) sc. ab ore dicentis, nota dicendi formula, de iis, qui cupide dicta alterius arripiunt, nec verbulum perire patiuntur. Sequens sententia acumen habet ex quadam repugnantia: *et persuadere — cupias*, h. e. non possis exsatiari eius oratione et praeceptis; etiam cum sentias eum tibi aliquid persuasisse, tamen optes, ut eadem repetat. *E.*

Similiter Graeci. Chariton p. 59. edit. Amstel. ἀναρτήσας ἑαυτὸν τῆς ἀκροάσεως. ad q. l. vid. Dervill. p. 342. sq. *S.*

et persuadere — cupias) Rom. *et persuaderi tibi, etiam cum persuaserit, cupias*, plane ut Medic. *H.*

Praestat vulgata, quam mutarunt, quibus pronominis ellipsis durior visa esset. Sed exempla eius ubivis obvia. Vid. Cort. ad Sallust. Catil. 31, 7. *S.*

8 *provinciae — conditiones*) Rom. *provinciae princeps hunc inter altissimas conditiones*. Iterum et hic cum Medic. consentit. *H.*

hunc, etsi Cortio probatum, nolim in ordinem recipere. Vix credas, quot locis manus librariorum inepte sedulae talia pronomina, ad sensus scilicet integritatem necessaria, intulerint. *S.*

inter altissimas conditiones) Imitaturne Nepotem Cornelium Att. 12, 1. de Agrippa: *Cum propter suam gratiam et Caesaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum eius delegit affinitatem* etc. *G.*

Sensus est: cum posset generum sibi eligere honoribus et divitiis praeditum, Euphratem elegit sola sapientia praestantem. *E.*

Conditio de matrimonio est latinitatis iureconsultorum. Hinc formula repudii: *conditione tua non utor*. Vid. Drakenborch. ad Liv. 3, 45, 11. Bosii ind. in Cornel. Nepot. v. *Conditio*. *S.*

9 *officio, ut maximo*) Praefectura aerarii, quam gessit aetatis anno XXXVI et proximo ex Massoni rationibus, quem vide: praesertim vero nostrum 5, 15, 5. et 10, 20, 1. Paneg. 91, 1. *G.*

pro tribunali) h. e. *in tribunali*. Sic *pro suggestu*, *pro rostris*, alia. Vid. Cort. ad Sallust. Iug. 67, 1. Eodem modo Graeci πρὸ usurpant. Vid. Duker. ad Flor. 4, 2, 91. *S.*

ſed illiteratiſſimas literas. Soleo nonnunquam 10 (nam id ipſum quando contingit!) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me conſolatur; adfirmat etiam eſſe hanc philoſophiae, et quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoſcere, iudicare, promere et exercere iuſtitiam; quaeque ipſi doceant, in uſu habere. Mihi tamen hoc unum non perſuadet, 11 ſatius eſſe iſta facere, quam cum illo dies totos audiendo diſcendoque conſumere. Quo magis te, cui vacat, hortor, quum in urbem proxime veneris, (venias autem ob hoc maturius), illi te expoliendum limandumque permittas. Neque enim 12 ego, ut multi, invideo aliis bono, quo ipſe careo; ſed contra ſenſum quendam voluptatemque

10 *quaeque ipſi doceant*) Non ſatis perſpicuum eſt, quo hoc *ipſi* pertineat. Contextus quidem omnis, et proxima commemoratio philoſophiae ſuadet, ut *philoſophos* intelligamus, ſed manet tamen abrupta et hians oratio. Si quid libri veteres adiuvarent, ego legerem *quaeque ipſa doceat*, ſc. philoſophia, *in uſu habere*, h. e. praecepta philoſophiae uſu et factis exſequi. *E.*

Locus ſaniſſimus, in quo quid hiet, non intelligo. Novandi libidinem coërcere debebat Cortii annotatio, cui, ſi neceſſe eſſet, plurima ex utraque lingua adiici poſſent. Uno defungar Livii loco, 42, 47, 7. *Haec Romana eſſe, non verſutiarum Punicarum, neque calliditatis Graecae: apud quos fallere hoſtem, quam vi ſuperare, glorioſius fuerit.* Vid. Porſon. ad Eurip. Hecub. v. 22. Wakef. ad Lucret. 1, 283. 353. *S.*

11 *hoc unum non perſuadet*) Suaviſſime repetit, quae de vi perſuadendi et dulcedine viri dixerat ſ. 7. *G.*

illi te expoliendum limandumque) Rom. *illi te extollendum limandumque*, ut Medic. Lege *excolendum*, quod Latinum et Plinianum eſt. Lib. IV. ep. VI. 2. *Nec agrum, quem non habeo, ſed ipſum me ſtudiis excolo.* Cic. Brut. c. 25. *Caiusque Tuditanus cum omni vita atque victu excultus atque expolitus, tum eius elegans eſt habitum etiam orationis genus.* Metaphora ducta eſt ab agris, qui *excoli* dicuntur, quando, quae fertilitati officiunt, exſtirpantur. Vid. lexic. ruſtic. Gesnerianum. *H.*

12 *invideo aliis bono*) Ita perpetuo conſtrui hoc verbum in bonis quidem codicibus a Plinio, oſtendit ad h. l. Cortius: et iam fecerat ad Quinctil. 9, 3. p. 799 Burmannus. Vid. Ind. *G.*

Rom. *Neque enim ego, ut multi, invideo aliis bono*, cum Med. et melioribus. Sic Romanus liber etiam lib. II. ep. XX. 8. *invideris bona morte*, et lib. III. ep. VIII. 2. *titulis invidere.* Lib. VII. ep. XXVIII. 2. *qui invident mihi feliciſſimo errorem.* [ita expreſſum, pro *errore.*] Lib. VIIII. ep. XIII. 5. *Ut vobis ſocietatis ius invideam*, pro *ſocietate eius. H.*

ſenſum — voluptatemque) ἓν διὰ δυοῖν dicit, pro *ſenſum voluptatis. G.*

percipio, si ea, quae mihi denegantur, amicis video superesse. Vale.

XI.

De infrequentia epistolarum expostulat.

C. PLINIVS FABIO IVSTO SVO S.

Olim nullas mihi epistolas mittis. *Nihil est,* inquis, *quod scribam.* At hoc ipsum scribe, nihil esse, quod scribas: vel solum illud, unde incipere priores solebant, *si vales, bene est; ego valeo.* Hoc mihi sufficit; est enim maximum. Ludere me putas? Serio peto. Fac sciam, quid agas: quod sine solicitudine summa nescire non possum. Vale.

XII.

Deflet Corellii voluntariam mortem, qua rectorem vitae suae et optimum amicum amiserit.

C. PLINIVS CALESTRIO TIRONI SVO S.

Iacturam gravissimam feci, si iactura dicenda est

Nempe Gesnerus putabat, hanc interpretandae formulae rationem, si qua alia, optimam esse. Equidem miror, Plinium, si ita scripsit, ita scripsisse. *E.*

Me quoque offendit *sensum quendam voluptatemque;* nec Gierigii ratio satisfacit. An post *quendam* excidit *iucundum?* *S.*

XI, 1 *Olim nullas mihi*) Rom. *Olim mihi nullas.* *H.*

Sic et Cortius. Praefero nostrum ordinem, ut qui auribus magis blandiatur. *S.*

At hoc ipsum scribe) Similis est epistola Ciceronis filii ad Tironem 16. 26. *Etiamsi, quod scribas, non habebis, scribito tamen* cet. *G.*

priores) Laudavit hic Buchnerus Senec. ep. 15 pr. *Mos antiquis fuit usque ad meam servatus aetatem, primis epistolae verbis adiicere,* si vales, bene est. *G.*

Rom. *unde priores incipere solebant.* *H.*

XII, 1 *si iactura dicenda est*) Dubium, cur parum probet *iacturae* appellationem; nimisne lene putet, in amissione rei inaestimabilis; an ideo parum aptum, quod mortuorum memoria, exemplum, beneficia, adhuc ad nos pertinent? An iactura damnum, quod facimus ad evitandum maius? *G.*

tanti viri amissio. Decessit Corellius Rufus, et quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat: est enim luctuosissimum genus mortis, quae non ex natura, nec fatalis videtur. 2 Nam utcunque in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est; in iis vero, quos arcessita mors aufert, hic insanabilis dolor est, quod creduntur potuisse diu vivere. 3 Corellium quidem

Ernestius, patruus meus, olim laudaverat Epist. 2, 1, 10. ut evinceret, Plinium *iacturam* ideo noluisse, quod virorum magnorum memoria nunquam intercidat. Gesnerus acute respondebat, se dubitare, utrum consolandi argumentum initio ponere voluerit, et tamen in luctu desineere. Novissimus editor, Gierigius V. C. illa omnia repetiit, nihil addens de suo nisi haec: „aut igitur, inquit, nodum in scirpo quaesivit, aut ego mentem eius non assequor." Erit igitur Plinius in hoc loco aut obscurus aut ineptus. Neutrum ego credo: acutum et venustum ubique deprehendi. Quid ergo? nempe necesse est, tempore Plinii vocabulo *iacturae* adhaesisse notionem non satis dignam et honestam; quare cum Plinio nunc excidisset ea vox in re gravi et magna, ipse se castigat propterea et corrigit, magis autem, ut venustum velut flexum, et laudis opportunitatem oratio recipiat, quam ut rationis grammaticae admonere lectorem velit. Fronto Grammaticus dicit, *iacturam* esse, quod iacitur ex onere navis. Iam locus est Pseudo-Sallust. ad Caes. Or. 2. Cap. 55. L. Posthumius, et M. Favonius, mihi videntur quasi magnae navis supervacua esse; ubi salvi pervenere, usui sunt: si quid adversi coortum est, *de illis potissimum iactura fit, quia pretii minimi sunt. E.*

Probabilis disputatio. Nec tamen puto, illam vocis *iactura* vim aevi Pliniani propriam, sed omnino latinitatis fuisse. Sulpicius ad Ciceronem (Epist. IV, 5. p. 89. edit. Ernest.): *Modo uno tempore tot viri clarissimi interierunt: — — in unius mulierculae animula si iactura facta est, tanto opere commoveris?* Vides, ut *interitus virorum clarissimorum* opponatur *iacturae mulierculae.* Quamquam non nego, καταχρηστικῶς etiam de gravi damno dici potuisse. *S.*

Corellius Rufus) Rom. *Corelius Rufus*, ut postea constanter. *H.*

ex natura) Non assentior Gierigio *venit* excidisse putanti. *S.*

fatalis) *Fatalis* mors hic non simpliciter, ut alias, naturalis est; ab hac enim distinguit: sed ea, quam effugere, qui moritur, non potuisse videtur, licet voluerit, ut sunt ruinae, caedes ab insidiatoribus, naufragium etc. Scimus alioquin *fatum* ad naturalem praesertim mortem referri: nec vehementer intercesserim, si quis synonyma plane hic etiam esse velit mortem, quae *ex natura* est, et *fatalem.* Certe ita sumit Vell. 2, 4, 6. *G.*

2 *qui morbo finiuntur*) *Fati* novam mentionem non facit: sive quod satius habuit, unum genus referre, cui plane simile sit alterum: sive quod *fato* et *morbo finiri* pro iisdem habuit. *G.*

ſumma ratio, quae ſapientibus pro neceſſitate eſt, ad hoc conſilium compulit, quamquam plurimas vivendi cauſſas habentem, optimam conſcientiam, optimam famam, maximam auctoritatem; praeterea filiam, uxorem, nepotem, ſorores, interque 4 tot pignora, veros amicos. Sed tam longa, tam iniqua valetudine conflictabatur, ut haec tanta pretia vivendi mortis rationibus vincerentur. Tertio et triceſimo anno (ut ipſum praedicantem audiebam) pedum dolore correptus eſt. Patrius hic illi: nam plerumque morbi quoque per ſuc- 5 ceſſiones quasdam, ut alia, traduntur. Hunc abſtinentia, ſanctitate, quoad viridis aetas, vicit et fregit; noviſſime cum ſenectute ingraveſcentem 6 viribus animi ſuſtinebat. Quum quidem incredi-

3 *optimam conſcientiam*) In Rom. omiſſa ſunt. *H.*

Negligentiâ librarii, (niſi ipſius typothetae culpa eſt), cuius oculi a priore *optimam* ad poſterius aberrarent. Fons hic mendorum uberrimus. *S.*

pignora) *pignera* Cort. caſce. Tetigit Laurenbergius Antiquar. p. 206. Cf. Nolten. Lexic. Antibárb. col. 137. Ridicule Beda de Orthographia col. 2341. ed. Putſch.: *Pignera, rerum: Pignora, filiorum et affectionum.* Vid. Cort. Diſſertat. de uſu orthographiae lat. cap. III. §. VIII. p. 82. ed. Harleſ. *S.*

4 *pretia vivendi*) res illae, propter quas operae pretium ſit vivere, ut conſcientia, fama, auctoritas, et quas alias vivendi cauſſas paullo antea commemoraverat. *E.*

ut ipſum praedicantem audiebam) Rom. *ut ipſum audiebam*, medio verbo, *praedicantem*, excluſo. *H.*

Excludunt et alii libri. Male. *S.*

Patrius hic illi) Videtur tacitae ſuſpicioni occurrere: cum podagra et ſimiles morbi intemperantiae ſaepe circa Venerem et Bacchum quaſi ſatellites ſint. Ne quid igitur de Corellio cogitemus eiusmodi, patrium morbum eſſe narrat. *G.*

5 *ſanctitate*) caſtitate. Sic Graecis dicitur ἀγνὸς, ἀγνὸς γάμων, ἀγνολεχής (Ruhnken. ad Timaeum p. 133. a.). Aeſchylus dramatis ſatyrici licentiâ apud Lucian. T. II. p. 457.: μηρῶν τε τῶν σῶν εὐσεβὴς ὁμιλία. coll. Porſono ad Euripid. Med. v. 750. *S.*

quoad viridis aetas) Nota Horatii vox: *dum virent genua*, expreſſa illa ex Theocritea: ἄς*) γόνυ χλωρόν. Vid. Valckenar. Epiſt. ad

*) Ita leg. cum Toupio et aliis. Male vulgo οἷς, confuſione literarum ſat frequenti, de qua Porſonus ad Euripid. Med. v. 44. Locis a viro eximio tractatis accedat Herodoteus L. VII. c. 156. ubi certâ emendatione ſcripſi: καὶ ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρήκουσαι. Sic Lucian. T. III. p. 469. καί οἱ πάντα Κομβάβος ἦν. In hanc παρέκβασιν, cuius veniam aequi dabunt lectores, me deflexit Mitſcherlichius ad Horatium Theocrito minus perſpecte utens. *S.*

biles cruciatus et indignissima tormenta pateretur, (iam enim dolor non pedibus solis, ut prius, insidebat, sed omnia membra pervagabatur,) veni ad eum Domitiani temporibus, in suburbano iacentem. Servi e cubiculo recesserunt: habebat 7 enim hoc moris, quoties intrasset fidelior amicus. Quin etiam uxor, quamquam omnis secreti capacissima, digrediebatur. Circumtulit oculos, et, 8 *Cur*, inquit, *me putas hos tantos dolores tamdiu sustinere? ut, scilicet, isti latroni vel uno die superstim.* Dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat. Adfuit tamen deus voto, cuius ille compos, ut iam securus liberque moriturus, multa illa vitae, sed minora, retinacula abrupit. Increverat valetudo, quam temperantia mitigare 9 tentavit; perseverantem constantia fugit. Iam dies

M. Roeverum p. XXIV. Toup. Cur. Poster. in Theocrit. p. 26. Mitsch. ad Horat. T. II. p. 587. *S.*

6 *non pedibus solis, ut prius*) Rom. *non pedibus solum, ut prius. H.*

Similis et frequentissima in Graecorum libris confusio vocum *μόνος* et *μόνον*. *S.*

7 *habebat enim hoc moris*) *habebant enim hoc moris* Rom. et Venet. CIↃCCCCLXXXV. non *habebat*, quod Aldus maluit, quem non sequor. De servis loquitur sponte digredientibus. *H.* Ita et Gierigius. Bene. *S.*

8 *Circumtulit oculos*) Ut videret nimirum, omnesne remoti arbitri essent, ne quis legere sermonem cum periculo dicentis audientisque posset. *G.*

isti latroni) Hic quis sit, ne ignoraretur, supra dixerat Plinius, se ad Corellium Domitiani temporibus venisse. Callide vero, et venuste! *E.*

Vel hinc discas, quale fuerit contumeliosissimum atque acerbissimum adclamationum genus, quo senatus Domitianum mortuum laceravit, teste Suetonio Domitian. c. ult. *S.*

Dedisses huic animo) Iudicium Plinii de Corellio: pro *si dedisses*. Illustravit ellipsin hanc exemplis Cortius ad Sall. Iug. 64, 5. *G.*

fecisset quod optabat) Interfecturum fuisse *αὐτόχειρα* Domitianum, haud obscure innuitur. Ceterum verba: *Dedisses — optabat*, in editione Cortii verbis Corellii continuantur. Melius Gesnerus. *S.*

Adfuit tamen deus voto) Superfuit Corellius Domitiano, et usque ad Traiani tempora vixisse videtur. cf. Ep. 4, 17. 8. — Quae sequuntur *vitae retinacula*, eadem sunt, quae supra *pretia vivendi* dixerat. *E.*

minora) Talia videbantur Corellio, cui reipublicae salus omnibus suis carior esset, ut Plinius infra 11. Male Catanaeus, eumque sequens novissimus editor. *S.*

9 *perseverantem constantia fugit*) Corellius morbum, qui mitigari se non passus esset, morbum inquam et vitam adeo, constantia sua, id est, constanti et immutabili moriendi destinatione, abstinentiaque cibi effugit. Videtur acumen quaesiisse Secundus, cum *constantiae fugam* tribuit. *G.*

alter, tertius, quartus: abstinebat cibo. Misit ad me uxor eius Hispulla communem amicum C. Geminium cum tristissimo nuntio, *destinasse Corellium mori, nec aut suis aut filiae precibus flecti; solum superesse me, a quo revocari posset ad*
10 *vitam.* Cucurri: perveneram in proximum, quum mihi ab eadem Hispulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me quidem impetraturum: tam obstinate magis ac magis induruisse. Dixerat sane medico admoventi cibum, Κέκρικα, quae vox quantum admirationis in animo meo, tantum de-
11 siderii reliquit. Cogito, quo amico, quo viro caream. Implevit quidem annum septimum et sexagesimum, quae aetas etiam robustissimis satis longa est: scio. Evasit perpetuam valetudinem: scio. Decessit superstitibus suis, florente republica, quae illi omnibus suis carior erat: et hoc scio.
12 Ego tamen, tanquam et iuvenis, et fortissimi, morte doleo: doleo autem (licet me imbecillum putes) meo nomine. Amisi enim, amisi vitae meae testem, rectorem, magistrum. In summa,

Dubito, an de hoc acumine nunc cogitaverit Plinius. Non tam constantiae fugam tribuit, quam sibi ipsi. Ipse enim *perseverantem* morbum *constantia* sua *fugit*, s. effugit. Talia Plinio, vividas rerum imagines facile concipienti, vel non quaerenti obvia sunt. *E.*

communem amicum C. Geminium) Rom. *communem amicum C. Germanum.* Deinde: *aut filiae precibus inflecti. H.*

10 *magis ac magis*) Male cod. *ac magis* omittit. Vid. Columm. ad Ennii Fragm. p. 99. ed. Amstel. Sic Graeci *μᾶλλον καὶ μᾶλλον*, ac copula neglecta, *μᾶλλον μᾶλλον. S.*

Κέκρικα) Vox iudicii, constantiae, consilii, quam proinde admiratur Plinius et desiderio se illa accensum significat. *Altera lectio Κέκμηκα, nihil habet non humile potius et erubescendum. *G.*

11 *quae illi — erat*) Rom. *quae illi omnibus carior erat* omisso pronomine *suis. H.*

12 *Ego tamen — doleo*) Rom. *Ego tamen tanquam et iuvenis firmissimi mortem doleo. H.*

et ante *firmissimi* aut ipsius Heusingeri aut typothetae errore videtur excidisse. Placet *firmissimi*, cum mox sequatur: *infirmus erat. S.*

meo nomine) Cum ipsi Corellio nihil decesserit, sed finem potius ille cruciatus invenerit: doleo non ipsius nomine, quae alioqui vis amicitiae est, sed meo, quod mihi tantum bonum ereptum esse sentio. *G.*

Amisi enim — testem) Rom. *Amisi enim vitae meae testem*, non iterato verbo. *H.*

Longe melius ad orationisque

dicam quod recenti dolore contubernali meo Calvisio dixi: *Vereor, ne negligentius vivam.* Pro- 13 inde adhibe solatia mihi: non haec, *senex erat, infirmus erat* (haec enim novi); sed nova aliqua, sed magna, quae audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quae audivi, quae legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur. Vale.

XIII.

Et ingeniorum suis temporibus proventum laudat, et auditorum negligentiam vituperat.

C. PLINIVS SOSIO SENECIONI SVO S.

Magnum proventum poëtarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. Iuvat me, quod vigent studia, proferunt se ingenia hominum et ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur. Plerique in sta- 2 tionibus sedent, tempusque audiendi fabulis con-

vim augendam efficacius iteratur. Sic mox: *sed — sed —, — nunquam — nunquam, quae — quae —*. S.

ne negligentius vivam) Erepto vitae meae teste, rectore, magistro etc. G.

XIII, 2 *in stationibus*) Locis publicis, in quibus convenire vel negotii vel otii caussa, vel universis, vel certi generis hominibus ius ac solenne esset. Sic *Salvidieno Orfito* apud Sueton. Nero. c. 37. *obiectum est, quod tabernas tres de domo sua circa forum civitatibus ad stationem locasset:* ad quem locum ceteros laudarunt Torrentius ac nuper Burmannus. Add. infra 2, 9, 5. G.

audiendi) Sic legendum puto. *Tempus audiendi*, h. e. quo audiendus erat recitator, *consumunt fabulis*, h. e. sermonibus variis, confabulationibus: qui *audiendis fabulis* legunt, non cogitant, utrosque hic intelligi, et qui loquantur, et qui audiant: deinde si *audiendis fabulis* legamus, non id intelligi, quod auctor hic vult, confabulationes et familiares sermones in circulo sedentium; sed audientiam uni alicui narranti vel agenti fabulas praestitam. G.

Potest sane contra dici, frequentes illos homines non omnes potuisse fabulas narrare, sed plerosque operam dedisse paucis quibusdam praeter caeteros garrulis, itaque a pleraque parte recte denominationem fieri. Ita Gierigius, qui *audiendis* edidit. E.

Bene Gesnerus, cui Gruterus praeluxerat. Tenendum est, quod iam illi praeclare monuerunt, *fabulas* hic esse omnino sermones ac confabulationes de rebus vitae communis, quales Suetonius Domitian. cap. 15. p. 933. ed. Oud. *diei fabulas*, Plinius

terunt, ac ſubinde ſibi nuntiari iubent, an iam recitator intraverit, an dixerit praefationem, an ex magna parte evolverit librum: tum demum, ac tunc quoque lente cunctanterque, veniunt: nec tamen permanent, ſed ante finem recedunt, alii diſſimulanter et furtim, alii ſimpliciter et li-
3 bere. At hercule memoria parentum Claudium Caeſarem ferunt, quum in palatio ſpatiaretur, audiſſetque clamorem, cauſſam requiſiſſe; quumque dictum eſſet, recitare Nonianum, ſubitum
4 recitanti inopinatumque veniſſe. Nunc otioſiſſimus quisque multo ante rogatus, et identidem admonitus, aut non venit, aut, ſi venit, queritur ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe.
5 Sed tanto magis laudandi probandique ſunt, quos a ſcribendi recitandique ſtudio haec auditorum
6 vel deſidia vel ſuperbia non retardat. Equidem

ipſe 8, 18, 11. *fabulas urbis* dicit. Vid. Interpretes ad Phaedri Fab. I. Prolog. v. 7. ad Petron. cap. 111. p. 663. ſ. ed. Burm. Drakenborch. ad Liv. 1, 11, 8. *S.*

Rom. *tempusque audiendis fabulis conterunt*, quod deterius eſſe, Gesnerus oſtendit. Paullo poſt: *tunc demum ac tunc quoque. H.* Addaturidem infra ad 3, 5, 15. *S.*

evolverit librum) *Volumen* cogitandum eſt nimirum, quod incipit ab ea parte membranae, quae extima eſt; quae *evoluta* ſunt igitur, ea lectione percurſa intelligimus, involutis reliquis, quae legenda ſuperſunt. *G.*

3 *At hercule memoria parentum*) Rom. *At me hercule memoria parentum. H.*

Invexit pronomen manus interpolatrix. *S.*

4 *quia non perdiderit*) nempe in ſtationibus illis, in quibus qui commorabantur, vere diem perdere dici poterant. Caeterum docta eſt animadverſio Gierigii, *perdidit* legendum eſſe putantis, quia verba ſint non illius conquerentis, ſed Plinii iudicantis. Quanquam ſatis lepidus eſt Plinius, ut, quo ineptior querela fiat, ſuum iudicium illis hominibus tribuerit. Nempe illi querebantur, *ſe diem, quia non in ſtationibus fuerint, perdidiſſe.* Iam cum Plinius iudicaret, in ſtationibus eſſe idem eſſe, quod diem perdere, ſententiam illam lepide ita extulit, quaſi illi ipſi dixerint, *ſe diem, quia non perdiderint, perdidiſſe.* Utique talis lepor magis ſentiri, quam verbis declarari poteſt. Hoc certe modo ſtare illud *perdiderit* poteſt. *E.*

Gierigii animadverſio ut docta ſit, huic certe loco non eſt accommodata. *perdidit* ſi legas, conſequens eſt, tales auditores Plinio viſos eſſe cum fructu quodam ſuo recitanti adfuiſſe. Sed quem auditionis fructum percipere poterant, qui et ſero veniſſent, et ante finem recederent? Immo vel ſic diem perdiderunt, quamquam non eo modo, qui ipſorum ignaviae maxime blandiretur. *S.*

prope nemini defui. Erant fane plerique amici: neque enim quisquam eft fere, qui ftudia, ut non fimul et nos amet. His ex cauffis longius, quam 7 deftinaveram, tempus in urbe confumfi. Poffum iam repetere feceffum, et fcribere aliquid, quod non recitem; ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuiffe, fed creditor. Nam ut in ceteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia, fi repofcatur. Vale.

XIV.

Maurico fuadet, ut fratris filiam defpondeat Aciliano, quem diligentiffime commendat.

C. PLINIVS IVNIO MAVRICO SVO S.

Petis, ut fratris tui filiae profpiciam maritum: quod merito mihi potiffimum iniungis. Scis enim, quantopere fummum illum virum fufpexerim dilexerimque; quibus ille adolefcentiam meam exhortationibus foverit, quibus etiam laudibus, ut laudandus viderer, effecerit. Nihil eft, quod a 2 te mandari mihi aut maius aut gratius, nihil, quod honeftius a me fufcipi poffit, quam ut eligam iuvenem, ex quo nafci nepotes Aruleno Ruftico deceat. Qui quidem diu quaerendus 3 fuiffet, nifi paratus et quafi provifus effet Minucius Acilianus: qui me ut iuvenis iuvenem (eft enim minor pauculis annis) familiariffime diligit, reveretur ut fenem. Nam ita a me formari et inftitui cupit, ut ego a vobis folebam. Patria eft 4 ei Brixia, ex illa noftra Italia, quae multum adhuc verecundiae, frugalitatis, atque etiam ruftici-

XIV, 3 *ita a me formari*) Cortius ex codd. meliore verborum ordine, *ita formari a me*. S.

4 *rufticitatis*) Nefcio an unicus hic locus fit, ubi in laude ponitur *rufticitas*, pro fimplicitate illa cum pudore coniuncta, quae nusquam illa quidem fe ingerit; fed quae agenda funt aut dicenda, fine fuco et fallacia, atque fine affectatione adeo, perfequi-

5 tatis antiquae retinet ac servat. Pater Minucius Macrinus, equestris ordinis princeps, quia nihil altius voluit: adlectus a divo Vespasiano inter Praetorios, honestam quietem huic nostrae, ambitioni dicam an dignitati? constantissime prae-
6 tulit. Habet aviam maternam Serranam Proculam, e municipio Patavino. Nosti loci mores. Serrana tamen Patavinis quoque severitatis exemplum est. Contigit et avunculus ei P. Acilius, gravitate, prudentia, fide prope singulari. In summa, nihil erit in domo tota, quod non tibi,
7 tanquam in tua, placeat. Aciliano vero ipsi plurimum vigoris et industriae, quamquam in maxima verecundia. Quaesturam, Tribunatum, Praeturam honestissime percucurrit, ac iam pro se
8 tibi necessitatem ambiendi remisit. Est illi facies

tur. Quin latius forte patet atque ea complectitur, quae ex Cicerone iam laudarunt viri docti, pro Rosc. Am. c. 27. *Vita rustica, quam tu agrestem vocas, parsimoniae, diligentiae, iustitiae magistra est.* G.

Gierigius, ut priorem *rusticitatis* vim confirmaret, laudavit Martial. 10, 72. 10. Ovid. A. A. 3, 127. Plin. H. N. 35, 9. E.

5 *adlectus — inter Praetorios*) Vespasianus enim Suetonio teste c. 9. *Amplissimos ordines exhaustos caede varia — supplevit — honestissimo quoque Italicorum ac provincialium adlecto.* Eo igitur gradu honoris esse iussus est Minucius, ac si fuisset Praetor. G.

Rom. *allectus enim a divo Vespasiano*, bene. H.

Sic et Cortius. Particula haec male omissa a Gesnero et Gierigio. S.

ambitioni — an dignitati) Bene Gierigius, ut dignitatis oppositio constet, *ambitionem* accipit de apparatu dignitatis externo, laudatque Paneg. 83, 1. et Tacit. Agr. 40. E.

6 *Serranam — Patavino*) Rom. *Sarranam Proculam e municipio Patavio.* H.

in domo tota) in familia tota. Vid. Freinshem. Ind. in Iustin. v. *domus.* Utrumque iunxit Cornelius Nepos Eumen. 6, 3. *ne pateretur, Philippi domus et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere.* nisi *et familiae* ex margine in textum illatum fuit. Diodorus Sic. T. II. p. 420. ἡ μὲν οὖν τῶν ἐν Πάφῳ βασιλέων οἰκία τραγικοῖς συγκυρήσασα πάθεσι κ. τ. λ. ibi pro οἰκία in cod. repertum συγγένεια, quod glossematis manifestum est. Cf. Platon. Gorg. c. 20. S.

7 *plurimum vigoris et industriae*) Rom. *plurimum vigoris industriae*, sine copula. H.

Copulam omittunt etiam codd. e Cortianis; potestque commode abesse. S.

iam pro se — remisit) cum illis honoribus iam perfunctus sit, non necesse est, ut tu pro eo prenses amicos, supplices, ambias domos, stationesque circumeas: ita enim Plinius de ambitione 2, 9, 5. S.

liberalis, multo ſanguine, multo rubore ſuffuſa: eſt ingenua totius corporis pulchritudo, et quidam ſenatorius decor. Quae ego nequaquam arbitror negligenda: debet enim hoc caſtitati puellarum quaſi praemium dari. 9 Neſcio, an adiiciam, eſſe patri eius amplas facultates. Nam quum imaginor vos, quibus quaerimus generum; ſilendum de facultatibus puto: quum publicos mores atque etiam leges civitatis intueor, quae vel in primis cenſus hominum ſpectandos arbitrantur; ne id quidem praetereundum videtur. Et ſane de poſteris, et his pluribus, cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus eſt calculus. 10 Tu fortaſſe me putes indulſiſſe amori meo, ſupraque iſta, quam res patitur, ſuſtuliſſe. At ego fide mea ſpondeo, futurum, ut omnia longe ampliora, quam a me praedicantur, invenias. Diligo quidem adoleſcentem ardentiſſime, ſicut meretur: ſed hoc ipſum amantis eſt, non onerare eum laudibus. Vale.

XV.

Septicium, qui ad coenam vocatus non venerat, in ius damni dati iocabundus vocat.

C. PLINIVS SEPTICIO CLARO SVO S.

Heus tu, promittis ad coenam, nec venis! Dicitur ius, ad aſſem impendium reddes, nec id modicum. 2 Paratae erant lactucae ſingulae, cochleae

9 *leges civitatis*) In qua *dat cenſus honores*: ubi in primis cenſus equeſter, quo qui minus haberet, eques eſſe non poterat, quadringenta ſeſtertia. Vid. mox ep. 19. *G.*

10 *Tu — indulſiſſe*) Rom. *Tu fortaſſe putas me indulſiſſe. H.*

ſupraque — ſuſtuliſſe) maiora et ampliora feciſſe dicendo. Etiam in rhetoricis *ſuperlatio* dicitur pro gr. *ὑπερβολῇ*. *E.*

Vid. Erneſt. Lexic. Technol. Lat. Rhetor. v. Superlatio. *S.*

XV, 2 *lactucae ſingulae*) Portiones deſcribit, quantum in unumquemque hoſpitem paratum fuerit. *G.*

ternae, ova bina, alica cum mulso et nive, (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quae perit in ferculo) olivae Baeticae, cucurbitae, bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses comoedum, vel lectorem, vel lyristen, vel, quae 3 mea liberalitas, omnes. At tu apud nescio quem, ostrea, vulvas, echinos, Gaditanas, maluisti. Dabis poenas, non dico quas. Dure fecisti: invidisti, nescio an tibi, certe mihi, sed tamen et tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus, studu-4issemus! Potes apparatius coenare apud multos: nusquam hilarius, simplicius, incautius. In summa, experire: et nisi postea te aliis potius excusaveris, mihi semper excusa. Vale.

olivae Baeticae) Colum. 5, 8, 5. de olea, *Modicos clivos amat, quales in Italia Sabinorum, vel tota provincia Baetica videmus.* *Sed nec damnaverim *betacei*, quod ex MSS. reponit Cortius, qui citat Salmas. ad Solin. p. 583. ad quem provocavit etiam Lister. ad Apic. 3, 2. p.76 ubi *fasces betaceorum*, et *betacei Varronis* laudantur. G.

Gierigius pro *Baeticae* reponendum putat, *boleti*, quibus maxime delectati fuissent Romani; praesertim cum multi MSS. habeant h. l. *lebeta* aut *lebetae*. De *boletis* cf. Hor. Sat. 2, 4. 20. Mart. 1, 21. et 12, 48. Plin. Ep. 1, 7. 6. E.

Olivae *Baeticae* cum nobiles fuerint, improbabile est, Plinium eas in hoc ciborum vilium catalogo posuisse. Probo igitur *betacei*. S.

Rom. *quae periit in ferculo, olivae, betacei. H.*

comoedum) Cort. *comoedos*, nimis magnifice pro Plinii studio apparatum illum coenae elevandi. S.

3 *vulvas*) porcinas, praesertim eiecticias, item virgines: res nota. Vid. Apic. 7, 1 et ibi Humelb. ac Listerus. Apud eundem etiam de *echinis* plura sunt, marinis intellige; hi enim in ciborum deliciis. Add. Lud. Nonnius de re cibar. 3, 37. G.

Gaditanas) Puellas saltatrices cum cantu, passim celebratas an accusatas antiquis. Plerasque habet Ramiresius ad Martial. 1, 42. p. 75. sq. *Nimirum *Gaditanas* legendum est, ut personae opponantur personis, *comoedo, lectori, lyristae:* et delicatissimae voluptariaeque personae paullo severioribus. *Gaditana* alii, ubi cantica intelligi poterant. G.

Rom. *ostrea, vulvulas, echinos, Gaditana maluisti. H.*

Non dubito vere coniecisse Heinsium *Gaditanam*. Gaditana melius, quam Gaditanae, opponitur comoedo, lectori, lyristae; simulque apparet, unde originem traxerit librorum lectio, *Gaditana maluisti.* S.

4 *simplicius, incautius*) *Simplicius* excludit affectationem omnem, dissimulationem, pudorem; *incautius*, dubitationem, cautionemque abesse iubet, ut libere nulloque cum metu dicere facereque possis, quidquid in mentem venerit. G.

nisi postea te aliis) Post unum experimentum coenarum

XVI.

Saturnini stilum, eiusque libros, ut legantur, commendat.

C. PLINIVS ERVCIO SVO S.

Amabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum: laudabamque eius ingenium, etiam antequam scirem, quam varium, quam flexibile, quam multiplex esset: nunc vero totum me tenet, habet, possidet. Audivi caussas agentem acriter et 2 ardenter, nec minus polite et ornate: sive meditata sive subita proferret. Adsunt aptae crebraeque sententiae, gravis et decora constructio, sonantia verba et antiqua. Omnia haec mire placent, cum impetu quodam et flumine praevehuntur: placent, si retractentur. Senties quod ego, 3 quum orationes eius in manus sumseris; quas facile cuilibet veterum, quorum est aemulus,

nostrarum, sponte tua nostras aliorum epulis praeferes; neque caussam dicam, quin mihi te excuses, nisi ipse potiores nostras iudicaveris. G.

XVI *inscr.* *ERVCIO*) *Sic ex MSS. legendum ostendit Cortius. G.

Rom. ERVCIO S. Ita et Aldus et nuper Cortius. H.

Alii vitiose EVRITIO, ERYTIO, CVRTIO. S.

1 *varium — multiplex*) Non de moribus cogitandum, sed de ingenio variis literarum generibus, actionibus, historiis, epistolis, carminibus scribendis comparato. Haec enim porro per partes explicantur. E.

tenet, habet, possidet) Ex formula stipulationis a Gallo Aquilio prodita et in l. 18. *π.* de acceptilat. relata, *quodve tu meum habes, tenes, possides.* G.

Rom. *nunc vero totum tenet, habet possidetque, sine me.* H.

Cf. de hac formula Brisson. de formul. p. 551. ed. Bach. In Plinio legendum, opinor, ordine verborum inverso: *habet, tenet, possidet.* S.

2 *Adsunt — sententiae*) Rom. *Adsunt acutae crebraeque sententiae.* H.

Notavit hanc lectionem et Cortius, habentque excerpta Brummeri. Placet. Ineptas sententias vitare, in magna laude non ponendum. S.

cum impetu — retractentur) placent et cum audiuntur, et cum leguntur. Simillimum est illud Quintil. 10, 1. 19. *lectio libera est, nec actionis impetu transcurrit.* E.

et flumine praevehuntur) Rom. *et flumine pervehuntur.* An *praetervehuntur?* H.

Vulgata bene habet. *Pervehuntur* obtrudunt etiam codd. Cort., item Brummeri excerpta. Nihil frequentius in libris hac confusione. S.

3 *quas facile cuilibet — comparabis*) Compendiaria locutio pro: *quas facile orationibus*

4 comparabis. Idem tamen in historia magis satisfaciet vel brevitate, vel luce, vel suavitate, vel splendore etiam et sublimitate narrandi. Nam in concionibus eadem, quae in orationibus, vis est: pressior tamen, et circumscriptior, et adductior. 5 Praeterea facit versus, quales Catullus aut Calvus.

cuiuslibet — comparabis. Cavendum, ne tales locos corruptos putes, Ita et Graeci. Herodotus p. 214. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα [τἀγάλματα] ὁμοῖα τοῦ Ἡφαίστου. ubi alii perperam ὁμοῖα τοῖσι τοῦ Ἡφαίστου. Diodorus Sicul. T. 1. p. 201. ὁ δὲ λεγόμενος κῆπος ὠνόμασται μὲν — —, τὸ δὲ πρόσωπον ἔχων ὅμοιον λέοντι, τὸ λοιπὸν σῶμα φέρει πάνθηρι παραπλήσιον, πλὴν τοῦ μεγέθους, ὃ παρισοῦται δορκάδι. In Luciano T. II. p. 247. leg. εἴτε Πυθαγόρου ψυχὴν ἔχοι διὰ τὸν χρυσοῦν μηρὸν, εἴτε ἄλλην ὁμοίαν αὐτῷ. Schol. ad Lucian. T. II. p. 305. Τοῦτον λέγει Λεσβώνακτα, οὗ καὶ ἄλλαι μελέται ῥητορικαὶ φέρονται θαυμάσιαι καὶ ἐνάμιλλοι Νικοστράτου καὶ Φιλοστράτου. qui locus cum Pliniano comparandus. Vid. Bauerum Liv. Excerpt. Sect. I. p. 102. Stroth. ad Liv. 5, 23. Scheller. Observat. p. 13. sq. inprimisque Heusingeros ad Cicer. de Offic. pag. 183. sq. *S.*

4 *in historia magis satisfaciet*) Rom. *in historia tibi magis satisfaciet. H.*

in concionibus — adductior) In his verbis puto inesse iudicium Plinii universale, vel aliquem locum communem, quo declarat, quomodo vis concionum a vi orationum differat. In utroque genere, inquit, vis est dicentis, sed in *orationibus*, quales in foro et iudiciis habentur, vis illa coniuncta est cum copia et ambitu et ubertate, in *concionibus*, quales historiis interseri solent, vis est brevior, non habet verborum illam abundantiam et copiam: nam in concionibus nec locus, nec tempus, nec rerum ratio hanc ubertatem admittit, nec postulat. Scilicet cum *vim* illam concionum *pressiorem, circumscriptiorem, adductiorem* dicit, cumulatis verbis et variatis metaphoris, unam brevitatem, copiae et ubertati forensi oppositam describit. Nam *premuntur*, quae resecantur, coërcentur, ne possint serpere longius; et *circumscribuntur*, quibus termini ponuntur, ne possint latius evagari; et *adducuntur*, v. c. habenae, equi, ne possint exsultare petulantius. Non possunt haec in tanta notarum brevitate multis locis confirmari; sed de omnibus his diximus in Technol. Lat. rhetor. Gierigius cum Cort. et Bipont. edidit: *Nam in concionibus idem, qui in orationibus, est: pressior tamen* —. Non placet. Nam quid sibi vult illud *idem esse?* praesertim cum sequatur corrigens *tamen. E.*

Non mihi persuaderi patiar, Plinium hic locum communem tractasse. Elegantiorem novi, quam qui hoc loco, sane non aptissimo, rhetoris personam suscepisse videatur. Immo de Saturnino agitur. *S.*

5 *quales Catullus aut Calvus*) Rom. *quales Catullus meus aut Bibaculus*, et deinde, *quasi Catullus aut Bibaculus.* Hoc Catanaeus quoque in aliquo libro sibi visum testatur, reliquorum vero criticorum omnium silentio damnatum fuit, etsi *M. Furium Bibaculum* versus, quales Catullus scripsit, nobis etiam reliquisse constat. Ex iis enim aliqui apud Suetonium de illustr. grammaticis cap. VIIII. et XI. et apud alios grammaticos su-

Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris! Inserit sane, sed data opera, mollibus lenibusque duriusculos quosdam: et hoc, quasi Catullus aut Calvus. Legit mihi nuper epistolas, 6 quas uxoris esse dicebat: Plautum vel Terentium metro solutum legi credidi; quae sive uxoris sunt, ut adfirmat, sive ipsius, ut negat, pari

persunt, quos in corpore veterum poëtarum inde collectos legere licet. Eumdem Quintilianus quoque lib. X. cap. I. 96. Catullo comitem adiungit. Itaque Calvi potius, quam Bibaculi nomen a librariis invectum puto, qui lib. IIII. ep. 27. in versibus Augurini illud legerunt, *Catullus meus aut Calvus*, adeoque huic etiam loco convenire putarunt. *H.*

amaritudinis) Quoties nimirum satyricum quidquam scribit et mordax. Nec enim virtutes, quae hic laudantur, omnes in eodem genere carminis locum habent. *G.*

mollibus lenibusque) *Ignoscent, spero, viri eruditi libertati, quam in hunc locum nobis sumsimus: quod ea lege postulamus, si nunc demum laudatum Pliniano more intelligent Pompeium, qui inter molles lenesque ac dulces versiculos suos studio immiscuerit etiam duriusculos aliquot, quo iucundius nimirum reliquorum suavitas ad aures animosque accideret. Duplex adhuc circumferebatur lectio, altera Catanaei, et qui illum sequuntur, *Quantum illis amoris - - inserit sane, sed data opera molliusculos leviusculosque, duriusculos quosdam:* altera Aldi et sequacium sic, *mollius leviusque, duriusculos:* Gryphius *leniusque* dedit. Ac de *u* in *n* mutato vix dicenda caussa est, cum in scriptura codicum plerorumque ne distingui quidem possint haec elementa: insertum autem *b* nobis condonabunt, qui norunt, quam leniter eam literam, et quam proxime ad spiritum illum, cui nunc Aeolicum digamma, nunc *v*, nunc *w* respondet, multi pronuntient: adeo ut dictante alio ante *u* excidere quam facillime potuerit. Porro quam solennis et prope perpetua sit in omne genus libris τῶν *u* et *b* confusio, non ignorat, nisi qui MStum nullum, de arte critica nullum librum inspexerit. Quam vero pronum fuit, cum semel aliquis scripsit *molliuus leniuus*, alteram *u* plane excidere! Denique qui *mollius* et *lenius* non intelligerent, illi *molliusculos* et *leniusculos* ad *duriusculorum* formam procuderunt. *G.*

Gierigius edidit *levibusque*, quasi levia a mollibus magis quam lenia differant. Primum parum differunt, si de oratione dicuntur, nam λεῖον et λειότης saepe non alio sensu dicitur, quam lene, lenitas, aut leve apud Latinos: deinde in Plinio non ita evitanda est huiusmodi tautologia, ut critica ope utendum existimemus. *E.*

Versus mollius leniusque [Rom. *leviusque*] *duriusculi* ita dici posse videntur, ut *leniter fastigatus*, *acclivis*, *declivis* apud Caesarem lib. II. Gall. c. VIII. 3. et alibi. Vid. Oudendorp. ad illum locum. *H.*

Duriusculi versus iam sunt *mollius leniusque duri*. Equidem teneo Gesneri lectionem. *S.*

6 *quas uxoris esse dicebat*) In cod. deest *quas*. Sic oratio lividior fit. Centies librarii talia pronomina inserserunt. De *qui* vid. Drakenb. ad Liv. 1, 4, 5. 1, 20, 4. *S.*

gloria dignus est, qui aut illa componat, aut uxorem, quam virginem accepit, tam doctam po-
7 litamque reddiderit. Est ergo mecum per diem totum: eundem ante quam scribam, eundem quum scripsi, eundem etiam quum remittor, non tanquam eundem, lego. Quod te quoque ut facias,
8 et hortor et moneo. Neque enim debet operibus eius obesse, quod vivit. An, si inter eos, quos nunquam vidimus, floruisset, non solum libros eius, verum etiam imagines conquireremus; eiusdem nunc honor praesentis et gratia, quasi satie-
9 tate, languescet? At hoc pravum malignumque est, non admirari hominem admiratione dignissimum, quia videre, adloqui, audire, complecti, nec laudare tantum, verum etiam amare contingit. Vale.

quam virginem accepit) Cur haec addit Plinius? Tantane ruditas fuit virginum Romanarum, quae docendo aegre expugnari posset? An illa tam tenera aut puella, ut literarum doctrinam haec imbecillitas vix caperet? At, quae aetas matrimonio apta erat, cur institutioni non fuerit? Non haererem, si unum verbulum additum esset: *tam cito doctam politamque reddiderit*. *E.*

In scirpo nodum quaerit Ernestius, nihilo hic perspicacior Barthio. Duxerat uxorem Saturninus puellam, non illam quidem rudem, sed non tam doctam politamque, ut in epistolis scribendis Plautum vel Terentium metro solutum referre posset. Hunc ingenii cultum soli acceptum referebat marito, ad quem virgo domum deducta fuerat. *S.*

8 *Neque enim debet*) Abest in aliquot libris *enim*. Bene. *S.*

quod vivit) Passim conqueruntur poëtae, gloriam sibi negari vivis. *Quatenus* (Horat. Od. 3, 24, 30.) *Virtutem incolumem odimus: sublatam ex oculis quaerimus invidi.* Sed dedita opera hoc argumentum tractat idem Epist. 2, 1, 18. sqq. Add. Mart. 5, 10. *G.*

imagines) ornamentum bibliothecis. Vid. epistola proxima. *G.*

quasi satietate, languescet) Rom. *quasi satietate languescit*. Ita et duo Brummeriani. Non placet hoc tempus Cortio: idem vero illud fert lib. VIII. ep. XII. 3. ubi iisdem particulis *an si* subiicitur. Nec tamen diffitebor, in Rom. non esse *an si inter eos*, sed *at si*: quod vero, quia *at* proxime iteratur, praeferre non possum. *H.*

Locus ille alter Plinianus tempus praesens postulat; hoc loco futurum praestabilius. *At si* habent, praeter Romanam, omnes scripti apud Cortium. Non ferrem, nedum praeferrem, etiamsi *at* non proxime iteraretur. *S.*

9 *complecti — amare*) In his Gierigius nescio quid tricatur. Addidit Plinius, quo magis pravitas illa malignitasque appareret. Idem ipsi acciderit, quod Saturnino accidere queritur: ut mirum non sit, epistolam tam gravi reprehensione cludi. *S.*

XVII.

Capitonem commendat, quod mortuo amico statuam posuerit, et clarorum hominum imagines domi habeat.

C. PLINIVS CORNELIO TITIANO SVO S.

Est adhuc curae hominibus fides et officium; sunt qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab imperatore nostro impetravit, ut sibi liceret statuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum et magna laude dignum, amicitia prin- 2 cipis in hoc uti, quantumque gratia valeas, aliorum honoribus experiri! Est omnino Capitoni in 3 usu claros viros colere. Mirum est, qua religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum, domi, ubi potest, habeat. Idem clarissimi cuiusque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipsum pluribus virtutibus abundare, 4 qui alienas sic amat. Redditus est L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit pariter et suae. Neque enim magis decorum et insigne est, statuam in foro populi Romani habere, quam ponere. Vale.

XVIII.

Suetonio actionem ex somnii monitu dissuadenti de somniorum etiam contrario eventu respondet: saltem stropham aliquam pollicetur.

C. PLINIVS SVETONIO TRANQVILLO SVO S.

Scribis, te perterritum somnio vereri, ne quid ad-

XVII 2 *in hoc*) huius rei caussa, in hunc finem. Vid. Interpret. ad Phaedr. V. Prolog. v. 2. Ruhnken. ad Vellei. p. 216. qui Graecismum esse bene monuit. Sic enim Graeci *εἰς τοῦτο*, *εἰς τί* etc. *S.*

quantumque gratia valeas) Rom. *quantumcumque gratia valeas*, vitiose. *H.*

3 *domi, ubi potest*) In publico enim non potest, quod maiestatis crimen interpretaturi fuissent imperatores, Caesarum inimicos et interfectores ita coli. *G.*

versi in actione patiaris: rogas, ut dilationem petam, et pauculos dies, certe proximum excusem. Difficile est: sed experiar.

— — καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

2 Refert tamen, eventura soleas, an contraria somniare. Mihi reputanti somnium meum, istud, quod times tu, egregiam actionem portendere 3 videtur. Susceperam caussam Iulii Pastoris, quum mihi quiescenti visa est socrus mea advoluta genibus, ne agerem, obsecrare. Et eram acturus adolescentulus adhuc; eram in quadruplici iudicio; eram contra potentissimos civitatis, atque etiam Caesaris amicos: quae singula excutere mentem 4 mihi post tam triste somnium poterant. Egi tamen, λογισάμενος illud,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Nam mihi patria (et si quid carius patria) fides

XVIII, 1 *rogas, ut — — experiar*) Romana lectio a vulgata [*rogas, ut dilationem petam, et pauculos dies: certe proximum excusem difficile est, sed experiar.*] non discrepat, quam vero nunc rectius ita interpungunt: *rogas, ut dilationem petam, et paucos dies, certe proximum excusem. Difficile est, sed experiar.* Graeca verba non habet Rom. sed pro iis haec Latina: *etenim somnium ex Iove est. H.*

καὶ γάρ τ' ὄναρ) Ex Iliad. α. 63. *G.*

In editis, accentu male notato, καὶ γάρ τ' ὄναρ. Correxi. τ' est hic τε. Nec erat, quod Stephanus de sensu huius vocis dubitaret: quamquam et olim in loco Homerico offensum fuit. *S.*

3 *Iulii Pastoris*) Rom. *Iunii Pastoris. H.*

Sic multi libri: item Brummeri excerpta. *S.*

in quadruplici iudicio) In una basilica quatuor simul iudicia, quatuor tribunalia, ubi non adversarii modo, sed vocaliores etiam patroni metuendi erant. Iam laudatus aliis Quinctiliani locus 12, 5, 6. de Trachallo, *Quum in basilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, uti moris est, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent; et auditum eum et intellectum, et quod agentibus ceteris contumeliosum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini. G.*

4 λογισάμενος *illud*) In Rom. desunt etiam haec, λογισάμενος *illud*. Pro eo post Graecum versum legitur: *animo reputans illud, unum somnium optimum, pugnare pro patria.* In Homerico vero versu pro ἀμύνασθαι scriptum est ἀμύνεσθαι. *H.*

λογισάμενος in Rom. bene versum *animo reputans*. Mire Gierigius: *ratiocinando in me transferens.* ἀμύνεσθαι libri Homerici plerique omnes habent. *S.*

Εἷς οἰωνὸς) Il. μ. 243. *G.*

fides) quod promiserat Iulio Pastori, eius caussam suscipere. Sed duriusculum et arcessitum

videbatur. Profpere ceffit: atque adeo illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famae patefecit. Proinde difpice, an tu quoque fub hoc 5 exemplo fomnium iftud in bonum vertas: aut fi tutius putas illud cautiffimi cuiusque praeceptum, *Quod dubitas, ne feceris;* id ipfum refcribe. Ego 6 aliquam ftropham inveniam: agamque cauffam tuam, ut ipfam agere, quum tu voles, poffis. Eft enim fane alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium centumvirale differri nullo modo; iftud aegre quidem, fed tamen poteft. Vale.

XIX.

Firmo, municipi fuo, trecenta feftertia offert ad cenfum equeftrem explendum.

C. PLINIVS ROMANO FIRMO SVO S.

Municeps tu meus, et condifcipulus, et ab ineunte aetate contubernalis: pater tuus et matri et avunculo meo, mihi etiam, quantum aetatis diverfitas paffa eft, familiaris: magnae et graves cauffae, cur fufcipere et augere dignitatem tuam debeam. Effe autem tibi centum millium cen- 2 fum fatis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur, ut te non decurione folum, verum etiam

mihi videtur, quod hanc *fidem* patriae comparat. *E.*

Vox illa generofa Hectoris ad Polydamantem ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης iubet. Quid igitur mirum, fidem hic patriae comparari? Quod nifi fieret, verfui Homerico locus non effet. *S.*

6 *Ego — — poffis*) Rom. *Ego aliquam* στροφὴν [Graecis literis] *inveniam, agamque caufam tuam, ut ipfam agere tu, cum voles, poffis.* Toti epiftolae hoc confentaneum eft, in qua nulla neceffitate exigente Graeca adfperguntur: maior quoque vis eft in antithetis, *ego* et *tu.* Excufabo te, inquit, ut cauffam a te fufceptam, quo poftea voles tempore, agere poffis. Cellariana interpretatio aliena eft. *H.*

ftropham) callidam excufationem. In fequentibus acumen eft ex dilogia: nam *cauffam agit alterius,* qui alterum excufare annititur, et *cauffam agit,* qui cauffam forenfem pro altero fufcepit. *E.*

De *ftropha* vid. Burmann. ad Phaedr. I, 14, 4. *S.*

equite Romano perfruamur, offero tibi ad implen-
3 das equeſtres facultates ccc millia nummûm. Te memorem huius muneris amicitiae noſtrae diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi te ſcirem ſponte facturum, ut dignitate a me data quam mode-
4 ſtiſſime utare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

XX.

Tacitum conſulit, amplum et copioſum dicendi genus, an brevius et circumſcriptius magis probet.

C. PLINIVS CORN. TACITO SVO S.

Frequens mihi diſputatio eſt cum quodam docto homine et perito, cui nihil aeque in cauſſis agen-
2 dis ut brevitas placet. Quam ego cuſtodiendam eſſe confiteor, ſi cauſſa permittat. Alioqui praevaricatio eſt, transire dicenda; praevaricatio etiam, curſim et breviter attingere, quae ſint inculcanda,
3 infigenda, repetenda. Nam plerisque longiore tractu vis quaedam et pondus accedit; utque cor-

XIX, 2 *equeſtres facultates*) Horat. Epiſt. 1, 1, 57. ex emendatione Bentleii: *Eſt animus tibi, ſunt mores, eſt lingua fidesque: Sed quadringentis ſex ſeptem millia deſint; Plebs eris.* Add. Mart. 4, 67. *G.*

Rom. *ad implendas equitis facultates. H.*

Sic et plures libri a Cortio inſpecti cum Brummeri excerptis. Placet. *S.*

3 *niſi te ſcirem*) Omiſit *te* Cortius librorum auctoritate: nec Brummerus in ſuis reperit. Ipſa ſedes eius vaga gloſſematis movet ſuſpicionem. Cf. Drakenb. ad Liv. 1, 23, 5. *S.*

quam modeſtiſſime utare) *Ante ultimam vocem interponunt quidam *ut a me data*, quod probat Cortius, qui contra ea verba *quam modeſtiſſime* pro gloſſa habet. Nobis Cellariana lectio probatur, quam nec damnat Cortius. *G.*

XX, 3 *longiore tractu*) Gierigius h. l. cum Cortio edidit *tractatu*, ut Epiſt. 1, 8. 8. Ego nihil mutavi. Poterat enim haec Plinius ipſe variare velle: nec idem utriusque ſenſus eſt. Nam *tractatus* eſt tractatio: *tractus* autem, cum aliquid longius extrahimus, extendimus; ut Cicero Orat. 2, 50. de tarda pronunciatione *tractum verborum* dixit. *E.*

pori ferrum, sic oratio animo non ictu magis quam mora inprimitur. Hic ille mecum auctoritatibus agit, ac mihi ex Graecis orationes Lysiae ostentat, ex nostris Gracchorum Catonisque, quorum sane plurimae sunt circumcisae et breves: ego Lysiae Demosthenem, Aeschinem, Hyperidem, multosque praeterea; Gracchis, et Catoni, Pollionem, Caesarem, Caelium, in primis Marcum Tullium, oppono, cuius oratio optima fertur esse, quae maxima. Et, hercule, ut aliae bonae res, ita bonus liber melior est quisque, quo maior. Vides, ut statuas, signa, picturas, hominum denique multorumque animalium formas, arborum etiam, si modo sint decorae, nihil magis quam amplitudo commendet. Idem orationibus evenit: quin etiam voluminibus ipsis auctoritatem quandam et pulchritudinem adiicit magnitudo. Haec ille multaque alia, quae a me in eandem sententiam solent dici, ut est in disputando incomprehensibilis et lubricus, ita eludit, ut contendat, hos ipsos, quorum orationibus nitar, pauciora dixisse quam ediderint. Ego con- 4 5 6 7

Non inspexit Ernestius Cortianam, in qua, ut in nostra, *tractu*, invito tamen, ut videtur, Cortio, qui *tractatu* mallet. Sic et excerpta Brummeri. Mihi non liquet. *S.*

Rom. *Nam plerisque longiore tractatu*, melius, quam vulgo *tractu*. Vid. ep. VIII. 8. lib. X. ep. LXXXXVII. 4. *H.*

corpori) humano: nam *animo* opponitur. *ferrum*, gladius. Haec satis clara; nec monuissem, nisi Gierigius pro obscuris adeoque ineptis habuisset. *S.*

4 *in primis — oppono*) Rom. *et in primis M. Tullium oppono.* *H.*

Et, hercule, ut — quisque) Rom. *Et me hercule, ut aliae bonae res, ita bonus liber quisque melior est.* *H.*

melior) supple *eo*, quae ellipsis in tali verborum constructione frequentissima. Vid. Drakenb. ad Liv. 26, 20, 5. Ita et Graeci. *S.*

5 *signa*) De signis militaribus Plinium non puto cogitasse. Vid. Clav. Ciceron. h. v. coll. Lessing. *Kleinere Antiqu. Fragm.* pag. 407. Signa statuasque iungit etiam Cato in fragmento insigni, quod servavit Gellius 3, 7. *S.*

quin — ipsis) Rom. *cum etiam voluminibus ipsis.* *H.*

voluminibus ipsis) Sic magnum heroa Eugenium in Bibliothecam splendidissimam collegisse audio maximi praesertim voluminis libros et chartae augustae commissos. *G.*

6 *pauciora dixisse quam ediderint*) Neque enim scribebat

tra puto. Testes sunt multae multorum orationes, et Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus brevis et nuda quasi subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixisse; quum ederet, 8 omisisse. Idem pro Cluentio ait, *se totam caussam veteri instituto solum perorasse*, et pro Cornelio *quatriduo egisse:* ne dubitare possimus, quae per plures dies, ut necesse erat, latius dixerit, postea recisa ac purgata, in unum librum, gran-9 dem quidem, unum tamen, coarctasse. At aliud est actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita videri, sed ego (forsitan fallor) persuasum habeo,

Cicero orationes ante quam illas haberet: sed quae in agendo animadvertisset maxime probari auditoribus, ea deinde literis mandavit. Tusc. 4, 25. *Iam rebus transactis et praeteritis orationes scribimus.* Igitur quod maxime probata esset Hortensii pro Messalla oratio, *totidem quot dixit verbis scripta est.* Cic. Bruto c. 96. Add. noster 4, 9, 23. G.

7 *subscriptio*) Qualis nimirum in libello accusatoris, qui inde *subscribere* dicitur, et *subscriptor* vocatur, ut vel in Fabriano thesauro satis ostensum est. Vid. 5, 1, 6. *G.*

Quomodo I. A. Ernestius intellexerit, vid. in Gesneri ad eum epistola. *S.*

8 *et pro Cornelio*) Rom. *et pro C. Cornelio.* Postea, *recisa ac repurgata.* *H.*

Utrumque Cortius ex libris suis adscivit. Sic et excerpta Brummeri. *S.*

in unum librum, grandem quidem, unum tamen) Elegans locutio ipsaque repetitione vocis *unum* commendabilis. Prius *unum* delenti quis auscultaverit? *S.*

9 *At aliud est actio bona, aliud oratio*) Si haec est obiectio eius, qui brevitatem actionis defendebat, sensus necessario hic esse debet: actio bona non potest esse, nisi brevis: oratio etiam amplior et copiosior bona esse potest. Nempe ille sic statuebat: qui agit caussam coram iudice, rebus pugnat, non verbis, nec debet iudices morari arte et amplitudine oratoria: qui autem orationem scribit, ut lectoribus placeat, etiam copia et arte et eloquentia uti debet, ut rerum frigus orationis lenociniis quibusdam tollat. Plinius contra respondet, actionis bonitatem pendere ab orationis scriptae bonitate, adeoque actionem absolutissimam esse, quae maxime orationis similitudinem expresserit. Habet autem haec omnis disputatio hoc vitii, ut Plinius nodum secet, non solvat. Debebat caussas adferre, cur actionem non oporteret breviorem esse, quam orationem. Nam quod dicit, *orationem esse actionis exemplar*, alio sensu verum esse potest, et tamen illud manere, in agendo brevitati studendum esse. *E.*

Caussae illae mox commemorantur, 12. sqq. Ceterum Ernestius de hoc loco probabilius disputat Gierigio. *S.*

posse fieri, ut sit actio bona, quae non sit bona oratio: non posse non bonam actionem esse, quae sit bona oratio. Est enim oratio actionis exemplar, et quasi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille 10 figuras extemporales invenimus: in his etiam, quas tantum editas scimus, ut in Verrem, *Artificem quem? quemnam? recte admones. Polycletum esse dicebant.* Sequitur ergo, ut actio sit absolutissima, quae maxime orationis similitudinem expresserit, si modo iustum et debitum tempus accipiat: quod si negetur, nulla oratoris,

ut sit actio bona) Haec ita intelligo. Potest fieri, ut valeat in iudicio, et probetur sapientibus iudicibus actio, quam vox, gestus et aliae rationes animent scilicet et commendent, quae tamen in literas relata, et a frigidis lecta lectoribus parum laudis reportet: *Carent enim*, quod ait Cicero Orat. c. 37. *libri spiritu illo, propter quem maiora eadem illa, cum aguntur, quam cum leguntur, videri solent.* Add. Quinct. 11, 3, 5. Sed non potest fieri, quin bona oratio, quae lectores prudentes delectet ac moveat, non moverit, cum haberetur, iudices. Scilicet illam speciem non cogitavit Secundus, neque ea huc valde pertinet, ubi absurda supra modum vox atque gestus, aut caussa quaecunque alia, obstrepit etiam verbis optimis: quod apud nos saepius accidere potest, qui parum nimis actioni et pronuntiandi artificio tribuimus, etiam cum forte stilum ipsum non negligenter exerceamus, quam apud veteres, apud quos vox et hypocrisis non minus, quam ipsa scribendi facultas, diligenti meditatione coleretur. *G.*

quasi ἀρχέτυπον) Ideo enim scribimus et commentamur, ut deinde ex tempore non multum deteriora possimus dicere. Et qui scribunt etiam post actionem, ita volunt egisse videri, ut scripserunt. Add. Quinct. 12, 10, 53. *G.*

10 *in Verrem*) Actionem in Verrem libris quinque comprehensam a Cicerone non esse in iudicio habitam, constat. Verba, quae laudat Secundus ex 4, 3. etiam Quinctiliano placuere 11, 2, 61. p. 785. cum exemplum adferre vult *simplicis et non praeparatae orationis*, in qua illud praeterea, eodem monente Fabio, consequitur, ne ipse quoque studiosus signorum atque tabularum videatur, quem morbum Verri obiicit. Igitur non nominat statim artificem signorum κανηφόρων, quod pronissimum illi fuerat, certe scribenti: sed simulat sibi excidisse, reponendum demum ab adstantium aliquo. Mirificus est huius loci lepor, quem iuvat prius illud *quem?* quod exciderat ex libris, manente tamen in quibusdam lacuna: quo minus dubitavimus ex Fabio, ipsoque, ut iam est, Tullio (cui, Fabio, Rufiniano ac Donato auctoribus, redditum est a viris doctis) illud reponere. *G.*

Artificem — admones) Rom. *Artificem quemque nam recte admones.* In his vera lectio latet haec: *Artificem quem? quemnam? recte admones. H.*

nulla oratoris) Ita legendum iam suadebat oppositum *iudicis:* cumque Mediceus et alii Cortio laudati illud comprobent; alteri, *orationis*, praeferre ausus sum. Si tempus negetur dicturo, nulla culpa est oratoris, si actio

11 maxima iudicis culpa est. Adsunt huic opinioni meae leges, quae longissima tempora largiuntur, nec brevitatem dicentibus, sed copiam, hoc est, diligentiam, suadent: quam praestare, nisi in an-
12 gustissimis caussis, non potest brevitas. Adiiciam, quod me docuit usus, magister egregius; frequenter egi, frequenter iudicavi, frequenter in consilio fui. Aliud alios movet; ac plerumque parvae res maximas trahunt. Varia sunt hominum iudicia, variae voluntates: inde qui eandem caussam simul audierunt, saepe diversum, interdum idem, sed ex diversis animi motibus sentiunt.
13 Praeterea suae quisquis inventioni favet, et quasi fortissimum complectitur, quum ab alio dictum est, quod ipse praevidit. Omnibus ergo dandum
14 est aliquid, quod teneant, quod agnoscant. Dixit aliquando mihi Regulus, quum simul adessemus,

ipsius diversa sit ab oratione, h. e. minus accurata, minus luminibus ingenii atque artis distincta. *G.*

Rom. *nulla oratoris, maxima iudicis culpa est.* *H.*

Haec servavi, non propter oppositionem *iudicis*, quamquam et haec multum valet in Plinio, sed propter rem. Filum disputationis hoc est: *actio est absolutissima*, inquit, *quae maxime orationis similitudinem exprimit*, h. e. quae eandem, quam oratio, copiam et amplitudinem habet, *si modo iustum et debitum tempus accipiat* scil. actio, quo peragi possit. Hoc tempus si negatur, adeoque amplam et copiosam orationem suam facere non potest orator, *nulla culpa est oratoris*, qui invitus et coactus brevitati studere debebat, *sed maxima iudicis*, qui tempus agendi praecidit. Tunc igitur actionis brevitas non est libera neque ipsi actioni tribuenda, sed pendet ab brevitate orationis, ad quam orator iudicis auctoritate coactus fuerat. Gierigius edidit *orationis*, secutus rationem Ernestii patrui nostri, qui dixerat, actionem hic non considerari, quatenus ab oratore pendeat, sed quatenus ab oratione. [Vid. Gesneri ad I. A. E. epistola. *S.*] Verum nonne haec eodem redeunt? nonne actio etiam ab oratore pendet, qui orationem scribit? Ergo etiam culpa, si verum quaeris, proprie oratoris est, vel non est. *E.*

12 *maximas trahunt*) Intellige motus animorum, adsensum, plausus. Alii *maxime trahunt*, intell. animos, quod nec ipsum damnaverim. *G.*

Rom. *at plerumque parvae res maximas trahunt.* *H.*

13 *quisquis*) pro *quisque*. Vid. Lambin. ad Ciceron. Epist. 6, 1. Gifan. Observ. L. L. p. 406. ed. Altenb. Significatio primariis Criticis dubia visa, velut I. Fr. Gronovio ad Liv. 38, 17, 13. ubi v. Drakenb. Cortiana quidem h. l. *quisque* habet. *S.*

14 *adessemus*, Raro sic absolute de advocatione dicitur. Longe frequentiora sunt: *adesse alicui, contra aliquem.* Pli-

Tu omnia, quae ſunt in cauſſa, putas exſequenda: ego iugulum ſtatim video, hunc premo. (Premit ſane, quod eligit, ſed in eligendo frequenter errat.) Reſpondi, *poſſe fieri, ut genu* 15 *eſſet, aut tibia, aut talus, ubi ille iugulum putaret. At ego,* inquam, *qui iugulum perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ.* Utque in agricultura 16 non vineas tantum, verum etiam arbuſta, nec arbuſta tantum, verum etiam campos curo et exerceo; utique in ipſis campis non far aut ſiliginem ſolam, ſed ordeum, fabam, ceteraque legumina ſero: ſic in actione plura quaſi ſemina latius ſpargo, ut, quae provenerint, colligam. Neque enim minus imperſpicua, incerta, falla- 17 ciaque ſunt iudicum ingenia, quam tempeſtatum terrarumque. Nec me praeterit, ſummum oratorem Periclem ſic a comico Eupolide laudari,

nius I, 5, 5. *Aderam Arionillae — —. Regulus contra.* I, 23, 3. *vel ille cui adeſſem, vel ille quem contra. S.*

Premit ſane, quod eligit) Rom. *Premit ſane, quod elegit. H.*

Ita et Cortius ex ſuis libris dedit. Bene. *S.*

15 *ubi ille iugulum putaret*) Deeſt *ille* in aliquot codicibus: nec deſidero. Mox cum Cortio praefero *proſpicere*, quod etiam Excerpta Brummeri habent. *S.*

16 *Utque in agricultura*) Rom. *Utque in cultura agri. H.*

Sic etiam libri Cortiani. Placet: certe ſcribendum ſeparatis vocabulis *agri cultura.* Vid. I. Fr. Heuſinger. ad Ciceron. de Offic. p. 355. *S.*

utique) Alii *utque*, quod praeſtat. *S.*

ſed ordeum — legumina) Rom. *ſed hordeum fabamque et cetera legumina. H.*

Bene. Secundus I, 23, 3. *quieſcerem ſileremque et quaſi eiurato magiſtratu privatum ipſe me facerem.* Sed quid exemplis in re nota opus? Vid. Drakenborch. ad Liv. 2, 31, 1. De orthographia vocis *hordeum* vid. Nolten. Lexic. Antibarb. col. 75. *S.*

17 *incerta, fallaciaque ſunt*) Rom. *incerta, fallacia ſunt. H.*

Periclem) Rom. *Periclen. H.*

Etiam Cortio oblatum, nec tamen ab eo, quod miror, adſcitum. Alibi formam Graecam praetulit. Vid. eius Notas p. 3. 43. 72. *S.*

Periclem ſic — laudari) Servavit illa Eupolidis verba etiam Scholiaſtes Ariſtoph. ad Acharn. 539. apud quem primus verſus ita legitur, ut nos repraeſentavimus, conſentientibus libris a Cortio adhibitis. Praeceſſerat ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ' κ. τ. λ. Interpretatus eſt verba Eupolidis Cicero in Bruto c. 9. *De Pericle ſcripſit Eupolis, cum delectatione etiam aculeos reliquiſſe in animis eorum, a*

— — πρὸς δὲ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

18 Verum huic ipsi Pericli nec illa πειθὼ, nec illud ἐκήλει brevitate, vel velocitate, vel utraque (differunt enim) sine facultate summa contigisset. Nam delectare, persuadere, copiam dicendi spatiumque

quibus esset auditus. Sed etiam reliqua respexit c. 15. Πειθὼ, *quam vocant Graeci, cuius effector est orator, hanc Suadam appellat Ennius, quam Deam in Pericli labris scripsit Eupolis sessitavisse.* Vid. quae diximus ad Quinctil. 10, 1, 82. G.

πρὸς — — ἀκροωμένοις) Rom. πρὸς τοῦτο πειθώ τις ἐπεκάθειτο τοῖς χείλεσι. οὕτως ἐκήλει καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον κατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις. Pleraque vitiose, ex quibus tamen vulgatam emendare licet, in qua ἐγκατέλιπε pro ἐγκατέλειπε scriptum videtur. H.

De loco Eupolideo vid. Wyttenbach. ad Plutarch. de S. N. V. p. 7. sqq. Ἐγκατέλειπε habet et Diodor. Sic. T. I. p. 505. S.

18 *Verum — brevitate* Rom. *Pericli verum huic ipsi nec illa nec illud brevitate.* Graeca desunt: *Periclis* vero nomen ex glossa esse apparet. H.

Delendum *Pericli*, quod ex glossa invectum, aliis in libris alium locum occupavit. S.

brevitate vel velocitate) His recte Plinius putat illud τάχος absolvi. Sic Dionysius Hal. Ep. 2. ad Amm. et in Iud. Thucyd. τὸ τάχος τῆς σημασίας, vel τῆς ἀπαγγελίας Thucydidi tribuit, quendam vigorem significans sententiarum, qui e concinnae brevitatis studio oritur. Et Demetrius de Eloc. §. 137. τὸ τάχος opponit τῷ μηκυνομένῳ, et τῇ συντομίᾳ, brevitati, tribuit. Deinde et velocitas illa et celeritas dicendi, quam Cic. Or. 16. *flumen verborum* et *volubilitatem* dicit, τάχος Graecis appellatur. Ita Dionys. Compos. Cap. 20. versibus homericis propter numerum dactylicum celeriter decurrentibus τὸ τάχος ἀπαγγελίας tribuit, στηριγμοὺς opponens, et ἐγκαθίσματα, quae Cicero l. c. *distincta* et *interpuncta intervalla, meras*, et *respirationes* vocat. Sed eodem pertinet impetus ille dicendi, qui fulminis ritu omnia disiicit, et cum gravi affectu oratoris coniunctus est. Quo sensu τὰ τάχη tribuunt Demosthenі Dionys. Iud. Thucyd. Cap. 53. et Longin. 12. Itaque recte *utramque* Plinius *differre* dicit. Nempe *brevitas* in elocutione et tractatione, *velocitas* in pronuntiandi impetu maxime cernitur, quo verba cito transcurrunt. Illi *copiam dicendi* et *spatium*, huic illam commorationem tribuit, qua quis *non pungit*, sed *infigit*, quo sensu Graeci ἐπιμονὴν, διατριβὴν, ἐγχρονισμὸν dixerunt. E.

Fusius haec vir doctissimus in Lex. Technol. Graec. Rhet. v. τάχος disputavit. S.

facultate) dicendi, eloquentia. Sic *potens* absolute dictum Latinis recentioribus; ut Graecis aevi inferioris δύναμις, δυνατός. Vid. Kuster. ad Argum. Nub. Aristophan. S.

copiam — desiderant) Rom. *copiam dicendique spatium desiderat.* H.

Desiderat etiam Excerpta Brummeri. S.

desiderant: relinquere vero aculeum in audientium animis is demum potest, qui non pungit, sed infigit. Adde, quae aeque de eodem Pericle co- 19 micus alter,

Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non enim amputata oratio et abscissa, sed lata, et magnifica, et excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat ac miscet. Optimus tamen modus est. 20 Quis negat? Sed non minus non servat modum, qui infra rem, quam qui supra; qui adstrictius, quam qui effusius dicit. Itaque audis frequenter, ut 21 illud, *immodice et redundanter*, ita hoc, *ieiune et infirme*. Alius excessisse materiam, alius dicitur non implesse. Aeque uterque, sed ille imbecillitate, hic viribus peccat: quod certe etsi non limatioris, maioris tamen ingenii vitium est. Nec 22 vero, quum haec dico, illum Homericum ἀμετροεπῆ probo, sed hunc,

relinquere — aculeum) Ab apibus et vespis desumta videtur metaphora, quarum relictus in vulnere aculeus inquietat et solicitos habet eos, quos pupugere. *G.*

Verissime Gesnerus, quem Gierigius audire debebat, parum perspecte de stimulo cogitans aurigarum, audientesque iumentis comparans. Plato Phaedon. cap. 40. p. 386. ed. Fischer. παντὶ λόγῳ ἀντιτείνετε, εὐλαβούμενοι, ὅπως μὴ ἐγώ, ὑπὸ προθυμίας ἅμα ἑαυτόν τε καὶ ὑμᾶς ἐξαπατήσας, ὥσπερ μέλιττα τὸ κέντρον ἐγκαταλιπὼν, οἰχήσομαι. *S.*

19 *Adde — Pericle*) Rom. *Adde quae de eodem Pericle.* Illud *aeque* in vulg. potest abesse. *H.*

Immo debet abesse. Recte omiserunt Cortius et Gierigius. *S.*

comicus alter) Aristophanes loco, quem modo laudavimus, ad quem Kusterus docet, qui praeterea veteres eius elogii an reprehensionis? mentionem fecerint. Dicimus et nos aliquid ad Quinctil. 2, 16, 19. Translationem Latinam ipse tradit Secundus. *G.*

abscissa) Cortius ex Medic. *abscisa*. Vid. Interpret. ad Liv. 44, 5, 5. *S.*

omnia denique perturbat ac miscet) ξυγκυκᾷ. Haec Plinius, ut ingentem vim orationis latae, magnificae, excelsae ostenderet, parum ceteroqui curans, bonane sit an pessima res *omnia perturbare*. Id si curasset, ipsum Aristophanis locum omittere debuisset. *S.*

20 *Optimus tamen* etc.) Suspicor, Plinium scripsisse: *At optimus tamen modus est. Quis negat? Sed* etc. Sic Cicero Epist. 9, 6. pag. 242. Ernest. *At in perturbata republica vivimus. Quis negat? Sed* etc. *S.*

21 *ille imbecillitate*) *Ille* ad propinquius refertur, *hic* ad remotius: quod saepe fieri, passim a viris doctis adnotatum. *G.*

22 ἀμετροεπῆ) Thersiton, Il. β, 212. *immoderatum verbo-*

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν·
non quia non et ille mihi validissime placet,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως·
si tamen detur electio, illam orationem similem nivibus hibernis, id est, crebram, adsiduam et
23 largam, postremo divinam et coelestem, volo. At est gratior multis actio brevis. Est; sed inertibus, quorum delicias desidiamque, quasi iudicium, respicere ridiculum est. Nam si hos in consilio habeas, non solum satius est breviter dicere, sed
24 omnino non dicere. Haec est adhuc sententia mea, quam mutabo, si dissenseris tu; sed plane, cur dissentias, explices rogo. Quamvis enim cedere auctoritati tuae debeam, rectius tamen arbitror, in tanta re, ratione quam auctoritate su-
25 perari. Proinde, si non errare videor, id ipsum, quam voles brevi epistola, sed tamen scribe; confirmaveris enim iudicium meum: si erravero,

rum. Alterum de Ulysse dixit poëta Il. γ, 222.: tertium de Menelao ibid. 214. Ad quem locum ostendit Clarkius, ut passim triplicem charactera dicendi in Homericis personis describi doceant veteres. Instar omnium est Quinctil. 12, 10, 64. *G.*

Cod. Medic. miro lapsu ἀμαρτοεπῆ. Thersites ἀμετροεπής· Aiax ἀμαρτοεπής, Il. ν, 824. ubi in libris, si fides Barnesio, in alteram partem peccatum. *S.*

Καὶ ἔπεα κ. τ. λ.) Rom. νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμέρησιν. Scribe χειμερίῃσιν, ut apud Homerum legitur, non χειμερίοισιν. *H.*

Ibi et alterum in libris repertum: sed χειμερίοισιν ab Ionismo Iliadis abhorret. *S.*

placet) immo *placeat*, ut Cortiana et Gierigiana. *S.*

crebram, adsiduam et largam) Bene Cortius ex libris: *crebram, et adsiduam, et largam.* *S.*

Rom. *id est crebram et assiduam, sed et largam.* *H.*

23 *Est; sed inertibus*) Rom. *Est quidem, sed inertibus.* *H.*

Inepta huius particulae additione librarii aeque frequenter peccarunt ac primi scriptorum veterum editores, quos innumeris locis hanc vocem interposuisse, ubi in Mstis non conspiciatur, vere monet Drakenb. ad Liv. Epit. L. 55. *S.*

quasi iudicium) tanquam normam et regulam, quam in agendo et dicendo sequi debeamus. *E.*

Immo *iudicium* h. l. pro *iudicibus* dicitur. Sic et Cicero. Vid. Clav. Cicer. h. v. *S.*

24 *auctoritati tuae debeam*) Rom. *auctoritati debeam tuae.* *H.*

Placet hic ordo. *S.*

25 *confirmaveris — erravero*) Rom. *confirmabis enim iudicium meum: si errare.* Hoc malo. *H.*

Accedo. *Erravero* natum ex infinitivo glossaque *vero* coalitis. *S.*

longiſſimam para. Num corrupi te, qui tibi, ſi mihi accederes, brevis epiſtolae neceſſitatem, ſi disſentires, longiſſimae impoſui? Vale.

XXI.

Servos conſilio Paterni emtos, decentes eſſe ſcribit: ut frugi ſint, optat.

C. PLINIVS PLINIO PATERNO SVO S.

Ut animi tui iudicio, ſic oculorum plurimum tribuo: non quia multum, (ne tibi placeas) ſed quia tantum, quantum ego, ſapis: quamquam hoc quoque multum eſt. Omiſſis iocis, 2 credo decentes eſſe ſervos, qui ſunt emti mihi ex conſilio tuo. Supereſt, ut frugi ſint: quod de venalibus, melius auribus, quam oculis, iudicatur. Vale.

XXII.

Ariſtonis, quem laudat, diuturna valetudine in urbe ſe detineri ſcribit.

C. PLINIVS CATILIO SEVERO SVO S.

1 Diu iam in urbe haereo, et quidem attonitus. Perturbat me longa et pertinax valetudo Titi Ariſtonis, quem ſingulariter et miror et diligo. Nihil

Num corrupi te) Num forte feci, ut praeter animi tui ſententiam ſecundum me des iudicium? Iſta enim lege, quam tibi tuli, males fortaſſe brevi epiſtola ſecundum me pronuntiaſſe, quam mihi contradicendo moleſtiam longae epiſtolae ſcribendae ſubire. Eſt autem hic dolus ſuaviſſimus et maxime amabilis, quo cogit Tacitum, quidquid ſentiat, longiſſima epiſtola reſcribere, ne accuſationi locum det, maluiſſe adſentari quam longam epiſtolam ſcribere. *G.*

neceſſitatem — impoſui) Gierigius: „Formula *neceſſitatem* „*impoſui* proprie non convenit „niſi *longiſſimae*, ſed, ut fit, „accommodata etiam eſt *brevi*." Quidni etiam brevi proprie conveniat? Modo legimus: *quam voles brevi epiſtola, ſed tamen ſcribe.* Id qui alterum iubet, neceſſitatem ei imponit literarum quamvis brevium. *S.*

est enim illo gravius, sanctius, doctius: ut mihi non unus homo, sed literae ipsae omnesque bonae artes in uno homine summum periculum adire videantur. 2 Quam peritus ille et privati iuris et publici! Quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenet! Nihil est, quod discere velis, quod ille docere non possit: mihi certe, quoties aliquid abditum quaero, ille thesaurus est. 3 Iam quanta sermonibus eius fides! quanta auctoritas! quam pressa et decora cunctatio! Quid est, quod non statim sciat? Et tamen plerumque haesitat, dubitat, diversitate rationum: quas acri magnoque iudicio ab origine caussisque primis repetit, discernit, expendit. 4 Ad haec quam parcus in victu! quam modicus in cultu! Soleo ipsum cubiculum eius, ipsumque lectum, ut imaginem quandam priscae frugalitatis, 5 adspicere. Ornat haec magnitudo animi, quae nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam

XXII, 2 *exemplorum — antiquitatis*) Praecipua pars doctrinae veteris, inprimis oratoriae, ut quis historiarum, et omnis antiquitatis scientia polleret. Cic. Or. 1, 5. *Tenenda est oratori omnis antiquitas exemplorumque vis. E.*

quod discere velis) Plures Cortii libri *quod doceri velis.* Placet. *Discere* interpretamentum videtur. *S.*

3 *pressa — cunctatio*) Quae premit, reprimit aliquamdiu sententiam, nec statim, vixdum cognita re, pronuntiat. cf. 9, 9, 2. *G.*

Puto Gesnerum bene sensum vidisse. Nam quod alii *modestiam* explicant, nonne id ipsum modestiae est, premere, reprimere sententiam, id quod ipse Plinius mox dicit *haesitare, dubitare, diversitate rationum.* Nolim ego cum Gierigio nunc conferre illa loca, in quibus *pressum stilum,* vel *orationem* veteres dixere. Nam in his omnibus, quae *pressa* dicuntur, magis brevitatem, copiae et abundantiae oppositam, quam modestiam, declarant. Cf. quae diximus ad ep. 16, 4. *E.*

Pressa et decora cunctatio non est *brevis*, ut Cortio visum; sed *quae sententiam aliquamdiu reprimit*, ut Gesnero placet; vel *modesta*, ut Cellario, quem immeritum reprehendit Cortius. Ita stilus *pressus demissusque* epist. VIII, 5. *parcior et pressior* lib. VIIII. ep. XVIIII. 6. Vide eundem Gesnerum ad Quintil. lib. X. cap. I. 46. *H.*

4 *ipsum cubiculum*) In Gesneriana, sequace Gierigiana, post *ipsum* inepte incidebatur. *S.*

ipsumque lectum) in quo iam quidem *cubat*, vel decumbit potius aeger, sed alias etiam, dum legit, dictat, studet: ab hac enim re dicta *cubicula*, non dormitoria modo, sed etiam diurna. *G.*

refert: recteque facti, non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. In summam, non 6 facile quemquam ex istis, qui sapientiae studium habitu corporis praeferunt, huic viro comparabis. Non quidem gymnasia sectatur aut porticus, nec disputationibus longis aliorum otium suumque delectat: sed in toga negotiisque versatur: multos advocatione, plures consilio iuvat. Ne- 7 mini tamen istorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine, etiam primo loco cesserit. Mirareris, si interesses, qua patientia hanc ipsam valetudinem toleret, ut dolori resistat, ut sitim differat, ut incredibilem febrium ardorem immotus opertusque transmittat. Nuper me paucosque mecum, 8 quos maxime diligit, advocavit: rogavitque, ut

6 *In summam*) Rom. *in summa*, non *in summam*, ut oraculi sui auctoritate Cortius edidit. Nusquam aliter Plinius. Sequitur: *non facile quemquam ex istis, qui sapientiae studium habitu corporis praeferunt, huic viro comparabis*. Fortasse *compararis:* quamquam et Cortius *comparabis* retinet. *H.*

habitu corporis) Barba, severitate supercilii, pera, pallio, baculo etc. *G.*

gymnasia — aut porticus) Quae loca obire solebant professione philosophi ad captandam, quae confluere eo soleret, iuvenum et otiosorum turbam. Notum, Gymnasii nomen tandem plane cessisse literariis ludis; Porticum autem (στοὰν) Zenonis sectae nomen dedisse. *G.*

advocatione) Praesentia in foro ac patrocinio etiam: consilia domi impertiro licet. *G.*

7 *fortitudine, etiam primo loco cesserit*) Haec interpunctio aliud dicentem facit Plinium, atque is voluit. Nam ex eius mente scribendum, *fortitudine etiam, primo loco cesserit*. Ceteras virtutes in docto homine inesse, minus incredibile: fortem vero eumdem dici posse, non omnes concedunt. Id vero probat summa doloris patientia, qua valetudinem istam toleret. *H.*

Longe praestat haec ratio alteri, quam sequitur et Gierigius, hunc locum sic interpretans: etiamsi sint philosophi summa dignitate. Mox Plinius de admirabili illa Aristonis fortitudine: *Id ego arduum in primis, et praecipue laude dignum puto. S.*

ut sitim differat) Quantum in febri tormentum sit sitis, heu nimis saepe plerique experiuntur. Nec Germanis tantum hoc obiicitur, ferre illos sitim nequire: sed Epictetus hoc maximum profectus experimentum commendat, Enchir. c. 70. διψῶν ποτε σφοδρῶς ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον — —. Quantum etiam sit in eo, ut *febrium ardorem* et sudores, qui non minus extra corpus inquietant, quam intus iactatur aestuantis sanguinis motibus, aliquis *immotus opertusque transmittat*, et quam parum ad eam rem vulgaris philosophia prosit, noverunt clinici. *G.*

medicos consuleremus de summa valetudinis, ut, si esset insuperabilis, sponte exiret e vita: sin tantum difficilis et longa, resisteret maneretque. 9 Dandum enim precibus uxoris, dandum filiae lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne spes nostras, si modo non essent inanes, voluntaria morte desereret. Id ego arduum in primis, et praeci-10 pua laude dignum puto. Nam impetu quodam et instinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare vero et caussas eius expendere, utque suaserit ratio, vitae mortisque consilium suscipere vel ponere, ingentis est ani-11 mi. Et medici quidem secunda nobis pollicentur: superest, ut promissis deus adnuat, tandemque me hac solicitudine exsolvat, qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est, libellos et pugillares, studiosumque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere aut adsidenti vacat, aut 12 anxio libet. Habes, quid timeam, quid optem, quid etiam in posterum destinem: tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, invicem nobis, sed laetioribus epistolis, scribe. Erit confusioni meae non mediocre solatium, si tu nihil quereris. Vale.

8 *insuperabilis*) *inexsuperabilis* Rom. non tantum, sed etiam Brummer. A. et Arnzen. *H.* Praefero *inexsuperabilis*. Livius 8, 7, 8. *Movet ferocem animum iuvenis seu ira, seu detrectandi certaminis pudor, seu inexsuperabilis vis fati.* Proprio sensu saepissime in Livio reperias. Vid. Drakenb. ad 21, 30, 7. quo loco eadem in libris confusio. Secundus infra 5, 9, 2. simili composito in simili re: *interest quam maturissime inexplicabili morbo liberari.* *S.*

10 *vitae — ponere*) *vitae mortisque consilium vel suscipere vel ponere* Rom. et Brumm. A. Male alterum *vel* vulgo omittitur. *H.*

11 *Et medici — pollicentur*) Rom. *Et medici quidem secunda pollicentur*, sine *nobis*. *H.*

adsidenti) scil. aegro. Plene Livius 21, 53, 6. *S.*

12 *Habes, quid timeam* etc.) Nihil hic libri variant: recte. Vid. egregiam I. Fr. Heusingeri notam ad Cicer. de Offic. p. 387. *S.*

XXIII.

Consulenti, an tribunum plebis caussas agere deceat, respondet, se, quum tribunus esset, abstinuisse propter certas, quas adfert, rationes.

C. PLINIVS POMPEIO FALCONI SVO S.

Consulis, an existimem te in tribunatu caussas agere decere. Plurimum refert, quid esse tribunatum putes; inanem umbram, et sine honore nomen, an potestatem sacrosanctam, et quam in ordinem cogi ut a nullo, ita ne a se quidem deceat. Ipse quum tribunus essem, erraverim fortasse, qui me esse aliquid putavi, sed tanquam essem, abstinui caussis agendis: primum quod deforme arbitrabar, cui adsurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus sedentibus stare; et qui iubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici; et quem interfari nefas esset, hunc etiam convicia audire; et, si inulta pateretur, inertem, si ulcisceretur, inso- 2

XXIII, 1 *quid esse tribunatum putes*) Rom. *quid esse tribunum putes*. Sic etiam n. 5. *quid esse tribunum*. *H.*

inanem umbram) Ut sane re ipsa tum erant Magistratuum omnium nomina, cum omnia imperatores ad se traxissent. Et incidit Tribunatus Plinii in Domitiani imperium, civilitatem postea revocavit Traianus. *G.*

umbram — nomen) Graecorum σκιὰ et ὄνομα. *S.*

in ordinem cogi) Formula solemnis, qua saepe apud Livium queruntur tribuni iniuriam sibi illatam, vel parum reverenter habitam vim suam. v. g. 25, 3 et 4. 43, 16. quo posteriore loco illud in primis apparet, non parendo etiam *in ordinem cogi* tribunos. Qui nempe *in ordinem cogit* aliquem, pro privato eum tractat, nec potestatem illius agnoscit: hoc ipse noster Secundus indicat deinde f. 3. Idem enim significat *in ordinem se cogere*, et *eiurato quasi magistratu privatum se facere*. *G.*

2 *qui me esse aliquid putavi*) Rom. *qui me aliquid putavi*. Plures sunt codices, in quibus *esse* desideratur. *H.*

omnibus sedentibus stare) Dicentis ille nimirum habitus, quem sibi tamen dedecori esse ne Tullius quidem putavit, qui in Consulatu pro Murena aliisque diceret. *G.*

clepsydra) Quoties nimirum illa significaret, consumtum esse tempus, quod ad dicendum ipsi attributum esset. Res nota. Vid. infra 4, 9, 9. it. 6, 2, 5 et 7. *G.*

Rom. *huic silentium clepsydra indicere*, ut et Medic. ut subintelligatur *aliquem*. *H.*

convicia audire) Haec nimirum fori antiqui licentia, qua

3 lentem videri. Erat hic quoque aestus ante oculos, si forte me appellasset, vel ille cui adessem, vel ille quem contra, intercederem, auxilium ferrem, an quiescerem sileremque, et quasi eiurato 4 magistratu privatum ipse me facerem. His rationibus motus, malui me tribunum omnibus exhi-5 bere, quam paucis advocatum. Sed tu (iterum dicam) plurimum interest, quid esse tribunatum putes; quam personam tibi imponas, quae sapienti viro ita aptanda est, ut perferatur. Vale.

XXIV.

Hispano Tranquillum commendat in emendo agello.

C. PLINIVS BEBIO HISPANO SVO S.

Tranquillus, contubernalis meus, vult emere agellum, quem venditare amicus tuus dicitur.

liceret maledicere adversario. Vid. Quinctil. 12, 9, 8. *G.*

3 *appellasset, — intercederem, auxilium ferrem)* Verba omnia solemnia, explicata proinde et illustrata a Brissonio lib. 2. p. 271. *G.*

vel ille — ferrem) Rom. *vel ille, cui adessem, vel ille contra quem; intercederem et auxilium ferrem.* Bona lectio, dummodo rectius, quam a Cellario et aliis pluribus factum, interpungatur. *Quem contra* tamen non muto. Cicer. Philipp. II. cap. VIII. 2. *quem contra dicit.* Lactant. lib. VI. c. XVII. 4. *quos contra disputat. H.*

Revocanda copula ante *auxilium*, quam perversa interpunctio expulerat. *S.*

4 *me tribunum omnibus exhibere*) intercedendo, si quis appellasset, auxilioque ferendo. Nulla hic dilogia. *S.*

5 *ut perferatur)* Ad finem usque, etiam difficultatibus oblatis, feratur. Iam laudavit Cortius elegantem Ciceronis locum pro Rosc. Am. c. 4. *Id quod suscepi, quoad potero, perferam.* Et notum est, *perferre legem* dici eum, si quis obiectis difficultatibus tamen tulerit, et ut valeret, effecerit. *G.*

XXIV *BEBIO*) Scribendum cum cod. BAEBIO. Nota gens Baebia ex libris veterum, lapidibus literatis, nummis. Similis confusio in ὄρος Βαίβιον, Βέβιον, de Vesuvio. *S.*

1 *venditare*) simpliciter *velle vendere, venalem habere.* Vid. Vossium de Analog. L. III. p. 173. qui locum Plinianum, nisi operarum culpa est, negligentius transscripsit. Add. eund. in Etymolog. L. L. v. *Vendo.* Diminutivi *agellus* cum verbo *venditare* coniunctio qua gratia commendetur, hebetior sum, quam ut videam. *G.*

amicus tuus) Is qui esset, non ignorabat Baebius: ut non mirer, nomen omissum esse. *G.*

Rogo cures, quanti aequum est, emat: ita enim 2 delectabit emisse. Nam mala emtio semper ingrata est, eo maxime, quod exprobrare stultitiam domino videtur. In hoc autem agello (si modo 3 adriserit pretium) Tranquilli mei stomachum multa solicitant, vicinitas urbis, opportunitas viae, mediocritas villae, modus ruris, qui avocet magis quam distringat. Scholasticis porro dominis, 4 ut hic est, sufficit abunde tantum soli, ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem, unamque semitam terere, omnesque viticulas suas nosse et numerare arbusculas possint. Haec tibi 5 exposui, quo magis scires, quantum ille esset mihi, quantum ego tibi debiturus, si praediolum istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, ut poenitentiae locum non relinquat. Vale.

2 *ingrata, est*) *est* Cortius recte expunxit optimi codicis auctoritate. Innumeris locis sedulitas librariorum inepta verbum substantivum invexit. Vid. Drakenb. ad Liv. 1, 3, 3. *S.*

3 *In hoc autem agello*) Rom. *In hoc agello*, sine *autem*. *H.*

stomachum multa solicitant) multa sunt, quae cupiditatem emendi iniiciant. *E.*

avocet — distringat) cuius cultura animum magis recreet, quam curis solicitet; bene Gierig. cf. Epist. 1, 3, 2. et 8, 23. *E.*

Sic iam Cortius: „*Avocet* ab „aliis negotiis, quibus dominus „distringitur, et removeat, adeo„que recreet et reficiat." *S.*

4 *Scholasticis porro dominis*) Ita et Rom. *H.*

Scholastici, in umbra scholarum versantes, declamantes et eloquentiae studiosi. Vid. Epist. 3. *E.*

Glossa, in textum adeo illata, haud incommode *studiosis* explicat. Cf. Gifan. Observ. L. L. p. 437. ed. Altenb. ubi quae Otho exempla adscripsit, laudare occupaverat Cortius ad Plin. 2, 3, 5. *S.*

reptare per limitem) ut Horat. Epp. 1, 4, 4. *silvas inter reptare salubres*. *G.*

5 *quo magis — praediolum*) Rom. *quo magis scires, quantum etiam ille mihi, ego tibi debiturus sim, si praediolum*. Sed hoc *etiam* factum credo ex *esset*, postea vero *sim* a librariis accessisse: ordinem verborum vulgato praefero. *H.*

LIBER SECVNDVS

I.

Verginii Rufi, V. Cl. funus praedicat, ipſumque laudibus pro merito ornat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Poſt aliquot annos inſigne, atque etiam memorabile populi Romani oculis ſpectaculum exhibuit publicum funus Verginii Rufi, maximi et clariſ-
2 ſimi civis, perinde felicis. Triginta annis gloriae ſuae ſupervixit. Legit ſcripta de ſe carmina, legit hiſtorias, et poſteritati ſuae interfuit. Perfunctus eſt tertio conſulatu, ut ſummum faſtigium privati hominis impleret, quum principis noluiſ-
3 ſet. Caeſares, quibus ſuſpectus, atque etiam inviſus virtutibus fuerat, evaſit: reliquit incolumem optimum atque amiciſſimum, tanquam ad hunc
4 ipſum honorem publici funeris reſervatus. An-

I, 1 *Verginii Rufi*) *Virginii Rufi* Rom. et Medic. *H.*
Quod nec ipſum malum. Cortius bene comparat *Vergilius, Virgilius*. Vid. Virgilii Hiſtoria deſcripta per COSS. a Carolo Ruaeo init. *S.*

perinde felicis) Non minus felicis, quam magni et clari. Quidam, *et proinde felicis*, ut hoc ſibi velit, ob id ipſum felicem eſſe, quod talis etiam mors et tale funus eum conſecutum ſit. *G.*

2 *gloriae ſuae ſupervixit*) Longe alio ſenſu, quam nos: *ſeinen Ruhm überleben*, ut ridicule vertit Schellerus. *S.*

Legit ſcripta de ſe carmina) Rom. *Legit ſcripta de ſe garaunia*. *H.*

cum principis noluiſſet) Poſt Neronis interitum, Tac. H. 2, 8. iterum poſt Othonem, idem H. 2, 51. Add. noſter infra 9, 19, 1. *G.*

3 *optimum*) Nervam, quod ſeries vitae noſtri docet et Faſti. Eſt enim ſuffectus Verginio Tacitus. Alioqui Traianum *optimum* quaſi ſuo nomine dici conſtat. Verum hoc nomen etiam Nervae tribuit noſter Paneg. 89, 1. vid. Vonck. Obſſ. miſc. c. 15. p. 90. *G.*

ad hunc — reſervatus) Rom.

num tertium et octogesimum excessit in altissima tranquillitate, pari veneratione. Usus est firma valetudine: nisi quod solebant ei manus tremere, circa dolorem tamen: aditus tantum mortis durior longiorque, sed hic ipse laudabilis. Nam 5 quum vocem praepararet, acturus in consulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat grandiorem, et seni et stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum consequitur colligitque, per laeve et lubricum pavimentum, fallante vestigio, cecidit, coxamque fregit, quae parum apte collocata, reluctante aetate, male coiit. Huius viri 6 exsequiae magnum ornamentum principi, magnum seculo, magnum etiam foro et rostris adtulerunt. Laudatus est a consule Cornelio Tacito: nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit, laudator eloquentissimus. Et ille quidem plenus annis 7 abiit, plenus honoribus, illis etiam quos recusavit: nobis tamen quaerendus ac desiderandus est, ut exemplar aevi prioris: mihi vero praecipue, qui illum non solum publice, sed etiam privatim,

ad hunc ipsum honorem publici funeris reservatum. Verior est vulgata. *H.*

5 *acturus — principi gratias*) Solemne tum fuisse, ut gratias ageret Consul Principi, vel ex Pliniani panegyrici principio constat. Add. 3, 18, 1. *G.*

Hunc dum consequitur) Rom. *Hunc dum sequitur. H.*

Dum librum delabentem prosequitur corpore ad terram prono, ut arripiat et sustollat. Ornata vox, quae rem quasi pingit, et sensibus admovet. *E.*

reluctante aetate) Nota res est, in senibus ossium fracturas *male coire*, h. e. difficulter sanari membris aptandis, praesertim ubi haec *parum apte collocata* sunt, *schlecht eingerichtet. E.*

Collocare de ossium fracturis proprium. Plene Celsus 8, 7. *ubi ea* (maxilla fracta) *in suam sedem collocata est. S.*

6 *nam hic — accessit*) Rom. *nam hic eius supremus felicitati calculus adcessit. H.*

7 *nobis tamen quaerendus*) *Sic omnes libri. Cum tamen *quaerere* vel *requirere* et *desiderare* eandem plane vim habeant, vide an melius legi possit, *querendus. G.*

Immo vero non eandem vim illis verbis esse, intelligitur ex Epist. 6, 2. In *desiderare* plus est, quam in *quaerere. E.*

ut exemplar aevi prioris) Rom. *ut exemplar vitae prioris*, ut Cortii codices. Proxima verba, *sed etiam privatim*, in Rom. non magis adsunt, quam in melioribus codicibus, eaque merito reciduntur. *H.*

8 quantum admirabar, tantum diligebam; primum quod utrique eadem regio, municipia finitima, agri etiam possessionesque coniunctae: praeterea quod ille tutor mihi relictus, adfectum parentis exhibuit. Sic candidatum me suffragio ornavit: sic ad omnes honores meos ex secessibus adcucurrit, quum iam pridem eiusmodi officiis renuntiasset: sic illo die, quo sacerdotes solent nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me 9 semper nominabat. Quin etiam in hac novissima valetudine veritus, ne forte inter quinqueviros crearetur, qui minuendis publicis sumtibus iudicio senatus constituebantur, quum illi tot amici senes consularesque superessent, me huius aetatis, per quem excusaretur, elegit, his quidem verbis, 10 *etiamsi filium haberem, tibi mandarem.* Quibus ex caussis necesse est, tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam: si tamen fas est aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri 11 mortalitas magis finita quam vita est. Vivit enim, vivetque semper, atque etiam latius in memoria hominum et sermone versabitur, postquam ab 12 oculis recessit. Volui tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione de-

8 *praeterea — — ornavit*) *Praeterea, quod ille mihi tutor relictus*, [hoc ordine Rom.] *adfectum parentis exhibuit; sic candidatum me suffragio ornavit.* Ita rectius interpungi puto, quam vulgo. *H.*

ille mihi tutor relictus in aliis quoque libris obvium, ordine profecto ad sensum aurium iucundiore. Ceterum bona interpunctio Gesnerianae. *S.*

ex secessibus adcucurrit) Ut Atticus, qui urbana officia amicis ut praestaret, ventitare Romam solebat. *G.*

illo die, quo sacerdotes) Augures intelligit. Vid. 4, 8, 3. Certum diem et solemnem huic rei destinatum dicere non habeo; nam quod Ovidium et Tacitum hic laudant, de Kalendis Ianuariis, nihil ad hanc rem. Neque ita locutus esset Plinius, si has intellexisset. *G.*

9 *Quin etiam — valetudine*) Rom. *Qui etiam in h. n. v. H.*

Multum praestat *quin etiam*. *S.*

per quem excusaretur) Quem quasi vicarium suae operae atque muneris daret, ut hodie, qui deprecantur militiam: et olim in Romana republica senes grandaevi, qui magistratum suscipere nollent: hoc enim esse *excusari*, apud ICtos praesertim, constat. *G.*

fixus est. Verginium cogito, Verginium iam vanis imaginibus, recentibus tamen, audio, adloquor, teneo: cui fortasse cives aliquos virtutibus pares et habemus et habebimus; gloria neminem. Vale.

II.

Accusat Paullinum negligentiae literarum.

C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Irascor: nec liquet mihi, an debeam; sed irascor. Scis, quam sit amor iniquus interdum, impotens saepe, μικραίτιος semper. Haec tamen caussa magna est, nescio an iusta: sed ego tanquam non minus iusta quam magna sit, graviter irascor, quod a te tamdiu literae nullae. Exorare 2 me potes uno modo, si nunc saltem plurimas et longissimas miseris. Haec mihi sola excusatio vera, ceterae falsae videbuntur. Non sum auditurus, *non eram Romae*, vel *occupatior eram*. Illud enim nec dii sinant, ut, *infirmior*. Ipse 3 ad villam partim studiis, partim desidia fruor: quorum utrumque ex otio nascitur. Vale.

III.

Isaeum rhetorem laudat, et Nepotem, ut illum audiat, adhortatur.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Magna Isaeum fama praecesserat: maior inventus

12 *recentibus*) tam vividis, ut Verginius ipse adstare mihi videatur. Bene Gierigius contulit Ep. 4, 9, 12. iudicum *erecti animi et recentes*. Liv. 21, 52. *recentis animi consul*. E.

II, 1 μικραίτιος) Qui parvis rebus et caussis ad accusandum et expostulandum movetur. G. *Impotens* autem est, qui sibi non imperat, temere et importune erumpit. E.

2 *Exorare me potes uno modo*) Ita et Rom. melius, quam Medic. *exora me*, quod tamen Cortio placere potuit. H.

3 *ut*) scil. *audiam*. Sanissima vulgata. S.

est. Summa est facultas, copia, ubertas: dicit semper ex tempore, sed tanquam diu scripserit. Sermo Graecus, immo Atticus: praefationes tersae, graciles, dulces; graves interdum et erectae. 2 Poscit controversias plures, electionem auditoribus

III, 1 *facultas*) vid. ad 1, 20, 18. *S.*

dicit semper ex tempore) Quomodo conciliabimus Plinio Philostratum, qui de vitis Sophist. 1, 20, 2. negat ex tempore Isaeum hunc dixisse? Haec enim sententia erit, sive cum Oleario legas τὰς δὲ μελέτας ὡς αὐτοσχεδίους ἐποιεῖτο, ἀλλ' ἐπεσκεμμένας τὸν ἐξ ἕω εἰς μεσημβρίαν καιρόν· sive cum aliis τὰς δὲ μελέτας οὐκ αὐτοσχ. κ. τ. λ. quae verior mihi lectio videbatur, et praeterea putabam legendum, ἐπεσκεμμένος. Sed ἐσκεμμένα etiam passive in tali re Lucian. Pseudolog. p. 436, 1. De extemporalitate viri forte fucus factus est Secundo a gloriosulo homine. *G.*

Immo rectius legitur ὡς αὐτοσχεδίους. Philostratus enim, ut bene monuit Gierigius, dicit Isaeum disputationes suas venditasse quidem tanquam subito natas, sed commentatum esse toto antemeridiano tempore. Ita omnes veteres rhetores facere solitos Hermogenes notavit: γράψαντες γὰρ πάντες ὑποκρίνονται σχεδιάζειν. Plura eiusmodi congessit Cresoll. Theatr. Rhet. p. 211. *E.*

Accedo Gesnero veterem in Philostrato lectionem οὐκ αὐτοσχεδίους tuenti. *S.*

praefationes illas puto, quibus sub initia disputationum utebantur; in quo genere exstat προλαλιὰ una alteraque Luciani. Sic ponit etiam 4, 11, 14. *G.*

graves et erectae) Ad argumentum pertinent ista maioris momenti, de rep. praesertim, ingenuamque qua tractatur libertatem. Sic noster de avunculo suo 3, 5, 5. *Quum omne studiorum genus paullo liberius et erectius periculosum servitus fecisset. G.*

Immo vero series orationis postulare videtur, ut *graves* et *erectas* ad dicendi potius genus splendidum et magnificum referamus, et *gracilibus* oppositas putemus, praesertim cum, bene monente Gierigio, illa argumenta praefationum fuisse vix videantur. Nempe in praefationibus suas res agebant, vel captatione benevolentiae auditorum animos praeparabant. Vid. Cresoll. Theatr. Rhet. Lib. 4. 8. p. 414. *E.*

2 *Poscit — — incipit*) Rom. *Poscit controversias plures, electionem auditoribus permittit, saepe etiam imparatus esurgit.* [Lego *consurgit*, quod in hoc exemplari saepe *c* scriptum est pro *con*, et *consurgere* Plinio placuit. lib. IIII. ep. VIIII. 18. lib. VIIII. ep. XIII. 18] *amicitur, incipit.* Vulgo editur *saepe etiam partes: surgit.* Intelligunt partes accusandi vel defendendi: eas vero qui *permittit*, non eligendas, sed agendas concedit; quod Plinius hic dicere noluit. Vide ergo, an Romana lectio, quam nemo antea in medium attulit, melior sit, si ita interpungas: *electionem auditoribus permittit saepe; et iam* [id est, *statim*] *imparatus consurgit.* Sed *etiam* potius ex syllaba *im* factum et supervacaneum esse suspicor. Nihil tamen vulgatae lectioni derogo. *H.*

Ad Romanam lectionem accedit *paratus* librorum nonnullorum pro *partes.* *S.*

Poscit controversias) Si *ponit* legas, quod vult, post alios, Gisb. Cuperus Obs. 3, 20, in-

permittit, saepe etiam partes: surgit, amicitur, in-

iri possit ratio conciliandi cum Philostrato Plinium. Qui enim toto antemeridiano commentatus est, ille optionem dare auditoribus potest ex pluribus, quas posuit, controversiis, quibus nimirum omnibus se paraverit, unam eligendi. Porro quae sint *controversiae*, omnium optime patet ex Senecae, quas habemus, controversiis, h. e. caussis fictis, quas deinde in utramque partem agere tractareque, et illis quasi velitationibus forensi militiae praeparare iuvenes, solebant. G.

Mihi, ex Plinii narratione rem ponderanti, tamen videtur illud *poscit* servandum et defendendum esse. Dicit Isaeum *semper ex tempore dixisse, sed tanquam diu scripserit*; nam antea ei summam *facultatem* dicendi et *copiam* tribuerat. Iam Isaeus se talem gerebat, qualis videri volebat. Ergo *poscit controversias*, ne ipse praeparatus advenisse videatur, et *plures*, ne cum illo auditore, qui quaestionem proposuisset, sibi convenisse videatur. Deinde ut nulla fraudis suspicio relinqueretur, etiam auditoribus aliis rursus inter propositas controversias electionem permittebat. Nam si ipse *posuisset* illas, quamvis ex his unam elegissent auditores, tamen semper talis fuisset, cui se praeparare potuisset. Plane describit Plinius Isaeum talem, quales hodienum sunt, qui apud Italos *Improvisatori* dicuntur, hoc uno diversi, quod carmina ex tempore dicunt, sed ita etiam, tanquam diu scripserint. Accedit, quod illos Sophistas et Rhetores nuspiam legimus quaestiones *posuisse*, sed semper *poposcisse*, ut plane intelligitur ex iis, quae congessit Cresoll. Theatr. Rhet. Lib. 3. Cap. 11. E.

Probabilis disputatio, cui album calculum libens adiicio. Add. Gesner. in Epist. ad I. A. Ernestium, cui item *ponit* placuerat. Gierigius hanc παραδιόρθωσιν in textum adeo intulit, minus verecunde cum Plinio agens, quam a critico ceteroqui tam modesto exspectasses. S.

saepe etiam partes) Vel ea intelligenda est, quam *dispositionem* vocamus hodie: vel hoc, uti dicant auditores, in quam partem velint tractari controversiam, accusarine an defendi? etc. G.

saepe etiam partes) ut dicant auditores, in quam partem velint tractari controversiam, accusarine an defendi. Ita Gesnerus; sed nescio quomodo dubito, an Plinius hoc sensu *permittere auditoribus partes* absolute dixerit. Certe ambigue dixisset: nam quid impedit, quo minus partes controversiarum intelligamus eas, quae exordio, narratione, confirmatione, refutatione, epilogo, constant? Nempe has ego malim nunc intelligi. Est enim haud dubie maioris artis et facultatis, illas partes, quamcunque poscant auditores, in promtu habere, et ordine perturbato statim pertractare, quam accusantis vel defendentis partes sumere. Enimvero Isaeus artem ostentabat. Itaque legendum putem *partis*, sc. electionem permittit auditoribus, ut si velint totius controversiae eam partem maxime tractari, quae habeat narrationem rei factae, vel quae confirmationem argumentorum etc. Haec fiducia non maior est ea, quam notavit Quintil. 10, 7. *Declamatores quosdam perversa ducit ambitio, ut exposita controversia protinus dicere velint: quin etiam, quod est in primis friuolum ac scenicum, verbum petant, quo incipiant.* E.

Partis habent aliquot libri Cortio inspecti ac Brummeri Excerpta. S.

surgit, amicitur) Non ita inepta est haec lectio, ut permutanda sit contra alteram, *iam*

cipit. Statim omnia ac paene pariter ad manum: ſeuſus reconditi occurſant, verba, ſed qualia? quaeſita et exculta. Multa lectio in ſubitis; 3 multa ſcriptio elucet. Prooemiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelſe: poſtremo docet, delectat, adficit; quid maxime, dubites. Crebra νοήματα, ſyllogiſmi circumſcripti et effecti: quod

igitur (in qua errandi occaſionem librario Mediceo dedit *c* ſolemniter in *g* mutatum.) Potius ſervanda lectio optimorum librorum, quae conveniat cum decoro illo oratorio, de quo Quinctil. 11, 3, 156. *Leviter conſurgendum, tum in componenda toga, vel, ſi neceſſe ſit*, ex integro iniicienda, *dumtaxat in iudiciis*, (*apud principem enim et magiſtratus ac tribunalia non licebit*) *paullum eſt commorandum, ut et* amictus *ſit decentior, et paullum ſpatii ad cogitandum.* Noſter 4, 11, 3. *Poſtquam ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum.* Confirmatur hoc utroque loco obſervatio virorum doctorum, Ferrarii Anal. de re veſt. ca 26. et Brouckh. ad Tib. 1, 9, 13. de *amictu* veſtem exteriorem, quale eſt pallium, toga, ſignificante. *G.*

verba, ſed qualia?) Abſciſſo dicendi genere occupat obiectionem. Non mirum eſt, dixerit aliquis, *verba occurſare: φλυαρία* ad hoc ſufficit, et impudentia. Itaque ſubiicit, *ſed qualia?* reſpondet, *quaeſita* h. e. adeo elegantia, ut non ſponte veniſſe, ſed ſtudio exquiſita eſſe dicas. Haec optime conveniunt cum his, quae ex Philoſtrato obſervata ſunt. *G.*

3 *colligit fortiter*) Non dubito Plinium his verbis deſcripſiſſe eam partem orationis, quae Graecis ἀνακεφαλαίωσις, συναγωγὴ, συλλογὴ, Latinis *enumeratio*, et *collectio* dicitur, ut patet e Cic. Brut. 88. nam in ea parte res antea dictae veluti per cumulum et congeriem repetuntur. Huic parti et illud *fortiter* melius convenit. Nam, ut Quintil. 6, 1. ait, *quae enumeranda videntur, cum pondere aliquo dicenda ſunt, et aptis excitanda ſententiis, et figuris utique varianda.* Nempe Plinius Iſaeum ita laudat, ut eum non omnibus ſolum partibus eloquentiae, ſed et virtutibus et officiis oratoriis ſatisfacere dicat. Primum partes orationis praecipuas quatuor enumerat, *prooemium, narrationem, confirmationem cum refutatione*, (*pugnat acriter*, nam in hac parte pugna et contentio inprimis dominatur) *epilogum*, qui recapitulatione continetur, (*colligit fortiter*). Deinde *elocutionis* virtutem felici brevitate ita laudat, ut eum *ornare excelſe* dicat. Denique officia oratoris, *docendi, delectandi, adficiendi* commemorat. *E.*

poſtremo) ut breviter dicam. Sic 1, 20, 22. Ita et *denique* dicitur. Vid Otho in Giſan. Obſerv. p. 132. ſ. Clav. Cicer. h. v. *S.*

quid maxime, — — effecti) Rom. *quod maxime dubites. Crebra ἐνθυμήματα καὶ νοήματα, crebri ſyllogiſmi circumſcripti et effecti.* Latina ex gloſſa eſſe poſſunt. *H.*

Certiſſimum mihi videtur, ex gloſſa nata eſſe. Quis enim ſibi perſuadebit, Secundum ipſum Graeca illa Latine vertiſſe? Nam ἐνθυμήματα a ſyllogiſmis circum-

ſtilo quoque adſequi magnum eſt. Incredibilis 4 memoria: repetit altius, quae dixit ex tempore, ne verbo quidem labitur. Ad tantam ἕξιν ſtudio et exercitatione pervenit: nam diebus et noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. An- 5 num ſexageſimum exceſſit, et adhuc ſcholaſticus

ſcriptis hic differre non puto. Vide mox Ernestium. *S.*

Crebra νοήματα) Characterem Iſaei dixit Philoſtratus τὸ ἀπέριττον, τὸ βραχέως ἑρμηνεύειν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπόθεσιν συνελεῖν εἰς βραχύ. Ex hoc fonte ſunt νοήματα, ſententiae ipſi orationi ita intextae, ut nihil exſtent vel emineant, ſed ad ipſam vel narrationem vel argumentationem pertinere videantur. Huc pertinent etiam ἐνθυμήματα quam vocem agnoſcunt etiam quidam libri) quos auctor noſter vocat *ſyllogiſmos circumſcriptos* h. e. in brevitatem contractos, et tamen *effectos* h. e. elaboratos, et argumentationem plenam claramque exhibentes. Hanc utriusque verbi apud noſtrum vim eſſe, Index declarat. *G.*

Νοήματα ſunt, quas Quintil. 12, 10. 48. *ſententias* vocat, quae *feriunt animum, et uno ictu frequenter impellunt, et ipſa brevitate magis haerent, et dictione perſuadent.* Eodem ſenſu Auctor Dial. de Orat. Cap. 22. Ciceronem *locos laetiores* attentaſſe, et quasdam *ſententias* inveniſſe dicit. Eadem et ἐνθυμήματα dicta ſunt cf. Cic. Top. 13. Quintil. 8, 5. Cic. ad Attic. 1, 14. et Gell. N. A. 6, 13. Itaque non contemnenda eſt quorundam librorum MS. varietas, qui h. l. ἐνθυμήματα καὶ νοήματα iunctim habent, quam lectionem reſtituit Gierigius. Ab aliis Codd. etiam verba καὶ νοήματα abſunt. Utra lectio verior ſit, dici non poteſt. Gesnerus putabat, ἐνθυμήματα eſſe, quos Plinius *ſyllogiſmos circumſcriptos* dixerit. Quod ut ego affirmare nolim, ita Gierigius errat, cum ἐνθυμήματα illo ſenſu dicta eſſe negat. Graeci diſerte τὸ ἐνθύμημα dixerunt συλλογισμὸν ῥητορικὸν, συλλογισμὸν ἀτελῆ. Cf. Demetrius Eloc. Cap. 30. et 32. Et Ariſtoteles Rhet. 1, Cap. 2. docet ἐνθύμημα συλλογισμὸν εἶναι ἐξ ὀλίγων τε καὶ πολλάκις ἐλαττόνων ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός, h. e. enthymema non omnes eas partes habet, quas ſyllogiſmus dialecticus. Itaque alio loco idem ἐνθ. dixit eſſe ἀπόδειξιν ῥητορικήν. Plura de ea re congeſſimus in Technol. graec. Rhetor. p. 108. *E.*

4 ἕξιν, habitum ſ. facultatem. Cf. Wyttenb. in Bibl. Crit. III, 1. p. 43. ſq. Similiter Porphyrius apud Euſebium Hiſt. Eccl. 6, 19. p. 281. ed. Read. philoſophiae ſcientiam τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἕξιν vocat, quam paullo ante τὴν τῶν λόγων ἐμπειρίαν dixerat. *S.*

5 *Annum ſexageſimum exceſſit*) Rom. *Annum LXX. exceſſit*, quod minus credibile ac potius falſum. Deinde: *quo genere hominum nihil aut ſincerius, aut ſimplicius, aut melius. H.*

Hoc ordine etiam Brummeri Excerpta. Vulgo: *quo genere hominum nihil aut ſimplicius, aut ſincerius, aut melius.* In aliis, etiam in Gierigiana, omiſſa ſunt *aut ſimplicius*, culpâ, ni fallor, operarum, qui, ut fit, eadem, qua toties librarii, chorda oberrarent. Certe nihil ex libris ſcriptis diſcrepantiae vidi enotatum. *S.*

ſcholaſticus tantum) Rhetor, qui in ſchola et umbra tantum verſetur, forum nunquam adti-

tantum est: quo genere hominum nihil aut sincerius, aut melius. Nos enim, qui in foro verisque litibus terimur, multum malitiae, quamvis 6 nolimus, addiscimus. Schola et auditorium, ut ficta caussa, ita res inermis, innoxia est: nec minus felix, senibus praesertim. Nam quid in senectute felicius, quam quod dulcissimum est in 7 iuventa? Quare ego Isaeum non disertissimum tantum, verum etiam beatissimum iudico, quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus ferreusque 8 es. Proinde si non ob alia, nosque ipsos, at certe ut hunc audias, veni. Nunquamne legisti, Gaditanum quendam Titi Livii nomine gloriaque commotum ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse? Ἀφιλόκαλον, illiteratum, iners, ac paene etiam turpe est, non putare tanti cognitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior, nulla denique huma-9 nior. Dices, *Habeo hic quos legam, non minus disertos.* Etiam: sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. Praeterea multo magis, ut vulgo dicitur, viva vox adficit. Nam licet acriora sint, quae legas, altius tamen in animo sedent, quae pronuntiatio, vultus, habitus, ge-10 stus etiam dicentis adfigit. Nisi vero falsum putamus illud Aeschinis: qui, quum legisset Rhodiis orationem Demosthenis, admirantibus cunctis,

gerit, ut ille quondam Isocrates. *G.*

6 *ut ficta — inermis*) Rom. *ut ficta causa res inermis*, sine *ita*. *H.*

Melius abest *ita*, recteque expunxit Gierigius. *S.*

8 *Gaditanum quendam*) Repetit Hieron. praefat. Biblior. ad Paullinum pr. sed numero plurium, *de ultimis Hispaniae Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus* etc. Hanc epistolam prae manibus Hieronymo fuisse, apparet etiam inde, quod ea, quae de viva voce, itemque de Aeschine mox habet Secundus, ipse sanctus Pater inde repetiit. *G.*

9 *legendi — — non semper. Praeterea*) Rom. *legendi semper occasio est, audiendi non. Praeterea.* *H.*

acriora sint) Mens acrius et plenius perspicit et videt, quae legimus. *E.*

adiecisse fertur, Τί δὲ, εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου [τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος] ἀκηκόειτε; Et erat Aeschines, si Demostheni credimus, μεγαλοφωνότατος. Fa-

10 Τί δὲ, εἰ αὐτοῦ etc.) Rom. Τί δὲ εἰ αὐτοῦ θηρίου ἀκηκόειτε vel ἠκούσατε. Desunt τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος. Desunt etiam, quae sequuntur: *Et erat Aeschines* usque ad μεγαλοφωνότατος. *H.*

Articulus ante θηρίου in Rom. male abest. Notus particulae *vel* usus in lectione duplici iungenda. Vid. Drakenb. ad Liv. 1, 16, 3. 1, 20, 7. *S.*

αὐτοῦ τοῦ θηρίου) Vid. Iacobs. Not. ad Anthol. Graec. III, 2. p. 114. *S.*

[τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος]) *Non ausim damnare haec verba, cum Hieronymus, qui nostrum ante oculos habuit, diserte: *Quid si audissetis bestiam sua verba resonantem?* Ceterum mirum est, quam vix ullus scriptorum, qui huius rei mentionem fecere, cum alio plane conveniat. Compara, qui discere fidem narrationum vulgatarum volueris, Cic. de Orat. 3, 56. Plutarchum in vitis X Sophistarum p. 1544. sq. H. Steph. Val. Max. 8, 10. Plin. maior. 7, 30 s. 31. Philostr. de vitis Sophist. 1, 19, 5. Photium Bibl. n. 61. pag. 29. Hoesch. Noster iterum memorat 4, 5, 1. *G.*

si Demostheni) Qui passim, praesertim in oratione, quam contra ipsum *pro corona* sibi decreta a Timocrate habuit, vocem illius variis epithetis commendat. *Difficile est ad arbitrandum, an potius λαμπροφωνότατον scripserit Plinius, adeo corrupta solent esse Graeca: utrumque in hoste suo laudarat Demosthenes, et *magnitudinem vocis*, et *splendorem*. *G.*

Codices nonnulli μικροφωνότατος· unde tertiam lectionem lucramur, μακροφωνότατος. Saepe confunduntur in Graecorum scriptorum libris μικρὸς et μακρός. Μακρόφωνος vox boni commatis, etsi in Lexicis non obvia. Μακροφωνεῖν ex Hippocrate enotavit D. Scottus. Ceterum μεγαλοφωνότατος aut μακροφωνότατος tueri videtur Cicero de Orat. 3, 56. *maximam* Aeschinis *vocem*, laudans. *S.*

μεγαλοφωνότατος) Si hoc voluit Plinius, Aeschinem habuisse vocem non solum magnam et robustam, sed et suavem, quae delectare et adficere iucunde auditores posset, vocem graecam magis videtur ex suae aetatis quam ex veterum Graecorum usu adhibuisse. Veteres enim μεγαλόφωνον non nisi eum dixerunt, qui robustam, magnam, validam vocem haberet, eique opposuerunt ἰσχνόφωνον. [Cf. Foes. Oeconom. Hippocrat. h. v., qui tamen ἰσχνόφωνον et ἰσχόφωνον commiscet. *S.*] Neque λαμπρόφωνος alio sensu dictus videtur. Certe λαμπροφωνίᾳ non nisi claram et sonoram vocem significarunt, cui itidem τὸ ἰσχνόφωνον oppositum esset. Etiam Latini *splendore* solam claritatem, nulla suavitatis notione adiuncta, declarasse videntur; saltem Plinius H. N. 20, 6. 21. cum porrum dicit *voci splendorem adferre*. Deinde de Demosthene agimus, quem non credibile est Aeschinis sibi infestissimi atque inimicissimi vocem ita commemorasse, ut eam laudare vel commendare videretur. Itaque cum ei λαμπρὰν φωνὴν tribuit, eum ipsum εὔφωνον et μέγιστον φθέγγοντα [immo φθεγγόμενον. *S.*] dicit, ut περὶ παραπρεσβ. p. 405. Reisk., non multo plus eum laudare voluisse censendus est, quam cum τὸ βοᾷν tribuit, ut saepe in Or. de Corona. Locus est insignis Cap. 86. καὶ ἐμοί γε δοκεῖς ἐκ τούτων, Αἰσχίνη, τῶν λόγων, ἐπίδειξίν τι-

tebatur tamen, longe melius eadem illa pronuntiasse ipsum, qui pepererat. Quae omnia huc tendunt, ut audias Isaeum: vel ideo tantum, ut audieris. Vale.

IV.

Hortatur, ne dubitet hereditatem adire: se enim solvisse creditoribus pro patre.

C. PLINIVS CALVINAE S.

Si pluribus pater tuus, vel unicuilibet alii, quam mihi, debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an adires hereditatem etiam viro gravem: quum vero ego adductus adfinitatis officio, dimissis omnibus, qui, non dico molestiores, sed diligentiores erant, creditor solus exstiterim: quumque vivente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, praeter eam summam, quam pater tuus quasi de meo dixit (erat enim solvenda de meo) magnum habes facilitatis meae pignus: cuius fiducia debes famam defuncti pudoremque suscipere; ad quod ne te verbis magis quam rebus

να φωνασκίας βουλόμενος ποιήσασθαι, τοῦτον προελέσθαι τὸν ἀγῶνα. Ἔστι δὲ οὐχ ὁ λόγος τοῦ ῥήτορος τίμιος, οὐδ᾽ ὁ τόνος τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τὸ ταῦτα προαιρεῖσθαι τοῖς πολλοῖς etc. In ipso illo loco, ubi λαμπροφωνότατον Aeschinem appellat, Cap. 98. non alium quam alte et grande vociferantem designat. Et paullo antea: ῥήτωρ ἐξαίφνης ἐκ τῆς ἡσυχίας, ὥσπερ πνεῦμα, ἐφάνη, καὶ πεφωνασκηκώς, καὶ συνειλοχὼς ῥήματα καὶ λόγους συνείρει τούτους σαφῶς καὶ ἀπνευστί etc. *E.*

IV, 1 *vel — mihi*) Rom. *vel unusquisque alius, quam mihi.* Perperam. *H.*

etiam viro gravem) Nedum feminae, cui negotiari, rem facere, nomina expedire difficilius. *G.*

2 *quum vero ego adductus*) Rom. *cum vero ego ductus. H.* Sic etiam Cortius. Habent et Brummeri Excerpta. Ad aurium quidem sensum praestat. *S.*

dimissis omnibus) soluta nimirum pecunia. Sic *absolvere* ponitur Terent. Adelph. 2, 4, 13 et 17. *G.*

quumque vivente eo) Rom. *cumque ego vivente eo. H.*

Vivente eo omisit Cortius. *Ego*, a Cortio quoque adscitum, perplacet. Pronomen non sine vi repetitur. *S.*

erat enim solvenda) Rom. *erat autem solvenda. H.*

ad quod ne te verbis) Rom.

horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo. Nec est, quod verearis, 3 ne sit mihi ista onerosa donatio. Sunt quidem omnino nobis modicae facultates, dignitas sumtuosa, reditus propter conditionem agellorum, nescio minor an incertior: sed quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur: ex qua, velut e fonte, liberalitas nostra decurrit. Quae tamen ita tem- 4 peranda est, ne nimia profusione inarescat: sed temperanda in aliis; in te vero facile ratio constabit, etiamsi modum excesserit. Vale.

V.

Partem orationis, qua patriam defenderat, perpoliendam mittit.

C. PLINIVS LVPERCO SVO S.

Actionem et a te frequenter efflagitatam, et a

Ad quod te ne verbis. Hinc vero nova sententia incipit, secus quam vulgo putant. *H.*

Praestat ordo Romanae, quem etiam Brummeri Excerpta servant. *S.*

acceptum tibi ferri iubeo) *Fieri* habent libri optimi apud Cortium, qui etiam aliunde probat illam formulam. Sed neque *ferre acceptum* ab huius aetatis consuetudine abhorrere, docuit Cellarius. Sententia eadem est: procurator Plinii expunget in rationibus nomen Calvini non minus, quam si solutum esset: vel summam illam pecuniae quasi acceptam a Calvino, expensam feret ipsi Plinio. Ceterum *iubeo* praetulimus alteri *iubebo*, aequis forte librorum praesidiis nixo: quod illud significantius et expressius videretur, si non futurum quiddam promitteret, sed hoc ipsum quasi chirographon et instrumentum suae voluntatis mitteret. *G.*

Rom. *acceptum tibi fieri iubeo. H.*

Sic plures libri a Cortio inspecti. Probo. *S.*

3 *ne sit mihi —— modicae*) Rom. *ne sit mihi onerosa ista donatio. Sunt quidem nobis omnino modicae. H.*

Probo ordine verborum; sicque partim in Cortiana. *S.*

velut e fonte) Rom. *velut ex fonte. H.*

4 *ratio constabit*) Accepta et expensa mea bene convenient, nec multum detrimenti res meae capient, etiamsi in te gratificando [in gratificando tibi. *S.*] modum excesserim. *E.*

V, 1 *Actionem*) Non esse eam orationem, de qua 1, 8, recte monet Heusingerus. *G.*

Actio, quam Luperci iudicio tradit Plinius, sine ulla ratione ea fuisse creditur oratio, qua bibliothecam in patria dedicaverat, quamque lib. I. ep. VIII.

me saepe promissam exhibui tibi, non tamen to-
2 tam: adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quae absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo tradi. His tu, rogo, intentionem scribentis accommodes. Nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem solicitudinem
3 praestare deberem. Nam in ceteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum et fides nostra; in hac etiam pietas subiicietur. Inde et liber crevit, dum ornare patriam et amplificare gaudemus, pariterque et defensioni eius servimus
4 et gloriae. Tu tamen haec ipsa, quantum ratio

Pompeio Saturnino perpoliendam mittit. Huic opinioni illud etiam obstat, quod orationem, quam Pompeii limae subiicit, *sermonem*, non *actionem*, vocat: *actio* vero forensem potius orationem significat, quam eius generis sermonem, quo nemo impugnatus, nemo defensus fuit. Sed hoc levius: me id maxime dissentire cogit, quod in hac actione non *pietatem* tantum, sed et *diligentiam* et *fidem* se patriae praestitisse adfirmat. *Diligentia* autem et *fides* patroni virtutes sunt, qui patriae, quam debet et promisit, operam praestat; non eius, qui liberalitati indulgens plus, quam debet, ultro offert. Accedit, quod maximi momenti est, quod se *defensioni patriae inservisse* ait, quam non cepit oratio apud decuriones in patria, sed Romae in senatu, vel apud iudices, a patrono patriae habita. Nec in bibliotheca dedicanda frequentibus locorum descriptionibus prope poëticis opus fuit, quibus tamen hanc actionem distinctam fuisse adfirmat. Denique sermo a decurionibus Novocomensibus auditus non ad eum modum excrescere potuit, ut multa resecanda essent; nec per partes, sed totus, iam eo tempore Saturnino exhibitus fuit, quo de editione adhuc deliberabat: hanc vero orationem, quam ideo *librum* vocat, adeo extenderat, ut verendum haberet, ne lectoris intentionem fatigaret; nec dum tota retractata aut descripta erat, cum de ea emittenda iam statutum esset. Postremo illic de parentum ac sua magnificentia maxime verba fecerat, nihil vulgi aut iuventutis auribus dederat, cum non in propatulo, sed in curia dixisset: hic patriae tantum gloriae servivit, omnibus placere, et per plures dicendi species lectores tenere studuit. Haec omnia colligenti mihi et diligentius inter se comparanti, non de una eademque oratione in utraque epistola agi, videtur. *H.*

Actionem et a te etc.) Rom. *Actionem frequenter et a te efflagitatam, et a me semper* [l. *saepe*] *promissam, exhibui tibi; nondum tamen totam*. Recte *nondum*, pro *non*. *H.*

Nondum etiam Cortius ex libris suis, quibus concinunt Excerpta Brummeri. Bene recepit Gierigius. *S.*

2 *intentionem scribentis accommodes*) ea intentione et cura lege et iudica, qua ego scripsi. Mox enim Plinius suam in scribendo sollicitudinem commemorat. *E.*

3 *servimus et gloriae*) 'Au-

exegerit, reseca. Quoties enim ad fastidium legentium deliciasque respicio, intelligo nobis commendationem ex ipsa mediocritate libri petendam. Idem tamen, qui a te hanc austeritatem 5 exigo, cogor id, quod diversum est, postulare, ut in plerisque frontem remittas. Sunt enim quaedam adolescentium auribus danda, praesertim si materia non refragetur: nam descriptiones locorum, quae in hoc libro frequentiores erunt, non historice tantum, sed prope poëtice prosequi fas est. Quod tamen si quis exstiterit, qui putet 6 nos lautius fecisse, quam orationis severitas exigat: huius (ut ita dixerim) tristitiam reliquae partes actionis exorare debebunt. Adnixi certe sumus, ut, quamlibet diversa genera lectorum, per plures dicendi species teneremus. Ac sicut vere- 7 mur, ne quibusdam pars aliqua secundum suam

ctoritate librorum, quos laudat Cortius, alteri *deservimus* praetuli. *G.*

Rom. *pariter et defensioni eius deservimus*, non *servimus*. *H.*

Gierigius *deservimus* revocavit. Nil refert. *S.*

4 *commendationem ex ipsa mediocritate*) Sic et Rom. sine *etiam*. *H.*

mediocritate) exiguo libelli ambitu, quem lectorum desidiosa mollities postulat. *E.*

5 *adolescentium*) qui locos laetiores, lusus ingenii, et splendidiores ornatus amant. Unde haec ipsa in oratione a rhetoribus dicta sunt μειρακιώδη, νεανικὰ, νεανιεύματα, puerilia, iuvenilia Latinis, de quibus in utraque Technolog. rhet. diximus. *E.*

6 *lautius fecisse*) *Eiecit Cortius verbum, quod omnes, credo, editi adhuc servarunt, reposuitque *laetius*, cui in hac re locum esse, idque ad sententiam Plinii optime convenire, facile illi fuit probare. Sed ipsum tamen *lautius* ita nobis lautum atque facetum videbatur, ut illud expungere non possemus. Succurrebat Terentianus parasitus, qui Eun. 3, 1, 37. de acute dicto, *Facete*, inquit, *lepide, laute*. Et ipse Tullius de Orat. 1, 36. *In oratoris instrumento tam lautam supellectilem* (loquitur de philosophia, historia, antiquitate etc.) *non videram*. Et quidni *lauta* sit oratio, cum sit apud eundem Ciceronem Bruto c. 20. *unctior quaedam splendidiorque consuetudo loquendi*. Ad aedificiorum etiam totiusque adeo vitae splendorem referri, notius est, quam ut commemorari pluribus debeat. *G.*

Rom. *nos latius fecisse, quam orationis facultas exigat*. Lege *laetius*, quod huic propius est, quam *lautius*; et *severitas*. *H.*

Laetius placuit etiam I. A. Ernestio. Vid. Gesneri ad eum epistola. Sane *laetius* melius opponitur *severitati*. Adstipulantur Excerpta Brummeri. *S.*

cuiusque naturam non probetur: ita videmur posse confidere, ut universitatem omnibus varietas ipsa 8 commendet. Nam et in ratione conviviorum, quamvis a plerisque cibis singuli temperemus, totam tamen coenam laudare omnes solemus: nec ea, quae stomachus noster recusat, adimunt 9 gratiam illis, a quibus capitur. Atque haec ego sic accipi volo, non tanquam adsequutum me esse credam, sed tanquam adsequi laboraverim: fortasse non frustra, si modo tu curam tuam admo-

7 *confidere, ut*) Rarissimum loquendi genus, et in bona aetate plane, puto, inauditum: quod libenter hic etiam tribuerem semibarbaro librario, qui verbum *fore* vel *futurum* omiserit, nisi plura essent, in quibus Plinii aetas paullatim a superioris seculi cura recessit. Et videtur constructio verbi *vereor*, quae praecessit, traxisse similem, ad corrotundandam periodum. *G.*

Rom. *Ac sicut veremur, ne quibusdam pars aliqua secundum suam cuiusque naturam non probetur: ita videmur posse conficere, ut universitatem omnibus varietas ipsa commendet.* Adhuc in omnibus, scriptis etiam, [Falleris, vir eximie: Excerpta enim Lindenbrogiana perinde, ac liber tuus Romanus, *videmur posse conficere. S.*] *videmur posse confidere*, lectum est: ita vero Plinium locutum esse, nemo Latini sermonis haud imperitus credere potest, a quo decies ac saepius verbo *confidere* infinitivum, numquam *ut*, adiectum esse constat. Antea infinitivum *fore* excidisse putabam, idque iuvenes, qui me audiebant, suspicari malebam, quam vitiosi sermonis auctorem habere Plinium. Idem postea magno Gesnero in mentem venisse vidi, idque vero tanto similius existimavi, quanto frequentius, iisdem aut similibus syllabis et vocibus copulatis, (ut hic *fidere* et *fore*) altera vel abundare visa est librariis minus acutis, vel omissa parum attendentibus. Nunc vero longe meae illi coniecturae praefero Romani libri scripturam, in quo multis testibus non *confidere*, sed *conficere* est, Latine satis et ad rem accommodatissime. Priori enim verbo *veremur* non necesse est *confidere* opponi; cum *videmur posse conficere* simile aliquid significet, et nihil aliud sit, quam *spero me consecuturum esse. Conficere* vero *ut* sibi iungere, nemo erit, qui nesciat. Caesar lib. I. de bello Gall. c. 13. *Cum id, quod ipsi diebus XX. aegerrime confecerant, ut flumen transirent, illum uno die, intelligerent.* Cic. lib. II. offic. c. III. 5. *Ex quo conficitur, ut, quidquid honestum sit, idem sit utile.* Ita enim ibi scripsi, ubi vulgo *efficitur.* Id. lib. II. de invent. c. 49. *Ex quo conficitur, ut, si leges duae conservari non possint, ea maxime conservanda putetur, quae ad maximas res pertinere videatur. H.*

8 *adimunt gratiam illis, a quibus capitur*) Rom. *adimunt gratiam illis, quibus capitur. H.*

9 *adsecutum me esse*) Hoc ordine et Rom. *H.*

Vulg. *ads. esse me.* vid. Cortium. *S.*

si modo etc.) Rom. *si modo tu curam tuam admoveris. H.*

veris, interim istis, mox iis, quae sequuntur. Dices, te non posse satis diligenter id facere, 10 nisi prius totam actionem cognoveris. Fateor: in praesentia tamen et ista tibi familiora fient, et quaedam ex his talia erunt, ut per partes emendari possint. Etenim si avulsum statuae caput aut 11 membrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam aequalitatemque deprehendere, posses tamen iudicare, an id ipsum satis elegans esset. Nec alia ex caussa principia 12 librorum circumferuntur, quam quia existimatur pars aliqua etiam sine ceteris esse perfecta. Longius me provexit dulcedo quaedam tecum lo- 13 quendi: sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam. Vale.

VI.

Exemplo sordidi simul et sumtuosi hominis Avitum monet, ut sordium et luxuriae societatem fugiat.

C. PLINIVS AVITO SVO S.

Longum est altius repetere, nec refert, quemadmodum acciderit, ut homo minime familiaris coenarem apud quendam, ut sibi videbatur, lautum et diligentem; ut mihi, sordidum simul et sumtuo-

interim istis) quae cum his literis mitto. Vid. s. 1. *G.*

mox iis, quae sequuntur) Rom. *mox iis, quae sequentur,* bene, non *sequuntur.* *H.*

Accedit aliorum librorum auctoritas; ut non dubitem, Plinium futuro usum esse. *S.*

12 *principia librorum*) Tale est illud, quod incipit *Orbem Romanum* apud Petronium. Tale est principium carminis, quod fabellarum suarum 4, 6. Phaedrus intexuit, iam Scheffero hic laudatum. *G.*

Nec alienum ab hoc loco videtur commemorare, quod Cicero Attico scribit Epist. 16, 6. se habere *volumen prooemiorum*, e quo eligere soleat, cum aliquod σύγγραμμα instituerit. *E.*

pars aliqua etiam sine ceteris Rom. *pars aliqua et sine ceteris.* *H.*

Sic etiam Excerpta Lindenbrogiana. Cf. Interpr. ad Liv. 1, 11, 3. 1, 21, 2. 22, 47, 9. *S.*

VI, 1 *diligentem*) Frugalem, quem hodie *oeconomum* vocant.

2 sum. Nam sibi et paucis optima quaedam; ceteris, vilia et minuta ponebat. Vinum etiam parvulis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi: et aliud sibi et nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet,) aliud suis 3 nostrisque libertis. Animadvertit, qui mihi proximus recumbebat, et, an probarem, interrogavit. Negavi. *Tu ergo,* inquit, *quam consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono. Ad coenam enim, non ad notam, invito: cunctisque rebus exaequo, quos mensa et toro aequavi.* 4 *Etiamne libertos? Etiam. Convictores enim tunc, non libertos, puto.* Et ille, *Magno tibi constat. Minime. Qui fieri potest? Potest: quia scilicet liberti mei non idem, quod ego,* 5 *bibunt, sed idem ego, quod liberti.* Et hercule, si gulae temperes, non est onerosum, quo utaris ipse, communicare cum pluribus. Illa ergo re-

Saepe ita optimi quique. Vid. Cic. in Verr. 4, 25. *G.*

Rhetoric. ad Herenn. 4, 25. *diligentia est adcurata conservatio suorum.* Cf. ibid. 4, 34. *S.*

2 *et aliud sibi et nobis*) Sic etiam Rom. *H.*

Cortius ex Mediceo: *aliud sibi et nobis.* Placet. *S.*

3 *Eadem omnibus pono*) Rom. *Respondi: eadem omnibus pono*, ut Medic. *H.*

Respondi vix putem hic e margine in textum irrepsisse. Vid. Cortium. *S.*

Ad coenam) Bene Cellarius alludi ait ad ἔτυμον. Est enim *coena* quasi κοινὴ δαὶς, *communis* cibus, quem fere cum hospitibus capiunt lautiores: *nota* autem est, qua distinguuntur inter se alioquin similia. *G.*

Quidni ita: *ad coenam* invito, ut cum convivis communi gaudio delecter, *non ad notam,* non ut quosdam ignominiose notem et distinguam cibis et vino inaequaliter adponendis. Mox enim *alienam contumeliam* commemorat. *E.*

Mihi quoque Cellarii ratio argutior quam verior videtur. Ceterum *notam* de animadversione censoria capiam. *S.*

quos mensa et toro aequavi) Rom. *quos toro et mensa aequavi.* Sed *toro aequavi* plus est, quam *mensa*, ideoque postponendum. *H.*

4 *Convictores enim tunc*) Rom. *Convictores tunc enim. H.*

Praestat hic ordo. *S.*

sed idem ego, quod liberti) Rom. *sed idem ego, quod et liberti. H.*

5 *Et hercule*) Rom. *Et mehercule. H.*

quo utaris ipse, communicare cum pluribus) Rom. *quod utaris, communicare cum pluribus.* Non adest *ipse. H.*

primenda, illa quasi in ordinem redigenda est, si sumtibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quam aliena contumelia, consulas. Quorsum haec? Ne tibi optimae indolis iuveni quorundam in mensa luxuria specie frugalitatis imponat. Convenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo praemonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis esse vitandum, quam istam luxuriae et sordium novam societatem: quae cum sint turpissima discreta ac separata, turpius iunguntur. Vale. 6 7

VII.

Narrat, triumphalem statuam Spurinnae ob res bene gestas, etiam filio eius defuncto aliam solatii caussa positam esse.

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Heri a senatu Vestricio Spurinnae, Principe auctore, triumphalis statua decreta est: non ita, ut multis, qui nunquam in acie steterunt, nunquam castra viderunt, nunquam denique tubarum sonum, nisi in spectaculis, audierunt: verum ut illis, qui decus istud sudore et sanguine et factis adsequebantur. Nam Spurinna Bructerûm regem 2 vi et armis induxit in regnum: ostentatoque bello,

6 *Quorsum haec?*) Rom. *Quorsus haec? H.*

in mensa luxuria) Rom. *immensa luxuria. H.*

Ridiculus error, alios quoque libros obsidens. Vid. Cortium. *S.*

VII, 1 *Heri a senatu*) Rom. *Here a senatu. H.*

Recepit Gierigius, parum sibi constans infra 2, 14, 6. ubi *here*, item in libris repertum, contemsit. Vid. Laurenberg. Antiquar. h. v. Vossius de Analog. L. IV. C. XIX. init. Clav. Cic. h. v. *S.*

statua decreta est) Rom. *statua decreta*, sine *est. H.*

nunquam — tubarum sonum — audierunt) τοῖς μὴ περισεσαλπισμένοις. Plutarch. Moral. p. 220. E. *S.*

2 *Bructerûm*) Vid. Longol. ad Tac. German. c. 33. p. 122. *S.*

induxit) Cicero, opinor, scripsisset *reduxit*; si quidem hic de *reductione* agitur. *S.*

ostentatoque bello) *Ostentat*

ferociſſimam gentem (quod eſt pulcherrimum victoriae genus) terrore perdomuit. 3 Et hoc quidem virtutis praemium; illud ſolatium doloris accepit, quod filio eius Cottio, quem amiſit abſens, habitus eſt honor ſtatuae. Rarum id in iuvene: ſed pater hoc quoque merebatur, cuius graviſſimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit. 4 Praeterea Cottius ipſe tam clarum ſpecimen indolis dederat, ut vita eius brevis et anguſta debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei ſanctitas, gravitas, auctoritas etiam, ut poſſet ſenes illos provocare virtute, quibus nunc 5 honore adaequatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriae et dolori patris, verum etiam exemplo proſpectum eſt. Acuent ad bonas artes iuventutem adoleſcentibus quoque (digni ſint modo) tanta praemia conſtituta: acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos et gaudia ex ſuperſtitibus, et 6 ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſſis ſtatua Cottii publice laetor, nec privatim minus. Amavi conſummatiſſimum iuvenem tam ardenter, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere, ſub hac conſiſtere, praeter 7 hanc commeare. Etenim ſi defunctorum ima-

bellum, qui copiis eductis id minatur. *E.*

ferociſſimam gentem) ipſos Bructeros, populum Germanicum. *E.*

5 *digni ſint modo*) Rom. *ut digni ſint modo*, minus eleganter. *H.*

acuent principes etc.) Rom. *acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos et gaudia ex ſuperſtitibus, et amiſſis tam glorioſa ſolatia.* Emendatius, quam vulgo, *et ex amiſſis — ſolatia.* Nam ad ſuſcipiendos liberos parentes acuunt, non *ex amiſſis*, ſed *amiſſis liberis glorioſa ſolatia.* Solatia *ex* ea re ſunt, quae ipſa eſt ſolatio: *ex liberis* vero *amiſſis* orbis parentibus nihil eſt ſolatii. Lib. I. ep. XII. 2. *Nam utcunque in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipſa neceſſitate ſolatium eſt.* Tacit. lib. III. A. cap. 6. *Conveniſſe recenti dolore luctum et ex maerore ſolatia:* ubi Tacitus maerorem et lacrimas inter ſolatia luctus refert. Itaque praepoſitio *ex*, praeeunte Romano exemplari, delenda eſt, ut intelligantur ſolatia, quae reliqua ſunt parentibus, qui liberos amiſerunt. *H.*

gines domi positae dolorem nostrum levant, quanto magis eae, quibus in celeberrimo loco non modo species et vultus illorum, sed honor etiam et gloria refertur? Vale.

VIII.

Ad Larium lacum rusticari optat.

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Studes? an piscaris? an venaris? an simul omnia? Possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. Nam lacus piscem, feras silvae, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus, affatim suggerunt. Sed sive omnia simul, 2 sive aliquid facias, non possum dicere, *Invideo*: angor tamen non et mihi licere, quae sic concupisco, ut aegri vinum, balinea, fontes. Nun- 3 quamne hos arctissimos laqueos, si solvere negatur, abrumpam? Nunquam, puto. Nam veteribus negotiis nova accrescunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

7 *quanto magis eae)* Rom. *quanto magis hae.* *H.*

Ita et Cortius. Bene. *S.*

sed honor etiam et gloria) Rom. *sed honor et gloria.* *H.*

VIII inscript. Rom. *Caninio Rufo.* *H.*

1 *ad Larium nostrum*) Comum patria Plinii nostri Lario lacui adiacet. *G.*

suggerunt) Cortius, quem sequitur Gierigius, ex libris suis *suggerit.* Haud displicet singularis. Vid. supra ad 1, 3, 3. *S.*

2 *Sed sive omnia* etc.) Rom. *Sed sive omnia simul, sive aliquid facias*, ut vulgo, non *facis*, quod plerique malent. *H.*

ut aegri vinum etc.) Quasi proverbio utitur, ut significet, se ardentissime concupiscere. Sic Epist. 7, 26. de aegroto: *balinea imaginatur et fontes: haec summa curarum, summa votorum.* *E.*

3 *Nunquamne — negatur*) Rom. *Numquamne hos artissimos laqueos, si solvere negatur*, ut editum. *H.*

Alii: *Numquam hos artissimos laqueos —*. et: *si solvere non datur.* Vid. Cortium. *S.*

IX.

Erucium candidatum Apollinari commendat.

C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

Anxium me et inquietum habet petitio Sexti Erucii mei. Adficior cura, et quam pro me ſolicitudinem non adii, quaſi pro me altero patior: et alioquin meus pudor, mea exiſtimatio, mea di-2 gnitas in diſcrimen adducitur. Ego Sexto latum clavum a Caeſare noſtro, ego quaeſturam impetravi: meo ſuffragio pervenit ad ius tribunatus petendi, quem niſi obtinet in ſenatu, vereor, ne 3 decepiſſe Caeſarem videar. Proinde adnitendum eſt mihi, ut talem eum iudicent omnes, qualem eſſe princeps mihi credidit. Quae cauſſa ſi ſtudium meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuvenem probiſſimum, graviſſimum, eruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, et 4 quidem cum tota domo. Nam pater eius Erucius Clarus, vir ſanctus, antiquus, diſertus, atque in agendis cauſſis exercitatus, quas ſumma fide, pari conſtantia, nec verecundia minore defendit. Habet avunculum C. Septicium, quo nihil verius,

IX, 1 *Erucii*) Sic Cortius ex MSS. alii *Euricii*. *G.*

Erucii etiam Rom. *H.*

pro me altero) Nota amici περίφρασις, quam illuſtrat Cortius ad h. l. et ad Cic. fam. 2, 15, 5. Unum ſufficiat Cic. fam. 7, 5. ad Caeſarem, *Vide, quam mihi perſuaſerim, te eſſe me alterum*. *G.*

2 *meo ſuffragio pervenit ad ius tribunatus petendi*) Rom. *meo ſuffragio praevenit ad ius tribunatum petendi*. Recte *praevenit*. Ius tribunatus petendi non impetrandum erat ab imperatore: ante alios vero petere non licebat, niſi id a principe indultum fuiſſet. *H.*

Tribunatum etiam Cortiana ex Mediceo. Saepe ſic libri fluctuant. Vid. Interpr. ad Liv. 1, 19, 6. 1, 53, 3. *S.*

decepiſſe Caeſarem) commendando homine, quem Senatus indignum honoribus iudicet. *G.*

3 *adiutum tamen cuperem*) Rom. *adiutum tamen cuperes*, perperam. *H.*

4 *Nam pater eius* etc.) Rom. *Nam pater eius Erucius clarus vir, ſanctus, antiquus, diſertus, atque in agendis cauſis*. *H.*

Scribendum cum Cortio: *Nam pater ei*. Vulgatam *eius* vel aures reſpuunt. Mox pro *exercitatus* Excerpta Brummeri *exerçitus*, frequenti confuſione, de qua vid. Drakenb. ad Liv. 27, 44, 6. *S.*

nihil ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius novi. Omnes me certatim, et tamen aequaliter 5 amant: omnibus nunc ego in uno referre gratiam poſſum. Itaque prenſo amicos, ſupplico, ambio domos, ſtationesque circumeo: quantumque vel auctoritate vel gratia valeam, precibus experior. Te quoque obſecro, ut aliquam oneris mei par- 6 tem ſuſcipere tanti putes. Reddam vicem, ſi repoſces: reddam et ſi non repoſces. Diligeris, coleris, frequentaris: oſtende modo, velle te, nec deerunt, qui, quod tu velis, cupiant. Vale.

X.

Ad carminum editionem, ſaltem ad recitationem, adhortatur.

C. PLINIVS OCTAVIO SVO S.

Hominem te patientem, vel potius durum ac paene crudelem, qui tam inſignes libros tamdiu teneas! Quousque et tibi et nobis invidebis: 2 tibi, maxima laude; nobis, voluptate? Sine per ora hominum ferantur, iisdemque, quibus lingua

5 *Itaque prenſo amicos*) Rom. *Itaque prehenſo amicos. H.*
Vid. Drakenb. ad Liv. 4, 48, 11. *S.*
ambio domos) Gierigius, Gryphium ſecutus, edidit, *ambio, domos ſtationesque circumeo.* Mihi totum hoc *ambire* poſt illa, *prenſo amicos, ſupplico,* otioſum videtur. De *ſtationibus,* quae ſequuntur, vid. Epiſt. 1, 13. 2. *E.*
6 *Te quoque obſecro, ut — partem*) Rom. *Teque obſecro, ut aliquam muneris mei partem. H.*
Que et *quoque* ſaepiſſime confunduntur. *Muneris* ex *oneris* natum, quod, bene monente Cortio, ultima praecedentis vocis litera ſequenti vocabulo adcreviſſet. *S.*
et ſi non repoſces) Cortius ex Mediceo *repoſcis.* Perperam. Scio, optimos ſcriptores varia tempora iungere; ſed hic ipſa oppoſitio futurum flagitat. *S.*
qui, quod tu velis, cupiant) Rom. *qui quod velis cupiant. H.*
X inſcript. *Octavio*) Illi Octavio Rufo, cuius carminum cupiditate ſe ardere, ſcribit Epiſt. 1, 7. *E.*
1 *Hominem te patientem*) Rom. *Nominem te patiente. H.*
2 *tibi – voluptate*) Rom. *tibi maximam laudem, nobis voluptatem.* Hic ſibi Romana non conſtat. Vid. ad lib. I. ep. X. 12. *H.*

Romana, ſpatiis pervagentur. Magna etiam longaque exſpectatio eſt: quam fruſtrari adhuc et 3 differre non debes. Enotuerunt quidam tui verſus, et invito te clauſtra tua fregerunt. Hos niſi retrahis in corpus, quandoque, ut errones, ali- 4 quem, cuius dicantur, invenient. Habe ante oculos mortalitatem: a qua adſerere te hoc uno monimento potes. Nam cetera, fragilia et caduca, non minus, quam ipſi homines, occidunt deſinuntque. Dices, ut ſoles, *Amici mei vide-* 5 *rint.* Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laborioſos, ut tantum curae inten-

Magna etiam) Hoc *etiam* nunc valde languet. Series orationis *enim* poſtulare videtur. Haec cum ſcripſiſſem, vidi et Cortium hoc maluiſſe. *E.*

Non ipſe Cortius *enim* coniicit, ſed alius vir doctus, cui *etiam* diſplicuiſſe ille refert. Neque erat, quod Erneſtius de hoc ſibi conſenſu gratularetur: optime enim habet vulgata. Primam Secundus cauſam, cur Octavius libros ſuos edere debeat, inſignem eorum praeſtantiam memorat: alteram, quod in magna ſint longaque exſpectatione. *S.*

3 *Enotuerunt quidam* etc.) Rom. *Enotuere quidam tui verſus, et invito te clauſtra refregerunt. Hos niſi retrahis in corpus.* Al. *et — clauſtra tua fregerunt.* Cortius: *clauſtra ſua refregerunt.* Credibile eſt, in vulgata ex *re* factum eſſe *tua,* et hoc deinde mutatum in *ſua,* utrumque vero recte abeſſe poteſt. *H.*

Gierigius cum Cortio *clauſtra ſua refregerunt. Tua* melius ob ſenſum ſibi videri Erneſtius adſcripſerat. Equidem cum Heuſingero Romanae lectionem amplector. Livius a Cortio laudatus, 36, 7, 13. *Ille quidem ferae beſtiae vinctae aut clauſae, et refringere clauſtra cupienti, regis iram verbis aequabat. S.*

tua) *ſua* Heinſ. ad Virg. Aen. 12, 835. *G.*

quandoque, ut errones) Cum ſemel exierint, *quandocunque,* ſerius ocius, invenient, te quidem tacente, qui ſe auctorem ferat. Poteſt enim hic retinere vim antiquam et propriam hoc adverbium, quam, monente primum Victorio ad Columell. 2, 4, 5. certatim deinde reſtitutam explicatamque videas. Interim negari non poteſt, *quandoque* eo intellectu, ut ſignificet *aliquando, olim,* poſitum etiam tum ab aliis, tum a noſtro, ſi minus hic et 4, 13, 6. certe Paneg. 10, 5 et 28, 5. *G.*

Vid. Horat. Turſellin. de Partic. Cap. CCVII. *S.*

ut errones) *ut* comparantis eſſe puto. *S.*

cuius dicantur) Medicei lectionem, *cuius dicuntur,* nolim cum Cortio tueri. Livius 1, 24, 1. *plures tamen invenio, qui Romanos Horatios vocent.* Sic plerique codices: duo tamen *vocant,* quod Cortius, opinor, me non ſequente, praetuliſſet. *S.*

tionisque suscipere et possint et velint: sed dispice, ne sit parum providum, sperare ex aliis, quod tibi ipse non praestes. Et de editione qui- 6 dem interim, ut voles; recita saltem, quo magis libeat emittere: utque tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere praesumo. Imaginor enim, qui concursus, quae admiratio 7 te, qui clamor, quod etiam silentium maneat. Quo ego, quum dico vel recito, non minus quam clamore delector; sit modo silentium acre et intentum et cupidum ulteriora audiendi. Hoc fru- 8 ctu tanto, tam parato, desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quae quum modum excedit, verendum est, ne inertiae et desidiae, vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

XI.

Narrat, se aetore et Tacito, Africae proconsulem Marium, repetundarum reum, a senatu damnatum esse.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in senatu dignum ordine illo. Quamvis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicae cura. Accipe ergo, quod per hos dies actum est, personae claritate famosum, se-

5 *dispice, ne*) Cicero: *considera, ne; vide, ne.* S.
6 *quod ego olim — praesumo*) Rom. *quod ego olim prope non temere praesumo.* Male. *H.*
7 *silentium maneat*) ex tacito admirationis sensu, vel ex attentione cupientium, ut ne quid intercidat, et aures praetereat. Sed Plinius mox ipse se explicat. Cicero pro Deiot. 12. *De plausu quid respondeam? qui nonnunquam, obstupefactis hominibus, ipsa admiratione compressus est.* E.
acre et intentum) non eorum, qui oscitant stupidi, vel stertunt: nam et hi silent. *E.*

XI, 1 *insidet tamen animo tuo*) Rom. *insidit tamen animo tuo.* *H.*
Perpetua horum compositorum confusio. Vid. Drakenb. ad Liv. 9, 21, 6. *S.*

veritate exempli salubre, rei magnitudine aeternum. Marius Priscus, accusantibus Afris, quibus proconsul praefuit, omissa defensione, iudices petiit. Ego et Cornelius Tacitus adesse provincialibus iussi, existimavimus fidei nostrae convenire, notum senatui facere, excessisse Priscum immanitate et saevitia crimina, quibus dari iudices possent: quum ob innocentes condemnandos, 3 interficiendos etiam, pecunias accepisset. Respondit Fronto Catius, deprecatusque est, ne quid ultra repetundarum legem quaereretur, omniaque actionis suae vela vir movendarum lacrymarum peritissimus, quodam velut vento mi- 4 serationis implevit. Magna contentio, magni utrinque clamores: aliis cognitionem senatus lege conclusam, aliis liberam solutamque dicentibus: quantumque admisisset reus, tantum vindicandum. 5 Novissime consul designatus Iulius Ferox, vir rectus et sanctus, Mario quidem iudices interim censuit dandos: evocandos autem, quibus dice- 6 retur innocentium poenas vendidisse. Quae sententia non praevaluit modo, sed omnino post

2 *quibus proconsul praefuit*) Rom. *quibus pro consule praefuit*. *H.*

Sic et Cortius cum Gierigio, optimorum librorum auctoritate. Vid. Drakenb. ad Liv. 3, 4, 10. 23, 30, 19. Clav. Cicer. h. v. *S.*

iudices petiit) Potius apud iudices a Praetore datos, quam in Senatu caussam dicere maluit. *G.*

convenire, — facere, excessisse) Concursus infinitivorum paullo (asperior. Poterat uti hoc loco Bauerus ad Sanct. Minerv. T. I. p. 724. *S.*

4 *lege conclusam*) Qua? viderint ICti: exspectabam hoc a Cortio. Sed frustra. Catanaeus ad Repetundarum legem ait respici, qua multandum iam censuerit Senatus; vel ad eam legem, qua cautum esset, ne bis de eadem re ageretur. Neutrum vero probat. *G.*

Vereor, ne Gesnerus nodum in scirpo quaesiverit. Non agitur, opinor, de certa quadam lege, sed omnino narratur, alios senatus cognitionem lege (seu repetundarum, seu alia quavis, νόμῳ, non, τῷ νόμῳ) conclusam, alios liberam solutamque dixisse. *S.*

5 *quibus — vendidisse*) a quibus pecuniam acceperit ob innocentes condemnandos vel interficiendos, ut supra dixerat. Hi infra dicuntur *poenam emisse*. *Evocandos* dicit, quibus iuberetur, ut certo tempore adsint. Itaque mox, *venerunt*, inquit, *qui adesse erant iussi*. *E.*

tantas dissensiones fuit sola frequens: adnotatumque experimentis, quod favor et misericordia acres et vehementes primos impetus habent, paullatim, consilio et ratione quasi restincta, considunt. Unde evenit, ut, quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus ceteris dicere velit: patescit enim, quum separaris a 7

6 *adnotatumque — quod*) Recentioris aetatis et ab aurea declinantis indicium, τὴν *quod* poni, ubi superiores infinitum cum quarto casu adhibebant: qua de re exstat dissertatio nostra in thesauro Fabriano. Quid si vero post *adnotatumque* intelligamus *hoc ipsum est aliis* experimentis: quod i. e. *quia*. *G*.

Sic, ut in ceteris fere omnibus, scriptum est in Rom. nec tamen hic librorum concentus nobis persuadebit, ita sui immemorem fuisse Plinium, ne sui quidem saeculi eloquentia contentum, ut diceret, *adnotatum est, quod favor et misericordia habent:* cum alio loco, lib. III. ep. XVI. 1. ita, ut debuit, scripserit, *Adnotasse videor, facta alia clariora esse*. Facilius haec stribligo in paedagogis nostris, qui se tantum ac sui similes imitantur, quam in Plinio ferri potest, cui praeclara ista observatio nondum nota fuit: QVOD *post verba* dico, puto, arbitror, opinor, spero, *et huius generis alia, recte ponitur*. Quod etiam si verum esse fingas: supervacanea tamen et molesta hic sunt duo illa verba *adnotatumque experimentis*, nec cum ceteris contexta. Dixerat Plinius, post magnas dissensiones, cum aliis iusto mitior, aliis severior placuisset sententia, novissime Iulium Ferocem, COS. DES. censuisse, Mario quidem interim iudices dandos, evocandos autem ex provincia, quibus ille innocentium poenas vendidisse diceretur, id est, a quibus corruptus innocentes damnasse argueretur. Hanc solam sententiam, quasi mediam, maiori parti senatus probatam fuisse: quoniam, vel *quod*, ut ipse ait, *favor et misericordia acres et vehementes primos impetus habent, paullatim, consilio et ratione quasi restincta, considunt*. Redundant ergo, et a ceteris segreganda, vel obelo potius sunt confodienda illa *adnotatumque experimentis*, pro quo in Ald. est *adnotumque experimentis*. In margine scilicet ab aliquo adscripta sunt, cui experimentis, id verum esse, constabat: hinc a librariis arrepta et Plinianis, ubi nec poterant, nec debebant, intermista. Nec quidquam illis prodest, quod in vetustissimis etiam codicibus reperiri creduntur. Quis enim certus satis auctor nobis erit, in nullo ea omissa esse? Alius alienis oculis, festinantibus alius, aut parum acutis eruditisve inspectus est; iisque ipsis, qui lectionum varietatem adnotant, puerile plerumque videtur, omnia curiosius persequi, quae vel omissa in membranis, vel redundantia, vel aliter denique scripta reperiunt, quorum praesertim rationem ipsi non pervident. Mediceum quoque codicem interpolatum esse, supra vidimus ad lib. I. ep. II. 2. idque ad lib. II. ep. XIIII. 5. non ipse dissimulavit Cortius. Vide eumdem ad lib. V. ep. VIII. pr. Nihil ergo nos reiectanea haec expellere prohibet, etiamsi librariae fraudis, per se manifestae, testes defuerint. Simillimum huic locum habemus lib. V. ep. XXI. 7. ad quem meam adnotationem leges. *H*.

7 *patescit enim etc.*) Rom.

turba, contemplatio rerum, quae turba teguntur.
8 Venerunt, qui adesse erant iussi, Vitellius Honoratus, et Flavius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis millibus exsilium equitis Romani, septemque amicorum eius ultimam poenam; Martianus unius equitis Romani septingentis millibus plura supplicia arguebatur emisse: erat enim fustibus caesus, damnatus in metallum, strangulatus in carcere. 9 Sed Honoratum cognitioni senatus mors opportuna subtraxit: Martianus inductus est absente Prisco. Itaque Tuccius Cerealis consularis iure senatorio postulavit, ut Priscus certior fieret: sive quia miserabiliorem, sive quia invidiosiorem fore arbitrabatur, si praesens fuisset: sive (quod maxime credo) quia aequissimum erat commune crimen ab utroque defendi: et si dilui 10 non potuisset, in utroque puniri. Dilata res est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustissimus fuit. Princeps praesidebat, erat enim consul: ad hoc Ianuarius mensis cum cetera, tum praecipue senatorum frequentia celeberrimus: prae-

patascit [ita scriptum] *enim, cum separaris, contemplatio rerum.* Verba *a turba* desunt. *H.*

Patasco forma videtur luteae latinitatis, ut *commando*, de quo vid. Cort. Dissertat. Crit. de usu orthogr. lat. p. 62. edit. Altenb. *S.*

8 *erat enim fustibus caesus*) Rom. *erat enim Cerialis fustibus caesus.* Sed *Cerialis* nomen hic importune inculcatum est. *H.*

Translatum huc est ex versu, qui ordine quartus deinceps sequitur, ubi de Tuccio Cereali s. Ceriali. *S.*

9 *Tuccius*) Ex omni varietate huius nominis a Cortio proposita (*Tatius, Tucius, Ductius, Titius*) illud videbatur praeferendum. *G.*

iure senatorio) Quo poterat ante sententiam dicere etiam de qua re vellet, et quam diu vellet. Iam laudarunt hic Gell. 4, 10. *G.*

sive quia miserabiliorem) Non sunt haec tria verba in Rom. *H.*

Omissa negligentiâ aut librarii, aut typothetae, cuius oculus a primo *sive* ad alterum aberrasset. *S.*

dilui) Oxon. *delui.* de qua varietate vid. Drakenb. ad Liv. 4, 14, 3. *S.*

10 *erat enim consul*) Si hoc a Plinio est, quod creditu difficile, cum nemo illo anno nesciret, quis consulatum gereret: id non Arriani caussa adscriptum fuit, sed eorum, qui multis post annis haec lecturi essent. *H.*

Tam clara νοθείας signa exstant, ut non sim reprehensurus, si quis posthac Plinii editor uncinos his verbis admoverit. *S.*

Ianuarius — celeberrimus) Novi hic magistratus, quorum actio-

terea caussae amplitudo, auctaque dilatione exspectatio et fama, insitumque mortalibus studium magna et inusitata noscendi, omnes undique exciverat. Imaginare, quae solicitudo nobis, qui 11 metus, quibus super tanta re, in illo coetu, praesente Caesare, dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi: quin immo nusquam audiri benignius soleo: tunc me tamen, ut nova omnia novo metu permovebant. Obversabatur praeter illa, quae 12 supra dixi, caussae difficultas: stabat modo Consularis, modo Septemvir Epulonum, iam neutrum. Erat 13 igitur perquam onerosum, accusare damnatum: quem ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractae damnationis miseratio tuebatur. Utcun- 14 que tamen animum cogitationemque collegi: coepi dicere non minore audientium adsensu, quam solicitudine mea: dixi horis paene quinque. Nam X clepsydris, quas spatiosissimas acceperam, sunt

nibus magis etiam probare diligentiam student, ut magistratus, ita ceteri. G.

cum cetera, — frequentia) Sic et Rom. *H.*

Cetera est *quoad cetera*. Falluntur, qui *ceterā* legunt: nam sequitur, *p r a e t e r e a — — omnes undique exciverat.* S.

12 *stabat*) scil. ante oculos meos Priscus, qui *modo*, h. e. antequam repetundarum reus esset, Consularis, et Septemvir Ep. fuerat, nunc utraque dignitate exutus. *E.*

Septemvir Epulonum) Cic. de Orat. 3, 19. fin. *Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinem tres viros epulones esse voluerunt, cum essent ipsi a Numa, ut etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti.* Ita a Numa. Auctus deinde numerus, ut in *Duumviris*, mox *Quinqueviris*, porro *Decemviris*, ac *Quindecimviris* denique sacrorum. *Septemviri Epulonum* etiam in vett. inscriptionibus occurrunt. *G.*

13 *quem ut premebat*) vid. Cic. pro Cluent. c. 41. *G.*

quasi) Catanaeus ad *peractae* refert, iudices nondum pronunciasse putans. Fallitur. Modo legimus, *accusare d a m n a t u m*, infraque (20) sequitur, *Marium repetundarum poenae, quam iam passus esset, censuit relinquendum.* Igitur *quasi* ad totam quae sequitur ῥῆσιν, *peractae damnationis miseratio tuebatur*, spectat. *S.*

14 *utcunque*) vid. Ep. 1, 12, 2. *S.*

duodecim clepsydris) Variatur in numeris. Catanaeus legit XX. quibus IV additae efficiunt XXIV: quibus cum horae paene quinque respondeant, consequens est, ut V clepsydrae horam emetiantur. Sed si XII verius est, tribuendae erunt horae uni tres clepsydrae. [vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epist.] Illud quidem ex ipsa varietate apparet, notis, non integris vocibus numerum, quicunque fuerit, in libris antiquis expressum fuisse.

additae quatuor. Adeo illa ipsa, quae dura et adversa dicturo videbantur, secunda dicenti fuerunt! Caesar quidem mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium est enim dicere sollicitudinem) praestitit, ut libertum meum post me stantem saepius admoneret, voci laterique consulerem; quum me vehementius putaret intendi, quam gracilitas mea perpeti posset. Respondit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde senatus, et revocatus in posterum. Neque enim iam inchoari poterat actio, nisi ut noctis interventu scinderetur. Postero die dixit pro Mario Salvius Liberalis, vir subtilis, dispositus, acer, disertus: in illa vero caussa omnes artes suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, et, quod eximium orationi eius inest, σεμνῶς. Dixit pro Mario rursus Fronto Catius insigniter: utque iam locus ille poscebat, plus in precibus temporis, quam in defensione consumsit. Huius actionem vespera inclusit: non

Etiam horae modum nescimus qua mensem: nisi forte habuerunt aliquam aequinoctialium horarum mensuram ordinariam. Ceterum, quantum temporis datum sit actoribus, quantum reis, intelligas ex 4, 9, 9. *G.*

15 *Caesar quidem mihi* etc.) Rom. *Caesar quidem tantum mihi studium, tantam curam etiam (nimium enim est dicere sollicitudinem) praestitit.* *H.*

Concinunt alii libri: nec displicet hic ordo. *S.*

laterique) „In oratore sunt „pulmones, nostro more loquen„di. Nempe vires sic dicuntur „eae, quarum defectus in latere „sentitur, ut a currentibus, can„tantibus, dicentibus, potantibus, „Venerem exercentibus: in qui„bus generibus omnibus latera „pro viribus dicuntur." I. A. Ernest. in Clav. Cicer. h. v. *Vocem* et *latera*, ut Plinius, iungit Cicero Verr. IV, 30. *S.*

intendi) Rom. *incendi.* *H.*

16 *Neque enim* etc.) Rom. *Neque enim inchoari poterat actio, nisi ut.* *H.*

17 *subtilis, dispositus, acer*) *Subtilis* est, qui rem prudenter et acute videt; *dispositus*, qui rem bene inventam aut perceptam optimo ordine dispensat et tractat; *acer*, cuius actio et oratio viget quadam vehementia, spiritu, impetu dicendi. *E.*

quod eximium orat. eius inest) Rom. *quod eximium orationi suae inest.* *H.*

Id equidem non damnaverim. Vid. Sanct. Minerva L. II. C. XII. *S.*

18 *Huius actionem vespera inclusit*) id est, finivit, ita tamen, ne media oratio abrumperetur, sed ut perorandi tempus esset. Cornel. Cels. lib. I. c. 2. extr. *Ubi expletus est aliquis, facilius concoquit, si, quidquid*

tamen ſic, ut abrumperet. Itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipſum pulchrum et antiquum, ſenatum nocte dimitti, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus COS. deſi- 19 gnatus, vir egregius, et pro veritate firmiſſimus, cenſuit *ſeptingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda: Mario urbe Italiaque interdicendum; Martiano hoc amplius, Africa.* In fine ſententiae adiecit, *Quod ego et Tacitus iniuncta advocatione diligenter fortiterque functi eſſemus, arbitrari ſenatum, ita nos feciſſe, ut dignum mandatis partibus fuerit.* Adſenſerunt conſules 20 deſignati, omnes etiam conſulares usque ad Pompeium Collegam: ille et *ſeptingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda,* et *Martianum in quinquennium relegandum: Marium repetundarum poenae, quam iam paſſus eſſet,* cenſuit *relinquendum.* Erant in utraque ſententia 21 multi, fortaſſe etiam plures in hac vel ſolutiore vel molliore. Nam quidam ex illis quoque, qui Cornuto videbantur adſenſi, hunc, qui poſt ipſos cenſuerat, ſequebantur. Sed quum fieret diſceſ- 22 ſio, qui ſellis conſulum adſtiterant, in Cornuti ſententiam ire coeperunt. Tum illi, qui ſe Col-

adſumſit, potione aquae frigidae includit. H.

Idem Celſus lib. I. c. 8. *omnes potiones aqua frigida includere.* S.

ſenatum nocte dimitti) Rom. *ſenatum nocte dirimi*, quod ex Medic. et Helmſtad. iam Cortius reſtituit. H.

Ita et Excerpta Brummeri. Cortium ſecutus eſt Gierigius. S.

19 *COS.*) Tironum in gratiam moneo, priſca orthographia *Coſul* ſcriptum fuiſſe; hinc per compendium COS. S.

advocatione) Ne quis cum Catanaeo ſimpliciter *advocationem* dici pro accuſatione exiſtimet, reſpiciendum ad ſ. 2. *Ego et Cornelius Tacitus* adeſſe *provincialibus iuſſi: advocatio* igitur refertur non ad eum, contra quem venimus, ſed ad eum, quem defendimus. G.

20 *conſules deſignati*) vid. Heuſing. oſtendentem, quot tum eſſe potuerint Coſſ. deſſ. G.

quae acceperat Marius) Deſunt in libris ſcriptis pluribus; beneque omiſerunt Cortius et Gierigius. Antea (19) recte leguntur. S.

cenſuit relinquendum) vid. Gronov. ad Tacit. Annall. 1, 74. G.

21 *ſolutiore vel molliore*) Dubitat, verbumne durius vehementiusque adhibendum ſit, an lenius? *ſolutus* enim nimis eſt mollis. G.

legae adnumerari patiebantur, in diverſum transierunt: Collega cum paucis relictus. Multum poſtea de impulſoribus ſuis, praecipue de Regulo, queſtus eſt, qui ſe in ſententia, quam ipſe dictaverat, deſeruiſſet. Eſt alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum timeat. 23 Hic finis cognitionis ampliſſimae. Supereſt tamen λειτούργιον non leve, Hoſtilius Firminus, legatus Marii Priſci, qui permiſtus cauſſae, graviter vehementerque vexatus eſt. Nam et rationibus Martiani, et ſermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam ſuam Priſco ad turpiſſimum miniſterium commodaſſe, ſtipulatusque de Martiano quinquaginta millia denariûm probabatur: ipſe praeterea accepiſſe ſeſtertiûm decem millia, foediſſimo quidem titulo, nomine unguentarii, qui titulus a vita hominis comti 24 ſemper et pumicati non abhorrebat. Placuit,

23 *Supereſt — Firminus*) Similis conſtructio Tullianae Epiſt. 1, 4. init. *unumque certamen eſſet relictum ſententia Volcatii.* qui locus male tentatur. *S.*

λειτούργιον) Deminutiva ſignificatione vocem accipio cum charientiſmo quodam, quem etiam additum *non leve* indicat. *G.*

ad turpiſſimum miniſterium commodaſſe) Rom. *ad turpiſſimum miniſterium commendaſſe.* *H.*

ſtipulatusque de Martiano) Hic nimirum ſ. 8. *ſeptingentis millibus emerat a Mario Priſco plura ſupplicia unius equitis:* intercessor et proxeneta huius negotii fuit Hoſtilius Firminus, ſtipulatusque eſt Màrio, *de Martiano* h. e. ex area illius ſolvenda *quinquaginta millia denariûm.* Ceterum *ſtipulari de aliquo* inſolentius dictum videri poteſt. Ita tamen etiam Africanus L. 37. π. de uſufr. et quemadmodum. *Si, cum in annos decem proximos uſum fructum de te dari ſtipulatus eſſem, per te ſteterit, quo minus dares.* Iterum eadem lege, *ſi Stichi decem annorum operas de te dari ſtipulatus ſim.* *G.*

foediſſimo — unguentarii) Ita et Rom. *H.*

unguentarii) Pecuniae in unguenta impendendae, foedus titulus in provinciali praeſertim et milite, quos *allium obolere quam unguentum*, non tantum barbati illi et capillati Quirites, ſed Veſpaſianus etiam malebat apud Sueton. c. 8.: quo eodem loco etiam *calcearii* mentio, quod *unguentarii* formam habet. *Clavarium, camelarium, vaſarium, veſtiarium, hordearium, cerarium, linguarium* (quo linguae temeritas redimitur Muret. V. L. 12, 5.) *uxorium, locarium,* ipſumque adeo *congiarium, honorarium, ſalarium*, eodem modo dici, a viris doctis oſtenſum eſt. *G.*

pumicati) Pumice enim utebantur ad laevigandas non mem

censente Cornuto, referri de eo proximo senatu: tunc enim, casu incertum, an conscientia, abfuerat. Habes res urbanas: invicem rusticas scribe, quid arbusculae tuae, quid vineae, quid segetes agant, quid oves delicatissimae? In summa, nisi aeque longam epistolam reddes, non est quod postea, nisi brevissimam, exspectes. Vale. 25

XII.

Eventum caussae Firmini legati, quam superiori epistola notaverat, perscribit.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Λειτούργιον illud, quod superesse Marii Prisci caussae proxime scripseram, nescio an satis circumcisum, tamen et adrasum est. Firminus inductus in senatum respondit crimini noto. 2

branas modo, quibus inscriberent, sed ad pellem etiam suam molles. Laudavit hic post Cellarium Cortius Savaronem ad Sidon. 1, 7. et 8, 3. G.

25 *agant*) Al. *agunt*. Vid. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola. Si τελείαν στιγμὴν post *scribe* ponas, *agunt* bene habet. S.

In summa, nisi — reddes) Rom. *In summa nisi aeque longam epistolam reddis.* H.

XII, 1 Λειτούργιον) Vid. 2, 11, 23. G.

circumcisum — adrasum) Sic scripsisse putamus Plinium. Sic certe Aldus edidit, sic sententia postulat. *Circumcidere* plus esse quam *adradere*, dubium non est: si quis tamen dubitet, illum facile scriptorum rei rusticae usus in viam reducat. Firminus de Plinii sententia et Cornuti *circumcidendus* erat, *amputandus* plane, corrupti membri aut praeputii instar, a senatu: sed *adrasus* modo est, iure provinciae administrandae privatus. Ita λειτούργιον illud, munus illud reipublicae, si non *circumcisione* et amputatione Firmini, tamen *adraso* ipso *quoque* non minus quam Prisco, perfectum est. G.

Illud quod superesse λειτούργιον Marii Prisci caussae proxime scripseram, nescio an satis, circumcisum tamen et abrasum est. Ita plane scriptum et interpunctum est in Rom. cum vulgo post *circumcisum* interstinguatur. *Abrasum* retineo, quod plus significat, quam *adrasum* et *circumcisum*. Minus ex barba remanet, quae *abraditur*, quam quae *circumciditur*: trabes etiam prius *circumciduntur*, tum vero et *abraduntur*. Etsi itaque Plinio remissius, quam decuit, actum videtur; tamen munus illud publicum quacunque ratione peractum erat. H.

Assentior viro egregio. S.

2 *inductus in senatum*) de eo.

Sequutae sunt diversae sententiae consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine movendum: acutius Nerva, in sortitione provinciae rationem eius non habendam. Quae senten-

Sic et epistola superiori 9. Alio sensu ep. 2, 14, 4. *S.*

acutius Nerva) Prime Nervam imperatorem nemo hic cogitet. Rem sub Traiano gestam, constat. Deinde illud *acutius* ironicum esse, clare monstrant, quae mox dicuntur. Potestne enim *acutum* esse, quod *miserum, minime congruens, minime decorum?* Putat Heusing. locum corruptum ex Iulius Ferox vel simili nomine. *G.*

Cornutus Tertullus censuit ordine movendum: Acutius Nerva in sortitione provinciae rationem eius non habendam. Haec ex praescripto Rom. expressa multis suspecta sunt. Plus aliis vidisse creduntur, qui, *acutius* hic non proprium nomen esse, sed adverbium, monuerunt: quamquam ne in hac quidem interpretatione plus acuminis inest, quam in Nervae, quem librarii nobis consulem designatum dederunt, sententia. Nec obscurum est, non laudari eam a Plinio, sed, ut *duriorem tristioremque* reprehendi. Et quis ille Nerva fuerit, qui ita censuerit, nondum quisquam docere potuit. Consulem designatum significari, ex verbis Plinii apparet: acta haec sunt TRAIANO III. COS. Ianuario mense, cum collegam is haberet M. CORNELIVM FRONTONEM: cui Martio mense suffectus esse creditur S. POMPEIVS COLLEGA. Quis vero deinceps Maio et Iulio mense successerit, parum constat: etsi dubium non est, quin Traianus, qui VIII. mensibus consulatum gessit, quatuor collegas habuerit. Nam si prior, Fronto, qui tertium erat consul, duos tantum menses in magistratu fuit, quis posterioribus plus temporis datum credat? Nec Plinius paneg. c. LX. duos omnino Traiano collegas fuisse ait, sed duos tertium consules, quibus alii successores esse potuerunt. Septembri secutus est PLINIVS et CORNVTVS TERTVLLVS: extremi mensis consules veteris monumenti inscriptio nominat, quod sub TRAIANO TRIB. POT. IIII. COS. DES. [IIII. ex Massoni coniectura] dedicatum est III. K. IAN. L. ROSCIO. AELIANO. TIB. CLAVDIO. SACERDOTE. COSS. Fuit hoc anno consul etiam IVLIVS FEROX, qui a Plinio certe inter consules designatos numeratur superioris epistolae n. 5. et sequenti anno *curatorem* egit *alvei et riparum Tiberis et cloacarum*, teste veteri inscriptione, quam Catanaeus ad epist. XI. 5. adfert. Haec vero cura consulatum sequebatur, quae eodem anno Plinio quoque demandata fuit. Vide interpretes ad lib. V. ep. XV. 2. Ex omnibus his nominibus vulgatae scripturae vestigiis nullum propius est, quam *Iulius Ferox*, ut pro *Acutius Nerva* legatur, *At Iulius Ferox.* Sed ne haec quidem coniectura nunc satis mihi placet, quod Iulium Ferocem *virum rectum et sanctum* dicit: huius vero sententiam, quod iam supra dixi, quasi parum prudentem et aequam vituperat. Hanc ob caussam fortasse non errant, quibus *Acutius Nerva* nomen videtur proprium esse. Fuit certe apud Romanos *Acutia* gens, ex qua plures nominat Glandorpius onomast. p. 9. In eam ex Nervis aliquis adoptari, et *Acutius Nerva* appellari potuit. Fuere et *Silii Nervae*, quorum Tacitus et alii mentionem fecere. *H.*

tia, tanquam mitior, vicit, quum sit alioqui durior tristiorque. Quid enim miserius, quam exsectum et exemtum honoribus senatoriis, labore et molestia non carere? Quid gravius, quam tanta ignominia adfectum, non in solitudine latere, sed in hac altissima specula conspiciendum se monstrandumque praebere? Praeterea, quid publice minus aut congruens aut decorum? notatum a senatu in senatu sedere? ipsisque illis, a quibus sit notatus, aequari? submotum a proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus iudicare? damnatumque sordium, vel damnare alios vel absolvere? Sed hoc pluribus visum est. Numerantur enim sententiae, non ponderantur: nec aliud in publico consilio potest fieri; in quo nihil est tam inaequale, quam aequalitas ipsa. Nam quum sit impar prudentia, par omnium ius est. Implevi promissum, priorisque epistolae fidem exsolvi, quam ex spatio temporis iam recepisse te colligo. Nam et festinanti et diligenti tabellario dedi: nisi quid impedimenti in via passus est. Tuae nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris literis, quales isthinc redire uberrimae possunt. Vale.

Fallitur ergo Gierigius, libros ad unum omnes exhibere *acutius* minore litera initiali contendens. Certe Romanus liber hanc labem non traxit. Ceterum cum Gierigio *Acutius Nerva* editurus erat Ernestius, qui de hoc loco sic: „Ita non dubitavi reponere, „Gierigium secutus, qui docuit „Nervam e familia Acutiorum fuis„se, Fastosque Almelovenios a. Chr. „100. quo haec caussa acta sit, „Acutium Nervam, et Iulium Fe„rocem Consules ex Cal. Novembr. „nominare. Sic locus planus, „qui antea torserat interpretes, „cum *acutius* adverbii vim ha„bere putarent." *S.*

3 *labore et molestia*) Rom. *laboribus et molestia. H.*

sed in hac etc.) Rom. *sed in hac, in altissima specula conspiciendum. H.*

4 *aut congruens — a senatu)* Sic et Rom. *H.*

submotum a proconsulatu) Rom. *et submotum a proc. H.*

Copulam recepit Cortius. Habent etiam Excerpta Brummeri. *S.*

7 *quales isthinc redire uberrimae possunt)* Dictum ut *quantum amplissimum*, ep. XIII. 10. Rom. tamen *uberrime. H.*

XIII.

Voconium Romanum commendat.

C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Et tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris, et ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de caussis a te potissimum petere constitui, quod impetratum maxime cupio. Regis exercitum amplissimum; hinc tibi beneficiorum larga materia, longum praeterea tempus, quo amicos 3 tuos exornare potuisti. Convertere ad nostros, nec hos multos. Malles tu quidem multos, sed meae verecundiae sufficit unus aut alter, ac potius 4 unus. Is erit Voconius Romanus. Pater ei in equestri gradu clarus, clarior vitricus, immo pater alius: nam huic quoque nomini pietate successit. Mater e primis citerioris Hispaniae. Scis, quod iudicium provinciae illius, quanta sit gravitas. 5 Flamen proxime fuit. Hunc ego, quum simul studeremus, arcte familiariterque dilexi: ille meus in urbe, ille in secessu contubernalis: cum hoc 6 seria, cum hoc iocos miscui. Quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? Mira in sermone, mira etiam in ore ipso vultuque suavi- 7 tas. Ad hoc ingenium excelsum, subtile, dulce,

XIII inscr. Rom. *Cornelio Prisco*, secus, quam interpretibus adhuc visum. Vide lib. V. epist. XX. 7. *H.*

3 *Malles*) Legendum puto *males*. *H.*

4 *iudicium provinciae*) Quam recte et salubriter de honestate, felicitate, officio, iudicent illius provinciae homines. *G.*

Flamen proxime fuit) Sic Rom. omisso, quod vulgo praecedit, *ipse*. Id in Rom. ad *matrem* adiectum est ita: *Mater e primis ipsa citerioris Hispaniae*. Paullo ante alterum *scis* in Rom. deest, ubi scriptum, *provinciae illius, quanta gravitas. H.*

Vulgo: *scis, quanta sit gravitas*. Sed optimi libri alterum hoc *scis* ignorant. *S.*

6 *Quid enim aut illo fidelius amico*) Rom. *Quid enim illo aut fidelius amico*. Ita recte legitur. *H.*

Hunc ordinem praetulerunt Cortius et Gierigius: praeferendusque est, non quod mollior sit, sed quia *illo* particulam necessario praecedit. *S.*

7 *Ad hoc ingenium excelsum*) Rom. *Ad haec ingenium excelsum*. *H.*

facile, eruditum in caussis agendis. Epistolas quidem scribit, ut Musas ipsas Latine loqui credas. Amatur à me plurimum, nec tamen vincitur. 8 Equidem iuvenis statim iuveni, quantum potui per aetatem, avidissime contuli, et nuper ab optimo principe trium liberorum ei ius impetravi. Quod quamquam parce et cum delectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret, indulsit. Haec 9 beneficia mea tueri nullo modo melius, quam ut augeam, possum, praesertim quum ipse illa tam grate interpretetur, ut, dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes, qualis, quam proba- 10 tus carusque sit nobis. Quem rogo, pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem. Nam licet tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius esse eum usque in intimam familiaritatem capacem, quo magis scires, breviter tibi studia, mores, omnem denique vitam eius expressi. Extenderem preces, nisi et tu rogari diu nolles, 11 et ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim et quidem efficacissime, qui reddit caussas rogandi. Vale.

Perpetua confusio. Hic libri Romani lectionem amplectar. vid. supra ad 1, 10, 6. *S.*

8 *Equidem iuvenis* etc.) Rom. *Equidem iuvenis iuveni, quantum potui*, sine *statim*. *H.*

mihi tamen etc.) Rom. *mihi tamen, tamquam liceret, indulsit*, ut Medic. bene. *H.*

Me quoque vulgata offendit; ut non mirer, Cortium *liceret* edidisse. Interpretando minuit difficultatem Gierigius, non tollit: cuius ratio si valeret, corrigendum esset *tanquam ipse elegisset*. Sed nec hoc satisfaceret. *S.*

10 *usque in intimam familiaritatem*) Rom. *usque ad intimam familiaritatem*. *H.*

Si Latinitatis regulam adhibeas, utrumque bonum; si aurium sensum consulas, longe melius Romani aliorumque librorum *usque ad*, Cortio iure probatum. *S.*

11 *et ego tota hac epistola*) Rom. *et ego tota hoc epistola*. *H.*

Hoc, etiam in Brummeri Excerptis obvium, receperunt Cortius et Gierigius. Laudo. *S.*

XIV.

Centumvirales caussas ab adolescentulis profanatas queritur.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Verum opinaris: distringor centumviralibus caussis, quae me exercent magis, quam delectant. Sunt enim pleraeque parvae et exiles. Raro incidit vel personarum claritate vel negotii magni-2 tudine insignis. Ad hoc, perpauci, cum quibus iuvet dicere: ceteri audaces, atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuri ad declamandum huc transeunt, tam irreverenter et temere, ut mihi Attilius noster expresse dixisse videatur, sic in foro pueros a centumviralibus caussis auspicari, ut ab Homero in scholis. Nam hic quoque, ut illic, primum coepit esse, quod maximum est. 3 At hercule ante memoriam meam, (ita maiores

XIV, 1 *distringor c. c.*) Rom. *destringor centumviralibus caussis.* *H.*

Perperam. Alibi in partem contrariam peccatum. Vid. Duker. ad Flor. 2, 2, 17. eundemque et Drakenb. ad Liv. 8, 7, 20. *Distringi* est impediri, *destringi* nudari. *S.*

parvae et exiles Raro) Rom. *parvae et ex illis raro.* *H.*

2 *Ad hoc, perpauci, cum quibus iuvet dicere*) Rom. *Ad hoc pauci, quibus cum iuvat dicere.* *H.*

Iuvet a Secundi manu profectum esse, nemo non intelligit. Vel ex hoc exemplo discas, quantum librarii in talibus licer[illegible] sibi putaverint. Conf. Medi codicis lectionem infra ep. 1[illegible] *S.*

ad declamandum; P[illegible]ferat auctoritas I. F. Gronovii, summis viri meritis quaesita, aliis, ut *a declamando* mallent legere contra omnes Codices, quia ille eum putabat sensum, a declamationibus et schola statim ad centumvirales caussas transire iuvenes, non ante in minoribus virium facere experimenta. Sed iam vidit Cortius, acumen inesse in Secundi verbis. Ante in scholis et umbra declamabant adolescentes, nunc declamant, h. e. exercent se, et rudimenta dicendi ponunt in eo caussarum genere, ad quod non nisi exercitatos venire eos par fuerat. *G*

Rom. *ad declamandum huc transeunt*, ut plures libri, recte. *H.*

transeunt) Cortius *transierunt*, quod non imiter. *S.*

Attilius noster) Rom. *Atilius noster*, non *Attilius.* Illud in lapidibus et nummis est. *H.*

Vid. Duker. ad Flor. 1, 20, 1. 2, 2, 17. *S.*

expresse) ἐμφατικῶς, ut rem ipsam luculenter declararet. *G.*

3 *ita maiores natu s. d.* Hoc vult, Non diu est, utor enim, vir iuvenis adbuc, ea formula, qua uti solent senes, cum tempus non diu praeteritum, et res nuper

natu ſolent dicere) ne nobiliſſimis quidem adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo conſulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus colebatur. Nunc, refractis pudoris et reverentiae 4 clauſtris, omnia patent omnibus; nec inducuntur, ſed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus ſimiles, conducti et redemti: manceps convenitur in media baſilica, ubi tam palam ſportulae, quam

demum in deterius mutatas indicare volunt. *G.*

Hic tamen monuit Gierigius, Plinium non iuvenem hanc epiſtolam ſcripſiſſe, ſed aetate iam provectiorem, ut e §. 14. pateat; deinde formulam *ante memoriam meam* ſenibus non fuiſſe propriam. Itaque putat a Plinii manu profectum eſſe: *ante memoriam meam maiores natu ibi dicere* (apud Centumviros agere) *ſolebant, et ne nobiliſſimis* etc. Mihi tota illa parentheſis videtur orta a manu gloſſatoris, qui verbis *ante memoriam meam* explicandi gratia eam adſcripſerat. *E.*

Neque haec ratio placet, nec Gierigiana. Parentheſis illa non pertinet ad antecedentia, *ante memoriam meam*, ſed ad ſequentia, *ne nobiliſſimis quidem* etc. Refert Plinius, quod non ipſe viderat, ſed a maioribus natu acceperat. Sic et Heuſingerus. *S.*

Rom. *At mehercule ante memoriam meam maiores natu ſolebant dicere ne nobiliſſimis quidem adoleſcentibus locus erat.* Recte *ſolebant dicere,* ſine *ita,* quo nihil hic opus, quodque ab aliis varie transponitur. *Ante memoriam meam ne nobiliſſimis quidem adoleſcentibus locus erat,* idque *maiores natu* me adoleſcentulo *ſolebant dicere.* In pluribus fuit *ſolebant,* idque invito Cortio reſtituendum. Plinius, cum haec ſcriberet, iam aetate proceſſerat, propior illis annis, quibus foro renuntiare ſolebant. *H.*

4 *manceps convenitur*) Lectio Codicis Medicei a Cortio prolata. *Manceps* eſt, qui pretio accepto negotium ſibi imponi paſſus eſt ab oratore, ut nummis conducat ei laudatores et plauſores. Hic *manceps convenitur in media baſilica.* Cum enim IV fere iudicia eodem tempore haberi in baſilica Iulia ſolerent (vid. ſupra 1, 18, 3.); manceps in medio commodiſſime fungi poteſt munere ſuo, et tum ſuadere, ut huc vel illuc transeant homines ad ſuum locatorem ſcilicet, tum laudis plauſusque pretium illis repraeſentare. Quin ſi plurium forte idem manceps ſit, poteſt eos, qui in uno iudicio operam ipſi dedere, traducere ad alterum. Ceterum de illis laudationibus, quibus actio ſaepe ipſa interpellaretur, plura Quinctil. 11, 3, 121. 126. 131. *G.*

Rom. *redemti mancipes. Convenitur.* Praeſtat vero hic ſcriptura Med. *manceps convenitur. H.*

ubi tam palam) Gierigius illud *ubi* extruſit, quod ex ingenio Aldi profectum putat, et hic locum habere negat; ſed cauſſas mutationis, quas ille adfert, ego quidem intelligere non potui. Senſus idem eſt, ſive illud *ubi* eiicias, ſive ſerves. Acute et acerbe Plinius baſilicam triclinio comparat, ideoque pecuniam, quae a mancipibus dabatur laudaturis, ſportulas appellat, quae proprie ad triclinia pertinebant. Illae in

in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari
5 mercede transitur. Inde iam non inurbane Σοφοκλεῖς vocantur: iisdem Latinum nomen impositum est laudicoeni. Et tamen crescit in dies
6 foeditas utraque lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent sane aetatem eorum, qui

triclinijs dabantur *palam*, aperte, quia mos ita ferebat, et poterat honeste fieri: in basilica non item. *E.*

Laudo Gierigium, quod particulam illam confodit, cum a libris optimis plurimisque exsulet; quam enim ipse caussam comminiscitur, cur eam expunxerit, futilis et frivola est. Sensum loci Ernestius commode explicuit. Ceterum cum Cortio sic interpungendum: *manceps convenitur: in media basilica tam palam sportulae, quam in triclinio dantur. Tam, quam* sunt particulae, non copulandi, ut Gierigio videtur, sed comparandi. Vid. Horat. Tursellin. de Partic. Cap. CCLVII. 5. Nolten. Lexic. Antibarb. col. 1776. *S.*

5 Σοφοκλεῖς) Ex hoc quidem loco non satis patet, quinam Σοφοκλεῖς, qui *laudicoeni* dicti sint, oratoresne, qui ad σοφῶς illud sibi *acclamandum homines* per mancipes suos conducerent, et *laudes* suas *coenis* redimerent; an plausores, qui σοφῶς clamarent *laudibusque* ferrent dicentes, ut *vocarentur* ad *coenam*. Posteriores equidem intelligere mallem. Nimirum posterior pars Σοφοκλέους ἀπὸ τοῦ καλεῖν hic derivatur, (a quo etiam ipsum κλέος est) *laudicoeni* autem dicuntur ex adliteratione ad *Laodiceam*, quae *Laudicea* dicebatur, non minus *Lautumia* pro *Laotomia* etc. Ceterum verba adclamationum collegit Voss. de imitat. p. 41. ubi nempe de recitatione c. 7. sq. *G.*

Ipsos auditores Σοφοκλεῖς dictos esse, iam Cresollius monuit Theatr. Rhet. Lib. 3, 5. ubi et acclamationum formulas accurate congessit. *E.*

Rom. *Inde iam non inurbanae σοφοκλεῖς ἀπὸ τοῦ σοφὸς καλεῖσθαι.* Verbum *vocantur* deest. Tum: *Iisdem Latinum nomen impositum est Laodicenes.* Hoc pro *laudicenes* scriptum et probum esse opinor. Non ad *Laodicenos* adluditur, quod frustra fingitur ab interpretibus: sed ad aliarum vocum exemplum hoc componitur, quales sunt *tibicines, fidicines*, ut mercenarii laudatores et quasi *laudium decantatores* notentur. *H.*

6 *Heri duo n.*) Rom. *Here duo n. H.*

Vid. supra ad 2, 7, 1. ibique Cortium. *S.*

nomenclatores) Servos fuisse, qui occurrentium nomina domini subiicerent, pervulgatum est. Humaniores et literatos fuisse, ex hoc ipso illorum officio colligas. Ita fuisse vestitos, ut etiam pro civibus haberi possent ab ignotis, vel ex hoc ipso loco videtur intelligi. Quis enim ferret servum hominem, quem omnes talem sciunt, immiscere se togatis etc. Sen. de Clem. 1, 24. pr. Quid si verba parenthesi inclusa ita intelligamus: *Habent* nomenclatores *aetatem eorum* oratorum, ad quos laudandos invitantur, utpote *qui nuper togas sumserint?* ut ipsi servi nuper togam sumsisse, h. e. quintum decimum annum aetatis ingressi intelligantur. De hoc tempore sumendae togae Norisium ad Cenot. Pisan. 2, 4. laudat Cortius. *G.*

nuper togas sumserint) ternis denariis ad laudandum trahebantur. Tanti constat, ut sis disertissimus. Hoc pretio quamlibet numerosa subsellia implentur: hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commoventur, quum μεσόχορος dedit signum. Opus est enim signo apud non 7 intelligentes, ne audientes quidem: nam plerique non audiunt, nec ulli magis laudant. Si quando 8 transibis per basilicam, et voles scire, quomodo quisque dicat, nihil est, quod tribunal adscendas, nihil, quod praebeas aurem: facilis divinatio. Scito, eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Primus hunc audiendi morem induxit Lar- 9 gius Licinius: hactenus tamen, ut auditores corrogaret. Ita certe ex Quintiliano, praeceptore

togas sumserint) Rom. *togas sumserunt.* *H.*

Sumserint Medic. et Brummeri Excerpta. Praefero cum Gierigio *sumserunt.* *S.*

μεσόχορος) Praecentor, qui medio in choro constitutus manu, nutu, voce, tempora et voces moderatur: manceps nimirum in media basilica intentus operis a se conductis. Χορὸν οἰκεῖον καὶ συνᾴδοντα hac in re laudat Luc. Rhet. praec. p. 321. m. *G.*

Rom. *cum mesechorus dedit signum.* *H.*

De mesochoro vid. H. Stephan. Ind. in Thesaur. L. Gr. col. 1439. F. G. Reperi hanc vocem etiam in Lex. Latinogr. Vet. ab H. Stephano edito col. 136. *S.*

7 *ne audientes quidem*) Ita et Rom. *H.*

Mediceus, perpetua confusione, *nec audientes quidem*, quod h. l. Cortio placet, cum sit pro *et ne audientes quidem.* Sed indignatio scribentis copulam melius negligit. *S.*

8 *nihil est, quod etc.*) Rom. *nihil est, quod tribunal ascendas, nihil, quod tu praebeas aurem.* *H.*

tribunal adscendas) Locum gradu uno alteroque elevatiorem, in quo sella praetoris, ac subsellia iudicum, proscenium quasi forensis illius theatri, in quo actores ipsi versantur. *G.*

qui laudabitur maxime) Rom. *qui laudatur maxime.* *H.*

9 *Largius Licinius*) Ventosum hominem, et famam pecunia emere conantem, intelligas ex 3, 5, 17. ubi Plinii maioris Electa emere cupit. *G.*

Vid. ad 3, 5, 17. *S.*

Quintiliano) vid. Institutiones Oratt. 5, 7, 7. et 6, 3, 42. *G.*

Rom. *Ita certe Quintiliano praeceptore meo audire memini.* Bene *audire*, praepositionem *ex* vero cum ceteris retineo. *H.*

Agroetius de Orthograph. col. 2268. Putsch. *Memini me facere dicere debemus, non, Memini me fecisse*, praeteriti usum solis poëtis ob metri necessitatem concedens. Fallitur: nam et prosae scriptores, quamquam rarius, praeterito utuntur. Vid. Sanct. Min. 1, 14. T. I. p. 131. ed. Lips. Nolten. Lex. Antibarb. col. 1569. Clav. Cicer. v. Memini. Hic tamen Heusingero haud invitus accedo. *S.*

10 meo, audisse memini. Narrabat ille: *Adsectabar Domitium Afrum, quum apud centumviros diceret graviter et lente, (hoc enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicum insolitumque clamorem: admiratus reticuit: ubi silentium factum est, repetiit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: et post silentium, coepit idem* 11 *tertio. Novissime, quis diceret, quaesivit: responsum est, Licinius. Tum intermissa caussa, Centumviri, inquit, hoc artificium* 12 *periit.* Quod alioqui perire incipiebat, quum periisse Afro videretur; nunc vero prope funditus exstinctum et eversum est. Pudet referre, quae, quam fracta pronuntiatione dicantur; quibus,

10 *Adsectabar* etc.) Totum h. l. emendatiorem habet Rom. quam vulgo. *Adsectabar Domitium Afrum apud centumviros agentem graviter et lente: hoc illi actionis genus erat:, cum audiit e proximo immodicum insolitumque clamorem. Admiratus reticuit: ubi silentium factum est, repetit, quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit, et post silentium coepit: idem tertio. Novissime, quis diceret, quaesiit: responsum est, Licinius Tunc intermissa causa, centumviri, inquit, hoc artificium perit.* In his probandum est primo *agentem apud centumviros*. Nam verbum *diceret* in plerisque deesse constat, in Medic. et illud et *agentem* omissum. Sed ex *agentem*, quod compendio scriptum fuit, factum est *cum*, et huic deinde aliud verbum *diceret* adiectum. Male itaque Cortius, *cum* servato, *diceret* expunxit. Tum et *enim* in parenthesi eleganter excluditur, idque alibi probat ipse Cortius ad lib. I. ep. XII. 7. et omittit etiam Rom. lib I. epist. V. 10. Recte quoque inciditur in his: *et post silentium coepit: idem tertio*, subaudi *fecit*, ut reticeret, et post silentium rursus inciperet. Postremum *tunc*, pro *tum* librario relinquo. *H.*

Cur librario relinquendum censuerit Heusingerus, docet Hor. Tursellin. de Partic. cap. CCLXX. init. Plurima confusionis harum particularum exempla congessit Drakenb. ad Liv. 2, 12, 15. *S.*

11 *hoc artificium periit.* Licinius efficere potest, ut sibi plaudatur, frustra est, ut aliquis bonis dicendi artibus ad gloriam et famam contendat. Est indignatio similis illi Martialis 9. 75. *Scinde leves calamos, et frange Thalia libellos, Si dare sutori calceus ista potest.* Sic virorum fortitudinem periisse dicebat ille post inventas bombardas. *G.*

12 *Quod alioqui*) Locus, ut nunc legitur, haud dubie corruptus, cui medela quaerenda est. *E.*

Sic et olim Barthio, et nuper Gierigio visum fuit. Sine caussa. Interpretare: Ceterum hoc perire incipiebat, etc. *S.*

fracta pronuntiatione) Molli et effeminata vel puerili. Huc pertinent etiam *teneri* clamores, ut intelligamus plausores pueros. *G.*

quam teneris clamoribus excipiantur. Plausus 13 tantum, ac potius sola cymbala, et tympana illis canticis desunt: ululatus quidem (neque enim alio vocabulo potest exprimi theatris quoque indecora laudatio) large supersunt. Nos tamen adhuc et 14 utilitas amicorum, et ratio aetatis moratur ac retinet. Veremur enim, ne forte non has indignitates reliquisse, sed laborem refugisse videamur. Sumus tamen solito rariores: quod initium est gradatim desinendi. Vale.

XV.

Quomodo veteres, et novi coëmti agri placeant, interrogat.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Quo modo te veteres Marsi tui?* quo modo em-

Fracta pronuntiatione h. e. effeminata, molli, et scenica, quae gravi, virili, et dignitatis plenae opposita est. Ad eam *teneri* quoque *clamores* pertinent, quos mox *cantica* dicit ob modulationem illam, quae mollitie sua proxime ad cantum accedit. Nempe *cantare* proprium erat histrionum: omnis autem modulatio scenica in oratore vitiosa haberi solebat. Itaque Quintil. 11, 1, 56. *cantare* simpliciter dicuntur, qui in illo modulationis genere modum excedunt, et Cap. 3, 57. *vitium cantandi*, et *modulatio scenica*, synonymice commemorantur. *E.*

Fallitur cum Gierigio Ernestius, clamores illos cum canticis confundens. Immo clamores mox ululatus) sunt auditorum, cantica oratorum. *S.*

13 *Plausus tantum*) Proprie dictus, qui fit complosis manibus. Sed ne hunc quidem plane abesse, indicat illud *ac potius*, quod in optimis libris invenit Cortius, male ab aliis omissum. *G.*

Confert illos laudantium indecoros strepitus, a quibus verus plausus abesset, clangoribus *cymbalorum* et *tympanorum*, quae effeminatorum Deae Phrygiae sacerdotum, Bacchantiumque mulierum instrumenta erant. Cf. Quintil. 5, 13, 17. ubi *tympana* eloquentiae, h. e. molles et inertes declamationes, *armis*, h. e. virili, gravi, robustaeque eloquentiae, opponit. *E.*

Huc spectat etiam *ululatus*, Graecorum ὀλολυγὴ s. ὀλολυγμὸς quae voces item ad sacrorum cerimonias pertinent. Vid. Spanhem. ad Callimach. p. 544. sqq. *S.*

illis canticis) Quintil. 11, 3, 57. *Quodcunque vitium magis tulerim, quam quo nunc maxime laboratur in caussis omnibus scholisque, cantandi: quod inutilius sit an foedius, nescio. Quid enim minus oratori convenit, quam modulatio scenica, et nonnunquam ebriorum aut comissantium licentiae similis?* *G.*

14 *ratio aetatis*) quae nondum tribuit vacationem talium officiorum. Vid. 3, 1, 10. sqq. *G.*

sed laborem refugisse videamur) Rom. *sed laborem fugisse videamur.* *H.*

tio nova? Placent agri, postquam tui facti sunt? Rarum id quidem! Nihil enim aeque 2 gratum est adeptis, quam concupiscentibus. Me praedia materna parum commode tractant: delectant tamen, ut materna: alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem assiduae querelae, quod queri pudet. Vale.

XVI.

Monenti, ut codicillos Aciliani irritos faciat, non confirmatos testamento, respondet, voluntatem legantis sibi pro lege esse.

C. PLINIVS ANNIANO SVO S.

Tu quidem pro cetera tua diligentia admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte instituit heredem, pro non scriptis habendos, quia non 2 sint confirmati testamento: quod ius ne mihi quidem ignotum est, quum sit iis etiam notum, qui nihil aliud sciunt. Sed ego propriam quan-

XV, 1 *Rarum id quidem*) Rom. *Parum id quidem*, perperam. *H.*

aeque — quam) Non est Tullianum. Locis in Horat. Tursell. Cap. XIV. laudatis accedat hic Secundi. *S.*

2 *parum commode tractant*) In hac verborum brevitate sufficit suspicari, in praediis illis sterilitatem, vel calamitatem aliquam, aliaque incommoda agricultura accidisse, quae Plinium male haberent. *E.*

alioqui) Cortius ac Gierigius *et alioquin*. Haud displicet: nec tamen Schwarzio ad Plin. Panegyr. p. 554. sq. ita assentior, ut copulam abesse non posse putem. *S.*

XVI, 1 *pro cetera tua dilig.*) Ut 3, 8, 1. *Facis pro cetera reverentia.* *G.*

cetera) Vossiani libri *certa* natum ex solenni harum vocum confusione, cuius exempla pete ex Livio 1, 8, 2. imprimisque ex nota Drakenb. ad 34, 36, 4. *S.*

codicillos Aciliani) Rom. *codicillos Atiliani.* Sic etiam postea n. 2. *H.*

quia non sint confirmati) Rom. *quia non sunt confirmati.* *H.*

Sic etiam codex Medic. Perperam. Vid. ad ep. 14, 2. *S.*

2 *qui nihil aliud sciunt*) Qui plane alioqui iuris imperiti sunt, ii non ignorant, codicillos, testamento quidem anteriores, testamento non confirmatos, pro non scriptis habendos. *G.*

Sed ego propriam quandam legem) Rom. *Sed ego proximam quandam legem.* *H.*

Ita et Medic. Frustra. Quinctil. VII, 8. p. 646. Burm. *An,*

dam legem mihi dixi, ut defunctorum voluntates, etiamsi iure deficerent, quasi perfectas tuerer. Constat autem, codicillos istos Aciliani manu scriptos. Licet ergo non sint confirmati testa- 3 mento, a me tamen, ut confirmati, observabuntur; praesertim quum delatori locus non sit. Nam 4 si verendum esset, ne, quod ego dedissem, populus eriperet, cunctatior fortasse et cautior esse deberem: quum vero liceat heredi donare, quod in hereditate subsedit, nihil est, quod obstet illi meae legi, cui publicae leges non repugnant. Vale.

XVII.

Descriptio villae Laurentinae.

C. PLINIVS GALLO SVO S.

Miraris, cur me Laurentinum, vel, si ita mavis,

quoties propria lex non est, simili sit utendum. S.

etiamsi iure deficerent) Sic et Rom. *H.*

Cortius cum Gierigio: *etiamsi iure deficerentur.* Similis confusio in Caesare B. G. 8, 3, 2. ubi cf. Viros doctos. Vid. ad Plin. ep. 2, 17, 25. *S.*

3 *delatori*) Qui caussari queat, legatum illud publico inferendum, tanquam caducum, ut adeo, tacente etiam Plinio et Codicillos non improbante, tamen legatum ad illos non perveniat, quibus testator destinarat. *G.*

4 *cunctatior fortasse et cautior*) Rom. *cunctantior, fortasse et cautior.* Alterum, *cunctatior*, an Latinum sit, dubito. Lib. VIIII. ep. XIII. 6. *Erat enim cunctantior cautiorque.* Aliud est *testatior*, *moderatior* et similia, quae a deponentibus ducta passivam significationem habent, non activam, ut *cunctatior*, pro quo *cunctantior* facile admitto. *H.*

Lucretius 3, 193. (mellis) *cunctantior actus*, ut Wakefield. scripsit: vulg. *cunctantior.* Sic alibi *cunctatius* et *cunctantius* confusa. Vid. Burmann. ad Sueton. Iul. Caes. c. 19. p. 42. *S.*

in hereditate subsedit) Recte ista interpretantur ex nostro 4, 12, 2. et l. 76. π. §. 1. ad Leg. Falcid. Nimirum *subsidit*, quidquid apud heredem remanet, cum ex testamento tribuendum alii fuisset. *G.*

XVII. Ad hanc epistolam, itemque ad alteram 5, 6. ubi Tuscos suos describit Plinius, in universum praefandum aliquid hic videtur, ne cui forte in magnae cuiusdam negligentiae suspicionem veniamus, et parum usi temporum felicitate ad declarandum scriptorem elegantissimum videamur. Edidit I. F. Felibenius descriptionem utriusque villae architectonicam, in qua verba Plinii Latine Gallliceque pro-

Laurens meum tantopere delectet. Desines mira-

posita tum animadversionibus quibusdam, tum praesertim formis aeri incisis explicare studeret. (*Les plans et descriptions de deux des plus belles maisons de campagne de Pline le Consul*, tum alias, tum *Lond.* 1707, 12. apud *Dan. Mortier.*) Laudandum studium viri, et elegantia ingeniosa; sed cui non respondit eventus, qui antiquitatis amantes iuvare possit. Ille enim plerorumque gentis suae interpretum morem secutus, non hoc egisse videtur, ut, quales villae Secundi fuerint, ipsius opera intelligeremus; sed ut ostenderet, quomodo aliquis aedificare villam possit, quae quidem hodiernis eruditisque Gallorum ingeniis placeat, in qua idem circiter numerus membrorum sit, qui fuit in Laurentino, vel in Tuscis. Quoties igitur commode potuit situs et connexio membrorum indicata Plinio servari, id factum est: ceterum pluribus in locis aperte contradictum domino. Non multo, ad antiquitatis quidem lucem, felicior fuit longe splendidioris licet, et pro magnificentia et copiis Britanniae elaborati operis auctor Robertus Castellus, qui villas veterum dedit patrio sermone illustratas (*the villa's of the Ancients illustrated, Lond.* 1728. f. Alph. 1. pl. 12. ch. max. qualis ad Geographicas chartas adhiberi solet, cum XI eius modi imaginibus aeri incisis). Huic facile fuit scilicet inventis Felibenii addere quaedam, quibus vel propius ad Plinii mentem accederet, vel magnificentiam operum a se designatorum augeret. Quod si coecus antiquitatis amor me teneret, arriperem illud opus, et magnitudinem Romanam apud parum cautos inde augerem. Verum non est candoris nostri dissimulare, nimis multa et hic esse a mente Plinii ita aliena, ut, si quis Deus illum ab inferis excitatum in talem villam immitteret, vel formam certe Castellianam ostenderet, videatur ille quidem probaturus magno opere vel opus vel formam operis, forte etiam his, quae unquam vidisset in illo genere, praelaturus: ceterum suum Laurens, suos Tuscos minime ibi deprehensurum existimo, sed admiraturum non minus, quam lecto Platonis dialogo admiratum ferunt Socratem, *eos referre sermones suos, de quibus in mentem nunquam sibi venisset:* (vid. Diog. Laërt. 3, 35.) Non esset difficile per singula ire, et ostendere, quibus in locis Plinium relinquat nunc Felibenius, nunc Castellus, plerumque uterque: posset etiam speciminibus quibusdam declarari, quam parum uterque scriptor linguam ipsam et sermonem Plinii intelligat: sed cum hoc exiguam utilitatem habeat, prioris autem generis censura nisi comparatis libris et tabulis auctorum intelligi commode non possit; id quod oppido paucorum esse sentio: satis fuerit ad ea provocare, quae de hoc genere tum in Actis Eruditorum Lips. an. 1731. p. 111. tum ad ornithonem Varronis de re rust. 3, 5, 9. sq. disputata nobis sunt.

Multo laetiora Secundo nostro et antiquitatis amatoribus exspectare iubebat (et forte nec dum plane spes illa decollavit) Io. Maria Lancisius in physiologicis animadversionibus in Plinianam villam nuper in Laurentino detectam, editis primum Rom. 1714. f. recusis deinde Tom. II. opp. p. 355. sqq. ubi cum de novis a mari aggestionibus et plantis ibi suborientibus agat, haec etiam habet §. 6. p. 358. sq. „Ne cui „vero suspicio forte oboriatur, „villaene Plinianae, an alterius „sint aedium reliquiae, quas istic „paullo ante detectas et lapide „quadrato s. reticulato, ut aiunt, „opere structas cernimus; ipsa „certe loci distantia ab eodem

ri, quum cognoveris gratiam villae, opportunitatem loci, littoris ſpatium. Decem et ſeptem a millibus paſſuum ab urbe ſeceſſit: ut peractis,

„Plinio indicata cum ab urbe, „tum ab Oſtienſi colonia, atque „a proximo vico, quem *Piaſtra* „hodie appellant, ac praeſertim „trium atriorum, totidemque por„ticuum et arearum, nec non „duarum turrium ad propugna„culum villae, cubiculorum item „numerus adſpectusque, omnem „plane dubitationem abſtergunt. „Tuum itaque erit, vir Nobiliſſi„me, (*Adloquitur Marcellum Sacchettum Hieroſolymitani Ordinis apud Clementem XI P. M. Oratorem) „ut ad eius rei fidem, „(quippe qui Architecturae per „te ipſum peritiſſimus haberis) „Ichnographiam, et prae cunctis „interiorem tam per longitudi„nem, quam per latitudinem „eiusdem aedificii formam cum „pavimentis opere plerisque lo„cis muſivo, et Numidico aut „Alexandrino marmore ſtratis, „parietibusque vario cruſtarum „genere diſtinctis, atque ornatis „quam citiſſime delineandam ſuſ„cipias, aerique inciſam publici „iuris facias. Ita enim quam vil„lam e tenebris, in quibus tam „diu ſepulta iacuerat, eruiſti, in „ſempiternam hominum lucem „tanquam priſcae munditiae pa„riter ac frugalitatis imaginem, „editis tabulis proferes. Quid? „quod magni ad honorem no„ſtrum, qui Romani ſumus, in„tereſſe videtur, Plinium in vr„be Conſulem ab omni mendacii „nota vindicare; vt nimirum „vera et facta, non ficta et fa„bulis ſimilia literis mandaſſe pu„tetur."

Hanc ſi deſcriptionem haberemus, facile carerent, Philologi quidem, Felibenii Caſtellique elegantiis, eaeque hodiernae architecturae ſtudioſis lubentes permitterent: vel potius tum Caſtelli opem implorarent, ut ex veris Laurentini veſtigiis aliquid excitet non dignum modo Conſule, ſed ad antiquitatis rationem adcommodatum. vid. Fabrett. Inſcr. antt. p. 732. de ſitu villae Laurentinae contra Holſten. Iſta dum ſcribo, perfertur ad me titulus libri Gallici, *Delices de la maiſon de Toſcane, et de la maiſon de Laurentin par Parfait* 12. Pertinet ille haud dubie ad villas Plinii: ſed utrum habeat aliquid a Felibenii Caſtellique inventis diverſum, arbitrari non licet. vid. ad 5, 6, 1. Adriani Caeſaris villam in Tiburtino per molium et ſubſtructionum reliquias diligenter perſecutus eſt Franc. Continus: quod opus conferre cum noſtro operae pretium videtur. Editum Rom. 1658. ch. max. *G.*

His, qui utramque villam Plinianam explicationibus architectonicis et tabulis aeri inciſis demonſtrare conati ſunt, acceſſit Frid. Aug. Crubſacius, Dresdenſis, cuius liber (*Wahrſcheinlicher Entwurf von des jüngern Plinius Landhauſe und Garten, Laurens genannt.*) prodiit Lipſ. 1760. Recentiſſimus liber vtramque Plinii villam accuratiſſime explanans editus eſt Romae a 1796. hoc titulo: *Delle Ville di Plinio il giovane opera di D. Pietro Marquez Meſſicano con un' appendice ſu gli Atri della S. Scrittura, e gli Scamilli impari di Vitruvio.* Add. *Über den Urſprung der Engliſchen Parks, nebſt einer Vergleichung eines alten Römiſchen Parks des jüngern Plinius in Tuſzien und zu Laurentinum; im* 12. *St. des Deutſchen Obſtgärtners* 1801. 2. *Abtheilung. Weimar. E.*

Vertit hanc epiſtolam germanice et interpretatus eſt Aug. Rode in vernacula Vitruvii verſione Tom. II. p. 46. ſqq. *S.*

quae agenda fuerint, salvo iam et composito die, possis ibi manere. Aditur non una via: nam et Laurentina et Ostiensis eodem ferunt, sed Laurentina a quartodecimo lapide, Ostiensis ab undecimo relinquenda est. Utrinque excipit iter aliqua ex parte arenosum, iunctis paullo gravius 3 et longius, equo breve et molle. Varia hinc atque inde facies. Nam modo occurrentibus silvis via coarctatur, modo latissimis pratis diffunditur et patescit. Multi greges ovium, multa ibi equorum boumque armenta: quae montibus hieme depulsa, herbis et tepore verno nitescunt. 4 Villa usibus capax, non sumtuosa tutela. Cuius

2 *salvo iam — die)* Sicut *perit dies*, quo nihil actum est honesti negotii, quo vel ipsi meliores facti sumus vel alii: ita *salvus* est dies, quo functi sumus officio etc. Idem *compositus* est, h. e. ordinatus, in sua officia distributus, et rebus agendis adhibitus, ut, quod superest, curando corpori dare vir gravis, nemine improbante, possit. *G.*

iunctis paullo gravius) Ita legendum pro *iumentis* auctoritate optimorum librorum. Nimirum *iuncta* sunt animalia ad currum adiuncta. vid. Scheffer. de re vehic. 1, 12. p. 144 et 2, 17. p. 258. His propter rotarum attritum iter paullo procedit difficilius. *G.*

Etsi in multis est *iter aliqua ex parte arenosum, iunctis paullo gravius et longius, equo breve et molle:* praefero tamen id, quod cum in aliis, tum in Rom. est, *iumentis paullo gravius.* Nam *iumenta* sunt muli, asini, a supino *iunctum*, ut *indumenta* ab *indutum*. Mulos enim plerumque vehiculis iungebant, quibus in itinere utebantur. His *equus* opponitur. *H.*

3 *occurrentibus)* forte leg. *concurrentibus.* *G.*

Immo illud melius de silvis viam attingentibus. Solet haec omnia προσωποποιητικῶς dicere in utraque epistola. *E.*

latissimis pratis) Sic et Rom. *H.*

Hoc cur notaverit Heusingerus, caussam non exputo. Vulgata quidem optime habet: ne forte *laetissimis* corriges; quamquam haud infrequens harum vocum confusio. vid. Cort. ad n. 12. huius epistolae et Drakenb. ad Liv. 6, 1, 3. *S.*

depulsa) i. e. montium obiectu exclusa. *G.*

Fallitur Gesnerus. *Hieme depulsa* (de) *montibus*, i. e. ubi ver montibus, pascuis montanis rediit. Mox sequitur: *tepore verno.* *S.*

nitescunt) Quod salubritatis indicium est. Vid. ad illud Caton. R. R. 1, 2. *Vicini quo pacto niteant: in bona regione bene nitere oportebit.* *G.*

4 *non sumtuosa tutela)* Nam eodem Catone iudice 1, 6. *idem ager quod homo, quamvis quaestuosus siet, si sumtuosus erit, relinquitur non multum.* *Tutela* hic speciatim ad *sarta tecta* aedificii et villae pertinet. Alias latius patet. Sic Colum. 7, 1, 2. *Tutelae exiguae animal asinus*, in quem scilicet non multum sit curae vel cibi impendendum. *Tueri eo,*

in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidum: deinde porticus in D literae similitudine circumactae: quibus parvula, sed festiva, area includitur. Egregium hae adversum tempestates receptaculum: nam specularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Est contra 5 medias cavaedium hilare: mox triclinium satis pulchrum, quod in littus excurrit: ac si quando Africo mare impulsum est, fractis iam et novissimis fluctibus leviter adluitur. Undique valvas, aut fenestras non minores valvis habet: atque ita

quo hic opus est, intellectu posuit noster Paneg. 51, 1. *G.*

in D literae similitudine) Sic optimi libri apud Cortium. O, quam praeferunt editi, et sequuntur Felibenius atque Castellus, ex ea etiam ratione, nec iniuria puto, reiicit Cortius, quod non opus habebat Plinius, si hanc voluit, ad literam confugere, sed *circulum*, *orbemve* nominare potuit. Ex eadem etiam ratione Δ s. delta vocare opus non fuit, cum trianguli aequilateri appellatio sit familiaris adeo. Forma D apta ad porticus quam quae maxime, quod vel theatra loquuntur, quorum eadem figura est. Aliam literam non habent Latini, quae huc conveniat; cum *aream includere porticus* dicantur. *G.*

Rom. *deinde porticus in* Δ *litterae similitudinem circumactae.* Verius est *in D litterae. H.*

O praetulit Rodius. *Similitudinem* praestat: sicque ediderunt Cortius et Gierigius, editurus erat Ernestius. *Similitudine*, e Cellariana in Gesnerianam propagatum, parum certa videtur auctoritate niti. *S.*

Egregium hae etc.) Rom. *Egregium adversus tempestates receptaculum*, sine *hae*, quod non desidero. *H.*

Sic et Cortius. Placet. *S.*

specularibus) Crustis s. laminis a speculari lapide, de quo Plin. 36, 22. s. 45. Martial. 8, 14.

Hibernis obiecta notis specularia puros
Admittunt soles et sine faece diem. *G.*

Rodius *fenestras vitro obductas* interpretatur: dubito an recte. Lactantius quidem Cortio laudatus specularem lapidem vitro opponit. *S.*

5 *cavaedium hilare)* id est lucidum. Lucian. de domo pr. οἶκον vocat φωτὶ φαιδρότατον. *G.*

Alii iucundum, amoenum explicant: alii, quia sub dio fuerit, *hilare* dictum statuunt. Quod ex his Plinius cogitaverit, incertum. *E.*

fractis iam et novissimis fluctibus) Ita et Rom. *H.*

Cortius ex Mediceo, *fractis simul, et novissimis fluctibus.* Temere. vid. infra 13. *S.*

Undique valvas, aut fenestras) Rom. *Undique valvas atque fenestras*, perperam. *H.*

fenestras non minores valvis) *Fenestras* esse ipsa foramina et hiatum, quo continuus paries disiungitur, notum est: *valvas* autem suspensas e cardinibus tabulas binas, quae intus veluti fenestram aperiant, efficiantque adeo fenestram valvatam. *Fenestras non minores valvis* itaque interpreteris vel simpliciter foramina aeque magna atque ea

a lateribus et a fronte quasi tria maria prospectat: a tergo cavaedium, porticum, aream: porticum rursus, mox atrium, silvas et longinquos 6 respicit montes. Huius a laeva retractius paullo cubiculum est amplum: deinde aliud minus, quod altera fenestra admittit orientem, occidentem altera retinet. Haec et subiacens mare lon- 7 gius quidem, sed securius intuetur. Huius cubiculi et triclinii illius obiectu includitur angulus, qui purissimum solem continet et accendit. Hoc hibernaculum, hoc etiam gymnasium meorum est. Ibi omnes silent venti, exceptis qui nubilum inducunt, et serenum ante, quam usum 8 loci, eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in apsida curvatum, quod ambitum solis fenestris

sunt, quae valvis alias muniri solent; vel foramina speculari lapide munita. Etiam deinde f. 20. *valvae* et *fenestrae* distinguuntur. *Fenestrae* itaque videntur oppositae locis, unde neque ventus neque vapor metueretur; valvae his, ubi excludendi essent. Interim *fenestras* etiam simpliciter dici, quae tamen aperiri vel claudi possunt, apparet ex f. 22. Itaque possint etiam simpliciter *fenestrae* intelligi, quae lucis admittendae caussa factae sunt, *valvae, fores* s. ianuae, quae ad pavimentum usque descendunt. *G.*

atque ita a lateribus etc.) Rom. *atque ita a lateribus a fronte quasi maria prospectat. H.*

a tergo cavaedium) Eodem ordine quasi retrogreditur, quo ingressus fuerat, quod imaginandi facultatem iuvat. *G.*

6 *occidentem — retinet)* Sol ex eo videri potest, donec plane occiderit. *G.*

Haec et subiacens etc.) Rom. *Haec mare et subiacens longius.* Intellige *mare et* quidem *subiacens. H.*

Scio, Latinos copulam, ad Graecorum morem, sic adhibuisse: sed hanc rationem hic quidem vix probaverim. *S.*

longius quidem) magis e longinquo, quia retractius est quam contiguum triclinium. *G.*

securius) nam ne novissimi quidem fluctus alluunt. *S.*

7 *Huius — obiectu)* Rom. *Huius et illius obiectu.* Vulgata lectio ex glossa auctior est. *H.*

Et quidem sic aucta, ut glossator mentem Secundi parum cepisse videatur. *Huius, illius*, opinor, ad duo cubicula pertinent, de quibus n. 6. *S.*

continet et accendit) Speculi concavi instar excipit radios solis et reflexione mutua dissipari non patitur, sed in unum locum cogit. *G.*

8 *in apsida curvatum)* De fornice pro lacunari imposito non ita locutus esset Plinius. Quin res ipsa loquitur, parietem unum cubiculi non recta linea procurrisse, sed segmentum circuli effecisse instar *apsidis (absida* mavult Gronovius) h. e. canthi in rota, ut eo pluribus coeli partibus suam cuique fenestram

omnibus sequitur. Parieti eius in bibliothecae speciem armarium insertum est, quod non legendos libros, sed lectitandos capit. Adhaeret 9 dormitorium membrum, transitu interiacente, qui, suspensus et tabulatus, conceptum vaporem salubri temperamento huc illucque digerit et ministrat. Reliqua pars lateris huius servorum libertorumque usibus detinetur, plerisque tam

eo commodius obverteret. Media v. g. illius lateris fenestra in ipsum meridiem fuit directa, sinistima orientem solem excepit, dextima occidentem, interiectas autem plagas sive horas intermediae. *G.*

Rom. *in absida curvatum.* *H.*

Apsis iure praefert Heusingerus in Observat. Antibarb. p. 326. sq. *S*

lectitandos) adeoque praestantissimos. *E.*

Armarium paucorum capax librorum significatur. *S.*

9 *Adhaeret dormitorium* etc.) Rom. *Adhaeret dormitorium membrum et transitu interiacente, quod suspensum et tabulatum.* *H.*

suspensus et tabulatus) Suspensus transitus ab uno membro domus ad alterum pontis instar porrectus, ut solum, nisi columellis forte et pilis subiectis, non contingat. Hunc vocis eius intellectum tum ad Fabrum tum alias satis illustratum dedimus. *Tabulatus* porro fuit h. e. ligneus, qui proinde conciperet facile vaporem, quem deinde, prout facto opus esset, in alterutrum membrum admittere, vel excludere inde facile erat. *G.*

Tubulatus corrigere volebat Ernestius. „*Tubulatus*", inquit, „h. e. tubulis constans. Ita non „dubitaui reponere cum Gierigio, qui ex auctoritate Iac. „Sirmondi et Schefferi, (Codd. „Riccard. et Oxon. *subulatus*, „alii *sublatus* habent, quae ex „*tubulatus* facili errore fieri poterant illud edidit, motus maxime his verbis Senecae epist. „90. *Quaedam nostra demum* „*memoria prodisse scimus, ut* „*speculariorum usum, perlucente testa, clarum transmittentium lumen; ut suspensuras* „*balneorum, et impressos parietibus tubos, per quos circumfunderetur calor, qui ima* „*simul et summa foveret aequaliter.* Itaque intelligitur genus „hypocausti *suspensi* h. e. erecti „et fornicati. Inde prodibant *tubuli*, qui conceptum in hypocausto *vaporem* s. calorem huc „et illuc deducebant, ut *salubre* „inde *temperamentum* oriretur. „Haec Gierigius, qui confert „Epist. 5, 6, 24. et θερμὸν διάδρομον, *calidum transitum*, „Lucian. Hipp. Tom. VII. p. „299. Bipont. — Transitus *tabulatus* Gesnero, qui ita ediderat, est ligneus, qui proinde „conciperet facile vaporem, quem „deinde, prout opus esset, in „alterutrum membrum admittere, „vel excludere inde facile erat." Vulgatam sequitur Rodius. *S.*

plerisque tam mundis) Synesi consueta intelliguntur sub *reliqua parte* cubicula vel membra, quorum ita pleraque sunt munda et libera sordibus, ut nec pudor sit, hospitem in iis collocare. *G.*

Miro lapsu Cortius *plerisque* cum *usibus* iungit. Immo est neutrum. Interpretare: *pleraque tamen tam munda sunt, ut etc.* *S.*

10 mundis, ut accipere hospites possint. Ex alio latere cubiculum est politissimum; deinde vel cubiculum grande, vel modica coenatio, quae plurimo sole, plurimo mari lucet. Post hanc cubiculum cum procoetone, altitudine aestivum, munimentis hibernum: est enim subductum omnibus ventis. Huic cubiculo aliud, et pro-
11 coeton, communi pariete iunguntur. Inde balinei cella frigidaria spatiosa et effusa, cuius in contrariis parietibus duo baptisteria, velut eiecta, sinuantur, abunde capacia, si innare in proximo cogites. Adiacet unctorium, hypocauston, adiacet propnigeon balinei: mox duae cellae, magis elegantes, quam sumtuosae. Cohaeret calida piscina mirifice, ex qua natantes mare

10 *vel cubiculum grande)* Modus huius membri is est, ut vel pro cubiculo grandi haberi possit, vel pro modico triclinio. *G.*

mari lucet) Non puto a mari splendere; sed ob id ipsum, quia mari opposita est, non interceptis radiis nec impedito prospectu, illustrem esse hanc coenationem. Non ignoro tamen ἅλα μαρμαρέην, et ipsum *marmor* apud Poëtas celebrari: nec absorberi radios omnes, sed multos, ut a speculo, reflecti. *G.*

Rom. *quae sole plurimo mari lucet. H.*

Suspiceris, in libris nonnullis fuisse, *quae sole plurimo, plurimo mari lucet. S.*

altitudine aestivum) Utrum hoc vult, altum esse cubiculum ita, ut inter lacunar atque pavimentum spatii multum pateret, quae res liberiorem respirandi facultatem praebet; an *altum* intelligit *profundum*, et cellae instar depressum, quae res et ipsa frigus conciliat? *G.*

Mihi dubium non est, priorem sensum hoc loco valere. Simplicissima ea est *altitudinis* explicatio, et rei ipsi aptissima. *E.*

Eadem ratio placuit Rodio. *S.*

Huic cubiculo aliud etc.) Rom. *Huic aliud* (omisso *cubiculo) et προκοίτοις communi pariete. H.*

Προκοιτών graecis literis scriptum infra etiam 23. Romanus liber habet. Ita et Varro R. R. L. II. init. p. 251. Gesner. *S.*

11 *velut eiecta)* eminentia extra regulam parietis, quae *proiecta* alias vocantur vel *protecturae. G.*

unctorium, hypocaustum) Sic incidere visum est. Neque enim in ipso *hypocausto* s. *caldaria cella* unxisse videntur, ut *unctorium hypocaustum* dici possit; sed in *tepidaria*, quae ob id ipsum *unctorium* vel, ut alii habent, *unctuarium* vocatur. Vid. qui de balneis egerunt, v. g. Salmas. ad Vopisci Carinum c. 17, qui Luciani praesertim Balneo utitur, tum Fabricium ad Sexti Empir. Hyp. 1, 110. p. 30. *G.*

Rom. *Adiacet unctuaria imo hippocaustum. H.*

Hypocaustum quid sit, accurate docet Heusinger. in Observat. Antib. p. 410. sq. *S.*

Cohaeret calida piscina mirifice) Rom. *Cohaeret calida piscina mirifica. H.*

adſpiciunt. Nec procul ſphaeriſterium, quod ea- 12 lidiſſimo ſoli, inclinato iam die, occurrit. Hinc turris erigitur, ſub qua diaetae duae; totidem in ipſa. Praeterea coenatio, quae latiſſimum mare, longiſſimum littus, amoeniſſimas villas proſpicit. Eſt et alia turris: in hac cubiculum, 13 in quo ſol naſcitur conditurque: lata poſt apotheca et horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris non niſi fragorem et ſonum patitur, eumque iam languidum ac deſinentem; hortum et geſtationem videt, qua hortus includitur. Geſtatio buxo, aut rore marino, ubi deficit bu- 14 xus, ambitur: nam buxus, qua parte defenditur tectis, abunde viret; aperto coelo apertoque vento, et, quamquam longinqua, adſpergine maris, inareſcit. Adiacet geſtationi interiore 15 circuitu vinea tenera et umbroſa, nudisque etiam pedibus mollis et cedens. Hortum morus et

Eadem lectio Medicei libri, a Cortio probata. *Mirifice* parum placet. *S.*

12 *Nec procul ſphaeriſterium)* Rom. *Nec procul ſphaeriſterion.* *H.*

Probanda terminatio graeca, quam et Helmſtad. tuetur. *S.*

turris erigitur) Cum reliqua membra villae una tantum vel contignatione vel fornicatione conſtent, hic eminet *δίστεγος* aedificatio, inſtar *papilionum*, quibus diſtinguuntur hodie humiliora membra. Haec *turris* videtur. *G.*

amoeniſſimas villas proſpicit) Rom. *amoeniſſimas villas poſſidet.* *H.*

Inepte. *Poſſidere* hoc ſenſu, ut reſpondeat Gallico *dominer*, Latinum non eſt. *S.*

13 *apotheca et horreum)* Optime faciunt, qui illam de cella vinaria, hoc de ſtatuarum imaginumque receptaculo, vel latius de cella penuaria explicandum putant. cf. de apotheca Colum. R. R. 2, 6. de horreo ipſe Plin. Ep. 8, 18, 11. *E.*

eumque iam languidum) Rom. *eumque languidum*, ſine *iam.* *H.*

Particula melius adeſt. vid. ſupra 5. *S.*

15 *vinea tenera et umbroſa)* Ita et Rom. Aldi prior *vinca tenera*, quae eſt herba. Scripta lectione meliorem requiro. *H.*

nudisque etiam pedibus) Terra ipſa non ſcrupoſa aut duris glebis aſpera, ſed pura, putris, pulla, (nam hoc etiam nomine teneram et quaſi puellam notari ad ruſticos obſervavimus) facile etiam pedi nudo cedens: tum vinea ipſa iuvenis, quae nec nudas nodoſasque radices oſtendat, neque eminentibus et impedientibus viam duris ſarmentis pollicibusque antiquis tibias ac ſuras mambulantium ſtringat et vulneret. Sic *vinca* quorundam, quam *vineae* ſubſtituunt, nihil opus eſt. *G.*

ficus frequens vestit: quarum arborum illa vel maxime ferax est terra, malignior ceteris. Hac non deteriore, quam maris facie, coenatio remota a mari fruitur. Cingitur diaetis duabus a tergo, quarum fenestris subiacet vestibulum vil-
16 lae, et hortus alius, pinguior et rusticus. Hinc cryptoporticus, prope publici operis, extenditur. Utrinque fenestrae, a mari plures, ab horto singulae, et alternis pauciores. Hae, quum serenus dies et immotus, omnes; quum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quiescunt, sine
17 iniuria patent. Ante cryptoporticum xystus violis odoratus. Teporem solis infusi repercussu cryptoporticus auget, quae ut tenet solem, sic aquilonem inhibet submovetque: quantumque caloris ante, tantum retro frigoris. Similiter Africum sistit, atque ita diversissimos ventos,
18 alium alio a latere, frangit et finit. Haec iu-

quarum arborum illa etc.) Rom. *quarum illa vel maxime ferax terra est.* Non adest *arborum.* *H.*

Cingitur diaetis duabus a tergo) Rom. *Vincitur diaetis duabus a tergo.* Probe. Nam a tergo non potest *cingi; vinciri* potest, ut captivi. *H.*

Idem in Mediceo Cortius reperit. Placet. *S.*

vestibulum villae etc.) Rom. *vestibulum villae et ortus alius pinguis ac rusticus.* *H.*

Ortus idem liber etiam mox 18. Conf. Cort. ad 1, 24, 4. Hanc orthographiam probavit Varro: sed *consuetudo hortos cum aspiratione usurpavit.* Charisius Instit. Gramm. Lib. I. col. 62. Putsch. *S.*

16 *et alternis pauciores)* Versus mare crebriores densioresque sunt fenestrae; sed versus hortum binis respondent singulae, et alternis, omissa una, respondet v. g. secundae fenestrae mari oppositae prima in hortum patens, quartae secunda, tertia sextae etc. * Scilicet *alternis* legendum est, non *altius*, quod ex illo quo modo corruptum sit, patet iis, qui norunt perpetuo fere syllabam *ter* in MSS. exprimi apice ad t' apposito; qui cum esset tenuior, pro puncto sequenti literae imposito habitus est: porro *ius* et *nis* in MSS. nulla nota distingui, tralaticium est. *G.*

Rom. *ab orto singulae sed alternis pauciores.* Postea *cum serenus dies et immotus, omnes: cum hinc vel inde ventus inquietus.* Sed praestat lectio Medic. *ventis inquietus.* *H.*

17 *Teporem solis infusi etc.)* Rom. *Teporemque solis fusi et repercussi cryptoporticus auget. Inde area, quae ut tenet solem.* In Mediceo quoque fuit *area*, sed omissis aliis, a grammatici manu. Quae sequuntur verba, non ad *aream*, sed ad *cryptoporticum* pertinent. *H.*

alium alio etc.) Rom. *alium alio latere frangit.* *H.*

cunditas eius hieme, maior aestate. Nam ante meridiem xystum, post meridiem gestationes hortique proximam partem umbra sua temperat: quae, ut dies crevit decrevitque, modo brevior, modo longior hac vel illac cadit. Ipsa vero 19 cryptoporticus tunc maxime caret sole, quum ardentissimus culmini eius insistit. Ad hoc patentibus fenestris favonios accipit transmittitque: nec unquam aëre pigro et manente ingravescit. In capite xysti deinceps cryptoporticus, horti 20 diaeta est, amores mei; re vera amores: ipse posui. In hac heliocaminus quidem, alia xystum, alia mare, utraque solem, cubiculum autem valvis, cryptoporticum fenestra prospicit. Qua mare contra parietem medium, zotheca per- 21 quam eleganter recedit: quae specularibus et ve-

Omittunt praepositionem libri Cortio inspecti, item Brummeri Excerpta. Expunxit ideo Cortius, sequace Gierigio. *S.*

18 *gestationes hortique proximam partem)* Rom. *gestationem ortique proximam partem.* *H.*

Cortiana *gestationis:* idque novissimus editor tacitus recepit. Laudo: nisi praeferendam censeas libri Romani lectionem. *S.*

ut dies crevit decrevitque) Ita et Rom. recte. *H.*

Cort. *ut dies crevit decrevitve.* *S.*

hac vel illac cadit) Rom. *hac vel illa cadit.* *H.*

Idem in Cort. et Gierig. *S.*

19 *tunc maxime caret sole)* Rom. *tum maxime caret sole.* Amplector hoc. *H.*

20 *deinceps cryptoporticus)* *Xystus* et *cryptoporticus* iuxta procurrunt h. e. paralleli sunt, quod colligo ex §. 17. igitur quod est in capite xysti, etiam est in capite cryptoporticus deinceps positae. *G.*

Haec sufficiant. Operam et oleum perdunt, qui lineis et figuris utuntur, ut ob oculos ponant, quae tamen intelligi non possunt. *E.*

valvis — fenestra) Vid. ad §. 5. *G.*

21 *Qua mare)* Refertur ad superiora *alia xystum, alia mare.* Plenum itaque fuerit, *qua parte mare prospicit.* *G.*

Qua mare non sunt in Rom. Pro *diaeta, zotheca.* *H.*

zotheca) Eruditorum de hoc loco et hac voce disputationes exhibet Cortius. Nobis illud satis est, *zothecam* esse a libris optimis, et significare nidum quendam amoeniorem, maiori cubiculo adiunctum, in quo quis inclusus legere, scribere, commentari possit. *Cabinetum* hodiernae linguae vocant deflexum ne a *cavena?* de qua Voss. de vitiis serm. 3, 3. extr. certe utrumque a *cavis* animalium, sicut *zothecam* fuisse cellulam saginandis animalibus destinatam observat Salmas. ad Solin. p. 850. sq. *G.*

quae specularibus etc.) Rom. *quae specularibus, velis obductis reductisve.* *H.*

lis obductis reductisque modo adiicitur cubiculo, modo aufertur. Lectum et duas cathedras capit: a pedibus mare, a tergo villae, a capite silvae: tot facies locorum totidem fenestris et distinguit et miscet. 22 Iunctum est cubiculum noctis et somni. Non illud voces servulorum, non maris murmur, non tempestatum motus, non fulgurum lumen, ac ne diem quidem sentit, nisi fenestris apertis. Tam alti abditique secreti illa ratio, quod interiacens andron parietem cubiculi hortique distinguit, atque ita omnem sonum media 23 inanitate consumit. Applicitum est cubiculo hypocaustum perexiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effundit aut retinet. Procoeton inde et cubiculum porrigitur in solem: quem orientem statim exceptum ultra meridiem, obliquum quidem, sed tamen 24 servat. In hanc ego diaetam quum me recipio, abesse mihi etiam a villa mea videor, magnamque eius voluptatem, praecipue Saturnalibus,

cathedras) vid. ad Epist. 8, 21, 2. *E.*

22 *noctis et somni)* Maiusculis literis scripturus erat Ernestius. „Sic ut scriberem verba, „inquit, persuasit mihi vir doctus, „qui in Eph. lit. Ien. hunc lo„cum tractabat, docebatque simi„lem descriptionem esse illi, quam „de Somni cubiculo habent Ovi„dius et Statius." Argutior haec ratio quam verior. *Cubiculum noctis et somni* est i. q. *cubiculum nocturnum*, quod *diurna* opponitur ep. 1, 3, 1. *S.*

andron) Iam adnotarunt Catanaeus et Cellarius ex Vitruv. 6, 10. ἀνδρῶνα aliud Graecis significare, aliud Latinis. Illis enim est convivium aut conventus virorum; his interiectus inter duos parietes, inter aulas duas, transitus et iter, μεσαύλιον: et notat Caelius Rhodig. 27, 24. etiam a civibus suis *Andrones* vel *Andronellas* vocari angiportus transversos, quibus commeatur inter duas plateas maiores. Haec significatio oppido huc convenit. *G.*

Mox *mediam inanitatem* appellat, scita varietate dicendi. *E.*

23 *hypocaustum perexiguum)* Rom. *hypocauston perexiguum.* *H.*

Genuina terminatio Graeca. Vid. supra 11. *S.*

ut ratio exigit) Rom. *ut ratio exegit.* *H.*

Recepit Cortius ex Mediceo, haud male, quamquam in nota diversissima confundens. *S.*

Procoeton inde) Rom. *Προκοιτῶν inde*, Graecis litteris. *H.*

Vid. supra ad 10. *S.*

24 *In hanc ego diaetam)* Rom. *In hanc ergo diaetam.* Aldus vero *ego*, vnde ceteri accepere. *H.*

capio, quum reliqua pars tecti, licentia dierum, festisque clamoribus personat. Nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studiis meis obstrepunt. Haec utilitas, haec amoenitas deficitur aqua sa- 25 lienti, sed puteos, ac potius fontes habet: sunt enim in summo. Et omnino littoris illius mira natura: quocunque loco moveris humum, obvius et paratus humor occurrit, isque sincerus ac ne leviter quidem tanta maris vicinitate salsus. Suggerunt affatim ligna proximae silvae: ceteras 26 copias Ostiensis colonia ministrat. Frugi quidem homini sufficit etiam vicus, quem una villa discernit: in hoc balinea meritoria tria: magna commoditas, si forte balineum domi vel subitus adventus, vel brevior mora calefacere dissuadeat. Litus ornant varietate gratissima, nunc continua, 27 nunc intermissa tecta villarum, quae praestent multarum urbium faciem, sive mari, sive ipso litore utare: quod nonnunquam longa tranquillitas mollit; saepius frequens et contrarius flu-

Nam nec ipse etc.) Rom. *Nam neo ipse eorum lusibus.* *H.*

obstrepunt) nec ipse meorum lusus mea praesentia impedio, nec illi mea studia strepitu suo impediunt. *E.*

25 *deficitur aqua salienti)* Rom. *deficit aqua salienti.* *H.* Vid. ad 2, 16, 2. *S.*

sunt enim in summo) Et ob id ipsum, quod non depressis demum foveis adfluunt, sed in summo emicant, pro *fontibus* potius quam pro *puteis* habendi. *G.*

tanta maris vicinitate salsus) Ita et Rom. *H.*

Libri plerique *t. m. v. corruptus*, quam lectionem haud improbat Cortius: debebat recipere. Recepit Gierigius. *Salsus* adscripsit glossator. *S.*

26 *si forte balineum domi etc.)* *si forte balineum vel domini subitus adventus, vel brevior mora calefacere dissuadet.* Ita scribendum erat cum Rom. cum praesertim in aliis quoque *domini* repertum fuerit, idque ad *brevior mora* necessarium sit. Sed Cortius Mediceo oraculo plus aliquando tribuit, quam rationi. *H.*

Domini item Brummeri Excerpta habent. Placet haec lectio, sic tamen, ut servetur vulgaris ordo verborum: *si forte balineum domini vel subitus* etc. *S.*

27 *mollit — indurat)* Si haec de solo litore, ut par est, dicta sunt, equidem non satis intelligo, quo sensu litus tranquillitate molliatur, et fluctibus induretur. Immo contrarium mihi videtur accidere, ut longa tranquillitate litoris solum exarescat et induretur, fluctibus autem adluenti-

28 ctus indurat. Mare non sane pretiosis piscibus abundat: soleas tamen et squillas optimas suggerit. Villa vero nostra etiam mediterraneas copias praestat, lac in primis: nam illuc e pascuis pecora conveniunt, si quando aquam umbramque 29 sectantur. Iustisne de caussis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere secessum? quem tu, nimis urbanus es, nisi concupiscis: atque utinam concupiscas! ut tot tantisque dotibus villulae nostrae maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

XVIII.

Promittit, se fratris Maurici filiis praeceptorem electurum esse.

C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Quid a te iucundius mihi potuit iniungi, quam ut praeceptorem fratris tui liberis quaererem?

bus et inundantibus putrescat et emolliatur. *E.*

Non puto hîc de solo putri ac duro cogitandum esse. Referendus, opinor, locus ad inambulationes in litore, quas nonnunquam longa maris tranquillitas adiuvat, saepius frequens et contrarius fluctus impedit. *Mollire* sensu simili adhibitum in Caesar. B. G. VII, 46. *quidquid huic circuitus ad molliendum clivum accesserat.* ubi Graecus Interpres: *αἱ δὲ πρὸς τὸ ῥᾳδίαν τὴν τοῦ ὄρους ἀπεργάζεσθαι ἀνάβασιν ὁδοὶ ἐπαλιέσησεν.* Μαλάσσω, cognataque verba Graecis sic dici satis notum est. Quod si *mollire* recte interpretati sumus, apparet, quomodo *indurare*, illi verbo oppositum, intelligendum sit. *S.*

28 *si quando aquam umbramque sectantur)* Rom. *si quando aquam umbramve sectantur. H.*

29 *Iustisne de caussis* etc.) Rom. *Iustisne de causis iam tibi videor incolere, inhabitare.* Sic et Medic. omnibus aliis melius, qui *iam* omittunt. *H.*

Plenius Excerpta Brummeri: *eum iam tibi.* Probavit *iam* et Cortius, nec tamen, quod in tanta eius erga librum Mediceum reverentia exspectasses, recepit. *S.*

nimis urbanus) urbis et vitae urbanae nimis amans. *E.*

XVIII inscr. *Maurico)* Ita et Rom. *H.*

1 *Quid a te iucundius mihi)* Rom. *Quid a te mihi iucundius. H.*

Hunc ordinem ex libris a Cortio restitutum servant item Brummeri Excerpta. Sane praestat vulgato. *S.*

Nam beneficio tuo in ſcholam redeo: illam dulciſſimam aetatem quaſi reſumo. Sedeo inter iuvenes, ut ſolebam: atque etiam experior, quantum apud illos auctoritatis ex ſtudiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter ſe coram 2 multis ordinis noſtri clare loquebantur: intravi, conticuerunt. Quod non referrem, niſi ad illorum magis laudem, quam ad meam, pertineret: ac niſi ſperare te vellem, poſſe fratris tui filios probe diſcere. Quod ſupereſt, quum 3 omnes, qui profitentur, audiero, quid de quoque ſentiam, ſcribam: efficiamque, quantum tamen epiſtola conſequi potero, ut ipſe omnes audiſſe videaris. Debeo enim tibi, debeo me- 4 moriae fratris tui hanc fidem, hoc ſtudium, praeſertim ſuper tanta re. Nam quid magis intereſt veſtra, quam ut liberi (dicerem tui, niſi nunc illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur? Quam curam mihi, etiam ſi non mandaſſes, vindicaſſem. Nec ignoro 5 ſuſcipiendas offenſas in eligendo praeceptore: ſed oportet me non modo offenſas, verum etiam ſimultates pro fratris tui filiis tam aequo animo ſubire, quam parentes pro ſuis. Vale.

Nam beneficio tuo etc.) Rom. *Nam et beneficio tuo — et illam.* *H.*

Poſterius *et* Cortius quoque dedit. Aſyndeton hic parum placet. *S.*

2 *coram multis — loquebantur)* Ita ex bonis libris Cortius. Honos Plinio ſilentio habitus a Iuvenibus, qui cum maxime aliis Senatoriis praeſentibus nullo pudore *clare loquebantur: loquebantur*, inquam, non *iocabantur*, quod cum *clare* non bene convenit: et maior honos, clare loqui deſinere, quem iocari. *G.*

Rom. *coram multi ſed ordinis noſtri clare loquebantur.* Lege *multis et ordinis noſtri* [id eſt, cum aliis multis, tum et quibusdam noſtri ordinis praeſentibus] *clare loquebantur,* non *iocabantur.* Veteres ſcribebant *ſet*, pro *ſed*, nec voces dirimebant. *H.*

probe diſcere) ut in commilitio iuvenum proborum et pudoris eximii. *G.*

4 *magis amares)* Vix ſufficit illa tuorum appellatio exprimendo ſtudio, quo nunc illos proſequeris, qui et tui fratris ſint, et ſuo patre deſtituti. *G.*

digni illo patre etc.) Rom. *et vt digni illo patre et te patruo.* Fort. *digni et illo patre.* *H.*

Probabilis coniectura. Ceterum nihil hic puto excidiſſe. *S.*

XIX.

Hortanti, ut actionem quandam recitet, productis dubitandi rationibus, rem curatius expendendam proponit.

C. PLINIVS CEREALI SVO S.

Hortaris, ut orationem amicis pluribus recitem. Faciam, quia hortaris: quamvis vehementer ad- 2 dubitem. Neque enim me praeterit, actiones, quae recitantur, impetum omnem caloremque ac prope nomen suum perdere, ut quas soleant commendare simul et accendere iudicum consessus, celebritas advocatorum, exspectatio eventus, fama non unius actoris, deductumque in partes audientium studium: ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusque motibus

XIX, 1 *vehementer addubitem)* Rom. *vehementer dubitem.* *H.*

2 *ut quas soleant)* Non inepte refertur ad ipsas actiones, et est in omnibus editis. Cortius praetulit ex Cod. Mediceo *quae*, ut respiciat ad *impetum, calorem, nomen.* *G.*

Recte, opinor, Gesnerus retinuit *quas*, ut ad *actiones* referatur; quod omnis orationis conformatio postulat. Leve est, quod Gierigius negat se intelligere, quomodo illas *commendare* possit *iudicum consessus.* Quidni iudicum attente audientium, vel solummodo praesentium gravitas multum auctoritatis tribuere actionibus, vel efficere possit, ut nec actor ipse nec caeteri eas negligant? nam utrumque, ni fallor, in *commendare* inest. *E.*

Ipse vidit Gierigius, posteriora, *ad hoc dicentis gestus* etc., cum Cortiana lectione coire non posse. Quibus tricis ut se exsolvat, aut iusto negligentius scripsisse Plinium, aut aliquid infra excidisse temere statuit. Mireris, Heusingerum de hoc loco non pronunciasse adeoque ad ineptum illud *quae* inclinare videri. Sic autem vir egregius: „Rom. *ut* „*que soleant commendare*, id „est, *ut quae*, quod ex Medic. „Cortius revocavit.“ *S.*

deductumque—studium) Rom. *diductumque in partes audientium studium.* *H.*

Sic et Cortius, quem iure sequitur Gierigius. Placebat idem Ernestio. Vid. tamen ipsum Cortium Dissertat. Crit. de usu orthogr. Lat. pag. 134. sqq. edit. Altenb. *S.*

discursus) Hunc tamen et rarissimum esse debere, et non nisi summa quadam opportunitate moderate adhiberi, suadent ista Quintiliani, magistri optimi, 11, 3, 126. p. 1026. *Procursio opportuna, brevis, moderata, rara. Conveniens etiam ambulatio quaedam, propter immodicas laudationum moras; quam-*

animi consentaneus vigor corporis. Unde accidit, ut hi, qui sedentes agunt, quamvis illis maxima ex parte supersint eadem illa, quae stantibus, tamen hoc, quod sedent, quasi debilitentur et deprimantur. 4 Recitantium vero praecipua pronuntiationis adiumenta, oculi, manus praepediuntur: quo minus mirum est, si auditorum intentio languescit, nullis extrinsecus aut blandimentis capta aut aculeis excitata. 5 His accedit, quod oratio, de qua loquor, pugnax et contentiosa est. Porro ita natura comparatum est, ut ea, quae scripsimus cum labore, cum labore etiam audiri putemus. 6 Et sane quotusquisque tam rectus auditor, quem non potius dulcia haec et sonantia, quam austera et pressa, delectent? Est quidem omnino turpis ista discordia: est tamen: quod plerumque evenit, ut aliud auditores,

quam Cicero (Orat. c. 18.) *rarum incessum neque ita longum probat. Discursare vero, et quod Domitius Afer de Sulrio Manlio dixit,* satagere, *ineptissimum: urbaneque Flavius Virginius interrogavit de quodam suo antisophista,* Quot millia passuum declamasset? *G.*

3 *Unde accidit, ut etc.*) Rom. *Unde accidit, ut ii, qui. H.*

4 *oculi, manus praepediuntur)* Illi ad librum respicientes, hae tenentes eum et evolventes. *G.*

intentio languescit) Rom. *intentione languescit,* pro *intentio relanguescit. H.*

Multorum haec lectio librorum, proba illa quidem, sed vulgatae non praeferenda. Conf. Interpret. ad Liv. 35, 45, 5. *S.*

5 *His accedit, quod etc.*) Rom. *Accedit his, quod oratio, de qua loquor, pugnax et quasi contentiosa est. H.*

quae scripsimus etc.) Rom. *quae scripsimus cum labore, etiam sic audiri putemus. H.*

Haud improbabilis lectio, in aliis item libris reperta. Alterum illud *cum labore* videtur glossatoris esse, qui *sic* explicare vellet. *S.*

6 *tam rectus)* tam gravis et severus, qui nihil suae voluptati, omnia rerum veritati tribuat. *E.*

austera et pressa) Vel ex ipsa oppositione intelligitur, *austera* esse, quae sententiam adversario molestam, verbis rem ipsam signantibus simpliciter et sine ambagibus explicent: *pressa,* quae nihil, quod non ad rem pertineat, nihil, quod mitiget asperitatem, adiiciant. *G.*

Plura cum multis veterum locis dabit nostrum Lexicon technol. Rhet. lat. s. v. *premere. E.*

ista discordia) Hoc pertinet ad illa sequentia: *quod plerumque evenit, ut aliud auditores, aliud etc. E.*

est tamen: quod etc.) Rom. *est tamen: quod plerumque evenit, ut aliud iudices exigant, aliud auditores: cum*

aliud iudices exigant: quum alioqui praecipue auditor iis adfici debeat, quibus idem si foret 7 iudex, maxime permoveretur. Potest tamen fieri, ut quamquam in his difficultatibus libro isti novitas lenocinetur: novitas apud nostros; apud Graecos enim est quiddam, quamvis ex diverso, non tamen omnino dissimile. Nam, ut illis 8 erat moris, leges, quas ut contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione convincere; ita nobis, inesse repetundarum legi, quod postularemus, cum hac ipsa lege, tum aliis colligendum fuit. Quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem 9 apud indoctos habet. Nos autem, si placuerit recitare, adhibituri sumus eruditissimum quemque. Sed plane adhuc, an sit recitandum, examina tecum, omnesque, quos ego movi, in utraque parte calculos pone, idque elige, in quo vicerit ratio. A te enim ratio exigetur, nos excusabit obsequium. Vale.

---

alioqui his praecipue auditor affici debeat. H.

Bona lectio: certe *alioqui his* unice probandum. *S.*

7 *ut quamquam in his difficultatibus)* Sic et Rom. *H.*

quamvis ex diverso, non tamen) Rom. *quamvis ex adverso, non tamen. H.*

8 *leges, quas ut contrarias)* Hinc status apud illos ἀντινομίας, quem *contrariarum legum* vocat, et illustrat Fabius 7, 7. *G.*

repetundarum legi) Rom. *repetundarum lege. H.*

tum aliis colligendum fuit) Rom. *tum in aliis colligendum fuit. H.*

9 *omnesque, quos ego movi)* Rom. *omnesque quis ego movi. H.*

movi) Gierigius: „Est autem „*movi*, admovi, attuli.“ Immo est: *temere proieci.* Opponitur *ponere* calculos. Altera illa significatio, quam Gierigius h. l. obtinere arbitratur, solorum poëtarum est. Vid. Fr. Ott. Menckenii Observ. L. L. pag. 636. *S.*

A te enim ratio etc.) Rom. *At enim ratio exigendi: nos excusabit obsequium. H.*

Optime habet vulgata. Perperam liber Mediceus, tollens oppositionem: *ut enim ratio exegit, nos excusabit obsequium.* Bono hic stomacho Cortius fuerit necesse est, qui ista concoquere potuerit. *S.*

XX.

Regulum tribus iucundis exemplis, ut testamentorum insidiatorem et iniustum heredem, describit.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Assem para, et accipe auream fabulam: fabulas immo. Nam me priorum nova admonuit: nec refert, a qua potissimum incipiam. Verania 2 Pisonis graviter iacebat: huius dico Pisonis, quem Galba adoptavit. Ad hanc Regulus venit. Primum impudentiam hominis, qui venerit ad aegram, cuius marito inimicissimus, ipsi invisissimus fuerat. Esto, si venit tantum: at ille 3 etiam proximus toro sedit: quo die, qua hora nata esset, interrogavit. Ubi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat digitos, computat, nihil, nisi ut diu miseram exspectatione suspendat. *Habes*, inquit, *clima-* 4 *ctericum tempus, sed evades. Quod ut tibi ma-*

XX, 1 *Assem para)* tanquam circulatori alicui soluturus, qui fabulam aut historiolam otiosis narret. *E.*

2 *Verania Pisonis)* uxor. Notissimum Virgilii illud: *Hectoris Andromache.* Ovid. Heroid. VII, 193.: *Nec, consumta rogis, inscribar, Elissa Sichaei:* ubi vid. Interpret. Add. Vales. ad Excerpta ex Diod. Sic. de Virtut. et Vit. pag. 586. ed. Wessel. *S.*

huius dico Pisonis etc.) Rom. *huius dico, quem Galba adoptavit*, sine *Pisonis. H.*

ipsi invisissimus) Haec duo verba Rom. desunt. *H.*

3 *quo die, qua hora)* Rom. *qua die, qua hora. H.*

Ubi audivit) Rom. *Ubi audiit. H.*

computat, nihil etc.) Rom. *computat nihil, diu miseram expectatione suspendit. H.*

Perperam. Sane computabat veterator ille, idque digitis; hoc enim est *agitare digitos*, κάμπτειν τοὺς δακτύλους. *S.*

4 *climactericum tempus)* Decantatae superstitionis rationes nemo adcuratius pleniusque exposuit Salmasio, cuius sententia de *climactericis* i. e. periculosis annis, mensibus, diebus, horis, ex horoscopo s. themate genethliaco derivandis, ex hac ipsa narratione confirmatur. Quid enim opus erat *intendere oculos, labra movere, agitare digitos, computare, diu miseram exspectatione suspendere*, si *climactericus* annus s. *scansilis* est, quicumque septenario vel novenario vel utrisque constat, et bis numeris quasi exhauriri potest, ut XIV, XVIII, XXI, XXVII etc. Quin diserte deinde *siderum significationem* appellat. *G.*

gis liqueat, aruſpicem conſulam, quem ſum fre- 5 *quenter expertus.* Nec mora: ſacrificium facit, adfirmat, exta cum ſiderum ſignificatione congruere. Illa, ut in periculo, credula, poſcit codicillos: legatum Regulo ſcribit: mox ingraveſcit: clamat moriens, *O hominem nequam, perfidum, ac plus etiam quam periurum!* qui 6 ſibi per ſalutem filii peieraſſet. Facit hoc Regulus non minus ſcelerate quam frequenter, quod iram deorum, quos ipſe quotidie fallit, in 7 caput infelicis pueri deteſtatur. Velleius Blaeſus, ille locuples conſularis, noviſſima valetudine conflictabatur: cupiebat mutare teſtamentum. Regulus, qui ſperaret aliquid ex novis tabulis, quia nuper captare eum coeperat, medicos hortari, rogare, quoquo modo ſpiritum 8 homini prorogarent. Poſtquam ſignatum eſt teſtamentum, mutat perſonam, vertit alloquutionem, iisdemque medicis, *Quousque miſerum cruciatis? quid invidetis bonam mortem, cui dare vitam non poteſtis?* Moritur Blaeſus: et

5 *O hominem nequam — periurum)* Sive interiectionem ſerves, ſive cum Cortio et Gierigio expungas, haec ipſa ſunt Veraniae moribundae verba. Quae ſequuntur, *qui ſibi per ſalutem filii peieraſſet,* Secundus addidit, ut intelligatur, cur Verania Regulum *plus etiam quam periurum* dixerit. Sane non modo periurium, ſed etiam ſceleratiſſima impietas haberi debuit, ſi quis, ut alios falleret, deorum iram in liberorum capita deteſtaretur. *S.*

6 *Facit hoc Regulus)* Rom. *Facit Regulus,* omiſſo *hoc.* *H.*

in caput infelicis pueri deteſtatur) Oſtendit V. C. Chr. Gottlob Schwarzius in Diſſert. de deteſtatione ſacrorum §. 12. *deteſtari* eſſe adhibitis teſtibus denuntiare. Nec video, quid commodius ſit ad hunc ipſum locum interpretandum illa ipſa ſignificatione. Publice et ſolenniter, certe multis praeſentibus, *deteſtatur* h. e. denuntiat et imprecatur Regulus *iram deorum in caput filii ſui,* dum in hanc fere formulam iurat, *Si ſciens fallo, filius meus genium ſuum iratum habeat.* G.

7 *Velleius Blaeſus, ille locuples conſularis)* Rom. *Velleius Bleſus, conſularis ille locuples.* *H.*

Placet hic ordo. *S.*

8 *Quousque miſerum etc.)* Rom. *Qui usque miſerum cruciatis? quid invidetis bona morte, cui —.* *H.*

Bona morte Cortius ex Mediceo recepit. Vid. ad ep. 1, 10, 12. *S.*

Moritur Blaeſus: et tanquam

tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duae fabulae. An scholastica 9 lege tertiam poscis? Est unde fiat. Aurelia, or- 10 nata femina, signatura testamentum, sumserat pulcherrimas tunicas. Regulus quum venisset ad signandum, *Rogo*, inquit, *has mihi leges*. Aurelia ludere hominem putabat; ille serio instabat. Nec multa: coëgit mulierem aperire tabulas, ac 11 sibi tunicas, quas erat induta, legare: observavit scribentem, inspexit an scripsisset. Et Aurelia quidem vivit: ille tamen istud tanquam morituram coëgit. Et hic hereditates, hic legata, quasi mereatur, accepit! Ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea ci- 12 vitate, in qua iampridem non minora praemia, immo maiora, nequitia et improbitas, quam pudor et virtus habent? Adspice Regulum, qui ex 13 paupere et tenui ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit, quum consuleret,

omnia audisset) Rom. *Moritur Blesus tamquam omnia audisset*, omisso *et*. *H.*

Copulam nemo desideret. *S.*

tanquam omnia audisset) scil. tum, cum novae tabulae fierent. Gierigius: „Melius foret: *tam-„quam ista praesensisset*." Immo languidius. Talia non ad vivum resecanda. *S.*

9 *scholastica lege*) Proverbio forte, cui simile illud nostrum, *Aller guten Dinge müssen drey seyn*, *Omne trinum perfectum* etc. *G.*

Suffic. d. f. *κευτικῶς* intelligam. *S.*

10 *pulcherrimas tunicas*) Frustra huc adferunt, qui hinc probant antiquum morem, quo sumerent morituri vestimenta pulcherrima. Nullum hic vestigium cogitatae mortis tanquam instantis proxime; ne morbi quidem. Aurelia apud amicos munda videri voluit atque hilaris. *G.*

11 *Nec multa*) Optimi libri: *Ne multa.* idque Cortius et Gierigius receperunt. Bene. Gesneriana lectio ferri nequit. *Ne multa* i. q. *Quid multa? Quid quaeris?* *S.*

Et hic hereditates etc.) Rom. *Hic hereditates, hic legata:* Demtum est *et*, quod vulgo praecedit. *H.*

Demtum est etiam in Mediceo. Perperam. Mox *accepit* habent item Brummeri Excerpta. Sed longe praestat Cortianae lectio *accipit*, quam vel praesens *mereatur* commendat. *S.*

12 *τί διατείνομαι*) *Quid intendor?* quid exclamatione utor? tanquam in re insolenti et gravi, cum ista sint quotidiana. Demosth. pro Cor. c. 46. *τί οὖν ταῦτ' ἐπήγαμαι, καὶ διετεινάμην οὕτω σφοδρῶς;* *G.*

Diodor. Sicul. L. XIII. C. 28. *τί χρὴ νῦν ἡμᾶς διατείνεσθαι τοὺς μηδὲν ἠδικημένους;* ad quem locum vid. Wesseling. Lucian. T. II. pag. 161. *τότε μὲν αὐτῷ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα βρῶντι καὶ διατεινομένῳ ὀλίγα χρῆναι ἀντιλέγειν φόμην.* pag. 186. *διατείνῃ καὶ βοᾷς.* *S.*

quam cito sestertium sexcenties impleturus esset, invenisse sese exta duplicia, quibus portendi, mil-
14 lies et ducenties habiturum. Et habebit, si modo, ut coepit, aliena testamenta, quod est improbissimum genus falsi, ipsis, quorum sunt illa, dictaverit. Vale.

13 *exta duplicia*) Usus forte est Regulus tanquam praeiudicio auspiciis illis, quae Augusto contigisse narrat avunculus nostri 11, 37. s. 73. *Divo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suae die, sex victimarum iecinora replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque duplicaturum intra annum imperium.* Eadem sed perturbatius Sueton. Aug. c. 95. quod copiose ostendit Burmannus. Sic *iecur operimento duplici tectum* Iuliano portendit imperium apud Ammian. Marcell. 22, 1. ubi Lindebrogius tum reliqua, tum laudat Val. Max. 1, 6, 9. Add. Iul. Obs. de prodig. 129. *G.*

Rom. *invenisse se exta duplicia, quibus portendi. H.*

14 *genus falsi*) Lege Cornelia de falsis tenetur v. g. qui sibi in testamento alterius aliquid adscripsit, quod multae Pandectarum leges h. t. docent: add. Tit. Cod. de his, qui sibi adscribunt in testam. vid. Io. Iac. Mascovii de hac re disp. Lips. 1731. Indignatur igitur Secundus, non eadem poena teneri, qui testatori dictaverit testamentum. Sed hunc absolvit l. 22. C. de testamentis, *Dictantibus testamenta — legatum — testatorem posse relinquere, minime dubitandum est.* Caussa diversitatis forte haec est, quod dictantem audit testator ac testem qui scribit, potest facilius fallere. *G.*

LIBER TERTIVS

I.

Spurinnae vitam laudat, sibique simile aliquando otium contingat, precatur.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Nescio, an ullum iucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui; adeo quidem, ut neminem magis in senectute (si modo senescere datum est) aemulari velim: nihil est enim illo vitae genere distinctius. Me autem ut 2 certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum praesertim. Nam iuvenes adhuc confusa quaedam et quasi turbata non indecent: senibus placida omnia et ordinata conveniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc 3 regulam Spurinna constantissime servat; quin etiam parva haec, (parva, si non quotidie fiant) ordine

I, 1 *distinctius*) ordinatius, cum omnia vitae negotia considerata ratione bene disposita sunt. Mox eandem vitam *dispositam et ordinatam* dicit. *E.*

2 *industria sera)* Nominat duas res, quae turbare illum ordinem atque distinctionem vitae, ac honeste quidem possunt in aliis, industriam atque ambitionem, ostenditque, eas in senibus locum non habere. *G.*

Industria est eorum, qui caussis agendis, obeundisque officiis nimiam operam navant vel gratiae vel quaestus caussa. *Ambitio* eorum, qui honores affectant. Haec, si honeste fiant, certe iuvenum sunt, non senum. Legas, quaeso, finem huius epistolae, ut illa melius intelligas. *E.*

3 *parva, si non quotidie fiant*) Servandam duxi hanc parenthesin, quam Gierigius ita mutavit: *parva haec, (parva, si non quotidie fiant ordine quodam) velut orbe circumagit.* Levissima caussa mutationis est. *Quis credat*, inquit, *parva ideo fieri magna, quod quotidie fiant?* Quidni vero? Plinius certe credidit, et ego credo. Nempe quae parva sunt per se, et temere ac sine certa

4 quodam et velut orbe circumagit. Mane lectulo continetur: hora secunda calceos poscit: ambulat millia passuum tria. Nec minus animum quam corpus exercet. Si adsunt amici, honestissimi sermones explicantur: si non, liber legitur: interdum etiam praesentibus amicis, si tamen illi non 5 gravantur. Deinde considit, et liber rursus, aut sermo libro potior: mox vehiculum adscendit: adsumit uxorem singularis exempli, vel aliquem 6 amicorum, ut me proxime. Quam pulchrum illud, quam dulce secretum! quantum ibi antiquitatis! quae facta, quos viros audias, quibus praeceptis imbuare! quamvis ille hoc temperamentum modestiae suae indixerit, ne praecipere videatur. 7 Peractis septem millibus passuum, iterum ambulat mille, iterum residet, vel se cubiculo ac stilo reddit. Scribit enim, et quidem utraque lingua, lyrica doctissime. Mira illis dulcedo, mira suavi-

ratione accidentia, ea magna fiunt, si fiunt ab aliquo quotidie, h. e. ratione et consilio, quo omnes actiones nostrae graves et magnae fieri solent. *E.*

Monuerat iam Catanaeus, dilucidiusque Cortius, quos Gierigius audire debebat. *S.*

4 *ambulat millia passuum tria etc.*) Rom. *ambulat mille passus, nec minus animum.* Accedo Rom. quod ita etiam n. 7. *iterum ambulat mille;* nec senem quotidie tria millia ambulasse credibile est. *H.*

5 *considit*) *Sic ex Mediceo Cortius: qui alias etiam formas huius verbi passim exstare observat. *G.*

6 *secretum)* Quod cum uno comite vehitur. *G.*

7 *residet*) Cortius librorum auctoritate *residit*, quod Gesnerus, ut sibi constaret, (v. ad 5.) recipere debebat. Recepit Gierigius. *S.*

Scribit — lyrica) Edidit Casp. Barthius cum Venaticis et Bucolicis Latinis Hanoviae 1613. 8. odas quatuor Vestricii Spurinnae e membranis Merseburgi a se inventis, quas ex dispersis in ordinem a se redactas notis quibusdam illustravit: secundas deinde curas iis impendit Adv. 14, 5.: ubi huius Vestricii Spurinnae esse contendit, quod antea in mentem non venerat. Iac. Vlitius in prolegom. poëtarum venaticorum, ex hac ipsa Plinii epistola efficta (a Barthione, an ab antiquiore quodam?) contendit: quin Fabricius ὁ μακαρίτης, candidissimus ille ingeniorum aestimator, Bibl. Lat. 1, 16, 2. p. 284. *Conferenti*, inquit, *apparet, haec Spurinnae universa depromta esse ex Plinii lun. lib. III. Epistola* 1. Equidem verba ex Plinio depromta non animadverto, ideam ipsam viri post negotiosam vitam ad otii portum se conferentis hinc haustam, scholasticumque aliquem, aut, si placet, ipsum adeo Barthium, materiem lusui suo a

tas, mira hilaritas: cuius gratiam cumulat sanctitas scribentis. Ubi hora balinei nuntiata est, 8 (est autem hieme nona, aestate octava) in sole, si caret vento, ambulat nudus. Deinde movetur pila vehementer et diu: nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute. Lotus accubat, et paullisper cibum differt: interim audit legentem remissius aliquid et dulcius. Per hoc omne tempus liberum est amicis vel eadem agere, vel alia, si malint. Apponitur coena non minus 9 nitida quam frugi, in argento puro et antiquo. Sunt in usu et Corinthia, quibus delectatur, nec

Pliniano Spurinna sumsisse, non negaverim. Diu est, cum scripsit mihi Theophilus Sigefr. Baierus V. C. se meditari aliquid de illis carminibus. Abiecit, puto, illud consilium, postquam Seras et Indos Tartarosque mansuetioribus Musis praetulit, vel potius aliquid suae elegantiae et humanitatis illis impertiit. *G.*

Non abiecit. Baieri enim *de Vestritio Spurinna, Lyrico, et eius fragmentis*, opus postumum prodiit in Commentariis Academiae Petropolitanae, T. XI. ad ann. 1739. Petrop. 1750, p. 311. sq. Vid. Wernsdorf. Poët. Lat. Minor. Tom. IV. pag. 841. sq. Cf. idem Wernsdorf. ibid. Tom. III. pag. 325. sq. ubi pag. 351. sq. odas illas quatuor reperias. *S.*

8 *hieme nona*) Seriusne igitur hieme quam aestate? Quin contra. Nimirum attendendum est ad rationem horarum Romanarum. Hae καιρικαὶ erant, h. e. diem naturalem dividebant in XII partes aequales, sive is longus esset s. brevis. Horae igitur Romanae cum nostris conveniunt, modo in aequinoctiis, hieme sunt breviores, productiores aestate. Quare pone solstitii tempore diem in dupla ratione diei brumalis, ut apud nos H. XVI et VIII, erit hora aestiva in eadem ratione ad horam brumalem. Cumque aequinoctialis hora minutas habeat 60, aestivae cedent 80, hibernae non nisi 40. Itaque aestiva hora VIII. conveniet nostrae hor. 2 m. 40; hiberna vero IX. incidet in ipsam nostram h. 2. Si cui haec nimis brevia et abrupta videantur, ille legat Aldi Manutii ea de re libellum, qui praefationis instar Rei Rusticae scriptoribus adponi solet, et in nostra editione locum octavum obtinet. *G*

pugnat cum senectute) Commode huc advocant Cic. de Sen. 11. *Pugnandum tanquam contra morbum, sic contra senectutem. Habenda ratio valetudinis: utendum exercitationibus modicis. G.*

liberum est amicis etc. Rom. *liberum est amicis vel eadem facere, vel alia. H.*

Sic Cortius ex libris suis, quibus accedunt Excerpta Brummeri. *S.*

9 *nec adficitur*) non aliquo cum furore expetit et amat ista vasa, ut ille apud Horatium I. Sat 4. 28. *Hunc capit argenti splendor, stupet Albius aere. E.*

Rom. *quibus delectatur et adficitur. H.*

Sic plures libri. Longe longeque praestat *nec. S.*

adficitur. Frequenter comoedis coena distinguitur, ut voluptates quoque studiis condiantur. Sumit aliquid de nocte, et aestate. Nemini hoc longum
10 est; tanta comitate convivium trahitur. Inde illi post septimum et septuagesimum annum aurium oculorumque vigor integer; inde agile et vividum cor-
11 pus, solaque ex senectute prudentia. Hanc ego vitam voto et cogitatione praesumo, ingressurus avidissime, ut primum ratio aetatis receptui canere permiserit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi et solatium et exemplum est idem Spurinna. Nam ille quoque, quoad honestum fuit, obiit officia, gessit magistratus, provincias rexit: multoque labore hoc otium meruit.
12 Igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo: idque iam nunc apud te subsigno: ut, si me longius evehi videris, in ius voces ad hanc epistolam meam, et quiescere iubeas, quum inertiae crimen effugero. Vale.

II.

Arrianum commendat.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Quod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia suppeteret; id nunc iure videor a te meis

comoedis) Vid. 1, 15, 2. *G.*
et aestate) Cortius: „Vossian. „*etiam aestate*, ex Glossa, quam „tamen Gryphius praetulit." Praetulit item Gierigius, nihilque monito lectore in textum immisit. Vid. N. Heins. ad Vellei. Paterc. 2, 116. pag. 1180. ed. Ruhnk. *S.*

10 *solaque ex senectute prudentia*) incommodis senectutis non coniunctis. *S.*

11 *ut primum ratio aetatis receptui canere permiserit*) Gierigius hic, Plinium reprehendens, nescio quid tricatur. Mo quidem Pliniana non offendunt. *S.*

12 *Igitur eundem mihi* etc.) Rom. *Igitur et eundem mihi cursum et eundem terminum. H.*
Copula melius abest. *S.*

subsigno) fidem do, veluti data syngrapha tibi spondeo. *E.*

inertiae crimen) Vid. 4, 23, 4. *G.*

petiturus. Arrianus Maturius Altinatium est prin- 2
ceps. Quum dico princeps, non de facultatibus
loquor, quae illi large supersunt: sed de castita-
te, iustitia, gravitate, prudentia. Huius ego con- 3
silio, in negotiis; iudicio, in studiis utor: nam
plurimum fide, plurimum veritate, plurimum in-
telligentia praestat. Amat me (nihil possum ar- 4
dentius dicere) ut tu. Caret ambitu: ideo se in
equestri gradu tenuit, quum facile posset adscen-
dere altissimum. Mihi tamen ornandus excolen-
dusque est. Itaque magni aestimo, dignitati eius 5
aliquid adstruere, inopinantis, nescientis, immo
etiam fortasse nolentis: adstruere autem, quod sit
splendidum, nec molestum. Cuius generis, quae 6
prima occasio tibi, conferas in eum, rogo; habe-
bis me, habebis ipsum gratissimum debitorem.
Quamvis enim ista non appetat, tam grate tamen
excipit, quam si concupiscat. Vale.

III.

Corelliae consulit de filii studiis instituendis, ideam boni magistri in Iulio Genitore praescribens.

C. PLINIVS CORELLIAE HISPVLLAE S.

Quum patrem tuum, gravissimum et sanctissimum

II, 2 *Altinatium est princeps*) Rom. *Altinatium princeps*, excluso verbo *est*. *H.*

4 *nihil possum ardentius dicere*) Rom. *nihil possum dicere ardentius*. *H.*

Placet hic ordo. *S.*

quum facile posset adscendere) Rom. *cum facile possit ascend.* *H.*

Mihi tamen ornandus etc.) Rom. *Mihi tamen ornandus extollendusque*, sine verbo *est*. Non plane repudio. *H.*

Extollendus habent etiam Brummeri Excerpta. Non displicet. *Ornare* et *excolere* vix differunt: sed *extollere* plus est quam *ornare*. Neque Secundus hoc verbo non utitur. Infra 3, 11, 1. *Est omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia amicorum in maius extollat.* ad quem locum videndus Cortius. Ita et Livius 28, 31, 4. *defectionem sociorum in maius verbis extollentes*. *S.*

6 *conferas in eum, rogo*) Rom. *in eum conferas, rogo*. *H.*

tam grate tamen excipit) Rom. *tam grate tamen accipit*. *H.*

A glossatore profectum. Vid. Clav. Cic. v. *excipere*. *S.*

virum, suspexerim magis an amaverim, dubitem: teque in memoriam eius, et in honorem tuum, unice diligam; cupiam necesse est, atque etiam, quantum in me fuerit, enitar, ut filius tuus avo 2 similis exsistat: equidem malo, materno: quamquam illi paternus etiam clarus spectatusque contigerit: pater quoque et patruus illustri laude conspicui. Quibus omnibus ita demum similis adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas 3 plurimum refert a quo potissimum accipiat. Adhuc illum pueritiae ratio intra contubernium tuum tenuit, praeceptores domi habuit, ubi est vel erroribus modica vel etiam nulla materia. Iam studia eius extra limen proferenda sunt, iam circumspiciendus rhetor Latinus, cuius scholae severitas, 4 pudor, in primis castitas, constet. Adest enim adolescenti nostro, cum ceteris naturae fortunaeque dotibus, eximia corporis pulchritudo: cui in hoc lubrico aetatis non praeceptor modo, sed

III, 1 *teque in memoriam* etc.) Rom. *teque et in memoriam eius et honorem tuum.* Lege *et in honorem. H.*

Bene Gierigius, secutus Cortium: *teque et in memoriam eius, et in honorem tuum. S.*

cupiam necesse est etc.) Rom. *atque etiam cupiam necesse est, etiam quantum in me fuerit.* Transpositum est *atque etiam. H.*

malo, materno) Dat hoc tum ipsi Corelliae, cui sic blanditur, tum amici memoriae. *G.*

3 *ubi est vel erroribus*) Ne quis temere ista transponat, legatque, *ubi est erroribus vel modica, vel etiam nulla materia*, intercedit aliorum usus ostensus a Wopkenio Lectt. Tull. 1, 7. Sed qui usu didicit, quantum sibi in mutando verborum ordine sumserint librarii, ille multum etiam hic licere Critico intelliget. *G.*

Cf. Crever. ad Liv. Praef. *S.*

Rom. *ubi est erroribus modica vel nulla materia. H.*

pudor, in primis castitas) Sic incidendum. *Pudor* enim latius patet, et omnem omnis turpitudinis metum significat; praecipua pudoris pars est *castitas*, quae tanto magis hic spectanda, quanto frequentiores iuvenum corruptelae, quas innuit et detestatur magis, quam explicat Fabius 1, 2, 4. 1, 3, 16. etc. *G.*

4 *naturae fortunaeque dotibus*) Rom. *naturae formaeque dotibus*, male. *H.*

„*Forma* et *fortuna* saepe in „MStis commutantur. — Simili„ter *formatus* et *fortunatus.*" Drakenb. ad Liv. 41, 20, 2. ubi v. exempla. Sed inprimis huc facit Liv. 3, 12, 6. *iuvenem egregium, instructum naturae fortunaeque omnibus bonis.* ubi item in libris repertum *formaeque. S.*

in hoc lubrico aetatis) Vid. Heusinger. ad Vechner. Hellenol. p. 203. Simillimum illud Appuleii Metamorph. L. XI. p. 782.

custos etiam rectorque quaerendus est. Videor 5 ego demonstrare tibi posse Iulium Genitorem. Amatur a me: iudicio tamen meo non obstat caritas hominis, quae ex iudicio nata est. Vir est emendatus et gravis: paullo etiam horridior et durior, ut in hac licentia temporum. Quantum 6 eloquentia valeat, pluribus credere potes; nam dicendi facultas aperta et exposita statim cernitur. Vita hominum altos recessus magnasque latebras habet; cuius pro Genitore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus audiet, nisi profuturum: nihil discet, quod nescisse rectius fuerit. Nec minus saepe ab illo, quam a te meque ad- 7 monebitur, quibus imaginibus oneretur, quae nomina et quanta sustineat. Proinde, faventibus diis, trade eum praeceptori, a quo mores primum, mox eloquentiam discat, quae male sine moribus discitur. Vale.

IV.

Caussas exponit, cur advocationem pro Baeticis susceperit: et consulit, an recte fecerit.

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Quamvis et amici, quos praesentes habebam, et

Oudend. *lubrico virentis aetatulae, ad serviles delapsus voluptates, curiositatis improsperae sinistrum praemium reportasti.* S.

5 *Videor ego demonstrare*) Rom. *Videor ergo demonstrare.* H.

Similis confusio infra epist. 4, 7. S.

ut in hac licentia) Si alio et paullo severiore seculo vixisset, nemo duriusculum diceret: sed mollities et dissolutio huius aetatis facit, ut horridior videatur. Eam vim τῆς *ut* satis illustramus ad Fabrum. G.

Infra epist. 6, 3. *A tergo quoque eadem aetas, ut a tergo.* Eodem modo Graeci particula ὡς utuntur. Vid. nostra ad Longi Pastoral. p. 428. sq. S.

7 *quibus imaginibus oneretur*) Magna omnia nempe exspectantur ab eo, qui tam claris maioribus (quorum spectantur in atriis imagines) ortus sit. Est haec ratio similis Ciceronianae illi sententiae ad Curionem, fam. 2, 4. *Est tibi gravis adversaria constituta et parata, incredibilis quaedam exspectatio, quam tu una re facillime vinces* etc. G.

ſermones hominum factum meum comprobaſſe videantur, magni tamen aeſtimo ſcire, quid ſen-2 tias tu. Nam cuius integra re conſilium exquirere optaſſem; huius etiam peracta iudicium noſſe, mire concupiſco. Quum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Tuſcos excurriſſem, accepto, ut praefectus aerarii, commeatu; legati provinciae Baeticae, queſturi de proconſulatu Caecilii Claſſici, advocatum me a ſenatu petierunt.
3 Collegae optimi, meique amantiſſimi, de communis officii neceſſitatibus praeloquuti, excuſare me et eximere tentarunt. Factum eſt ſenatus conſultum perquam honorificum, ut darer provincia-4 libus patronus, ſi ab ipſo me impetraſſent. Legati rurſus inducti, iterum me iam praeſentem poſtulaverunt advocatum: implorantes fidem meam, quam eſſent contra Maſſam Baebium experti: adlegantes patrocinii foedus. Sequuta eſt clariſſima ſenatus adſenſio, quae ſolet decreta praecurrere. Tum ego, *Deſino*, inquam, *Patres Conſcripti, putare, me iuſtas excuſationis cauſſas adtuliſſe.*
5 Placuit et modeſtia ſermonis et ratio. Compulit autem me ad hoc conſilium non ſolum conſenſus ſenatus, (quamquam hic maxime) verum etiam

IV, 2 *publicum opus*) Templum in Tiferno Tiberino, de quo 4, 1, 4. *Tuſcos* autem ſuos deſcribit 5, 6. *G.*

in Tuſcos excurriſſem) Rom. *in Tuſcos excucurriſſem.* *H.*

Vid. Drakenb. ad Liv. 1, 12, 8. 1, 15, 1. *S.*

commeatu) venià eundi. Petit eam Plinius a Traiano 10, 24. Vid. Clav. Ciceron. h. v. *S.*

Caecilii Claſſici) De quo et de ſucceſſu cauſſae, quam hic a ſe ſuſceptam narrat, hoc libro ep. 9. exponit. *G.*

3 *Collegae optimi*) Reliqui Praefecti aerarii, de quo magiſtratu vid. Torrent. ad Sueton. Claud. c. 24. Quam laborioſum illud munus fuerit, quamque iuſtam adeo aliorum munerum excuſationem praebuerit, vid. apud noſtrum 1, 10, 9. *G.*

4 *me iam praeſentem* etc.) Rom. *me iam praeſentem advocatum poſtulaverunt.* *H.*

contra Maſſam Baebium) De quo 7, 33. *G.*

clariſſima ſenatus adſenſio) Rom. *ſenatus clariſſima adſenſio.* *H.*

5 *verum etiam alii* etc.) Rom. *verum et alii quidam minores, ſed tamen innumeri*, vitioſe. *H.*

Verum et, Cortio quoque probatum, placet. *S.*

alii quidam minores, sed tamen numeri. Veniebat in mentem, priores nostros, etiam singulorum hospitum iniurias accusationibus voluntariis exsecutos: quo deformius arbitrabar publici hospitii iura negligere. Praeterea, quum recordarer, quanta pro iisdem Baeticis priore advocatione etiam pericula subiissem, conservandum veteris officii meritum novo videbatur. Est enim ita comparatum, ut antiquiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules: nam quamlibet saepe obligati, si quid unum neges, hoc solum meminerunt, quod negatum est. Ducebar etiam, quod decesserat Classicus, amotumque erat, quod in eiusmodi caussis solet esse tristissimum, periculum senatoris. Videbam ergo, advocationi meae non minorem gratiam, quam si viveret ille, propositam; invidiam nullam. In summa, computabam, si munere hoc iam tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset, quem non deberem accusare. Nam quum est omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertati venia obsequio praeparatur. Audisti con- 6 7 8 9

minores — numeri) Nihil solemnius, quam *rationes* vocare, ubi de consilio capiendo sermo est, hinc *calculorum* mentio, hinc *duci*, *putari* dicitur *ratio* etc. Huc etiam referendum, quod *numeros* appellat caussas, quibus motum se dicit. Sic deinde f. 8. *In summa, computabam* etc. *G.*

Bene, opinor, Gesnerus. Si cui vero haec non satisfaciant, magis fortasse probabit coniecturam Casauboni ita corrigentis: *alia minoris quidem, sed tamen numeri*, h. e. minoris quidem ponderis, sed alicuius tamen apud me momenti. Iam illa forma et sensu proxime accedunt ad notas dicendi formulas, *in aliquo*, vel *in nullo numero esse*. *E.*

6 *Est enim ita comparatum*) Sic et Rom. *H.*

Al. *Est enim ita natura comparatum.* Utrumque bonum; sed nostrum maior librorum numerus commendat. *S.*

7 *Videbam ergo*) Rom. *Videbam ego*, pro *ergo*. *H.*

Vid. supra ad ep. 3, 5. *S.*

invidiam nullam) Sed non invidiosum erat, contra mortuum dicere? Nescimus scilicet totam caussam. *G.*

8 *non deberem*) propter amicitiam, vel aliud officium. *E.*

libertati — praeparatur) recusandi officii tam maximam veniam habemus, cum iam antea multa officia praestitimus. Tum nempe non inertia aut impietate fit, ut recusemus, sed iure nostro libertatis utimur. *E.*

filii mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum: in quo mihi aeque iucunda erit simplicitas dissentientis, quam comprobantis auctoritas. Vale.

V.

Plinii maioris libri, vitaeque et studiorum ratio.

C. PLINIVS MACRO SVO S.

Pergratum est mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, 2 quaerasque, qui sint omnes. Fungar indicis partibus, atque etiam, quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim haec quoque studiosis 3 non iniucunda cognitio. DE IACVLATIONE EQVESTRI VNVS. Hunc, quum praefectus alae militaret, pari ingenio curaque composuit. DE VITA POMPONII SECVNDI DVO, a quo singu-

9 *consilii mei motus*) quae me moverint, ut illud consilium caperem. *S.*

simplicitas dissentientis) aperte et libere sententiam dicentis. *E.*

V Hanc epistolam, quam Plinio suo praemisit etiam Harduinus, copiosius interpretatus olim sum in fronte Chrestomathiae Plinianae, unde potiora huc referentur. *G.*

1 *quaerasque, qui sint omnes*) Rom. *quaerasque qui sint*, abiecto altero *omnes*. Hoc et ipse deleo. *H.*

Nec ego repugnem. Gravat orationem alterum *omnes*. *S.*

2 *Est enim haec* etc.) Rom. *Est enim haec* [non *hoc*] *studiosis non iniucunda cognitio*. Abest *quoque*. *H.*

Hoc plerorumque librorum est. Constructio σολοικοφανής, quam satis tuentur exempla a Cortio allata. Plura si desideras, adi Drakenborchii notam ad Liv. 2, 38, 5. ubi simili confusione alii libri, *si haec profectio, et non fuga est*, alii, probante Drakenborchio, *si hoc profectio, et non fuga est*. *S.*

3 *De iaculatione equestri*) Mentionem ipse facit Auctor H. N. 8, 42. s. 65. Quae sit *iaculatio equestris*, non quaeret, qui viderit hodie ad caput Mauri, ad annulum etc. ex equo iaculantes. *G.*

alae militaret) Non eius, puto, quam etiam hodie ita vocamus, quae alias *cornu* est: sed agminis minoris equestris, cui a CCC ad M usque capita tribui videas, de quo praesertim H. R. Schelius ad Hygin. Grammat. p. 66. *G.*

Pomponii Secundi) De quo libro ipse Plin. 14, 4. s. 6. Poëtam Consularem vocat 7, 19. s. 18. Principatum Tragicorum Latinorum illi tribuit Quintil. 10, 1, 98. Cum Domitio Afro comparatur in Dial. de corr. eloq. 13, 4. *G.*

lariter amatus, hoc memoriae amici quasi debitum munus exsolvit. BELLORUM GERMANIAE VIGINTI, quibus omnia quae cum Germanis gessimus bella collegit. Inchoavit, quum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniae latissime victor ibi periit: commendabat memoriam sui, orabatque, ut se ab iniuria oblivionis assereret. STUDIOSI TRES, in sex volumina propter amplitudinem divisi: quibus oratorem ab incunabulis instituit et perficit. DUBII SERMO- 4 5

Rom. *De vita Q. Pomponii Secundi.* *H.*

singulariter amatus) Rom. *singulariter est amatus.* Dele *est.* *H.*

Est, etiam in Mediceo repertum, temere probat Cortius. *S.*

4 *Bellorum Germaniae*) Eorum mentionem facit Tacitus A. 1, 69. Iam rariores sua aetate fuisse indicat Symmachus 4, 18. *Enitar, si fors votum iuvat, etiam Plinii Secundi bella Germanica conquirere.* *G.*

Inchoavit, quum etc.) Rom. *Inchoavit: Cum in Germania militarem, somnio monitus, adstitit mihi.* Librarius putavit, Plinii minoris verba esse. *H.*

latissime victor) ut Virg. Aen. 1, 25. *populum late regem.* Nihil igitur caussae erat, cur Harduinus scribi iuberet *latissimae.* *G.*

Rom. *latissime victor.* *H.*

Latissimae non primo placuit Harduino. Habet iam Gryphius. Male. *S.*

memoriam sui) Rom. *memoriam suam.* *H.*

Cortius: „Sic [*memoriam suam*] libri omnes scripti et excu„si: ne te moveat illud *memo„riam sui*, quod inficetus cor„rector in Ed. Cellarianam intru„sit. Alterum aeque usitatum es„se, persuadebunt nostra ad Sal„lust. Cat. cap. XXXI. extr." Gierigius *memoriam suam* bene revocavit. *S.*

assereret) Rom. *assererem.* *H.*

5 *Studiosi*) Iam tum *studere* simpliciter de literis adhibebant, et *studiosus* erat eloquentiae, quae apex tum studiorum, cupidus. Noster 8, 12, 1. *Colit studia, studiosos amat* etc. Fecit igitur operi suo titulum Plinius Maior *Studiosus.* Est enim *Studiosi* hic casus secundus, ut *Bellorum Germaniae, Dubii sermonis, Naturae historiarum.* Igitur apud Gellium 9, 16, ubi huius operis mentio fit, non legendum videtur, ut est in plerisque libris, *Is libros reliquit, quos Studiosorum inscripsit*, sed *Studiosi*, quam coniecturam iuvat lectio MS. *studioso.* *G.*

quibus oratorem ab incunabulis) Rom. *quibus orationem ab incunabulis.* *H.*

Sic et Mediceus, recte improbante Cortio. Quintilianus quoque oratorem *ab ipsis dicendi velut incunabulis* (p. 7. ed. Burm.) instituit. — Mox *perficit* praestat Cortiano *perfecit.* *S.*

Dubii sermonis) Saepe advocantur ab antiquis Grammaticis, quod Putschianus index docet. *G.*

Fuit igitur opus grammaticum de dubia ambiguaque verborum forma aut significatione. *E.*

Dubii sermonis octo: scripsit.

NIS OCTO: scripsit sub Nerone, novissimis annis, quum omne studiorum genus paullo liberius et 6 erectius periculosum servitus fecisset. A FINE AVFIDII BASSI TRIGINTA VNVS. NATVRAE HISTORIARVM TRIGINTA SEPTEM, opus diffusum, eruditum, nec minus varium quam ipsa 7 natura. Miraris, quod tot volumina, multaque in his tam scrupulosa, homo occupatus absolverit? Magis miraberis, si scieris, illum aliquamdiu caussas actitasse; decessisse anno sexto et quinquagesimo: medium tempus distentum impeditumque qua officiis maximis, qua amicitia prin-8 cipum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi caussa, sed

Sic interpungo, ut *octo* sit primi casus, quo ceteri libri omnes enumerantur. *H.*

Verissime: itaque sic interpunxi. Vulg. *Dubii sermonis octo scripsit* etc. *S.*

liberius et erectius) ut historiae, vel politices, cum de republica, de moribus publicis privatisque libere et graviter disputatur. *E.*

Rom. *paullo liberius et rectius. H.*

6 *a fine Aufidii*) Historiam suorum temporum, iustum opus ab iis temporibus, ubi Aufidius Bassus (Quintiliano laudatus 10, 1, 104) desierat. Vid. Plin. H. N. praef. it. 2, 83. s. 85. it. 2, 105. s. 106. *G.*

Naturae historiarum) Quod solum opus naufragium illud infelix evasit, et vel solum bibliothecae instar est. *G.*

7 *si scieris*) Rom. *si scires*, malo, pro *scieris*. *H.*

Immo pro *sciris*, formâ contractâ, quam librarii saepe obliterarunt. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 18, 10. 45, 5, 12. *S.*

illum aliquamdiu caussas actitasse) Rom. *illum causas actitasse aliquamdiu. H.*

medium tempus) Inter caussas agendas et mortem interiectum. *G.*

distentum impeditumque etc.) Rom. *distentum impeditumque tam officiis maximis, quam amicitia principum egisse. H.*

Qua — qua — ut exquisitius, a Plinii manu profectum. *Tam — quam* — pro glossemate habendum, quod et alibi illam formam expulit. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 35, 4. *S.*

8 *Vulcanalibus*) Quae incidunt, Kalendariis antiquis testibus, in X Kal. Sept. *G.*

auspicandi caussa) Initii bene ominati faciendi, quod Vulcani sacrum moneret homines, nunc eius h. e. ignis beneficio opus esse incipere ad obeunda negotia: ut Ianuariis Kalendis (Ovidio teste Fast. 1, 169.)

Quisque suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quam solitum testificatur opus.

Vid. Schoettg. ad Colum. 11, 2, 98. Nam etiam rustici *auspicantur* Kal. Ian. *G.*

studendi, statim a nocte multa: hieme vero, hora septima, vel quum tardissime, octava, saepe sexta. Erat sane somni paratissimi, nonnunquam etiam inter studia instantis et deserentis. Ante 9 lucem ibat ad Vespasianum imperatorem: nam ille quoque noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi officium. Reversus domum, quod reliquum erat temporis, studiis reddebat. Post cibum sae- 10

hora septima) Si observes, quae ad 3, 1, 8. de ratione horarum dicta sunt, patebit, circa brumam VItae Romanae convenire ipsam nostram h. 12.; VIImae h. 1. m. 20. VIIIvae h. 2. m. 40. *G.*

saepe sexta) Duo verba *saepe sexta* Rom. desunt. Statim idem liber: *Erat sane somni paratissimi, nonnumquam etiam inter ipsa studia instantis et deserentis. H.*

paratissimi) Qui praesto esset, quocunque tempore opus esset, adeo ut somni caussa interrumpere laborem nihil opus esset, cuius, quocunque otio se offerente, parata esset facultas. Firmavit hanc lectionem Cortius, meritoque alteri *parcissimi* praeferendam ostendit. *Parcissimi* non differt a summa vigilantia. *Paratissimi* etiam Heusinger. Emendd. 2, 10. p. 276. ex vet. libro suo. *G.*

Interpretes h. l. non viderunt, quo consilio Plinius haec verba: *Erat sane — deserentis*, adiecerit, minime certe omnium illi, qui *parcissimi* defendebant, quod ab hoc loco alienissimum est. Laudat Plinius avunculi *summam vigilantiam*, haud dubie, ut virtutem. Quodsi autem vigilantia non naturae aliqua imbecillitate, sed virtute constat, necesse est, ut saepe cum somno obrepente, instante et urgente luctandum sit, ut eum contentione et proposito subigas et vincas. Ut igitur huius vigilantiae pretium et avunculi constantiam declaret, dicit eum alioqui fuisse *somni paratissimi*, h. e. non pronum natura ad vigilandum, sed ad somnum potius, qui ei instaret saepe inter studia, sed et eum desereret, victus nempe, veluti abactus hominis continentia et vigore. Habet etiam locus, nisi me meus sensus fallit, iucundam imaginem ex prosopopoeia. Somnus vigilantissimo homini adstat, eique instat saepe, si eius vigilantiam expugnare possit: sed illa vigilantiae virtus maior est. Quoties instat somnus, toties velut remissus et repudiatus eundem deserit. *E.*

Quominus Ernestii rationem, solerter illam quidem excogitatam, sequar, impediunt verba *et deserentis*. Hoc enim Plinius si dicere voluit, particula, non copulante, sed adversante uti debuit. An igitur levi mutatione (cf. mox ad 13.) corrigemus *sed deserentis?* Non puto. Vidit, opinor, ipse Ernestius hunc scopulum, interpretandoque callide circumvectus est. Equidem teneo rationem Cortii, probatam item Gesnero, nuperque Gierigio. Quid I. A. Ernestio de hoc loco visum sit, docet Gesneri ad eum Epistola. *S.*

9 *nam ille quoque noctibus*) Rom. *nam illo quoque noctibus*, perperam. *H.*

quod reliquum erat temporis) Rom. *quod reliquum temporis*, sine verbo *erat*. *H.*

Omittunt plurimi libri: et melius abest. Sic mox: *si quid otii*. *S.*

pe (quem interdiu levem et facilem veterum more sumebat) aestate, si quid otii, iacebat in sole: liber legebatur: adnotabat excerpebatque. Nihil enim legit, quod non excerperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, ut non 11 aliqua parte prodesset. Post solem plerumque frigida lavabatur. Deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox, quasi alio die, studebat in coenae tempus. Super hanc liber legebatur, ad-12 notabatur, et quidem cursim. Memini quendam ex amicis, quum lector quaedam perperam pronuntiasset, revocasse et repeti coëgisse: huic avunculum meum dixisse, *Intellexeras nempe?* quum ille adnuisset, *Cur ergo revocabas? decem amplius* 13 *versus hac tua interpellatione perdidimus.* Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat aestate a coena, luce; hieme, intra primam noctis; et tanquam aliqua lege cogente. Haec inter medios labores 14 urbisque fremitum. In secessu solum balinei tempus studiis eximebatur. Quum dico balinei,

10 *levem et facilem*) *Post quem lavandae non sunt manus* Sen. epist. 83. Laudat de hoc more Cortius Ios. Wasse ad Sall. de rep. ordin. 1. in Add. p. 313. sq. *G.*

iacebat in sole) Haec *apricatio* s. *insolatio* veterum, diaeteticae medicinae pars non parva: ad hanc bonus *heliocaminus* 2, 17, 20. Vid. P. Victor. V. L. 21, 13. *G.*

adnotabat excerpebatque) Rom. *adnotabat, excerpebat. H.*

Placet h. l. asyndeton. *S.*

11 *gustabat*) Haec gustatio non coenae initium est, s. *promulsis*, ut alias: sed cibus siccus inter prandium et coenam sumtus. Vid. Salmas. ad Vopisci Tac. 2. p. 614. sq. *G.*

Super hanc) Secundus infra 4, 22, 6. *De eius nequitia sanguinariisque sententiis in commune omnes super coenam loquebantur. S.*

12 *versus*) Non sunt, ut Gierigio visum, segmenta maiora et minora periodorum, sive commata, sed quae vulgo, parum sane latine, *lineae* dicuntur. Vid. Vossium de Vit. Serm. 1, 26. pag. 112. sq. *S.*

13 *et tanquam aliqua lege cogente*) Rom. *sed tamquam aliqua lege cogente. H.*

Sed etiam liber Mediceus. Male. „Saepissime scribae voculas „*et* ac *sed* perperam commutarunt. — — Praesertim autem id „facile accidere potuit, si vox „praecedens litera *s* finiret." Drakenb. ad Liv. 21, 26, 6. *S.*

14 *In secessu*) Quoties curandi corporis aut animi caussa in villam secesserat. Haec adnotare nihil adtinebat, nisi mirifica quaedam hic alii traderent. Hoc etiam ad proximam observationem pertinet. *G.*

de interioribus loquor. Nam dum destringitur tergiturque, audiebat aliquid aut dictabat. In 15 itinere, quasi solutus ceteris curis, huic uni vacabat. Ad latus notarius cum libro et pugillaribus, cuius manus hieme manicis muniebantur, ut ne coeli quidem asperitas ullum studiis tempus eriperet: qua ex caussa Romae quoque sella vehebatur. Repeto, me correptum ab eo, cur 16 ambularem. *Poteras*, inquit, *has horas non per-*

de interioribus) *studiis* intellige, h. e. altioribus, ad quae adcuratiore meditatione opus esset. Vid. Cic. de N. D. 3, 16. It. fam. 3, 10. post med. et 7, 33. med. *G.*

Rectissime Gesnerus, quidquid contra dixerint alii, etiam recentissimi interpretes, qui loci sensum non perviderunt, et suis sententiis turbarunt. Plinius dicit, *solum balinei tempus studiis eximi.* Sed hoc ipse eo restringit, ut dicat, se non omnino de omnibus studiis, sed de *interioribus* tantum loqui. Nam etiam in balineo, *dum destringitur et tergitur, audiebat aliquid, aut dictabat.* Haec scilicet erant leviora studia, levior animi contentio balineo apta. *Interiora* tantum, h. e. altiora, difficiliora, contentiora studia remittebat et excludebat a balineo, a quo talis acrior mentis intentio aliena, et valetudini noxia fuisset. *E.*

Assentirer viris egregiis, nisi verborum structura clarissime reclamaret. *Interiora* non possunt non de balineo intelligi. Interpretor res, quae in secretioribus balinei locis fiunt, i. e. lotiones; quibus opponuntur exteriora, puta strigilis usus etc. Ceterum locus, ut qui maxime, sanus. *S.*

dum destringitur tergiturque) Rom. *cum distringitur tergiturque.* *H.*

destringitur) Sic legendum, cum de auferendis strigili sordibus sermo est, ostendit post alios Cortius. De ipso opere vid. Mercurial. de arte gymn. 1, 8. et Eschenbach. de unctt. gentil. Diss. Acad. p. 483. *G.*

15 *notarius*) Tachygraphus, qui adhibitis *notis*, h. e. vocum compendiis, celerrime quamvis loquentis voces excipere posset. *Scriptor velox*, (Manil. 4, 160.) *cui litera verbum est, Quique notis linguam superet, cursimque loquentis Excipiat longas nova per compendia voces.* Huius, (Martial. 14, 208.) *Currant verba licet, manus est velocior illis: Nondum lingua suum, dextra peregit opus.* *G.*

ullum studiis tempus) Rom. *ullum studii tempus*, non *studiis*. Sic *tempus audiendi conterunt* lib. I. epist. XIII, 2. *H.*

sella vehebatur) Clausa, puto, ob interpellatores, et in qua *sedendi* facultas; quod legenti commodius. *G.*

16 *me correptum ab eo, cur ambularem*) Notanda constructio, profecta illa ex studio brevitatis. Simile breviloquentiae exemplum in Ciceron. Epist. ad Attic. 3, 15. init. *unam, qua me obiurgas, ut sim firmior.* ubi inepte liber Antonianus: *qua me obiurgas et rogas, ut* etc. Ne igitur *cur* in *cum* mutes. *S.*

has horas non perdere) si studiis impenderes. Generalis admonitio: nec de vectione in sella cogitandum. *S.*

dere. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod 17 studiis non impertiretur. Hac intentione tot ista volumina peregit, Electorumque commentarios centum sexaginta mihi reliquit, opisthographos quidem et minutissime scriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse se, quum procuraret in Hispania, vendere hos commentarios Largio Licinio quadringentis millibus nummum: et tunc aliquanto pauciores erant. 18 Nonne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum scripserit, nec in officiis ullis, nec in amicitia principum fuisse? rursus, quum audis, quid studiis laboris impenderit, nec scripsisse sa-

17 *Electorum)* h. e. excerptorum, silvae cuiusdam observationum, e qua materia libris futuris peteretur. *G.*

opisthographos) etiam in aversa pagina scriptos, cum volumina alias in adversa tantum scriberentur. Vid. Scalig. ad Guilandi de papyro p. 45. Salm. ad Vopisci Firmum c. 3. p. 701. sq. *G.*

minutissime scriptos) Sic et Rom., ut Medic. *H.*

Al. *minutissimis scr.* scil. literis. *S.*

Largio Licinio) Ventoso homini et falsae choragium gloriae undique corroganti, ut apparet etiam ex 2, 14, 9. *G.*

Pro *Largio* al. hic et altero Secundi loco *Lartio*, *Larcio*. Vid. de hac varietate Interpr. ad Liv. 2, 10, 6. ad Eutrop. 1, 12. *S.*

quadringentis m. n.) Nostrae pecuniae floreni Imperiales s. Rhenani 20000. Summa luculenta, pro qua bibliothecam hodie emas minime contemnendam. *G.*

18 *nec in amicitia principum)* Rom. *nec in amicitia principis*, unius Vespasiani. *H.*

Ita et Cortius cum Gierigio. *S.*

quid studiis laboris impenderit) Sic etiam Rom. *H.*

Bene Gierigius haec ita refinxit: *quid studii laboribus*, ut oppositio sibi constet. *Labores* autem officia et negotia publica dicit. Ea tamen sententia ut absolvatur, necesse est, ut mox *satis* expungatur, quod nunc certe otiosum est. *E.*

Locus sanissimus nulloque iure a viris doctis tentatus, in quibus maxime taxandus Gierigius, qui, ut suam τοῦ κειμένου παραδιόρθωσιν tueatur, secundum communes neglexisse scribendi leges dicere sustineat. Verissime Cortius: „Sensus est apertus. Si „reputes, quantum legerit et scri„pserit, non credas eum officiis „et amicitia principis districtum „fuisse: illae enim occupationes „omnia apud alium impedivissent, „ne licuisset per eas tantum le„gere, tantum scribere. Rursus „si consideres, quantum laboris „studiis impenderit, nec scripsis„se satis nec legisse videbitur: „nam ista sua instantia et inten„tissimo studio longe plura lege„re, longe plura scripta relinque„re potuisset. Nihi profecto in „his obscurum, aut absonum.“ Nimirum Plinius avunculum suum non tam laudat, quod tot libros legerit scripseritque, ut nulli alii

tis nec legiſſe? Quid eſt enim, quod non aut illae occupationes impedire, aut haec inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere, quum me quidam ſtudioſum vocant, qui, ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia diſtringunt? Quis ex iſtis, qui tota vita literis adſident, collatus illi, non quaſi ſomno et inertiae deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam, quamvis hoc ſolum, quod requirebas, ſcribere deſtinaſſem, quos libros reliquiſſet. Confido tamen, haec quoque tibi non minus grata, quam ipſos libros, futura: quae te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum, poſſunt aemulationis ſtimulis excitare. Vale.

19

20

VI.

Statuam Corinthii aeris in templo patriae poſiturus, rogat, ut baſis ex marmore paretur.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Ex hereditate, quae mihi obvenit, emi proxime Corinthium ſignum, modicum quidem, ſed feſti-

rei vacaſſe videatur, quam quod ſtudiis tantum impenderit laboris, ut plures etiam legere ac ſcribere potuiſſe putes. Sane qui perire omne tempus arbitratus eſt, quod ſtudiis non impertiret, et quidquid legeret, tanta intentione excerpſit, ut librorum futurorum materia incredibiliter creſceret, licet plurimos libros legerit ſcripſeritque, tamen nec legiſſe ſatis videtur nec ſcripſiſſe. S.

inſtantia) quae cenſetur non tantum legendo ſcribendoque, ſed etiam audiendo, dictando, excerpendo, commentando etc. S.

19 *Ego autem — — diſtringunt)* Ita et Rom. *H.*

20 *Extendi epiſtolam* etc.) Rom. *Extendi epiſtolam, quamvis cum hoc ſolum.* Duplex lectio, cum in aliis *cum*, in aliis *quamvis* ſcriptum fuiſſet. Antiquius eſſe puto *cum*, cuius interpretatio eſt *quamvis*. *H.*

haec quoque tibi non minus grata) Rom. *haec quoque non minus grata, ſine tibi.* *H.*

vum et expressum, quantum ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certe perquam exiguum sapio: hoc tamen signum ego quoque intelligo.
2 Est enim nudum, nec aut vitia, si qua sunt, celat, aut laudes parum ostentat. Effingit senem stantem: ossa, musculi, nervi, venae, rugae

VI, 1 *In hac certe perquam exiguum*) Imitaturne Ciceronem suum? qui in Verrina oratione de signis passim ac studiose subtiliorem intellectum harum rerum dissimulat, ut eo magis illo nobilium quorundam morbo carere videatur, qui intelligendi isto ambitu se solos dignos haberi vellent, qui pretiosas tabulas, signa, vascula et reliquam luxuriei eruditae supellectilem possiderent. Vid. Verr. 4, 2 et 3. *G.*

Simillimum in simillima re Ciceronis de se iudicium est in Act. II. Verr. 36. ubi post enarrata varia artis opera, quae Verres subduxerit, *etiam capella est quaedam*, inquit, *ea quidem mire, ut etiam nos, qui rudes harum rerum sumus, intelligere possimus, scite facta et venuste. E.*

2 *Est enim nudum*) Ita loquitur, quasi difficilius putet de vestito signo, quam de nudo iudicare; quo quidem ipso forte probat, se non nimis multum hac in re intelligere. Quid enim? non aeque facile, quin facilius est videre, si quid in pallio vel toga statuae peccatum sit, quam si in surae musculo, vel flexu digiti? *G.*

Mirae interpretum de hoc loco sententiae sunt. Gesnerus putabat Plinium ita locutum esse, quasi difficilius putasset de vestito signo, quam de nudo iudicare, cum tamen facilius sit videre, si quid in pallio vel toga statuae peccatum sit, quam si in surae musculo vel flexu digiti, Gierigius statuit, Plinium iucunde iocari, et animi causa de statua loqui, ut de homine, qui vitia corporis velat: sed quo hic iocus nunc pertineat, vel quem sensum habere possit, non dixit. Neutrum ego credo. Primum Plinius dicit se, ut in omni re, ita in statuarum arte iudicanda *exiguum sapere:* hoc venustae modestiae erat fateri. Iam addit, *se hoc signum tamen intelligere.* Cur? *est enim nudum* etc. Haec optime cohaerent. Nempe facilius profecto est *signum nudum*, praesertim ita *expressum*, ut describitur, *intelligere*, h. e. eius pretium statuere vitiis aut virtutibus cognoscendis. Nemo enim, nisi qui sit plane stupidus et iners, ita omnis naturae corporis humani, et artis ignarus est, ut iudicare non possit, in nuda statua membrorum compositio, flexusque recti sint an pravi, ossium, nervorum, ceterarumque partium corporis situs, flexus naturae respondeant nec ne. Et haec omnia in senilis corporis forma expressiora esse solent. In signo vestito difficilius est artem artificis iudicare propterea, quod plicarum iactus et compositio non ita constituta est natura, sed magis arbitraria, et ex artis interioribus quibusdam regulis pendens, quae non nisi a peritissimis existimatoribus, et longo usu intelligi possunt. Iocatum fuisse Plinium, tum fortasse statuerem, si de nuditate muliebri sermo esset: sed quis sanus in decrepiti senis nuditate iocandi occasionem captet, aut aliquam cupiditatem sentiat? *E.*

etiam ut ſpirantis apparent: rari et cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum: pendent lacerti, papillae iacent, receſſit venter. A tergo quoque eadem aetas, ut a tergo. Aes 3 ipſum, quantum verus color indicat, vetus et antiquum. Talia denique omnia, ut poſſint artificum oculos tenere, delectare imperitorum. Quod 4 me, quamquam tirunculum, ſolicitavit ad emendum. Emi autem, non ut haberem domi, (neque enim ullum adhuc Corinthium domi habeo) verum ut in patria noſtra celebri loco ponerem; ac potiſſimum in Iovis templo. Videtur enim 5 dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, ut ſoles omnia, quae a me tibi iniunguntur, ſuſcipe hanc curam, et iam nunc iube baſim fieri, ex quo voles marmore, quae nomen meum honoresque capiat, ſi hos quoque putabis adden-

ut ſpirantis) Iam advocata huc ſunt *ſpirantia molliter aera* ex Virg. Aen. 6, 848. *G.*

Sic et Graeci in ſignis *τὸ ἔμψυχον* laudant. Plena harum laudum Anthologia Graeca. Vid. Huſchke Anal. Crit. p. 61. Iacobs ad Epigr. adeſp. CCXLV. *S.*

rari et cedentes capilli) Ita etiam Rom. *H.*

cedentes capilli) Interpretor defluentes, deficientes, propter quod iam rari ſunt. *G.*

exile collum) Ut larynx, tendines, venae, ob carnis et pinguedinis defectum, appareant. *G.*

pendent lacerti) Lacerti non iam rotundi ſunt, ſubſtricti, toroſique; ſed penſiles et flaccidos muſculos, ab una modo parte haerentes, habent. *G.*

papillae iacent) *μαζὸς ὑπεκλίνθη* Agathias XIII. 5. *S.*

receſſit venter) Rom. *venter receſſit.* *H.*

3 *ut a tergo*) Quantum nimirum a tergo oſtendi poteſt, in quo non tot expreſſa aetatum veſtigia in oculos incurrunt ſcilicet. *G.*

Vid. ad epiſt. 3, 5. *S.*

vetus et antiquum) Utitur hoc loco Ruhnkenius in nota exquiſitae doctrinae referta ad Vellei. pag. 64. Graecis exemplis ab eo congeſtis accedant haec. Aeſchyl. Eumen. 730. ſ. *Σύ τοι παλαιὰς δαίμονας καταφθίσας, Ὕπνῳ παρηπάτησας ἀρχαίας θεάς.* (Sic locum cum Stanleio corrige, a ceteris, ſi me audis, manum abſtinens. Confuſionis vocum *οἴνος* et *ὕπνος* aliud exemplum reperies in Etymol. M. col. 394. 52. coll. Ariſtoph. Nub. 416.) Marcellinus de Thucyd. Vita pag. 8 ed. Duker. *ὡς ἐπιπλεῖστον δὲ χρῆται τῇ ἀρχαίᾳ Ἀτθίδι, τῇ παλαιᾷ.* *S.*

artificum oculos) Ita et Rom. ſine *etiam.* *H.*

Nimirum al. *artificum etiam oculos.* *S.*

5 *dignum templo, dignum deo*) Cic. Verr. 4, 28. de candelabro Antiochi, *dignam rem eſſe regno Syriae, dignam regio munere, dignam Capitolio.* *G.*

6 dos. Ego signum ipsum, ut primum invenero aliquem, qui non gravetur, mittam tibi: vel ipse, quod mavis, adferam mecum. Destino enim (si tamen officii ratio permiserit) excurrere isto. 7 Gaudes, quod me venturum esse polliceor: sed contrahes frontem, quum adiecero, ad paucos dies. Neque enim diutius abesse me sinunt eadem haec, quae nondum exire patiuntur. Vale.

VII.

Silium Italicum, quem decessisse nuntiat, meritis laudibus ornat.

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Modo nuntiatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia vitam finisse. Caussa mortis, va-2 letudo. Erat illi natus insanabilis clavus, cuius taedio ad mortem irrevocabili constantia decucurrit: usque ad supremum diem beatus et felix, nisi quod minorem e liberis duobus amisit, sed maiorem melioremque, florentem, atque etiam 3 consularem reliquit. Laeserat famam suam sub Nerone; credebatur sponte accusasse: sed in Vitellii amicitia sapienter se et comiter gesserat: ex proconsulatu Asiae gloriam reportaverat: maculam veteris industriae laudabili otio abluerat. 4 Fuit inter principes civitatis sine potentia, sine

7 *sed contrahes frontem*) Rom. *sed tamen contrahes frontem.* Mox eadem: *Neque enim diutius abesse me eadem.* Deest verbum *sinunt*, ut *patiuntur* repetatur. Ita et Cortius. *H.*

VII, 1 *vitam finisse*) Rom. *finisse vitam.* *H.*

2 *minorem e liberis*) Rom. *minorem ex liberis.* *H.*

3 *sponte accusasse*) Nemine deferente, ut a provinciis deferebantur accusationes contra magistratus suos viris eloquentiae et integritatis laude florentibus. Taceo quod sub tyranno accusare semper fere invidiosum est. *G.*

veteris industriae) forensis illius, qua supra *sponte accusasse* dicebatur. *E.*

invidia. Salutabatur, colebatur, multumque in lectulo iacens, cubiculo semper non ex fortuna frequenti. Doctissimis sermonibus dies transigebat, quum a scribendo vacaret, scribebat carmina maiore cura quam ingenio, nonnunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Novissime, ita suadentibus annis, ab vrbe secessit, seque in Campania tenuit: ac ne adventu quidem novi principis inde commotus est. Magna Cae-

4 *multumque in lectulo*) h. e. idque multum, vel, et multum quidem. Ita avunculus nostri aliquoties *praeterque* ponit, pro *et praeter ea.* G.

non ex fortuna) Poterat etiam, *pro fortuna* dicere. Cubiculum Silii frequentius fuit, quam in homine, qui ad otium se contulisset, qui sine potentia esset, praeterea aegroto, et mox morituro, filio herede, putares: talem enim plerumque alias deserunt. *Cortius legit, *non ex fortuna praesenti,* ac totum hoc refert ad *salutabatur, colebatur.* Sed duriusculum sic videtur illud *cubiculo semper:* neque enim puto dici *colebatur semper cubiculo;* minus etiam iungi potest cum participio *iacens*, quod adiunctum sibi suum iam habeat *lectulo.* Neque sane est, cur impeditum adeo sermonis genus tribuamus Plinio, cum *frequenti* non minus magnas auctoritates habeat altero *praesenti.* G.

Gierigius novissime hunc omnem locum sic interpunctum edidit: *Salutabatur, colebatur: multumque in lectulo iacens, cubiculo semper non ex fortuna frequenti, doctissimis sermonibus dies transigebat, cum a scribendo vacaret.* Sed nec satis firma, nec gravia sunt argumenta, quibus ille vel ad commendandam mutationem suam, vel ad refutandam lectionem pristinam utitur. E.

Salutabatur, colebatur, multumque in lectulo iacens, cubiculo semper, non ex fortuna, frequenti, doctissimis sermonibus dies transigebat. Haec cum Rom. inter se connexa exhibeo, a quo in solo nomine *frequenti* dissentio. Nam pro eo in Rom. et in aliis quibusdam est *praesenti.* Sed *frequenti* editum est ab Aldo, Catanaeo aliisque, qui id alteri lectioni praestare viderunt. Putavi aliquando a Plinio scriptum fuisse, *non ex fortuna praesente frequenti;* sed id dubius in medium adfero. Multos quotidie salutatores ad eum confluxisse, ait, qui non fortunae, sed homini, essent amici, ita ut cubiculum semper frequens esset. Cum his, in lectulo frequentius iacentem, doctissimos sermones explicare, hisque dies transigere, solitum fuisse. Hinc nova incipit sententia. *Cum a scribendo vacaret, (scribebat carmina maiore cura, quam ingenio) non numquam iudicia hominum recitationibus experiebatur.* Neminem fore puto, qui, quanto mea haec interpunctio verior sit vulgata, non sentiat, quae verbis per se claris tenebras obduxit. H.

Probo Heusingeri rationem. Ita si interpungas, omnes huius loci salebrae complanantur. S.

6 *suadentibus annis*) ob senectutem. Vid. supra 3, 1, 11. et 2, 14, 14. G.

novi principis) Traianum e

ſaris laus, ſub quo hoc liberum fuit: magna il-
8 lius, qui hac libertate auſus uti. Erat φιλόκαλος
usque ad emacitatis reprehenſionem. Plures iis-
dem in locis villas poſſidebat, adamatisque no-
vis, priores negligebat. Multum ubique libro-
rum, multum ſtatuarum, multum imaginum, quas
non habebat modo, verum etiam venerabatur:
Virgilii ante omnes, cuius natalem religioſius,
quam ſuum, celebrabat; Neapoli maxime, ubi
monimentum eius adire, ut templum, ſolebat.
9 In hac tranquillitate annum quintum et ſeptuage-
ſimum exceſſit, delicato magis corpore, quam
infirmo. Utque noviſſimus a Nerone factus eſt
conſul, ita poſtremus ex omnibus, quos Nero
10 conſules fecerat, deceſſit. Illud etiam notabile,
ultimus ex Neronianis conſularibus obiit, quo
conſule Nero periit. Quod me recordantem, fra-
11 gilitatis humanae miſeratio ſubit. Quid enim tam

Germanico bello defuncto Nerva redeuntem ſignari, apparet. *G.*

7 *qui hac libertate auſus uti)* Rom. *qui hac libertate auſus eſt uti. H.*

Addidit verbum ſubſtantivum Cortius ex libris ſuis, addituruſque erat Erneſtius. Bene. Saepe excidit *eſt*, ſi vox praecedens in *s* deſineret. Exempla pete ex notis Drakenborchii ad Liv. 2, 33, 5. 9, 26, 6. *S.*

8 *Plures iisdem in locis villas poſſidebat)* Rom. *Pluris iisdem locis villas poſſidebat.* Ita paullo poſt: *Virgilii ante omnis,* [pro *omnes*] *cuius natalem religioſius, quam ſuam,* [femin. genere] *celebrabat. H.*

Virgilii — natalem) Religio ea tempeſtate ſolennis. Martial. 12, 68. *Octobres Maro conſecravit Idus. Idus ſaepe colas et has et illas, Qui magni celebras Maronis Idus.* Sic Epicuri natalem ſui celebrabant; ſic, ut in poëtis maneamus, ſplendidiſſimo carmine (Silv. 2, 7.) Lucani defuncti natalem celebravit Papinius. Simili cauſſa ducti Chriſtiani *natales* martyrum ſuorum, h. e dies quibus ad vitam meliorem per cruciatum tranſierant, colere inſtituerunt: quemadmodum etiam ad monimenta eorum et cineres adire non diſpari religione coeperunt. Vid. quos hic laudat Cortius. *G.*

Neapoli) Ubi repertum epitaphium ex Mabillonii Muſeo Ital. p. 112. memorat Cellarius: SISTITE VIATORES QVAESO PAVCA LEGITE HIC MARO SITVS EST. *G.*

ut templum) Sic Statius Silv. 4, 4, 54. *Maroneum templum,* eodem Cellario monente, dixit. *G.*

9 *In hac tranquillitate etc.)* Similiter ſupra 2, 1, 4. de Verginio Rufo: *Annum tertium et octogeſimum exceſſit in altiſſima tranquillitate —. Uſus eſt firma valetudine. S.*

10 *miſeratio ſubit)* Rom. *miſeratio ſubit. H.*

circumcisum, tam breve, quam hominis vita longissima? An non videtur tibi Nero modo fuisse, quum interim ex iis, qui sub illo gesserant consulatum, nemo iam superest? Quamquam quid [12] hoc miror? Nuper Lucius Piso, pater Pisonis illius, qui a Valerio Festo per summum facinus in Africa occisus est, dicere solebat, *Neminem se videre in senatu, quem consul ipse sententiam rogavisset.* Tam angustis terminis tantae multitu- [13] dinis vivacitas ipsa concluditur: ut mihi non venia solum dignae, verum etiam laude videantur illae regiae lacrymae. Nam ferunt, Xerxem, quum immensum exercitum oculis obisset, illacrymasse, quod tot millibus tam brevis immineret occasus. Sed tanto magis hoc, quidquid est tem- [14] poris, futilis et caduci, si non datur factis, (nam

Ita omnes, opinor, libri. Videtur scripsisse aut scribere voluisse Heusingerus: *m. subiit.* Talis enim fluctuatio librariorum in compositis verbi *eo* frequentissima. *S.*

11 *Nero modo fuisse)* Cod. Arnz. *Neronem modo fuisse.* non male: quanquam exempla huius constructionis, librariorum culpà fortasse hic illic obliteratae, perraro offeruntur. Cicero Tusc. Quaest. 5, 5. *Non mihi videtur, ad beate vivendum satis posse virtutem.* Mox Mediceus liber: *modo modo fuisse.* Verissime, adque vim sententiae efficacissime. Miror, egregiam hanc lectionem Cortio non dignam visam esse, quam in ordinem reciperet. Melius de hoc Plinii loco N. Heinsius ad Petron. T. I. p. 257. ed. Burm. ubi omnino vide. *S.*

12 *quid hoc miror)* Rom. *quid haec miror.* *H.*

Hic singularis praeferendus. *S.*

13 *tantae multitudinis)* Ante Sullam CCC Senatores: post Iulii Caesaris necem Antonii nundinationibus supra mille: Augustus revocavit ad DC. vid. viri docti ad Sueton. Aug. 35. Per tantas turbas, quae in haec tempora inciderunt, minus mirum fuit, L. Pisonem DC hominibus sui ordinis supervixisse. *G.*

Xerxem) *Xerxen* recte scribi ostendit hic Cortius. Historia est apud Herodotum 7, 45. sq. Caussam ipse reddit lacrymarum suarum hanc: *ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τουτέων γε ἐόντων τοσούτων, οὐδεὶς εἰς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται.* At, o bone, non opus erat centum annis. Egregia tua opera factum est, ut pauci decem aut duos adeo annos supervixerint. *G.*

14 *Sed tanto magis hoc)* Rom. *Sed eo magis hoc.* *H.*

si non datur etc.) Rom. *si non datur factis — — nos certe studiis memoriam proferamus.* Sed *memoriam* adscripsit, qui Plinii mentem parum percepit. *H.*

Nos ante *certe*, in aliis quoque libris repertum, Cortius iure adscivit. *Aliena manu* (Imperatoris: vide mox), *nos*, sibi opponuntur. *S.*

horum materia in aliena manu) certe studiis proferamus: et quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.
15 Scio te stimulis non egere; me tamen tui caritas evocat, ut currentem quoque instigem, sicut tu soles me. Ἀγαθὴ δ' ἔρις, quum invicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

VIII.

Tribunatum Suetonio impetratum, ipso petente, in alium se translaturum, significat.

C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Facis pro cetera reverentia, quam mihi praestas, quod tam solicite petis, ut tribunatum, quem a Neratio Marcello, clarissimo viro, impetravi tibi, in Caesennium Silvanum, propinquum tuum,
2 transferam. Mihi autem sicut iucundissimum, ipsum te tribunum, ita non minus gratum, alium per te videre. Neque enim esse congruens arbitror, quem augere [honoribus] cupias, huic

materia in aliena manu) Non potest, ut hoc utar, vir magnus bellum gerere, caussas agere, prout ipsi visum fuerit, sed uti le res dant, et occasiones rerum. Ita Clodium *materiam* gloriae Milonis vocat Tullius pro Milone c. 13. vid. ad Quintil. 2, 8, 12. G.

Errat Gesnerus: magis etiam Gierigius, de Plinii pietate erga Deos cogitans. Vere Catanaeus de Imperatore interpretatur. Cf. ep. 20, 12. Sic Tullius, quoad respublica stetit, factis immortalitatem nominis consectatus est: eversa illa, ut amissae desiderium libertatis leniret, literarum studio se tradidit. S.

quatenus) quoniam. Vid. Freinshem. Ind. in Florum h. v. Oudendorp. ad Sueton. pag. 610. S.

15 *Ἀγαθὴ δ' ἔρις)* Hesiod. Oper. 24. de aemulatione artificum omnis generis, quae acuat illos et excitet, vincendi et optime omnia agendi studio. G.

VIII, 1 *pro cetera reverentia)* Ut 2, 16, 1. *Tu quidem pro cetera tua diligentia.* G.

2 *augere [honoribus])* Abest posterior vox in Mediceo codice, et commode potest abesse. *Augere* enim, ut αὔξειν, etiam cum solum est, honoris et amplitudinis adiunctam notionem habet. Vid. Cortius hic et ad Sall.

pietatis titulos invidere, qui ſunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, quum ſit egregium et mereri beneficia et dare, utramque te laudem ſimul adſequuturum, ſi, quod ipſe meruiſti, aliis tribuas. Praeterea intelligo, mihi quoque gloriae fore, ſi ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum tribunatus poſſe, verum etiam dare. Quare ego vero honeſtiſſimae voluntati tuae pareo. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum eſt: ideoque liberum eſt nobis Silvanum in locum tuum ſubdere: cui cupio tam gratum eſſe munus tuum, quam tibi meum eſt. Vale.

IX.

Singulos actus et eventum accuſationis Claſſici enarrat.

C. PLINIVS MINVCIANO SVO S.

Poſſum iam perſcribere tibi, quantum in publica provinciae Baeticae cauſſa laboris exhauſe-

Iug. 86, 3. Ne tamen plane eam vocem delerem, fecit, quod ſequitur, *Qui ſunt omnibus* honoribus *pulchriores*. G.

Mox in multis MSS. et editis legitur *titulis*, quod et Gierigius expreſſit. *E.*

Rom. *quem augere cupias.* Non adiicitur *honoribus*, ut vulgo. Eadem: *huic pietatis titulis invidere*, ſervato Plinii more. *H.*

Honoribus bene tuetur Gierigius, uncos idem amovens, qui nec Erneſtio probabantur. De *titulis* vid. Heuſinger. ad 1, 10, 12. *S.*

3 *aliis tribuas*) Rom. *alii tribuas*. *H.*

Bene. Sic et Cortius ex libris ſuis, quem Gierigius ſecutus eſt. *S.*

non gerere tantum tribunatus) Rom. *non gerere tantum tribunatum*. *H.*

4 *Quare ego vero*) Offendit quosdam haec compoſitio. Sed ſimilis eſt illa 8, 8, 7. *Quamquam tu vero:* et plane eadem 4, 17, 11. *Quare ego vero Corelliae* etc. G.

in numeros) in catalogum militum. vid. Interpp. ad Sueton. Veſpaſ. 6. *E.*

Rom. *nomen in numero relatum eſt*. *H.*

quam tibi meum eſt) Rom. *quam tibi meum*, ſine verbo *eſt*. *H.*

IX, 1 *in publica — cauſſa*) de qua ſupra 3, 4. G.

2 rim. Nam fuit multiplex, actaque est saepius cum magna varietate. Unde varietas? unde plures actiones? Caecilius Classicus, homo foedus et aperte malus, proconsulatum in ea non minus violenter quam sordide gesserat, eodem 3 anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Baetica, ex Africa Classicus. Inde dictum Baeticorum (ut plerumque dolor etiam venustos facit) non illepidum ferebatur: 4 *Dedi malum et accepi.* Sed Marium una civitas publice, multique privati reum peregerunt; 5 in Classicum tota provincia incubuit. Ille accusationem vel fortuita vel voluntaria morte praevertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen: ut enim credibile videbatur, voluisse exire de vita, quum defendi non posset;

2 *unde plures actiones?)* Ab hoc commate abesse debere interrogationis notam, monuit Casaubonus: sed non indicavit caussam. Nobis videbatur retinenda, ut gemina interrogatione argumentum totius narrationis indicetur. *G.*

Rom. *Unde plures actiones?* Non mutandum videtur. *H.*

in ea) ea ad Baeticam referendum esse, sponte apparet: ut ineptum sit Secundum hic negligentiae arcessere. Plurima in veterum libris leguntur, ubi illos dicas dormitasse, si nostrorum hominum praecepta stili pro norma scribendi habeas. *S.*

in Africa Marius) de quo supra 2, 11. *G.*

5 *dolor etiam venustos facit)* Plura ex hoc genere in Verrem Tullius, v. g. 4, 43. *Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid facete et commode dicant* etc. *Venustatem* vero etiam in facetiis et iocis sedem habere, non ex Seneca modo constat, cuius loca hic laudavit Cellarius: sed etiam ex Cicerone, v. g. Fam. 15, 21. med. *Quod illa sive* faceta *sunt, sive sic fiunt narrante te* venustissima. *Quin etiam ante quam ad me veniatur,* risus *omnis paene consumitur.* Sic de Orat. 1, 57. cum *de sale et lepore et facetiis* Crassi *illudentis* et aperte iocantis, *dicendi*, inquit, *vis egregia summa festivitate et* venustate *coniuncta profuit. G.*

Ceterum multum refert, quem animi motum in *dolore* cogitemus: debemus indignationem, iram, quae ex improbitatis alienae acri cogitatione oritur. Nam multa genera doloris, sive animi, sive corporis, istam venustatem, et facetias non admittunt. Epist. 10, 6. *Mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore; difficile et vobis. E.*

Dedi malum et accepi) Reciprocum id est, et ob id ipsum venustum. *Dedi* ego Africa *malum* Classicum Baeticis, *et accepi malum* Priscum ab iisdem: *Dedi* ego Baetica etc. *G.*

5 *tamen)* Cave interpreteris *saltem.* Plinius dicit, quanquam infamis vulgo mors Classici fuisset, de αὐτοχειρίᾳ tamen non-

ita mirum, pudorem damnationis morte fugisse, quem non puduisset damnanda committere. Nihilominus Baetica etiam in defuncti accusatione perstabat. Provisum hoc legibus, intermissum tamen, et post longam intercapedinem tunc reductum. Addiderunt Baetici, quod simul socios ministrosque Classici detulerunt: nominatimque in eos inquisitionem postulaverunt. Aderam Baeticis, mecumque Luceius Albinus, vir in dicendo copiosus, ornatus: quem ego quum olim mutuo diligerem, ex hac officii societate amare ardentius coepi. Habet quidem gloria, in studiis praesertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio: quum uterque pari iugo non pro se, sed 6 7 8

nullos dubitasse, quod mirum videretur, pudorem damnationis morte fugisse, quem non puduisset damnanda committere. Saepe sic *tamen* ponitur. Mox: *Provisum hoc legibus, intermissum tamen.* II, 1, 12. *Verginium iam vanis imaginibus, recentibus tamen, audio* etc. S.

6 *Provisum hoc legibus)* v. §. l. 2. π. de Leg. Iul. repetund. Scaevola, *Datur,* inquit, *ex hac lege et in heredes actio, intra annum duntaxat a morte eius, qui arguebatur.* G.

Addiderunt Baetici) Hoc novum et supra exempla superiora instituerunt. G.

Meram in his caliginem esse, queritur Cortius: ego nihil novae lucis desidero. Baetici non defunctum tantum accusarunt, quod legibus licebat, sed et novum atque antea inusitatum addiderunt, quod simul socios ministrosque Classici detulerunt. *H.*

7 *mecumque Luceius Albinus)* Rom. *mecumque L. Albinius.* H.

diligerem — amare) Cicero ad Dolabellam ep. 9, 14. pag. 251. ed. Ern. *Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse.* S.

8 ἀκοινώνητον) Regnum enim unusquisque adfectat nec civitatis modo, sed rerum omnium: regna autem socium non ferre tralaticium est. Eandem sententiam Nepos Cornelius ita extulit Att. 6, 4. *Id, quod erat difficillimum, efficiebat* Atticus; *ut inter quos tantae laudis esset aemulatio,* (de Hortensio ac Cicerone loquitur) *nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.* G.

pari iugo) Translatum a iumentis iunctis, quae cum aequali vi nituntur, iugum manet aequale, et angulos pares s. rectos ad utrumque latus temonis efficit. *G.*

Graecorum ἴσῳ ζυγῷ. Theocritus 12, 15. ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ. *Pari iugo cum aliquo niti* idem 13, 15. videtur dixisse εὖ ἕλκειν τινί· ad q. l. vid. Toup. Cur. Poster. pag. 24. S.

pro caussa niteretur. Cuius et magnitudo et utilitas visa est postulare, ne tantum oneris singulis 9 actionibus subiremus. Verebamur, ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno velut fasce complecteremur: deinde, ne iudicum intentio multis nominibus multisque caussis non lassaretur modo, verum etiam confunderetur: mox, ne gratia singulorum collata atque permista, pro singulis quoque vires omnium acciperet: postremo, ne potentissimi, vilissimo quoque quasi piaculari dato, alienis poenis ela-10 berentur. Etenim tum maxime favor et ambitio dominatur, quum sub aliqua specie severitatis 11 delitescere potest. Erat in consilio Sertorianum illud exemplum, qui robustissimum et infirmissimum militem iussit caudam equi — reliqua nosti. Nam nos quoque tam numerosum agmen reorum ita demum videbamus posse superari, si per sin-12 gulos carperetur. Placuit in primis ipsum Classi-

ne tantum oneris) Duo Advocati singulas actiones instituere, unaque adeo actione totam unusquisque caussam, totum crimen ita varium variorum complecti nolunt: sed plures (tres, vid. §. 19.) pro diversitate criminum et personarum, actiones unusquisque eorum instituere. *Haec si perpendissent viri docti, non postulassent, contra librorum omnium fidem, ipsamque Mediceam religionem, (ὡς κριτικὸν ἔπος εἰπεῖν) coniunctionem *ne* in *ut* mutari. G.

9 *ne nos dies — — deficerent)* Expressit Tullium suum Verr. 2, 21. pag. 227. ed. Ern. *nam me dies, vox, latera deficiant, si* etc. S.

vires omnium acciperet) Rom. *vires omnium reciperet.* H.

11 *Erat in consilio*) Veniebat in mentem, cogitabamus. Ita bene I. Fr. Gronovius. Vid. Gifan. Observat. in L. L. pag. 87. ed. Altenb. S.

Sertorianum illud) Quod narrant Valer. Max. 7, 3, 6. Frontin. 1, 10, 1. et Plutarchus in Sertorio p. 1051. sq. H. Steph. simile illi, quod de Sciluro Scytha, sagittarum fasciculum rumpendum praebente octoginta filiis, narrat idem Plutarchus de garrulit. p. 907. G.

exemplum, qui etc.) Rom. *exemplum, quod robustissimum et firmissimum militem iussit equi caudam.* H.

Quod imperitus glossator invexit. *Qui* referendum ad nomen *Sertorius*, latens illud in *Sertorianum*. Vid. supra ad 1, 10, 10. S.

caudam equi) supple *vellere.* Vid. Horat. Epist. 2, 1, 45. sq. S.

reliqua nosti) Tullianum hoc. Epist. 7, 28. ad Curium: *quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi nec Pelopidarum — nosti cetera.* S.

cum ostendere nocentem: hic aptissimus ad socios eius et ministros transitus erat, quia socii ministrique probari, nisi illo nocente, non poterant. Ex quibus duos statim Classico iunximus: Baebium Probum, et Fabium Hispanum: utrumque gratia, Hispanum etiam facundia, validum. Et circa Classicum quidem brevis et expeditus la- 13 bor. Sua manu reliquerat scriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque caussa accepisset. Miserat etiam epistolas Romam ad amiculam quandam, iactantes et gloriosas, his quidem verbis: *Io io, liber ad te venio: iam sestertium quadragies redegi, parte vendita Baeticorum.* Circa Hispanum et 14 Probum multum sudoris. Horum antequam crimina ingrederer, necessarium credidi elaborare, ut constaret, ministerium crimen esse: quod nisi effecissem, frustra ministros probassem. Neque 15 enim ita defendebantur, ut negarent, sed ut necessitati veniam precarentur: esse enim se provinciales, et ad omne proconsulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi 16 respondit, vir exercitatus et vigilans, et quamlibet subitis paratus, *nunquam sibi tantum caliginis, tantum perturbationis offusum, quam quum ea*

12 *probari, nisi illo nocente)* Exaudiendum *nocentes* ex eo, quod sequitur. Non poterat ostendi, nocentes esse ministros, nisi, ipsum Classicum nocentem esse, antea probatum esset. Plura id genus hic dedit Cortius. *G.*

Sic et infra: *frustra ministros probassem*, scil. criminosos esse, ex anteced. *ministerium crimen esse.* *E.*

Non opus, opinor, his ambagibus. *Probare* hic et infra 14. videtur esse Graecorum ἐλέγχειν. *S.*

Ex quibus duos statim) Rom. *Ex quibus duo statim.* *H.*

13 *Io io, liber ad te venio)* Aere alieno, quod ex praeda provincialium facile dissolvam. *Io* io triumphum quasi e provincia reportantis vox est. *G.*

14 *Circa Hispanum et Probum)* Rom. *Contra Hispanum et Probum.* *H.*

Glossema. Passim hae praepositiones a librariis confunduntur. Vid. Drakenb. ad Liv. 37, 15, 7. *S.*

quod nisi effecissem) Rom. *quod nisi fecissem*, bene. *H.*

ministros probassem) ministrorum crimina ingressus essem. Vid. ad 12. *S.*

16 *tantum perturbationis* etc.) Rom. *tantum perturbationis offusum, quantum cum praecepta et extorta argumenta defensioni suae cerneret.* Recte *quantum* post *tantum*, etsi id rarius etiam *quam* sequitur. Vide Burmann.

praerepta et extorta defensioni suae cerneret, in 17 *quibus omnem fiduciam reponebat.* Consilii nostri exitus fuit: *Bona Classici, quae habuisset ante provinciam, placuit senatui a reliquis separari; illa filiae, haec spoliatis relinqui.* Additum est, *ut pecuniae, quas creditoribus solverat, revocarentur.* Hispanus et Probus in quinquennium relegati. Adeo grave visum est, quod initio du- 18 bitabatur, an omnino crimen esset. Post paucos dies Clavium Fuscum, Classici generum, et Stillonium Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusavimus, dispari eventu. Prisco in biennium Italia interdictum: absolutus est Fu- 19 scus. Actione tertia commodissimum putavimus plures congregare, ne, si longius esset extracta cognitio, satietate et taedio quodam iustitia cognoscentium severitasque languesceret: alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reservati: excepta tamen Classici uxore, quae sicut implicita suspicionibus, ita non satis convinci 20 probationibus visa est. Nam Classici filia, (quae et ipsa inter reos erat) ne suspicionibus quidem haerebat. Itaque quum ad nomen eius in extrema actione venissem (neque enim, ut initio, sic etiam in fine verendum erat, ne per hoc totius accusationis auctoritas minueretur) honestissimum credidi, non premere immerentem: idque ipsum 21 dixi et libere et varie. Nam modo legatos inter-

ad Quintil. epist. ad Tryphon. p. 2. Dial. de oratoribus C. VI. 4. Lactantius VII. 24. 7. ubi tamen in codice Goth. est *quanto. H.*

Add. VV. DD. ad Liv. 26, 1, 3. *S.*

18 *Post paucos dies* etc.) Rom. *Post paucos dies Clav. Fuscum Classici generum et Chilonium Priscum. H.*

19 *Classici uxore)* De uxoribus Procoss. cautum l. 4. *π.* de offic. Procos. §. 2. sed ita, ut, si verba legis consideremus, res ambiguitatem habere videatur, ipsaene conveniri possint, an earum mariti. *Sciat, Senatum Cotta et Messala COSS. censuisse futurum, ut, si quid uxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, deliquerint,* ab ipsis *ratio et vindicta exigatur.* Apud Tacitum A. 3, 33. sq. disputatur, utrum permittendum, ut uxoribus comitati in provincias eant. *G.*

rogabam, *docuissentne me aliquid, quod re probari posse considerent?* modo consilium a senatu petebam, *putaretne debere me, si quam habere in dicendo facultatem, in iugulum innocentis, quasi telum aliquod, intendere?* postremo totum locum hoc fine conclusi, *Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego vero non iudico: memini tamen me advocatum ex iudicibus datum.* Hic numerosissimae caussae termi- 22 nus fuit, quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem senatusconsulto industria, fi- 23 des, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est: dignum solumque par pretium tanti laboris. Concipere animo potes, quam simus fa- 24 tigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes interrogandi, sublevandi, refutandi. Iam illa quam ardua, quam molesta, tot 25 reorum amicis secreto rogantibus negare, adversantibus palam obsistere? Referam unum aliquod ex iis, quae dixi. Quum mihi quidam e iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclamarent, *Non minus*, inquam, *hic innocens erit, si ego omnia dixero.* Coniectabis ex hoc, quantas contentio- 26 nes, quantas etiam offensas subierimus, dumtaxat ad breve tempus. Nam fides in praesentia eos, quibus resistit, offendit; deinde ab illis ipsis suspicitur laudaturque. Non potui magis te in rem

23 *dignum solumque par* etc.) Rom. *dignumque solum par pretio*, pro *pretium*. *H.*

Errant, qui *par* hic absolute positum putant. Verba sic struenda: *pretium dignum solumque par tanti laboris*. Et *dignus*, et *par*, Ἑλληνικῶς, genitivum regunt. Vid. Vechner. Hellenol. pag. 291. sq. ed. Heusing. *S.*

25 *unum aliquod ex iis* etc.) Rom. *unum aliquod ex omnibus quae dixi*. *H.*

Quum mihi quidam e iudicibus) Rom. *Cum mihi quidam ex iudicibus*. *H.*

Non minus — hic innocens erit) Acerbus in reum *gratiosissimum* σαρκασμός, cuius vim interpretes parum videntur attendisse. *S.*

si — omnia dixero) Nolite ergo, volebat intelligi Plinius, interpellare me, et impedire, quo minus dicam omnia. *G.*

26 *Coniectabis ex hoc*) Rom. *Coniectabis ex his*. Sed unum erat. *H.*

Non potui magis te etc.)

27 praesentem perducere. Dices, *Non fuit tanti. Quid enim mihi cum tam longa epistola?* Nolito ergo identidem quaerere, quid Romae geratur. Et tamen memento esse non epistolam longam, quae tot dies, tot cognitiones, tot denique reos 28 caussasque complexa sit. Quae omnia videor mihi non minus breviter, quam diligenter, persequutus. Temere dixi *diligenter:* succurrit quod praeterieram, et quidem sero: sed, quamquam praepostere, reddetur. Facit hoc Homerus, multique illius exemplo. Est alioqui perdecorum: a 29 me tamen non ideo fiet. Ex testibus quidam, sive iratus, quod evocatus esset invitus, sive subornatus ab aliquo reorum, ut accusationem exarmaret, Norbanum Licinianum, legatum et inquisitorem, reum postulavit, tanquam in caussa Ca- 30 stae (uxor haec Classici) praevaricaretur. Est lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de praevaricatore quaeratur, quia optime ex accusatione 31 ipsa accusatoris fides aestimatur. Norbano tamen non ordo legis, non legati nomen, non inquisitionis officium praesidio fuit: tanta conflagravit invidia homo alioqui flagitiosus, et Domitiani temporibus usus, ut multi: electusque tunc a provincia ad inquirendum, non tanquam bonus et fidelis, sed tanquam Classici inimicus. Erat

Rom. *Non potui te magis in rem praesentem perducere. Dices.* Ita versus hexameter exsistit. *H.*

27 *Et tamen memento esse non* etc.) Rom. *Et tamen memento etiam, non esse epistolam longam, quae tot cognitiones, tot dies, tot denique reos.* Recte priora. *H.*

Vere Heusingerus. *Esse non* miror Gesnero hic placere potuisse. *S.*

28 *Facit hoc Homerus)* Commode huc advocavit Cellarius illud Cic. Att. 1, 16. pr. ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς. Nota illa Homeri et poëtarum omnium consuetudo, in medium actum statim inducendi lectores suos, tum superiora narrationibus interpositis revocandi. *G.*

29 *praevaricaretur)* male et contra fidem datam caussam ageret, adversario gratificans. Itaque infra dicit, *rem novam et contrariam accidisse, ut, accusatore praevaricationis damnato, rea absolveretur. E.*

31 *Domitiani temporibus usus)* Opportunitate illa ex delatione quaerendi rem et honores. *G.*

ab illo relegatus. Dari ſibi diem ad diluenda 32 crimina poſtulavit. Neutrum impetravit; coactus eſt ſtatim reſpondere: reſpondit: malum pravumque ingenium hominis facit, ut dubitem, confidenter an conſtanter, certe paratiſſime. Obiecta 33 ſunt multa, quae magis, quam praevaricatio, nocuerunt. Quin etiam duo conſulares, Pomponius Rufus et Libo Frugi, laeſerunt eum teſtimonio, tanquam apud iudicem, ſub Domitiano, Salvii Liberalis accuſatoribus adfuiſſet. Damnatus et in inſulam relegatus eſt. Itaque quum Caſtam ac- 34 cuſarem, nihil magis preſſi, quam quod accuſator eius praevaricationis crimine corruiſſet. Preſſi tamen fruſtra: accidit enim res contraria et nova, ut, accuſatore praevaricationis damnato, rea abſolveretur. Quaeris, quid nos, dum haec aguntur? Indica- 35 vimus ſenatui, ex Norbano didiciſſe nos publicam cauſſam, rurſusque debere ex integro diſcere, ſi ille praevaricator probaretur. Atque ita, dum ille peragitur reus, ſedimus: poſtea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit: eandemque usque ad extremum vel conſtantiam vel audaciam pertulit. Interrogo ipſe me, an aliquid 36

32 *Dari ſibi diem* etc.) Rom. *Dari ſibi diem ad diluenda crimina poſtulabat. H.*

Liber Mediceus: *Dari ſibi idem, et edi crimina poſtulabat.* Hinc Cortius: *Dari ſibi diem et edi crimina poſtulabat.* Sic et Gierigius, niſi quod *poſtulavit* retinuit. Aſſentior viris doctiſſimis. Vulgatae patroni *neutrum* ſic videntur intellexiſſe: Norbanus primum legis illius (30) beneficio uti voluit; mox, cum intelligeret, quanta flagraret invidia, ut ſaltem dies ſibi ad diluenda crimina daretur, poſtulavit. Sed neutrum impetravit. *S.*

Confidenter an conſtanter) Illud enim etiam in ſcelerati hominis improbitatem convenit; hoc ſolius ſapientis eſt. Sic deinde ſ. 35. *eandem vel conſtantiam vel audaciam pertulit. G.*

33 *tanquam) quod.* Sic ſaepe poſt verba accuſandi etc. Supra 29: *reum poſtulavit, tanquam — praevaricaretur.* Infra 36: *reliquos legatos graviter increpuit, tanquam non omnes, quos mandaſſet provincia, reos peregiſſent.* Vid. Turſell. de Partic. cap. CCLXI. 9. *S.*

35 *eandemque usque ad extremum)* Rom. *eamdem usque ad extremum. H.*

pertulit) Plinius 1, 23, 5. *quam perſonam tibi imponas, quae ſapienti viro ita aptanda eſt, ut perferatur.* ubi vid. Cortius. Ovid. Metam. 13, 477. ſq. *Illa — Pertulit intrepidos ad fata noviſſima vultus. S.*

36 *an aliquid* etc.) Rom. *an*

omiſerim rurſus: et rurſus paene omiſi. Summo die Salvius Liberalis reliquos legatos graviter increpuit, tanquam non omnes, quos mandaſſet provincia, reos peregiſſent, atque, ut eſt vehemens et diſertus, in diſcrimen adduxit. Protexi viros optimos, eosdemque gratiſſimos: mihi certe debere ſe praedicant, quod illum turbinem eva-57 ſerint. Hic erit epiſtolae finis, re vera finis: literam non addam; etiamſi adhuc aliquid praeteriſſe me ſenſero. Vale.

X.

Quae de Spurinnae filio compoſuerat, parentibus mittit legenda et emendanda.

C. PLINIVS SPVRINNAE SVO ET COCCIAE S.

Compoſuiſſe me quaedam de filio veſtro, non dixi vobis, quum proxime apud vos fui: primum, quia non ideo ſcripſeram, ut dicerem, ſed ut meo amori, meo dolori ſatisfacerem; deinde, quia te, Spurinna, quum audiſſes recitaſſe me, (ut mihi ipſe dixiſti) quid recitaſſem, ſimul audiſ-2 ſe credebam. Praeterea veritus ſum, ne vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam graviſſimi luctus reduxiſſem. Nunc quoque paullisper haeſitavi, id ſolum, quod recitavi, mitterem exigentibus vobis, an adiicerem, quae in aliud vo-3 lumen cogito reſervare. Neque enim adfectibus

aliquid omiſerim: et rurſus pene omiſi. H.

X inſcr. Rom. *Spurinnae et Cocciae. H.*

1 *quia te, Spurinna, quum audiſſes)* Rom. *quia Spurinna cum audiſſet*, vitioſe. *H.*

2 *confunderem)* Plenius 5, 5, 1. *qui nuntius gravi me dolore confudit.* Vid. Cortium ad 1, 22, 12. Sic Graeci συγχεῖν, συγχεῖν θυμόν· quamquam haec latius patent. Homer. Il. 9, 612. μή μοι σύγχει θυμὸν ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων. Democr. in Anthol. Gr. εἰ δὲ τοιήδε Κείνη, συγχείσθω θυμὸς Ἐνυαλίου. S.

Rom. *confunderem, ſi non eſt in memoriam.* Hoc quid ſibi velit, non intelligo. *H.*

meis uno libello carissimam mihi et sanctissimam memoriam prosequi satis est: cuius famae latius consuletur, si dispensata et digesta fuerit. Verum 4 haesitanti mihi, omnia, quae iam composui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem; simplicius et amicius mihi visum est, omnia, praecipue quum adfirmetis, intra vos futura, donec placeat emittere. Quod superest, rogo, ut pari 5 simplicitate, si qua existimatis addenda, commutanda, omittenda, indicetis. Mihi difficile est 6 hucusque intendere animum in dolore; difficile et vobis. Sed tamen ut sculptorem, ut pictorem, qui filii vestri imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet; ita me quoque formate, regite, qui non fragilem et caducam, sed immortalem, ut vos putatis, effigiem

3 *carissimam mihi et sanctissimam memoriam*) Rom. *sanctissimam mihi et, carissimam memoriam.* H.

memoriam — cuius famae) Non dissimile Tullianum illud de Orat. 1, 2. in. *Ac mihi repetenda est veteris cuiusdam memoriae non sane satis explicata recordatio.* S.

dispensata et digesta) Per plures libellos distributa laus Spurinnae iuvenis facilius aetatem feret: cum spes sit unius exemplis pereuntibus, alterum tamen forte superfuturum. G.

4 *simplicius — visum est*) Rom. *simplicius et amicius visum est*, excluso *mihi*, quod vulgo inculcatur importune. H.

Omiserunt *mihi* Cortius et Gierigius. Bene. S.

intra vos futura) vos non evulgaturos esse, sed apud vos retenturos. E.

5 *Quod superest* etc.) *Quod superest, rogo, ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda, indicetis mihi. Difficile est hucusque animum intendere in dolore. Difficile. Sed tamen ut sculptorem, ut pictorem.* Ita Rom. ut Plinius voluit. Ex persona Spurinnae et Cocciae dicta sunt illa: *Difficile est* cetera: quasi exigenti Plinio, ut a se scripta emendent, illi respondeant, esse sibi difficile, ad haec in tanto ac tam recenti luctu intendere animum. Concedit id quidem Plinius esse difficile; sed ita concedit, ut fieri tamen posse, haud multum dissimili exemplo ostendat. Veram lectionem Cortius reperit: vulgata autem interpunctione, quae ineptissima est, deceptus, cum ceteris omnibus erravit. H.

Verum vidisse Heusingerum, noli dubitare. *Existimabitis* etiam Cortiana, nulla ex libris enotata varietate. S.

6 *ut vos putatis*) Modestiae caussa addit. Non ipse immortalitatem pollicetur suis scriptis et per ea Spurinnae: sed loqui se indicat de sententia blanda amicorum. G.

conor efficere: quae hoc diuturnior erit, quo verior, melior, abſolutior, fuerit. Vale.

XI.

Gratus animus Artemidori, officium Plinii erga ſe praedicantis, una cum aliis virtutibus laudatur.

C. PLINIVS IVLIO GENITORI SVO S.

Eſt omnino Artemidori noſtri tam benigna natura, ut officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, ut vera, ita ſupra meritum 2 praedicatione circumfert. Equidem, quum eſſent philoſophi ab urbe ſubmoti, fui apud illum in ſuburbano: et quo notabilius hoc periculoſiusque eſſet, fui praetor. Pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, ut aes alienum exſolveret, contractum ex pulcherrimis cauſſis, muſſantibus magnis quibusdam et locupletibus amicis, mutua-3 tus ipſe, gratuitam dedi. Atque haec feci, quum, ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis, (occiſis, Senecione, Ruſtico, Helvidio; relegatis, Maurico, Gratilla, Arria, Fannia) tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus, mihi quoque impendere idem exitium, certis quibusdam notis 4 augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruiſſe me, ut ille praedicat, credo: ſed tantum

Vale) Bene Gierigius: *Valete.* Vox haec in libris vetuſtis per compendium ſcripta *V.* unde factum eſt, ut nunc omitteretur, nunc, ut hoc loco, perperam legeretur. *S.*

XI, 1 *Artemidori)* Vix patiuntur temporum rationes, ut ὀνειροκριτικῶν ſcriptorem hic intelligamus, qui aliquantum iunior hoc noſtro fuit. Vid. Fabric. *G.*

2 *philoſophi ab urbe ſubmoti)* Domitiani edicto, de quo Sueton. c. 10. *G.*

et quo notabilius etc.) Rom. *et quo notabilius, hoc eſt, periculoſius eſſet,* ut ſcripti plerique. *H.*

Praeferendum hoc, cum ſaevitiam tyranni efficacius notet. *S.*

3 *Atque haec feci)* Rom. *Ad haec feci.* Fortaſſe voluit: *At haec.* *H.*

quaſi ambuſtus) Sic Liv. 22, 35. *L. Aemilius Paullus* dicitur *damnatione collegae et ſua prope ambuſtus evaſiſſe.* add. Paneg. 90, 5. *G.*

effugiſſe flagitium. Nam et C. Muſonium, ſocerum eius, (quantum licitum eſt per aetatem) cum admiratione dilexi, et Artemidorum ipſum iam tum, quum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus ſum: idque primum non nullius indolis dedi ſpecimen, quod virum aut ſapientem, aut proximum ſimillimumque ſapienti, intelligere ſum viſus. Nam ex omnibus, qui nunc ſe philoſophos vocant, vix unum aut alterum invenies tanta ſinceritate, tanta veritate. Mitto, qua patientia corporis hiemes iuxta et aeſtates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat, ut oculos animumque contineat. Sunt haec magna, ſed in alio: in hoc vero minima, ſi ceteris virtutibus comparentur, quibus meruit, ut a C. Muſonio ex omnibus omnium ordinum adſectatoribus gener adſumeretur. Quae mihi recordanti eſt quidem iucundum, quod me quum apud alios, tum apud te, tantis laudibus cumulet: vereor tamen, ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim, unde coepi, revertor) non ſolet tenere. Nam in hoc uno interdum, vir alioqui prudentiſſimus, honeſto quidem, ſed tamen errore verſatur, quod pluris amicos ſuos, quam ſunt, arbitratur. Vale.

5 *quantum licitum eſt* etc.) Rom. *quantum licitum eſt per aetatem, eadem ratione dilexi*, corrupte. *H.*

Idem vitium traxit liber Mediceus. Error natus ex compendio *ē* male intellecto. Vid. Heuſinger. ad 2, 3, 2. Drakenb. ad Liv. 1, 3, 3. *S.*

non nullius indolis) ingenii ſatis acuti, qui talia perſpiceret, et animi ſatis emendati atque excelſi, cui talia placerent et admirationi eſſent. *E.*

proximum — ſapienti) Nemo enim perfecte ſapiens. Stoicus ille ſapiens idea eſt, nomen eſt. *G.*

intelligere ſum viſus) Id ipſum enim iam profectus non mediocris indicium: cum de ſapiente, ut de poëta, muſico, pictore, non iudicare niſi ille queat, qui gradum aliquem eius virtutis adſecutus ſit. *G.*

6 *ut nihil in cibo* etc.) Rom. *ut nil in cibo in potu voluptatibus tribuat. H.*

8 *Quae mihi record.* etc.) Rom. *Quae mihi recordanti eſt quidem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te, tantis laudibus cumulat*, non *cumulet*, ut ex vulgatis aliqui. Ald. quoque Catan. et Cortius *cumulat. H.*

Nullus hic locus coniunctivo. *S.*

XII.

Invitatus ad coenam, qua conditione iturus sit, respondet.

C. PLINIVS CATILIO SVO S.

Veniam ad coenam: sed iam nunc paciscor, sit expedita, sit parca: Socraticis tantum sermonibus 2 abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quae incidere impune ne Catoni quidem licuit, quem tamen C. Caesar ita 3 reprehendit, ut laudet. Scribit enim, eos, quibus obvius fuerat, quum caput ebrii retexissent, erubuisse: deinde adiicit, *Putares, non ab illis Catonem, sed illos a Catone deprehensos.* Potuitne plus auctoritatis tribui Catoni, quam si ebrius

XII, 2 *officia antelucana*) Non sunt ea, quae ante lucem Plinio obeunda erant, ut Cellario visum: quod docto viro, moris et sermonis antiqui peritissimo, in mentem venisse miror. *Officia* hic sunt ipsi homines ad officium convenientes, id est, salutatores, deductores, qui honoris caussa ad aliquem conveniunt, eumque comitantes in publicum prodeunt. Ita ipse Plinius lib. I. ep. V, 11. *officium praetoris*, et paneg. c. LXXVI. extr. *imperatoris modicum* dicit, paucos significans, qui imperatorem comitari soliti essent. Sueton. Caes. c. LXXI. Masintham scribit a Caesare *inter officia prosequentium* avectum, id est, in turba prosequentium. Plinius ergo non de suis aut Catonis officiis loquitur, sed homines ad antelucanas salutationes sub galli cantum prodeuntes significat: in quos *incidere*, vel, quibus occurrere, ne Cato quidem impune, sine magno pudore, potuerit. Sed de his plura dixi in dissert. mea de salutationibus matutinis. *H.*

officia antelucana) eorum, qui saepe ante lucem patronos suos adibant salutandi caussa. In hos igitur salutatores mane a coena hesterna redeuntem incidere, turpe fuerit, cum id ne Catoni quidem impune licuerit; nam illi in eum irruerunt, et caput obvii retexerunt. *E.*

C. Caesar) Ut verisimile est, in Anti-Catone suo, Ciceronis Catoni Uticensi opposito, de quo vid. quos laudat Fabricius ad Augusti fragm. p. 168. ubi de simili Augusti opere, *Rescriptis Bruto de Catone*, agit. *G.*

3 *Scribit enim*) Retinui emendationem Casauboni, a Cellario adsumtam. Vulgatum illud *describit* frustra defenditur ex Tac. Ann. 6, 24. *Descripta* enim ibi non pro simplici *scripta* ponitur, sed dispensationem atque ordinationem significat. *G.*

Rom. *Describit enim, eos, quibus obvius fuerit. H.*

caput — retexissent) Quod toga adducta obvolverat scilicet, ne nosceretur. *G.*

auctoritatis) reverentiae. Itaque Seneca Tranq. 15. cum Catoni ebrietatem obiectam memorasset, *facilius efficiet*, inquit, *quisquis obiecerit, hoc crimen honestum, quam turpem Catonem. E.*

quoque tam venerabilis erat? Noſtrae tamen coe- 4 nae ut apparatus et impendii, ſic temporis modus conſtet. Neque enim ii ſumus, quos vituperare ne inimici quidem poſſint, niſi ut ſimul laudent. Vale.

XIII.

Panegyricum, Traiano dictum, emendandum mittit.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Librum, quo nuper optimo principi conſul gratias egi, miſi exigenti tibi: miſſurus, etſi non exegiſſes. In hoc conſideres velim, ut pulchri- 2 tudinem materiae, ita difficultatem. In ceteris enim lectorem novitas ipſa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta ſunt omnia; quo fit, ut quaſi otioſus ſecurusque lector tantum eloquutioni vacet, in qua ſatisfacere difficilius eſt, quum ſola aeſtimatur. Atque utinam ordo ſaltem, et 3 transitus, et figurae ſimul ſpectarentur! Nam invenire praeclare, enuntiare magnifice, interdum etiam barbari ſolent: diſponere apte, figurare varie, niſi eruditis, negatum eſt. Nec vero adfe- 4 ctanda ſunt ſemper elata et excelſa. Nam, ut in pictura lumen non alia res magis quam umbra

XIII, 2 *In hoc conſideres*) *Tamen hoc conſideres*, vitioſe Rom. Deinde interpunge: *in hoc nota, vulgata, dicta ſunt omnia.* Reſpexit ad Virgil. lib. III. Aen. [immo Georg. S.] v. 3. *Cetera, quae vacuas tenuiſſent carmina mentes, Omnia iam vulgata. H.*

Sic et Cortius cum aliis interpungit. Bene. *S.*

otioſus ſecurusque) res ipſas, ſibi iam aliunde notas, non curans. *E.*

3 *enuntiare — barbari*) Non facile hoc, Secunde, praeceptori perſuaſeris Quintiliano, qui Lib. VIII. Inſt. Or. 3, 2. *inventionem* cum imperitis ſaepe communem, *diſpoſitionem* modicae doctrinae, *elocutionem* autem difficillimam artis rhetoricae partem eſſe ſtatuit. *E.*

Quidni Plinius Quintiliano facile perſuaſerit, *magnifice* enuntiare *interdum* etiam barbaros ſolere? *S.*

interdum etiam barbari ſolent) Rom. *interdum barbari ſolent*, ſine *etiam*: deinde *apte, figurate, varie.* Sed *figurate diſponere* nihil ſignificat. *H.*

commendat, ita orationem tam submittere, quam
5 adtollere decet. Sed quid ego haec doctissimo
viro? quin potius illud: adnota, quae putaveris
corrigenda. Ita enim magis credam, cetera tibi
placere, si quaedam displicuisse cognovero. Vale.

XIV.

Macedonem, saevum dominum, a servis suis in balneo oppressum narrat.

C. PLINIVS ACILIO SVO S.

Rem atrocem, nec tantum epistola dignam, Largius Macedo, vir praetorius, a servis suis passus est: superbus alioqui dominus et saevus, et qui, servisse patrem suum, parum, immo minimum meminisset. Lavabatur in villa Formiana: repente eum servi circumsistunt: alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus, et ventrem, atque etiam (foedum dictu) verenda contundit: et quum exanimem putarent, abiiciunt in fervens pavimentum, ut experirentur, an viveret. Ille, sive quia non sentiebat, sive quia non sentire simulabat,

XIV, 1 *nec tantum epistola*) Sed historia, vel tragoedia adeo. *G.*

Rom. *nec tamen epistola dignam*, inepte. Non *tantum epistola*, sed vel *libro dignam* censet. *H.*

Tantum et tamen saepissime confusa. vid. Cortium ad Plin. p. 63. 103. 222. Drakenb. ad Liv. 1, 29, 6. *S.*

minimum) Longe acutius, immo unice verum Cortii et Gierigii *nimium*. Probabat idem Ernestius, qui de h. l. sic: „*Parum*, nam si memor fuisset suae „similis fortunae et conditionis, „servos suos non tam male tra„ctasset: *nimium*, ita ut suae „ipsius fortunae servilis recorda„tus, in servis suis iam ulcisci il„lius malignitatem cuperet. Utrum„que acutissime observatum a Pli„nio e vita humana." Ceterum *minimus*, *nimius* multis locis confusa. Exemplis a Cortio congestis addantur, quae Drakenb. ad Liv. 34, 15, 6. 36, 9, 7. attulit. *S.*

2 *fervens pavimentum*) Vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola. *S.*

quia non sentire simulabat) Al. *quia se non s. s.* Sed illud *se* tum MSS. auctoritate, tum exemplis optimorum scriptorum, eiecit Cortius. *G.*

Sic pronomina saepe, nec post solum verbum *simulare* omittuntur. vid. ad 1, 19, 3. Vechner.

immobilis et extentus fidem peractae mortis implevit. Tum demum, quasi aestu solutus, effer- 3 tur: excipiunt servi fideliores: concubinae cum ululatu et clamore concurrunt. Ita et vocibus excitatus, et recreatus loci frigore, sublatis oculis agitatoque corpore, vivere se (et iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt servi: quorum magna pars 4 comprehensa est, ceteri requiruntur: ipse paucis diebus aegre refocillatus, non sine ultionis solatio decessit, ita vivus vindicatus, ut occisi solent. Vides, quot periculis, quot contumeliis, quot 5 ludibriis, simus obnoxii. Nec est, quod quisquam possit esse securus, quia sit remissus et mitis: non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verum haec hactenus. Quid praeterea novi? 6 Quid? Nihil, alioqui subiungerem: nam et charta adhuc superest, et dies feriatus patitur plura contexi. Addam, quod opportune de eodem Macedone succurrit. Quum in publico Romae lavaretur, notabilis atque etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus a servo eius, 7 ut transitum daret, manu leviter admonitus, convertit se, nec servum, a quo erat tactus, sed

Hellenol. p. 120. sq. ed. Heusing. *S.*

Etiam Rom. *sive quia non sentire simulabat. H.*

fidem — implevit) servis plane persuasit, se mortuum. Sententiam, pro hoc loco, paulo argutius et σοφιστικωτέρως expressam puto. *E.*

3 *quasi aestu solutus*) Ita nempe servi illi percussores dicebant, dominum aestu solutum exspirasse. *E.*

confitetur) Non ideo modo hoc verbo uti puto Plinium, quia ante parum tutum erat Macedoni, et puniendum illico, si vivere se ostendisset: sed quod in universum *confitendi* verbo de iis quoque rebus, quae non voluntate modo, sed sensu etiam carent, sic utuntur. Palladius 1, 3. *His contraria* (loquutus erat autem de signis salubris caeli) *noxium caeli illius spiritum confitentur,* et Iun. 7, 6. de examine apum, *Si duo vel plura ubera suspendens se populus imitatur, - - tot reges esse, quot velut ubera videris, confitentur.* Ita apud eundem Ian. 15, 12. *fatentur maturitatem amygdala,* et Oct. 11, 2. *fatetur vetustatem sinapi. G.*

5 *non — iudicio*) Servi in domini caput coniurant *non iudicio*, quod caussas ponderet, et prout aequum est decernat: sed *scelere*, et ferino quodam impetu, qui in bonos etiam et mites dominos expetere potest. *G.*

ipſum Macedonem tam graviter palma percuſſit,
8 ut paene concideret. Ita balneum illi, quaſi per
gradus quosdam, primum contumeliae locus, deinde exitii fuit. Vale.

XV.

Roganti Proculo, ut verſus ſuos emendaret, reſpondet, id libenter ſe ſuſcepturum eſſe.

C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

Petis, ut libellos tuos in ſeceſſu legam, examinemque, an editione ſint digni: adhibes preces: adlegas exemplum: rogas etiam, ut aliquid ſubſecivi temporis ſtudiis meis ſubtraham, impertiam tuis: adiicis, M. Tullium mira benignitate poëtarum
2 ingenia foviſſe. Sed ego nec rogandus ſum, nec hortandus. Nam et poëticen ipſam religioſiſſime veneror, et te validiſſime diligo. Faciam ergo, quod deſideras, tam diligenter, quam
3 libenter. Videor autem iam nunc poſſe reſcribere, eſſe opus pulchrum, nec ſupprimendum, quantum aeſtimare licuit ex iis, quae me praeſente recitaſti: ſi modo mihi non impoſuit recitatio tua. Legis enim ſuaviſſime et peritiſſime. Confido tamen, me non ſic auribus duci, ut omnes aculei iudicii mei illarum delinimentis refringan-

8 *balneum)* Cortius ex libris *balineum*, quem ſequitur Gierigius. Sane haec forma Secundo, non item altera, videtur placuiſſe. *S.*

XV, 1 *examinemque, an editione)* Rom. *examinem, an editione.* *H.*

ut aliquid ſubſecivi temporis) Rom. *ut aliquid ſuccisivi temporis.* *H.*

Vid. Parei Lexic. Critic. pag. 1194. *S.*

impertiam tuis) Rom. *et impertiam tuis.* *H.*

3 *nec ſupprimendum, quantum etc.)* Rom. *nec ſupprimendum, quantum eſt iam placuit ex iis*, corrupte. *H.*

Monſtrum hoc lectionis, quod etiam Cortius in libro Mediceo reperit, natum ex literis male divulſis compendioque perperam intellecto. *S.*

Legis — Confido) Rom. *Legis enim ſuaviſſime. Confido.* Deſunt *et peritiſſime.* *H.*

refringantur) Aptiſſimum ad *aculeos* verbum. Avunculus noſtri, a Cortio excitatus, 8, 15. extr. *Mirum pardos, pantheras,*

tur. Hebetentur fortasse, et paullulum retundan- 4 tur; evelli quidem extorquerique non possunt. Igitur non temere iam nunc de universitate pro- 5 nuntio: de partibus experiar legendo. Vale.

XVI.

Alia maiora, alia clariora esse, Arriae factis et exemplo probat.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Adnotasse videor, facta dictaque virorum feminarumque illustrium alia clariora esse, alia maiora. Confirmata est opinio mea hesterno Fanniae 2 sermone. Neptis haec Arriae illius, quae marito et solatium mortis et exemplum fuit. Multa referebat aviae suae non minora hoc, sed obscuriora: quae tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Caecina 3 Paetus, maritus eius; aegrotabat et filius, uterque mortifere, ut videbatur: filius decessit, eximia pulchritudine, pari verecundia, et parentibus non minus ob alia carus, quam quod filius erat. Huic 4 illa ita funus paravit, ita duxit exsequias, ut ignoraret maritus. Quin immo, quoties cubiculum eius intraret, vivere filium, atque etiam commo-

leones, et similia, condito in corporis vaginas unguium mucrone, ne refringatur hebeteturve, ingredi. Itaque verbum hoc reponendum erat, etsi plerique libri haberent *restringantur.* Quanto magis, cum contra se res habeat. *Evelli* pro *revelli* ex libris posuit Cortius. *G.*

Rom. *evelli quidem extorquerique non possunt.* Recte, non *revelli. H.*

5 *iam nunc de universitate pronuntio)* Rom. *iam de universitate pronuntio. H.*

XVI, 1 *virorum feminarumque* etc.) Rom. *virorum feminarumque alia clariora esse.* Omisit *illustrium. H.*

3 *Caecina Paetus*) Desunt in cod. Oxon. facileque credo, e margine in textum irrepsisse. Maritum Arriae Caecinam Paetum dictum fuisse, Nepos scilicet docendus erat. *S.*

pari verecundia) Rom. *parique verecundia. H.*

4 *Huic illa ita funus paravit)* Rom. *Huic ita illa funus paravit. H.*

diorem esse simulabat. Ac persaepe interroganti, quid ageret puer, respondebat, *Bene quievit, libenter cibum sumsit.* Deinde quum diu cohibitae lacrymae vincerent prorumperentque, egrediebatur. Tum se dolori dabat. Satiata, siccis oculis, composito vultu redibat, tanquam orbitatem foris reliquisset. Praeclarum quidem illud eiusdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac paene divinam, PAETE, NON DOLET. Sed tamen ista facienti dicentique gloria et aeternitas ante oculos erant: quo maius est sine praemio aeternitatis, sine praemio gloriae abdere lacrymas, operire luctum, amissoque filio, matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat: fuerat Paetus in partibus, et occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat adscensurus navem: Arria milites orabat, ut simul imponeretur. *Nempe enim*, inquit,

5 *Tum se dolori dabat*) Rom. *Tunc se dolori dabat. H.*

tanquam — reliquisset) Nollem haec adiecisse Plinium. Habet sententia quiddam acuminis simile, quod in hoc loco prope ineptum est. Ipse etiam sensus friget. Sic enim quaeramus, quid sit *orbitatem foris relinquere*, nihil, quod recte cogitemus, relinquitur. *E.*

Est i. q. tanquam omnem moeroris ex filii morte sensum ante cubiculi fores exuisset. Maior tamen vis verborum Plinii: in quibus quid ineptum sit aut frigeat, non intelligo. Ceterum magni sane haec, immo ingentis animi, quae qui a qualibet matre prudente in simili casu exspectat, nae is humana parum pensitavit. Omnino quae Gierigius in argumento huius epistolae de generosa illa femina satis maledice scripsit, nollem viro optimo excidisse. *S.*

6 *Paete, non dolet*) Martialis 1, 14.

Casta suo gladium cum traderet Arria Paeto,
Quem de visceribus traxerat ipsa suis,
Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit,
Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.
G.

Rom. *Non dolet, Paete.* Postea tamen n. 13. ut vulgatum. *H.*

Vellem et ibi *Non dolet, Paete*, legi. Ἐμφατικώτερος hic verborum ordo, quorum vim vocativus praemissus videtur retundere. *S.*

ista facienti dicentique) Cortius ex libro Mediceo ordine meliore *facienti ista dicentique. S.*

7 *Scribonianus*) Rem narrat Sueton. Claud. c. 13. *G.*

8 *Nempe*) Non est h. l. indignantis. Serio Arria hoc argumento ad milites usa est, quos,

daturi estis consulari viro servulos aliquos, quorum e manu cibum capiat, a quibus vestiatur, a quibus calcietur: omnia vel sola praestabo. Non impetravit. Conduxit piscatoriam naviculam, ingensque navigium minimo sequuta est. Eadem apud Claudium uxori Scriboniani, quum illa profiteretur indicium, *Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, et vivis?* Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimae mortis non subitum fuisse. Quin etiam quum Thrasea, gener eius, deprecaretur, ne mori pergeret, interque alia dixisset, *Tu vis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum?* respondit, *Si tam diu tantaque concordia vixerit tecum, quam ego cum Paeto, volo.* Auxerat hoc responso curam suorum: attentius custodiebatur: sensit, et, *Nihil agitis,* inquit: *potestis enim efficere, ut male moriar; ne moriar, non potestis.* Dum haec dicit, exsiluit cathedra, adversoque parieti caput ingenti impetu impegit, et corruit. Refocillata, *Dixeram,* inquit, *vobis, inventuram me, quamlibet duram, ad mortem viam, si vos facilem negassetis.* Videnturne haec tibi maiora illo, *Paete, non dolet,* ad quod per haec perven-

9

10

11

12

13

omnis expertes humanitatis, ita demum flectere posse putabat, si quid iis compendii ostenderet. *S.*

omnia vel sola praestabo) Rom. *omnia sola praestabo. H.*

9 *ingensque — sequuta est)* Cogita, quam periculosum sit navicula piscatoria *improbum Adriam* traiicere, hocque otiosum aut alienum esse negabis. *S.*

Ego — te audiam) et videam lucis usura fruentem, et periculum amicis mariti tui creantem, ut ipsa impunitatem consequaris. Illud enim fere praemium *indicii.* Formulam *profiteri indicium* illustravit Cort. ad Sall. Iug. 35. 6. *G.*

et vivis) Supple *quae.* Vid. Burmann. ad Phaedr. 1, 22, 12. *S.*

11 *ut male moriar)* Mox *dura ad mortem via.* De alia huius locutionis significatione vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola. *S.*

12 *Refocillata, dixeram, inquit)* Rom. *Focillata, dixeram, inquit. H.*

13 *Videnturne)* I. e. annon videntur —? *Ne* hic affirmantis est, non, ut saepius, negantis. Infra ep. 21, 6. *Meritone eum — et tunc dimisi amicissime* etc. Supra 2, 17, 29. *Iustisne de caussis eum tibi videor intolerare* etc. Vid. Heuling. ad Cicer. de offic. pag. 693. *S.*

tum est? quum interim illud quidem ingens fama, haec, nulla circumfert. Unde colligitur, quod initio dixi, alia esse clariora, alia maiora. Vale.

XVII.

Anxius de salute amici ob silentium eius, monet, ut propediem nuntiet, quid agat.

C. PLINIVS SERVIANO SVO S.

Rectene omnia? quod iampridem epistolae tuae 2 cessant. An omnia recte; sed occupatus es tu? An tu non occupatus; sed occasio scribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum. Exime autem vel data opera tabellario misso: ego viaticum, ego etiam praemium dabo: nuntiet mihi modo, quod opto. 3 Ipse valeo: si valere est, suspensum et anxium vivere, exspectantem in horas, timentemque pro capite amicissimo, quidquid accidere homini potest. Vale.

Unde colligitur — maiora) Adnexa haec perinvitus video, gauderemque, si quis ea codex non agnosceret. Talia margines per me licet obsideant. *S.*

XVII, 1 *Rectene omnia?*) Interrogatio soliciti et metuentis aliquid sinistrum, ut illud *satin' salvae?* apud Livium 1, 58. et alias saepe. Quin Ter. Andr. 4, 6, 9. *Quid vos quo pacto hic? satin' recte?* Et noster. 6, 2, 10. *Ecquid omnia in tua (domo) recte?* Vid. omnino Brisson. de form. 8, 65. pag. 724. nuperae edit. *Ceterum hunc locum repraesentavimus ex coniecturis Casauboni, quas firmant libri, qui Cortio patuere. Vulgata sententiam non habet, nisi quid forte exsculpis, lector, ex istis: *Rectene omnia, quod iam pridem epistolae tuae cessant, an non omnia recte? Sed occupatus es tu. An tu occupatus? Sed occasio scribendi vel rara, vel nulla. G.*

Rom. *Rectene omnia, quod iam pridem epistolae tuae cessant? an non omnia recte, sed occupatus es tu? An non occupatus, sed occasio.* Haec a vera lectione, quam Cortius restituit, non longe recedunt. *H.*

2 *Exime hunc mihi scrupulum*) Ita etiam Rom. *H.*

nuntiet mihi modo, quod opto) Rom. *nuntiet modo, quod opto. H.*

XVIII.

Panegyrici, uberius, quam in senatu dixerat, elaborati, recitationem cum voluptate exceptam denarrat.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Officium consulatus iniunxit mihi, ut reipublicae nomine principi gratias agerem. Quod ego in senatu quum ad rationem et loci et temporis ex more fecissem; bono civi convenientissimum credidi, eadem illa spatiosius et uberius volumine amplecti: primum, ut imperatori nostro virtutes 2 suae veris laudibus commendarentur: deinde, ut futuri principes non quasi a magistro, sed tamen sub exemplo praemonerentur, qua potissimum via possent ad eandem gloriam niti. Nam praecipere, 3 qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac prope superbum est: laudare vero optimum principem, ac per hoc posteris, velut e specula lumen, quod sequantur, ostendere, idem utilitatis habet, arrogantiae nihil. Cepi autem 4 non mediocrem voluptatem, quod, hunc librum quum amicis recitare voluissem, non per codicillos, non per libellos, sed *si commodum esset* et *si valde vacaret,* admoniti (nunquam porro, aut valde raro,

XVIII, 1 *ad rationem et loci et temporis*) Rom. *ad rationem loci et temporis. H.*

3 *pulchrum* etc.) honestum et utile, alios praeceptis monere in re tam gravi. *Onerosum*, quia invidiosum et offensae plenissimum est. *Superbum*, arrogans, tantam rei gravitatem praeceptis assequi velle. Hunc sensum sequentia etiam confirmant: *idem utilitatis habet, arrogantiae nihil. E.*

4 *quod, hunc librum* etc.) Interpunge ita: *quod, hunc librum cum amicis recitare voluissem.* Vulgo post *librum* incidunt. *H.*

Obsecutus sum bene monenti. Sic et Ernestius distinxerat. *S.*

libellos) Facit huc inprimis Dialog. de Orator. cap. 9. ubi orator, ut habeat, qui audire dignentur, *libellos dispergere* dicitur. Vid. Schulz. ad h. l. pag. 33. sq. *S.*

sed si commodum etc.) Rom. *sed si commodum et si valde vacaret, admonui. H.*

porro) autem. Plinius 1, 8, 10. *Oculorum porro et aurium voluptates adeo non egent* etc.

vacat Romae, aut commodum eſt, audire recitantem) foediſſimis inſuper tempeſtatibus per biduum convenerunt: quumque modeſtia mea finem recitationi facere voluiſſet, ut adiicerem tertium
5 diem, exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an ſtudiis? Studiis malo, quo prope exſtincta
6 refoventur. At cui materiae hanc ſedulitatem praeſtiterunt? Nempe quam in ſenatu quoque, ubi perpeti neceſſe erat, gravari tamen vel puncto temporis ſolebamus, eaudem nunc et qui recitare, et qui audire triduo velint, inveniuntur: non quia eloquentius, quam prius, ſed quia liberius, ideoque
7 etiam libentius ſcribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis noſtri, quod res antea tam inviſa quam falſa, nunc ut vera, ita amabilis fa-
8 cta eſt. Sed ego cum ſtudium audientium, tum iudicium mire probavi. Animadverti enim ſeve-
9 riſſima quaeque vel maxime ſatisfacere. Memini quidem, me non multis recitaſſe, quod omnibus ſcripſi: nihilominus tamen, tanquam ſit eadem omnium futura ſententia, hac ſeveritate aurium laetor. Ac ſicut olim theatra male muſicos cane-

1, 24, 4. *Scholaſticis porro dominis, ut hic eſt, ſufficit* etc. 6, 32, 2. *Te porro animo beatiſſimum, modicum facultatibus ſcio.* S.

5 *Mihi hunc honorem habitum putem, an ſtudiis?*) Tertium eſſe potuit, Secundo: *Principi.* S.

6 *Nempe quam* etc.) Rom. *Nempe quam* [Medic. *qua*] *in ſenatu quoque, ubi perpeti neceſſe erat, gravari tamen vel puncto temporis ſolebamus, eadem* [pro *eandem*] *nunc et qui recitare, et qui audire triduo velint, inveniuntur.* Cortius coniicit, *Nempe quae*, deinde *eadem nunc*. Cum eo *recitare* praefero vulgato *recitari.* H.

liberius) ſecurius, ſine metu, ne quid apertius dictum, etiamſi veriſſimum ſit, offendat. Sane, cum animus ſcribentis ita liber et ſecurus eſt, non libentius ſolum, ſed et melius ſcribi poteſt. E.

8 *ſeveriſſima*) preſſius et adſtrictius ſcripta, auſtera; quibus opponuntur ſtilus laetior, hilarius et quaſi exſultantius ſcripta, dulcia, blanda. Fallitur Gierigius, ad cenſuram vitiorum gravem et liberam referens. Scilicet antea de auditorum ſedulitate Plinius egit: nunc eorum iudicium (*Geſchmack*) laudat, quod dulcia minus quam auſtera probarint. S.

9 *nihilominus* etc.) Rom. *nihilo minus, tamquam ſit eadem*, ſine *tamen.* H.

theatra male muſicos) Corruptorum ab aula hominum iudi-

re docuerunt, ita nunc in spem adducor, posse fieri, ut eadem theatra bene canere musicos doceant. Omnes enim, qui placendi caussa scribunt, qualia placere viderint, scribent. Ac mihi quidem confido in hoc genere materiae laetioris stili constare rationem, quum ea potius, quae pressius et adstrictius, quam illa, quae hilarius et quasi exsultantius scripsi, possint videri arcessita et inducta: non ideo tamen segnius precor, ut quandoque veniat dies (utinamque iam venerit!) quo austeris istis severisque dulcia haec blandaque vel iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui: quibus cognitis volui tantum te

cium secuti tum scriptores: nunc spes est, meliora etiam scripturos homines, cum aulae vitia rectum de scriptis iudicium non amplius pervertunt. *G.*

Cod. Helmst. *theatra male canere musicos docuerunt.* ut mox omnes: *bene canere musicos doceant.* Sed vulgaris ordo bene habet. Vid. Bentl. ad Hor. A. P. 441. *S.*

10 *Ac mihi quidem* etc.) Rom. *At mihi quidem, confido, in hoc genere materiae laetioris stili.* *H.*

Mihi — constare rationem, i. e. me iure quodam meo stilum laetiorem in argumento panegyrico consectatum esse, quaeque hilarius et quasi exsultantius scripsi, non posse videri arcessita et ab hoc materiae genere aliena. *S.*

laetioris stili) *Sic in pari fere auctoritate malui quam *latioris*, quia synonymus videtur deinde dicere, *hilarius* et *exsultantius*. *G.*

Caeterum *laetum* illud genus dicendi, quod et *hilare*, *suave*, *dulce* Rhetores appellant, in verbis quidem delectum et concinnitatem auribus gratam, in sententiis autem habet cum copiam, qua saepe in amoeniores locos excurritur, tum acumina, facetias, similiaque ad delectationem comparata. Huic contrarium est, quod *pressum adstrictumque* Plinius appellat, magis rerum brevitatem et necessitatem quandam, verborumque et sententiarum nudam et directam rationem consectans. Si cui haec brevia non sufficiunt, consulat quae in Lex. Technol. Rhet. lat. s. v. *laetus*, *hilaris*, *adstrictus*, *suavis*, *dulcis* copiosius diximus. *E.*

inducta) Inducuntur, quae aliena sunt. Cf. Horat. A. P. 2. *S.*

non ideo tamen segnius precor) Nihil mutat hic Rom. sed tamen apertum est, legi debere *secius*, cui librarii perpetuo fere alterum substituunt. Id et factum lib. VI. ep. XX. 5. ubi rescribendum, *nihilo secius ego intentus in librum.* Vide me ad Cornel. Nep. Dat. c. II. 5. *H.*

Assentior Heusingero. Est tamen ubi *segnius* locum suum iure tueatur. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 38. 8. et Interpr. ad Iul. Caes. de B. C. 2, 7. pag. 618. sq. ed. Oudend. *S.*

11 *volui tantum te voluptatis*)

voluptatis absentem et studiorum nomine et meo, capere, quantum praesens percipere potuisses. Vale.

XIX.

Consulit, an emat praedia suis agris vicina, propositis in utramque partem rationibus.

C. PLINIVS CALVISIO RVFO S.

Adsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Praedia agris meis vicina, atque etiam inserta, venalia sunt. In his me multa solicitant; aliqua 2 nec minora deterrent. Solicitat primum ipsa pulchritudo iungendi: deinde, quod non minus utile quam voluptuosum, posse utraque eadem opera, eodem viatico invisere, sub eodem procuratore, ac paene iisdem actoribus habere, unam villam colere et ornare, alteram tantum tueri. 3 Inest huic computationi sumtus supellectilis, sumtus atriensium, topiariorum, fabrorum, atque etiam venatorii instrumenti: quae plurimum refert, unum in locum conferas, an in diversa di- 4 spergas. Contra vereor, ne sit incautum, rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem casibus subdere. Tutius videtur, incerta fortunae possessionum varietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis soli coelique mutatio, ipsaque

Rom. *volui tantum voluptatis, sine te.* *H.*

XIX, 2 *ac paene iisdem actoribus habere*) Rom. *ac paene iisdem habitatoribus habere.* Hoc alienum. *H.*

3 *topiariorum*) Vid. Clav. Cic. h. v. *S.*

atque etiam venatorii instrumenti) Rom. *atque et venatoria instrumenta.* Melior vulgata. *H.*

4 *incerta fortunae*) Livius 30. 15, 4. *fidum e servis vocat, sub cuius custodia regio more ad incerta fortunae venenum erat.* Apud eundem 30, 30, 11. Hannibal in eximia illa ad Scipionem oratione: *Non temere incerta casuum reputat, quem fortuna numquam decepit.* *S.*

illa peregrinatio intersita. Iam, quod deliberationis nostrae caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi: constant campis, vineis, silvis, quae materiam et ex ea reditum sicut modicum, ita statum praestant. Sed haec felicitas terrae imbecillis cultoribus fatigatur. Nam possessor prior saepius vendidit pignora: et dum reliqua colonorum minuit ad tempus, vires in posterum exhausit, quarum defectione rursus reliqua creverunt. Sunt ergo instruendi complures frugi mancipes. Nam 5 6 7

intersita) interposita, Bona lectio, Gierigio nullo iure durissima visa. Is cum Cortio e duobus codicibus *inter sua;* quod non imiter. Saepe *it* librariorum socordia in *u* depravavit. Horat. Epist. 1, 18, 12. *Sic iterat voces.* Ibi Barthius in codice reperit *Sic uerat voces.* inepte. Vid. Bentleium. *S.*

5 *Iam, quod deliberationis nostrae caput est)* Rom. *Quod deliberationis nostrae caput est. H.*

Cf. Excerpta Brummeri. Nostra lectio praestat. *S.*

6 *felicitas — fatigatur)* fertilitas illa terrae coërcetur et impeditur cultoribus *imbecillis*, h. e. qui propter vendita pignora et aes alienum non possunt recte et utiliter colere agros suos. *E.*

vendidit pignora) colonis ablata a duro domino, (Servianae hypothecae nomine, qua obligantur coloni bona domino) si ii morosi viderentur in solvendis reliquis. *Pignora* autem cum nominat, comprehendit in primis instrumentum rusticum, de quo postea lege Honorii et Theodosii 8. C. quae res pignori, cautum est, *Pignorum gratia aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non convenit.* His nimirum ablatis ipse cultus agrorum impeditur, ac debilitantur coloni, auctis denuo reliquis. *Reliqua*, ἐλλείμματα, funestum nomen, ut hodie *die Reste, der Rückstand*, apud rusticos nostros. *G.*

quarum defectione etc.) Rom. *quarum defectione rubus, reliqua incommoda creverunt.* Hic Rom. pessimis accedit. *H.*

7 *instruendi — mancipes*) Exhaustis veteribus colonis, vel iisdem ipsis, vel iis maiorem partem dissipatis, aut migrare iussis adeo, alii novi mancipes *instruendi sunt*, et ornandi instrumento et rebus aliis necessariis, ut *frugi* et utiles sibi ac domino esse possint. De novis quidem mancipibus (qui a colonis nomine solo differunt, quod latius patet et omne genus redemtoris complectitur) hic agi, satis illud indicat, quod negat Plinius *se vinctos habere*, quibus colere agrum possit. *Sic, puto, satis commode interpretari licet vulgatam lectionem. Est et alia a Gronovio prolata ex libris, et probata Cortio, *instruendi eo pluris, quod frugi, mancipes*, quae ad sententiam parum a nobis discedit. Ceterum erat, cum aliter caperemus hunc locum, et *pignora* intelligeremus natos colonorum, a saevis dominis ablatos colonis cunctatoribus, venditosque; quorsum utebamur aliquot legibus Codicis ex L. 11. tit. 47 — 52. e quibus apparet, fuisse tum colonos servilis conditionis, eos certe, qui adscripticii vocantur; et loco ex Evan-

nec ipse usquam vinctos habeo, nec ibi quisquam. Superest, ut scias, quanti videantur posse emi; sestertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum et hac penuria colonorum et communi temporis iniquitate, ut reditus agro-8rum, sic etiam pretium retro abiit. Quaeris, an hoc ipsum tricies facile colligere possimus? Sum quidem prope totus in praediis, aliquid tamen foenore; nec molestum erit mutuari. Accipiam

gelio Matth. 18, 24. ubi ad reliqua solvenda vendere iubetur sive procurator est, sive villicus, uxorem ac liberos; itemque illa Noodtiana sententia de iure liberos vendendi ad Constantini usque M. aetatem durante. Sed in viam me reduxit Consultissimus idemque humanissimus Gebauerus noster, qui me docuit, colonos servilis conditionis et adscripticios ad Constantini demum serius aevum pertinere, et a barbaris et Germanis videri in Romanum imperium invectos; ius autem illud vendendi liberos iam Plinii aetate ita fuisse restrictum, ut non nisi cum ad extrema ventum esset, uti illo liceret. Itaque manendum tandem putavi in ea quam supra proposui, probataque Gebauero, interpretatione. *G.*

Rom. *Sunt ergo instruendi eo pluris, quod frugi mancipiis.* [Ald. etiam *mancipiis*]. Hoc est, priores ergo coloni, quod frugi sunt, instruendi sunt mancipiis, sive servis *vinctis*, cum ipsorum paucitas labori non sufficiat, idque *eo pluris*, id est, eo maiore impensa, quod nec ipse vinctos habeo, nec *ibi*, in illis praediis, aliqui sunt. Hanc interpretationem causalis particula *nam* exigere videtur: quae si abesset, *pluris* esse *plures* dicerem. Itaque et Gronovius illud explicat, *eo maiore pecunia opus est ad eos instruendos*, qui vero *mancipes* maluit. *H.*

nec ibi quisquam. Superest) Post *quisquam* intellige, *vinctos habet.* Non est disciplina illius viciniae, habere vinctos in agris, quorum conducere operas a dominis possis: sed colonis utuntur s. mancipibus. *Debetur haec distinctio ingenio Gruteri. Vulgo legebatur, *nec ibi quisquam superest*. Nihil solemnius Secundo illa formula, *Superest ut*, v. g. 10, 50, 3. 10, 93, 3. etc. *G.*

Rom. *superest*. Lege cum Cortio: *Superest, ut scias. H.*

8 *foenore*) Cortius ex Mediceo et coniect. Lectii *foenero* legit. Si *foenore* servandum, ita interpungam: aliquid tamen foenore (nec molestum erit mutuari) accipiam a socru. *G.*

Rom. *aliquid tamen foenore*, ut vulgo: sed verior lectio est *foenero* vel *fenero*. *H.*

Idem placebat Ernestio, qui, expuncta Gesneri nota, hanc erat appositurus: „*foenero*) Ita Cor„tius ex Medic. et coniectura Le„ctii, pro *foenore*, quod male „coibat cum caeteris; nec ego „dubitavi cum Bipont. et Gieri„gio illud reponere. Sensus est: „omnes meas facultates colloca„vi quidem in praediis, aliquam „tamen pecuniam in foenore col„locatam habeo. Gesnerus, si „*foenore* servandum sit, ita inter„pungendum censebat: aliquid „tamen foenore, (nec molestum „erit mutuari) accipiam a socru „etc." *S.*

a socru, cuius arca non secus ac mea utor. Proinde hoc te non moveat, si cetera non refra- 9 gantur, quae velim quam diligentissime examines. Nam quum in omnibus rebus, tum in disponendis facultatibus plurimum tibi et usus et providentiae superest. Vale.

XX.

In comitiis modum per tabellas suffragandi restitutum narrat, ex quo incommoda futura auguratur.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

1 Meministine, te saepe legisse, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantumque ipsi latori vel gloriae vel reprehensionis adtulerit? At nunc in senatu sine ulla dissensione hoc qui- 2 dem, ut optimum, placuit. Omnes comitiorum die tabellas postulaverunt. Excesseramus sane ma- 3 nifestis illis apertisque suffragiis licentiam concionum. Non tempus loquendi, non tacendi modestia, non denique sedendi dignitas custodiebatur. Magni undique dissonique clamores: procurrebant 4

XX inscr. Rom. *Mesio Max.* *H.*

1 *lex tabellaria*) De suffragiis, invidiae vitandae caussa, non voce, sed tabella ferendis, de qua laudatus hic a viris doctis Cic. de LL. 3, 15. sq. De ipsa ratione suffragia ferendi, fraudisque et nectendae et deprehendendae quaedam a nobis disputata sunt ad Varr. de R. R. 3, 5, 18. p. 335. sq. *G.*

2 *in senatu*) Ad quem *comitia e campo translata* iam Tiberii aetate, teste Tacito Ann. 1, 15, 1. ubi Lipsius peculiari excursu, quibus illud gradibus initio a Iulio Caesare facto contigerit, declarat. *G.*

hoc quidem) Melius Cortius *hoc idem* ex libris suis aliorumque. Vid. eundem ad Ciceron. epist. 7, 17, 10. Sic et alibi librarii lapsi sunt. Cf. Drakenb. ad Liv. 6, 20, 12. *S.*

3 *sane*) Nostrum *freylich*. *S.*

licentiam concionum) Cicero epist. 2, 12. in. ad Coelium: *tumultuosae conciones*. *S.*

4 *Magni-clamores*) Rom. *Magni denique et undique dissoni clamores.* Lege *magni undique et dissoni clamores.* Pro *undique* alii scripserunt *denique*. *H.*

omnes cum suis candidatis: multa agmina in medio; multique circuli et indecora confusio: adeo desciveramus a consuetudine parentum, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, 5 maiestatem loci pudoremque retinebant. Supersunt senes, ex quibus audire soleo hunc ordinem comitiorum. Citato nomine candidati, silentium summum. Dicebat ipse pro se, vitam suam explicabat, testes et laudatores dabat, vel eum, sub quo militaverat, vel eum, cui quaestor fuerat, vel utrumque, si poterat: addebat quosdam ex suffragatoribus: illi graviter et paucis loquebantur. 6 Plus hoc, quam preces, proderat. Nonnunquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Audiebat senatus gravitate censoria. Ita saepius digni, quam gra- 7 tiosi, praevalebant. Quae nunc immodico favore corrupta, ad tacita suffragia, quasi ad remedium, decurrerunt. Quod interim plane remedium fuit: 8 erat enim novum et subitum. Sed vereor, ne procedente tempore ex ipso remedio vitia nascantur. Est enim periculum, ne tacitis suffragiis impudentia irrepat. Nam quotocuique eadem honestatis cura secreto, quae palam? Multi famam, 9 conscientiam pauci verentur. Sed nimis cito de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus

5 *et laudatores dabat* etc.) Rom. *et laudatores dabat, vel eum sub quo legatus, vel eum, cui quaestor fuerat.* Lectio optimorum librorum. *H.*

Gierigius negat latinitatis rationem pati *sub quo legatus;* quo iure, ipse viderit. Mox tres codices: *sub quo quaestor fuerat.* quod et ipsum bonum. *S.*

7 *Quae nunc — decurrerunt*) Ciceroniana figura adiuncta ponuntur pro subiectis. Sententia enim haec est, *quae cum corrupta sunt, decurrerunt homines;* vel, *quibus corruptis decursum est.* Ipsi profecto homines corrupti, animadversa levitate sua, cui aliter obsisti non posset, decurrerunt ad illud remedium. *G.*

Rom. *quasi ad remedium decucurrerunt.* *H.*

Miror, Cortium hanc formam, quam in libris suis reperisset, vulgatae non praetulisse. Sed omnino in talibus parum constans fuit. Vide eum pag. 57. 98. 188. 202. 407. Cf. Drakenb. ad Liv. 1, 12, 8. 1, 15, 1. *S.*

magistratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatoriis iudiciis, sic nos in his comitiis, quasi repente apprehensi, sinceri iudices fuimus. Haec tibi scripsi, primum ut aliquid novi 10 scriberem, deinde ut nonnunquam de republica loquerer, cuius materiae nobis quanto rarior, quam veteribus, occasio, tanto minus omittenda est. Et hercule quousque illa vulgaria? *Eho,* 11 *quid agis? Ecquid commode vales?* Habeant nostrae quoque literae aliquid non humile, nec sordidum, nec privatis rebus inclusum. Sunt 12 quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate communi solus omnium curas laboresque suscepit: quidam tamen salubri quodam temperamento ad nos quoque velut rivi ex illo benignissimo fonte decurrunt, quos et haurire ipsi, et absentibus amicis quasi ministrare epistolis possumus. Vale.

XXI.

Mortem Martialis nuntiat, eiusque ingenium, ab ipso laudatus, laudat.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Audio Valerium Martialem decessisse, et moleste

9 *Nam ut in* etc.) Rom. *Nam ut reciperatoriis iudiciis, sic nos his comitiis quasi repente.* Deest *in.* H.

recuperatoriis iudiciis) Recuperatores ex omni conventu civium subito datos esse, ex Cic. Verr. 3, 59. sq. et Liv. 26, 48. hic ostendit Cortius. Ceterum *repente apprehensi* eo *sunt sinceri iudices,* quod tempus non habent corruptorem audiendi, vel struendi fraudem. G.

11 *Et hercule quousque* etc.) Rom. *Et mehercule quousque illa vulgaria? quid agis? et quid? commode vales?* H.

Ecquid) num. Vid. Drakenb. ad Liv. 27, 10, 2. Horat. Tursl. de Partic. cap. LXVI. 5. Saepe confunditur cum *et quid.* Vid. Oudend. ad Lucan. 3, 38. Drakenb. ad Liv. 5, 36, 5. S.

12 *salubri quodam temperamento*) Cortius *quodam* omisit bonorum librorum auctoritate. Laudo. Auribus quidem vulgata, *quidam — quodam,* parum placet. S.

fero. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, et qui plurimum in scribendo et salis haberet et fellis, nec 2 candoris minus. Prosequutus eram viatico secedentem. Dederam hoc amicitiae, dederam etiam versi-3 culis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos, qui vel singulorum laudes, vel urbium scripserant, aut honoribus aut pecunia ornare: nostris vero temporibus, ut alia speciosa et egregia, ita hoc in primis exolevit. Nam postquam desiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. 4 Quaeris, qui sint versiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem: tu, si placuerint hi, ceteros in 5 libro requires. Adloquitur Musam, mandat, ut domum meam Esquiliis quaerat, adeat reverenter:

Sed, ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria ianuam, videto.

XXI, 2 *secedentem*) In patriam suam Bilbilim. Vid. de tempore huius secessus, mortisque adeo poëtae, Massonus in vita Plinii nostri ad A. Chr. C. §. 12. Agit de hoc secessu suo ipse poëta in praefatione libri 12. *G.*

dederam etiam versiculis) Rom. *dederam versiculis*, sine *etiam*. *H.*

3 *Fuit moris antiqui*) Rom. *Fuit moris antiquis*. Sic lib. II. ep. XIX, 8. *ut illis moris erat*. *H.* Add. 7, 27, 14. *reis moris est submittere capillum*. 8, 19, 2. *Est autem mihi moris*. *Antiquis*. Antea 20, 10. *veteribus*. Conf. Horat. Serm. 1, 4, 117. *traditum ab antiquis morem servare*. *S.*

moris antiqui) Exempla poëtarum et historicorum, honoribus aut pecunia ornatorum, interpretes multa retulerunt. Sic Ennius (Gierigii verba sunt ad h. l.) quia res Romanorum, atque etiam Scipionis celebraverat, ab hoc varie ornatus, ab illis in civitatem receptus est. Pompeius Theophanem Mitylenaeum, scriptorem rerum suarum, in concione militum civitate donavit. Et Cicero Arch. cap. 9 — 11. docet Archiam vel ideo civitate dignissimum esse, quod omne ingenium contulerit ad populi Romani gloriam celebrandam. *E.*

speciosa et egregia) Sic *magnus* et *speciosus* iungit Vellei. 2, 76, 2. *aeternus* et *spec.* Valer. Max. 2, 7, 15. Vid. Schwarz. ad Plin. Paneg. p. 40. *S.*

Nam postquam desiimus facere) Rom. *Nam postquam desinimus facere*. *H.*

4 *quibus gratiam retulerim*) Rom. *quibus gratiam rettuli*. *H.*

5 *Esquiliis*) Sine praepositione et secunda litera S ex libris optimis posuit Cortius. Ceterum totum carmen Martialis exstat Epigr. 10, 19. *G.*

Ita et Rom. sine praepositione, de qua Drakenb. ad Liv. lib. II. cap. 28. pr. *H.*

tempore non tuo) alieno. Mox: *Haec hora est tua*. Liv. 42, 43. 3. *suo maxime tempore atque alieno hostibus incipere bellum*. *S.*

Pulses ebria ianuam) Rom.

Totos dat tetricae dies Minervae,
Dum centum ſtudet auribus virorum,
Hoc quod ſecula poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.
Haec hora eſt tua, quum furit Lyaeus,
Quum regnat roſa, quum madent capilli.
Tunc me vel rigidi legant Catones.

Meritone eum, qui haec de me ſcripſit, et tunc 6 dimiſi amiciſſime, et nunc, ut amiciſſimum, defunctum eſſe doleo? Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet. Tametſi quid homini poteſt dari maius, quam gloria, et laus, et aeternitas? At non erunt aeter- 7 na, quae ſcripſit. Non erunt fortaſſe: ille tamen ſcripſit tanquam eſſent futura. Vale.

Pultes ebria ianuam. Bene et poëtarum more, qui hoc verbum frequentarunt. *H.*

Apud comicos frequentiſſimum *pultare aedes, fores, oſtium.* Plautina loca collegit Pareus in Lex. Crit. p. 1016. b. *S.*

Arpinis — chartis) Ciceronis Arpinatis aemulum ſe nusquam negat Plinius. *G.*

Haec hora eſt tua etc.) Rom. *Haec hora eſt tua, dum furit Lyeus, Dum regnat roſa, dum madent capilli. H.*

Catones) non Cenſorius et Uticenſis, ſed omnino viri ſeveri et graves, quales qui *totos dant tetricae dies Minervae. S.*

6 *Meritone*) Vid. ſupra ad ep. 16, 13. *S.*

quantum maxime potuit) Rom. *quantum maximum potuit.* Sic et Ald. Hoc Plinianum eſt, non *maxime.* Lib. II. ep. XIII. 10. *Nam licet tribuas ei, quantum ampliſſimum potes.* Seneca ad Marciam c. XX. p. 182. Lipſ. *Comprehende, quantum plurimum procedere homini licet: quantulum eſt?* Curt. lib. IIII. c. VIII. 10. *Quanta maxima celeritate potuit, contendit. H.*

LIBER QVARTVS

I.

Prosocero adventum suum significat, eodem itinere Tiferni templum dedicaturus.

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Cupis post longum tempus neptem tuam meque una videre. Gratum est utrique nostrum, quod 2 cupis; mutuo me hercule. Nam invicem nos incredibili quodam desiderio vestri tenemur, quod non ultra differemus. Atque adeo iam sarcinulas adligamus, festinaturi, quantum itineris ratio per- 3 miserit. Erit una, sed brevis, mora: deflectemus in Tuscos, non ut agros remque familiarem oculis subiiciamus, (id enim postponi potest) sed ut fun- 4 gamur necessario officio. Oppidum est praediis nostris vicinum; nomen Tifernum Tiberinum; quod me paene adhuc puerum patronum coopta-

I, 1 *neptem tuam*) Calpurniam filii Fabati huius filiam, quam post obitum prioris uxoris duxerat. *G.*

2 *Atque adeo iam*) Cortius *atque iam adeo*, ordine verborum improbo. De *atque adeo* vid. Drakenb. ad Liv. 10, 5, 14. *S.*

adligamus) Pro simplici *ligamus*, minus tamen eleganter, si fides Plutarcho Moral. T. II. p. 145. ed. Wyttenb. τὸ δὲ δεσμεύειν ΑΛΛΙΓΑΡΕ λέγουσιν οἱ πολλοὶ Ῥωμαίων· οἱ δὲ καθαρεύοντες ἐν τῷ διαλέγεσθαι, ΛΙΓΑΡΕ. Sed fallitur. Vid. I. Fr. Gronov. ad Liv. 7, 24, 4. it. Drakenb. ad h. l. et ad 5, 27, 9. Schneider. ad Columell. p. 509. Ceterum *adligavimus*, quod alii libri habent, paene praeferam. *S.*

4 *nomen Tifernum Tiberinum* etc.) Rom. *nomen Tiferni Tiberini: quod me paene adhuc puerum patronum cooptavit tanto maiore studio, quanto minore iudicio.* Ita contexuit, quae vulgo disiunguntur. Recte factum puto. Nam *iudicio* utimur magis in cooptando patrono, quam in adventibus eius celebrandis. Quid minoris iudicii vero esse

vit: tanto maiore studio, quanto minore iudicio. Adventus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego, ut referrem gra- 5 tiam, (nam vinci in amore turpissimum est) templum pecunia mea exstruxi; cuius dedicationem, quum sit paratum, differre longius, irreligiosum est. Erimus ergo ibi dedicationis die, quem 6 epulo celebrare constitui. Subsistemus fortasse et sequenti; sed tanto magis viam ipsam corripiemus. Contingat modo te filiamque tuam fortes invenire! 7 Nam hilares certum est, si nos incolumes receperitis. Vale.

II.

M. Regulum, morte filii dolorem simulantem, notabiliter perstringit.

C. PLINIVS CLEMENTI SVO S.

Regulus filium amisit: hoc uno malo indignus,

potuerat, quam quod puerum patronum sibi esse voluerat? *H.*

Scilicet vulgo, etiam, quod mireris, in Cortiana, adeoque, quod paene indigneris, cum Gesnerus verum praeiverit, in Gierigiana, post *iudicio* non interpungitur. Quae negligentia, ut vibia varam sequitur, Gierigium sic transversum egit, ut Secundum haec minore iudicio quam studio scripsisse dicat. *S.*

minore iudicio) quia puer eram. *G.*

angitur) tristes sunt, cum ab iis discedo. *Gaudent honoribus*, quibus me afficiant, et colant. *E.*

Honores malim de iis intelligere, qui Plinio publice dabantur. *S.*

6 *epulo celebrare*) In dedicatione omni epulas fuisse adhibitas ex Dione 57. p. 610. Grut. Inscr. p. 414. 2. Savaro. ad Sidon. 4, 15. pr. ostendit Cortius. Et qui aliter? cum dedicatio sine sacrificio non fieret, nec sine epulis sacrificium, quemadmodum nec epulae solemniores sine deorum honore: ipsa Ebraeorum sacrificia epulis bonam partem comitata etc. *G.*

viam ipsam corripiemus) Nimis ποιητικῶς pro charactere epistolico. Virgil. Aen. I, 418. *Corripuere viam interea. S.*

7 *fortes*) bene valentes. Ita saepe in his epistolis Plinius *fortes* dicit, qui sunt bonae valetudinis. *E.*

Vid. Indicem. *S.*

Nam hilares certum est) Optima lectio, quam miror Cortio displicuisse. Simili ellipsi Plinius I, 2, 1. *Nam vim tantam verborum qui possunt?* ut ibi scribendum. *S.*

II, 1 *indignus*) qui non me-

quod nescio an malum putet. Erat puer acris ingenii, sed ambigui: qui tamen posset recta se-
2 ctari, si patrem non referret. Hunc Regulus emancipavit, ut heres matris exsisteret. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) foeda et insolita parentibus indulgentiae simulatione captabat. Incredibile est; sed Regulum
3 cogita. Amissum tamen luget insane. Habebat puer mannulos multos, et vinctos et solutos: habebat canes maiores minoresque: habebat luscinias, psittacos, merulas: omnes Regulus circa
4 rogum trucidavit. Nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Convenitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur, oderunt, et quasi pro-

ruit, adeoque commiseratione dignus. *E.*

Melius, ni fallor, Catanaeus: „Sensus est, merebatur Regulus „mortem filii, si eam malum pu„taret. Sed cum timendum obi„tum eius optasset, ut haeres filii „existeret, ideo indignum censeo „hoc malo, quia malum non „credit, sed utile." Profecto tota epistola tam plena est stomachi, tamque acerbe perstringit nebulonem illum, ut initium eius a commiseratione sumtum esse vix credam. *S.*

2 *emancipavit*) Filius in patris potestate ac manu dum est, nihil sibi acquirit, omnia patri. Reguli filium mater mores mariti exosa heredem non vult scribere, si in patris potestate esset; vel quod ne corrumpatur metuit, vel ne insidias filio pater struat. Emancipat igitur et potestate sua solvit eum pater. Simillimam huic speciem habes 8, 18, 4. *G.*

exsisteret) Non simpliciter *esset* significat, ut faex Scholasticorum postea usurpavit: sed *evaderet, prodiret, fieret.* *G.*

Mancipatum) Debebat dicere, si recta via rem enarrare voluisset, *emancipatum.* Sed iocum una refert hominum, qui non tam solutum patria potestate Reguli filium ista emancipatione dicere vellent, quam nova indulgentia, muneribus, corruptelis, *mancipatum* patri, et nexu novo devinctum. Regulus igitur, ut est tota vita simulator et fallax, et e contrariis vitiis compositus, dum *emancipat* filium imaginaria venditione, re ipsa emit et *mancipat.* *G.*

Rom. *Emancipatum* (*ita vulgo ex moribus homines loquebantur*). *H.*

Neque *homines* ferendum, nec *emancipatum. Mancipatum* iocus hominum mores Reguli notantium postulat. Ceterum *mancipare* et *emancipare*, cum alterum pro altero multis locis poni possit, mirandum non est saepe in libris confusa esse. vid. Gesneri Thes. L. L. et Clav. Ciceron. *S.*

3 *et vinctos et solutos*) *et iunctos et solutos* Rom. et Ald. bene. *H.*

Vid. ad 2, 17, 2. *S.*

omnes — — trucidavit) Vid. Kirchmann. de Funer. Romanor. L. 3. c. 4. ubi et hoc Plinii loco utitur. *S.*

bent, quasi diligant, cursant, frequentant: utque breviter, quod sentio, enuntiem, in Regulo demerendo Regulum imitantur. Tenet se trans Ti-5 berim in hortis, in quibus latissimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupavit, ut est in summa avaritia sumtuosus, in summa infamia gloriosus. Vexat ergo civitatem insaluberri-6 mo tempore: et quod vexat, solatium putat. Dicit se velle ducere uxorem: hoc quoque, sicut alia, perverse. Audies brevi nuptias lugentis,7 nuptias senis: quorum alterum, immaturum; alterum, serum est. Unde hoc augurer, quaeris?8 Non quia adfirmat ipse (quo mendacius nihil est), sed quia certum est, Regulum esse facturum, quidquid fieri non oportet. Vale.

III.

Laus Antonini non tam ex honoribus, quos amplissimos gesserat, quam ex ingenio et stilo Graeco.

C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Quod semel atque iterum consul fuisti, similis antiquis, quod proconsul Asiae, qualis ante te,

6 *Vexat — civitatem*) Dum secessu suo imponit necessitatem salutatoribus, et adloquendi consolandique caussa ad eum venientibus, per aestum et vapores Romanos iter illud suscipere. *G.*

7 *Audies brevi nuptias* etc.) Rom. *Audies brevi nuptias lugentis senis: quorum alterum.* *H.*

Male. Iteranda vox *nuptias.* *S*

immaturum) nondum maturum, nimis praecipitatum, ut qui in ipso luctu, quem gravissimum simulat, nuptias et voluptatem cogitet. *G.*

III *Antonino*) Dissensus inter Codd. facit, ut dubium sit, *Antonino*ne legendum sit, an *Hadriano.* Laudati iam sunt a viris doctis Casaubon. in Capitolini Anton. Pium c. 1. Reines. V. L. p. 277. Paullus Cigalinus de Plinii patria p. 1622. *G.*

Intelligitur autem M. Arrius Antoninus, avus maternus Antonini Pii, cui etiam Lib. 4. ep. 18. et 5, 10. Plinius scripsit. *E.*

Rom. *Antonino.* Itaque non est, cur in omnibus vetustis exemplaribus *Hadriano* legi dicatur. *H.*

qualis post te vix unus aut alter, (non sinit enim me verecundia tua dicere, nemo) quod sanctitate, quod auctoritate, aetate quoque princeps civitatis; est quidem venerabile et pulchrum; ego tamen te vel 2 magis in remissionibus miror. Nam severitatem istam pari iucunditate condire, summaeque gravitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile, quam magnum est. Id tu cum incredibili quadam suavitate sermonum, tum vel praecipue 3 stilo adsequeris. Nam et loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere, et quae scribis, complere apes floribus, et nectare videntur. Ita certe sum adfectus ipse, quum Graeca epigram-4 mata tua, quum iambos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis, venustatis! quam dulcia illa!

1 *ego tamen te* etc.) Rom. *ego tamen te vel magis in remissioribus miror.* Hoc in aliis etiam est, nec librariorum errore scriptum videtur pro *in remissionibus.* Dixerat, alios Antonini virtutem in administranda republica praestitam admirari; sibi eum magnum videri adfirmat in iis etiam rebus, quae sint *remissiores*, in quibus minus se intendere soleant alii, quae remisso ac soluto animo fiant, in quibus paullo plus quisque sibi indulgeat. Vox ipsa et Plinio et Suetonio, et aliis usitata; nec significatio rei, ad quam accommodatur, repugnat. *H.*

3 *Homerici senis*) Nestoris, de quo Il. α. 249. Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. *G.*

et nectare) *Al. *nectere* vel *innectere*, verba floribus et sertis illa quidem commoda et coniuncta, sed non nimis apta forte apibus. Et male sane hanc caussam egit, qui Ovidianum *innectere tempora sertis* huc advocavit. Maius praesidium illa habet Virg. Georg. 4, 250. *Complebuntque foros, et floribus horrea texent.* Unde Ambrosius *Intexta floribus horrea* illis tribuit. Cum tamen poëticum illud sit, et *nectare* sit ipsum quoque in bonis libris, hoc praetuli. *G.*

Et, quae scribis, complere apes floribus et innectere videntur, cum Cortianis quibusdam Rom. Hoc etsi poëtis familiarius est, hic tamen tolerari potest, ubi de industria poëtarum sermonem imitatur, ut saepe alibi et maxime lib. VIIII. ep. 26. *Complere floribus* suavitatem significat, quae ab ingenio est; *innectere* artem, quae ingenium commendat. *H.*

4 *humanitatis*) leporis, urbanitatis, quae sale et facetiis etiam ostenditur. Illa saepe iunguntur, ut ap. Cic. de Orat. 3, 8. et 2, 67. cf. Lib. 1, 7. Hinc et *humanitatis sal* Ep. ad Att. 1, 13. Copiosius hunc omnem de humanitate locum tractavimus in Lex. technol. Rhet. lat. s. v. *humanitas. E.*

quam dulcia illa!) *quam amantia* hic inserunt libri plerique, quod expunxit merito Cortius. *G.*

quam antiqua! quam arguta! quam recta! Callimachum me, vel Herodem, vel si quid his melius, tenere credebam: quorum tamen neuter utrumque aut absolvit aut attigit. Hominemne 5

quam antiqua!) Desunt in Rom. *H.*

Callimachum me, vel Herodem) Rom. *Callimachum vel Herodem*, sine *me. H.*

Herodem) "Vix patiuntur temporum rationes, ut Herodes ille nobilis sub Hadriano et Antoninis Sophista intelligatur, de cuius reliquiis Cl. Salmasius; de vita autem et temporum rationibus Olearius ad Philostratos immortaliter meriti sunt. Igitur vel alterius maioris Herodis memoriam intercidisse oportet, vel hic locus corruptela non vacat. *Philetem* suspicabatur Barthius, Callimacho alias etiam iungi solitum, *Eratosthenem* Cortius. Mihi N. L. *G.*

Non Herodem Atticum, Sophistam, sed Herodem Iambographum h. l. intelligi, primus demonstravit Ruhnkenius in Histor. Crit. Orat. Rutilio Lupo praemissae pag. XCIX. quem locum, cum sit commentarii instar, ipsis Ruhnkenii verbis huc transscribo: „Interpretes multa ad hunc Plinii locum moliuntur, satisque ostendunt, se de Herode Iambographo ne fando quidem quicquam audivisse. Ex eius Choliambis fragmenta supersunt apud Zenobium VI. 10. Stobaeum S. LXXI. p. 439. LXXVI. p. 453. XCVI. p. 530. CXVIII. p. 591. et Maximum T. II. p. 636. Nomen eius abiit in notius Herodoti apud Etymolog. M. p. 411. 41. Ζήτρειον διὰ τοῦ ī συνεσταλμένον. καὶ παρὰ Ἡροδότῳ· Ἄγ' αὐτὸν εἰς τὸ ζήτρειον. ἔστι δὲ χωλιαμβικὸν τὸ μέτρον. In mendoso Ἡροδότῳ haerebat Cl. Wesselingius Diss. Herodot. p. 29. Idem Etymologi locus induxisse videtur Scaligerum ad Varron. de L. L. VI. p. 149. ut Iamborum scriptorem *Herodotum* vocaret. Athenaeus III. p. 86. B. laudat Ἡρώνδαν ἐν Συνεργαζομέναις, ubi Is. Casaubonus negat se alibi Herondam Comicum invenire. Verum non Comicus laudatur, sed, ut ex subiecto Choliambo apparet, Iamborum scriptor, Herodes, qui patronymica et Doribus propria forma Ἡρώνδας dicitur; quod bene vidit Salmasius Exerc. Plin. p. 111. Illam nominum formam illustrarunt Hemsterhusius ad Callimach. Fragm. p. 590. et Valckenarius ad Schol. in Euripid. Phoeniss. p. 764. Denique Herodem Iambographum cum Herode Attico gravissimo errore confundunt Interpretes Plinii, et Fabricius Bibl. Gr. Vol. VIII. p. 710." Haec Ruhnkenius. Caeterum huius Herodis fragmenta collegit Fiorillo ad calcem Herodis Attici p. 171. *E.*

neuter utrumque) Nec Callimachus nec Herodes in utroque genere poëseos, epigrammatico et iambico, perfectus fuit, hoc est, quod dicit, *neuter utrumque absolvit.* Deinde *neuter utrumque attigit*, hoc sensu addidit, quod Callimachus sola epigrammata, et non iambos, Herodes autem, missis epigrammatibus, iambos tantum scripsit. Inde igitur laudat Antoninum, qui utrumque optime scripserit. *E.*

Fallitur Ernestius. Callimachum etiam in genere iambico operam posuisse, novimus. *Absolvit* refer ad Callimachum, *attigit* ad Herodem. Ceterum Cortius *utrumque* perperam explicat, ad illa, *Quantum ibi humanitatis — — quam recta!* pertinere censens, in iisque nescio quam oppositionem reperire sibi visus. *S.*

Romanum tam Graece loqui? Non, medius fidius, ipsas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? Invideo Graecis, quod illorum lingua scribere maluisti. Neque enim coniectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, quum hoc insiticio et inducto tam praeclara opera perfeceris. Vale.

IV.

Tribunatum semestrem Calvisio Nepoti petit.

C. PLINIVS SOSSIO SVO S.

Calvisium Nepotem validissime diligo, virum indu-

5 *quum hoc insiticio et inducto)* Rom. *cum in hoc insiticio et inducto.* Sic multi codices alii. *H.*

Praepositio nata videtur ex praegressa *m. S.*

insiticio) Verbum paullo rarius, sed eleganter significans. *Insiticia* proprie sunt, quae in aliam stirpem inseruntur, et loco non natali aluntur. Deinde transtulerunt ad alia, quae loco non nativo posita intelligi volunt. Ita *insiticius somnus* Varronis est, R. R. 1, 2, 5. qui medio die, vigilandique adeo tempore capitur: apud eundem 2, 8, 1. *insiticii et bigeneri muli,* in aliud genus insiti. Plane idem sibi vult *insitivus,* quod ostendunt non *insitiva* modo Horatii Ep. 2, 19. *pira:* sed *insitivus* ille *Gracchus* Ciceronis pro Sextio c. 47. i. e. in illud genus eamque familiam fraude insertus. Sic *insitivi liberi* Phaedr. 3, 3, 10. per adulterium in alienam familiam illati. *Insiticius* igitur *sermo* est Graecus hominis non Graeci, non primum enatus quasi in Antonino, sed arte paratus et illi velut insitus. Cf. infra 4, 18. *G.*

IV, 1 *Calvisium Nepotem)* Rom. *Varisidium Nepotem,* cum Medic. quod fortasse verum. Deinde *valdissime* pro *validissime. H.*

industrium — rectum) Miror haec a novissimo editore, Gierigio, sollicitata. In *disertum* offendit, quod in Tribuno militari eloquentia non magnopere desiderata fuerit. Hoc autem *rectum* ultimo loco positum ideo improbat, quod frigide illa addantur, *quod apud me vel potissimum est;* ita enim, inquit, omnes sani homines iudicant. Me neutra ratio movet. Primum quis in *diserto* statim eloquentiam Demosthenicam vel Ciceronianam cogitet? Est aliqua facundia, quae unumquemque et decet et iuvat in vita negotiosa. Deinde Plinius virtutes laudat non Tribuni, sed hominis, quae tamen etiam Tribunum commendare possunt. Denique non video, cur frigide a Plinio addita sint ea, quae fateri honestissimum est. Ergone nunquam virtutem laudabimus, nunquam dicemus, integritatem animi nobis ceteris bonis externis potiorem esse, quia omnes sani ita iudicent? *E.*

strium, disertum, rectum, quod apud me vel potissimum est. Idem C. Calvisium, contubernalem meum, amicum tuum, arcta propinquitate complectitur. Est enim filius sororis. Hunc ergo 2 rogo semestri tribunatu splendidiorem et sibi et avunculo suo facias. Obligabis me, obligabis 3 Calvisium nostrum, obligabis ipsum, non minus idoneum debitorem, quam nos putas. Multa be- 4 neficia in multos contulisti: ausim contendere, nullum te melius, aeque bene vix unum aut alterum collocasse. Vale.

V.

Studium auditorii, quum recitaret orationem, comparat cum Aeschinis auditoribus Rhodiis.

C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Aeschinem, aiunt, petentibus Rhodiis legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summis utramque clamoribus. Quod tantorum virorum conti- 2

Rectum, i. e. bonum et honestum. Vid. Schwarz. ad Plin. Panegyr. p. 183. *S.*

2 *Hunc ergo rogo*) Rom. *Hunc, rogo*, omisso *ergo*. *H.* Sic et Cortiana. Bene. *S.*

semestri tribunatu) Ostendit, hoc ipso in primis loco usus, Lipsius de Mil. Rom. 2, 9. propter multitudinem petentium *semestres tribunatus* datos, et hinc explicat obscurum ante locum Iuvenalis 7, 89. de Paride Domitiani histrione,

Ille et militiae multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.

Semestre enim aurum, annulus tribunorum semestrium. Vid. Masson. 20, 4. *G.*

3 *idoneum*) Proprie de debitore, qui solvendo est. Glossarium H. Stephani: Idoneum, Ἀξιόχρεων, Ἱκανόν. Item: Ἀξιόχρεως, Idoneus. *S.*

4 *aeque bene vix unum*) Rom. *aeque bene unum*, sine *vix*. *H.*

V, 1 *Aeschinem*) Vid. ea de re supra ad 2, 3, 10. *G.*

summis — clamoribus) laudantium puta et plaudentium auditorum. Sic saepius noster, de quo vid. Ind. Sed etiam Cic. de Orat. 1, 33. *haec sunt, quae clamores et admirationes in bonis oratoribus efficiunt.* Hinc illud ad Q. Fratr. 3, 1, 3. *Clamores efficiam*, h. e. mirificum quid praestabo. *G.*

Ita et Rom. sine verbis illis, quae explicandi caussa aliquis, non ipse Plinius, adscripsit, *esse pro-*

giſſe ſcriptis non miror, quum orationem meam proxime doctiſſimi homines hoc ſtudio, hoc adſenſu, hoc etiam labore per biduum audierint: quamvis hanc intentionem eorum nulla hinc et inde collatio, nullum quaſi certamen accenderet. 3 Nam Rhodii quum ipſis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur: noſtra oratio ſine aemulationis gratia probabatur. An merito, ſcies, quum legeris librum; cuius amplitudo non ſinit me longiore epiſtola 4 praeloqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua poſſumus, breves eſſe: quo ſit excuſatius, quod librum ipſum, non tamen ultra cauſſae amplitudinem, extendimus. Vale.

VI.

Laurentinum, propter ſtudiorum ſecretum, reliquis praediis praefert.

C. PLINIVS NASONI SVO S.

Tuſci grandine excuſſi; in regione Transpadana ſumma abundantia, ſed par vilitas nuntiatur: ſo-

batam. Auditorum enim clamores ſive plauſus intelliguntur. *H.*

2 *labore)* Ita intentionem audiendi dicit, non quidem ſimpliciter, ſed quod illa intentio *per biduum* continuata moleſtior erat, et ad laboris ſimilitudinem accedebat. *E.*

Veriſſime hoc. Secus habet id, quod vir doctiſſimus, vi huius vocis nondum ſatis perſpecta, adſcripſerat: „*Labore* non pla„cet. Quidni *clamore?*" *S.*

quamvis hanc intentionem eorum) Rom. *quamvis intentionem eorum*, non ut vulgo *hanc intentionem*. *H.*

VI, 1 *grandine excuſſi)* Horat. Carm. 3, 1, 29. *verberatae grandine vineae.* Geoponic. 1, 14, 2. οὔτε ἡ ἄμπελος, οὔτε τὰ σπέρματα ὑπὸ χαλάζης ἀδικηθήσεται. Graeci uno verbo χαλαζοβολεῖσθαι. Clemens Alex. Strom. L. VI. p. 754. ed. Pott. χαλαζοβλήσειν μελλόντων νεφῶν. leg. χαλαζοβολήσειν. Aſclepiad. in Anal. Brunck. T. I. p. 216. Νῖφε, χαλαζοβόλει etc. Plutarch. Mor. T. III. p. 10. ed. Wyttenb. νέφη χαλαζοβόλα. *S.*

par vilitas) Non minus ſumma, quam eſt abundantia. Haec etiam fere coniuncta ſunt. Cic. in Verr. 3, 98. *Annona pretium, niſi in calamitate fructuum, non habet. Si autem ubertas in percipiendis fructibus fuit,*

lum mihi Laurentinum meum in reditu. Nihil 2 quidem ibi possideo praeter tectum et hortum, statimque arenas: solum tamen mihi in reditu. Ibi enim plurimum scribo: nec agrum (quem non habeo) sed ipsum me studiis excolo; ac iam possum tibi, ut aliis in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque, si cer- 3 ta et fructuosa praedia concupiscis, aliquid in hoc littore para. Vale.

VII.

Reguli ingenium et industriam in laudando et ornando filio describit.

C. PLINIUS LEPIDO SUO S.

Saepe tibi dico, inesse vim Regulo. Mirum est, quam efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget, ut nemo. Placuit statuas ei et imagines quam plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum auro, ebore, marmore

consequitur vilitas in vendendo etc. *G.*

Rom. *summa abundantia, sed parum utilitatis.* Hinc apparet, apud Cicer. lib. III. offic. c. XII. 10. recte emendatum esse *tritici vilitas*, etsi ibi in omnibus prope libris est *utilitas*. *H.*

Similiter *copiam* cum *vilitate* coniungit Livius 45, 33, 3. *ea copia rerum, ea vilitas annonae.* ubi item al. *utilitas.* Sic *vilis* et *utilis* confunduntur. Vid. Drakenb. ad Liv. 35, 14, 4. Burmann. ad Vellei. p. 910. ed. Ruhnk. *S.*

2 *statimque arenas)* Est enim maritima villa ipsi littori imposita. Vid. 2, 17. *G.*

3 *certa)* Cum alias *fides* praediorum laudetur, vel accusetur *fallacia:* hic Plinius alludens eo nomine *certa* vocat, quod ingenii fetus subministrant, nullis tempestatum casibus expositos. *G.*

VII, 1 *vim)* quam mox ipse explicat, intentionem, quicquid velis, obtinendi, quae tamen in Regulo audaciae et obstinaciae [obstinationis *S.*] adiunctam notionem haberet. *E.*

Mirum — incubuit Sic et Rom. Postea: *Placuit statuas eius et imagines quam plurimas facere.* Sic optimus quisque, non *ei*, quod nec Ald. habet. *H.*

ebore, marmore effingit) Rom. *illum ebore, illum marmore effingit.* *H.*

2 effingit. Ipſe vero et nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita eius recitavit: de vita pueri recitavit; tamen eundem librum, in exemplaria transſcriptum mille, per totam Italiam provinciasque dimiſit. Scripſit publice, ut a decurionibus eligeretur vocaliſſimus aliquis ex ipſis, 3 qui legeret eum populo: factum eſt. Hanc ille vim (ſeu quo alio nomine vocanda eſt intentio, quidquid velis, obtinendi) ſi ad potiora vertiſſet, quantum boni efficere potuiſſet? Quamquam minor vis bonis, quam malis, ineſt, ac ſicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, perverſa confirmat 4 audacia. Exemplo eſt Regulus. Imbecillum la-

Vera haec lectio. Epanaphora ſatis gravis, quam nolim cum I. A. Erneſtio (vid. Gesneri ad eum epiſtolam) pro vitioſa habere. *S.*

2 *Ipſe vero et nuper)* Damus hic lectionem a Cortio ex bonis libris probatam, qui etiam id genus repetitionis, quae δεινότητα quandam adfert orationis, tum noſtro, tum optimis quibusque ſcriptoribus familiare eſſe oſtendit. *G.*

Ipſe vero et nuper Rom. et Ald. Poſt haec Rom. *librum de vita pueri recitavit:* Ald. *de vita eius.* Cortius ex Medic. *Ipſe vero et nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita eius recitavit: de vita pueri recitavit.* Sequitur in Rom. *tamen eundem librum vel in exemplaria mille transſcriptum.* Coniunctionem *vel* non aſpernor: numerus vero poëticus minus placet. Sunt et alia, quae in Cortiana lectione offendunt. *H.*

Plinius, opinor, mallet ſic interpunctum: *librum de vita eius recitavit: de vita pueri: recitavit tamen. Eundem librum* etc. Ita in lectione Cortiana, quae i..m Gesneriana eſt, nil erit amplius, quod offendat. *S.*

Scripſit publice) ad civitates. Neque enim ea tantum *publice* ſcribuntur vel fiunt, quae *populi nomine* fiunt; ſed ea quoque, quae *ad populum* referuntur. Sic Cic. fam. 5, 7. pr. et alias. *G.*

ut a decurionibus etc.) Rom. *ut a decurionibus deligeretur vocaliſſimus aliquis ex ipſis.* Vulgo *eligeretur:* quod in tam paucis, ex quibus legendus erat, locum non habet. *H.*

Heuſing. ad Cornel. Nep. Ageſil. 1, 3. pag. 188. „*Deligitur,* qui „ex pluribus, ſed idoneis; *eligi-* „*tur,* qui ex promiſcua multitu- „dine legitur." Perpetua horum verborum confuſio! Vid. Oudendorp. ad Frontin. 1, 1, 9. pag. 23. ſq. ed. alt. *S.*

3 *ἀμαθία μὲν θράσος)* Vox Periclis in ſermone epitaphio apud Thucyd. 2, 40. Vertit Aem. Portus, *Imperitia quidem audaciam: conſideratio vero difficultatum ac periculorum cunctationem et metum adfert.* Add. 5, 17, 3. 7, 17, 13. *G.*

tus, os confusum, haesitans lingua, tardissima inventio, memoria nulla: nihil denique praeter ingenium insanum: et tamen eo impudentia ipsoque illo furore pervenit, ut a plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Ca- 5 tonis illud de oratore in hunc e contrario vertit: *Orator est vir malus, dicendi imperitus.* Non, mehercule, Cato ipse tam bene verum oratorem, quam hic Regulum expressit. Habesne, quo tali 6 epistolae parem gratiam referas? Habes, si rescripseris, num aliquis in municipio vestro ex sodalibus meis, num etiam ipse tu nunc luctuosum Reguli librum, ut circulator, in foro legeris, scilicet, ut ait Demosthenes, *ἐπάρας τὴν φωνὴν, καὶ*

4 *os confusum)* Non intelligo vultum haud compositum. Nam Regulus, ut vultum recte componeret, satis audax et impudens erat. Vitium potius vocis et pronuntiationis describitur, quod est eius, qui verba singula non recte explicat, syllabas obscurat, devorat etc. Contrarium est *os planum*, quod idem Plinius Epist. 6, 11. commemorat, ubi vid. Gesner. *E.*

Valerius Maximus a Cortio laudatus 8, 7, Rom. 1. *os haesitatione impeditum.* *S.*

tardissima inventio) Hoc ipsum Regulum tardo et hebeti ingenio esse arguit. Nam ad excogitandum vel inveniendum *acumine* opus est, quod proprie de hoc sollertiae genere dicitur Cicer. Brut. 68. ubi etiam *tardus in excogitando* opponitur *acutiori.* *E.*

eo impudentia etc.) Rom. *eo impudentia ipsoque illo furore provenit, ut plurimis orator habeatur*, sine praepositione *a.* *H.*

5 *Itaque Herennius* etc.) Rom. *Itaque Herennius Senicio mirifice illud Catonis.* *H.*

Catonis) Definitio Catoniana, *Vir bonus, dicendi peritus*, est apud Quintil. 12, 1, 1. *G.*

6 *si rescripseris, num aliquis)* Rom. *si scripseris, num aliquis.* *H.*

scilicet, ut ait etc.) Rom. *ἐπάρας scilicet, ut ait Demosthenes, τὴν φωνήν.* *H.*

Idem ordo in aliis libris obvius. Placet. *S.*

Demosthenes) Orat. pro Corona c. 90. p. 166. cuius loci suavitas, et acumen Plinii intelligi non potest, nisi totus inspiciatur. Accusat inimicum suum Demosthenes, qui in commemoranda calamitate publica *οὐδ' ἐδάκρυσεν, οὐδ' ἔπαθεν οὐδὲν τοιοῦτον τῇ ψυχῇ*, *neque lacrymam effuderit, neque animo se commoveri ostenderit*; sed *sublata voce, exsultabundus* (illud enim est *γεγηθώς*, quod gaudii notionem adiunctam habet) et *modulanti gutture* locutus sit etc. Hunc Aeschinem igitur imitatus est, de Plinii suspicione, Lepidus in praelegendo Reguli libro, ut non lugubri voce, et actione ad materiem composita, sed laetus, hilaris, ludensque recitaret. add. Luc. Rhet. praec. p. 320. *G.*

qualis post te vix unus aut alter, (non sinit enim me verecundia tua dicere, nemo) quod sanctitate, quod auctoritate, aetate quoque princeps civitatis; est quidem venerabile et pulchrum; ego tamen te vel 2 magis in remissionibus miror. Nam severitatem istam pari iucunditate condire, summaeque gravitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile, quam magnum est. Id tu cum incredibili quadam suavitate sermonum, tum vel praecipue 3 stilo adsequeris. Nam et loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere, et quae scribis, complere apes floribus, et nectare videntur. Ita certe sum adfectus ipse, quum Graeca epigram-4 mata tua, quum iambos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis, venustatis! quam dulcia illa!

1 *ego tamen te* etc.) Rom. *ego tamen te vel magis in remissioribus miror*. Hoc in aliis etiam est, nec librariorum errore scriptum videtur pro *in remissionibus*. Dixerat, alios Antonini virtutem in administranda republica praestitam admirari; sibi eum magnum videri adfirmat in iis etiam rebus, quae sint *remissiores*, in quibus minus se intendere soleant alii, quae remisso ac soluto animo fiant, in quibus paullo plus quisque sibi indulgeat. Vox ipsa et Plinio et Suetonio, et aliis usitata; nec significatio rei, ad quam accommodatur, repugnat. *H.*

3 *Homerici senis*) Nestoris, de quo Il. α. 249. Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. *G.*

et nectare) *Al. *nectere* vel *innectere*, verba floribus et sertis illa quidem commoda et coniuncta, sed non nimis apta forte apibus. Et male sane hanc caussam egit, qui Ovidianum *innectere tempora sertis* huc advocavit. Maius praesidium illa habet Virg. Georg. 4, 250. *Complebuntque foros, et floribus horrea texent.* Unde Ambrosius *Intexta floribus horrea* illis tribuit. Cum tamen poëticum illud sit, et *nectare* sit ipsum quoque in bonis libris, hoc praetuli. *G.*

Et, quae scribis, complere apes floribus et innectere videntur, cum Cortianis quibusdam Rom. Hoc etsi poëtis familiarius est, hic tamen tolerari potest, ubi de industria poëtarum sermonem imitatur, ut saepe alibi et maxime lib. VIIII. ep. 26. *Complere floribus* suavitatem significat, quae ab ingenio est; *innectere* artem, quae ingenium commendat. *H.*

4 *humanitatis*) leporis, urbanitatis, quae sale et facetiis etiam ostenditur. Illa saepe iunguntur, ut ap. Cic. de Orat. 3, 8. et 2, 67. cf. Lib. 1, 7. Hinc et *humanitatis sal* Ep. ad Att. 1, 13. Copiosius hunc omnem de humanitate locum tractavimus in Lex. technol. Rhet. lat. s. v. *humanitas*. *E.*

quam dulcia illa!) *quam amantia* hic inserunt libri plerique, quod expunxit merito Cortius. *G.*

quam antiqua! quam arguta! quam recta! Callimachum me, vel Herodem, vel si quid his melius, tenere credebam: quorum tamen neuter utrumque aut absolvit aut attigit. Hominemne 5

quam antiqua!) Desunt in Rom. *H.*

Callimachum me, vel Herodem) Rom. *Callimachum vel Herodem*, sine *me. H.*

Herodem) "Vix patiuntur temporum rationes, ut Herodes ille nobilis sub Hadriano et Antoninis Sophista intelligatur, de cuius reliquiis Cl. Salmasius; de vita autem et temporum rationibus Olearius ad Philostratos immortaliter meriti sunt. Igitur vel alterius maioris Herodis memoriam intercidisse oportet, vel hic locus corruptela non vacat. *Philetem* suspicabatur Barthius, Callimacho alias etiam iungi solitum, *Eratosthenem* Cortius. Mihi N. L. G.

Non Herodem Atticum, Sophistam, sed Herodem Iambographum h. l. intelligi, primus demonstravit Ruhnkenius in Histor. Crit. Orat. Rutilio Lupo praemissae pag. XCIX. quem locum, cum sit commentarii instar, ipsis Ruhnkenii verbis huc transscribo: „Interpretes multa ad hunc Plinii locum moliuntur, satisque ostendunt, se de Herode Iambographo ne fando quidem quicquam audivisse. Ex eius Choliambis fragmenta supersunt apud Zenobium VI. 10. Stobaeum S. LXXI. p. 439. LXXVI. p. 453. XCVI. p. 530. CXVIII. p. 591. et Maximum T. II. p. 636. Nomen eius abiit in notius Herodoti apud Etymolog. M. p. 411. 41. Ζήτρειον διὰ τοῦ ῖ συνεσταλμένον. καὶ παρὰ Ἡροδότῳ· Ἄγ' αὐτὸν εἰς τὸ ζήτρειον. ἔτι δὲ χωλιαμβικὸν τὸ μέτρον. In mendoso Ἡροδότῳ haerebat Cl. Wesselingius Diss. Herodot. p. 29. Idem Etymologi locus induxisse videtur Scaligerum ad Varron. de L. L. VI. p. 149. ut Iamborum scriptorem *Herodotum* vocaret. Athenaeus III. p. 86. B. laudat Ἡρώνδαν ἐν Συνεργαζομέναις, ubi Is. Casaubonus negat se alibi Herondam Comicum invenire. Verum non Comicus laudatur, sed, ut ex subiecto Choliambo apparet, Iamborum scriptor, Herodes, qui patronymica et Doribus propria forma Ἡρώνδας dicitur; quod bene vidit Salmasius Exerc. Plin. p. 111. Illam nominum formam illustrarunt Hemsterhusius ad Callimach. Fragm. p. 590. et Valckenarius ad Schol. in Euripid. Phoeniss. p. 764. Denique Herodem Iambographum cum Herode Attico gravissimo errore confundunt Interpretes Plinii, et Fabricius Bibl. Gr. Vol. VIII. p. 710." Haec Ruhnkenius. Caeterum huius Herodis fragmenta collegit Fiorillo ad calcem Herodis Attici p. 171. *E.*

neuter utrumque) Nec Callimachus nec Herodes in utroque genere poëseos, epigrammatico et iambico, perfectus fuit, hoc est, quod dicit, *neuter utrumque absolvit.* Deinde *neuter utrumque attigit*, hoc sensu addidit, quod Callimachus sola epigrammata, et non iambos, Herodes autem, missis epigrammatibus, iambos tantum scripsit. Inde igitur laudat Antoninum, qui utrumque optime scripserit. *E.*

Fallitur Ernestius. Callimachum etiam in genere iambico operam posuisse, novimus. *Absolvit* refer ad Callimachum, *attigit* ad Herodem. Ceterum Cortius *utrumque* perperam explicat, ad illa, *Quantum ibi humanitatis — — quam recta!* pertinere censens, in iisque nescio quam oppositionem reperire sibi visus. *S.*

Romanum tam Graece loqui? Non, medius fidius, ipsas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? Invideo Graecis, quod illorum lingua scribere maluisti. Neque enim coniectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, quum hoc insiticio et inducto tam praeclara opera perfeceris. Vale.

IV.

Tribunatum semestrem Calvisio Nepoti petit.

C. PLINIUS SOSSIO SUO S.

Calvisium Nepotem validissime diligo, virum indu-

5 *quum hoc insiticio et inducto)* Rom. *cum in hoc insiticio et inducto.* Sic multi codices alii. *H.*

Praepositio nata videtur ex praegressa *m.* *S.*

insiticio) Verbum paullo rarius, sed eleganter significans. *Insiticia* proprie sunt, quae in aliam stirpem inseruntur, et loco non natali aluntur. Deinde transtulerunt ad alia, quae loco non nativo posita intelligi volunt. Ita *insiticius somnus* Varronis est, R. R. 1, 2, 5. qui medio die, vigilandique adeo tempore capitur: apud eundem 2, 8, 1. *insiticii et bigeneri muli*, in aliud genus insiti. Plane idem sibi vult *insitivus*, quod ostendunt non *insitiva* modo Horatii Ep. 2, 19. *pira:* sed *insitivus* ille *Gracchus* Ciceronis pro Sextio c. 47. i. e. in illud genus eamque familiam fraude insertus. Sic *insitivi liberi* Phaedr. 3, 3, 16. per adulterium in alienam familiam illati. *Insiticius* igitur *sermo* est Graecus hominis non Graeci, non primum enatus quasi in Antonino, sed arte paratus et illi velut insitus. Cf. infra 4, 18. *G.*

IV, 1 *Calvisium Nepotem)* Rom. *Varisidium Nepotem,* cum Medic. quod fortasse verum. Deinde *valdissime* pro *validissime.* *H.*

industrium — rectum) Miror haec a novissimo editore, Gierigio, sollicitata. In *disertum* offendit, quod in Tribuno militari eloquentia non magnopere desiderata fuerit. Hoc autem *rectum* ultimo loco positum ideo improbat, quod frigide illa addantur, *quod apud me vel potissimum est;* ita enim, inquit, omnes sani homines iudicant. Me neutra ratio movet. Primum quis in *diserto* statim eloquentiam Demosthenicam vel Ciceronianam cogitet? Est aliqua facundia, quae unumquemque et decet et iuvat in vita negotiosa. Deinde Plinius virtutes laudat non Tribuni, sed hominis, quae tamen etiam Tribunum commendare possunt. Denique non video, cur frigide a Plinio addita sint ea, quae fateri honestissimum est. Ergone nunquam virtutem laudabimus, nunquam dicemus, integritatem animi nobis ceteris bonis externis potiorem esse, quia omnes sani ita iudicent? *E.*

strium, disertum, rectum, quod apud me vel potissimum est. Idem C. Calvisium, contubernalem meum, amicum tuum, arcta propinquitate complectitur. Est enim filius sororis. Hunc ergo 2 rogo semestri tribunatu splendidiorem et sibi et avunculo suo facias. Obligabis me, obligabis 3 Calvisium nostrum, obligabis ipsum, non minus idoneum debitorem, quam nos putas. Multa be- 4 neficia in multos contulisti: ausim contendere, nullum te melius, aeque bene vix unum aut alterum collocasse. Vale.

V.

Studium auditorii, quum recitaret orationem, comparat cum Aeschinis auditoribus Rhodiis.

C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Aeschinem, aiunt, petentibus Rhodiis legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summis utramque clamoribus. Quod tantorum virorum conti- 2

Rectum, i. e. bonum et honestum. Vid. Schwarz. ad Plin. Panegyr. p. 183. *S.*

2 *Hunc ergo rogo*) Rom. *Hunc, rogo*, omisso *ergo*. *H.* Sic et Cortiana. Bene. *S.*

semestri tribunatu) Ostendit, hoc ipso in primis loco usus, Lipsius de Mil. Rom. 2, 9. propter multitudinem petentium *semestres tribunatus* datos, et hinc explicat obscurum ante locum Iuvenalis 7, 89. de Paride Domitiani histrione,

> *Ille et militiae multis largitur honorem,*
> *Semestri vatum digitos circumligat auro.*

Semestre enim aurum, annulus tribunorum semestrium. Vid. Masson. 20, 4. *G.*

3 *idoneum*) Proprie de debitore, qui solvendo est. Glossarium H. Stephani: Idoneum, Ἀξιόχρεων, Ἱκανόν. Item: Ἀξιόχρεως, Idoneus. *S.*

4 *aeque bene vix unum*) Rom. *aeque bene unum*, sine *vix*. *H.*

V, 1 *Aeschinem*) Vid. eade re supra ad 2, 3, 10. *G.*

summis — clamoribus) laudantium puta et plaudentium auditorum. Sic saepius noster, de quo vid. Ind. Sed etiam Cic. de Orat. 1, 33. *haec sunt, quae clamores et admirationes in bonis oratoribus efficiunt.* Hinc illud ad Q. Fratr. 3, 1, 3. *Clamores efficiam*, h. e. mirificum quid praestabo. *G.*

Ita et Rom. sine verbis illis, quae explicandi causa aliquis, non ipse Plinius, adscripsit, *esse pro-*

giſſe ſcriptis non miror, quum orationem meam proxime doctiſſimi homines hoc ſtudio, hoc adſenſu, hoc etiam labore per biduum audierint: quamvis hanc intentionem eorum nulla hinc et inde collatio, nullum quaſi certamen accenderet.
3 Nam Rhodii quum ipſis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur: noſtra oratio ſine aemulationis gratia probabatur. An merito, ſcies, quum legeris librum; cuius amplitudo non ſinit me longiore epiſtola
4 praeloqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua poſſumus, breves eſſe: quo ſit excuſatius, quod librum ipſum, non tamen ultra cauſſae amplitudinem, extendimus. Vale.

VI.

Laurentinum, propter ſtudiorum ſecretum, reliquis praediis praefert.

C. PLINIVS NASONI SVO S.

Tuſci grandine excuſſi; in regione Transpadana ſumma abundantia, ſed par vilitas nuntiatur: ſo-

batam. Auditorum enim clamores ſive plauſus intelliguntur. *H.*

2 *labore)* Ita intentionem audiendi dicit, non quidem ſimpliciter, ſed quod illa intentio *per biduum* continuata moleſtior erat, et ad laboris ſimilitudinem accedebat. *E.*

Veriſſime hoc. Secus habet id, quod vir doctiſſimus, vi huius vocis nondum ſatis perſpecta, adſcripſerat: „*Labore* non placet. Quidni *clamore?*" *S.*

quamvis hanc intentionem eorum) Rom. *quamvis intentionem eorum*, non ut vulgo *hanc intentionem.* *H.*

VI, 1 *grandine excuſſi)* Horat. Carm. 3, 1, 29. *verberatae grandine vineae.* Geoponic. 1, 14, 2. *οὔτε ἡ ἄμπελος, οὔτε τὰ σπέρματα ὑπὸ χαλάζης ἀδικηθήσεται.* Graeci uno verbo *χαλαζοβολεῖσθαι.* Clemens Alex. Strom. L. VI. p. 754. ed. Pott. *χαλαζοβλῆσιν μελλόντων νεφῶν.* leg. *χαλαζοβολήσειν.* Aſclepiad. in Anal. Brunck. T. I. p. 216. *Νῖφε, χαλαζοβόλει* etc. Plutarch. Mor. T. III. p. 10. ed. Wyttenb. *νέφη χαλαζοβόλα.* *S.*

par vilitas) Non minus ſumma, quam eſt abundantia. Haec enim fere coniuncta ſunt. Cic. in Verr. 3, 98. *Annona pretium, niſi in calamitate fructuum, non habet. Si autem ubertas in percipiendis fructibus fuit,*

lum mihi Laurentinum meum in reditu. Nihil 2 quidem ibi possideo praeter tectum et hortum, statimque arenas: solum tamen mihi in reditu. Ibi enim plurimum scribo: nec agrum (quem non habeo) sed ipsum me studiis excolo; ac iam possum tibi, ut aliis in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque, si cer- 3 ta et fructuosa praedia concupiscis, aliquid in hoc littore para. Vale.

VII.

Reguli ingenium et industriam in laudando et ornando filio describit.

C. PLINIVS LEPIDO SVO S.

Saepe tibi dico, inesse vim Regulo. Mirum est, quam efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget, ut nemo. Placuit statuas ei et imagines quam plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum auro, ebore, marmore

consequitur vilitas in vendendo etc. *G.*

Rom. *summa abundantia, sed parum utilitatis.* Hinc apparet, apud Cicer. lib. III. offic. c. XII. 10. recte emendatum esse *tritici vilitas*, etsi ibi in omnibus prope libris est *utilitas*. *H.*

Similiter *copiam* cum *vilitate* coniungit Livius 45, 33, 3. *ea copia rerum, ea vilitas annonae.* ubi item al. *utilitas.* Sic *vilis* et *utilis* confunduntur. Vid. Drakenb. ad Liv. 35, 14, 4. Burmann. ad Vellei. p. 910. ed. Ruhnk. *S.*

2 *statimque arenas)* Est enim maritima villa ipsi littori imposita. Vid. 2, 17. *G.*

3 *certa)* Cum alias *fides* praediorum laudetur, vel accusetur *fallacia:* hic Plinius alludens eo nomine *certa* vocat, quod ingenii fetus subministrant, nullis tempestatum casibus expositos. *G.*

VII, 1 *vim*) quam mox ipse explicat, intentionem, quicquid velis, obtinendi, quae tamen in Regulo audaciae et obstinaciae [obstinationis *S.*] adiunctam notionem haberet. *E.*

Mirum — incubuit Sic et Rom. Postea: *Placuit statuas eius et imagines quam plurimas facere.* Sic optimus quisque, non *ei*, quod nec Ald. habet. *H.*

ebore, marmore effingit) Rom. *illum ebore, illum marmore effingit.* *H.*

2 effingit. Ipse vero et nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita eius recitavit: de vita pueri recitavit; tamen eundem librum, in exemplaria transscriptum mille, per totam Italiam provinciasque dimisit. Scripsit publice, ut a decurionibus eligeretur vocalissimus aliquis ex ipsis, 3 qui legeret eum populo: factum est. Hanc ille vim (seu quo alio nomine vocanda est intentio, quidquid velis, obtinendi) si ad potiora vertisset, quantum boni efficere potuisset? Quamquam minor vis bonis, quam malis, inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, perversa confirmat 4 audacia. Exemplo est Regulus. Imbecillum la-

Vera haec lectio. Epanaphora satis gravis, quam nolim cum I. A. Ernestio (vid. Gesneri ad eum epistolam) pro vitiosa habere. *S.*

2 *Ipse vero et nuper)* Damus hic lectionem a Cortio ex bonis libris probatam, qui etiam id genus repetitionis, quae δεινότητα quandam adfert orationis, tum nostro, tum optimis quibusque scriptoribus familiare esse ostendit. *G.*

Ipse vero et nuper Rom. et Ald. Post haec Rom. *librum de vita pueri recitavit:* Ald. *de vita eius.* Cortius ex Medic. *Ipse vero et nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita eius recitavit: de vita pueri recitavit.* Sequitur in Rom. *tamen eundem librum vel in exemplaria mille transscriptum.* Coniunctionem *vel* non aspernor: numerus vero poëticus minus placet. Sunt et alia, quae in Cortiana lectione offendunt. *H.*

Plinius, opinor, mallet sic interpunctum: *librum de vita eius recitavit: de vita pueri: recitavit tamen. Eundem librum* etc. Ita in lectione Cortiana, quae item Gesneriana est, nil erit amplius, quod offendat. *S.*

Scripsit publice) ad civitates. Neque enim ea tantum *publice* scribuntur vel fiunt, quae *populi nomine* fiunt; sed ea quoque, quae *ad populum* referuntur. Sic Cic. fam. 5, 7. pr. et alias. *G.*

ut a decurionibus etc.) Rom. *ut a decurionibus deligeretur vocalissimus aliquis ex ipsis.* Vulgo *eligeretur:* quod in tam paucis, ex quibus legendus erat, locum non habet. *H.*

Heusing. ad Cornel. Nep. Agesil. 1, 3. pag. 188. „*Deligitur*, qui „ex pluribus, sed idoneis; *eligi*„*tur*, qui ex promiscua multitu„dine legitur." Perpetua horum verborum confusio! Vid. Oudendorp. ad Frontin. 1, 1, 9. pag. 23. sq. ed. alt. *S.*

3 *ἀμαθία μὲν θράσος)* Vox Periclis in sermone epitaphio apud Thucyd. 2, 40. Vertit Aem. Portus, *Imperitia quidem audaciam: consideratio vero difficultatum ac periculorum cunctationem et metum adfert.* Add. 5, 17, 3. 7, 17, 13. *G.*

tus, os confusum, haesitans lingua, tardissima inventio, memoria nulla: nihil denique praeter ingenium insanum: et tamen eo impudentia ipsoque illo furore pervenit, ut a plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Ca- 5 tonis illud de oratore in hunc e contrario vertit: *Orator est vir malus, dicendi imperitus.* Non, mehercule, Cato ipse tam bene verum oratorem, quam hic Regulum expressit. Habesne, quo tali 6 epistolae parem gratiam referas? Habes, si rescripseris, num aliquis in municipio vestro ex sodalibus meis, num etiam ipse tu nunc luctuosum Reguli librum, ut circulator, in foro legeris, scilicet, ut ait Demosthenes, ἐπάρας τὴν φωνὴν, καὶ

4 *os confusum)* Non intelligo vultum haud compositum. Nam Regulus, ut vultum recte componeret, satis audax et impudens erat. Vitium potius vocis et pronuntiationis describitur, quod est eius, qui verba singula non recte explicat, syllabas obscurat, devorat etc. Contrarium est *os planum*, quod idem Plinius Epist. 6, 11. commemorat, ubi vid. Gesner. *E.*

Valerius Maximus a Cortio laudatus 8, 7, Rom. 1. *os haesitatione impeditum. S.*

tardissima inventio) Hoc ipsum Regulum tardo et hebeti ingenio esse arguit. Nam ad excogitandum vel inveniendum *acumine* opus est, quod proprie de hoc sollertiae genere dicitur Cicer. Brut. 68. ubi etiam *tardus in excogitando* opponitur *acutiori. E.*

eo impudentia etc.) Rom. *eo impudentia ipsoque illo furore provenit, ut plurimis orator habeatur*, sine praepositione *a. H.*

5 *Itaque Herennius* etc.) Rom. *Itaque Herennius Senicio mirifice illud Catonis. H.*

Catonis) Definitio Catoniana, *Vir bonus, dicendi peritus*, est apud Quintil. 12, 1, 1. *G.*

6 *si rescripseris, num aliquis)* Rom. *si scripseris, num aliquis. H.*

scilicet, ut ait etc.) Rom. *ἐπάρας scilicet, ut ait Demosthenes, τὴν φωνήν. H.*

Idem ordo in aliis libris obvius. Placet. *S.*

Demosthenes) Orat. pro Corona c. 90. p. 166. cuius loci suavitas, et acumen Plinii intelligi non potest, nisi totus inspiciatur. Accusat inimicum suum Demosthenes, qui in commemoranda calamitate publica οὐδ' ἐδάκρυσεν, οὐδ' ἔπαθεν οὐδὲν τοιοῦτον τῇ ψυχῇ, *neque lacrymam effuderit, neque animo se commoveri ostenderit;* sed *sublata voce, exsultabundus* (illud enim est γεγηθώς, quod gaudii notionem adiunctam habet) et *modulanti gutture* locutus sit etc. Hunc Aeschinem igitur imitatus est, de Plinii suspicione, Lepidus in praelegendo Reguli libro, ut non lugubri voce, et actione ad materiem composita, sed laetus, hilaris, ludensque recitaret. add. Luc. Rhet. praec. p. 320. *G.*

7 γεγηθὼς, καὶ λαρυγγίζων. Est enim tam ineptus, ut risum magis possit exprimere, quam gemitum. Credas non de puero scriptum, sed a puero. Vale.

VIII.

Gratulationi de auguratu respondet, caussas explicans, cur eo honore praecipue laetetur.

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Gratularis mihi, quod acceperim auguratum. Iure gratularis: primum, quod gravissimi principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrum est; deinde quod sacerdotium ipsum cum priscum et religiosum, tum hoc quoque sacrum plane et insigne est, quod non adimitur viventi.
2 Nam cetera, quamquam dignitate propemodum paria, ut tribuuntur, sic auferuntur. In hoc for-
3 tunae hactenus licet, ut dari possit. Mihi vero etiam illud gratulatione dignum videtur, quod successi Iulio Frontino, principi viro: qui me nominationis die per hos continuos annos inter

7 *ut risum magis* etc.) Rom. *ut risum mihi possit exprimere magis. H.*

VIII, 2 *Nam cetera* etc.) Rom. *Nam alia, quanquam dignitate. H.*

Sic et Cortiana. Bene. Ἄλλα, non τὰ ἄλλα. *S.*

fortunae — dari possit) Fortunae opus est, auguratum accipere. Sed in hoc etiam vis fortunae terminatur. Non enim facere potest, ut eum honorem amittamus, quia nunquam adimitur. *E.*

3 *Mihi vero etiam illud)* Rom. *Mihi vero illud etiam*, bene. *H.*

Bonus hic ordo, noster tamen non deterior. Vid. Heusinger. ad Cornel. Nep. Hamilc. 2, 3. pag. 165. Emendat. 2, 4. pag. 202. Omnino in positu huius particulae mira librariorum inconstantia deprehenditur. *S.*

Iulio Frontino) Nobili auctori Strategematum et libri de aquaeductibus, de cuius mortis tempore, atque adeo, quo anno augur factus fuerit Secundus, disputatur a Cl. Massono in vita Plinii ad A. C. CIII. et ab Illmo Poleno in Prolegom. ad Frontin. c. 1. §. 42. sqq. *G.*

nominationis die) Vid. ad 2, 1, 8. *G.*

hos continuos annos) Ep. 9, 1. *Caussam per hos dies dixit Iulius Bassus.* In talibus pronomen *hic* tempus proxime elapsum indicat. Vid. Drakenb. ad

sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum cooptaret: quod nunc eventus ita comprobavit, ut non fortuitum videatur. Te quidem, ut scribis, ob hoc maxime delectat auguratus meus, quod Marcus Tullius augur fuit. Laetaris enim, quod honoribus eius insistam, quem aemulari in studiis cupio. Sed utinam, ut sacerdotium idem et consulatum, multo etiam iuvenior quam ille, sum consequutus: ita senex saltem ingenium eius aliqua ex parte adsequi possim! Sed nimirum quae sunt in manu hominum, et mihi et multis contigerunt: illud vero ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, quod dari nisi a diis non potest. Vale.

4 5 6

IX.

Narrat, Bassum, ex Bithynia repetundarum reum, a se defensum liberatumque esse.

C. PLINIVS VRSO SVO S.

Caussam per hos dies dixit Iulius Bassus, homo laboriosus et adversis suis clarus. Accusatus est

Liv. 5, 51, 5. Ruhnken. ad Rutil. Lup. pag. 56. sq. Sic et Graeci. Alciphron ep. 1, 14. p. 58. s. ed. Bergl. οἱ δὲ ἔφασαν σὸν κτῆμα γεγονέναι πρὸ τούτων τεττάρων ἐτῶν. S.

ut non fortuitum videatur) Rom. *ut non fortuitum videretur.* H.

4 *Te quidem* etc.) Rom. *Te quidem, ut scribis, hoc maxime delectat auguratus meus.* Ita et alii quidam libri, melius quam vulgo. H.

5 *ut sacerdotium* etc.) Rom. *ut sacerdotium idem, ut consulatum multo etiam iunior quam ille.* H.

iuvenior) Etiam apud Apuleium esse hunc comparativum, iam a Cellario observatum est. G.

6 *quod dari — potest*) Sic et Rom. H.

Al. *quod dari non nisi a diis potest.* S.

IX, 1 *Iulius Bassus*) Rom. *Iunius Bassus*, quo nomine et Quintiliano vocatur lib. VI. c. III. 27. et 67. etsi ad illum Burmann. p. 545. non Iuniis, sed Iuliis hoc cognomen fuisse contendit, et in Plinio nihil mutandum censet. H.

laboriosus) multis laboribus obrutus et vexatus, miser. vid. Clav. Cic. h. v. S.

sub Vespasiano a privatis duobus: ad senatum remissus, diu pependit; tandemque absolutus vin-
2 dicatusque est. Titum timuit, ut Domitiani amicus; a Domitiano relegatus est. Revocatus a Nerva, sortitusque Bithyniam, rediit reus, accusatus non minus acriter, quam fideliter defensus: varias sententias habuit, plures tamen, quasi mi-
3 tiores. Egit contra eum Pomponius Rufus, vir paratus et vehemens. Rufo successit Theophanes, unus ex legatis, fax accusationis et origo.
4 Respondi ego. Nam mihi Bassus iniunxerat, ut totius defensionis fundamenta iacerem: dicerem de ornamentis suis, quae illi et ex generis claritate et ex
5 periculis ipsis magna erant; dicerem de conspiratione delatorum, quam in quaestu habebant; dicerem caussas, quibus factiosissimum quemque, ut illum ipsum Theophanem, offendisset. Eundem me voluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur: in aliis enim, quamvis auditu gravioribus, non absolutionem modo, verum etiam

pependit) inter spem et metum, de exitu et fortuna caussae suae incertus. *E.*

tandemque absolutus vindicatusque est) Rom. *tandem absolutus vindicatusque est.* *H.*

2 *ut Domitiani amicus)* Non tamen erat, quod vehementer timeret Titum, si vera narrat Suetonius c. 9. *Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed paene ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, neo occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit* etc. *G.*

quasi mitiores) Vid. s. 17. et 18 *G.*

3 *Pomponius Rufus) Varenus*, de quo 5, 20, 1. *G.*

vir paratus et vehemens) Rom. *vir peritus et vehemens.* *H.*

fax accusationis) Al. *princeps.* Propositam lectionem libris et auctoritate Plinii tuetur Cortius. *G.*

Ita et Rom., ut Medic. et optimus quisque. *H.*

4 *iniunxerat, ut totius defensionis)* Rom. *iniunxerat, totius defensionis*, sine *ut.* *H.*

de ornamentis suis) de iis rebus, quae ipsum commendare, atque excusare et defendere possint [possent *S.*]. *E.*

5 *in quaestu habebant)* Quod quarta bonorum eius, quem damnassent, pars illis cederet, unde *quadruplatores* dicti. *G.*

Rom. *quam in quaestu haberent*, bene. *H.*

Nimirum haec ex persona Bassi, non Plinii, intelligenda: ut nullus indicativo locus sit. *S.*

illum ipsum Theophanem) Sic et Rom. *H.*

laudem merebatur. Hoc illum alias onerabat, quod 6 homo ſimplex et incautus quaedam a provincialibus, ut amicis, acceperat. Nam fuerat in provincia eadem quaeſtor. Haec accuſatores furta ac rapinas; ipſe munera vocabat: ſed lex munera quoque accipi vetat. Hic ego quid agerem? quod iter defenſionis 7 ingrederer? Negarem? Verebar, ne plane furtum videretur, quod confiteri timerem. Praeterea rem manifeſtam infitiari, augentis erat crimen, non diluentis: praeſertim quum reus ipſe nihil integrum advocatis reliquiſſet. Multis enim, atque etiam principi, dixerat, ſola ſe munuſcula, dumtaxat natali ſuo aut Saturnalibus, accepiſſe, et plerisque miſiſſe. Veniam ergo peterem? Iu- 8 gularem reum, quem ita deliquiſſe concederem, ut ſervari, niſi venia, non poſſet. Tanquam recte factum tuerer? Non illi profuiſſem, ſed ipſe impudens exſtitiſſem. In hac difficultate placuit 9

6 *Hoc illum alias onerabat)* Rom. *Hoc illum onerabat,* omiſſo *alias*, quod ineptiſſime interponitur a multis, excluſum vero eſt et ab Aldo. *H.*

Iure omiſit, poſt Cortium, Gierigius. Nec Brummeri Excerpta agnoſcunt. *S.*

ut amicis, acceperat) Rom. *ut amicus acceperat.* *H.*

Praefero *amicis*. Interpretare: *ut quos amicos ſibi eſſe ob neceſſitudinem olim contractam crederet.* *S,*

Nam fuerat etc.) Rom. *Nam fuerat in eadem provincia quaeſtor.* *H.*

Haec accuſatores etc.) Rom. *Haec accuſatores furta et rapinas.* *H.*

lex munera — accipi vetat) Laudat hic Cellarius *Cinciam* legem, *Aciliam* item et *Calpurniam*. Sed neſcio, an ipſa, de qua hic agitur, ſpecies in ulla earum, quatenus notae ſunt hodie, oſtendi poſſit. Facilius forte fuerit hoc demonſtrare de *Cornelia* itemque *Iulia repetundarum.* Sed hoc agunt ICti. *G.*

De ipſis his legibus vid. Clav. Cicer. *E.*

7 *iter)* Cf. Interpr. ad Gratii Fal. Cyneg. v. 5. Similia in Graecis leguntur. Herodotus p. 615, 46. οὐ γὰρ ἔχεις αὐτέων τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. Vid. Kuſter. ad Ariſtoph. Equit. 1012. *S.*

nihil integrum — reliquiſſet) Ipſe ſua confeſſione advocatos impediverat, quominus factum infitiari poſſent. Nam ipſe multis dixerat, ſe munuſcula accepiſſe. *E.*

Rom. *nihil advocatis integrum.* *H.*

8 *Iugularem reum)* Rom. *Iugulaſſem reum.* Sic et Mediceus. *H.*

Item Excerpta Brummeri. Placet. Sic mox, *profuiſſem, exſtitiſſem.* *S.*

medium quiddam tenere. Videor tenuisse. Actionem meam, ut praelia solet, nox diremit. Egeram horis tribus et dimidia; supererat sesquihora. Nam quum e lege accusator sex horas, novem reus accepisset; ita diviserat tempus reus inter me, et eum, qui dicturus post erat, ut ego quin-
10 que horis, ille reliquis uteretur. Mihi successus actionis silentium finemque suadebat. Temerarium est enim, secundis non esse contentum. Ad hoc verebar, ne mox corporis vires iterato labore deficerent; quem difficilius est repetere, quam
11 iungere. Erat etiam periculum, ne reliqua actio mea et frigus, ut deposita, et taedium, ut resumta, pateretur. Ut enim faces ignem assidua concussione custodiunt, dimissum aegerrime reparant; sic et dicentis calor et audientis intentio continuatione servatur, intercapedine et quasi remissio-
12 ne languescit. Sed Bassus multis precibus, paene etiam lacrymis, obsecrabat, implerem meum tempus. Parui, utilitatemque eius praetuli meae. Bene cessit: inveni ita erectos animos senatus, ita recentes, ut priori actione incitati magis,
13 quam satiati viderentur. Successit mihi Lucius Albinus tam apte, ut orationes nostrae varietatem

9 *Nam quum e lege accusator)* Rom. *Nam cum ex lege accusator. H.*

diviserat tempus) Rom. *diviserat tempora. H.*

Sic et Cortius, nulla ex libris varietate notata. Terentius Andr. 3, 1, 17. sq. *non sat commode Divisa sunt temporibus tibi, Dave, haec. S.*

10 *Ad hoc verebar etc.)* Rom. *Ad hoc verebar, ne mox corporis vires iterato labore deficerent,* non *desererent,* ut Cortius. *H.*

Cort. *ne me corporis — — desererent.* haud ingrate ad aurium sensum. *S.*

repetere, quam iungere) *Repetere* nimirum *laborem* est intermissum denuo adgredi; *iungere* est continuare. Verum hoc deprehendunt viatores, qui multo facilius durant, si uno quasi tenore pergant, quam si aliquamdiu interquieverint. *G.*

11 *Frigus — taedium)* *Frigus* intellige adfectuum; cito enim arescit lacrymula ab oratore expressa: *taedium* est a continuatione et longitudine. *G.*

13 *Lucius Albinus)* Rom. *Luceius Albinus,* non *Lucius,* ut perperam supra lib. III. ep. VIIII, 7. *H.*

Cortius et Gierigius bene *Luceius Albinus. S.*

duarum, contextum unius habuisse credantur. Respondit Herennius Pollio instanter et graviter: 14 deinde Theophanes rursus. Fecit enim hoc quoque, ut cetera, impudentissime, quod post duos, et consulares et disertos, tempus sibi, et quidem laxius, vindicavit. Dixit in noctem, atque etiam nocte, inlatis lucernis. Postero die egerunt pro 15 Basso Titius Homullus, et Fronto, mirifice: quartum diem probationes occupaverunt. Censuit 16 Baebius Macer, consul designatus, lege repetundarum Bassum teneri: Caepio Hispo, salva dignitate, iudices dandos. Uterque recte. Qui 17 fieri potest, inquis, quum tam diversa censuerint? quia scilicet et Macro, legem intuenti, consentaneum fuit damnare eum, qui contra legem munera acceperat: et Caepio, quum putaret licere senatui, sicut licet, et mitigare leges et intendere, non sine ratione veniam dedit facto, vetito quidem, non tamen inusitato. Praevaluit 18 sententia Caepionis: quin immo consurgenti ei ad censendum, acclamatum est, quod solet residentibus. Ex quo potes aestimare, quanto consensu sit exceptum, quum diceret, quod tam favorabile fuit, quum dicturus videretur. Sunt 19 tamen, ut in senatu, ita in civitate, in duas partes hominum iudicia divisa. Nam quibus sententia Caepionis placuit, sententiam Macri, ut duram

14 *post duos*) Intelliguntur Pomponius Rufus et Herennius Pollio. *Dicere post aliquem*, *succedere alicui*, est eius, qui eandem quam ille caussam tuetur. *S.*

atque etiam nocte etc.) Rom. *atque etiam illatis lucernis*. *H.*

Longe melior nostra lectio. *S.*

15 *probationes occupaverunt*) Rom. *probationes occuparunt*. *H.*

18 *consurgenti ei*) Al. omittunt *ei*: et videtur a glossatore profectum. Centies librarii hoc pronomen inferserunt. *S.*

Ex quo potes aestimare) Rom. *Ex quo potes existimare*, recte. *H.*

Perpetua confusio, cuius fontem aperuit Drakenb. ad Liv. 34, 2, 5. Add. Bünem. ad Lactant. pag. 687. coll. Heusinger. Emendat. p. 89. *S.*

19 *ut duram* etc.) Rom. *ut rigidam duramque reprehendunt*. *H.*

rigidamque, reprehendunt: quibus Macri, illam alteram dissolutam atque etiam incongruentem vocant. Negant enim congruens esse, retinere in 20 senatu, cui iudices dederis. Fuit et tertia sententia. Valerius Paullinus adsensus Caepioni, hoc amplius censuit, referendum de Theophane, quum legationem renuntiasset. Arguebat enim multa in accusatione fecisse, quae illa ipsa lege, qua Bas-21 sum accusaverat, tenerentur. Sed hanc sententiam consules, quamquam maximae parti senatus mire probatur, non sunt persequuti. Paullinus tamen et iustitiae famam et constantiae tulit. 22 Misso senatu Bassus, magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fecerat eum favorabilem renovata discriminum vetus fama, notumque periculis nomen, et in procero 23 corpore moesta et squalida senectus. Habebis hanc interim epistolam ut πρόδρομον: exspectabis orationem plenam onustamque: et exspectabis diu: neque enim leviter et cursim, ut de re tanta, retractanda est. Vale.

20 *legationem renuntiasset*) h. e. depoluisset. Renuntiato enim quid egeris, finita censetur legatio. Copiose illustrat hanc formulam Burmannus ad Quintil. 7, 4. p. 634. *G.*

Rom. *cum legationem renuntiasset.* *H.*

Arguebat enim) Rom. *Arguebatur enim.* *H.*

21 *mire probatur* etc.) Rom. *mire probabatur, non sunt persecuti.* Sic Ald. quoque, non *probatur.* *H.*

Item Cort. nulla notata varietate lectionis. Nec Brummeri Excerpta quidquam habent discrepantiae. Praefero imperfectum. *S.*

23 *Habebis hanc* etc.) Rom. *Habebis hanc interim epistolam ut ἱππόδρομον. Exspectabis orationem plenam honustam, exspectabis diu.* Ald. *plenam onustamque, exspectabis.* *H.*

exspectabis orationem) Vid. supra quae diximus, ad 1, 20, 6. *G.*

Mox *plenam* et *onustam* dicit, copiosam et amplam rerum variarum et multarum tractatione. *E.*

leviter et cursim etc.) Rom. *breviter et cursim, ut de re tua retractanda est.* Bis peccatum videtur, in *breviter* et *tua.* *H.*

Vide Drakenb. ad Liv. 21, 28, 9. *S.*

X.

Heres cum Sabino factus de libertate servi, quamvis non plene scripta, ex aequitate censet.

C. PLINIVS SABINO SVO S.

Scribis mihi, Sabinam, quae nos reliquit heredes, Modestum servum suum nusquam liberum esse iussisse: eidem tamen sic adscripsisse legatum, *Modesto, quem liberum esse iussi.* Quaeris, quid sentiam? Contuli cum prudentibus. Convenit inter omnes, nec libertatem deberi, quia non sit data; nec legatum, quia servo suo dederit. Sed mihi manifestus error videtur: ideoque puto nobis, quasi scripserit Sabina, faciendum, quod ipsa scripsisse se credidit. Confido, accessurum te sententiae meae, quum religiosissime soleas custodire defunctorum voluntatem, quam bonis heredibus intellexisse pro iure est. Neque enim minus apud nos honestas, quam apud alios necessitas valet. Moretur ergo in libertate, sinentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime caverit. Cavit enim, quae heredes bene elegit. Vale.

X, 1 *cum prudentibus*) Cortius ex Mediceo, *cum peritis iuris.* Sententia eadem; quae sint *responsa prudentum,* nemo ignorat. G.

Rom. *Contuli cum peritis iuris,* ut Medic. *H.*

Difficile est definire, utrum a Plinio profectum sit. Mihi tamen *prudentibus* genuinum videtur. *S.*

4 *caverit*) Etiam hoc iuris verbum, quo ludit aliquoties apud Trebatium suum, et contra Servium pro Murena Tullius. *G.*

Nempe *cavere* dicuntur, qui testamento aliquid rite sanciunt, ita ut nulla nec controversia nec calumnia locum habere possit. Mox heredes *bene elegisse* Sabina dicitur, quod eos elegit, quos crederet voluntatem suam honeste atque ex aequitate interpretaturos. Amabili igitur modestia Plinius Sabinae tribuit, quod sibi et coheredi suo tribuere debebat. *E.*

XI.

Liciniani rhetoricam professionem narrat, tanquam propter incestum cum Vestali a Domitiano ad exsilium redacti.

C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nondum te puto audisse; est enim recens nuntius. Praetorius hic modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur: nunc eo decidit, ut exsul de senatore, rhetor de oratore fieret. 2 Itaque ipse in praefatione dixit dolenter et graviter: *Quos tibi, Fortuna, ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores.* Cui sententiae tantum bilis, tantum amaritudinis inest, ut mihi videatur ideo profes-

XI in Rom. *Minutiano* inscribitur, sine *Cornelio*. *H.*

1 *profiteri)* literas intellige, speciatim Rhetoricen. Sic dixerat etiam 2, 18, 4. *G.*

Praetorius hic modo) Rom. *Praetorius modo hic.* Paucis interiectis: *ut exul de senatore et rhetor fieret.* *H.*

2 *Quos tibi* etc.) Rom. *Quos tibi, Fortuna, ludos facis? Ex senatoribus professores, ex professoribus senatores.* Intermedia, *facis enim*, fortasse temere, omissa sunt, etsi abesse possunt: ordinem autem verborum, qui et in Medic. et in Brummer. A. mansit, vulgato antepono. Primum queritur de sua fortuna, *facis ex senatoribus professores:* deinde aliorum novitatem mordet, *ex professoribus senatores.* Hoc itaque dicere videtur: nos demergis, ut alios extollas. Tanto saevior fortunae lusus est, quanto iniquius, senatores cum vulgo exaequari, plebeios senatores fieri. *H.*

Plinius videtur scripsisse: *Facis ex senatoribus professores, ex professoribus senatores.* omissa particula *enim*, quam „soliti fuerunt librarii interponere, ut orationem, ex eorum sententia male hiantem, melius connecterent." Drakenb. ad Liv. 10, 39, 4. *S.*

amaritudinis) Quaeret forte aliquis, qua in re insit δριμύτης illa sive amaritudo? Credo ego in eo, quod Quintilianum mordet, Hispanum hominem, et artis, quam profitebatur, opera honores summos et ornamenta consularia adeptum. Quantacunque enim esset viri virtus, non poterat tamen carere fortuna ipsius, quam diu vixit, obtrectatoribus. Igitur etiam Iuvenalis dentem in illum stringit 7, 189 sqq. et nec meritis viri, nec iudicio principum tribuit, quod *saltus multos haberet;* verum *sideribus, quae exceperint modo primos incipientem edere vagitus* etc. Altera pars dicti, quo usus est Valerius, ad M. Tullium etiam spectare videtur, qui senatoriis curis a Iulio Caesare liberatus, scholas domi suae habuit.

ſus, ut hoc diceret. Idem, quum Graeco pallio 3 amictus intraſſet, (carent enim togae iure, quibus aqua et igni interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum: *Latine*, inquit, *declamaturus ſum*: Dices, triſtia et miſe- 4 randa: dignum tamen illum, quia haec ipſa ſtudia inceſti ſcelere maculaverit. Confeſſus eſt quidem 5 inceſtum: ſed incertum, utrum quia verum erat, an quia graviora metuebat, ſi negaſſet. Fremebat enim Domitianus, aeſtuabatque ingenti invidia, deſtitutus. Nam quum Corneliam, maximam Ve- 6 ſtalem, defodere vivam concupiſſet, ut qui illuſtrari ſeculum ſuum eiusmodi exemplo arbitraretur, pontificis maximi iure, ſeu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in Regiam, ſed in Albanam villam convocavit. Nec minore ſcelere, quam quod ulciſci videbatur, abſentem inauditamque damnavit inceſti,

Denique cum fortunae tribuit mutatam vitae ſuae conditionem, innocens videri vult. *G.*

3 *Graeco*) Non deſiderarem, ſi abeſſet. *S.*

poſtquam ſe compoſuit) Vid. quae diximus ſupra ad 2, 3, 2. *G.*

Latine — declamaturus ſum) Licet veſtis me admoneat Romanae ac Latinae adeo civitatis, et veſtis iure excidiſſe, *Latine* tamen, quod ſolum adhuc poſſum, *declamaturus ſum. G.*

Latine declamaturus ſum, non Graece, ut habitus videtur polliceri. Etiam hoc acerbe et amare. *S.*

4 *Dices, triſtia et miſeranda*) Sic et Rom. *H.*

inceſti ſcelere) In Veſtalem commiſſi, uti ea quae ſequuntur declarant. *G.*

maculaverit) Rom. *maculaorit. H.*

5 *deſtitutus*) a teſtibus tanti ſceleris, cuius Veſtalem virginem damnare cuperet. Suetonius tamen Domit. c. 8. *Corneliam Virginem Maximam, abſolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam atque convictam, defodi imperavit, ſtupratoresque virgis in comitio ad necem caedi:* adiungit tamen, quod ad hunc noſtrum pertinet, *excepto Praetorio viro, cui* dubia etiam tum cauſſa, et incertis quaeſtionibus atque tormentis de ſemet profeſſo, *exſilium indulſit. G.*

6 *maximam Veſtalem*) Ita dicuntur ut *Pontifices maximi.* Saepe ita Inſcriptiones antiquae, v. g. apud Gruterum p. 309. ſqq. *G.*

Rom. *Corneliam Veſtalium maximam* bene cum Medic. *H.*

eiusmodi exemplo) Rom. *eiusmodi exemplis. H.*

Regiam) Servius ad Aen. 8, 363. *Domus, in qua Pontifex habitat, Regia dicitur, quod in ea Rex ſacrificulus habitare conſueſſet. G.*

quum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, verum etiam occidiſſet: nam vidua abortu 7 periit. Miſſi ſtatim pontifices, qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſime, clamitabat: *Me Caeſar inceſtam putat; qua ſacra faciente, vicit, triumpha-* 8 *vit.* Blandiens haec, an irridens; ex fiducia ſui, an ex contemtu principis dixerit, dubium eſt. Dixit, donec ad ſupplicium, neſcio an innocens,

quum ipſe fratris filiam) Iuliam Titi Veſpaſiani filiam: narrat Sueton. Domit. c. 22. *ubi de hoc ipſo Plinii noſtri loco Heinſianam coniecturam profert Burmannus. Cum enim vix appareat, aiunt, cur *viduam* appellet Plinius, quae viro iam antea orbata erat, quum ex Domitiano conciperet; forte legendum, *nam biduo ab abortu periit.* Ut dignam Heinſii ingenio coniecturam haud negaverim: ſic *viduae* appellationem apud Plinium minime ſupervacuam eſſe, arbitror. Intelligitur enim cauſſa, cur Domitianus illam coëgerit abortivum ſumere, quod ſcilicet non eſſet decorum viduae parere, quod ex marito defuncto conceptum dicere non poſſet. *G.*

nam vidua abortu periit) Sic et Rom. *H.*

7 *multa — clamitabat*) Debet hoc factum eſſe ante ultimam et ſolemnem ad ipſum ſupplicium deductionem, ſi recte rem narrat Plutarchus in Numa p. 122. H. Steph. *αὐτὴν δὲ τὴν κολαζομένην εἰς φορεῖον ἐνθέμενοι, καὶ καταστεγάζοντες ἔξωθεν καὶ καταλαβόντες ἱμᾶσιν, ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξάκουστον γενέσθαι κ. τ. λ.* Nam lecticae ſi impoſita fuit contectae undique et obligatae, ut vox inde exaudiri non poſſet, non eſt, ut apophthegmata eius obſervari potuerint. Eſt etiam aliud in Plutarchi deſcriptione, quod cum Plinio pugnare videtur. Facit hic mentionem carnificis. Sed vide quid Plutarchus: *ὅταν πρὸς τὸν τόπον κομισθῇ τὸ φορεῖον, οἱ μὲν ὑπηρέται τοὺς δεσμοὺς* (non ipſius Veſtalis, puto, ſed lora, quibus lectica devincta et occluſa fuit undique) *ἐξέλυσαν, ὁ δὲ τῶν ἱερῶν ἔξαρχος — ἐξάγει συγκεκαλυμμένην, καὶ καθίστησιν ἐπὶ κλίμακος εἰς τὸ οἴκημα κάτω φερούσης.* Sed reſponſionem forte ſubiiciunt, quae ſtatim ſequuntur: *Εἶτα αὐτὸς μὲν ἀποτρέπεται μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων, τῆς δὲ καταβάσης ἥ τε κλίμαξ ἀναιρεῖται κ. τ. λ.* Videtur itaque, ſalva Plutarchi deſcriptione, carnifex (cuius etiam eſſe potuerunt *ὑπηρέται* modo commemorati) cui forte ingerendae telluris negotium datum fuit, retro abeunte Pontifice, illud miniſterium Veſtali obtuliſſe. *G.*

ſed hoc frequentiſſime) Rom. *ſed haec frequentiſſime.* *H.*

Me Caeſar etc.) Signum interrogandi videtur apponendum. *S.*

8 *neſcio an innocens*) Qui Germanice ſic ordinat verba, dubitat ita, ut ad negantem ſententiam inclinet. Aliter Latine, quod et hic multis demonſtrat Cortius, et copioſe ad Fabrianum theſaurum oſtenſum eſt. *Neſcio an innocens* ſimpliciter ſignificat, forte innocens. *G.*

certe tanquam innocens, ducta est. Quin etiam, 9 quum in illud subterraneum cubiculum demitteretur, haesissetque descendenti stola, vertit se ac recollegit; quumque ei carnifex manum daret, aversata est, et resiluit; foedumque contagium, quasi plane a casto puroque corpore, novissima sanctitate reiecit; omnibusque numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Praeterea 10

tanquam innocens) i. e. omnium opinione innocens. Sic ex Mediceo Cortius. *G.*

Rom. *donec ad supplicium, nescio an innocens, certe tanquam nocens, ducta est.* Bene. In Cortiana operarum incuria bis *innocens* legitur. *H.*

Non operarum incuria, sed Cortio sic volente. Verum puto *tanquam nocens*, prae quo nostra lectio, si quid video, misere friget. *S.*

9 *quum in illud* etc.) Rom. *cum in illud subterraneum demitteretur*, sine *cubiculum*, quod et in Medic. fortasse recte, et Plinio volente, omissum est. *H.*

Appuleius Metam. pag. 766. ed. Oudend. *in ipso subterraneo semirotundo*, pro quo *hypogeum* Petronius cap. 111. *S.*

quumque ei carnifex etc.) Rom. *cum ei manum carnifex daret, adversata est, et resiliit: foedumque contactum, quasi plane a casto puroque corpore.* Fucum aliis facit Cortius, quibus persuadere vult, *contagium* bonis scriptoribus magis placuisse, ubi de tactu sermo sit, *contactum* vero, ubi de contagione. Nam et Ovidius dixit lib. VII. metam. v. 239. *refugitque viriles contactus:* et Virgil. lib. III. Aen. v. 227. *contactuque omnia foedant Immundo.* Tacit. lib. I. annal. c. 43. *Discedite a contactu, ac dividite turbidos.* Columell. lib. XI. c. 3. *Nam fere contactu eius* [mulieris] *languescunt incrementa virentium.* Plinius lib. XXXIII. c. 7. extr. *Solis atque lunae contactus inimicus*, [minio]. Quare *contactum* retineo, quod et in Medic. est. *H.*

Add. eximium Lexicographum, Aeg. Forcellinum in v. *contactus.* *S.*

quasi plane a casto) Quid si transpositis verbis duobus legamus, *quasi a casto plane puroque corpore.* Certe ἡ *plane* ad *casto* referenda est haud dubie. Et quam frequentes sint in libris antiquis id genus transpositiones, nemo ignorat. *G.*

Malim, *plane quasi a casto* etc. Cicero Orat. 2. contra Rullum cap. 18. *plane quasi ea res vobis saluti futura sit.* Florus 1, 10, 8. *plane quasi adulterum ad inferos usque sequeretur.* 1, 11, 4. *reddidit plane quasi stipendium commilitonibus diis.* Pro eo alibi *prorsus quasi.* Iustin. 1, 7, 16. *prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset.* *S.*

πολλὴν πρόνοιαν) Versus Euripidis in Hecuba. Inspiciamus totam Talthybii de ultimo actu vitae Polyxenae narrationem vers. 568. Ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ' ὅμως Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν Κρύπτειν θ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών. Transtulit Ovid. metam. 13, 479:

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris.

Celer, eques Romanus, cui Cornelia obiiciebatur, quum in comitio virgis caederetur, in hac voce 11 perstiterat: *Quid feci? Nihil feci.* Ardebat ergo Domitianus et crudelitatis et iniquitatis infamia. Arripit Licinianum, quod in agris suis occultasset Corneliae libertam: ille ab iis, quibus erat curae, praemonetur, si comitium et virgas pati nollet, ad confessionem confugeret, quasi ad 12 veniam: fecit. Loquutus est pro absente Herennius Senecio tale quiddam, quale est illud, Κεῖται Πάτροκλος. Ait enim; *Ex advocato nuntius fa-* 13 *ctus sum. Recessit Licinianus.* Gratum hoc Domitiano, adeo quidem, ut gaudio proderetur, diceretque, *Absolvit nos Licinianus.* Adiecit etiam, *non esse verecundiae eius instandum:* ipsi vero

De simili decoris et verecundiae in moribundis studio plura hic notavit Cortius: v. g. de Lucretia Ovid. Fast. 2, 833:

> *Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honeste,*
> *Respicit; haec etiam cura cadentis erat.*

G.

Rom. πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν, [non εἶχεν] εὐσχήμων, pro εὐσχήμως, non εὐσχημόνως, quod iambicus versus non admittit. *H.*

Hanc lectionem Bastius, puto, haud invitus amplecteretur. Cf. eius Specim. Aristaen. p. 29. sq. *S.*

10 *in comitio*) More veteri. Liv. 22, 57. *L. Cantilius, scriba Pontificis, quos nunc minores Pontifices appellant, qui cum Floronia* (Vestali, sub terram ad portam Collinam necata) *stuprum fecerat, a Pontifice Maximo eo usque virgis in comitio caesus erat, ut inter verbera exspiraret. G.*

11 *et iniquitatis infamia* etc.) Rom. *et iniquitatis insania,* [vitiose.] *Arripit Licinianum, quod — — libertum. H.*

Arripit) iratus increpat et accusat. *E.*

12 *Herennius Senecio*) Rom. *Herennius Senicio:* cetera, ut a Cortio edita, praeter unum *vos*, pro *nos*, n. 13. ubi *absolvit vos. H.*

Κεῖται Πάτροκλος) Iliad. σ, 20. ubi Antilochus Patrocli mortem ita narrat Achilli, Κεῖται Πάτροκλος, νέκυος δὲ δὴ ἀμφιμάχονται Γυμνοῦ· ἀτὰρ τάγε τεύχε' ἔχει κορυθαίολος Ἕκτωρ. De hoc loco Quintil. 10, 1, 49. *Narrare vero quis brevius* [potest] *quam qui mortem nuntiat Patrocli? G.*

13 *non esse — instandum*) Ut revocatus ab exsilio caussam dicat, aut crimen fateatur. Scilicet metuerat tyrannus, ne forti defensione Licinianus invidiam sibi maiorem crearet: triumphat igitur, Licinianum fuga sua et voluntario exsilio confessionem edidisse, non falso crimine interfectam Corneliam: igitur beneficium agnoscit secessum Liciniani, et ei praemium tribuit, molle exsilium. *G.*

permisit, si qua posset, ex rebus suis raperet, antequam bona publicarentur; exsilium molle, velut praemium, dedit. Ex quo tamen postea clementia divi Nervae translatus est in Siciliam, ubi nunc profitetur, seque de fortuna praefationibus vindicat. Vides, quam obsequenter paream tibi, qui non solum res urbanas, verum etiam peregrinas tam sedulo scribo, ut altius repetam. Et sane putabam te, quia tunc abfuisti, nihil aliud de Liciniano audisse, quam relegatum ob incestum. Summam enim rerum nuntiat fama, non ordinem. Mereor, ut vicissim, quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (solent enim notabilia quaedam incidere) perscribas: denique quidquid voles, dummodo non minus longa epistola nunties. Ego non paginas tantum, sed etiam versus syllabasque numerabo. Vale. 14 15 16

XII.

Marcellini factum laudat, qui defuncti scribae residuum salarium apud se subsidere noluerit.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Amas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi saepe commendas: amabis magis commendabis-

ex rebus suis raperet) Rom. *ex rebus suis rapere.* Deinde *exiliumque molle. H.*

exsilium molle) in loco hospitali, ubi Licinianus, rebus suis non prorsus exutus, vitam, ut exsul, satis commode degere posset. Longe tamen praeferenda commoratio in Sicilia. Ita si intelligas, Gierigium vulgatam solicitantem non audies. *S.*

14 *praefationibus*) Vid. 2, 3, 1. *Prolusiones* fere appellant recentiores, item disputationes in *studiorum instauratione* habitas. *G.*

vindicat) Eadem constructione Florus 3, 21, 19. *Et sane quum tam ferus in Sullanos Marius fuisset: quanta saevitia opus erat, ut Sulla de Mario vindicaretur?* Vid. Duker. ad 1, 22, 4. *S.*

16 *solent enim* etc.) Rom. *solent enim quaedam notabilia incidere. H.*

non minus etc.) Rom. *non minus longa epistola nuntia. H.*

sed etiam etc.) Rom. *sed versus etiam syllabasque. H.*

Praeferam hunc ordinem. *S.*

XII, 1 *atque etiam mihi saepe commendas*) Rom. *atque etiam saepe commendas. H.*

patria mea fui, venit ad me salutandum municipis mei filius praetextatus. Huic ego, *Studes?* inquam. Respondit, *Etiam. Ubi? Mediolani. Cur non hic?* Et pater eius, (erat enim una, atque etiam ipse adduxerat puerum) *Quia nullos hic* 4 *praeceptores habemus. Quare nullos? Nam vehementer intererat vestra, qui patres estis,* (et opportune complures patres audiebant) *liberos vestros hic potissimum discere. Ubi enim aut iucundius morarentur, quam in patria? aut pudicius continerentur, quam sub oculis parentum?* 5 *aut minore sumtu, quam domi? Quantulum est ergo, collata pecunia, conducere praeceptores? quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea*

tionem suam quidni in duo quasi capita tribuat, *in caussas rogandi*, et in *ipsum* id, *quod petit? G.*

Haec suspecta quamvis verba habet Rom. et fortasse merito retinet. *H.*

3 *Huic ego, Studes? inquam*) Sic et Rom. Bene *ego. H.*

Al. solenni confusione *ergo. S.*

Mediolani) Commode huc advocat Cellarius Inscriptionem ex Grut. p. 177, 4. qua vel urbs vel pars eius *Novarum Athenarum* nomine indicatur. *G.*

5 *Quantulum est ergo* etc.) Rom. *Quantulum est ergo, collata pecunia conducere praeceptores? quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea, quae peregre emuntur. (omnia autem peregre emuntur) impenditis, addicere mercedibus.* Ubi vulgo *adiicere* scribitur, hic *addicere* reperio, nec temere reiicio. Id et Catanaeus variantis lectionis loco adscripsit, qui explicat *adsignare salario praeceptoris.* Ea enim *addici* dicuntur, quae rei alicui mancipantur, dicantur, destinantur et, ut vulgus loquitur, deputantur. Frequentia sunt *addicere morti, supplicio, vastitati, servituti.* Erat et praetorium verbum, cum res aliqua adiudicabatur et propria dabatur. Nihilo tamen minus *adiicere* praeferri posse video, si *mercedes* intelligas, quae Mediolani praeceptoribus solvendae erant: quibus si adiicerentur, quae peregre impendenda erant, Novocomenses domi praeceptores alere poterant. *H.*

Recte intellexit *mercedes* vir doctissimus. Igitur *adiicere* servandum. Ceterum Romani libri lectio, si propius intuearis, ne varians quidem videtur, sed nata ex *adicere*, ut librarii saepissime pro *adiicere* scripserunt. Fons hic errorum uberrimus. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 10, 9. — *Ergo* deest in Mediceo, cuius auctoritate Cortius delere debebat. Dici vix potest, quot locorum vim et venustatem inepti glossatores talibus coniunctionibus inserciendis pessum dederint. *S.*

viatica) Non sunt h. l. quae proprie dicuntur s. ἐφόδια, sed pecunia, qua quis procul a patria, e. g. studiorum caussa agens, in alimenta sua utitur. Vid. Ulpian. Dig. lib. 12. tit. 1. leg. 17. *S.*

quae peregre emuntur, (omnia autem peregre emuntur) impenditis, adiicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum pro republica nostra, quasi pro filia vel parente, tertiam partem eius, quod conferre vobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerem, ne 6 *hoc munus meum quandoque ambitu corrumperetur, ut accidere multis in locis video, in quibus praeceptores publice conducuntur. Huic vitio uno* 7 *remedio occurri potest, si parentibus solis ius conducendi relinquatur, iisdemque religio recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui* 8 *fortasse de alieno negligentes, certe de suo diligentes erunt: dabuntque operam, ne a me pecuniam [non] nisi dignus accipiat, si accepturus et*

(omnia autem — emuntur)) Inclusa in quibusdam absunt. Sed habent optimi et plures libri. *G.*

Intelliguntur ea, quae peregre, h. e. Mediolani, praeter ἐφόδια, viatica, mercedes, impendenda erant. De luxuria saeculi sui Plinius hic ne per somnium quidem cogitavit. *S.*

tertiam partem eius) Considera lector prudentem Secundi liberalitatem, et quas quasi fidiculas suis municipibus adhibeat, ad extorquendam et ipsis collationem. Non pollicetur certam summam: sed solus promittit trientem eius summae, cuius reliqui municipes bessem collaturi essent. Itaque non pudorem modo bonorum virorum acuit, ut erubescant nimis parum conferre: sed ipsam quorundam malevolentiam servire optimo instituto cogit. Procul dubio enim erant, qui iactationem interpretarentur illam Plinii promissionem, eaque ut ipsi non parvo constaret, plus quam alioqui tulisset animus, conferrent. *G.*

6 *ambitu corrumperetur)* Hoc fieret, si eligeretur vel conduceretur is, qui gratia, opibus, precibusve plurimum polleret: nam in his rebus *ambitus* cernitur. *E.*

7 *Huic vitio* etc.) Rom. *Huic vitio occurri uno remedio potest. H.*

Praestat hic ordo. *S.*

8 *ne a me pecuniam [non] nisi dignus)* Varietatem circa hunc locum notarunt viri docti, quod pro *a me* habent *meam* quidam, alii *eam*, alii denique utrumque. Sed illud nemo, quod sciam, observavit, negationem hic plane incongruam esse, et ad sententiam perturbandam evertendamque pertinere. Quid enim? illudne dari operam vult Secundus, *Ne non accipiat nisi dignus?* an potius, *Ne accipiat nisi dignus?* Igitur *non* illud importunum uncis certe inclusi, ne temere turbet aliquid, dum librorum praesidio quandoque eiiciatur, vel praecedens *ne* in *ut* mutetur. *G.*

Rom. *dabuntque operam, ne eam a me pecuniam non nisi dignus accipiat, si accepturus et ab his erit.* Duplex negatio non iniuria suspecta est: quia vero ea omnibus exemplaribus haeret, haud scio an servari possit.

9 *ab ipsis erit. Proinde consentite, conspirate, maioremque animum ex meo sumite, qui cupio esse quam plurimum, quod debeam conferre. Nihil honestius praestare liberis vestris, nihil gratius patriae potestis. Edoceantur hic, qui hic nascuntur, statimque ab infantia natale solum amare,* 10 *frequentare consuescant. Atque utinam tam claros praeceptores inducatis, ut a finitimis oppidis studia hinc petantur, utque nunc liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum con-* 11 *fluant!* Haec putavi altius et quasi a fonte repetenda; quo magis scires, quam gratum mihi foret, si susciperes, quod iniungo. Iniungo autem, et pro rei magnitudine rogo, ut ex copia studiosorum, quae ad te ex admiratione ingenii tui convenit, circumspicias praeceptores, quos sollicitare possimus; sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus servo. Illi iudicent, illi eligant: ego 12 mihi curam tantum et impendium vindico. Proinde si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat,

Sunt certe exempla eius, ubi negandi vim habet, iteratae. Propert. lib. II. eleg. XV, 32. *Absenti nemo ne nocuisse velit.* Petron. c. 42. *Neminem nihil bonifacere oportet.* Talia plura congesserunt Broukhus. ad Tibull. lib. II. eleg. XV, 5. [immo ad Propert. 2, 15, 5. add. eundem ad Tibull. 4, 1, 127. *S.*] Oudendorp. ad Caesar. lib. V. Gall. c. 23. ad Hirt. de bell. Afr. c. 26. p. 871. b. Vechnerus hellenolex. lib. I. part. II. c. 35. interpretes Cornel. Nep. ad Attic. c. XI. 5. Agesil. VII. 3. *H.*

Dubito tamen, an locum plane gemellum uspiam reperias. Facile igitur assentior Gesnero de vulgatae corruptione; sic tamen, ut *ne* malim, quam *non*, uncis includere. *S.*

9 *Edoceantur)* Cortius ex libris suis *educentur.* Sed recte Gierigius *edoceantur* praetulit. De eruditione hic agitur, non de educatione. Cornel. Nep. Alcib. 2, 1. *Educatus est in domo Periclis — eruditus a Socrate.* Etiam *frequentare*, quod mox sequitur, Gr. φοιτᾷν, nostram lectionem videtur tueri. *S.*

10 *ut a finitimis — petantur)* Sic et Rom. *H.*

11 *si susciperes, quod iniungo)* Rom. *si susceperis, quod iniungo. H.*

Hoc si scripsit Plinius, non scripsit *scires*, *foret*. *S.*

ut ex copia studiosorum) Ita et Rom., non *studiorum*, ut quidam. *H.*

eat illuc ea lege, ut hinc nihil aliud certum, quam fiduciam ſuam ferat. Vale.

XIV.

Hendecaſyllabos, quorum laſciviam excuſat, iudicio Paterni ſubmittit.

C. PLINIVS PATERNO SVO S.

Tu fortaſſe orationem, ut ſoles, et flagitas et exſpectas: at ego, quaſi ex aliqua peregrina delicataque merce, luſus meos tibi prodo. Accipies 2 cum hac epiſtola hendecaſyllabos noſtros: quibus nos in vehiculo, in balineo, inter coenam oblectamus otium temporis. His iocamur, ludimus, 3 amamus, dolemus, querimur, iraſcimur: deſcribimus aliquid modo preſſius, modo elatius: atque

12 *nihil aliud certum)* Cavet his Plinius, ne quis praeceptorum certam et promiſſam a ſe mercedis ſummam expectet. Nam antea dixerat, ſe nemini fidem ſuam obſtringere, ſed omnia parentibus libera ſervare velle. *E.*

fiduciam ſuam ferat) Rom. *fiduciam ſuam ferant. H.*

XIV, 1 *luſus meos tibi prodo)* Verum quidem eſt, quod hic obſervat Cortius, *prodere* eſſe interdum ſimpliciter proferre, producere. Sed tamen nihil impedit, quo minus hoc potiſſimum verbo uſum dicamus Plinium, uti ſignificaret, ſe arcana quaſi ſua, et non temere omnibus oſtendenda, illi aperire. Hoc ſuadet etiam ſ. 6. *G.*

2 *hendecaſyllabos)* De toto illo inſtituto ſuo, verſiculos faciendi, agit 7, 4. *G.*

3 *modo preſſius, modo elatius)* Sic Rom. cum Medic. *H.*

Cum de hendecaſyllabis ſermo ſit, in quibus luſus maxime et ioci, nulla autem gravitas aut ſublimitas dominaretur, malim pro *elatius* legi *latius*, h. e. copioſius, cui ſaepe *preſſa* h. e. brevior oratio opponi ſolet. Illud et τῷ *deſcribere* aptius eſt. Nam in deſcribendo magis brevitas aut copia, quam aliqua ſublimitas aut vis adhibetur. Multi Cortii MSS. et edd. habent *altius*, quod una litera tranſpoſita facile ex *latius* fieri poterat. *E.*

Noli vulgatam ſolicitare. Quidni enim gravitas verſibus conveniat, quibus poëtae non modò iocarentur, luderent, amarent, ſed etiam dolerent, quererentur, iraſcerentur? Cf. ep. 27, 1. Et in deſcriptiones vim etiam atque gravitatem cadere, nemo erit qui neget. Plinius eadem oppoſitione 7, 12, 4. *Nam quum ſuſpicarer, futurum, ut tibi tumidius videretur, quod eſt ſonantius et elatius; non alienum exiſtimavi, — addere ſtatim preſſius quiddam et exilius.* Ceterum *altius* aliorum librorum a gloſſatore profectum. *S.*

ipsa varietate tentamus efficere, ut alia aliis, quae-
4 dam fortasse omnibus placeant. Ex quibus tamen si nonnulla tibi paullo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuae cogitare, summos illos et gravissimos viros, qui talia scripserunt, non modo lascivia rerum, sed ne verbis quidem nudis abstinuisse. Quae nos refugimus, non quia severiores (unde enim?) sed quia timidiores sumus.
5 Scimus alioqui huius opusculi illam esse verissimam legem, quam Catullus expressit,

Nam castum esse decet pium poëtam
Ipsum, versiculos nihil necesse est:
Qui tunc denique habent salem et leporem,
Si sunt molliculi et parum pudici.

6 Ego quanti faciam iudicium tuum, vel ex hoc potes aestimare, quod malui omnia a te pensitari, quam electa laudari. Et sane quae sunt commodissima, desinunt videri, quum paria esse coepe-

quaedam fortasse omnibus placeant) Rom. *quae fortasse omnibus placeant.* Hoc nemini placebit. *H.*

4 *verbis — nudis*) quae rei obscenitatem non velant, adeoque turpibus, obscenis. Iam alii interpp. attulerunt Quintil. 8, 3. 38. *si obscena nudis verbis enunciantur.* His adde Cic. Lib. 9. Epist. 22. de loco, cuius obscenitas non tam in verbis, quam in re inesset: *sermo est totus verbis tectus, re impudentior.* Eadem metaphora Lamprid. Heliog. 34. *praetextum verborum* dixit. De verbis *praetextatis* cf. quae copiosius diximus in Lex. technol. lat. Rhet. *E.*

unde enim?) Interrogatio valdius negans. Sic Graeci: πόθεν γάρ; πόθεν; πῶς γάρ; πῶς γὰρ ἢ πόθεν; Vid. Bergler. ad Alciphr. p. 92. Hemsterh. ad Lucian. T. I. p. 115. *S.*

5 *Catullus)* Exstant carm. 16 ad Aurelium et Furium. add. quae dicimus ad illa 4, 27, 4. *I nunc, quisquis amas. G.*

versiculos) Ita et Rom., non *versiculo. H.*

Versiculo Medic. quod miror Cortio non displicuisse. *Versiculos* poscit oppositio, *ipsum. S.*

Qui tunc etc.) Rom. *Qui tum denique habent salem et leporem.* Sic scribendum. *H.*

Cicero ep. 14, 2, 7. *ego vero tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. S.*

6 *ex hoc* etc.) Rom. *ex hoc potes existimare, quod malui a te.* Deest *omnia. H.*

quum paria esse coeperunt) Cum uno tenore plura leguntur brevia carmina, aeque arguta, aeque salsa, gratiam amittunt omnia, vel ob id ipsum, quod nihil eminet. Haec ipsa caussa est, quod argutiis illis, quibus condiuntur epigrammata, in seria oratione caute admodum et mo-

runt. Praeterea sapiens subtilisque lector debet 7 non diversis conferre diversa, sed singula expendere, nec deterius alio putare, quod est in suo genere perfectum. Sed quid ego plura? Nam 8 longiore praefatione vel excusare vel commendare ineptias, ineptissimum est. Unum illud praedicendum videtur, cogitare me has nugas meas ita inscribere, HENDECASYLLABI, qui titulus sola metri lege constringitur. Proinde sive *epigram-* 9 *mata*, sive *idyllia*, sive *eclogas*, sive (ut multi) *poëmatia*, seu quod aliud vocare malueris, licebit voces: ego tantum *hendecasyllabos* praesto. A sim- 10

derate utendum est non minus, quam condimentis acrioribus etc. G.

Non satis intelligitur, quomodo *paria* hoc sensu dicantur. Sensus est: cum saepius repetuntur eadem acumina et commode dicta. E.

Nulla hic obscuritas. *Paria* Catanaeus commode interpretatur *omnia optima*. Talia enim electa esse solent. S.

7 *debet non diversis conferre*) Rom. *non debet diversis conferre. H.*

nec deterius alio putare) Rom. *nec deterius in alio putare. H.*

8 *Nam longiore praefatione*) Rom. *Nam longa praefatione. H.*

Sic Cortius ex duobus codicibus. Accedo. Praeferendus positivus, cum Secundus universe de nugarum commendatione loquatur. Idem Sidonius videtur legisse. S.

cogitare me has etc.) Rom. *cogitare me has meas nugas ita inscribere Endecasyllabos.* Facile Cortio concedo, *meas* et *ita*, quorum locus incertus est, delenda esse. *H.*

metri lege) Undecim nimirum syllabarum mensurae adstricti sunt versiculi; quo in genere sunt Sapphici, Phaleuci, et Hipponactei. G.

9 *Proinde sive* etc.) Rom. *Proinde sive epigrammata, sive elegidria,* [ita scriptum] *sive eglogas, sive, ut multi, poëmata, seu quod aliud vocare volueris, licebit voces: ego tantum Endecasyllabos.* Verbum *praesto* non habet. *H.*

Non pro nihilo est illa libri Romani lectio, Catanaeo etiam oblata. Secundus, ni fallor, scripsit: *sive epigrammata, sive elegidia, sive idyllia, sive eclogas* etc. Casaubonus ad Persium pag. 97. ed. Londin. „*elegidia*, h. e. non magna poë„mata et opera legitima: sed „minuta quaedam opuscula, ut „elegiae non πολύστιχοι: et si„milia momenti non magni car„mina. — — elegia appellarunt „etiam alia parva atque εὐτελῆ „carmina etc." S.

hendecasyllabos praesto) Posterior vox in bonis quibusdam libris abest; et potest intelligi ex superioribus *voco*. Sed elegans etiam est *praesto*, ex forensi illa significatione, q. d. ego nihil aliud promitto, nisi versiculos XI syllabis conclusos; si quis v. g. *epigrammata* exspectet, is sibi imputet, si falsus fuerit, non mihi, qui nihil promiserim. G.

10 *A simplicitate tua*) Candore adulari, dissimulare, mentiri, nescio. G.

Hoc sensu semper in his epistolis Plinius. Supra aliquoties. Vid. Index. E.

plicitate tua peto, ut, quod de libello meo dicturus es aliis, mihi dicas: neque est difficile, quod postulo. Nam si hoc opusculum nostrum aut potissimum esset aut solum, fortasse posset durum videri dicere, *Quaere, quod agas:* molle et humanum est, *Habes, quod agas.* Vale.

XV.

Futuro consuli, ut auguratur, Asinium, tanquam eius quaestorem futurum, commendat.

C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Si quid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius et bonorum amantissimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (scis quem virum) arcta familiari-2tate complexus est. Proinde si utrumque nostrum probas, de Rufo quoque necesse est idem sentias, quum sit ad connectendas amicitias vel te-3nacissimum vinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus est optimi civis officio, quod foecunditate uxoris large frui voluit eo seculo, quo plerisque etiam singulos filios orbitatis praemia graves faciunt:

peto, ut, quod etc.) Rom. *peto, quod de libello meo,* sine *ut. H.*

Delent *ut* Cortius et Gierigius. Bene. Vid. Drakenb. ad Liv. 32, 35, 5. *S.*

Quaere, quod agas) Circumspice aliud scribendi genus, in quo operae pretium facias: in hoc enim laudem vix assequeris. Contra Plinio potest dici, Habes orationes, in quibus decus aliquod iam consecutus es, in his porro elabora, et spera plausum eruditum; quid tibi vis cum versiculis, quibus facilius partam gloriam effundes, quam novam parias. *G.*

XV, 1 *iudicio facio*) Non caeco impetu, amore praecurrente cognitionem: sed postquam inspexi hominem, et iudicavi amore meo dignum. *G.*

2 *necesse est idem sentias)* Rom. *necesse est, ut idem sentias. H.*

3 *orbitatis praemia*) Orbos enim captant reliqui, et infimis blanditiis testamenti honorem ab iis promereri cupiunt. - Multa in

quibus ille despectis, avi quoque nomen adsumsit. Est enim avus, et quidem ex Saturio Firmo, quem diliges, ut ego, si, ut ego, propius inspexeris. Haec eo pertinent, ut scias, quam copio- 4 sam, quam numerosam domum uno beneficio sis obligaturus: ad quod petendum, voto primum, deinde bono quodam omine adducimur. Opta- 5 mus enim tibi ominamurque in proximum annum consulatum. Ita nos virtutes tuae, ita iudicia principis augurari volunt. Concurrit autem, ut 6 sit eodem anno quaestor, maximus ex liberis Rufi, Asinius Bassus, iuvenis, (nescio an dicam, quod me pater et sentire et dicere cupit, adolescentis verecundia vetat) ipso patre melior. Dif- 7 ficile est, ut mihi de absente credas, quamquam credere soles omnia, tantum in illo industriae, probitatis, eruditionis, ingenii, studii, memoriae denique esse, quantum expertus invenies. Vellem 8 tam ferax seculum bonis artibus haberemus, ut aliquos Basso praeferre deberes: tum ego te primus hortarer moneremque, circumferres oculos,

orborum captatores Horatius, v. g. Sat. 2, 5, 28. sqq. et Iuvenalis 4, 18. inprimis 5, 137. *Dominus tamen, et Domini Rex Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula Luserit Aeneas, nec filia dulcior illo.* it. 6, 3, 8. sqq. et 12, 99. Lepidissimus autem ut ubique ita circa hoc argumentum, in mortuorum Dialogis Lucianus. *G.*

Ceterum *orbitatis praemia* dicit munera, quae orbis mittebantur ab heredipetis. *E.*

5 *Optamus enim — — consulatum*) Ita et Rom. *H.*

Ita nos etc.) Rom. *Ita nos virtuti tuae iudicia principis augurari volunt. H.*

iudicia principis) optimi ac sapientissimi, Traiani, bonos eligere consueti. *G.*

6 *Concurrit*) Prospere simul accidit, vel accedit illis commodis. *E.*

nescio an dicam) Nota, qui veram pulchritudinem vel amas, vel intelligere cupis, ut amare possis; observa igitur ἦθος mirificum, pater videri cupit filium suum se ipso meliorem, adolescentis verecundia vetat hoc dicere Plinium. Ita me Deus amet, ut pater ille amabilis, ut amari dignissimus filius, ut venustissimus, qui ista prodiderit, Secundus, et ipsa dubitatione sua quasi animaverit, atque in rem praesentem nos deduxerit. *G.*

7 *Difficile est* etc.) Rom. *Difficile est mihi, ut de absente credas. H.*

8 *hortarer moneremque*) Rom. *hortarer inorarемque. H.*

9 ac diu pensitares, quem potissimum eligeres. Nunc vero — Sed nihil volo de amico meo arrogantius: hoc solum dico, dignum esse iuvenem, quem 10 more maiorum in filii locum adsumas. Debent autem sapientes viri, ut tu, tales quasi a republica liberos accipere, quales a natura solemus optare. Decorus erit tibi consuli quaestor patre praetorio, propinquis consularibus: quibus, iudicio ipsorum, quamquam adolescentulus adhuc, iam 11 tamen invicem ornamento est. Proinde indulge precibus meis, obsequere consilio, et ante omnia, si festinare videor, ignosce: primum, [quia votis suis amor plerumque praecurrit: deinde,] quod in ea civitate, in qua omnia quasi ab occupantibus aguntur, quae legitimum tempus exspectant, non matura, sed sera sunt: deinde, quod rerum,

quem potissimum eligeres) Sic et Rom. Perperam vulgo *elegeris*. *H.*

9 *Nunc vero — Sed)* Aposiopesis elegans. Reticet, quod triste erat commemorare, et invidiosum, nimirum seculum adeo effoetum et inane, ut inveniri par Basso virtus non possit. *G.*

Rom. *Hunc vero*. *H.*

Perperam. Sic Graeci νῦν δέ. *S.*

in filii locum) Religionem enim et pietatem quasi paternam inter Consulem et Quaestorem intercedere volebant Romani, de qua *sortis necessitudine*, ut ibi vocatur, loca Ciceronis plura laudat Bosius ad Nepotis Catonem 1, 3. *G.*

10 *tales quasi a republica liberos)* Rom. *tales a republica liberos*, omisso *quasi*. *H.*

Cortius e codicibus, ordine meliore: *tales quasi liberos a rep*. *S.*

Decorus erit tibi) Rom. *Decorum erit tibi*. *H.*

11 [*quia votis — deinde,*]) Haec Cortio teste absunt in optimis libris et vix efficiunt sententiam Plinio dignam. *G.*

Haec ita, ut vulgata sunt, habet Rom. etsi abesse possunt. *H.*

Immo retinenda sunt. Omisit librarius, cuius oculus a priore nota nunc *quia* nunc *quod* significante (unde nata frequentissima harum particulauum confusio; vid. Drakenb. ad Liv. 38, 36, 4. coll. Cort. ad Plin. ep. 1, 13, 4.) ad posteriorem aberrasset. Pro genuinis habebat Ernestius etiam, qui, „Gesnerus," inquit, „ea verba „uncis incluserat, quos nunc de„levimus. Argumenta Cortii non „satis firma sunt, et a Gierigio „bene refutata. Tironum gratia „monendum, *votis suis* non esse „dativos, qui a *praecurrit* pen„deant, sed ablativos hoc sensu: „*amor votis suis praecurrit* scil. „legitimum tempus, non expe„ctare illud potest." *S.*

sed sera — rerum) Sic et Rom. *H.*

deinde) Sic libri optimi modo laudati: alii habent *in summa*. *G.*

Praestat *in summa*, a Gierigio bene reductum. Est i. q. denique. *S.*

quas adſequi cupias, praeſumtio ipſa iucunda eſt. Revereatur iam te Baſſus ut conſulem: tu dilige 12 eum ut quaeſtorem: nos denique, utriusque veſtrum amantiſſimi, duplici laetitia perfruamur. Etenim quum ſic te, ſic Baſſum diligamus, ut et 13 illum cuiuscunque, et tuum quemcunque quaeſtorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia ſimus iuvaturi; perquam iucundum nobis erit, ſi in eundem [iuvenem] ſtudium noſtrum, et amicitiae meae et conſulatus tui ratio contulerit: ſi denique precibus meis tu potiſſimum adiutor acceſſeris, cuius ſenatus et ſuffragio libentiſſime indulgeat, et teſtimonio plurimum credat. Vale.

XVI.

Hortatur ad ſtudium, quum ſit literis adhuc honor.

C. PLINIVS VALERIO PAVLLINO SVO S.

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor ſtudiis durat. Proxime,

praeſumtio) Fructus quaſi praecox, cum ante tempus legitimum frui licet votis. Videmus hoc quotidie in lautorum hominum epulis, qui aſparagos, piſa, ceraſa, flores, res alioquin ſatis vulgares, tempore non ſuo magno redimunt, maturas adſpernantur. *G.*

12 *duplici laetitia perfruamur)* Rom. *laetitia duplici perfruamur.* *H.*

13 *cuiuscunque)* ſcil. conſulis fiat quaeſtor. *E.*

omni opera etc.) Rom. *omni operâ, labore gratia ſimus adiuturi, perquam iucundum nobis erit, ſi in eundem ſtudium noſtrum.* Deeſt *iuvenem.* *H.*

gratia) Leg. ex libris bonae notae *omni gratia.* *S.*

ſi in eundem etc.) ſi unum eundemque Baſſum non ſolum amicitia mea, ſed et conſulatus tui futuri auctoritate adiutum videro. — Ceterum, ut omnis epiſtola, ita inprimis ultimus locus, *Etenim quum* etc. usque ad finem, tam operoſi ſtudii, quo Plinius ſcripſit, veſtigia habet, ut ſe argutiis, et omnem orationem obſcuritate quadam vix liberam praeſtiterit. *E.*

[*iuvenem*]) Deſideratur haec vox in bonis quibusdam libris, et abeſſe poteſt, iudice Cortio. *G.*

ſi denique etc.) Rom. *ſi denique precibus meis tu potiſſimum adiutor adceſſeris, cuius et ſenatus ſuffragio.* *H.* Cortius ex Mediceo: *cuius et ſuffragio ſenatus l. i.* Ordo hic verborum genuinus. *S.*

XVI, 1 *Gaude meo* etc.) Rom. *Gaudeo meo, gaudeo tuo, gaudeo.* *H.*

quum dicturus apud centumviros essem, adeundi mihi locus, nisi a tribunali, nisi per ipsos iudices, 2 non fuit: tanta stipatione cetera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens, scissis tunicis, ut in frequentia solet, sola velatus toga perstitit, et quidem horis septem. Nam tamdiu dixi, ma-3 gno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiae nostrae praetendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant: nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale.

XVII.

Admonitus a Gallo, Corelliae suam operam contra designatum consulem pollicetur, idque propter Corellii patris in se merita, quae praedicat.

C. PLINIVS GALLO SVO S.

Et admones et rogas, ut suscipiam absentis Corelliae caussam contra C. Caecilium, consulem designatum. Quod admones, gratias ago: quod rogas, que-

2 *scissis tunicis)* Merito miratur Marklandus ad Stat. Silv. 4, 9, 24. quomodo scindi tunicae potuerint, toga integra, suspicaturque legendum *scissa toga, sola velatus tunica.* Huic ita satis putabat fieri posse Cortius, quod toga laxius iniecta prementibus facillime crederet, eam potuisse integram servari, non item tunicam pressius adstrictam. Nobis videbatur ita etiam tueri licere lectionem receptam, uti dicamus, togam et robustiorem et in brachium humerosque collectam facilius vim urgentium sustinuisse, quam tenuioris fili tunicas, quas ita colligere non licuisset. Ita nostris moribus pallio integro scindi possunt vestes aliae. *G.* Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola. Mihi nec Cortii nec Gesneri ratio placet. Sola Marklandi interpretatio intelligi potest. Locus non est satis emendatus, vel ratio vestimentorum, quae hic valuit, nobis ignota est. *E.*

ut in frequentia solet) Rom. *ut in frequentia solet fieri. H.* Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 34, 5. 36, 23, 2. *S.*

XVII, 1 *quod rogas, queror)* Ut ille Terentianus Chremes Andr. 3, 3, 12. *Ah ne me obsecra, Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.* Pluscula ex hoc genere sunt apud Ciceronem, quibus indicatur, in vera amicitia non opus esse precibus ad hoc, ut alter alterius commoda procuret; indicato tantum opus esse, et monitu, ut sciatur, qua ratione consuli illi queat. *G.*

6 rium, non trifte, non laetum. Adolefcentulus eram, et iam mihi ab illo honor, atque etiam (audebo dicere) reverentia, ut aequali, habebatur. Ille meus in petendis honoribus fuffragator et teftis; ille in inchoandis deductor et comes; ille in gerendis confiliator et rector; ille denique in omnibus officiis noftris, quamquam et imbecillus et fenior, quafi iuvenis et validus confpiciebatur. 7 Quantum ille famae meae domi, quantum in publico, quantum etiam apud principem adftruxit? 8 Nam quum forte de bonis iuvenibus apud Nervam imperatorem fermo incidiffet et plerique me laudibus ferrent, paullisper fe intra filentium tenuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat; deinde gravitate, quam noras, *Neceffe eft*, inquit, *parcius laudem Secundum, quia nihil nifi ex con-* 9 *filio meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum petere voto immodicum erat: nihil me facere non fapientiffime, quum omnia ex confilio fapientiffimi viri facerem. Quin etiam moriens, filiae fuae, (ut ipfa folet praedicare) *Multos quidem amicos*, inquit, *tibi in longiore vita paravi, praeci-* 10 *puos tamen, Secundum et Cornutum.* Quod dum recordor, intelligo mihi laborandum, ne qua parte videar hanc de me fiduciam providentiffimi vi- 11 ri, deftituiffe. Quare ego vero Correlliae adero promtiffime; nec fubire offenfas recufabo: quamquam non folum veniam me, verum etiam laudem

6 *reverentia, ut aequali, habebatur*) Rom. *reverentia, ut ab aequali, habebatur.* H.
Longe praeftat noftra lectio. Reverentia non adolefcentulis defertur, fed fenioribus. S.
quamquam et imbecillus et fenior) Rom. *quamquam et imbecillis et fenior.* H.
Bene habet noftra forma. Vid. Cort. ad Salluft. p. 24. Schwarz. ad Plin. Paneg. p. 392 S.
7 *quantum in publico*) Rom. *in publico*, omiffo *quantum*. H.
8 *Neceffe eft* etc.) alioqui non tam Secundum laudarem, quam me ipfum, auctorem omnium eius factorum. S.
9 *Multos quidem amicos* etc.) Rom. *Multos quidem amicos tibi*, fine verbo *inquit*, nec male. H.
10 *Quod dum recordor*) Rom. *Quod cum recordor.* H.
11 *Quare ego vero*) Vid. de hac compofitione ad 3, 8, 4. G.

bere tibi aliquid venustatis videbuntur, quantum putas inesse eis gratiae, quae et a te, et Graece, proferuntur? Vale.

XIX.

Uxoris ingenium et mores, soceri sorori, quae educaverat, mirifice laudat, et gratias agit.

C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Quum sis pietatis exemplum, fratremque optimum, et amantissimum tui, pari caritate dilexeris, filiamque eius, ut tuam, diligas, nec tantum amitae eius, verum etiam patris amissi adfectum repraesentes; non dubito, maximo tibi gaudio fore, quum cognoveris, dignam patre, dignam te, dignam avo evadere. 2 Summum est acumen, summa frugalitas: amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei caritate concepit. 3 Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa solicitudine, quum videor acturus, quanto, quum egi, gaudio adficitur? Disponit, qui nuntient sibi, quem adsensum, quos clamores excitarim, quem eventum iudicii tulerim. Eadem,

XIX *Hispullae*) Corellii, de quo 1, 12. et 3, 3. itemque 4, 17. viduae. *G.*

1 *fratremque optimum*) Patrem Calpurniae secundae coniugis Plinii nostri ante patrem suum Fabatum, quod vel ex hac epistola verbisque quae tractamus apparet, defunctum. *G.*

nec tantum amitae eius) Rom. *nec tantum amitae ei*, non *eius*, quod deterius est. *H.*

Sic et alii libri. Bene. Saepius confusa *ei*, *eius*. Vid. Cort. ad 2, 9, 4. Similiter 2, 1, 8. *praeterea quod ille tutor mihi relictus, adfectum parentis exhibuit.* *S.*

2 *acumen*) animi velocitas, agilitas, non semper coniuncta illa cum frugalitate. Sic, Columella auctore 1, 9, 4. vineae non tam homines *frugi*, quam *acuminis strenui* exigunt. *S.*

castitatis indicium) Quomodo? Nempe Plinius paullo post ipse caussam suam dicit. *Non aetatem meam*, inquit, *aut corpus, quae paullatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit.* Itaque et eam ex sui caritate *studium literarum concepisse* praedicat. Nisi cui forte magis placuerit, illa *amat me* ita insignire voce et pronuntiatione, ut sensus prodeat hic: amat me solum, mei unius amore contenta est. *E.*

3 *quos clamores*) Plausus. vid. 4, 5, 1. *G.*

si quando recito, in proximo, discreta velo, sedet, laudesque nostras avidissimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat formatque cithara, 4 non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex caussis in spem cer- 5 tissimam adducor, perpetuam nobis maioremque in dies futuram esse concordiam. Non enim aetatem meam, aut corpus, quae paullatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud de- 6 cet tuis manibus educatam, tuis praeceptis institutam: quae nihil in contubernio tuo viderit, nisi sanctum honestumque: quae denique amare me ex tua praedicatione consueverit. Nam quum ma- 7 trem meam parentis loco venerarere; me quoque a pueritia statim formare, laudare, talemque, qualis nunc uxori meae videor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus: ego, quod il- 8 lam mihi; illa, quod me sibi dederis, quasi invicem elegeris. Vale.

XX.

De libris Maximi cum laude eorundem iudicat.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Quid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quemque perlegeram, feci. Accipe nunc, quid

4 *Versus quidem meos* etc.) Rom. *Versus quidem meos cantat etiam format atque cithara*, male. *H.*

Etiam genuinum puto: *atque* natum est ex iteratione duarum literarum. *S.*

formatque cithara) Hoc ita intelligo: formam et speciem quandam versibus dat, eos cithara ornat, ut iam magis etiam placeant. Non raro *formare* ita dicitur, ut adiunctam commendandi aut ornandi notionem habeat, inprimis de oratione. *E.*

Immo simpliciter est, ad sonum citharae modulatur. Vide, praeter interpretes ad h. l., Aeg. Forcellin. Lex. h. v. *S.*

5 *Non enim aetatem meam)* Rom. *Non aetatem meam*, sine *enim*. *H.*

7 *Nam quum matrem* etc.) Rom. *Nam cum matrem meam parentis vice dilexeris: me a pueritia*, omisso *quoque*. *H.*

Placuit *vice dilexeris* Cortio et Gierigio: nec ego refragor. Mallem tamen *diligeres*. *S.*

8 *quasi invicem elegeris)* Sic et Rom. *H.*

XX, 1 *Quid senserim* etc.) Rom. *Quid senserim de singulis tuis libris*. *H.*

2 de universis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, validum, acre, sublime, varium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, et cum magna tua laude diffusum. In quo tu ingenii simul dolorisque velis latissime vectus es, et horum 3 utrumque invicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem et magnificentiam ingenium; ingenio vim et amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI.

Helvidias sorores, a partu exstinctas, deflet.

C. PLINIVS VELIO CEREALI SVO S.

Tristem et acerbum casum Helvidiarum sororum! Utraque a partu, utraque filiam enixa decessit. 2 Adficior dolore, nec tamen supra modum doleo. Ita mihi luctuosum videtur, quod puellas honestissimas in flore primo foecunditas abstulit. Angor infantium sorte, quae sunt parentibus statim, et dum nascuntur, orbatae. Angor optimorum

2 *opus pulchrum) pulchrum*, si certam notionem quaerimus, apud Plinium fere habet laudem utilitatis, et honestatis, quae h. l. ad argumentum referri possunt. Cf. Ep. 3, 18, 3. — *varium*, rerum vicissitudine, quae taedium legendi tollit, τὸ ποικίλον Graecorum, cui τὸ ὁμοειδὲς, προσκορὲς, μονότροπον opponunt. — *purum*, emendatum, latinum. vid. Cic. de Or. 3, 8. et 10. et Brut. 74. ubi *inquinate loqui* contrarium illi puritati vitium commemoratur. *E.*

vectus es etc.) Rom. *vectus es: horum utrumque invicem adiumento fecit.* Male hoc pro *fuit.* *H.*

3 *amaritudinem)* Quam δριμύτητα vocant Graeci, acrimoniam vehementem ac mordacem, quae ad iram, invidiam, reprehensionem, severitatem, pertinet. *G.*

XXI, 1 *Helvidiarum*) De quarum patre et actione librisque, quos deinde s. 5. commemorat, agit infra 9, 13. *G.*

Utraque a partu) Rom. *Utraque partu*, sine praepositione. *H.*

2 *Ita mihi luctuosum videtur)* Etsi ita omnes adhuc ediderunt, nec aliud quidquam in scriptis reperitur: apertum tamen est, Plinium scripsisse, *Id mihi luctuosum videtur.* Non supra modum se dolere dicit: sequitur, quid luctuosissimum putet: postremo quid solatio sit, exponit. *H.*

Vulgatam Gierigius tuetur loco Tulliano Verr. 1, 46. Vid. Clav. Cicer. *S.*

ipse caussam non minus feliciter quam diserte. Commendabat actionem, quod tanquam homo Romanus et bonus civis in negotio suo mature et
3 graviter loquebatur. Quum sententiae perrogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo viro nihil firmius, nihil verius) non esse restituendum Viennensibus agona: adiecit, *Vellem etiam Romae*
4 *tolli posset.* Constanter, inquis, et fortiter. Quidni? Sed hoc Maurico novum non est. Idem apud Nervam imperatorem non minus fortiter. Coenabat Nerva cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia,
5 quum hominem nominavi. Incidit sermo de Catullo Messalino, qui, luminibus orbatus, ingenio saevo mala caecitatis addiderat: non verebatur, non erubescebat, non miserebatur: quo saepius

2 *mature et graviter*) Macrob. Saturn. 5, 1. Sunt, inquit, stili dicendi duo, dispari moralitate diversi. Unus est *maturus et gravis*, qualis L. Crasso adsignatur etc. Iam de eodem Crasso Cicero Bruto 38. Equidem Crasso nihil statuo fieri potuisse *perfectius*. Erat summa gravitas etc. *E.*

3 *Vellem etiam Romae*) Viri graves semper ludos publicos, otii, luxuriae, libidinum officinas, vel contemserunt vel reprehenderunt: Christiani etiam detestati sunt, ac *daemonum malorum consistoria* dixere. *G.*

4 *Dixi omnia*) Satis tibi iam descripsi hominem, cum nominavi. Impotentem adulatorem et gratia principis abutentem colligas ex Iuvenalis 3. 185. et 6, 113. Cum Catullo Messalino iungit 4, 115. ubi Senatum Domitiani recenset de magno pisce convocatum. *Et cum mortifero prudens Veiento Catullo*, qui mox *coecus adulator* ab eo vocatur. Dicit deinde talem sententiam Veiento, unde inter principes adulatores fuisse intelligas. *G.*

5 *Catullo Messalino*) De quo modo ex Iuvenali. Unde probari possit, esse eum ipsum Catullum, cuius Cyrenaicae praefecti crudelitatem in Iudaeos, et miserum vitae exitum enarrat Iosephus de Bello Iud. 7. extr. nescio. Ingenium quidem convenit, nec repugnant tempora. Inter dedecora seculi Domitiani refert etiam Messalinum Tac. Agric. c. 45. *G.*

mala caecitatis) Non physica, ut distinguunt hodie, sed moralia, quae statim sequuntur, quod non erubesceret etc. Iuvenalis aliter, sed amare non minus de eodem homine 4, 113. *Qui nunquam visae flagrabat amore puellae. G.*

Plinius hoc vult: in Messalino ingenii saevitiam caecitate etiam auctam fuisse: itaque *non verebatur, non erub.* Nam hi animi motus oculorum usu maxime adiuvantur. Qui usus si tollitur caecitate, ipsum hoc adiumentum tollitur: homo saevus tum multo fit saevior. *E.*

non erubescebat etc.) Rom. *non erubescebat, non miserabatur. Quo saepius a Domitia-*

nissime, et nunc terra, nunc mari corpus agitare; multum disputare, multum audire, multum lectitare; quumque plurimum scias, quotidie tamen 2 aliquid addiscere. Ita senescere oportet virum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totumque se reipublicae, quamdiu decebat, 3 obtulerit. Nam et prima vitae tempora et media patriae, extrema nobis impertire debemus, ut ipsae leges monent, quae maiorem annis LX otio 4 reddunt. Quando mihi licebit? quando per aetatem honestum erit imitari istud pulcherrimae quietis exemplum? quando secessus mei non desidiae nomen, sed tranquillitatis accipient? Vale.

XXIV.

Fragilitatis humanae admonetur, quum nullos in quadruplici iudicio, quos iuvenis in eodem habuerat, socios vidisset.

C. PLINIVS VALENTI SVO S.

Proxime quum apud centumviros in quadruplici iudicio dixissem, subiit recordatio, egisse me iu-

3 *maiorem annis LX)* Sen. de brevit. vitae c. 20. *Lex a sexagesimo anno senatorem non citat.* Sed Seneca pater controv. 1, 8. *Senator post sexagesimum et quintum annum in curiam venire nec cogitur nec vetatur.* Diversaene leges sunt, an interdum rotundo numero utuntur scriptores, an numeri corrupti? Observat certe Cortius, in optimis Plinii Codicibus numerum plane abesse. Videndi, ad priorem locum Senecae Lipsius; ad alterum, qui in primis copiosus est, Schottus, qui etiam de *senibus depontanis*, h. e. de ponte comitiorum post LX. annum deiiciendis, disputat. *G.*

Rom. *quae maiorem annis otio reddunt.* Numerus LX non adest. *H.*

4 *Quando mihi licebit*) Vid. 3, 1, 12. *G.*

XXIV, 1 *Proxime quum etc.*) Rom. *Proxime cum apud centumviros in quadruplici iudicio dixissem:* proximè, *aeque in quadruplici. Processit. H.*

in quadruplici iudicio) Vid. 1, 18, 3. Ceterum non puto commode abesse haec verba in MSS. a Cortio laudatis, propter verba, quae sequuntur, *aeque in quadruplici. G.*

Si quid delendum esset, ego delerem *apud centumviros*. Nam haec verba ab aliquo explicandi quadruplicis iudicii caussa adscribi poterant. *E.*

XXV.

Narrat evenisse, quod de tabellaria lege praedixerat: et in scurriliter ludentes invehitur.

C. PLINIVS MESSIO MAXIMO SVO S.

Scripseram tibi, verendum esse, ne ex tacitis suffragiis vitium aliquod exsisteret: factum est. Proximis comitiis in quibusdam tabellis multa iocularia, atque etiam foeda dictu; in una vero pro candidatorum nominibus, suffragatorum nomina inventa sunt. 2 Excanduit senatus, magnoque clamore ei, qui scripsisset, iratum principem est comprecatus. Ille tamen fefellit, et latuit, fortasse 3 etiam inter indignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam serio tempore, tam scurriliter ludat? qui denique omnino in 4 senatu dicax et urbanus et bellus est? Tantum licentiae pravis ingeniis adiicit illa fiducia, *Quis enim sciet?* Poposcit tabellas, stilum accepit, demisit caput, neminem veretur, se contemnit. 5 Inde ista ludibria, scena et pulpito digna. Quo te vertas? quae remedia conquiras? Ubique

XXV, 1 *Scripseram tibi*) supra 3, 20. *G.*

2 *magnoque clamore* etc.) Rom. *magnoque clamore in eum, qui scripsisset, iratum principem imprecatus est.* *H.*

iratum principem) Uti contra *propitium principem* comprecabantur. vid. 6, 5, 5. *G.*

3 *tam serio tempore* etc.) Rom. *tam serio tempore scurriliter ludat.* *H.*

ludat) Praestat Gierigii aliorumque *ludit.* *S.*

4 *tabellas*) Leg. *tabellam.* Scriptum fuit *tabellā*, ubi cum lineola transversa, quod in codicibus saepe factum, excidisset, post voci illi *s*, proximae prima litera, adhaesit. *S.*

demisit caput) scribendi caussa, in sinum vestis, quo facto non ita facile apparet, si conscientia ruborem illi exprimat. Itaque non multum tribuo coniecturae meae, qua putabam, forte scriptum fuisse *demisit tabulam*, id est, *tabulam* suffragii, in situlam. *G.*

Gesnerus argutatus est, cum ista scriberet. In illo *caput demittere* nil est aliud nisi caput incurvare, ut fit, scribendi caussa. Gestus et actus describuntur hominis ad scribendum se comparantis. Nec de sinu vestis, nec de rubore conscientiae cogitandum. *E.*

neminem veretur etc.) Rom. *neminem veretur, sed contemnit.* *H.*

vitia remediis fortiora. Ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἄλλῳ μελήσει, cui multum quotidie vigiliarum, multum laboris adiicit haec nostra iners, sed tamen effrenata petulantia, Vale.

XXVI.

Pollicetur, libellos se emendaturum esse, etiam alios additurum.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Petis, ut libellos meos, quos studiosissime comparasti, recognoscendos emendandosque curem. Faciam. Quid enim suscipere libentius debeo, te praesertim exigente? Nam cum vir gravissi- 2 mus, doctissimus, disertissimus, super haec occupatissimus, maximae provinciae praefuturus, tanti putes scripta nostra circumferre tecum; quanto opere mihi providendum est, ne haec pars sarcinarum, tanquam supervacua offendat? Adnitar 3 ergo primum, ut comites istos quam commodissimos habeas; deinde, ut reversus invenias, quos istis addere velis. Neque enim mediocriter me ad nova opera tu lector hortaris. Vale.

5 Ἀλλὰ ταῦτα) Non recte distinxerunt nuperi editores, neque melius interpretati sunt ista, *sed haec alii eorum, qui supra nos, erunt curae.* Debebant ita: *Sed haec supra nos: alii curae erunt.* nimirum Traiano, optimo principi, *cui multum quotidie vigiliarum* etc. Adiungenda enim haec propositio, nec, ut adhuc factum, interpuncto a Graecis separanda. *G.*

Graeca in Rom. desunt, quae ita Latine converto: *Sed haec, quae supra nos sunt, alii curae erunt.* Ita, ut post ἡμᾶς incidatur, non est necesse. *H.*

Accuratius sic convertas: *Sed haec ex iis, quae supra nos, alii curae erunt.* Ante ἄλλῳ fortasse ἃ excidit. *S.*

XXVI. 1 *recognoscendos emendandosque*) Voluit Nepos libros Plinii emendatissime scriptos habere, *einen revidirten und berichtigten Text der Schriften des Plinius.* De vitiis librariorum, non ipsius scriptoris, cogitandum. *S.*

2 *ne haec pars* etc.) Rom. *ne te haec pars sarcinarum, tamquam supervacua, offendat. H.*

Pronomen Cortius et Gierigius bene revocarunt. *S.*

supervacua) propter vilitatem abiiciendа. *E.*

pressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto; quem tibi, ut primum publicaverit, exhibebo. Interim ama iuvenem et temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Vivit cum Spurinna, vivit cum Antonino: quorum alteri 6 adfinis, utrique contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam, quam sit emendatus adolescens, qui a gravissimis senibus sic amatur. Est enim illud verissimum

γιγνώσκων, ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Vale.

5 *Ad hunc gustum)* Opportune laudavit huc Cortius Senec. de clem. 1, 1. *Principatus tuus ad anni gustum exigitur:* quemadmodum Gronovius hoc nostro ad Senecam usus fuerat. *Gustus* est specimen, quod a venditore rerum esculentarum poculentarumve emtori offertur. *G.*

Spurinna) De quo 3, 1. de Antonino 4, 3. *G.*

vivit cum Antonino etc.) Rom. *vivit cum Antonino pio, quorum alteri.* Glossa. *H.*

6 *qui a gravissimis* etc.) Rom. *qui a gravissimis senibus sic ornatur amaturque. H.*

Genuinum videtur. Secundus 6, 34, 1. *gladiatorium munus Veronensibus nostris promisisti; a quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. S.*

γιγνώσκων, ὅτι) * Mihi non fit verisimile, ita, ut hic expressus est, laudatum a Plinio Euripidis locum. Certe illud γιγνώσκων non apparet, quomodo usurpare potuerit. Cohaeret enim sententia, quam ex Barnesianis fragmentis, Phoenice, vers. 9. (ex Aeschine in Timarchum p. 191. edit. 1607. f.) proponemus, hoc modo,

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γιγνώσκων, ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Negat se inquirendum ultra putasse in mores eius viri, qui pravorum consortio delectaretur, *quod sciret*, talem esse, quales sint, quorum societate gaudeat. Quomodo, quaeso vos, illud γιγνώσκων ad Plinii sententiam pertinet? Quantum sibi in Graeca licere putaverint librarii et Critici, constat. Itaque putaverim ita dedisse Plinium: Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Vocem ἕκαστος habent libri quidam: eiecerunt, puto, qui apud Aeschinem abesse, et in metro redundare, viderent. *G.* Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola.

Scribendum, ut habet margo Stephanicae Aeschinis pag. 21, 42. Τοιοῦτός ἐσθ' οἷοίσπερ ἥδεται ξυνών. *S.*

XXVIII.

Cornelii Nepotis et T. Caßii imagines pro Herennii bibliotheca fieri poſtulat.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Herennius Severus, vir doctiſſimus, magni aeſtimat in bibliotheca ſua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis et Titi Caſſii: petitque, ſi ſunt iſthic, ut eſſe credibile eſt, exſcribendas pingendasque delegem. Quam curam 2 tibi potiſſimum iniungo: primum, quia deſideriis meis amiciſſime obſequeris: deinde, tibi ſtudiorum ſumma reverentia, ſummus amor ſtudioſorum: poſtremo, quod patriam tuam, omnesque qui nomen eius auxerunt, ut patriam ipſam, veneraris et diligis. Peto autem, ut pictorem quam dili- 3 gentiſſimum adſumas. Nam cum eſt arduum ſimilitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima eſt imitationis imitatio. A qua, rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem, ſinas aberrare. Vale.

XXVIII inſcr. Rom. *Iulio Severo. H.*

1 *T. Caſſii)* Circa nomen et patriam huius Caſſii nihil conſtitui poteſt. Coniecturas dabunt Cellarius et Cortius. *G.*

Gierigius exiſtimat, intelligi poſſe Caſſium Severum, Auguſto aequalem, quem ab eloquentia laudarunt Senec. Controv. 3. init. Plin. H. N. 7, 12. Quintil. inprimis X, 1, 116. ubi tamen eius acerbitatem improbat. Hiſtoriam ab eo ſcriptam commemorat Sueton. Veſp. 2. Idem et paſſim cum Cornelio Nepote laudatur, ut Tertull. Apol. 10. Minuc. Fel. Oct. 22. Lactant. Inſt. 1, 13. *E.*

Rom. *Cornelii Nepotis et Titi Catii.* Deinde, *pingendasque deligere. H.*

2 *deinde, tibi)* Al. *deinde, quia tibi.* quod verum puto. *S.*

3 *ex vero)* Gierigius ex animali exemplo. Immo eſt, vere, re ipſa. Vid. Parei Lex. Crit. pag. 433. b. *S.*

difficillima imitationis imitatio) Dum acumen quaerit Secundus noſter, verum, puto, deſerit. Novi ego mediocres pictores, qui magnorum pictorum opera ſatis felici penicillo imitentur, ſimilitudinem certe vultuum ita adſequantur, ut nihil deſiderare poſſis; naturam, quod illi magni homines potuere, conſequi, et ex animali exemplo in mutam tabellam transferre veritatem non poſſint. Et nota ſunt pictorum tirocinia. *G.*

Ego ut non negem, Plinium acumen quaeſiviſſe, tamen et ſententiae Plinianae veritas conſtabit, ſi teneas, hic maxime de ſimilitudine imaginis exprimenda quaeri. Notum autem eſt, quo-

XXIX.

Voconium Romanum monet, ut ad iudicandum veniat, ne multam committat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Eia tu, quum proxime res agentur, quoquo modo ad iudicandum veni. Nihil eſt, quod in dextram aurem fiducia mei dormias: non impune ceſſatur. 2 Ecce, Licinius Nepos, praetor, acer et fortis vir, multam dixit etiam ſenatori. Egit ille in ſenatu cauſſam ſuam: egit autem ſic, ut deprecaretur. Remiſſa eſt multa: ſed timuit, ſed rogavit, ſed 3 opus venia fuit. Dices, *Non omnes praetores tam ſeveri.* Falleris. Nam vel inſtituere vel reducere eiusmodi exemplum, non niſi ſeveri: inſtitutum, reductumve exercere, etiam leniſſimi poſſunt. Vale.

XXX.

Miram naturam fontis in Comenſi agro narrat, cuius cauſſam et ipſe inquirit, et inquirendam commendat.

C. PLINIVS LICINIO SVO S.

Attuli tibi ex patria mea pro munuſculo quae-

ties ex primo imaginis exemplo *(Original-Bild)* alia exſcribantur, *(Copie)* toties aliquid de ſimilitudine detrahi, certe periculum eſſe, ne detrahatur. Hoc ergo ſenſu *difficillima imitationis imitatio*, ſcil. ſi ſimilitudinem ſervari velis. *E.*

XXIX inſcr. Rom. *Romatio. H.*

1 *Eia tu* etc.) Rom. *Heia tu, cum proxime.* Deinde, *nihil quod*, ſine *eſt. H.*

in dextram aurem) ſecurus, non ſollicitus ſis. In proverbium abiiſſe iſta formula videtur. *E.*

Alibi: dormire in utramvis aurem, ut Graeci, *ἐπ' ἀμφότερα ὦτα* ſ., omiſſo ὦτα, *ἐπ' ἀμφότερα, ἐπ' ἄμφω καθεύδειν.* Vid. Dorvill. Vann. Crit. pag. 233. „*Dexteram aurem* dixit Plinius, „quia nobilior eſt, et quia in „eam partem dormire arctius, et „commodius homines ſolent." Forcellinus. *S.*

2 *praetor, acer et fortis vir, multam*) Rom. *praetor acer et fortis mulctam.* Non adeſt *vir. H.*

3 *tam ſeveri*) ut multae mihi ceſſanti irrogatio metuenda ſit. Ad hoc refertur *Falleris. S.*

XXX inſcr. Rom. *Surae. H.*

Fontis, de quo hic agitur, naturam explicuit magnus geometra, Segnerus. Vid. Gesneri ad I. A. Erneſt. epiſtola. *S.*

orbo: in summa, non profuturum ei, si donassem: profuturum, si cessissem: esse autem me paratum cedere, si inique exheredatum mihi liqueret. Ad hoc ille, *Rogo cognoscas*. Cunctatus paullum, 4 *Faciam*, inquam: *neque enim video, cur ipse me minorem putem, quam tibi videor. Sed iam nunc memento, non defuturam mihi constantiam, si ita fides duxerit, secundum matrem tuam pronuntiandi. Ut voles*, ait: *voles enim, quod aequissimum*. 5 Adhibui in consilium duos, quos tunc civitas nostra spectatissimos habuit, Corellium et Frontinum. His circumdatus in cubiculo meo sedi. Dixit Curianus, quae pro se putabat. Re- 6 spondi paucis ego (neque enim aderat alius, qui defunctae pudorem tueretur,) deinde secessi, et ex consilii sententia, *Videtur*, inquam, *Curiane, mater tua iustas habuisse caussas irascendi tibi.* Post hoc ille cum ceteris subscripsit centumvirale iudicium, mecum non subscripsit. Appetebat 7 iudicii dies: coheredes mei componere et transigere cupiebant; non diffidentia caussae, sed metu temporum. Verebantur, quod videbant multis

non profuturum ei etc.) *Donare* enim liberalitatis; sed *cedere*, iustitiae studii et aequitatis, quae sola ad Curianum praeiudicio iuvandum valere poterant. *S.*

mihi liqueret) Iudiciale verbum, de certa scientia. Itaque statim Curianus ipsum iudicem constituit, et, *ut cognoscat*, petit. *G.*

4 *minorem*) Minori magnitudine animi et constantia praeditum, ut non possim vel contra meam utilitatem te immerentem pronuntiare; vel invidiam suscipere iudicii in rem meam facti, si mihi pareat, matrem recte de te iudicasse. *G.*

6 *pudorem*) Honorem mulieris sapientis nec impiae aut nimis certe durae. *G.*

mater tua etc.) Rom. *mater tua multas habuisse causas irascendi*. Sed potior est vulgata lectio *iustas*. *H.*

subscripsit centumvirale iudicium) Accusavit ceteros heredes, et repetiit ab iis hereditatem maternam contra tabulas. Vid. 1, 20, 7. Phrasin totam esse insolentiorem, monuere interpretes; sententia quidem aperta. *G.*

7 *metu temporum*) Domitiani; cui quaelibet caussa sufficeret ad poenam innocentis. Interfectus fuerat Rusticus, relegata uxor eius Gratilla, de cuius hereditate quaerebatur: invidiosa igitur heredibus amicitia talis, qua filio praeferrentur. *G.*

Rom. *sed metu ipsorum temporum*. *H.*

bus, quae me vel delectant vel angunt, non aliter tecum, quam mecum, loqui ſoleo: deinde, quod durum exiſtimabam, te amantiſſimum mei fraudare voluptate, quam ipſe capiebam. Neque 13 enim ſum tam ſapiens, ut nihil mea interſit, an iis, quae honeſte feciſſe me credo, teſtificatio quaedam, et quaſi praemium accedat. Vale.

II.

Gratias agit pro turdorum dono.

C. PLINIVS FLACCO SVO S.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec ullis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempeſtatibus poſſum. Recipies ergo epiſtolas ſteriles, et ſimpliciter in- 2 gratas, ac ne illam quidem ſolertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quae facilitas tua, hoc magis dabis veniam, quod ſe non mereri fatentur. Vale.

13 *tam ſapiens)* Nempe ſeveriſſimae ſapientiae eſt, ex honeſte agendo nullum praemium exſpectare. Plinius ita ſentire negat, non quidem ſerio, ſed ludens apud amicum, qui ipſum intelligeret. Et ipſum praemium nunc honeſtum eſt. *E.*

Non ludit Plinius apud amicum, ſed ſerio agit: tot tam clara φιλοδοξίας eius exempla exſtant. *S.*

Rom. *tam ſapiens, quod nihil.* Nusquam antea peius ſcriptum. *H.*

II, 1 *turdos)* non aves, ſed piſces lupis ſimiles. Sic Quintil. 8, 2. 7. *ſoleas et turdos piſces* iungit. *E.*

Vid. Schneider. Hiſtor. Piſc. p. 171. ſq. *S.*

nec ullis copiis ex Laurentino) Rom. *nec urbis copiis ex Laurentino.* Non mutandum erat. Dolet, ſe paria facere non poſſe, *nec urbis copiis,* ſcilicet *ex Laurentino,* in quo tum erat, cum turdos acciperet, *nec maris copiis, tam turbidis tempeſtatibus,* quibus piſcari non licebat. Significat ergo, ſe non ex urbe, ſed ex Laurentina villa ſcribere, quae, ſi non mediterraneis, urbanis tamen copiis utique deſtituebatur. *Copias urbanas* legas etiam lib. VI. ep. 28. *H.*

2 *ſimpliciter ingratas)* Ingenue profeſſas, ſe nihil habere, quo gratias referant. *G.*

ſolertiam Diomedis) Qui perfecit, ut ſibi permutaret Glaucus χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. Il. ζ, 236. *G.*

quod — fatentur) quod ita modeſtae ſunt, ut fateantur ſe veniam non mereri. *E.*

quar, facile impetrari posse confido, ut errare me, sed cum illis, sinant, quorum non seria modo, verum etiam lusus exprimere, laudabile est. An ego verear (neminem viventium, ne quam in 5 speciem adulationis incidam, nominabo) sed ego verear, ne me non satis deceat, quod decuit M. Tullium, Caium Calvum, Asinium Pollionem, Marcum Messallam, Quintum Hortensium, M. Brutum, L. Sullam, Q. Catulum, Quintum Scaevolam, Ser. Sulpicium, Varronem, Torquatum, (immo Torquatos) C. Memmium, Lentulum, Gaetulicum, Annaeum Senecam, et proxime Verginium Rufum, et, si non sufficiunt exempla privata, divum Iulium, divum Augustum, divum Nervam, T. Caesarem? Neronem enim transeo, 6 quamvis sciam, non corrumpi in deterius, quae aliquando etiam a malis; sed honesta manere, quae saepius a bonis fiunt. Inter quos vel praecipue numerandus est P. Virgilius, Corn. Nepos, et prius Ennius, Acciusque. Non quidem hi senatores: sed sanctitas morum non distat ordinibus. Recito tamen: quod illi an fecerint, nescio. 7

5 *M. Tullium)* Texit hic catalogum poëtarum satis longum, qui longae disputationi materiem praebere possit. Sed praestat, credo, hic nihil dicere, et rem integram relinquere, si quis Vossianum de Poëtis opus, posthumum et imperfectum, retractare velit. *G.*

Caeterum de *Augusti* facultate poëtica vid. Sueton. 85. De *Nerva* Martial. 8, 70. De *Tito* Eutrop. 7, 14. et Sueton. 3. De *Nerone* Sueton. 52. Sed hunc se *transire* dicit, quia nunc non nisi de bonis et sanctis quaestio erat. *E.*

T. Caesarem) *divum* puto excidisse. Nam *dicavit coelo Domitianus Titum*, Panegyr. 11. init. Ibid. cap. 35, 4. *divus Titus*. ubi item *divus* in nonnullis libris deest. *S.*

6 *quae aliquando etiam a malis)* Rom. *quae etiam a malis aliquando*. Sequitur, *vel praecipue numerandus P. Virgilius*, sine verbo *est*. *H.*

non distat ordinibus) non uni tantum ordini adstricta est, sed omnibus communis esse debet. *E.*

7 *Recito tamen)* Restituit hunc locum Cortius. Nos declarare conabimur. Duo crimina sunt, quibus respondet Plinius: unum, quod scribit carmina obscena; alterum, quod recitat. Priori satisfecisse se putat auctoribus laudatis: iam transit ad alterum. *Recito tamen* etc. Illud *Etiam* est concedentis, quod obiectum fuit. Quoties ita usus sit Plinius, docet Index. *G.*

Ergo sensus est: concedam, illos non recitasse. *E.*

Etiam. Sed illi iudicio suo poterant esse contenti: mihi modestior conscientia est, quam ut satis abso-
8 lutum putem, quod a me probetur. Itaque has recitandi caussas sequor: primum, quod ipse, qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis, auditorum reverentia, intendit: deinde, quod, de quibus du-
9 bitat, quasi ex consilii sententia statuit. Multa etiam a multis admonetur: et, si non admoneatur, quid quisque sentiat, perspicit ex vultu, oculis, nutu, manu, murmure, silentio; quae satis apertis
10 notis iudicium ab humanitate discernunt. Atque adeo, si cui forte eorum, qui interfuerunt, curae fuerit eadem illa legere, intelliget me quaedam aut commutasse, aut praeterisse, fortasse etiam ex suo
11 iudicio, quamvis ipse nihil dixerit mihi. Atque ita hoc disputo, quasi populum in auditorium, non in cubiculum amicos advocarim, quos plures habere, multis gloriosum, reprehensioni nemini fuit. Vale.

IV.

Avaritiam Nominati caussidici notat, qui Vicentinos, a quibus grandem pecuniam acceperat, fefellit.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Res parva, sed initium non parvae. Vir praetorius Solers a senatu petiit, ut sibi instituere in

Rom. *quod illi an etiam fecerint, nescio: sed illi iudicio suo.* Postea: *mihi modestior constantia est.* Vid. epist. XIII, 4. *H.*

Utrumque placet. Prius habent etiam Brummeri Excerpta. Posterius in omnibus legitur libris, nec debebat Casauboni coniecturae loco cedere. *S.*

8 *scriptis suis — intendit*) 8, 19, 2. *si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies; quia vereor, ne ipse, ut tristis, parum intenderim.* *S.*

9 *et, si non — — murmure*) Sic et Rom. *H.*

iudicium — discernunt) satis perspicue ostendunt, quid iudicent auditores etiam illi, qui humanitatis caussa iudicium suum aperte non dixissent. *E.*

11 *Atque ita hoc disputo*) Praestat Cortii et Gierigii *Atque haec ita disputo.* *S.*

IV, 1 *sed initium non parvae*) Rom. *sed initium non parvum*, male cum aliis. *H.*

ut sibi instituere etc.) Sueton. Claud. 12. *Ius nundinarum in privata praedia a consulibus petiit.* *S.*

ptātibus dediti quasi in diem vivunt, vivendi caussas quotidie finiunt: qui vero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors non repentina est, ut quae semper inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fan- 5 nius, quod accidit, multo ante praesensit. Visus est sibi per nocturnam quietem iacere in lectulo suo compositus in habitum studentis, habere ante se scrinium ita, ut solebat: mox imaginatus est venisse Neronem, in toro resedisse, promsisse primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumque ad extremum revolvisse, idem in secundo ac tertio fecisse, tunc abiisse. Expavit; et 6 sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi: et fuit idem. Quod me recordantem miseratio sub- 7 it, quantum vigiliarum, quantum laboris exhauserit frustra. Occursant animo mea mortalitas, mea scripta. Nec dubito, te quoque eadem co-

quasi in diem vivunt) Hanc formulam commodissime interpretatur Columella 3, 3, 6. *Fructum plerique quam uberrimum consectantur*, nec provident futuro tempori, *sed quasi plane* in diem vivant, *sic imperant vitibus et eas multis palmitibus onerant*, ut posteritati non consulant. *G.*

vivendi caussas quotidie finiunt) nulla caussa est, cur non quotidie moriantur. Pessime explicat Catanaeus. *S.*

ut quae semper etc.) Rom. *ut quae semper incohatum aliquid abrumpat. H.*

De hac scriptura, quam cave pro vitiosa habeas, vid. Casaub. et Burmann. ad Sueton. Caes. c. 46. p. 107. sq. *S.*

5 *in lectulo suo)* Notum est, in lectis vel lecticis iacentes non cibum modo cepisse, verum etiam studuisse. Multa ad Augusti *lecticulam lucubratoriam*, Sueton. c. 78. Casaubonus. *G.*

compositus in habitum studentis) Rom. *compositus in habitu studentis.* Sic Aldus etiam. *H.*

ita, ut solebat) Sic et Rom. Ald. *sic solebat. H.*

Neque hoc ferendum, nec quod Cortius adscivit, *ita solebat.* Indicaret id, proprium fuisse morem Fannii, habere ante se scrinium, quoties in lectulo lucubratorio iaceret. Is vero mos communis fuit omnium, qui in lecto recumbentes legerent aut scriberent. *S.*

mox imaginatus est venisse) Rom. *mox imaginatus venisse. H.*

in toro resedisse) Sic et Rom. Deinde *revolvisse. H.*

Bonum *revolvisse.* Frustra praefert Cortius *evolvisse.* Livius 34, 5, 7. *Tuas adversus te Origines revolvam. S.*

gitatione terreri pro istis, quae inter manus ha-
8 bes. Proinde, dum suppetit vita, enitamur, ut mors quam paucissima, quae abolere possit, inveniat. Vale.

VI.

Apollinari, qui Plinio, in Tuscis aestatem acturo, timuerat, et salubritatem huius villae, et commoditatem exponit.

C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

Amavi curam et solicitudinem tuam, quod, quum audisses me aestate Tuscos meos petiturum, ne
2 facerem suasisti, dum putas insalubres. Et sane gravis et pestilens ora Tuscorum, quae per litus

7 *quae inter manus habes*) libros in Plantam, de quibus Lib. 9. epist. 1. *E.*

VI Habet haec epistola elegantem villae in Tuscis Plinianae descriptionem, de qua eadem hic dicta intelligi volumus, quae supra ad Laurentinam 2, 17. observata sunt. Non difficile esset hic etiam ire per singula, et quantum Felibenius, quantum Castellus, a verbis et sententia Plinii aberraverint, ostendere. Sed cum pictorem et chalcographum vix admittat haec editio, nec multum referat aliorum errores redarguere, nisi meliora ipse substituas: satis in praesentia fuerit, novum quasi opus nuntiasse viris alioquin elegantissimis, ne illorum aedificationes Plinianis epistolis in posterum officiant. Ceterum video recusum esse Felibenii opusculum hoc titulo: *Delices des maisons de campagne appellées le Laurentin et la maison de Toscane.* Amst. 1736, 12. Et Plinii et Felibenii mentio fraude nescio cuius omissa. *G.*

Theotisce vertit et interpretatus est A.-Rode in vernacula Vitruvii versione T. II. p. 54. sqq. *S.*

1 *Amavi curam et solicitudinem tuam*) Cicero ep. 9, 16. init. *Delectaverunt me tuae litterae: in quibus primum amavi amorem tuum, qui* etc. ubi vid. Cortium. *S.*

quod, quum audisses) Rom. *qui cum audisses:* Ald. *quod cum. H.*

Praefero *qui* ut exquisitius. Cicero ep. 1, 9, 31. *Illud quidem certe nostrum consilium iure laudandum est, qui meos cives — servis armatis obiici noluerim.* vid. ibi Cortium. *S.*

2 *Et sane gravis*) Non opus est Cortii coniectura uti, *est sane* etc. Nam et simili modo Plinius 2, 17. 25. *Et omnino litoris illius mira natura.* Sed offendere possit, *ora, quae per litus extenditur*, tanquam admodum pleonastice dictum. Nonne aptius esset, si legeretur, *gravis et pestilens aura Tuscorum, qua litus extenditur?* Haec scita coniectura est viri docti, qui in Ephem. lit. Ienens. hunc locum in censura edit. Gierig. tractaverat. *E.*

Est sane Cortiana in textu habet, nihil in notis monens de

extenditur. Sed hi procul a mari recesserunt: quin etiam Apennino, saluberrimo montium, subiacent. Atque adeo, ut omnem pro me metum 3 ponas, accipe temperiem coeli, regionis situm, villae amoenitatem: quae et tibi auditu, et mihi relatu iucunda erunt. Coelum est hieme frigidum 4 et gelidum, myrtos, oleas, quaeque alia assiduo tepore laetantur, aspernatur ac respuit: laurum tamen patitur, atque etiam nitidissimam profert: interdum, sed non saepius quam sub urbe nostra, necat. Aestatis mira clementia. Semper aer spi- 5 ritu aliquo movetur; frequentius tamen auras, quam ventos habet. Hinc senes multos videas, 6 avos proavosque iam iuvenum; audias fabulas veteres, sermonesque maiorum: quumque veneris illo, putes alio te seculo natum. Regionis forma 7 pulcherrima. Imaginare amphitheatrum aliquod immensum, et quale sola rerum natura possit effingere. Lata et diffusa planities montibus cingitur: montes summa sui parte procera nemora et antiqua habent. Frequens ibi et varia venatio: 8

lectionis varietate. Cetera noli tentare. Nullus hîc pleonasmus. *Ora* enim et *litus* non sunt synonyma, sed illud quiddam amplius, omninoque terminum, extremitatem, ἐσχατιὰν, indicat. Pomponius Mela Prooem. *dein-de rursus oras omnium et litora* (expediam). ubi vid. interpr. inprimis Ciacconium. Cicero de Nat. D. 2, 39. *quae amoenitates orarum et litorum?* Aegid. Forcellinus: „Ora differt a lito- „re, quia *ora* latius patet: quia „est alicubi *ora*, ubi tamen *litus* „non est.“ *S.*

4 *quaeque alia* etc.) Rom. *quaeque alia aestivo tempore* [lege *tepore*] *laetantur, aspernatur, et respuit. H.*

atque etiam nitidissimam profert) Sic et Rom. *H.*

5 *Semper aer — movetur*) Sic et Rom. *H.*

auras — ventos) *aura* aer lenis, inprimis a mari spirans: Eurip. Hec. 443. αὔρα ποντιάς. ubi Schol. αὔρα, ἡ ἐξ ὑγροῦ ἐκφερομένη πνοή. Aristoteles de Mundo c. 4. pag. 88. ed. Vulc. τὰ δὲ ἐν ἀέρι πνέοντα πνεύματα, καλοῦμεν ἀνέμους· αὔρας δὲ, τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἐκπνοάς. *S.*

6 *Hinc senes multos* etc.) Rom. *Hinc senes multos videas avos proavosque. Iam iuvenum audias fabulas.* Interpunctionis huius vitium merito correxit Casaubonus: verba ipsa mutari nihil necesse est. *H.*

quumque veneris illo etc.) Rom. *cum veneris illo, putes te alio seculo natum. H.*

7 *antiqua habent*) *Caeduis* silvis opponuntur *antiquae*, quibus vel ob religionem aliquam parcitur, vel quod remotiores sunt ab habitationibus hominum. *G.*

formam aliquam, ad eximiam pulchritudinem pictam, videberis cernere. Ea varietate, ea descriptione, quocunque inciderint oculi, reficiuntur. Villa in 14 colle imo sita prospicit quasi ex summo: ita leniter et sensim clivo fallente consurgit, ut, quum adscendere non putes, sentias adscendisse. A tergo Apenninum, sed longius habet. Accipit ab hoc auras quamlibet sereno et placido die, non tamen acres et immodicas, sed spatio ipso lassas et infractas. Magna sui parte meridiem spectat, 15 aestivumque solem ab hora sexta, hibernum aliquanto maturius, quasi invitat in porticum latam, et pro modo longam. Multa in hac membra; atrium etiam ex more veterum. Ante porticum 16 xystus concisus in plurimas species, distinctusque buxo; demissus inde pronusque pulvinus, cui bestiarum effigies invicem adversas buxus inscripsit. Acanthus in plano mollis, et, paene dixerim, li-

13 *formam — pictam)* Picturam, in qua artifex formam s. ideam pulchrae regionis animo conceptam proposuerit: quod genus hodie vocamus *Landschaften*, Galli *paisages*. Antiquum id genus picturae apud Romanos etiam. Sic *situm Carthaginis et expugnationes depictas proponit in foro Hostilius Mancinus* apud Plin. 35, 4. f. 7. *Formam* et *situm* in tali re iungit Horatius epist. 1, 16, 4. G.

quocunque inciderint oculi, reficiuntur) Ita et Rom. *H.*

14 *in colle imo sita)* Cave *sita* iungas cum *villa*. Nec enim villa sita est in imo colle; sed ea quae *sita* sunt *in imo colle quasi prospicit ex summo.* G. Vereor tamen, ne Plinius, dum acute dicere volebat, obscurus factus sit. Poterat nempe et hoc velle: villa (quae universe sumta cum suis hortis ab imo colle usque ad summum attollebatur) quamvis in colle imo sita est, tamen prospectum quasi ex summo aperit etc. *E.*

ita leniter et sensim) Rom. *ita leviter et sensim.* Proxime, *cum ascendere te non putes.* Tum, *spatio ipso lassas. H.*

15 *ab hora sexta)* h. e. post horam sextam. Hoc docent ea quae sequuntur. Illud enim *aliquanto maturius* ad ipsum meridiem refero. Hieme sol in meridiano constitutus aliquanto humilior est, ut nihil obstante tecto et proiectis porticus eam intus illustrare possit; aestate altior, ut eodem non perveniat, nisi post aliquam in occasum declinationem. G.

hibernum aliquanto maturius) Rom. *hiberno aliquanto maturius.* Male. *H.*

in porticum — longam) Sic et Rom, *H.*

Prominulam Cortii et Gierigii agnoscit etiam Forcellinus. *S.*

16 *xystus — distinctusque)* Sic et Rom. *H.*

paene dixerim) Opus omnino fuit, audax epitheton, et herbae vix aptum, illa adiectione excusare et reddere tolerabi-

que prospectat. Contra mediam fere porticum diaeta paullum recedit; cingit areolam, quae quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua exundat, circumiectasque platanos, et subiecta platanis leni adspergine fovet. Est in hac diaeta dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem sonumque excludit; iunctaque quotidiana amicorum coenatio. Areolam illam porticus alia, eademque omnia, quae porticus, adspicit. Est et aliud cubiculum a proxima platano viride et umbrosum, marmore excultum podio tenus: nec

20

21

22

si modo gestatione uti, sed in equo etiam moveri fortius, vel iunctis etiam equis raptare per ea spatia currum possis. Hoc nomen docet, Graecis usitatum; hoc descriptio ingerit, quam latiorem habet f. 32. sq. *Hippodromi* habent typis vulgati, credo, omnes ex MSS. procul dubio; *Hipodromi* Mediceus, quo usus est Cortius: neque quisquam de mutatione cogitasset, nisi Iac. Sirmondo, viro doctissimo, ad Sidon. 2, 2. in mentem venisset *Hypodromum* substituere, et interpretari *tectam longitudinem*, et *clausum undequaque deambulacrum*, quae quidem ipsa *cryptoporticus* definitio est, et clarissime repugnat Plinianae descriptioni f. 32. Mirum est, quam multa committantur a viris etiam doctissimis in veterum librorum vel emendatione vel interpretatione ea caussa, quod non totos legunt, quos curare volunt, sed ut in quemque locum inciderunt, ita, ingenio suo confisi scilicet, sanare illum locum aggrediuntur, conatu specioso, et cui plausores tanto minus desunt, quo pauciores serio et totos legunt libros veterum; sed infelici saepe successu. G.

20 *diaeta paullum recedit)* Rom. *diaeta ,parum recedit.* Prope inde: *et subiecta platanis leni aspergine fovet.* H.

21 *clamorem sonumque excludit)* Sic et Rom. H.

Areolam illam — adspicit) Sic et Rom. H.

eademque omnia quae porticus) *Eadem* porticus, cuius hic cum areola mentionem facit, *adspicit*, h. e. in conspectu habet, *omnia, quae porticus* illa superior a f. 15. descripta. G.

Mediceus liber: — *coenatio, quae areolam illam, porticum aliam, eademque omnia, quae porticus, adspicit.* Adscivit hanc lectionem Gierigius, eandemque probabat Ernestius, in locum notae Gesneri hanc adscripturus: „Hanc „lectionem Cod. Medic. etiam „Cortio probatam, et receptam „a Gierigio, revocare non dubi„tavi, quippe intellectu facilem. „Sensus hic est: coenatio *adspi„cit* fenestris interioribus areolam, „exterioribus *porticum* illam, de „qua f. 31. *eademque omnia, „quae porticus* prior. Pristinae „Gesneri editiones post *coenatio* „interpungebant. Deinde seque„bantur haec: *Areolam illam „porticus alta, eademque omnia, „quae porticus, adspicit:* quae „nullum sensum habebant." S.

22 *podio tenus)* Ad proiecturam usque parietum, cui lacunar impositum est: dictam a podio theatri, f. ima et proiecta aliquantum ultra murum praecinctione theatri. Nisi vero mellus

cedit gratiae marmoris, ramos, insidentesque ramis
23 aves imitata pictura. Cui subest fonticulus. In
hoc fonte crater, circa siphunculi plures miscent
iucundissimum murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum a triclinio occurrit; aliis fenestris xystum, aliis despicit pratum, sed ante piscinam; quae fenestris servit ac subiacet, stre-
24 pitu visuque iucunda. Nam ex edito desiliens aqua, suscepta marmore, albescit. Idem cubiculum hieme tepidissimum, quia plurimo sole perfunditur. Cohaeret hypocauston, et, si dies nu-
25 bilus, immisso vapore, solis vicem supplet. Inde apodyterium balinei laxum et hilare excipit cella frigidaria; in qua baptisterium amplum atque opacum. Si natare latius aut tepidius velis, in area piscina est, in proximo puteus, ex quo pos-
26 sis rursus adstringi, si poeniteat teporis. Frigidariae cellae connectitur media, cui sol benignissime praesto est; caldariae magis: prominet enim. In hac tres descensiones: duae in sole, tertia a
27 sole longius, a luce non longius. Apodyterio superpositum est sphaeristerium, quod plura genera exercitationis, pluresque circulos capit. Nec

videatur sic accipere: ad dimidii hominis altitudinem, ad fenestrarum limen inferius. *G.*

Rom. *marmore exculptum podio tenus. H.*

aves imitata etc.) Rom. *aves imitata pictura, fonticulus: in hoc fonte crater.* Desunt *cui subest. H.*

23 *Cui subest fonticulus*) Cubiculo intelligo subesse, vel in proximo esse fontem, non in ipso cubiculo salire siphunculos. *G.*

cubiculum a triclinio occurrit) Rom. *cubiculum triclinio occurrit. H.*

sed ante piscinam) Rom. *sed ante piscina*, cui respondet deinde *iucunda. H.*

fenestris servit) Vide de usu huius verbi dicta ad 1, 3, 1. *G.*

25 *Inde apodyterium*) Rom. *Inde apodyterion. H.*

baptisterium) Sidon. Apoll. 2, 2. *Huic basilicae appendix piscina forinsecus s. si graecari mavis, baptisterium. G.*

26 *prominet enim*) Rom. *prominent enim. H.*

descensiones) loca depressiora, lacus, labra, in quae descendere lavandi, natandive caussa possis. *G.*

27 *sphaeristerium, quod plura*) Rom. *spheristerion, quod plura. H.*

circulos) Una ludentium pila, (σφαίρα, a qua σφαιρίζειν est *pila ludere* etc.) eoque motu cor-

praecedit hippodromus. Medius patescit, statimque intrantium oculis totus offertur, platanis circuitur. Illae hedera vestiuntur, utque summae suis, ita imae alienis frondibus virent. Hedera truncum et ramos pererrat, vicinasque platanos transitu suo copulat. Has buxus interiacet. Exteriores buxos circumvenit laurus, umbraeque 33 platanorum suam confert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatque faciem: cupressis ambitur et tegitur, densiore umbra opacior nigriorque; interioribus circulis (sunt enim plures) purissimum diem reci- 34 pit. Inde etiam rosas effert umbrarumque frigus non ingrato sole distinguit. Finito vario illo multiplicique curvamine recto limiti redditur, nec huic uni. Nam viae plures, intercedentibus bu- 35 xis, dividuntur. Alibi pratulum, alibi ipsa buxus intervenit in formas mille descripta, literis inter-

32 *longe praecedit hippodromus*) Rom. *longe lateque praecedit hyppodromus.* *H.*

umbraeque) In Gesneriana erat *umbraque*, negligentiâ, ni fallor, operarum. Idem in Gierigiana, quae an eandem habeat excusationem, ipse viderit Gierigius. *S.*

33 *hemicyclo*) Cortius *hemicyclio* dedit e cod. Medic. etc. *G.*

34 *Inde etiam* etc.) Rom. *Inde rosas offert*, sine *etiam*, et *offert* pro *effert*. *H.*

recto limiti etc.) Rom. *recto limite redditur, ne huic uni. H.*

35 *mille descripta* etc.) Rom. *mille descripta litteris. Interdumque modo nomen domini, modo artificis.* Verbum *dicunt* omissum. Tum, *Alternis metulae exsurgunt, alternis insita sunt poma.* Non dubito, quin *insita* a Plinio sit. Postea, *Medium in spatium brevioribus. H.*

Ernestio placebat *literas* pro *literis.* Tum, τελεία στιγμῆ post *imitatio* posita, legebat *Medium spatium* etc. Apponam eius notam: „*literas*) Sic pro *literis* „Cort. et Bipont. e Medic. edi„derant, quos et secutus est „Gierigius. Cohaerent enim illa „*in formas – literas interdum.* „Deinde et *metulae* an h. l. aptae „sint, dubitarunt. *Metulae* sunt „coni ex buxo, pinu aut similis „incrementi arbore formati. Sed „quaeritur, quomodo talia orna„menta mox Plinius *ruris imita*„*tionem* appellare potuerit. Ita„que e Cod. Voss. et Edd. Gryph. „*viticulae* commemorant. Eorun„dem librorum lectionem cum „Bipont. etiam in seqq. tenui, „ubi vulgata — *velut illati ru*„*ris imitatio medium in spatium* „*brevioribus utrinque platanis* „*adornatur*, commodum sensum „non habere videbatur." Locus hic, ut pleraque huius epistolae, tam est obscurus, ut nolim in crisi lectionis multum operae perdere: nedum cum Gierigio coniecturis audacioribus indulgeam. Aliis quid acciderit, nescio: mihi quidem, ut Laurentini descri-

scribitur, magna est. Verum illuc, unde coepi; ne secundum legem meam iure reprehendar, si 45 longior fuero in hoc, in quod excessi. Habes caussas, cur ego Tuscos meos Tusculanis, Tiburtinis, Praenestinisque meis praeponam. Nam super illa, quae retuli, altius ibi otium et pinguius, eoque securius, nulla necessitas togae, nemo arcessitor ex proximo. Placida omnia et quiescentia, quod ipsum salubritati regionis, ut purius coelum, ut aër liquidior, accedit. Ibi animo, ibi corpore, maxime valeo. Nam studiis animum, 46 venatu corpus exerceo. Mei quoque nusquam salubrius degunt; usque adhuc certe neminem ex iis, quos eduxeram mecum (venia sit dicto) ibi amisi. Dii modo in posterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco servent. Vale.

in quod excessi) in eo argumento, in quod digressus sum. *Excessum* pro oratoria *digressione* tum noster, tum Quintilianus dixere. *Praepositionem *in* ante *quod* ex libris dedit Cortius. *G.*

45 *necessitas togae)* Qua sc. extra urbem et forum nihil opus est. Pars vitae beatioris secundum Martialem 10, 47. *toga rara.* Multa hic de non usu togae extra urbem Buchnerus. *G.*

salubritati — accedit) Ipsa illa tranquillitas, et placida in liberali otio quies a nullis negotiis importunis vel hominibus interturbata, *accedit salubritati*, vel partem illius salubritatis, quam haec praestat villa, efficit. Est sane etiam Medicis inter res, quas non naturales vocant, vel maximi momenti, status ille tum animi tum corporis, vel quietus vel turbatior. *G.*

Rom. *salubritate regionis. H.*

46 *(venia sit dicto)*) a diva Nemesi, quae invidia quadam prosequitur eos, qui beati sibi nimis videntur, et felicitatem suam praedicant, vel praedicari libenter audiunt; precibus proinde placanda, quoties iactantius aliquid nobis, vel aliis de nobis excidit. Praeclara, si DIS placet, eius rei ratio est, quam sapiens ille Solon profert in Disputatione cum Croeso, apud Herodotum 1, 32. τὸ θεῖον πᾶν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες. Rationem hanc detestamur hodie, sed rem ipsam ut aliis in rebus scilicet retinemus. Laudavimus pulchellum infantem et valentulum; subiicimus, *Gott behüte es!* Diximus aliquid de secunda fortuna nostra vel aliorum; exsilit illud, *Gott lasse mich es zur guten Stunde reden!* Hoc ipsum est, *venia sit dicto! G.*

Rom. *venia sit dictum, amisi,* sine *ibi. H.*

VII.

Saturninus Plinium heredem instituerat et rempublicam Comensium, quod ipse ratum vult esse, etsi secundum leges respublica heres institui non possit, quod ut decurionibus indicetur, rogat.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Nec heredem institui, nec praecipere posse rempublicam, constat: Saturninus autem, qui nos reliquit heredes, quadrantem reipublicae nostrae, deinde pro quadrante praeceptionem quadringentorum millium dedit. Hoc, si ius adspicias, irritum; si defuncti voluntatem, ratum et firmum est. 2 Mihi autem defuncti voluntas (vereor, quam in partem iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant) antiquior iure est, utique in eo, quod ad communem patriam voluit pervenire. An, cui de meo 3 sestertium undecies contuli, huic quadringentorum millium paullo amplius tertiam partem ex adventicio denegem? Scio te quoque a iudicio meo non abhorrere, cum eandem rempublicam ut civis optimus diligas. Velim ergo, quum proxime 4

VII, 1 *nec praecipere) Praecipere* apud ICtos est, partem aliquam hereditatis ante reliquos heredes capere, unde dicitur *praecipuum*. Qui igitur aliquid *praecipere* testamento iubetur, illum eo ipso heredem etiam cum aliis esse intelligitur. Vid. Brisson. de form. 7, 143. p. 635. sq. Sed hic paullo alia videtur species. Saturninus primo ex quadrante instituerat rempublicam, deinde hoc mutavit, et loco illius quadrantis ex integra hereditate praecipi et ante divisionem numerari reipublicae iussit quadringenta millia: sive quod putaret ita eludi legem posse, quae institui heredem vetaret rempublicam, sive quacunque alia caussa. *G.*

3 *An, cui de meo)* Contulerat Plinius reipublicae per varias occasiones *undecies*, intell. centena millia HS. quae sunt 55000 florenorum imperialium (quos besses 2/3 vocant mercatores) in alimenta ingenuorum, in aedes sacras etc. In hac liberalitate parum sibi constitisset, si 400000 HS. s. 20000 floren. imp. quae paullo amplius tertia pars est superioris summae (est enim ipsa tertia ex duodecies) aliunde ei obvenientia, invideret, vel tabulis testamenti oppugnatis negaret. *G.*

Rom. *An cui de meo sexdecies adiiciens contuli. H.*

quadringentorum millium) al. *quadringenta millia*. quod unice verum. *S.*

volo, non quia commode facturum esse confido, (id enim temere credas, nisi expertus,) sed quia mihi pulchrum in primis videtur, non pati occidere, quibus aeternitas debeatur, aliorumque famam cum sua extendere. Me autem nihil aeque 2 ac diuturnitatis amor et cupido solicitat: res homine dignissima, praesertim qui nullius sibi conscius culpae, posteritatis memoriam non reformidet. Itaque diebus ac noctibus cogito, si *qua* 3 *me quoque possim Tollere humo:* (id enim voto meo sufficit: illud supra votum) *victorque virûm volitare per ora. Quamquam o!* Sed hoc satis est, quod prope sola historia polliceri videtur. Orationi enim et carmini parva gratia, nisi eloquentia sit summa: historia quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi, et 4 quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculis etiam fabellisque ducantur. Me vero ad hoc studium impellit domesticum quoque exemplum. Avunculus meus, idemque per 5

facturum esse confido) Sic et Rom. *H.*

Cort. et Gierig. *confidam.* quod praefero. Columella 8, 9. laudatus in Horat. Torsell. Cap. CLII. 35. *nec quia tritico vel aliis frumentis minus crassescant, verum quod semine huius maxime delectantur. S.*

non pati occidere, quibus aeternitas debeatur) Rom. *non pati occidere, quibus aeternitas debetur,* sine adsuticio panno illo Florentino. *H.*

2 *Me autem nihil aeque* etc.) Rom. *Me autem nihil aequi ac diuturnitatis et amoris cupido sollicitat, res homine dignissima.* Suspicor ex glossa aliquid accessisse, et prius fuisse *diuturnitatis cupido. H.*

3 *si qua me quoque)* Virg. Georg. 3, 8. *Tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo, victorque virûm volitare per ora. G.*

Quamquam o!) Elegans aposiopesis itidem Virgiliana, apud quem Aen. 5, 195. Mnestheus, *Non iam prima peto, neque vincere certo; Quamquam o - - Sed superent, quibus hoc, Neptune, dedisti.* Similiter noster, post aposiopesin, *sed hoc satis est,* nimirum *diuturnitas, et memoria posteritatis. G.*

Rom. *Quamquam o. Sed satis est,* sine *hoc. H.*

Orationi enim et carmini) Rom. *Orationi et carmini.* Deest *enim. H.*

nisi eloquentia sit summa) Rom. *nisi eloquentia est summa. H.*

4 *et quamlibet nuda)* Rom. *et qualibet nuda.* Ald. tamen, *et quamlibet. H.*

domesticum quoque exemplum) Rom. *domesticum exemplum,* sine *quoque. H.*

musculi, nervi; illam tori quidam et quasi iubae decent. Haec vel maxime vi, amaritudine, instantia; illa tractu et suavitate, atque etiam dulcedine placet. Postremo alia verba, alius sonus, alia constructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit, an ἀγώνισμα: quorum alterum oratio, alterum historia est. His ex caussis non adducor, ut duo dissimilia, et hoc ipso diversa, quod maxima, confundam misceamque, ne tanta quasi colluvione turbatus ibi faciam, quod hic debeo: ideoque interim veniam (ne a meis

dem mox Plinius mutatis verbis et metaphoris repetit, cum orationi *vim, amaritudinem, instantiam* h. e. acrem, concisam, et vibrantem veluti vehementiam, historiae autem *tractum*, h. e. motum veluti moderatiorem, tribuit. Ita plane Cicero in Orat. 20. *contortam* et *acrem* orationem oratoris forensis opponit historicorum rationi dicendi *tractae* et *fluenti* h. e. leniori, moderatiori, quod in ea magis perspicuitas et explanatio et ordo et concinnitas, quam vis et celeritas aut impetus sententiarum quaeritur. Denique *sonus* est forma dicendi vel elocutionis historiae aut orationi peculiaris. Copiose id explicavimus in Lex. techn. rhet. s. v. *sonus*. *E.*

10 *instantia)* Vid. ep. 19. ubi *acriter, instanter, intente* permutantur. *E.*

11 κτῆμα — ἀγώνισμα) Historia κτῆμα est, possessio, bonum perpetuo nostrum, postquam semel esse coepit, (vid. supra 1, 5, 3.) ex quo sera etiam posteritas de nobis iudicat. Oratio autem ἀγώνισμα est certamen, in quo semel vicisse satis est, non curante auctore, quid deinde de ea iudicent alii. Ceterum locus Thucydidis est 1, 22. extr. qui de sua historia κτῆμα ἐς ἀεὶ μᾶλλον, ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν σύγκειται. Quintilianus 10, 1, 31. *Non ad actum rei pugnamque praesentem, sed ad memoriam posteritatis et ingenii famam componitur.* Ceterum videndum adhuc, annon respexerit forte Thucydides ad illam recitationem Herodoti in ludis Olympicis, quae lacrymas excussisse dicitur puero Thucydidi. *G.*

Rom. *ut Thucydides ait,* κτῆμα καὶ ἀγώνισμα: *quorum alterum oratio, alterum historia,* omisso verbo *est*. Post, *ex his causis*. *H.*

diversa, quod maxima) Ob id ipsum non possunt ab eodem homine tempore eodem tractari, quod sunt maxima et suum sibi hominem integrum unum quodque deposcit. *G.*

ne tanta quasi colluvione) Sic et Rom. *H.*

ibi faciam, quod hic debeo) Ne in historia contentiosius asperiusque, aut in oratione nitidius festiviusque quam deceat, agam et utriusque generis virtutes permutem, quae hoc ipso fiunt vitia, quod loco non adhibentur. *G.*

(ne a meis verbis discedam)) Ut iis verbis utar, quibus uti in foro et caussis consuevi. Ita praefatur formulae e foro desumtae, quam mox declarabimus. *Recepi nimirum Cortianam, f. Mediceam potius, hic quoque lectionem; al. *ne a forensibus verbis recedam*, quod ex glossa est procul dubio. *G.*

in urbe teneri nuntiabant. Nollem, inquis: sed ego volo, propterea, quod recitaturum statim, ut ego venissem, pollicebantur. Ago gratias, quod exspector. Triste illud, quod Iulius Valens gra- 2 viter iacet; quamquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus aestimetur, cuius interest quam maturissime inexplicabili morbo liberari. Illud 3 plane non triste solum, verum etiam luctuosum, quod Iulius Avitus decessit, dum ex quaestura redit: decessit autem in navi, procul a fratre amantissimo, procul a matre, a sororibus. Nihil 4 ista ad mortuum pertinent; sed pertinuerunt, quum moreretur: pertinent ad hos, qui supersunt. Iam, 5 quod in flore primo tantae indolis iuvenis exstinctus est, summa consequuturus, si virtutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat! quantum legit! quantum etiam scripsit! quae nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui si fre- 6 nos remittas, nulla materia non maxima est. Finem epistolae faciam, ut facere possim etiam lacrymis, quas epistola expressit. Vale.

IX, 1 *sed ego volo* etc.) Rom. *sed ego volo. Praeterea quod.* Paullo ante *quod* desideratur in his, *quod te in urbe teneri.* *H.*

2 *morbo liberari*) Refero ad illud nescio cuius Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσι. Quo acutior est morbus, tanto minus durat. Cumque *inexplicabilem* praeterea *morbum* dicat, puto, Secundum εὐφημίᾳ quadam usum, instantem proxime Valenti mortem sic indicare, ipsamque in beneficio ponere, quae desperato illum morbo liberet. *G.*

3 *decessit autem in navi*) Rom. *decessit in navi.* *H.*

Bene: sicque etiam alii libri bonae notae. Repetit Secundus ab amico sibi scripta, non ipse illi narrat. Ideo *autem* hic importunum. *S.*

5 *Iam, quod in*) Ex superioribus ita explenda oratio, *Iam illud luctuosum est* etc. *G.*

Immo supplendum, *quam luctuosum est.* Ῥῆσις haec est exclamatio. Sic Graeci κατ' ἔλλειψιν Τὸ δὲ, sequ. accusat. cum infinitivo. *S.*

Etiam in Rom. *Iam, quod in flore primo.* Deinde, *si virtutes eius maturuissent. Quod ille.* *H.*

scripsit) sed non edidit: alioqui non aruissent sine fructu posteritatis. Editurus, opinor, erat, si prius expolivisset. *S.*

6 *cui si frenos — est*) Non reprehenderem Secundum, si haec omisisset. Parum humanum videtur, in tam luctuosi casus comploratione addere, dolori non indulgendum, *quod*, si frenos illi remittas, *etiam levior dolendi caussa gravissima fiat.* *S.*

accipere. Sum et ipſe in edendo haeſitator, tu 2 mora tamen meam quoque cunctationem tarditatemque viciſti. Proinde aut rumpe iam moras, aut cave, ne eosdem illos libellos, quos tibi hendecaſyllabi noſtri blanditiis elicere non poſſunt, convicio ſcazontes extorqueant. Perfectum opus 3 abſolutumque eſt; nec iam ſplendeſcit lima, ſed atteritur. Patere, me videre titulum tuum; patere audire, deſcribi, legi, vaenire volumina Tranquilli mei. Aequum eſt, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

XII.

Proſocerum laudat, quod porticum dedicaverit, et in portarum ornamentum pecuniam promiſerit.

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Accepi literas tuas, ex quibus cognovi ſpecioſiſſimam te porticum ſub tuo filiique tui nomine

dum agitur cum eo, qui ſcripta, quae libera vagari debebant, domi per iniuriam continet. Luſeritne praeterea in nominum *libri* et *liberi* ſimilitudine, non temere dixerim. *G.*

2 *Sum et ipſe* etc.) Rom. *Sum et ipſe in edendo haeſitator tu. O ſi tamen meam quoque cunctationem tarditatemque viceris. Proinde aut rumpe moras. H.*

convicio ſcazontes) Scazontes aſperum et ſatiricis epigrammatis aptum genus carminis, aptum proinde etiam *convicio* faciendo, quod non ad maledicta ſemper, ſed ad importunam quoque, et parum modeſtam repetitamque ſubinde petitionem vel admonitionem pertinet, ut in praefatione Quintiliani ad Tryphonem, *Efflagitaſti quotidiano convicio* etc. *G.*

3 *ſed atteritur)* Summa in his elegantia, quod translationem continuat. Laudavit iam Cellarius 9, 35, 2. et Quintil. 10, 4. 4. *ut opus poliat lima, non exterat*, quem praeceptoris ſui locum imitatus videtur noſter. Deſcribitur hic illud vitium, quod κακιζοτεχνίαν poſſis appellare cum avunculo noſtri 34, 8. ſ. 19. ubi commemoratur ab illo Callimachus inter nobiles ſtatuarios (quorum *lima* eſt propria) *ſemper calumniator ſui, neque finem habens diligentiae* etc. *G.*

Cf. quae nos in Techn. rhet. ſ. v. *calumniari* diximus. *E.*

Etiam Rom. *nec iam ſplendeſcit lima, ſed atteritur. H.*

titulum tuum) libro inſcriptum et pendentem in bibliopoliis atque bibliothecis. *G.*

XII inſcr. Rom. *Fabato proſocero. H.*

1 Quod ſaepe obſervo, Plinium in his epiſtolis voluiſſe nobis ima-

dum ei advocationibus in quinquennium, cenſuit: et quamvis neminem auctoritate traxiſſet, conſtanter in ſententia manſit: quin etiam Dextrum, qui primus diverſum cenſuerat, prolata lege de ſenatu habendo, iurare coëgit, *E republica eſſe, quod cenſuiſſet.* Cui, quamquam legitimae poſtulationi, 6 a quibusdam reclamatum eſt. Exprobrare enim cenſenti ambitionem videbatur. Sed priusquam ſententiae dicerentur, Nigrinus, tribunus plebis, recitavit libellum diſertum et gravem, quo queſtus eſt, *Vaenire advocationes, vaenire etiam praevaricationes; in lites coiri; et gloriae loco poni ex ſpoliis civium magnos et ſtatos reditus.* Reci- 7 tavit capita legum, admonuit SCtorum: in fine dixit, *Petendum ab optimo principe, ut, quia leges, quia SCta contemnerentur, ipſe tantis vitiis mederetur.* Pauci dies, et liber principis ſeverus, 8 et tamen moderatus. Leges ipſum; eſt in publicis actis. Quam me iuvat, quod in cauſſis agen-

quin etiam Dextrum etc.) Rom. *quin etiam Dexterum, qui primus.* Proxime *perlata lege. H.*

prolata lege) Laudavit legem Aper, praelegi forte iuſſit, certe Senatum illius admonuit. Nimirum moris fuiſſe, ut Senatus iuratus nonnunquam ſententias diceret, (hoc enim eſt *cenſere*) multis oſtendit Lipſius ad Tac. Annal. 4, 21. *Sed quod id ipſum lege Traiani ſancitum eſſe ex hoc, quem tradimus, loco effici putat (quod ipſi ſuaſerunt, credo, libri, qui *perlata lege* habent, non *prolata*) in eo diſſentientem habet Caſaubonum ad Sueton. Aug. c. 35. qui ad ipſum hunc principem referre eam legem malit. *G.*

coëgit) Accipiendum ſine effectu. Ita ſaepiſſime Graeci et Latini ſcriptores. Vid. Duker. ad Flor. 1, 18, 12. *S.*

6 *in lites coiri*) Paciſci homines de eventu litium cum advocatis, cum ipſis adeo iudicibus. Notae ſunt noſtro et patrum ſeculo ſponſiones, cum talibus perſonis factae, quae procurare vel impedire eventum eius rei, de qua ſponſio fiebat, poſſent. *G.*

magnos et ſtatos reditus) Rom. *magnos et ſtatutos reditus. H.*

7 *legum — SCtorum*) Quae enarrantur a ICtis, cum de Lege Cincia agunt. Vid. noſter 4, 9, 6. 5, 21, 4. *G.*

Etiam Rom. *admonuit ſenatus conſultorum. H.*

8 *Pauci dies, et liber*) H. l. *et*, ut Graecorum καὶ, habet temporis celeritatisque notionem. Vid. Hoogev. Doctr. Partic. L. Gr. p. 536. ſqq. Livius 22, 1, 1. *Iam ver adpetebat, quum Hannibal ex hibernis movit.* ibi in variis lectionibus enotatum: *et Hannibal* etc. quod fortaſſe genuinum. *S.*

dis non modo pactione, dono, munere, verum 9 etiam xeniis semper abstinui! Oportet quidem, quae sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi pudenda, vitare: iucundum tamen, si prohiberi publice videas, quod nunquam tibi ipse permiseris. 10 Erit fortasse, immo non dubie, huius propositi mei et minor laus, et obscurior fama, quum omnes ex necessitate facient, quod ego sponte faciebam. Interim fruor voluptate, quum alii divinum me; alii, meis rapinis, meae avaritiae occursum, per ludum ac iocum dictitant. Vale.

XV.

Cornutum curatorem viae factum esse, vel ideo laetatur, quia tum amicitia semper, tum collegio non semel coniuncti fuerint. Addit de suis in villa hospitibus.

C. PLINIUS PONTIO SUO S.

Secesseram in municipium, quum mihi nuntiatum est, Cornutum Tertullum accepisse Aemiliae viae

dono, munere — xeniis) Hic forte locum habeat illa horum verborum differentia, quam tradit Ulpianus l. 194. de V. S. quod *munus* sit *donum cum caussa, ut puta natalicium, nuptialicium. Xenia* non melius intelliguntur, quam ex XIII Martialis. Sunt nimirum esculenta et poculenta varia, sed quae tamen ex quantitate certe pretium habere possunt, ut *piper, alica, far, ficus, casei, vina* varii generis etc. *G.*

9 *illicita — pudenda*) *Illicita* sunt, legibus publicis vetita; *pudenda*, a quibus honestatis sensu naturali ducti abstinemus: illa igitur *publice prohibentur*; haec *nunquam nobis ipsi permittimus. E.*

10 *divinum me*) Qui praeviderim fore, ut interdicatur omni genere munerum, atque ideo ante legem illis abstinuerim. De *divinatione* Attici sui similia Nepos 9, 1. *G.*

Simili sensu *divini* ap. Cic. Divin. 2, 3. et Horat. 1. Sat. 6, 114. *E.*

Fortasse Plinius, ut est perpetuus Ciceronis imitator, (simiam si dixeris, vix te calumniae insimulem,) ad illius divinationem, ab ipso Tullio toties, interdum satis φορτικῶς, iactatam, respexit. Conf. Cornel. Nep. Attic. 16, 4. *S.*

per ludum ac iocum dictitant) Rom. *per ludum acceptum dictitant. H.*

XV, 1 *Aemiliae viae curam*) Rem Censorum olim propriam,

6 His ex caussis ut illi, sic mihi gratulor: nec privatim magis, quam publice, quod tandem homines non ad pericula, ut prius, verum ad honores 7 virtute perveniunt. In infinitum epistolam extendam, si gaudio meo indulgeam. Praevertor ad ea, quae me agentem hic nuntius deprehendit. 8 Eram cum prosocero meo, eram cum amita uxoris, eram cum amicis diu desideratis; circumibam agellos; audiebam multum rusticarum querelarum: rationes legebam invitus et cursim (aliis enim chartis, aliis sum literis initiatus) coeperam etiam 9 itineri me praeparare. Nam includor angustiis commeatus, eoque ipso, quod delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque sub idem tempus Campania tua remittat, ne quis, quum in urbem rediero, contubernio nostro dies pereat. Vale.

XVI.

Mortem Fundani filiae luget, et Marcellinum, ut patrem consoletur, monet.

C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Tristissimus haec tibi scribo. Fundani nostri filia minor est defuncta: qua puella nihil unquam festivius, amabilius, nec modo longiore vita, sed 2 prope immortalitate, dignius vidi. Nondum annos quatuordecim impleverat, et iam illi anilis

tae maturitas perfecta virtute cernitur. *E.*

6 *quod tandem* etc.) In Rom. nova sententia incipit, *Tandem homines non ad pericula*, omisso *quod*. *H.*

7 *Praevertor ad ea, quae me*) Rom. *Pervertam ad ea, quae me.* *H.*

XVI, 1 *Fundani nostri* etc.) Rom. *Fundani nostri filia minor defuncta*, ut fere vulgo. *H.*

Cortiana: *Tristissimus haec tibi scribo, Fundani nostri filia minore defuncta.* Languide. *S.*

sed prope immortalitate, dignius) Rom. *sed paene immortalitate dignius.* *H.*

2 *annos quatuordecim impleverat*) Rom. *annos quatuordecim expleverat.* *H.*

petiit, ut sibi quoque defensionis caussa evocare testes liceret: recusantibus Bithynis, cognitio suscepta est. Egi ego pro Vareno, non sine eventu: 3 nam bene an male, liber indicabit. In actionibus enim utramque in partem fortuna dominatur: multum commendationis et detrahit et adfert memoria, vox, gestus, tempus ipsum; postremo vel amor vel odium rei: liber offensis, liber gratia, liber et secundis casibus, et adversis caret. 4 Respondit mihi Fonteius Magnus, unus ex Bithynis, plurimis verbis, paucissimis rebus. Est plerisque Graecorum, ut illi, pro copia volubilitas: tam longas, tamque frigidas periodos uno spiritu, quasi

sum. Proxime, *Varenum quem adversus Bassum*, sine *nuper. H.*

2 *sibi quoque)* Nimirum qui *inquisitionem postulant*, ii petunt mitti in provinciam, qui quaerant de factis, qui instrumenta conquirant, qui testes adducant: hic Varenus *invicem* sibi *quoque* hoc vult tribui, ut *evocare* liceat testes. Hoc cum negarent fieri debere Bithyni; de hoc, nondum de criminibus Vareni, *cognitio suscepta est;* de hoc egit Plinius, *non sine eventu.* Nam *impetratum est*, ut et ex hac ipsa epistola f. 7. apparet, et repetitur 6, 5, 1. it. 6, 13. init. ac 6, 29, 11. *Haec monenda fuere, quod vir doctus hic putabat, τὸ *quoque* nihil habere, quo referatur, et substitui volebat ex Mediceo libro *undique. G.*

Rom. *ut sibi quoque defensionis causa vocare testes. H.*

Egi ego) Pronomen Cortius et Gierigius recte omiserunt. *S.*

nam bene an male) Illud *nam* Atticae cuiusdam elegantiae est, et indicat omissam propositionem, hic ita forte supplendam: Dixi, *non sine eventu.* Non mirum, me eventum solum commemorare: *nam* etc. Saepe ita Quintilianus, v. g. 2, 12, 7. 6, 3, 63 et 76. Saepe Lucianus, et confabulatores Attici. *G.*

Ita et Rom. *H.*

liber indicabit) Hoc est oratio scripta. De differentia *actionis* et *orationis* f. libri noster 1, 20, 9. sq. *G.*

3 *et detrahit et adfert)* Rom. *et detrahit et aufert.* Deinde, *postremo vel amorem. H.*

4 *plurimis verbis)* Rom. *pluribus verbis.* Et inde: *Mos est plerisque Graecorum, ut sit illis.* Tum, *frigidas periodos. H.*

Est plerisque) *Revocavit hanc lectionem e bonis libris Cortius, et mox *frigidas* e Mediceo. De hoc res clara, et vel sine libro audenda. [Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola. *S.*] Quod Graecos nominat, sui illum temporis homines Asiatico tumore corruptos intelligere, palam est. *G.*

De his oratoribus v. Cic. Brut. 13. Sueton. Aug. 86. Et Petron. II. *nuper*, inquit, *ventosa isthaec et enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit.* Mox *frigidas* periodos dicit inanes sensu ex verborum redundantia. *Contorquent* autem periodos, qui rapidissime et celerrime efferunt voce et spiritu. *E.*

actionis eventu, anili superstitione, sed tamen et a magno studiorum honore veniebat. Iam illa 3 perquam iucunda una dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros conrogabat. Quid enim iucundius, quam sub alterius invidia, quamdiu velis, et in alieno auditorio quasi deprehensum commode dicere? Sed utcunque se habent 4 ista, bene fecit Regulus, quod est mortuus; melius, si ante. Nunc enim sane poterat sine malo publico vivere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est, non nunquam eum quaerere. Nam postquam obiit ille, increbuit 5 passim et invaluit consuetudo, binas vel singulas clepsydras, interdum et dimidias, et dandi et petendi. Nam et qui dicunt, egisse malunt quam agere; et qui audiunt, finire quam iudicare.

dicio vehementer nos solicitos esse fingamus. *Quo magis probo *et* illud e libris adiectum a Cortio, cum alii habeant, *sed tamen a magno* etc. *G.*

anili superstitione) Rom. *animi superstitione.* Post, *sed tamen et magno.* Satis hunc locum a Cortio emendatum puto. *H.*

3 *libera tempora)* Gratiosus et potens petebat impetrabatque (vid. s. 7.) temporis quantum vellet: non clepsydris circumscribi spatia patiebatur, quo fiebat, ut eadem libertas negari non posset in eodem iudicio dicentibus: quae enim invidia, si idem sibi sumat Plinius, quod in eadem caussa licuisset Regulo? Si quid invisum aut molestum; hoc ad Regulum exempli auctorem omne pertinebat. *Sub* huius *invidia* dicit Plinius. De *corrogatis* auditoribus vid. 2, 14, 4. *Deprehensus* est, qui dicit non quando, aut quam diu ipse voluit ac destinavit; sed ad alienam occasionem vel voluntatem. *G.* Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola.

Quid enim iucundius) Rom. *Quid denique iucundius.* *H.*

4 *Sed utcunque — — non poterat)* Gierigius, pro spuriis habens, uncis inclusit: quod non imiter. *Sed utcunque — — mortuus,* obiectio est, cui respondent sequentia: *Melius, si ante* etc. Post *mortuus* ponenda τελεία στιγμή. *S.*

Nunc enim sane poterat sine malo) Rom. *Tunc enim poterat sine malo.* Malo. *H.*

nocere non poterat) Calumniis, delationibus, ut ante Domitiani mortem. vid. supra 1, 5. init. *G.*

Ideo fas est) Rom. *Id eoque fas est.* *H.*

5 *Nam postquam* etc.) Rom. *Nam postquam abiit, illa increbuit passim et invaluit consuetudo.* Verbum *abiit* non damno, de quo dixi ad Vechneri hellenolex. l. cap. V. pr. p. 483. *illa* vero ex *ille* corruptum est, alioqui sequeretur *ut.* *H.*

finire quam iudicare) Rom. *finiri quam iudicare.* Deinde *inreverentia studiorum:* quae scribendi ratio frequentissime in hoc codice servata est. *H.*

Οὔ τις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

4*Quorſum haec?* Ut ſcias, non poſſe Attilium, me incolumi, iniuriam accipere. Iterum dices, *Quorſum haec?* Debuit ei pecuniam Valerius Varus: huius eſt heres Maximus noſter, quem et ipſe 5amo, ſed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiae, cures, ut Attilio meo ſalva ſit non ſors modo, ſed etiam uſura plurium annorum. Homo eſt alieni abstinentiſſimus, ſui diligens: nullis quaeſtibus ſuſtinetur, nullus illi, 6niſi ex frugalitate reditus. Nam ſtudia, quibus plurimum praeſtat, ad voluptatem tantum et gloriam exercet. Gravis eſt ei vel minima iactura, 7quia reparare, quod amiſeris, gravius eſt. Exime hunc illi, exime hunc mihi ſcrupulum: ſine me ſuavitate eius, ſine leporibus perfrui. Neque enim poſſum triſtem videre, cuius hilaritas me triſtem 8eſſe non patitur. In ſumma, noſti facetias hominis, quas velim attendas, ne in bilem et amaritudinem vertat iniuria. Quam vim habeat offenſus, crede ei, quam in amore habet. Non feret magnum et liberum ingenium cum contumelia 9damnum. Verum ut ferat ille, ego meum da-

3 Οὔ τις ἐμεῦ) Il. α, 88. *G.* Rom. Οὐδεὶς ἐμεῦ ζῶντος. Cetera deſunt, et intelligenda potius, quam a Plinio adſcripta ſunt. *H.*

Veriſſime. Homo ineptus totum locum adſcripſit. Sic et Stephanus iudicat: „In quibusdam „exemplaribus harum Plinii Epiſt. „legitur tantum Οὔτις ἐμεῦ ζῶντος. „Et magis veriſimile eſt, eum „principium duntaxat loci notiſ„ſimi attuliſſe, ut ſolet etiam Ci„cero." *S.*

4 *Quorſum haec)* Rom. *Quorſus haec.* Sic et paullo poſt. *H.*

6 *Gravis eſt ei* etc.) Rom. *Et gravis eſt ei vel minima iactura; et quia reparare, quod amiſerit. H.*

7 *me triſtem eſſe non patitur)* Rom. *triſtem me eſſe non patitur. H.*

Praeſtat hic ordo verborum. *S.*

8 *ne)* Ita omnes, quod ſciam, libri et ſcripti et editi. Gesnerianum *ac* unde natum ſit, ignoro. *S.*

in bilem et amaritudinem) Rom. *in bilem aut amaritudinem. H.*

crede ei) H. e. ex ea vi collige, et duc argumentum, ut 10, 2, 2. *Sicut potes duobus meis matrimoniis credere. G.*

Rom. *crede eam, quam in amore habet. H.*

mnum, meam contumeliam vindicabo: ſed non tanquam pro mea, hoc eſt, gravius, iraſcar. Quamquam quid denuntiationibus et quaſi minis ago? Quin potius, ut coeperam, rogo, oro, des operam, ne ille ſe, quod validiſſime vereor, a me, ego me neglectum a te putem. Dabis autem, ſi hoc perinde curae eſt tibi, quam illud mihi. Vale.

IX.

Reſpondet commendanti Naſonem.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Commendas mihi Iulium Naſonem candidatum. Naſonem mihi? quid ſi me ipſum? Fero tamen et ignoſco. Eundem enim commendaſſem tibi, ſi, te Romae morante, ipſe abfuiſſem. Habet 2 hoc ſolicitudo, quod omnia neceſſaria putat. Tu tamen, cenſeo, alios roges; ego precum tuarum miniſter, adiutor, particeps ero. Vale.

X.

Conqueritur, Verginio Rufo poſt decimum mortis annum nondum abſolutum ſepulcrum.

C. PLINIVS ALBINO SVO S.

Quum veniſſem in ſocrus meae villam Alſienſem, quae aliquando Rufi Verginii fuit, ipſe mihi lo-

9 *ut ferat ille*) ponamus (barbare, poſito), illum ferre. Saepe ſic Cicero *verum ut*, ſed fere ſequente *tamen, certe. S.*

meam contumeliam vindicabo) Rom. *meam contumeliam iudicabo. H.*

Frequentiſſima confuſio, cuius cauſſam indicat Drakenb. ad Liv. 39, 47, 2. *S.*

gravius) Recte poſt hanc vocem inciditur. Scil. *vindicabo. Iraſcar* explicat, quid ſit illud *gravius vindicare.* Gierigius comma male delevit. *S.*

IX, 2 *Habet hoc ſolicitudo, quod* etc.) Sic Plinius ſolet. Panegyr. cap. 83. in. *Habet hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur.* Aliter latiniusque Cicero. Orat. in L. Piſon. cap. 32. fin. pag. 1334. ed. Ern. *Habet hoc virtus, — — ut viros fortes ſpecies eius et pulchritudo etiam in hoſte poſita delectet. S.*

X, 1 *Rufi Verginii*) Vid. de funere eius 2, 1. *G.*

Rom. *Rufi Virginii.* Nec aliter n. 6. *H.*

ut rectorem, ut magistrum intuebantur, et iis, qui audiebant, me aemulari, meis instare vestigiis
3 videbantur. O diem (repetam enim) laetum, notandumque mihi candidissimo calculo! Quid enim aut publice laetius, quam clarissimos iuvenes nomen et famam ex studiis petere, aut mihi optatius, quam me ad recta tendentibus quasi exem-
4 plar esse propositum? Quod gaudium ut perpetuo capiam, deos oro: ab iisdem, teste te, peto, ut omnes, qui me imitari tanti putabunt, meliores esse, quam me velint. Vale.

XII.

Respondet commendaticiae, et alteri castigatoriae epistolae, huic quidem immeritae.

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tu vero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam et te decet multis prodesse, et me suscipere quidquid ad curam
2 tuam pertinet. Itaque Vectio Prisco quantum plurimum potuero, praestabo, praesertim in are-
3 na mea, hoc est, apud Centumviros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti,

intuebantur) Sensu proprio intelligam. *S.*

4 *ab iisdem, teste te)* *Lectio ab Aldo prolata, cui suffragatur Mediceus: quam planam, liquidam, elegantem esse nemo temere negaverit. Editi tamen ante Aldum, et Gruterus ex libris Palatinis, ita: *ac eosdem testes peto, ut omnes* etc. Quod tum demum probaverim, si, uno apice immutato, ultimum verbum epistolae non *velint* legamus, sed *velim*. Sic enim Plinius, candidissima anima, Deos testes advocaverit, se velle atque optare, ut sui imitatores meliores fiant, quam ipse, illorum exemplum. Sic illud *ut* valebit *quam*, et intendendi aliquam augendique vim habebit. *G.* Rom. *deos oro ac eosdem testes peto.* Pudenda lectio, quam primus Aldus, nuper Cortius e Medic. correxit optime. *H.*

XII, 1 *suspensa manu)* Ut medicus vulnera tractat, non imponens totam, eaque innixus parti adfectae, quo dolorem et noxam augeat, sed sustinens eam et retrahens: ut *suspenso vestigio* vel *gradu* incedit, qui non totam plantam cum impetu humi figit, sed digitis tantum nititur. *G.*

2 *Vectio Prisco)* Sic et Rom. *H.*

illo ad senatum remissi, non destiterunt. Egit Claudius Capito irreverenter magis quam constanter, ut qui ipsum senatusconsultum apud senatum accusaret. Respondit Fronto Catius graviter et firme. Senatus ipse mirificus. Nam illi quoque, qui prius negarant Vareno, quae petebat, eadem danda, postquam erant data, censuerunt.
4 *Singulos enim, integra re, dissentire fas esse; peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum.*
5 Acilius tantum Rufus, et cum eo septem an octo? (septem immo) in priore sententia perseverarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria gravitas, vel potius gravitatis imitatio ride-
6 batur. Tu tamen aestima, quantum non in ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi praelusio atque praecursio has contentiones excitavit. Vale.

XIV.

Adventum in villam Maurici promittit sub conditione.

C. PLINIUS MAURICO SUO S.

Solicitas me in Formianum. Veniam ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias: qua pactione invicem mihi caveo. Neque enim mare et litus, sed te, otium, libertatem sequor:
2 alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum fa-

ut qui ipsum senatusconsultum) Rom. *ut qui per senatusconsultum.* *H.*

3 *Respondit — — firme*) Sic et Rom. *H.*

5 *Acilius tantum* etc.) Rom. *Acilius tantum rursus et cum eo.* Sed lege lib. V. epist. XX. 6. *H.*

Erant in hac etc.) Rom. *In hac paucitate nonnulli.* Verbum *erant* a priori verbo absorptum est. *H.*

6 *Tu tamen aestima* etc.) Rom. *Tu tamen existima, quantum nos in ipsa pugna praelii et certaminis maneat.* Ex his verbum *existima* in vulgati locum restituo. *H.*

quantum non) immo *quantum nos*, ut alii. *S.*

XIV, 1 *sed te, otium, libertatem sequor*) Rom. *sed te otium et libertatem sequor.* *H.*

Al. *sed otium et libertatem sequor*, quam lectionem commendat lex concinnitatis. *S.*

2 *omnia aut*) Acumen in hoc

et quod ſtudioſo animo inchoaverat, obit maximo. Deducit quadriremes; adſcendit ipſe non Retinae modo, ſed multis (erat enim frequens 10 amoenitas orae) laturus auxilium. Properat illuc, unde alii fugiunt; rectumque curſum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo ſolutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras, ut 11 deprehenderat oculis, dictaret enotaretque. Iam navibus cinis inciderat, quo propius accederet, calidior et denſior; iam pumices etiam, nigrique et ambuſti et fracti igne lapides: iam vadum ſubitum, ruinaque montis litora obſtantia. Cunctatus paullum, an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monenti, *Fortes*, inquit, *fortuna iuvat*, 12 *Pomponianum pete.* Stabiis erat, diremtus ſinu medio. Nam ſenſim circumactis curvatisque litoribus mare infunditur. Ibi, quamquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, et, quum creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naves, certus fugae, ſi contrarius ventus reſediſſet: quo tunc avunculus meus ſecundiſſimo invectus complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: utque timorem eius ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum iubet; lotus accubat, coenat, at-

Rom. *Non vertit ille conſilium, et quod. H.*

10 *dictaret enotaretque)* Rom. *dictaret notaretque. H.*

11 *ruinaque montis)* Ipſius Veſevi, niſi obſcure locutus eſt Plinius. Scilicet *Retinam* petebat primo ſive mulierem ſive villam, periculo quidem proximam. Hic cum appellendi copia non eſſet, ad dextrum latus flectere iubet gubernatorem, petere Stabias. *G.*

Infra ep. 20, 9. *Praeterea mare in ſe reſorberi, et tremore terrae quaſi repelli videbatur. Certe proceſſerat litus, multaque animalia maris in ſiccis arenis detinebat.* Φυσικώτερα illa, quam quod Plinius hoc loco παρατραγῳδῶν vadum litoraque obſtantia a montis ruina, i. e. ab imbre lapideo, repetit. *S.*

Cunctatus paullum) Rom. *Cuntatus paulum. H.*

Pomponianum pete) Filium forte *Pomponii Secundi Conſularis poëtae*, cuius vitam ſcripſit Plinius maior, quod ipſe commemorat 14, 4. l. 6. et noſter 3, 5, 3. *G.*

12 *Stabiis erat* etc.) Rom. *Stabiis erat, devenit ſinu medio. H.*

Ibi, quamquam nondum) Rom. *Ubi quanquam nondum. H.*

deferri ſe in balineum) Sic et Rom. *H.*

coenat, atque hilaris etc.) Rom. *coenat atque hilaris, aut quod aeque magnum eſt. H.*

illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus impoſita linteis conſtringúnt. Id munimentum adverſus deciden-17tia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior denſiorque: quam tamen faces multae variaque lumina ſolvebant. Placuit egredi in litus, et e proximo adſpicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc vaſtum et adverſum per-18manebat. Ibi ſuper abiectum linteum recubans, ſemel atque iterum frigidam popoſcit, hauſitque. Deinde flammae, flammarumque praenuntius odor ſulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum. 19Innixus ſervis duobus adſurrexit, et ſtatim concidit, ut ego coniecto, craſſiore caligine ſpiritu ob-

bet hiulci et moleſti, quamvis ſenſus pateat. Acumen, quod Plinius h. l. captavit, in cauſſa eſt, ut obſcurius diceret. *E.*

Non puto obſcurius haec dicta eſſe, omninoque non video, quo iure Plinius hic acumen captaſſe arguatur. *S.*

Rom. *Quod tamen malorum collatio elegit. H.*

adverſus decidentia fuit) Rom. *adverſus incidentia fuit. H.*

17 *ſolvebant)* *In quibusdam MSS. cum eſſet *ſolebantur*, coniecerat Cortius, *ſolabantur*, idque poſtea ita inventum in tribus Brummeri libris, teſtatur Longolius. Recepiſſem eam contra vulgatam, licet ei faveant plures libri antiqui, in quibus eſt *ſolebant.* Sed obſtabat hoc, quod illae *faces multae variaque lumina* poſſunt intelligi, non de his, quae parabant ſibi homines, ſed de erumpentibus hinc inde flammis maioribus, quarum vis perrumperet nonnunquam fumos, et terribilem illam noctem terrore alio *ſolveret*, quo minus continua eſſet, non *ſolaretur*. Et profecto non fuit, quod Tacitum doceret Secundus, accenſas ab hominibus faces, quibus *ſolarentur tenebras*, niſi voluit ob formulam loquendi politulam putidiuſculus amico ſuo et nobis videri: at hoc pertinet ad deſcribendum illum naturae motum, et imaginem magnae noctis concipiendam, ut dicat, interlucentibus flammis eam interdum diſtinctam fuiſſe. Idem hic phaenomenon deſcribit ex proximo, quod e longinquo obſervatum pingit deinde 6, 20, 9. *Nubes atra et horrenda* etc. *G.*

Rom. *quanquam faces multae variaeque lumina ſolvebant.* Cortius *ſolabantur* coniicit, ſed parum feliciter. Quantum ſolatii in talibus flammis ſit, facile quisque exiſtimabit. *H.*

et e proximo adſpicere etc.) Rom. *et ex proximo adſpicere, quod iam mare. H.*

vaſtum) non omnino terribile, ſed fluctus vaſtos, decumanos volvens. *S.*

18 *recubans, ſemel atque iterum)* Rom. *recubans ſedit atque iterum. H.*

frigidam popoſcit) ſtimulante ſitim aeſtu, et ſubtiliore ex incendio montis vapore. *G.*

19 *Innixus ſervis duobus)* Rom. *Qui innixus ſervis duobus. H.*

XIX.

Pretium agrorum crevisse scribit: quia candidati tertiam patrimonii partem in praedia Italica iussi sint impendere.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Scis tu accessisse pretium agris, praecipue suburbanis? Caussa subitae caritatis, res multis agitata sermonibus, proximis comitiis honestissimas voces senatui expressit: CANDIDATI NE CONVIVENTVR, NE MITTANT MVNERA, NE PECVNIAS 2 DEPONANT. Ex quibus duo priora tam aperte, quam immodice fiebant: hoc tertium, quamquam 3 occultaretur, pro comperto habebatur. Homullus deinde noster, usus vigilanter hoc consensu senatus, sententiae loco postulavit, ut consules desiderium universorum notum principi facerent, peterentque, sicut aliis vitiis, huic quo-4 que providentia sua occurreret. Occurrit. Nam sumtus candidatorum, foedos illos et infames, ambitus lege restrinxit: eosdem patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea, quae solo continerentur, deforme arbitratus, ut erat, honorem petituros urbem Italiamque, non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo quasi peregrinantes habe-5 re. Concursant ergo candidati certatim: quidquid

XIX, 1 *proximis comitiis* etc.) Rom. *proximis comitiis honestissima voce senatus expressit. H.* Hoc genuinum puto, sic ut post *sermonibus* τελεία ponatur στιγμή. *S.*

ne pecunias deponant) Apud *sequestres* nempe, tum demum numerandas, cum suffragia tulissent candidati; ne accidat, quod factum esse apparet, ut adcepta pecunia homines suam tamen in suffragando (per tabellas praesertim) libertatem servarent. Vid. Viri docti ad Cic. divin. in Caec. c. 7. *G.*

3 *Homullus deinde* etc.) Rom. C. *Homullus deinde noster vigilanter usus rursus hoc consensu. H.*

providentia sua etc.) Rom. *prudentia sua occurreret: occurritque. H.*

4 *sed pro hospitio aut stabulo*) Rom. *sed de hospitio aut stabulo. H.*

5 *Concursant ergo* etc.) Malim sic interpungere: *Concursant ergo candidati: certatim, quidquid venale audiunt, emitant.* Placuit eadem interpunctio Catanaeo. *S.*

morbo circa velanda corporis ulceribus putrescebat: uxor, ut inspiceret, exegit: neque enim quemquam fidelius indicaturum, possetne sanari. Vidit, 4 *desperavit: hortata est, ut moreretur, comesque ipsa mortis, dux immo, et exemplum, et necessitas fuit. Nam se cum marito ligavit, abiecitque in lacum. Quod factum ne mihi quidem, qui* 5 *municeps, nisi proxime auditum est; non quia minus illo clarissimo Arriae facto, sed quia minor est ipsa.* Vale.

XXV.

De Robusto, qui peregre profectus disparuerat, promittit se quaesiturum esse: ex simili autem exemplo timet, ne frustra sit.

C. PLINIUS HISPANO SUO S.

Scribis, Robustum, splendidum equitem Romanum, cum Attilio Scauro, amico meo, Ocriculum usque commune iter peregisse, deinde nusquam comparuisse: petis, ut Scaurus veniat, nosque, si potest, in aliqua inquisitionis vestigia inducat. Veniet; vereor ne frustra. Suspicor enim 2 tale nescio quid Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo, municipi meo. Huic ego 3

fidelius indicaturum) *Sic legendum ex Mediceo libro potius, quam *iudicaturum*. In hac enim re non tam est, quod *iudicium* corrumpat, quam quod retrahat aliquem a *fideli indicio*. Videt medicus, videt familiaris et indicat, sanari non posse ulcus: recte *iudicat* Agrippa, curari non posse fistulam putrem Attici: sed tamen non *fideliter indicat*, quia mavult amico, Attico, vel ad horas aliquot vitam prorogare. In simillima caussa *quemquam fidelius indicaturum* negat uxor; quod eventus etiam comprobavit. *G.*

Rom. *fidelius indicaturum: vidit, sanari desperavit, hortata ut moreretur. H.*

5 *sed quia minor est ipsa*) Rom. *sed quia minor ipsa. H.*

XXV inscr. Rom. *Vipsano. H.*

1 *cum Attilio Scauro*) Rom. *cum Atilio Scauro. H.*

2 *Veniet; vereor ne frustra*) Rom. *Veniat? Vereor ne frustra. H.*

Metilio Crispo) Rom. *Mecilio Crispo. H.*

feae (fuit enim familiaris) ita hoc faepe referebat, praecipere folitum, fuscipiendas effe cauffas, aut amicorum, aut deftitutas, aut ad exemplum per-
2 tinentes. Cur amicorum? Non eget interpretatione. Cur deftitutas? Quod in illis maxime et conftantia agentis et humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? Quia plurimum refert,
3 bonum an malum induceretur. Ad haec ego genera cauffarum, ambitiofe fortaffe, addam tamen claras et illuftres. Aequum enim eft agere non nunquam gloriae et famae, id eft, fuam cauffam. Hos terminos, quia me confuluifti, dignitati ac
4 verecundiae tuae ftatuo. Nec me praeterit, ufum et effe et haberi optimum dicendi magiftrum. Video etiam, multos parvo ingenio, literis nullis,
5 ut bene agerent, agendo confequutos. Sed et illud, quod vel Pollionis, vel tanquam Pollionis accepi, veriffimum experior: *Commode agendo factum eft, ut faepe agerem: faepe agendo, ut*

aut deftitutas etc.) Rom. *aut deftitutas ad exemplum pertinentes*, fine *aut*, quod vero neceffarium eft. *H.*

deftitutas) periculofas et derelictas ab aliis propter difficultatem et alia incommoda. Ergo qui has nihilominus fuscipit, *conftantiam* fimul et *humanitatem* oftendit, illam, quia nullum periculum, nullam moleftiam metuit, hanc, quia putat amicos [non hos folum, fed omnino alios. *S.*] etiam cum invidiae periculo, et commodorum iactura defendendos et adiuvandos effe. *E.*

ad exemplum pertinentes) h. e. utiles lecturis vel audituris exempli inftar. *E.*

Immo maius quiddam indicatur. Explicat mox ipfe Plinius. *S.*

2 *Quia plurimum refert*) Sic et Rom. Ald. *referet*, pro *referret*, quod merito revocatum eft. *H.*

A Cortio, quem Gierigius iure fequitur. Miror, Gesnerum *refert* ferre potuiffe. *S.*

bonum an malum induceretur) Rom. *bonum an malum diceretur*, corrupte. *H.*

3 *Aequum enim eft*) Praeftaret hic ordo: *Aequum eft enim.* Mox *gloriae*, *famae*, genitivi funt. *S.*

gloriae et famae etc.) Rom. *gloriae et famae idem dignitati ac verecundiae tuae ftatui.* Multa omiffa funt, quia, ut Cortius putat, in libris fuit: *id eft* [ex hoc factum *idem*] *fuam caufam. Hos terminos, quia me confuluifti, item dignitati ac verecundiae tuae ftatuo.* Ita apparet, quae omiffionis caufa fuerit. *H.*

4 *ufum et effe et haberi*) Rom. *ufum effe et haberi. H.*

5 *vel tanquam* etc.) Rom. *vel tanquam Pollionis tanquam veriffimum. H.*

minus commode: quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis quam facultas, nec fiducia, sed temeritas, paratur. Nec vero Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare, ut possis, quum voles, dicere; dices, quum velle debebis. Hoc fere temperamentum ipse servavi. Non nunquam necessitati, quae pars rationis est, parui. Egi enim quasdam a senatu iussus, quae tertio in numero fuerunt ex illa Thraseae divisione, hoc est, ad exemplum pertinentes. Adfui Baeticis contra Baebium Massam. Quaesitum est, an danda esset inquisitio: data est. Adfui rursus iisdem querentibus de Caecilio Classico. Quaesitum est, an provinciales, ut socios ministrosque proconsulis, plecti oporteret: poenas luerunt. Accusavi Marium Priscum; qui lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis, cuius severitatem immanitate criminum excesserat: relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis et incautum, ita minime malum: iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno, postulante, ut sibi invicem

facilitas magis etc.) Rom. *facilitas magis quam doctrina, nec fiducia. H.*

6 *offecit, quod* etc.) Rom. *effecit, quod infirmitate vocis, mollitia frontis. H.*

mollitie frontis) timiditate; quod in fronte hominis manifesta animi, praecipue pudoris vel impudentiae indicia esse putantur. Cicero in Isocrate *pudorem* et *timiditatem ingenuam* dixit. *E.*

dices, quum velle debebis) Rom. *dices cum velle debebis. H.*

7 *quae tertio* etc.) Rom. *quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraseae divisione, hoc est.* Cellariana lectio a Casaubono excogitata est. *H.*

Non debebat eam Gesnerus retinere. Unice verum, quod liber Romanus cum ceteris omnibus exhibet. *fuerunt* scil. aliquot. *S.*

Adfui Baeticis) Vid. 3, 4, 4. et 7, 33. de *Caecilio Classico* 3, 4, 2. de *Mario Prisco* 2, 11. de *Iulio Basso* 4, 9. *pro Vareno* 5, 20. *G.*

10 *ut incustoditum* etc.) Rom. *ut incustoditum et minus cautum. H.*

Vera haec lectio videtur. *S.*

11 *invicem vocare testes)* Sic et Rom. *H.*

Praestat aliorum librorum *evo-*

xiſſet, ſuſpicionibus relinqui reos, niſi audirentur; *Non curo;* inquit, *an iſti ſuſpicionibus relinquantur: ego relinquor.* Dein, converſus ad nos: Ἐπίςασθε, *quid facere debeamus? Iſti enim queri volunt, quod ſibi licuerit non accuſare.* Tum ex conſilii ſententia iuſſit denuntiari heredibus omnibus, aut agerent, aut ſinguli approbarent cauſſas non agendi, alioqui ſe vel de calumnia pronuntiaturum. Vides, quam honeſti, quam ſeveri dies: quos iucundiſſimae remiſſiones ſequebantur. Adhibebamur quotidie coenae: erat modica, ſi principem cogitares. Interdum ἀκροάματα audiebamus: interdum iucundiſſimis ſermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (quam diligens in Caeſare humanitas!) xenia ſunt miſſa. Sed mihi, ut gravitas cognitionum, conſilii honor, ſuavitas ſimplicitasque convictus, ita locus ipſe periucundus fuit. Villa pulcherri-

12 Ἐπίςασθε, *quid facere debeamus*) Rom. Ἐνιςήσατε *quid facere debeamus. H.*

Abuſus linguae Graecae in iudice coram conſilio vix ferendus, quantumvis Romani in ſermonibus epiſtolisque Graeca frequentarint. Quis noſtrûm ferret iudicem conſiliarios ſic alloquentem: *Savez-vous, was wir zu thun haben? S.*

quod ſibi licuerit non accuſare) Acute. Licuerat accuſatoribus non accuſare, ab initio: nunc, poſtquam detulerunt nomina, non licet. Si queruntur ergo, ſe ad accuſandum cogi, re ipſa hoc queruntur, quod male ſua libertate uſi fuerint. Si tamen nimis argutum hoc videatur, geminemus negandi adverbium, hoc modo, *quod ſibi non licuerit non accuſare:* ita plane difficultatem non habebit. Iam enim *non licet ipſis non accuſare*, h. e. revocare accuſationem, ne Principi eam condonaſſe videantur. *G.*

Niſi Plinius ſcripſit: *quod ſibi non licuerit accuſare. S.*

Tum ex conſilii etc.) Rom. *Tum ex conſulis ſententia iuſſit denuntiari heredibus omnibus, aut agerent, aut ſinguli probarent. H.*

13 *iucundiſſimae remiſſiones*) Rom. *iucundiſſime remiſſiones. H.*

ſi principem cogitares) Rom. *ſi principem cogites. H.*

ἀκροάματα) Uſu hic Latinis ſolenni: alio Graeci fere uſurpant, qui tamen etiam de hominibus dicunt. Locis ab H. Stephano Theſ. L. Gr. I. col. 295. B. collectis add. Diodor. Sicul. Exc. de Virt. et Vit. p. 583. Weſſel. περιῄει πάντα τὸν πότον, προπόσεις λαμβάνων ὀρθὸς, καὶ τοῖς ἀκροάμασι προσπαίζων. *S.*

14 *Summo die — diligens*) Rom. *Summo veſperi abeuntibus nobis, quam diligens. H.*

Veſperi profectum a gloſſatore, qui *ſummo die* interpretari vellet. *S.*

vindico, et tanquam parens alter puellae nostrae confero quinquaginta millia nummum: plus collaturus, nisi a verecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse considerem, ne recusares. Vale.

XXXIII.

Triumphat oratione sua, pro Accia apud centumviros habita, cuius artes detegit.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Tollite cuncta, inquit, coeptosque auferte labores. Seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, et accipe orationem meam, ut illi arma, divinam. Num superbius potui? Revera, ut inter meas, pulchram. Nam mihi satis est certare mecum. Est haec pro Accia Variola, et dignitate personae, et exempli raritate, et iudicii magnitudine insignis. Nam femina splendide nata, nupta praeto-

alter) Exciderat in edit. Gesneriana, negligentiâ, puto, operarum. Itaque addidi. *S.*

impetrari posse considerem) Rom. *impetrare posse considerem. H.*

Verum hoc videtur. Mutatum, ni fallor, quod pronominis ellipsis offenderet. Sed haec nihil habet duri aut insoliti: quanquam librariis fere adeo displicuit, ut nunc pronomen infercirent, nunc, ut hoc loco, passivum pro activo scriberent. *S.*

XXXIII, 1 *Tollite cuncta)* Verba Vulcani Aen. 8, 439, quibus ceteris sepositis arma Aeneae parare iubet suos Cyclopas. *G.*

coeptosque auferte labores) Ita et liber Rom. *H.*

Et qui non? Videtur Heusingerus respexisse ad varietatem lectionis in codicibus Virgilianis repertam. *S.*

Seu scribis etc.) *Seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, et accipe orationem meam, ut illi arma, divinam; (num superbius potui?) re vera, ut inter meas pulchram.* Ita, meo quidem iudicio, interpungendum est, servandumque *ut illi arma*, quod Cortius mutavit. *H.*

Mutavit item Gierigius, cum Cortio scribens *ut illa arma.* Perperam. Romanus Cyclopibus, lectio orationis fabricationi armorum comparatur. *Accipe orationem meam*, scil. legendam, *ut illi arma*, scil. fabricanda. *S.*

ut inter meas) Haec verba plane corrigunt, et ad modestiam revocant, si quid praecedens iocus habere arrogantiae videbatur. Habent enim eam vim, *quatenus inter meas pulchra esse potest oratio*, vel, *modo possit meum quidquam pulchrum vocari. G.*

etiam, quemadmodum coeperim ſcribere, homo, ut tibi videor, ſeverus, ut ipſe fateor, non ine-
2 ptus. Nunquam a poëtice (altius enim repetam) alienus fui; quin etiam quatuordecim natus annos Graecam tragoediam ſcripſi. Qualem? inquis.
3 Neſcio: tragoedia vocabatur. Mox quum e militia rediens, in Icaria inſula ventis detinerer, Latinos elegos in illud ipſum mare ipſamque inſulam feci. Expertus ſum me aliquando et heroico: hendecaſyllabis nunc primum, quorum hic natalis,
4 hae cauſſae. Legebantur in Laurentino mihi libri Aſinii Galli de comparatione patris et Ciceronis: incidit epigramma Ciceronis in Tironem ſuum. Dein, quum meridie (erat enim aeſtas) dormiturus me recepiſſem, nec obreperet ſomnus, coepi reputare, maximos oratores hoc ſtudii genus, et in oblectationibus habuiſſe, et in laude poſuiſſe.
5 Intendi animum, contraque opinionem meam, poſt longam deſuetudinem, perquam exiguo temporis momento id ipſum, quod me ad ſcribendum ſolicitaverat, his verſibus exaravi:
6 *Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti*

IV, 1 *non ineptus)* Vide quam bene huic etiam loco illa *inepti* notio conveniat, qua comprehendi totum illius ambitum putamus. *Non ineptus* eſt, qui in parvis et nugacibus rebus non nimis ſtudioſe et cupide verſatur, qui proinde faciendis verſiculis, qui luſus tamen ſunt, cum optimi ſunt, non impendit tantum temporis, quantum rei ſeriae et ſeverae. *G.*

3 *heroico)* Cortius ex libris bonae notae *heroo*, quod, ut formam exquiſitiorem, praeferam. *S.*

natalis) Turpe ſphalma obſidet exempla Gesnerianae, *naturalis*. *S.*

hae cauſſae) Una modo cauſſa memoratur, recitatio librorum Galli. Praeſtat igitur Cortii *haec cauſſa eſt*. Noſtrum unde natum ſit, facile apparet. Etenim „vocula *eſt* ſaepe unica litera *ē* in „Mſtis brevitatis cauſſa ſcribitur." Drakenb. ad Liv. 1, 9, 6. *S.*

4 *de comparatione patris)* Quo libro, ut mox docemur, palmam dare patri contra Ciceronem auſus eſt. Quintil. 12, 1, 22. Reſpondit illi Claudius imperator, Suetonio teſte c. 41. Ruſtice contra filius ſtili Claudiani iniuriam pugionibus ulciſci conatus eſt, quod narrat idem Sueton. c. 13. Ceterum obieciſſe videtur Tullio Aſinius impudicos in Tironem ſuum amores, eiusque rei declarandae cauſſa epigramma Ciceronis protuliſſe. *G.*

6 *Quum libros Galli)* Quacunque alia in re imitatus eſſes Tullium, Secunde. Sed hoc quidem adſecutus es, ut non mi-

exclufo, a vacuo limine recedo. Unum tempus 2 his tormentis caret, quo in foro et amicorum litibus conteror. Aeftima tu, quae vita mea fit, cui requies in labore, in miferia curisque folatium eft. Vale.

VI.

Bithynos decreto accufationem Vareni omififfe: tacere confultius interdum quam multa loqui.

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Rara et notabilis res contigit Vareno, fit licet adhuc dubia. Bithyni accufationem eius, ut temere inchoatam, omififfe narrantur. Narrantur dico? Adeft provinciae legatus: attulit decretum confilii ad Caefarem, attulit ad multos principes viros, attulit etiam ad nos, Vareni advocatos. Perftat 2 tamen idem ille Magnus: quin etiam Nigrinum, optimum virum, pertinaciffime exercet. Per hunc a Confulibus poftulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. Adfiftebam Vareno iam tantum 3 ut amicus, et tacere decreveram. Nihil enim tam contrarium, quam fi advocatus a fenatu datus defenderem ut reum, cui opus effet, ne reus videretur. Quum tamen, finita poftulatione Nigri- 4 ni, confules ad me oculos retuliffent, *Scietis*, inquam, *conftare nobis filentii noftri rationem, quum veros legatos provinciae audieritis.* Contra

dictum videtur. *ipfi pedes, αὐτόματοι πόδες* poëtarum Graecorum. Vid. Hufchke Anal. Crit. p. 72, fq. *S.*

VI, 1 *Vareno*) Repetendae funt res huius Vareni ex 5, 20. et 6, 13. Nominatim de Magno 5, 20, 4. *G.*

Narrantur dico?) Bene additum fignum interrogandi, quod in Cortiana defit. Nec enim vagus rumor fuit auctore incerto, cum provinciae legatus decretum Bithynorum de accufatione omittenda Romam attuliffet. Ante *adeft* fubaudi *Immo.* *S.*

2 *Nigrinum*) Qui contra Varenum dixerat etiam fuperiore actione 5, 20, 6. Iam vero invitus videtur agere. *G.*

4 *Contra Nigrinus*) *Secuti fumus veriffimam ex bonis libris

dicemque impetraverat Iulium Servia
deram reos ingenti quidem coetu.
caussa notissima; praeterea utrinqu
rissima. Finem cognitioni quaestio in
secundum reos dedit. Postea mate
pem: adfirmavit se novas probatio
Praeceptum est Serviano, ut vacaret
sam retractanti, si quid novi adfe
matri Iulius Africanus, nepos Iulii
audito Passienus Crispus dixit, *Bene*
le, bene: sed quo tam bene?) huius
nis ingeniosus, sed parum callidus,
dixisset, adsignatumque tempus im
inquit, *Serviane, permittas mihi*
adiicere. Tum ego, quum omnes
responsurum, intuerentur, *Respondi*
si unum illum versum Africanus adie
non dubito omnia nova fuisse. N
repeto tantum consequutum adsen
quantum tunc non agendo. Simili
probatum et exceptum est, quod

9 *quaestio — secundum reos dedit*) Proprie iudex dicitur *dare* (litem, iudicium) *secundum*, vel *contra* aliquem; hic vero quaestio. Nimirum servi in quaestionem tormentorum dati, sua confessione reos liberarunt. *G.*

10 *Serviano*) *Suburano legit ex libris Cortius hic et mox l. 11. Sed silentium primo, et responsum deinde Plinii valde importunum videbatur mihi futurum fuisse, si alius iam iudicio praesideret, quam antea in prima actione. Iam *Servianum* sine animadversione habet l. 8. ipse Cortius. Igitur nihil mutavi. *G.*

11 *(quo audito — bene?)*) *Bene parenthesin hanc observavit, et pro *Iulius nepos* scripsit *huius nepos* Cortius. Nimirum Iulii avi mentio monuit Secundum nostrum, ut Passieni de illo apophthegma proponeret, quo facto redit ad nepote
sueto, *huius* I
dixi, *nepos* etc

Bene, me
eleganter, accu
diose, dicere Iu
sa, quae simpl
et nimia diliger
G.

12 *si — adi*
sus igitur sit
ultra attributu
cere Iulium. I
do illud indic
fuit in caussa,
ab actore; sed
tiae accusat, q
qui redux e G
annos commor
rogante quoda
loqueretur, d
adhuc hebdom
facultatem illa
carebat, adept

quae aliis carminibus utilitas, quod metri necessitate devincti, soluta oratione laetamur, et quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribi-
15 mus. Habes plura etiam fortasse, quam requirebas; unum tamen omisi. Non enim dixi, quae legenda arbitrarer: quamquam dixi, quum dicerem; quae scribenda. Tu memineris sui cuiusque generis auctores diligenter eligere: aiunt enim,
16 MVLTVM LEGENDVM ESSE, NON MVLTA. Qui sint hi, adeo notum provocatumque est, ut demonstratione non egeant; et alioqui tam immodice epistola me extendi, ut, dum tibi, quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. Quin ergo pugillares resumis, et aliquid ex his, vel istud ipsum quod coeperas, scribis. Vale.

14 *necessitate devincti)* *Habent ista intellectum bonum et facilem. Sed blandiebatur nobis tamen suspicio, an non convenientius esset legere *metri necessitate defuncti:* sic enim indicaretur, superata illa difficultate, abiectis quasi illis compedibus atque vinculis, quibus carmina adstricta sunt, laetius procedere orationem liberam, ut retenti canes in venatu, tanto erumpunt et procurrunt cupidius, ut stabulis hibernis emissa pecora lascivius exsultant. *G.*

15 *sui cuiusque generis)* Cortius, ut elegantius, malit: *sui quosque generis.* Si qua in his elegantia, nostrum sat elegans mihi videtur. Secundus 2, 5, 7. *secundum suam cuiusque naturam. S.*

multum — non multa) Vid. quae in hanc sententiam disputat Quintil. 10, 1, 19. Loquuntur nempe de initiis et formando stilo; non condemnant nos ad Sisypheum aliquod saxum: aut, asini instar ad molam vincti, vel canis machinam culinarem vano adscensu circumagentis, in minimo paucissimorum librorum orbe volunt consenescere. Itaque optimis magistris non contra dixisse mihi videor, cum in praefatione ad Livium de cursoria non minus quam de stataria lectione disputavi. *G.*

Gierigius verba, *aiunt enim — — multa,* e margine textui illata putat; turbare enim seriem orationis. Immo cum serie orationis aptissime cohaerent: docent enim, cur sui cuiusque generis auctores diligenter eligendi sint. *S.*

16 *provocatumque)* Legendum puto *pervulgatumque.* Quod cum ἀρχαϊκῶς adhibitoque compendio scriptum esset, *pvolgatumque,* sic, ut vides, depravatum est. „Cum enim voculae „*per, prae* et *pro* ut plurimum „in Mstis unica litera *p* notari „solerent, addito tamen signo „quodam, qua distingui possent, „imperiti librarii eas praepositio„nes saepissime commutarunt." Drakenb. ad Sil. Ital. 17, 56. *S.*

epistola me extendi) Forte: *epistolam extendi. G.*

Sic libri aliquot. Verum pato. *S.*

aliquid ex his) Quae hac tibi epistola commendavi. *G.*

scribis) Signum interrogandi post hoc verbum ponendum. *S.*

gentis millibus Corelliae addixerit. Adiicis, posse eos nongentis millibus venire, ac tanto magis 2 quaeris, an, quod gessit, ratum servem. Ego vero servo: quibus ex caussis, accipe. Cupio enim et tibi probatum, et coheredibus meis excusatum esse, quod me ab illis, maiore officio iubente, 3 secerno. Corelliam cum summa reverentia diligo; primum, ut sororem Corellii Rufi, cuius mihi memoria sacrosancta est; deinde, ut matri meae 4 familiarissimam. Sunt mihi et cum marito eius, Minucio Fusco, optimo viro, vetera iura: fuerunt et cum filio maxima: adeo quidem, ut praetore 5 me ludis meis praesederit. Haec, quum proxime istic fui, indicavit mihi, cupere se aliquid circa Larium nostrum possidere. Ego illi ex praediis meis, quod vellet, et quanti vellet, obtuli, exceptis paternis maternisque: his enim cedere ne 6 Corelliae quidem possum. Igitur quum obvenisset mihi hereditas, in qua praedia ista, scripsi ei venalia futura. Has epistolas Hermes tulit, exigentique, ut statim portionem meam sibi addiceret, paruit. Vides, quam ratum habere debeam, quod 7 libertus meus meis moribus gessit? Superest, ut coheredes aequo animo ferant, separatim me vendidisse, quod mihi licuit omnino vendere. Nec 8 vero coguntur imitari meum exemplum. Non

4 *Minucio Fusco)* **Minicio Iusto* ex Mediceo libro dedit Cortius. Dubitabam unius libri fide tam receptam lectionem loco movere. *G.*

Gierigius, Cortio partim obsecutus, dedit *Minicio Fusco. S.*

ludis meis praesederit) Alios interdum aliorum nomine praesedisse ludis ostendit hic Cortius ex Sueton. Aug. 45. et Claud. 7. it. Neron. 12, et laudavit Cuperum Obss. 4, 13. *G.*

6 *meis moribus)* Qui coniecturam faceret ex moribus meis, quid facturus tali in re essem: cumque sciret, me hoc non negaturum Corelliae, fecit, quod petebat. Iuris doctores ex *consensu praesumto* talia docent fieri. *G.*

Meis moribus, h. e. ita, ut Corelliae praedia illa non modo statim, sed etiam, quod inprimis Plinianum, pro Secundi portione vili addicerentur. Ceterum intererat Corelliae, hanc portionem sibi statim addici, ne forte coheredes negotium cum alio interim emtore transigerent. *S.*

qua occasione, ut meis, utar, et beneficio fastidii tui ipse laudabor, ut in eo, quod adnotatum invenies, et suprascripto aliter explicitum. Nam, 4 quum suspicarer, futurum, ut tibi tumidius videretur, quod est sonantius et elatius; non alienum existimavi, ne te torqueres, addere statim pressius quiddam et exilius, vel potius humilius et peius, 5 vestro tamen iudicio rectius. Cur enim non usquequaque tenuitatem vestram insequar et exagitem? Haec, ut inter istas occupationes aliquid 6 aliquando rideres: illud serio. Vide, ut mihi viaticum reddas, quod impendi, data opera cursore dimisso. Nae tu, quum hoc legeris, non partes libelli, sed totum libellum improbabis, negabisque ullius pretii esse, cuius pretium reposceris. Vale.

XIII.

Ferocis elegantem epistolam laudat.

C. PLINIVS FEROCI SVO S.

Eadem epistola et studere te et non studere significat. Aenigmata loquor. Ita plane, donec 2 distinctius, quod sentio, enuntiem. Negat enim te studere, sed est tam polita, quae nisi a stu-

librum conferam, et tanquam mea scripta, vel sub meo nomine, edam, vel alii, ut pro suis utatur, dabo: ab iisque, quae tu fastidieris, laudem consequar: quemadmodum propter illum ipsum locum laudabor ab intelligentibus, quem adnotavi, et verbis aliis in interstitio versuum scriptis reddidi. *Nam cum* etc. *G.*

6 *Vide, ut mihi viaticum*) Hic magis etiam quam ante iocatur vir liberalissimus, et multa millia nummum donare solitus. Ceterum *dimissus data opera cursor* illis placebit, quibus forte opus fuerit Latine dicere, quem Romanica lingua *Expressum* vocare solet. Videtur autem cursore dimisso compensare voluisse tarditatem, de qua est in principio epistolae. *G.*

XIII, 1 *et studere te et non studere*) Cortiana et Gierigiana genuino ordine verborum: *et non studere te et studere. S.*

2 *quae — non potest*) Puto indicativo modo post relativum, quod caussam significare potest, ideo usum Plinium, ut eo adseveratius negaret. *G.*

Soloecismus, cuius ego Plinium non damnaverim: et absolvit eo

quam quae velis, agere, molefte ferrem, nifi ea, quae agis, effent honeftiffima. Nam et reipublicae fervire negotiis, et disceptare inter amicos, 3 laude digniffimum eft. Prifci noftri contubernium iucundum tibi futurum fciebam. Noveram fimplicitatem eius, noveram comitatem: eundem effe, quod minus noram, gratiffimum, experior, quum tam iucunde officiorum noftrorum meminiffe eum fcribas. Vale.

XVI.

Tironem fe facile inducturum fignificat, ut ex via ad Fabatum declinet, et vindicta, quos iufferit, liberet.

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Caleftrium Tironem familiariffime diligo, et privatis mihi et publicis neceffitudinibus implicitum. 2 Simul militavimus, fimul quaeftores Caefaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure praeceffit; ego illum in praetura fum confequutus, quum mihi Caefar annum remififfet. Ego in vil-

reipublicae, voluit amicis fervire, etfi beatius ei videbatur literarum ftudiis folum femperque occupari. Bene igitur haec cum antecedentibus cohaerent, nec indigent Gierigianâ διοgθώσει. Ceterum *alia omnia* folennis ordo, cui demiror Cortium alterum, *omnia alia*, praeferre potuiffe. S.

reipublicae fervire negotiis) *Cortius ex Mediceo *reipublicae fuae negotia curare, et disceptare*. fententia eadem. G.

3 *experior*) Non exuit hic vim fuam verbum hoc: non fimpliciter fignificat, *audio*, *comperio*; fed ad experimentum proprie dictum, cum quis de re fua eventu ipfo docetur, refpicit. G.

XVI, 2 *quaeftores Caefaris*) Iidem *candidati principis*, cuius mandata ad Senatum perferrent. Vid. Ill. Spanhem. de ufu et praeft. numm. 10, 5. p. 166. G.

liberorum iure) Quod haberet liberos, quibus ego tum carebam. De praerogativis eorum, qui liberos haberent, prae his, qui caelibes effent, vel orbi, iam non opus eft ad loca veterum fcriptorum disputare, quod ftudiofe hic factum a Cellario; cum obfervata virorum doctorum collecta fint ICtis, v. g. Ill. Heineccio Antiquit. Iuris 1, 25, 3. fqq. G.

annum remififfet) Ut anno uno prius liceret Praeturam gerere, quam lege annali conftitu-

2 reverentur. Expertus scribo, quod scribo. Terentius Iunior, equestribus militiis, atque etiam procuratione Narbonensis provinciae integerrime functus, recepit se in agros suos, paratisque ho-3 noribus tranquillissimum otium praetulit. Hunc ego, invitatus hospitio, ut bonum patrem familiae, ut diligentem agricolam intuebar, de his loquuturus, in quibus illum versari putabam: et coeperam, quum ille me doctissimo sermone revoca-4 vit ad studia. Quam tersa omnia! quam Latina! quam Graeca! Nam tantum utraque lingua valet, ut ea magis videatur excellere, quam cum maxime loquitur. Quantum ille legit! quantum tenet! Athenis vivere hominem, non in villa, 5 putes. Quid multa? Auxit solicitudinem meam, effecitque, ut illis, quos doctissimos novi, non minus hos seductos et quasi rusticos verear. 6 Idem suadeo tibi. Sunt enim, ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos et armatos, et quidem ardentissimo ingenio, diligentius scrutatus invenies. Vale.

XXVI.

Morbo amici admonitus, hortatur, ut tales sani perseveremus, quales nos futuros infirmi profitemur.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Nuper me cuiusdam amici languor admonuit,

beraliores iis, qui suae gloriae et famae caussa *studia sua proferunt. E.*

2 *equestribus militiis)* Egregie illustrarunt hunc locum viri docti adscripto Sueton. Claud. c. 25. *Equestres militias ita ordinavit, ut post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret,* laudatoque Schelio ad Hygin. de castramet. p. 69. sq. Breviter *equestres militiae* sunt equitum Romanorum in ipsis legionibus, et inter pedites, praefecturae. *G.*

paratisque) Al. *speratisque.* Minus efficaciter ad laudem Terentii. Maioris enim animi, otium praeferre *paratis* honoribus, quam *speratis.* Ultima litera vocis praegressae adhaerescens insequenti illam lectionem peperit. *S.*

3 *coeperam)* scil. cum eo colloqui de rebus rusticis. *E.*

5 *seductos)* qui rure et in agrorum quasi secessu vivunt. *E.*

6 *Sunt enim, ut* etc.) Locus acute inventus, sed paululum contortus. *E.*

8 Initio, quale ubique, ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri: ille non tollere oculos, non remittere ſtilum, ſed obfirmare animum, auribusque praetendere: tum crebreſcere fragor, adventare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: reſpicit, videt, agnoſcitque 9 narratam ſibi effigiem. Stabat innuebatque digito, ſimilis vocanti: hic contra, ut paullum exſpectaret, manu ſignificat, rurſusque ceris et ſtilo incumbit: illa ſcribentis capiti catenis inſonabat: reſpicit rurſus idem, quod prius, innuentem: nec 10 moratus, tollit lumen, et ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi gravis vinculis: poſtquam deflexit in aream domus, repente dilapſa deſerit comitem: deſertus herbas et folia concerpta ſignum 11 loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet, ut illum locum effodi iubeant. Inveniuntur oſſa inſerta catenis et implicita, quae corpus aevo terraque putrefactum nuda et exeſa reliquerat vinculis: collecta publice ſepeliuntur: domus poſt- 12 ea rite conditis manibus caruit. Et haec quidem

8 *auribusque praetendere*) *Auribus praetendere animum* ſignificat obſtinatione quadam ſtudendi impedire ne audiamus, certe audire nobis videamur, aliquid, ut qui manum vel ceram adeo praetendit. 'Durum hoc videbatur Cl. Marklando ad Stat. Silv. 5, 23. quare legere nos volebat *acriusque pertendere*, eleganter utique; et ſorte melius conſuluiſſet famae Plinius, ſi ita poſuiſſet. Verum ut forte nimis audax fuit Plinius, qui ita poſuerit; ſic mutare contra omnes libros, audax ipſum quoque videtur. Et iam commoneſecit virum doctum Cortius illius Salluſtiani Catil. 58, 2. *Timor animi auribus officit.* G.

Aeg. Forcellinus, Cortio accedens: „h. e. animum et conſtantiam quaſi in cuſtodiam aurium praetendere, ne ſonitu „ſtrepituque percellerentur. *Praetendere* hic a militia ductum „videtur, cum caſtra aut acies „contra hoſtem, et ad cuſtodiam „limitum tenduntur. Tacit. 2. „Hiſt. c. 6. Quidquid caſtrorum „Armeniis praetenditur. Pacat. „in Paneg. Theodoſ. c. 10. Vix „Iberum tuum viderat, iam Iſtro „praetendebas. Claudian. de B. „Get. verſ. 416. extremis legio „praetenta Britannis." *S.*

etiam) languidum hîc, meliusque alii: *adventare, et iam ut in limine* etc. *S.*,

10 *concerpta*) Gierigius: hinc inde carpta, evulſa. Immo eſt discerpta. *S.*

11 *rite conditis manibus*) Nempe ipſi manes vel anima condi et ſepeliri putantur, et ad quietem redigi, una cum corpo-

XXIX.

Pallantis liberti monumentum ridet cum indignatione.

C. PLINIVS MONTANO SVO S.

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris, quod nisi legeris, non potes credere. Est via Tiburtina intra primum lapidem (proxi- 2 me adnotavi) monimentum Pallantis, ita inscriptum: HVIC SENATVS, OB FIDEM PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT, ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT. Equidem numquam sum mira- 3 tus, quae saepius a fortuna, quam a iudicio proficiscerentur: maxime tamen hic me titulus admonuit, quam essent mimica et inepta, quae interdum in hoc coenum, in has sordes abiicerentur: quae denique ille furcifer et recipere ausus est, et recusare, atque etiam, ut moderationis exemplum, posteris prodere. Sed quid indignor? Ri- 4 dere satius est, ne se magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perveniunt, ut rideantur. Vale.

XXIX, 1 *deinde ridebis*) Post vices quasdam risus et indignationis, risus tandem obtinebit. *Repetitionem elegantem, Plinianamque restituit, omissam a quibusdam, Cortius. *G.*

2 *Pallantis*) Liberti Claudii Caesaris, de quo plura 8, 6. ubi etiam lucem accipiet, si quid forte hic obscurum maneat. *G.*

centies quinquagies, cuius) Apparet etiam ex hoc loco verum esse, quod inprimis Gronovius docuit, *sestertium* cum numerandi adverbiis esse singulare neutrius generis: refertur enim ad illud pronomen *cuius*. Ceterum ex Eisenschmidiana computatione, quam et accuratissimam et facillimam eandem deprehendisse mihi videor, *centies quinquagies sestertium* aequat florenos Rhenanos 750000 sive imperiales 500000; non sane contemtibilis pro liberto pecunia, quae si quincuncibus collocari possit, imperiales reddat quotannis 25000. *G.*

3 *mimica*) Hoc vult, non maioris facienda fortunae, quae vulgo vocantur, bona, si in hominem adeo indignum incidant, quam regium forte pallium in humeris mimi. Sic nempe etiam Paneg. 16, 3. *mimicos currus* de falsa triumphi adsimulatione dixit: utroque loco de *inimicis* somniarunt quidam librarii. *G.*

4 *Ridere satius est* etc.) Cortius cum Gierigio: *Ridere satius, ne se magnum aliquid* etc. quod verum. *S.*

matur; nonne debemus optare, ut operibus nostris similis tui ſcriptor praedicatorque contingat? 3 Demonſtro itaque, quamquam diligentiam tuam fugere non poſſit, quum ſit in publicis actis, demonſtro tamen, quo magis credas, iucundum mihi futurum, ſi factum meum, cuius gratia periculo crevit, tuo ingenio, tuo teſtimonio ornaveris. 4 Dederat me ſenatus cum Herennio Senecione advocatum provinciae Baeticae contra Baebium Maſſam: damnatoque Maſſa, cenſuerat, ut bona eius publice cuſtodirentur. Senecio, quum exploraſſet, conſules poſtulationibus vacaturos, convenit me, et, *Qua concordia*, inquit, *iniunctam nobis accuſationem exſequuti ſumus, hac adeamus conſules, petamusque, ne bona diſſipari ſinant, quo-* 5 *rum eſſe in cuſtodia debent.* Reſpondi, *Quum ſimus advocati a ſenatu dati, diſpice, num peractas putes partes noſtras, ſenatus cognitione finita.* Et ille, *Tu, quem voles, tibi terminum ſtatues, cui nulla cum provincia neceſſitudo, niſi ex beneficio tuo, et hoc recenti: ipſe et natus ibi,* 6 *et quaeſtor in ea fui.* Tum ego, *Si fixum tibi iſtud ac deliberatum, ſequar te, ut, ſi qua ex hoc* 7 *invidia erit, non tua tantum ſit.* Venimus ad conſules, dicit Senecio, quae res ferebat: aliqua ſubiungo. Vixdum conticueramus, et Maſſa queſtus, *Senecionem non advocati fidem, ſed inimici amaritudinem impleſſe*, impietatis reum poſtulat.

4 *Dederat me*) Conf. 3, 4, 4. et 6, 29, 7. *G.*

quorum eſſe in cuſtodia debent) Ad Conſules vulgo referunt. Immo Senecio his verbis ipſum videtur Imperatorem perſtrinxiſſe, quo connivente Maſſa bona ſua ſubtraheret. Hanc captans opportunitatem Maſſa Senecionem mox impietatis reum poſtulat, quod impedire conaretur, quae Principe non nolente fierent. *S.*

7 *impietatis reum*) Neſcio, quam bene *crudelitatem erga reum* hic interpretatus ſit Catanaeus *impietatem:* neque quis inde *horror* exſiſtere audientium, aut quae laus Plinio naſci ex periculi ſocietate potuerit. *Impietatis* erga principem crimen horribile fuiſſe novimus, eique ſuccubuiſſe tandem Herennium, vel ex 7, 19, 5. et 1, 5, 3. poteſt colligi. Quam facile fuerit ſub malis principibus in illud crimen incidere, ne longe abeamus, apparet ex Paneg. 33, 3. *G.*

Horror omnium: ego autem, *Vereor*, inquam, 8 *clarissimi consules, ne mihi Massa silentio suo praevaricationem obiecerit, quod non et me reum postulavit.* Quae vox et statim excepta, et postea multo sermone celebrata est. Divus quidem Ner- 9 va (nam privatus quoque attendebat his, quae recte in publico fierent) missis ad me gravissimis literis, non mihi solum, verum etiam saeculo est gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. Haec, utcunque se habent, 10 notiora, clariora, maiora tu facies: quamquam non exigo, ut excedas actae rei modum. Nam nec historia debet egredi veritatem, et honeste factis veritas sufficit. Vale.

9 *privatus quoque*) Forte etiam exsul eo tempore: a Domitiano enim, quod insidiarum suspectus esset, Tarenti habitare iussum, refert Philostratus vita Apollon. 7, 8. p. 284. Olear. *G.*

cui exemplum etc.) Vellei. 2, 78, 3. *Eadem tempestate Calvinus Domitius — — gravissimi, comparandique antiquis, exempli auctor fuit.* ubi Ruhnkenius locum Plinianum comparavit. *S.*

II.

Vindemiae emtoribus, quod fructus remisisse de pretio, et inde lau esse nuntiat.

C. PLINIVS CALVISI

Alii in praedia sua proficiscuntur, res revertantur; ego, ut pauperior vindemias certatim negotiatoribus vitabat pretium; et quod tunc, et debatur. Spes fefellit. Erat expedi remittere aequaliter, sed non satis a autem egregium inprimis videtur, domi, ut in magnis, ita in parvis, ita in suis, agitare iustitiam. Nam cata; pares etiam laudes. Itaque dem, ne quis mihi non donatus a octavam pretii, quo quis emerat, co iis, qui amplissimas summas emtio verant, separatim consului. Nam iuverant, et maius ipsi fecerant dan iis, qui pluris, quam decem milli ad illam communem, et quasi publi addidi decimam eius summae, quae excesserat. Vereor, ne parum expresse calculos ostendam. Si qui forte q libus emerant, hi et quindecim mill et quinque millium decimam, tulen

II, 1 *vindemias)* Verissime Catanaeus: „vitium fructus, ius „demendi uvas a meis vineis." Postulat id et latinitatis Plinianae et rei ipsius ratio. Sic apud nos ipsi arborum fructus, cerasa etc. negotiatoribus vendudtur. *S.*

2 *si paria peccata)* Ad Stoicorum illam sententiam respicit, defensam Ciceroni Parad. 2. et derisam pro Murena c. 29. Hoc vult, Ex parva re recte administrata aequ betur auctori.

3 *ne quis m* et hic Virgilii 305. *S.*

occupaverat „ganter dicitur „aut sub usur „pro qua metal „emuntur, ut a „itus habeamus

5 aquae certaverit nivibus; nec color cedit. Adiacet templum, priscum et religiosum. Stat Clitumnus ipse, amictus ornatusque praetexta. Praesens numen, atque etiam fatidicum, indicant sortes. Sparsa sunt circa sacella complura, totidemque dei. Sua cuique veneratio, suum nomen: quibusdam vero etiam fontes. Nam praeter illum, quasi parentem ceterorum, sunt minores capite discreti; sed flumini miscentur, quod ponte
6 transmittitur. Is terminus sacri profanique. In superiore parte navigare tantum, infra etiam natare concessum. Balineum Hispellates, quibus illum locum divus Augustus dono dedit, publice praebent, praebent et hospitium. Nec desunt villae, quae sequutae fluminis amoenitatem, mar-
7 gini insistunt. In summa, nihil erit, ex quo non capias voluptatem. Nam studebis quoque, et le-

nec color cedit) Aquas limpidissimas indicat, quales Martialis 7, 27. (31.) *niveas* dixit. Nil amplius. *S.*

5 *Stat Clitumnus*) *Iovem Clitumnum* etiam coli, docet Vibius Sequester. Dubitat an idem sit, quem hic laudat Plinius, Broukh. ad Propert. 2, 16, 25. Possit tamen aliquis, rem ita se habere, vel inde suspicari, quod *stat Clitumnus*, qui Iovis et coelestium deorum habitus est, cum iacentes, et nixi cubitu, vel attollentes ex undis suis caput, alias pingantur fluvii. Inspice v. c. Rhenum apud Gronov. ad Melam p. 247. Si quis quaerere accuratius ea de re velit, illi Pausanias praesertim percurrendus erit, videndusque Aelianus H. V. 2, 33. qui locus classicus est. De fluviis in nummis, tauriformibus praesertim et cornutis, Spanhem. diss. 7. p. 394. sq. Add. id. ad Callim. H. in Del. 110. p. 413. *G.*

totidemque dei) *Simulacra* hinc magnis auctoribus eiecit Cortius. Sermo est de aliorum quoque deorum cultu. Itaque sequitur, suum cuique *nomen* fuisse, quod parum ad simulacra plura unius Clitumni convenit. *G.*

dei) Hanc formam satis tuentur Vossius de Analog. Lib. II. Cap. VI. pag. 685. et Aeg. Forcellinus. Gierigius ex libro Mediceo usitatiorem *dii* adscivit. *S.*

6 *navigare — natare*) In plane sacris ne navigare quidem licet. Vide nostrum 8, 20, 5. Verum magis etiam sacra profanatur aqua nudo corpore, et pudendis quoque partibus contacta, quod egregie hic illustrat Cellarius advocato Tacito 14, 22, 7. ubi de Nerone, qui *fontem aquae Marciae ad urbem deductae, nando incesserat. Videbatur*, inquit; *potus sacros et cerimoniam loci corpore toto polluisse*. Satis apparet, quorsum illa spectaverit fontium religio; ad puritatem aquae et salubritatem servandam nimirum. *G.*

2 ducta. Igitur, ut neceſſe eſt, graviter accipias ſenectutem tuam quaſi paratis poſteris deſtitutam; ſic debes agere diis gratias, quod ita tibi in praeſentia pronepotes negaverint, ut ſervarint neptem, illos reddituri, quorum nobis ſpem certiorem haec ipſa, quamquam parum proſpere explorata, 3 foecunditas facit. Iisdem nunc ego te, quibus ipſum me, hortor, moneo, confirmo. Neque enim ardentius tu pronepotes, quam ego liberos cupio: quibus videor a meo tuoque latere pronum ad honores iter, et audita latius nomina, et non ſubitas imagines relicturus. Naſcantur modo, et hunc noſtrum dolorem gaudio mutent. Vale.

XI.

Soceri ſorori eadem narrat.

C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Quum adfectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem; intelligo

ſive ſpem familiae. Sed ipſum nempe *detrimentum* idem *documentum* fuit. *G.*

Documenta hîc ne vertas, *heilſame Lehren*, ſed, *Leiden, die zur Warnung dienen*, quibus quidni error expiari poſſit? Sic *exempla* de poenis, quae pro exemplo ſunt. Idem tenendum de Graeco παράδειγμα. Altera lectio, *detrimentis*, non incommoda illa, ſi ſenſum ſpectes, pro gloſſemate habenda. *S.*

2 *ut neceſſe eſt)* Etiam hic locus eſt inter eos, ubi una vox duplicem perſonam ſuſtinere videtur, quod de ipſa hac *ut* aliquoties obſervavimus in Lexico ruſtico. Redi ad 8, 6, 17. Quamquam hic poteſt etiam coniunctio *ut* ad particulam *ſic* in apodoſi poſitam referri; altera *ut* poſt *neceſſe eſt* ſolemni ellipſi omiſſa eſſe. *G.*

Poſterior ratio hîc unice valet; atque humani quid paſſus eſt vir eximius, cum de priore cogitaret. Ceterum ſenſus: ut tibi dolendum eſt, ſenectutem tuam quaſi paratis poſteris deſtitutam eſſe. *S.*

3 *meo tuoque latere)* paterno et materno. *E.*

audita latius — imagines) Haec in hoc loco ita ſunt ſelecta et ſplendida, ut mihi videantur ex aliquo ſcriptore vel poëta nobis incognito huc translata. Niſi forte dicamus Plinium, cum haec ſcriberet, ita animo commotum fuiſſe ſpe futurorum liberorum, ut quaſi ποιητικῶς ſcriberet. Caeterum *non ſubitas imagines* dixit, non recentem aut novitiam nobilitatem, nec ſubito in gentem illatam, adeoque vetuſtam et plures imagines numerantem. *E.*

modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam 9 ſeria, triſtia ſaepe cenſeret. Eadem mala iam ſenatores, iam participes malorum, multos per annos vidimus, tulimusque: quibus ingenia noſtra in poſterum quoque hebetata, fracta, contuſa ſunt. 10 Breve tempus (nam tanto brevius omne, quanto felicius tempus) quo libet ſcire, quid ſimus; libet exercere, quod ſumus. Quo iuſtius peto, primum, ut errori (ſi quis eſt error) tribuas veniam; deinde, medearis ſcientia tua, cui ſemper fuit curae, ſic iura publica, ut privata; ſic antiqua, ut recentia; 11 ſic rara, ut aſſidua, tractare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens nihil eſſe ignotum patiebatur, genus quaeſtionis, quod adfero ad te, aut non ſatis tritum, aut etiam inexpertum fuiſſe. Hoc et ego excuſatior, ſi forte ſum lapſus, et tu dignior laude, ſi potes id quoque docere, quod in obſcuro eſt, an 12 didiceris. Referebatur de libertis Afranii Dextri conſulis, incertum ſua an ſuorum manu, ſcelere an obſequio, peremti. Hos alius, (*Quis?* Ego;

ludibrio — dolori) Senatus retinebatur *ludibrio*, cum conſuleretur vel de nugis, vel de quibus iam ſtatuiſſet princeps: *dolori*, cum crudelitati vel ſuperbiae principis ſerviendum eſſet, decernendis innocentium ſuppliciis, ubi *ſeria*, et ex animi ſententia, *cenſere* nemo vir bonus potuit, niſi praeſentiſſimum ultro periculum vellet ſibi arceſſere. Prius illud graphice depingit Iuvenalis maiore parte ſatyrae quartae, ubi de ingenti rhombo convocatur et conſulitur ſanctior quidam ſenatus. *G.*

10 *ſcire, quid ſimus*) Quae iura habeamus ut ſenatores, ut magiſtratus. vid. ſ. 6. *Nimirum antiqua tenenda eſt lectio e Mediceo etiam libro firmata, prae Buchneriana coniectura, quam receperat Cellarius, *ſcire, quod ſcimus*. *G.*

11 *an didiceris*) Hoc eſt, an inciderit tua aetate talis ſpecies, ut diſcendi ſub exemplo fuerit occaſio. *G.*

Nempe *diſcere* cauſſam proprie dicitur patronus a cliente, qui eam *docere* aeque proprie dicitur. *E.*

Vera haec, ſed ab hoc loco aliena, quem Gesnerus bene interpretatur. *S.*

12 *Afranii Dextri Cos.*) In Almeloveenianis faſtis refertur ad A. V. C. 850. poſt C. N. 98. ex Kal. Octob. De hiſtoria non puto aliunde conſtare. *G.*

Hos alius, (Quis? Ego;)) Primo ſimpliciter narrare incipit alicuius ſententiam: deinde fingit, amicum interrogare, *Quis* eſt ille alius? Huic poterat reſpondere *Ego:* nimirum, ſe fuiſſe ipſum in hac ſententia. Sed ſuſtinet ſe, cum nihil ad rem faciat. Ex

ſed nihil refert) poſt quaeſtionem ſupplicio liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum ſententiarum tanta diverſitas erat, ut non poſſent eſſe, niſi ſingulae. Quid enim commune habet, occidere et 13 relegare? Non hercule magis, quam relegare et abſolvere: quamquam propior aliquanto eſt ſententiae relegantis, quae abſolverit, quam quae occiderit; utraque enim ex illis vitam relinquit, haec adimit: quum interim et qui morte puniebant, et qui relegabant, una ſedebant, et temporaria ſimulatione concordiae diſcordiam differebant. Ego poſtulabam, ut tribus ſententiis con- 14 ſtaret ſuus numerus, nec ſe brevibus induciis duae iungerent. Exigebam ergo, ut, qui capitali ſupplicio adficiendos putabant, diſcederent a relegante, nec interim contra abſolventes mox diſſenſuri congregarentur, quia parvulum referret, an idem diſpliceret, quibus non idem placuiſſet. Illud etiam mihi permirum videbatur, eum qui- 15 dem, qui libertos relegandos, ſervos ſupplicio adficiendos cenſuiſſet, coactum eſſe dividere ſententiam; hunc autem, qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam ſi oportuiſſet dividi ſententiam unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum poſſet iungi ſententia duorum tam diverſa cenſentium. Atque adeo permitte mihi, ſic apud te tanquam 16 ibi; ſic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere: quaeque tunc car-

his, quae ſequuntur, apparet, omnino Plinium in ea fuiſſe ſententia, ſervos eſſe abſolvendos. *G.*

Id iam nunc apparet, non demum ex ſequentibus. *S.*

13 *abſolverit — occiderit*) Immo *abſolvit — occidit:* ſicque Cortius cum Gierigio. *S.*

una ſedebant) Nempe in hoc conveniebant, quod utrique dicerent ſervos eſſe puniendos; diſſidebant de genere poenae. Sed ſic temporaria illa concordia ſuperabant mitem illam abſolventium ſententiam. *G.*

15 *dividere ſententiam*) Redi ad ea, quae ſ. 6. hac de re diximus. *G.*

Num ergo dubium eſt, alia omnia ſentire eos, qui occidunt, quam qui relegant? IN ILLAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS: nonne videtur ipſa lex eos, qui disſentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? non conſul etiam, ubi quisque remanere, quo transgredi debeat, non tantum ſolennibus verbis, ſed manu geſtuque demonſtrat? At enim futurum eſt, ut, ſi dividantur ſententiae interficientis et relegantis, praevaleat illa, quae abſolvit. Quid iſtud ad cenſentes? quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat, quod eſt mitius. Oportet tamen eos, qui puniunt, et qui relegant, abſolventibus primum, mox inter ſe comparari. Scilicet ut in ſpectaculis quibusdam ſors aliquem ſeponit ac ſervat, qui cum victore contendat: ſic in ſenatu ſunt aliqua prima, ſunt ſecunda certamina; et ex duabus ſententiis eam, quae ſu-

21 *At enim futurum*) Huius obiectionis haec vis eſt, iniquum eſſe, cum plures ſint longe, qui puniendos putent reos, licet diverſo modo, quam qui abſolvendos; tamen horum ſententiam ideo praevalere, quia illis in genere poenae non conveniat, abſolvique adeo reos maioris partis ſententia damnatos. Reſpondet Plinius, Illud iam non curandum eſſe cenſentibus etc. *G.*

Oportet tamen etc.) Nova obiectio. Sic *tamen* orditur obiectionem 7, 17, 5. *S.*

qui puniunt) Nihil opus eſt hic gloſſa, quam quidam interſerunt, *morte:* etiam ſ. 19. iam ita abſolute poſuerat *punire* noſter, pro *interficere*. *G.*

in ſpectaculis) Diſertiſſime et plurimis verbis hoc non tam deſcripſit, quam actione velut quadam propoſuit Lucianus in Hermotimo p. 536. ſqq. Nempe ſi numero impari, v. g. novem ſint gladiatores, ſortes coniiciuntur binae earundem literarum, duae A, duae B, etc. Comparantur et committuntur duo, quibus eadem litera exiit. Sed reſtat una ſors, quae parem non habet, ut hic, ſi ordinem elementorum ſecuti eſſent praeſides ludi, E. Cui haec ſolitaria litera evenit, hic ἔφεδρος eſt, hic *ſedet* interim, et exſpectat victorem aliquem, quicum deinde, integer cum ſeſſo aliquantum, ſed forti, et victoria alacri, congreditur. *Non uſus eſt Luciano Lipſius Sat. 2, 14. quem laudant ad Plinium viri docti: alioqui accuratius ἔφεδρον Plutarchi interpretatus eſſet: quem *ſubſeſſorem* potius, quam *ſubditicium* aut *ſuppoſiticium* vocavimus in noſtra Luciani interpretatione, quae cum maxime Wetſteniana prela exercet. *Hermes ſuppoſiticius* apud Martial. 5, 25. dicitur reſpectu fatigati gladiatoris, in cuius locum ſuccedit: ſed ἔφεδρος Graecorum ἐφεδρεύει, in inſidiis quaſi collocatus imminet victori. *G.*

22 perior exierit, tertia exſpectat. Quid, quod, prima ſententia comprobata, ceterae perimuntur? Qua ergo ratione poteſt eſſe [non] unus atque idem locus ſententiarum, quarum nullus eſt poſt 23 ea? Planius repetam. Niſi, dicente ſententiam eo, qui relegat, illi, qui puniunt capite, initio ſtatim in alia diſcedunt, fruſtra poſtea diſſentient 24 ab eo, cui paullo ante conſenſerint. Sed quid ego ſimilis docenti, quum diſcere velim, an ſententias dividi, an iri in ſingulas, oportuerit? Obtinui quidem, quod poſtulabam: nihilominus tamen quaero, an poſtulare debuerim, an abstinere. Quemadmodum obtinui? Is, qui ultimum ſupplicium ſumendum eſſe cenſebat, neſcio,

22 *prima ſententia)* *Planiora eſſent haec, ſi ponamus fuiſſe in veteri libro, *una*, unde *ima* ortum ſit, et deinde *Ima*, ex quo aliquis *prima* fecerit. Certe hic intellectus eſt, *una* ſententia probata, ceteras perimi, et non valere. Sed tamen recepta lectio etiam hanc ſententiam habere poteſt. *G.*

Nihil mihi videor obſcuritatis in vulgata lectione reperire. Prima ſententia in noſtra ſpecie, (ad hanc enim ſolam Plinius reſpicit) eſt abſolventis: qua comprobata, ceterae, altera relegantis, morte multantis altera, non poſſunt non perimi. Nulla igitur hic, quam adverſarius urget, ἐφεδρεία: ſatisque commode, ſi quid video, Plinius hanc alteram obiectionem refellit. *S.*

Qua ergo ratione) Locus forte inter difficillimos Plinii, et deſtitutus ab interpretibus. Si liceat cum Geneven ſi editione Catanaei negationem, quam ideo incluſimus, omittere, ſalva res erit, haec nempe ſententia: Quomodo poſſunt ſtare interim ſententiae morte multantes et coniungi cum relegantibus, ad ſuperandas abſolventes, quarum paullo poſt, comparatione cum relegantibus facta, nullus locus erit? cur valeant contra abſolventes, non valeant contra relegantes? Si poſt non valent, neque prius debent valere: ſi prius, etiam poſt. *G.*

Negatio nata ex compendio non intellecto adverbii *nunc*. *Nunc*, *poſtea*, ſibi opponuntur. Saepe ita peccatum a librariis. Vid. Drakenb. ad Liv. 9, 7, 5. *S.*

24 *an ſententias dividi, an iri)* Cave putes haec eſſe membra disiuncta: ἢ *an* per anaphoran poſita non aliam vim habet, quam ſi ita dediſſet Plinius, *An ſententias dividi, ET iri in ſingulas oportuerit.* Hoc enim eſt dividere ſententias, ſi non in duas coniunctim itur, ſed in ſingulas. *Malebat Cortius pro poſteriori *an* legi *ac*: quod eodem redit. *G.*

Quemadmodum obtinui?) *Capitalis emendatio e Mediceo libro prolata a Cortio. Reliqui, *An poſtulare debuerim, an abstinere, quemadmodum abstinuit is, qui ultimum — — cenſebat. Neſcio an iure* etc. Quae ab editoribus ita informata puto, cum ſemel pro *obtinui* irrepſiſſet

nes et ſapientes videri. Qui an magni ſapientesque ſint, neſcio: homines non ſunt. Hominis 4 eſt enim adfici dolore, ſentire, reſiſtere tamen, et ſolatia admittere; non, ſolatiis non egere. Ve- 5 rum de his plura fortaſſe, quam debui, ſed pauciora, quam volui. Eſt enim quaedam etiam dolendi voluptas: praeſertim ſi in amici ſinu defleas, apud quem lacrumis tuis vel laus ſit parata, vel venia. Vale.

XVII.

Exundationem Tiberis et Anienis narrat, rogans ut ſibi nuntietur, ſi quid ſimile in aliis praediis accidiſſet.

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Num iſtic quoque immite et turbidum caelum? Hic aſſiduae tempeſtates, et crebra diluvia. Tiberis alveum exceſſit, et demiſſioribus ripis alte ſuperfunditur. Quamquam foſſa, quam providen- 2 tiſſimus imperator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis; quaque planum ſolum, pro ſolo cernitur. Inde, quae ſolet flumina accipere, et permiſta devehere, velut obvius retro cogit; atque ita alienis aquis operit agros, quos ipſe non tangit. Anio, delicatiſſimus amnium, ideoque 3

humanitas, quam etiam in libello de re ruſtica c. 2. teſtatam reliquit, tum ab aliis, tum a Plutarcho praeſertim, reprehenditur. Vid. p. 333. Bryani, *ubi non τὸ ἄγαν ἀγεννὲς, ſed τὸ ἄγαν ἀτενὲς, non *humilitatem* et *ignaviam*, ſed *auſteritatem ſeveritatemque* nimiam, obiici Catoni, alias obſervavimus. *G.*

5 *dolendi voluptas)* Pulchre huc advocarunt illud Ovid. Triſt. 4, 3, 37. *Eſt quaedam flere voluptas: Expletur lacrumis egeriturque dolor.* *G.*

XVII, 2 *Quamquam exhauſtus)* Continuanda, opinor, antecedentibus. *S.*

retro cogit) *Aeque elegans eſt, quod ex Mediceo dedit Cortius, *ſiſtere cogit.* Sic paullo poſt habet, *ſe ſuper ruinas eiecit*, pro aliorum *evexit.* Haec talia ſunt, ut, quod praeferam, non inveniam, ac proinde ex interdicto *uti poſſidetis*, interim agere ſtatuerim. *G.*

3 *Anio — — extulit)* Sunt haec omnia, et plurima alia in

damna. Ne quid ſimile iſtic, pro menſura peri- 6
culi, vereor: teque rogo, ſi nihil tale eſt, quam
maturiſſime ſolicitudini meae conſulas: ſed et, ſi
tale, id quoque nunties. Nam parvulum differt,
patiaris adverſa, an exſpectes: niſi quod tamen
eſt dolendi modus, non eſt timendi. Doleas
enim, quantum ſcias accidiſſe; timeas, quantum
poſſit accidere. Vale.

XVIII.

Domitium Tullum laudat, qui moribus cetera non probatiſſimis, teſtamentum fecerat honeſtiſſimum, poſthabitis captatoribus, et ſcriptis unico, quos pietas iubebat.

C. PLINIVS RVFINO SVO S.

Falſum eſt nimirum, quod creditur vulgo, teſta-
menta hominum ſpeculum eſſe morum: quum
Domitius Tullus longe melior apparuerit morte,
quam vita. Nam, quum ſe captandum praebuiſ- 2
ſet, reliquit filiam heredem, quae illi cum fratre
communis, quia genitam fratre adoptaverat. Pro-
ſequutus eſt nepotes plurimis iucundiſſimisque le-
gatis; proſequutus etiam pronepotem. In ſumma,
omnia pietate pleniſſima; ac tanto magis, quo-

6 *pro menſura periculi*) Intelligit, puto, analogiam et proportionem quandam. Si hic circa Anienis ac Tiberis confluentes, hoc eſt, in Latio, tanta diluvia, quanta *iſtic*, ubi tu es, Macrine; locis humilioribus, diluvio magis alias obnoxiis etc. forte in Transpadanis, ad Larium lacum, ubi praedia habuiſſe noſtrum conſtat. *G.*

XVIII, 2 *ſe captandum praebuiſſet*) Admiſiſſet blanditias, munera, obſequia, heredipetarum, quibus in teſtamentum illius irrepere conabantur. Fecit itaque Domitius, quod Coranus ille apud Horatium Sat. 2, 5, 55. ſq. quod ſenes plures in Luciani Dialogis mortuorum, verbo, *corvos deluſit hiantes*. *G.*

ac tanto magis — ſunt) His ego non offendor: nec Gesnerus, opinor, offenſus eſt. Domitii pietas tanto magis placebat adeoque maior videbatur, quoniam teſtamentum tam pium nemo exſpectaverat. *S.*

a quibus facti sunt. Quin etiam Domitius Afer, qui illos in nomen adsumsit, reliquit testamentum ante octo et decem annos nuncupatum, adeoque postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscribenda curaverit. Mira 6 illius asperitas, mira felicitas horum: illius asperitas, qui numero civium excidit, quem socium etiam in liberis habuit; felicitas horum, quibus successit in locum patris, qui patrem abstulerat. Sed haec quoque hereditas Afri, ut reliqua cum 7 fratre quaesita, transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex asse heres institutus, praelatusque filiae fuerat, ut conciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas, fides, pudor, scripsit: in quo denique omnibus adfinitatibus, pro cuiusque officio, gratia relata est: relata et uxori. Accepit amoenissimas villas, accepit magnam pe- 8 cuniam uxor optima et patientissima: ac tanto melius de viro merita, quanto magis est reprehensa, quod nupsit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, aetate declivis, diu vidua, mater olim, parum decore sequuta matrimonium videbatur divitis senis, ita perditi morbo, ut esse taedio posset uxori, quam iuvenis sanusque duxisset. Quippe omnibus membris extortus et fractus tan- 9 tas opes solis oculis obibat: ac ne in lectulo quidem, nisi ab aliis, movebatur. Quin etiam (foedum miserandumque dictu) dentes lavandos fricandosque praebebat. Auditum est frequenter ab ipso, quum quereretur de contumeliis debilitatis

5 *Domitius Afer)* Profuit hic locus nobis ad interpretandum non nimis facilem locum Quintiliani 6, 3, 92. ubi putamus huius testamenti mentionem fieri. *G.*

6 *socium in liberis)* Cuius ipse filios adoptasset, ut s. 2. *filiam, quae illi cum fratre communis. G.*

7 *ut conciliaretur)* Ut filiae suae propitium redderet fratrem suum, a quo illi insidiae metuendae erant, si ipsa heres esset; illum ipsum heredem praeterita filia instituit, futurum arbitratus, quod accidit, ut nec vivus insidiaretur suae ex fratre nepti, cuius iam bona nemine contra dicente haberet; et curaret, cum liberos ex se natos non haberet, ut certe post mortem suam rediret ad illam hereditas. *G.*

Haec ab omni latere perſpicitur: eadem aqua 6 pariter ſuspenſa et merſa. Interdum iunctae copulataeque et continenti ſimiles ſunt; interdum discordantibus ventis digeruntur: nonnunquam deſtitutae, tranquillitate, ſingulae fluitant. Saepe 7 minores maioribus, velut cymbulae onerariis, adhaereſcunt; ſaepe inter ſe maiores minoresque quaſi curſum certamenque deſumunt; rurſus omnes in eundem locum appulſae, qua ſteterunt, promovent terram, et modo hac, modo illac, lacum reddunt auferuntque; ac tum demum, quum medium tenuere, non contrahunt. Conſtat, pecora 8 herbas ſequuta, ſic in inſulas, ut in extremam ripam, procedere ſolere, nec prius intelligere mobile ſolum, quam litore abrepta, quaſi illata et impoſita, circumfuſum undique lacum pavent; mox quo tulerit ventus egreſſa, non magis ſe deſcendiſſe ſentire, quam ſenſerint adſcendiſſe. Idem 9 lacus in flumen egeritur; quod ubi ſe paullisper oculis dedit, ſpecu mergitur, alteque conditum meat: ac, ſi quid, ante quam ſubduceretur, ac-

6 *eadem aqua — merſa)* Genuina haec lectio, cui oraculi Medicei effatum praeferri non debebat. Senſus: radix ita merſa eſt aqua, ut tamen ſimul (eadem aqua) ſuspenſa ſit. Errat Cortius de radice alia ſuspenſa, alia merſa cogitans. *S.*

deſtitutae) *Deſtitutae* a ventis nimirum, *tranquillitate*, cum tranquillitas eſt: itaque incidendum curavi poſt utrumque verbum, ne quis iungat. *G.*

7 *curſum certamenque)* Ἓν διὰ δυοῖν: curſus certamen. *S.*

promovent terram, producunt et continuant terram continentem, cum litori lacus adhaerent. Tum et *lacum auferunt*. Eundem autem *reddunt*, cum a litore recedunt, ut in eorum locum aqua cedat. Etiam in hac epiſtola Plinius non modo deſcribendi veritatem, ſed et artem ſectatur. Locus ſequens de pecoribus in inſulas delatis ex litore, in verbis et ſententiis exquiſitiores, quam pro narratione tali, flores et colores habet. In his talibus locis tirones immorandi ſunt, [tironibus immorandum eſt,] ut diſcant artem et argutias et acumina noſcere, et a recta ratione et ſimplici dictione diſtinguere. *E.*

non contrahunt) In quacunque parte litoris adhaereſcant inſulae, illa parte minui videtur lacus, produci et promoveri continens. Itaque tum lacus videtur maximus, cum verſus centrum illius coactae inſulae, ripas in circuitu relinquunt liberas. *In*tempeſtive igitur negationem quidam omittendam cenſuere. *G.*

8 *pavent)* Cortius et Gierigius e Mediceo *paveant*. bene. Sic mox *ſenſerint*. *S.*

10 cepit, servat et profert. Haec tibi scripsi, quia nec minus ignota, quam mihi nec minus grata credebam. Nam te quoque, ut me, nihil aeque ac naturae opera delectant. Vale.

XXI.

Graviora se studia distinguere lusibus, exemplo recitati poëmatum libri ostendit.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Ut in vita, sic in studiis pulcherrimum et humanissimum existimo, severitatem comitatemque miscere, ne illa in tristitiam, haec in petulantiam 2 procedat. Qua ratione ductus, graviora opera lusibus iocisque distinguo. Ad hos proferendos et tempus et locum opportunissimum elegi; utque iam nunc adsuescerent et ab otiosis et in triclinio audiri, Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocavi. 3 Forte accidit, ut eo die mane in advocationem subitam rogarer: quod mihi caussam praeloquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis ut irreverentem

10 *nihil — delectant)* Notanda constructio, verbi numero ad *opera*, non ad *nihil* relato. *S.*

XXI, 2 *lites interquiescunt)* Adscribemus et nos locum Statii silv. 4, 4, 39. *Certe iam Latiae non miscent iurgia leges, Et pacem piger annus habet, messesque reversae Dimisere forum.* Sunt tituli tum Pandectarum tum Codicis de Feriis. Quod paullo post de *advocatione subita* dicit, extraordinarium quiddam fuit, et morae impatiens. *G.*

positis ante lectos cathedris) Nempe *cathedra* hic est pulpitum, quo ante lectum posito commodius scribere aliquid vel legere quis possit. Ita accipit Propertius 4, 5, 37. *posita tu scribe cathedra Quidlibet.* *G.* Cf. Ep. 2, 17, 21. *E.*

Nimirum ea cathedrarum constructio erat, ut simul et sedis et pulpiti vice fungerentur. Nunc a Plinio tantum considendi caussa adhibitae sunt. *S.*

3 *caussam praeloquendi)* Ubi? in iudicione, an apud auditurос recitantem? Puto posterius. Parum enim decora in foro illa esset deprecatio. Sed apud privatos amicos, quibus tanquam musicum epulum praebetur a recitatore, videtur excusationem res mereri, si quis voce iam in foro obtusa, imparatus, et quasi obiter, atque adeo *irreverenter* ad recitandum accedat, cum exquisita omnia et studiose parata exspectent amici. *G.*

operis argueret, quod recitaturus, quamquam et amicis, et paucis, idem iterum amicis, foro et negotiis non abstinuiſſem. Addidi, hunc ordinem me et in ſcribendo ſequi, ut neceſſitates voluptatibus, ſeria iucundis anteferrem, ac primum amicis, tum mihi ſcriberem. Liber fuit et opuſculis 4 varius et metris. Ita ſolemus, qui ingenio parum fidimus, ſatietatis periculum fugere. Recitavi biduo: hoc adſenſus audientium exegit: et tamen ut alii transeunt quaedam, imputantque, quod transeant; ſic ego nihil praetereo, atque etiam non praeterire me, teſtor. Lego enim omnia, ut omnia emendem. Quod contingere non poteſt electa recitantibus. At illud modeſtius, et for- 5 taſſe reverentius. Sed hoc ſimplicius et amantius. Amat enim, qui ſe ſic amari putat, ut taedium non pertimeſcat. Alioqui quid praeſtant ſodales, ſi conveniunt voluptatis ſuae cauſſa? Delicatus ac ſimilis ignoto eſt, qui amici librum bonum mavult audire, quam facere. Non dubito, cupere 6 te, pro cetera mei caritate, quam maturiſſime legere hunc adhuc muſteum librum. Leges, ſed retractatum; quae cauſſa recitandi fuit; et tamen non nulla iam ex eo noſti. Haec vel emendata poſtea, vel (quod interdum longiore mora ſolet) deteriora facta, quaſi nova rurſus, et reſcripta cognoſces. Nam, plerisque mutatis, ea quoque mutata videntur, quae manent. Vale.

idem iterum) * Vehementer probo coniecturam Barthii, *idem interim*. Multo ſane commodius ita legeremus. *G.*

5 *Delicatus ac ſimilis ignoto*) *Delicatus* eſt, qui ſuae tantum voluptati ſervit, nihil facere ad alterius commodum vult. *Similis ignoto*, contrarius ſodali vel amico. Mox ad *facere* intellig. bonum librum, emendando, conſulendo. *E.*

6 *longiore mora*) Ipſa *mora* quomodo fieri deteriora queant, non intelligebam: ſed referebam ad illam nimiam emendandi calumniam, et κακιζοτεχνίαν, qua quidam diu nimis limando, et corrigendo, ſcripta ſua perdunt et gratiam iis omnem delent: de qua dicimus ad Quintil. 8. pr. 31. et 10, 1, 115. *G.*

Rectiſſime Geſnerus. Eſt igitur nunc *longior mora*, quum ſcripto emendando et limando diutius *immoramur*. *E.*

morte Iunii Aviti graviſſimum cepi. Latum c
vum in domo mea induerat: ſuffragio meo ad
tus in petendis honoribus fuerat: ad hoc, ita
diligebat, ita verebatur, ut me formatore moru
me quaſi magiſtro uteretur. Rarum hoc adc
ſcentibus noſtris. Nam quotusquisque vel ae
alterius, vel auctoritati, ut minor, cedit? Sta
ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem verent
imitantur neminem, atque ipſi ſibi exempla ſu
Sed non Avitus: cuius haec praecipua pruden
quod alios prudentiores arbitrabatur; haec pr
cipua eruditio, quod diſcere volebat. Sem
ille aut de ſtudiis aliquid, aut de officiis vi
conſulebat: ſemper ita recedebat, ut melior
ctus: et erat factus vel eo, quod audierat,
quod omnino quaeſierat. Quod ille obſequi
Serviano, exactiſſimo viro, praeſtitit! quem le
tum tribunus ita et intellexit, et cepit, ut ex G
mania in Pannoniam transeuntem, non ut com
lito, ſed ut comes adſectatorque ſequeretur. Q
induſtria, qua modeſtia quaeſtor conſulibus
(et plures habuit) non minus iucundus et gra
quam uſui fuit! Quo discurſu, qua vigilan
hanc ipſam aedilitatem, cui praereptus eſt, pet
Quod vel maxime dolorem meum exulcerat. (
verſantur oculis caſſi labores, et infructuoſae
ces, et honor quem meruit tantum. Redit an
ille latus clavus in penatibus meis ſumtus: r

XXIII, 3 *Rarum hoc adoleſcentibus noſtris)* Praeſtat lectio Medicei libri: *Rarum hoc in adoleſcentibus noſtris. S.*

5 *exactiſſimo)* diligentiſſimo, accuratiſſimo, adeoque ſubmoroſo, cui non facile eſſet probari. Quo magis laudandus Avitus, quod tali viro tale obſequium praeſtitit. Fallitur Gierigius, conſummatiſſimum interpretans. *S.*

et intellexit, et cepit) Poſterius verbum ita omnino interpretandum videtur, ut aliqu priore diverſum ſignificet, nempe, devinxit ſibi human ſua Servianum, ut Corneli Alcibiades Pharnabazum *ſu pit humanitate* 7, 9, 3. *G.* Gesneri ad I. A. Erneſt. epi

Nempe *intelligere* aliquem eius mores, adfectus, ſtud voluntatem noſſe, iisque reb in agendo et dicendo accon dare. Hoc qui poteſt, is rum neceſſario *capit*, eum devincit, ei carus eſt. *E.*

5 Vides a medicis, quamquam in adversa valetudine nihil servi ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiusque tractari. Recordare, quid quaeque civitas fuerit; non ut despicias, quod esse desierit. Absit superbia, asperitas.
6 Nec timueris contemtum. An contemnitur, qui imperium, qui fasces habet, nisi qui humilis, et sordidus, et qui se primus ipse contemnit? Male vim suam potestas aliorum contumeliis experitur: male terrore veneratio adquiritur; longeque valentior amor ad obtinendum quod velis, quam timor. Nam timor abit, si recedas; manet amor: ac sicut ille in odium, hic in reveren-
7 tiam vertitur. Te vero etiam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum, ac tibi ipsi interpretari, quale quantumque sit
8 ordinare statum liberarum civitatum. Nam quid ordinatione civilius? quid libertate pretiosius? Porro quam turpe, si ordinatio eversione, libertas servitute mutetur? Accedit, quod tibi certamen est tecum: onerat te quaesturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam revexisti: onerat testimonium principis: onerat tribunatus, praetura, atque haec ipsa legatio, quasi praemium,
9 data. Quo magis nitendum est, ne in longinqua provincia, quam suburbana; ne inter servientes, quam liberos; ne sorte, quam iudicio missus; ne rudis et incognitus, quam exploratus probatusque, humanior, melior, peritior fuisse videaris: quum sit alioqui, ut saepe audisti, saepe legisti, multo deformius amittere, quam non ad-
10 sequi laudem. Haec velim credas, (quod initio dixi) scripsisse me admonentem, non praecipien-

rigio. Insignis haec laus eunomiae Graecorum. *S.*

8 *tibi certamen est tecum*) curandum et annitendum tibi est, ut partam olim famam et opinionem virtutis tuearis et conserves. Iam ea cura habet aliquid molestiae, quia agendi libertatem quasi coërcet, ne quid agamus, quod cum vita ante acta pugnet. Hinc illa: *onerat te*

tem; quamquam praecipientem quoque. Quippe non vereor, in amore ne modum excesserim. Neque enim periculum est, ne sit nimium, quod esse maximum debet. Vale.

quaesturae fama, onerat testimonium principis. E.

10 *non vereor, in amore*) Si omnino peccatum a me sit, quod praecipere tibi ausus sum: at illud in eo fuerit peccatum, quod in amore modum excessi. Iam vero *modum* excedere in amore nemo potest. *G.*

possum, quo minus laudem, similis monenti, quod eum modum tenes, ut discrimina ordinum dignitatumque custodias: quae si confusa, turbata, permista sint, nihil est ipsa aequalitate inaequalius. Vale.

VI.

Ridet vanitatem Circensium ludorum, et illorum tempus studiis impendit.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete transmisi. *Quemadmodum*, inquis, *in urbe potuisti?* Circenses erant; quo genere spectaculi ne levissime quidem teneor. Nihil novum, nihil varium, nihil quod non semel spe-2ctasse sufficiat. Quo magis miror, tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio non nulla: nunc favent panno, pannum amant: et si in ipso cursu, medioque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur; studium favorque transibit, et repente agitatores illos, equos illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta auctoritas in una vilissima tunica.

Plinius, quod in hanc partem aliquantum propendeat. *G.*

sint) Praestat Cortii et Gierigii *sunt* librorum auctoritate, non ratione latinitatis, quae utrumque modum fert. *S.*

VI, 1 *Omne hoc tempus* etc.) Compara Senecam Epist. 80, in. *Hodierno die non tantum meo beneficio mihi vaco, sed spectaculi, quod omnes molestos ad sphaeromachiam avocavit* etc. *S.*

2 *favent panno*) Cuius i. e. vestimenti diversis coloribus distinctae sunt factiones Circi, in *Venetam* seu caeruleam, *Prasinam* seu viridem, et *Russatam* s. rubram, atque *Albam:* de quibus locus classicus Cassiodori Var. 3, 51. Add. Iac. Gothofr. ad l. 10. C. Theod. de equis curulibus. *G.*

Tanta — tunica) Post *tunica* comma ponendum: haec enim artissime cum sequentibus cohaerent. *S.*

reducentibus epistolis meis, in domum, in animum recepisti. Iuvabit hoc te: me certe iuvat; primum, quod te talem video, ut in ira regi possis: deinde, quod tantum mihi tribuis, ut vel auctoritati meae pareas, vel precibus indulgeas. Igitur et laudo et gratias ago. Simul in posterum moneo, ut te erroribus tuorum, etsi non fuerit, qui deprecetur, placabilem praestes. Vale.

XXV.

Ex castris sollicitatus de carminibus, missurum esse finito rerum actu, pollicetur.

C. PLINIVS MAMILIANO SVO S.

Quereris de turba castrensium negotiorum, et, tanquam summo otio perfruare, lusus et ineptias nostras legis, amas, flagitas, meque ad similia 2 condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere studiorum non solum oblectationem, verum etiam gloriam petere, post iudicium tuum, viri gravissimi, eruditissimi, ac super ista 3 verissimi. Nunc me rerum actus modice, sed tamen distringit: quo finito aliquid earundem Camoenarum in istum benignissimum sinum mittam. Tu passerculis et columbulis nostris inter aquilas

XXIV *te talem video)* *Elegans est et Plinianum, quod ex Mediceo dedit Cortius, *te tam tractabilem video*. Sed dubitavi recipere, quia longior haec phrasis interpretatio videtur nominis *talem*, apparetque adeo ratio, qui in libros bonos venerit: non item contra, qua re ductus aliquis *tam tractabilem* expunxerit, substitueritque *talem*. *G.*

XXV, 2 *post iudicium — verissimi)* Haec appendicula et propter ordinem, qui periodi concinnitatem tollit, et propter sensum mihi semper aliquo modo frigere visa est. — Mox *rerum actus* negotia forensia, caussarum actiones dicit. *E.*

Appendicula illa, quam Ernestius dixit, tantum abest, ut frigeat, ut ad sensum maxime necessaria sit. *S.*

3 *inter aquilas vestras)* In castris versatur Mamilianus, inter *aquilas* ergo et signa militaria. Plinius mittit inter carmina alia etiam ludicra quaedam, et *passeri* Catulliano, noto, quod hodieque legitur, carmini, atque

dias. Intelligo enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipſa, quae adnotaveras, incidiſſe. Sed confodias licet, dummodo iam nunc deſtines diem, quo et de illis et de his coram exigere poſſimus. Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

XXVII.

Hiſtoriae reverentiam haberi, exemplo monſtrat.

C. PLINIVS LATERANO SVO S.

Quanta poteſtas, quanta dignitas, quanta maieſtas, quantum denique numen ſit hiſtoriae, cum frequenter alias, tum proxime ſenſi. Recitaverat quidam veriſſimum librum, partemque eius in alium diem reſervaverat: ecce amici cuiusdam 2 orantes obſecrantesque, ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quae fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quae audire erubeſcunt. Et ille quidem praeſtitit, quod rogabatur: ſinebat fides. Liber tamen, ut factum ipſum, manet, manebit, legeturque ſemper, tanto magis, quia non ſtatim. Incitantur enim homines ad agnoſcenda, quae differuntur. Vale.

XXVIII.

Tribus epiſtolis reſpondet: quartam, curioſius ſcriptam, accepiſſe ſe negat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Poſt longum tempus epiſtolas tuas, ſed tres pariter recepi, omnes elegantiſſimas, amantiſſimas,

exigere poſſimus) Peculiaris verbi notio, in qua non illam modo vim habet, a qua *examen* quaſi *exagmen* dictum eſt; ſed illam quoque, ubi eſt *ad finem agere*, perficere, qualis eſt in *exſequi*, *exaedificare* etc. Vide 5, 12, 3. et de illa *examinis* ſignificatione ad Quintil. 6, 5, 5. G.

XXVII, 2 *agnoſcenda*) Excerpta Brummeri *cognoſcenda*. quod malim. S.

revocet, exfilit, mergitur, variosque orbes impli-
6 citat expeditque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines, innutritos mari, fubiret timendi pudor. Accedunt, et adludunt, et appellant: tangunt etiam, pertrectantque praebentem. Crefcit audacia experimento. Maxime puer, qui primus expertus eft, adnatat natanti, infilit tergo: fertur referturque, agnofci fe, amari putat, amat ipfe: neuter timet, neuter timetur: huius fiducia, manfuetudo illius augetur.
7 Nec non alii pueri dextra laevaque fimul eunt hortantes monentesque. Ibat una (id quoque mirum) delphinus alius, tantum fpectator et comes. Nihil enim fimile aut faciebat, aut patiebatur: fed alterum illum ducebat, reducebat, ut puerum
8 ceteri pueri. Incredibile (tam verum tamen quam priora) delphinum geftatorem colluforemque puerorum in terram quoque extrahi folitum, arenisque ficcatum, ubi incaluiffet, in mare revolvi.
9 Conftat Octavium Avitum, legatum proconfulis, in litus educto religione prava fuperfudiffe unguen-

implicitat expeditque) Hoc vult, non continuaffe eundem motum circularem, fed quem primo feciffet orbem, illum converfo corpore deinde remenfum: ut canes, cum lafciviunt, aliaque animalia facere videmus. *G.*

6 *appellant) Simonem vocant.* Maior Plinius 9, 8. f. 7. *Roftrum delphinis fimum: qua de cauffa nomen Simonis omnes miro modo agnofcunt, maluntque ita appellari.* Si quis feverius agere cum viro erudito velit, poffit ipfi tribuere hanc fententiam, quafi putaffet, *a)* confcios fibi effe delphinos illius conformationis roftri fui: *b)* noffe, hanc conformationem nomine *Simonis* declarari: *c)* illam fibi conformationem pulchram, et materiam laudis videri. Satis, credo, fuerit illis qualemcunque blanditiarum et plaufus alieni fenfum, ut equis, canibus, pavonibus, tribuere. *G.*

8 *in terram — extrahi)* Iam alias obfervavimus, quae ex Ovidii Ep. Herus ad Leand. 201. adferuntur, ut oftendatur, quam incredibilis haec fit narratio, *Quem poftquam bibulis illifit fluctus arenis, Unda fimul miferum vitaque deferuit*; ea partem fomnii effe, non ad hiftoriam animalis huius pertinere: pluribus autem obfervatum apud Plin. mai. l. c. legendum, *Solent in terram erumpere incerta de cauffa, nec* (non *et) ftatim tellure tacta moriuntur. G.*

9 *Octavium Avitum)* Maior Plinius Flavianum legatum proconfulis [immo proconfulem. *S.*] nominat: forte ambo una fuere. *G.*

fuperfudiffe unguentum) Quod honoris genus habebant anima-

tum, cuius illum novitatem odoremque in alti
refugisse: nec nisi post multos dies visum lang
dum et moestum; mox, redditis viribus, prior
lasciviam et solita ministeria repetisse. Confl
bant ad spectaculum omnes magistratus, quoru
adventu, et mora, modica res publica novis sur
tibus atterebatur. Postremo locus ipse quiete
suam secretumque perdebat. Placuit occulte i
terfici, ad quod coibatur. Haec tu qua miser
tione, qua copia deflebis, ornabis, attolles! Quar
quam non est opus adfingas aliquid aut adstrua
sufficit, ne ea, quae sunt vera, minuantur. Val

libus, quae libera dimitterent, hirundinibus, equis, elephantis. Vide eruditissimam observationem Casauboni ad Sueton. Caes. 81. ubi nec huius delphini obliviscitur. *G.*

De illo honore hic non cogitandum, sed, ut ipse Plinius ait, religione motus Avitus, quod τοῦ θείου aliquid in delphino reperisse sibi videretur, eum unguento perfudit. Verissime Gesnerus in carmine: *Hoc in pisce deos sibi placaturus Avitus Naribus affundit croceos nardique liquores. S.*

10 *modica res publica*) Reditus publici Hipponensium iam ante modici ac tenues: *res publica* hic dicitur ut *res familiaris*, ut *rem facere*. *Qui vel ita interpungunt, ut *mora modica* iungantur, vel *Resp.* scribunt, non videntur hanc sententiam spectasse, quae, nisi fallimur, unice vera est. *G.*

11 *Haec tu qua miseratione*) Poëtam Caninium alloquitur, cui nimirum ob id ipsum hanc narravit historiam, ut materiem carmini praeberet. Utrum fecerit Caninius, non dixerim: me c te excitavit Secundus, ut hoc l merem ante XII annos argume tum carminis, quo honorem h berem veteri meo et literaru omnium in Vinariensi aula P trono, cui mitem senectutem beatum in rure suo, in quod r cessit, otium, ex animi sentent precor. Licetne illud huc attex re? Et ponamus, monumentu non tam qualiscunque ingeni quod ad tales ludos paullatin ut par est, obdurescit, quar aeternae in virum, immortalite de nobis meritum, pietatis. Ho monumentum tibi, Plini Secun de, qui similes MARSCHALLI mei et tui ipsius viros vivus comple ctebare, colebas mortuos, a omnes posteros servandum com mendamus.

Est autem illud carmen, cuiu aliquot similia olim nobis nat sunt. Et erunt forte amici qui dam, quibus hunc libellum do nabimus, ita blandi, uti rogen ea colligi, quibus deinde obtem peratum, in praefatione gloriar modeste possimus: Satisne pro bavi me poëtam? an meliu quam ipso carmine? *G.*

ſum tamen hoc tempore occupatiſſimus. Ideo nondum eum legi, quum alioqui validiſſime cupiam: ſed eam reverentiam cum literis ipſis, tum ſcriptis tuis debeo, ut ſumere illa, niſi vacuo 2 animo, irreligioſum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus valde probo. Eſt tamen aliquis modus, primum, quod nimia cura deterit magis, quam emendat; deinde, quod nos a recentioribus revocat, ſimulque nec abſolvit priora, et inchoare poſteriora non patitur. Vale.

XXXVI.

Quam vitae rationem et ſtudiorum in ſeceſſu ſeu villa teneat, exponit.

(Conf. 3, 5.)

C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Quaeris, quemadmodum in Tuſcis diem aeſtate diſponam. Evigilo quum libuit, plerumque circa horam primam, ſaepe ante, tardius raro: clau-2 ſae feneſtrae manent. Mire enim ſilentio et tenebris animus alitur. Ab iis, quae avocant, abductus, et liber, et mihi relictus, non oculos animo, ſed animum oculis ſequor, qui eadem, quae mens, vident, quoties non vident alia. Cogito, ſi quid in manibus, cogito ad verbum ſcribenti

XXXV, 2 *nimia cura)* Quam *calumniam* et *cavillationem* atque κακιζοτεχνίαν ſaepe reprehendit Fabius. Vid. nos ad 10, 1, 115. it. ſupra 5, 11, 3. *G.*

XXXVI, 2 *tenebris animus alitur)* Fabius 10, 3, 25. *Lucubrantes ſilentium noctis, et clauſum cubiculum, et lumen unum velut tectos maxime teneat.* Quem locum a correctione, quae non neceſſaria nobis videatur, tuemur. Ceterum de lecto ſtudendi cauſſa etiam adhibito ſupra 7, 27, 7. *G.*

Commode Buchnerus Graecorum εὐφρόνη hic comparat. vid. H. Steph. Theſ. L. Gr. Append. col. 991. ſq. *S.*

cogito ad verbum) Eſt illa exercitatio cogitandi, totasque materias vel ſilentio (dum tamen quaſi dicat intra ſe ipſum) perſequendi, quae nullo non et tempore et loco, quando non aliud agimus, explicari poteſt etc. Quintil. 10, 7, 25. *G.*

tas inſtat, quae frequens hieme, non iam comoedo vel lyriſtae poſt coenam locus; ſed illa, quae dictavi, identidem retractantur, ac ſimul memo-3 riae frequenti emendatione proficitur. Habes aeſtate, hieme conſuetudinem; addas huc, licet, auctumnum, quaeque inter hiemem aeſtatemque media, ut nihil de die perdunt, ita de nocte parvulum adquirunt. Vale.

hieme in Laurentino verſatur, quod paene ſuburbanum eſt. G. 3 *addas huc — — media)* Leg. cum Cortio et Gierigio auctoritate bonorum librorum: *addas huc, licet, ver et auctumnum, quae inter hiemem aeſtatemque media.* Noſtra lectio a facilitate Plinianae orationis mirum quantum abhorret. S.

patrem tuum scriptis professa fuerat, nondum satis legitime peregerat. Quod postea fecit, ad-
3 monita a nobis. Nam et fundos emancipavit, et cetera, quae in emancipatione implenda solent
4 exigi, consummavit. Quum sit ergo finitum, quod spes nostras morabatur, non sine magna fiducia subsigno apud te fidem pro moribus Romani mei, quos et liberalia studia exornant, et eximia pietas, quae hanc ipsam matris liberalitatem, et statim patris hereditatem, et adoptionem
5 a vitrico meruit. Auget haec et natalium et paternarum facultatum splendor; quibus singulis multum commendationis accessurum etiam ex
6 meis precibus, indulgentiae tuae credo. Rogo ergo, Domine, ut me exoptatissimae mihi gratulationis compotem facias, et honestis (ut spero) adfectibus meis praestes, ut non in me tantum, verum et in amico gloriari iudiciis tuis possim.

IV. (VI)

Medico suo civitatem Romanam: Antoniae libertis feminis ius Quiritium petit.

(Conf. ep. 22.)

C. PLINIVS TRAIANO.

Proximo anno, Domine, gravissima valetudine usque ad periculum vitae vexatus iatralipten adsumsi: cuius solicitudini et studio, tuae tantum indulgentiae beneficio referre gratiam possum.
2 Quare rogo, des ei civitatem Romanam. Est

sunt 13333⅓ imperiales f. unciales 10000. *G.*

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. *S.*

3 *fundos emancipavit)* Solemni ritu e suo dominio dimisit et filio tradidit, ut iam verus illorum dominus esset, neque retrahi aut revocari munus posset. *G.*

5 *paternarum facultatum)* Recte monet Cellarius, eas non omnes pervenisse ad hunc filium, qui alioquin opus non habuisset liberalitate matris. Forte fratres habuit. *G.*

larius Sauromata, quem ego, usus opportunitate, quam mihi casus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere praecessit, mittendum putavi, ut possis ex Lycormae et ex regis epistolis pariter cognoscere, quae fortasse pariter scire deberes.

XIV. (LXV)

Diplomate se tabellarium Sauromatam iuvisse significat.

C. PLINIVS TRAIANO.

Rex Sauromates scripsit mihi, esse quaedam, quae deberes quam maturissime scire: qua ex caussa festinationem tabellarii, quem ad te cum epistolis misit, diplomate adiuvi.

XV. (LXVIII)

Excusat, quod legatum regis Sauromatae non retinuerit.

C. PLINIVS TRAIANO.

Legato Sauromatae regis, quum sua sponte Niceae, ubi me invenerat, biduo substitisset, longio-

XIII *possis*) *posses* corrigit I. A. Ernestius, quem vide ad h. l. S.

XIV Non persuadet Gierigius, hoc epistolium partem superioris esse decernens. Priorem illum tabellarium Plinius opportunitate usus, quam casus obtulerat, ad Traianum misit: huius alterius cursum, quod talis opportunitas deesset, adiuvit diplomate. Ceterum ante *deberes* videtur excidisse *D.*, i. e. *Domine.* — *Epistolis* de una epistola. Iam supra monuimus. *S.*

diplomate adiuvi) Cuius ea vis erat, ut publice praebitis equis et vehiculis cursus illius adiuvaretur. Sic enim Plut. in Galba p. 1494 H. Steph. *Τῶν ὑπάτων οἰκέτας δημοσίους προχειρισαμένων, τὰ δόγματα κομίζοντας τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τὰ καλούμενα διπλώματα σεσημασμένα δόντων, ἃ γνωρίζοντες, οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες, ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προπομπὰς τῶν γραμματηφόρων.* Add. 10, 121. *G.*

XV, 1 *Niceae*) Immo *Nicaeae.* Sic et infra malim. *S.*

XXI. (IV)

TRAIANVS PLINIO S.

Et civis et senatoris boni partibus functus es, obsequium amplissimi ordinis, quod iustissime exigebat, praestando. Quas partes impleturum te secundum susceptam fidem confido.

XXII. (VII)

Gratias agit pro impetratis, quae rogaverat, et Alexandrinam quoque civitatem iatraliptae suo petit.

(Conf. ep. 4. et 5.)

C. PLINIVS TRAIANO.

Ago gratias, Domine, quod et ius Quiritium libertis necessariae mihi feminae, et civitatem Romanam Harpocrati, iatraliptae meo, sine mora indulsisti. Sed quum annos eius et censum, sicut praeceperas, ederem, admonitus sum a peritioribus, debuisse me ante ei Alexandrinam civitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam esset Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios ceterosque peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet a peregrina manumissum, patronamque eius iam pridem decessisse. De qua ignorantia mea non queror, per quam stetit, ut

XXII. 1. *annos — et censum*) Haec enim professio necessaria, ut scribatur aliquis in tabulis censualibus. Notum ex oratione pro Archia Poëta. *G.*

2 *per quam stetit, ut*) Elegans erroris sui excusatio. Non queror de errore meo, quum non uno libello petii, quod petendum erat; non excuso tibi duplicem obiectam pro una respondendi molestiam: nam eadem etiam tibi nata est bis mihi gratificandi, mihi nata bis tibi gratias agendi occasio. Sed illud nove dictum, *per quam stetit, ut obligarer.* Cum enim in hac formula, *stetit* alias vim suam retineat, ut sit *substitit, non progressum est, impeditum est:* non sequuntur apud antiquos, quantum observaverim, nisi verba negativa. Habuit tamen Secundus praeceptoris sui auctoritatem. Sic enim Fabius decl. 260. p. 451. Burm. *Fortasse per te stetit, ut iniuriam hic quoque faceret. G.*

pervenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso ei navigationi fuisset, quam expertus usque illo eras. 2 *Quo autem die pervenisses in Bithyniam, cognovi, Secunde carissime, literis tuis. Provinciales, credo, prospectum sibi a me, intelligent. Nam et tu dabis operam, ut manifestum sit illis, electum te esse, qui ad eosdem mei* 3 *loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendae sunt. Nam et esse eas vexatas satis constat. Mensores vix etiam iis operibus, quae aut Romae, aut in proximo, fiunt, sufficientes habeo: sed in omni provincia inveniuntur, quibus credi possit, et ideo non deerunt tibi, modo velis diligenter excutere.*

XXX.

Consulit, custodiae per publicos servos adservandae sint, an per milites.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Rogo, Domine, consilio me regas haesitantem, utrum per publicos civitatum servos (quod usque adhuc factum) an per milites, adservare custodias debeam. Vereor enim, ne et per servos publicos parum fideliter custodiantur, et non exiguum 2 militum numerum haec cura distringat. Interim publicis servis paucos milites addidi. Video tamen periculum esse, ne id ipsum utrisque negligentiae caussa sit; dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere posse confidunt.

XXXI. (XXI)

TRAIANVS PLINIO S.

Nihil opus est, mi Secunde carissime, ad conti-

gravissimos illos aestus etiam comitibus Plinii molestos fuisse. Ceterum quid in hac epistola iocculare insit, non video: immo omnia, ut peramanter, ita graviter scripta sunt. *S.*

parati sunt in opus balinei conferre. Quod alioqui et dignitas civitatis, et seculi tui nito postulat.

XXXV. (XXV)

TRAIANVS PLINIO S.

Si instructio novi balinei oneratura vires Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere modo ne quid ideo aut intribuant, aut minus illi in posterum fiat ad necessarias erogationes.

XXXVI. (XXVI)

De militibus, liberto Caesaris relinquendis, consulit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Maximus, libertus et procurator tuus, Domine, praeter decem beneficiarios, quos adsignari a me Gemellino, optimo viro, iussisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites. Ex his interim, sicut inveneram, in ministerio eius relinquendos existimavi: praesertim quum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quin etiam tutelae caussa, quia desiderabat, addidi duos equites. In futurum quid servari velis, rogo rescribas.

XXXVII. (XXIX)

TRAIANVS PLINIO S.

Nunc quidem proficiscentem, ad comparationem

nibus. Vetus lapis ap. Grut. p. 376, 5. *L. Caecilius — HS. N. XXX. Municipibus Comensibus legavit, quorum reditu quotannis per Neptunalia oleum in campo, et in thermis, et balineis omnibus, quae sunt Comi, populo praeberetur.* G.

XXXVI *Maximus)* De quo etiam ep. 17. G.

beneficiarios) Vid. ad ep. 32 G.

interim, sicut inveneram *Videtur numerus militum de esse. G.

ti, distribuamus illos in ea ministeria, quae n longe a poena sint. Solent enim eiusmodi, balineum, ad purgationes cloacarum, item mun tiones viarum et vicorum, dari.

XLII. (XXXIV)

Nicomedense incendium narrat, et institutionem co legii fabrûm commendat.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quum diversam partem provinciae circumiren Nicomediae vastissimum incendium multas priv torum domos, et duo publica opera, quamquai via interiacente, Gerusian et Isson, absumsit. E autem latius sparsum: primum violentia vent deinde inertia hominum, quod satis constat otio sos et immobiles tanti mali spectatores perstitisse et alioqui nullus usquam in publico sipho, null hama, nullum denique instrumentum ad incendi

XLII, 1 *Quum diversam partem)* Videtur hoc indicare, per absentiam suam in diversa ac remotiore parte provinciae rem secius administratam Nicomediae. *G.*

Gerusian) Gerusia, γερουσία, ad verbum *senatum* notat: unde etiam Plutarchus lib. An seni resp. p. 1413. extr. τὴν ἐν Λακεδαίμονι παραζευχθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεῦσιν - - ὁ Λυκοῦργος ἀντικρυς γερουσίαν ὠνόμασεν· ἡ δὲ Ῥωμαίων σύγκλητος ἄχρι νῦν γερουσία καλεῖται. De Lacedaemoniis etiam Pausan. Lacon. p. 92, 16. Ἡ μὲν δὴ γερουσία συνέδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον τῆς πολιτείας. Pronum igitur erat *Gerusian* interpretari *curiam*, senatus habendi templum. Sed est etiam locus notabilis Vitruvii 2, 8. *Croesi domus, quam Sardiani civibus ad requiescendum aetatis otio, seniorum collegio Gerusian dedicaverunt.* Eadem repetit avu culus Plinii nostri 35, 14. s. 4 Fuerit itaque quasi *Prytaneu* Atheniensium, ubi honoris cau sa aluntur senes de republica b ne meriti. Sed *Gerontocomeio* egestati senum levandae dic tum etc. *G.*

et Isson) *Non habeo meli quidquam coniectura Rittersh siana, [immo Catanaei. *S.*] *Iseo* Ἰσεῖον, templum Isidis: cuius m netae nominum magnam vim, n que hoc omisso, recenset Fabri B. G. 2, 1, 7. Vol. 1, p. 257. Quin ab Eutropio 7, extr. in *opera*, quae Romae fecit Don tianus, etiam est *Iseum*, ubi m le in paraphrasi edit. noviss. gitur τὸ Ἰσιὸν pro Ἰσεῖον: meli Cellar. Ἴσιον. *G.*

2 *nulla hama)* Ad adfere dam aquam. Romae illud n negligebatur. Paullus s. 3. π.

adventum meum restituere coeperunt longe numerosius laxiusque, quam fuerat. Etiam aliquantum erogaverunt: periculum est, ne parum utiliter. Incompositum enim et sparsum est. Praeterea architectus, sane aemulus eius, a quo opus inchoatum est, adfirmat, parietes (quamquam viginti et duos pedes latos) imposita onera sustinere non posse, quia sine caemento medio farti, nec 5 testaceo opere praecincti. Claudiopolitani quoque in depresso loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis, quam aedificant, et quidem ex ea pecunia, quam buleutae addunt

4 *longe numerosius*) Vel plurium cubiculorum et membrorum, ut vult Gronovius, vel certe quod maiorem hominum numerum capiat, ut *numerosa subsellia* 2, 14, 6. *G.*

Non probat haec I. A. Ernestius, nihil ipse afferens, quod melius sit. *S.*

sine caemento) *Caementa* magni lapides ad angulos rectos caesi, fundamentis idonei. Hinc apud Horatium Od. 3, 1, 34. cum iaci in altum moles debent, *caementa demittit redemtor*, ac 3, 24, 3. *Caementis occupatur mare Tyrrhenum* etc. Parietes itaque qui sustinere onera debent, caementis struuntur optime. Iidem *testaceo opere praecingi* dicuntur, cum *corium* illis, nam sic etiam loquuntur, inducitur ex testa s. figlina materia tusa, calce temperata. Hoc opere, quod *Signinum* etiam vocatur, tegi parietes, hoc piscinas, hoc pavimenta fieri iubent rustici mei. vid. Lex. Rust. et add. Polen. ad Frontin. art. 10. n. 9. et art. 125. n. 4. Hoc igitur vel Signino vel testaceo munitus et praecinctus paries ab aquis tutus, vitium eo minus potest facere; hoc continetur, si quid etiam in medio *farcti* sit, h. e. rudere, lapillis, glarea, modo impleti. Si vero *sine caemento medio farti* tantum sint parietes, *nec certe testaceo opere praecincti*, facile aqua penetrat, facile dilabitur materia. *Haec ipsa interpretatio ostendit, falsam esse alteram lectionem, *quia sint caemento medii farti. Caemento farciri* non dicitur paries, sed materie minuta: a *caementis* non fit imbecillis aut vitiosus paries, sed substructionibus aptissimus. *G.*

Non reiiciam illud *sint*. Plinius enim videtur scripsisse: *quia sint sine* etc. *S.*

5 *buleutae addunt*) *Quid hic sibi velit *addunt*; quod libros omnes obsedit, nemo docet. *Additi* coniicit Casaubonus, plaudentibus aliis. Sermo enim est de *buleutis* s. *decurionibus* (quo nomine esse in aliis urbibus, qui Romae *senatores*, translaticium est) qui beneficio Traiani creati, et reliquis *additi*, non a suis censoribus lecti sunt. Quid si *adiuncti* legamus? Hi quidem et sono vocis, et numero apicum, propius a verbo *addunt* videntur abesse. Res ipsa satis declaratur infra ep. 113. et 114. *G.*

Ego tamen vix intelligo, cur hoc in loco commemoretur illud, buleutas *creatos esse beneficio Traiani.* Haec sententia plane aliena est. Mihi in voce *addunt* latere videtur vel hoc: *aut dant*, ut pecunia illa ex fisco Traiani

LXIV. (LVII)

De relegatis Imperatorem consulit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Summas, Domine, gratias ago, quod inter maximas occupationes iis, de quibus te consului, me quoque regere dignatus es: quod nunc quo- 2 que facias rogo. Adiit enim me quidam, indicavitque, adversarios suos a Servilio Calvo, clarissimo viro, in triennium relegatos, in provincia morari: illi contra, ab eodem se restitutos adfirmaverunt, edictumque recitaverunt: qua caussa necessarium credidi, rem integram ad te referre. 3 Nam sicut mandatis tuis cautum est, ne restituam ab alio aut a me relegatos; ita de iis, quos alius relegaverit, et restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu, Domine, consulendus fuisti, quid observare me velles, tam, Hercule, de his, quam de illis, qui in perpetuum relegati, nec restituti, 4 in provincia deprehenduntur. Nam haec quoque species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me in perpetuum relegatus a Iulio Basso proconsule. Ego, quia sciebam acta Bassi rescissa, datumque a senatu ius omnibus, de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendi dumtaxat per biennium, interrogavi hunc, quem relegaverat, an adiisset, docuissetque proconsulem:

LXIV, 1 *quod — dignatus es)* **Qui* esse aiunt in libris: sed sic commodius respondeat deinde *sis* pro eo, quod constanter legitur, *es*. *G.*

iis) Desideres *in iis*. Monuerunt iam I. A. Ernestius et Gierigius. *S.*

3 *relegaverit, et restituerit)* Praestat cum Cortiana et Gierigiana legere: *et relegaverit, et restituerit*. *S.*

Hercule) Quomodo huic voci suus hic locus sit, Gierigius satis se videre negat. At similiter Plinius 6, 19, 6. *Proinde, si poenitet te Italicorum praediorum, hoc vendendi tempus, tam Hercule, quam in provinciis comparandi*. *S.*

de his) *Ita frequenter *his* et *iis* miscent librarii, ut non multum auctoritate opus sit, si alterum pro altero velis reponere. Et sunt tamen hic, qui *his*, non *iis*, agnoscunt. *G.*

4 *docuissetque proconsulem)* Successorem Bassi. *Docere* hic

EIVSDEM AD L. APPIVM MAXIMVM.

Archippum philosophum, bonum virum, professioni suae, etiam maioribus respondentem commendatum habeas velim, mi Maxime, et plenam ei humanitatem tuam praestes in iis, quae verecunde a te desideraverit.

EDICTVM DIVI NERVAE.

QVAEDAM SINE DVBIO, QVIRITES, IPSA FELICITAS TEMPORVM EDICIT, NEC SPECTANDVS EST IN IIS BONVS PRINCEPS, QVIBVS ILLVM INTELLIGI SATIS EST, QVVM HOC SIBI QVISQVE CIVIVM MEORVM SPONDERE POSSIT, ME SECVRITATEM OMNIVM QVIETI MEAE PRAETVLISSE, VT ET LIBENTER NOVA BENEFICIA CONFERREM, ET ANTE ME CONCESSA SERVAREM. NE TAMEN ALIQVAM GAVDIIS PVBLICIS ADFERAT HAESITATIONEM VEL EORVM QVI IMPETRAVERVNT DIFFIDENTIA, VEL EIVS MEMORIA QVI PRAESTITIT, NECESSARIVM PARITER CREDIDI AC LAETVM, OBVIAM DVBITANTIBVS INDVLGENTIAM MEAM MITTERE. NOLO EXISTIMET QVISQVAM, QVAE ALIO PRINCIPE [9] VEL PRIVATIM VEL PVBLICE CONSEQVVTVS, IDEO SALTEM

moribus diceret, *in rationibus scribes sub capite munerum.* G.

6 *maioribus respondentem)* Vel antiquis philosophis; vel parentibus et maioribus proprie dictis. *Elegans suspicio Rittershusii *moribus:* pulchrum *philosophus moribus respondens professioni.* Sed nihil certi. *G.*

Cum *maioribus* opponatur *philosophiae professioni*, intelligi oportet, non *maiores*, sed *maiora*. Ea autem sunt munera publica. Archippum in iudicibus fuisse, supra legimus. *S.*

7 *spectandus)* Forte *exspect.* Video hoc placere etiam Vonckio Obss. misc. c. 15. p. 91. *G.*

quum hoc sibi quisque) *Io. de Tridino cum edit. princ. *Cum hoc sibi civium meorum spondere possit vel non admonita persuasio.* Non fit mihi verisimile, talem mutationem a librariis profectam: sed cum excidissent verba, *vel non admonita persuasio;* inseruisse aliquem pronomen *quisque.* Sic statim iidem libri, *tu tot nova benef. conferre e. a. m. c. servare*, quae bene cohaerent superioribus, modo pro *tu* ponamus fuisse *tū* s. *tum*. *G.*

omnium) Gesneriana *omnem*, negligentiâ, puto, operarum. *S.*

9 *quae alio principe)* *In antiquis libris est *quod*, per numeri enallagen, sive synesin. Et *fecero*, quod inclusimus, exsulat. *G.*

A ME RESCINDI, VT POTIVS MIHI DEBEAT, SI ILLA RATA ET CERTA [FECERO]: NEC GRATVLATIO VLLIVS INSTAVRATIS EGET PRECIBVS, [ET QVI NON HABENT, ME,] QVEM FORTVNA IMPERII VVLTV MELIORE RESPEXIT. ME NOVIS BENEFICIIS VACARE PATIANTVR: ET EA DEMVM SCIANT ROGANDA ESSE, QVAE NON HABENT.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM.

10 *Quum rerum omnium ordinatio, quae prioribus temporibus inchoatae consummatae sunt, observanda sit, tum epistolis etiam Domitiani standum est.*

LXVII. (LX)

Archippi et accusatricis libellos mittit principi.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Flavius Archippus per salutem tuam aeternitatemque petit a me, ut libellum, quem mihi dedit, mitterem tibi. Quod ego sic roganti prae-

ut — debeat) vid. Venck. l. c. *G.*

Nec gratulatio) Ita hic locus ordinandus interpretandusque videtur: Neque novis atque ad me allegatis precibus opus est, ut gratulari plenum beneficium eiusque fructum liceat ei, quem *fortuna* superioris *imperii* s. superiorum imperatorum aliquis *meliore* placidoque *vultu respexit.* Nimirum omissis recentiorum interpolationibus, quas uncinis interim cohibuimus, simpliciter revocandum, et ita, ut fecimus, interpungendam censemus primae editionis et Io. de Tridino lectionem. Corrumpendi huius loci ea videtur fuisse occasio, quod putaret aliquis, a *fortuna* *imperii* non posse *respici*, nisi ipsum Imperatorem. Quin *fortuna imperii* est maiestas Imperatoris, seu ipse Imperator, in quantum tribuit beneficia, quae nemo nisi Imperator tribuere potest. *G.*

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. *S.*

quae non habent) Videtur Titi exemplum spectasse Divus Nerva, de quo Sueton. c. 8. *Quum ex instituto Tiberii omnes dehinc Caesares beneficia, a superioribus concessa principibus, aliter rata non haberent, quam si eadem iisdem et ipsi dedissent, primus praeterita omnia uno confirmavit edicto, nec a se peti passus est. G.*

LXXIX. (LXXVI)

Ex Largi hereditate utrum opera sibi fieri, an ludos institui Traianus malit, rogatur.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Iulius, Domine, Largus, ex Ponto, nondum mihi visus, ac ne auditus quidem, sed iudicio tuo credens, dispensationem quandam mihi erga te 2 pietatis suae ministeriumque mandavit. Rogavit enim testamento, ut hereditatem suam adirem, cernerem que: ac deinde, perceptis quinquaginta millibus nummum, reliquum omne Heracleotarum et Tianorum civitatibus redderem, ita ut esset arbitrii mei, utrum opera facienda, quae honori tuo consecrarentur, putarem, an instituendos quinquennales agonas, qui Traiani appellen-

LXXIX, 1 *iudicio tuo credens)* Virum bonum putans, cui tu provinciam mandasses. *G.*

2 *perceptis quinquaginta millibus)* Hanc summam 3333⅓ imperialium honorarium quasi legat Plinio, et praemium laboris sui in exsequendo, ut hodie loquimur, testamento. * *Praeceptis* mallent hic viri docti: nec dubium, quin huc conveniat optime, cum non noster solum eo verbo supra usus sit 5, 7, 1: sed praesertim cum sic loquantur ICti, ubi ad SCtum Trebellianum disputant, v. g. l. 1. §. 16. h. tit. *Si heres praecepto fundo rogatus sit hereditatem restituere.* l. 27. §. 14. *Si praeceptis quibusdam rebus heres rogatus sit restituere hereditatem.* Add. l. 63. § 3. it. l. 125. de Legatis I. etc. Verum cum neque hoc dubium sit, *percipi* etiam *legata,* quorsum, praeter leges aliquot, laudat Sueton. Aug. 101. et Tib. 15. Longolius: optimum fuerit, quod et ille suadet, nihil mutare. *G.*

reliquum — redderem) Tanquam sortem, de cuius reditu ludos celebrarent: vel cuius partem in aedificia impenderent, partem in foenere collocatam servarent ad tutelam, sive sarta tecta eorum operum. *G.*

Heracleotarum) Nimirum *Heracleam* etiam ad Pontum Euxinum in Bithynia fuisse, vel hoc ex loco disceremus, si aliunde notum non esset. *G.*

quinquennales agonas) Ad Olympiorum imitationem passim instituos ludos similes sive certamina, satis constat. Sic *Neapoli quinquennale certamen gymnicum honori Augusti institutum,* ap. Sueton. c. 98. *Romae primus omnium more Graeco instituit* Nero, teste eodem c. 12. Domitianus quoque *Capitolino Iovi sacrum* ibid. c. 4. ubi multa viri docti. *Gymnicum agona apud Viennenses ex cuiusdam testamento celebratum* habemus supra 5, 22, 1. *G.*

appellentur) Al. *appellarentur,* quod verum. Mox *debeam* displicet I. A. Ernestio, corrigenti *deberem.* Non puto necessarium esse. *S.*

tur. Quod in notitiam tuam perferendum existimavi, ob hoc maxime, ut dispiceres, quid eligere debeam.

LXXX. (LXXVII)

TRAIANVS PLINIO S.

Iulius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriae eius faciat, secundum cuiusque loci conditionem ipse dispice, et quod optimum existimaveris, sequere.

LXXXI. (LXXVIII)

Iuliopolitanis centurionem legionarium mitti cupit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Providentissime, Domine, fecisti, quod praecepisti Calpurnio Macro, clarissimo viro, ut legionarium centurionem Byzantium mitteret. 2 Dispice, an etiam Iuliopolitanis simili ratione consulendum putes: quorum civitas, cum sit perexigua, onera maxima sustinet, tantoque graviores iniurias, quanto est infirmior, patitur. 3 Quidquid autem Iuliopolitanis praestiteris, id etiam toti provinciae proderit. Sunt enim in capite Bithyniae, plurimisque per eam commeantibus transitum praebent.

LXXXII. (LXXIX)

TRAIANVS PLINIO S.

Ea conditio est civitatis Byzantiorum, confluente undique in eam commeantium turba, ut, secun-

LXXX *fidem tuam)* Est enim *fideicommissum* illud Largi, de quo epistola superior agit. G.

LXXXI, 3 *in capite Bithyniae)* In extremo fine versus Paphlagoniam, ut *capita pontis* dicuntur extrema. G.

comprehensum est, ut, qui ceperint magistratu sint in senatu. Sequutum est dein edictum d Augusti, quo permisit minores magistratus ab : nis duobus et viginti capere. Quaeritur er an qui minor XXX annorum gessit magistrat possit a censoribus in senatum legi: et, si pote an ii quoque, qui non gesserint, possint per e dem interpretationem ab ea aetate senatores le a qua illis magistratum gerere permissum e Quod alioqui factitatum adhuc, et esse neces rium dicitur, quia sit aliquanto melius, hones rum hominum liberos, quam e plebe in curi admitti. Ego a destinatis censoribus, quid sen rem, interrogatus, eos quidem, qui minores XX annis gessissent magistratum, putabam posse in natum et secundum edictum Augusti, et secu dum legem Pompeiam, legi; quoniam Augus gerere magistratus minoribus annis XXX perm sisset; lex senatorem esse voluisset, qui gessis magistratum: de his autem, qui non gessisse quamvis essent aetatis eiusdem, cuius illi, quib gerere permissum est, haesitabam. Per quod fectum est, ut te, Domine, consulerem, qu observari velles. Capita legis, tum edictum A gusti, literis subieci.

LXXXIV. (LXXXI)

TRAIANVS PLINIO S.

Interpretationi tuae, mi Secunde carissime, ide

2 *minores*) Non esse iungendum cum voce *magistratus*, qui est Catanaei error, docent ea quae post sequuntur: *quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis XXX permisisset.* Sensus foret magis perspicuus, si legeretur hoc ordine verborum: *quo permisit minores ab annis duobus et viginti magistratus capere. S.*

5 *an ii quoque*) *Damus lectionem ex libris antiquis nu restitutam; vulgatum erat, *ex iis quoque, qui non ge rint, possit quis — senator gi.* Ad sententiam nihil refert.

LXXXIV *Interpretationi tu — idem existimo*) Hellenis non solis poetis usitatus. V Heusinger. ad Vechner. Hellen p. 297. *S.*

existimo: hactenus edicto Divi Augusti novatam esse legem Pompeiam, ut magistratum quidem capere possint ii, qui non minores duorum et viginti annorum essent; et qui accepissent, in senatum cuiusque civitatis pervenirent. Ceterum, non capto magistratu, eos, qui minores XXX annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusque non existimo legi posse.

LXXXV. (LXXXII)

Libellum supplicem Dionis, cui controversia cum Archippo de opere publico erat, imperatori mittit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quum Prusae ad Olympum, Domine, publicis negotiis intra hospitium, eodem die exiturus, vacarem, Asclepiades magistratus indicavit, appellatum me a Claudio Eumolpo, quum Cocceianus Dion in bule adsignari civitati opus, cuius curam egerat, vellet: tum Eumolpus adsistens Flavio Archippo dixit, exigendam esse a Dione rationem operis, antequam reipublicae traderetur, quod 2 aliter fecisset ac debuisset. Adiecit etiam, esse in eodem opere positam tuam statuam, et corpora sepultorum, uxoris Dionis, et filii: postulavitque, 3 ut cognoscerem pro tribunali. Quod quum ego me protinus facturum dilaturumque profectionem

capere possint) Al. *caperent possent.* Bene. *S.*

Ceterum) i. q. sed. Vid. Drakenb. ad Liv. 9, 21, 1. *S.*

LXXXV, 1 *Prusae ad Olympum)* Est enim alia quoque *ad Hypium* montem et fluvium. Forte eadem Prusias, de qua 10, 66, 5. *G.*

Eumolpo) Post hanc vocem plene interpungendum. Narratur deinde ipsa species. Monuit et I. A. Ernestius. *S.*

2 *in eodem opere)* Male ominatum, et maiestatis crimini adfine, videri volebant accusatores factum Dionis, qui statuam Imperatoris vicinis funeribus funestasset. Si enim maiestas est servum punire apud statuam, aut ventrem ibi laxare, quid ni cadaver eo inferre? *G.*

rio posse perduci. Est tamen statim ab capite paullo amplius mille passibus locus suspectus et mollis; quem ego interim explorari modico impendio iussi, an recipere et sustinere opus possit.
2 Pecunia, curantibus nobis, contracta non deerit, si tu, Domine, hoc genus operis et salubritati et amoenitati valde sitientis coloniae indulseris.

XCII.

TRAIANVS PLINIO S.

Ut coepisti, Secunde carissime, explora diligenter, an locus ille, quem suspectum habes, sustinere opus aquae ductus possit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda sit in coloniam Sinopensem, si modo et viribus suis ipsa id adsequi potest, quum plurimum ea res et salubritati et voluptati eius collatura sit.

XCIII.

Libellum Amisenorum mittit Traiano.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Amisenorum civitas et libera et foederata beneficio indulgentiae tuae legibus suis utitur. In hac datum mihi publice libellum, ad eranos

XCI, 1 *recipere — opus*) Aquae ductum, quae quantae molis fuerint opera, totis libris explicatum a Fabretto, et docet cum suo Frontino Polenus. *G.*

XCIII *ad eranos*) Ne de convivantium ex symbolis conventibus, qui et ipsi sunt *erani*, intelligamus, obstat Traiani responsio. Intelligitur ergo illa collatio, qua necessitatibus egentium subveniebatur: cuius rei caussa quaedam etiam collegia fuisse, et statos conventus, leges item et iudicia, (ut habent hodie *die Feuercassen, Wiuwencassen*) satis apparet ex his, quae Is. Casaubonus cum ad Athenaeum pluribus locis observavit, tum disputavit copiose ad Theophrasti characterem αὐθαδείας p. m. 280. sqq. ubi neque hunc locum praetermittit. Ceterum hanc tanquam ἑταιρίαν et sodalitatem Romanis suspectam et vetitam fuisse, vel hoc ipso loco discimus. Vid. supra ep. 43, 1. et infra ep. 97, 7. *G.*

CVIII.

TRAIANVS PLINIO S.

Libellum P. Accii Aquilae, centurionis cohortis sextae equestris, quem mihi misisti, legi: cuius precibus motus dedi filiae eius civitatem Romanam. Libellum rescripti, quem illi redderes, misi tibi.

CIX.

De protopraxia civitatium consulit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quid habere iuris velis et Bithynas et Ponticas civitates in exigendis pecuniis, quae illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliisve caussis debeantur, rogo, Domine, rescribas. Ego inveni, a plerisque pro consulibus concessam eis protopraxian, eamque pro lege valuisse. Existimo tamen tua providentia constituendum aliquid et sanciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. Nam quae sunt ab aliis instituta, sint licet sapienter indulta, brevia tamen et infirma sunt, nisi illis tua contingat auctoritas.

CX.

TRAIANVS PLINIO S.

Quo iure uti debeant Bithynae vel Ponticae civitates in iis pecuniis, quae ex quaque caussa reipublicae debebuntur, ex lege cuiusque animadvertendum est. Nam sive habent privilegium, quo ceteris creditoribus anteponantur, custodiendum est; sive non habent, in iniuriam privatorum id dari a me non oportebit.

CIX *protopraxian)* Ius primae exactionis, quod satis explicat responsio Traiani. G.

CXIII.

An in senatum lecti pro introitu aliquid inferre debeant, quaerit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni et Pontici utuntur, eos, qui in buleu a censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: sed ii, quos indulgentia tua quibusdam civitatibus super legitimum numerum adiicere permisit, et singula millia denariorum et bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconsul eos etiam, qui a censoribus legerentur, dumtaxat in paucissimis civitatibus, aliud 3 aliis, iussit inferre. Superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus civitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutae leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum mansurum est, a te constitui decet, cuius factis dictisque debetur aeternitas.

CXIV.

TRAIANVS PLINIO S.

Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque civitate Bithyniae decuriones fiunt, inferre debeant necne, in universum ad me non potest statui. Id ergo quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque civitatis legem, puto, scilicet adversus

CXIII, 1 *Lex Pompeia*) Vid. 10, 83. et 115. De ipsa hac quaestione aliquid supra 10, 48, 5. *G.*

2 *aliud aliis*) Intellige, *in civitatibus*, ratione habita facultatum nempe. *G.*

3 *leguntur*) Scripsitne *legentur*? *S.*

CXIV *Id ergo quod* etc.) Durius videtur I. A. Ernestio: mihi non item. *Id quod* saepissime ita dicitur, ut *id* abundet. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 17, 6. *S.*

scilicet adversus eos) Locus obscurus, si quis alius Plinii, quem ita interea interpretandum putabam, dum quis meliorem vel lectionem proferat, vel interpretationem. Sequendam legem putat Imperator non universim, sed *adversus eos, qui inviti fiunt decuriones*, et tamen excusari non possunt: qui enim petunt honorem, illi pro se infe-

CXVI.

TRAIANVS PLINIO S.

Merito haesisti, Secunde carissime, quid a te rescribi oporteret censoribus consulentibus, an legerent in senatum aliarum civitatium, eiusdem tamen provinciae, cives. Nam et legis auctoritas, et longa consuetudo usurpata contra legem, in diversum movere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, ut ex praeterito nihil novaremus, sed manerent, quamvis contra legem, adsciti quarumcunque civitatium cives, in futurum autem lex Pompeia observaretur: cuius vim si retro quoque velimus custodire, multa necesse est perturbari.

CXVII.

Veretur, ne ex invitatione ad solemne officium factiones oriantur.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Qui virilem togam sumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magistratum, vel opus publicum dedicant, solent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel singulos dare: quod an celebrandum, et quatenus, putes, rogo scribas. 2 Ipse enim, sicut arbitror, [non imprudenter,] praesertim ex solenni-

CXVII, 1 *virilem togam*) De quo officio 1, 9, 2. De virili toga pariter ac nuptiis Apuleius apol. p. 416. Scipionis Gent. *Quippe ita placuerat, in suburbana villa potius ut coniungeremur, ne cives denuo ad sportulas convolarent: cum haud pridem Pudentilla de suo quinquaginta millia nummum in populum expunxisset ea die, qua Pontianus* (filius Pudentillae, privignus Apuleii maior natu) *uxorem duxit, et hic puerulus* (contemtim sic appellat filium Pudentillae, suum autem privignum minorem) *toga est involutus.* Plura ad h. l. Scipio Gentilis. *G.*

2 [*non imprudenter,*]) *Haec verba cum nullo idoneo auctore in receptiores editiones adsumta sint, (forte ex coniectura alicuius, qui fulcire sententiam, per importunum illud *iussi* laborantem, vellet) merito uncis coërcita sunt. Forte etiam *arbitror* huc redigendum sit: [*arbitror non im-*

CXIX.

Doceri desiderat, a quo die incipiant iselastica praemia victoribus dari.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Athletae, Domine, ea, quae pro iselasticis certaminibus constituisti, deberi sibi putant statim ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam invecti, sed quando certamine vicerint, ex quo invehi possint. Ego contra [scribo] iselastici nomine [itaque eorum] vehementer addubitem, an sit potius id tempus, quo εἰσήλασαν, intuendum. 2 Iidem obsonia petunt pro eo agone, qui a te iselasticus factus est, quamvis vicerint ante, quam fieret. Aiunt enim congruens esse, sicut non datur sibi pro his certaminibus, quae esse iselastica, postquam vicerunt, desierunt,

CXIX, 1 *pro iselasticis)* Quorum victoribus licet εἰσελαύνειν, solemni pompa in urbem invehi. Locus classicus Vitruv. 9. pr. *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea, vicissent, Graecorum maiores ita magnos honores constituerunt, uti non modo in conventu stantes cum palma et corona ferant laudes; sed etiam quum revertuntur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur, e reque publica, perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* Haec sufficiunt intelligendis his epistolis. Plura desiderantem iuvabunt Turneb. 1, 19. et 27, 5. et in primis Petr. Faber Agonist. 2, 10. et 17. pluresque hic laudati Longolio. *G.*

scribo iselastici) *Locus corruptus, si quid video, cuius sententiam non obscuram arbitror; quibus verbis conceptus fuerit, non dixerim. Verbum *scribo* non esse sanum, confirmare prope ausim. Sententia autem haec est: Ne sentiam cum athletis, ipso nomine *iselastici* moveor, quod facit, ut dubitem, *an sit potius* etc. Si verba, quae ideo inclusimus, interim praetermittas, sententia, quam dixi, exorietur. Et video iam sic in mentem venisse Grutero, *Ego contra iselasticorum nomine vehementer addubitem.* Non dissimulo, ipsam etiam formulam, *vehementer addubitem*, mihi initio suspectam fuisse; cum *addubitare* bona aetate significet *aliquantum dubitare;* sed video, sic etiam positum 2, 19, 1. Itaque patior illud locum suum tenere; neque tamen imitari audeam. *G.*

2 *obsonia)* Non praefracte negaverim Graeca notione ὀψώνια hic forte sumi, pro stipendio: sed notandum tamen, *annonam* et *cibos* etiam illis publice datos; quod docuit Faber Agonist. 2, 17. *G.*

iselasticus factus est) Cui tu tribuisti eosdem honores, immunitates, praemia, quae habent ii, qui olim hoc nomine appellati sunt. *G.*

tuam, miſi: quam perpetuam ſervationem meam 2 quaedam neceſſitas rupit. Uxori enim meae, audita morte avi, volenti ad amitam ſuam excurrere, uſum eorum negare durum putavi, quum talis officii gratia in celeritate conſiſteret, ſciremque, te rationem itineris probaturum, cuius cauſſa erat pietas. Haec ſcripſi, quia mihi parum gratus tibi fore videbar, ſi diſſimulaſſem inter alia beneficia hoc unum, quod me debere ſciebam indulgentiae tuae, quod fiducia eius, quaſi conſulto te, non dubitavi facere; quem ſi conſuluiſſem, ſero feciſſem.

CXXII.

TRAIANVS PLINIO S.

Merito habuiſti, Secunde cariſſime, fiduciam animi mei. Nec dubitandum fuiſſet, ſi expectaſſes, donec me conſuleres, an iter uxoris tuae diplomatibus, quae officio tuo dedi, adiuvandum eſſet, uſum eorum intentioni non profuiſſe, quum apud amitam ſuam uxor tua deberet etiam celeritate gratiam adventus ſui augere.

2 *debere ſciebam)* *Sciebam omittit prima editio, legitque pro *unum*, *uno*: nullo ſenſu idoneo. Sed erit ſenſus Plinio dignus, ſi ita legas, *Si diſſimulaſſem, inter alia beneficia hoc quoque me debere indulgentiae tuae, quod fiducia eius* etc. Id ipſum eſt beneficium Caeſaris, quod Plinius audet, fiducia illius indulgentiae, inconſulto illo uti ipſius beneficio. *G.*

CXXII *profuiſſe)* Vid. I. A. Erneſtium ad h. l. *S.*

ri, nisi fecerit, comprecamur? Ad quas ille voces lacrymis etiam ac multo pudore suffunditur. Agnoscit enim sentitque, sibi, non principi, dici.

III. Igitur quod temperamentum omnes in illo subito pietatis calore servavimus, hoc singuli quoque meditatique teneamus; sciamusque, nullum esse neque sincerius, neque acceptius genus gratiarum, quam quod illas acclamationes aemuletur, quae fingendi non habent tempus. Quantum ad me pertinet, laborabo, ut orationem meam ad modestiam Principis moderationemque submittam, nec minus considerabo, quid aures eius pati possint, quam quid virtutibus debeatur. Magna et inusitata Principis gloria, cui gratias acturus, non tam vereor, ne me in laudibus suis parcum, quam ne nimium putet. Haec me cura, haec difficultas sola circumstat: nam merenti gratias agere, facile est, Patres Conscripti. Non enim periculum est, ne, quum loquar de humanitate, exprobrari sibi superbiam credat; quum de frugalitate, luxuriam; quum de clementia, crudelitatem; quum de liberalitate, avaritiam; quum de benignitate, livorem; quum de continentia, libidinem; quum de labore, inertiam; quum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, ne gratus ingratusve videar, prout satis aut parum dixero. Animadverto enim, etiam deos ipsos, non tam accuratis adorantium precibus,

ret enim, Plinium loqui de iis, quae Traianus olim sit auditurus, si civium exspectationi satisfecerit. *S.*

suffunditur) De pudore proprie dicitur: non item de lacrymis. Sic autem saepissime utriusque linguae scriptores unum pluribus nominibus verbum iungunt, cuius significatio non omnibus illis nominibus ad amussim congruit. *S.*

III, 1 *quae fingendi — tempus)* quae tam celeriter prorumpunt, ut verum pectoris sensum efferant, non fictum ex adulatione. *E.*

3 *Magna et inusitata Principis gloria)* Epiphonema, cuius sensus tam patet, ut satis mirari nequeam, Gierigium hic interpretando labi potuisse. *S.*

5 *accuratis)* cum cura et arte quadam conceptis et concin-

augendam maiestatem ornata caesaries, nonne longe lateque principem ostentant?

V. Talem esse oportuit, quem non bella civilia, nec armis oppressa respublica, sed pax, et adoptio, et tandem exorata terris numina, 2 dedissent. An fas erat, nihil differre inter imperatorem, quem homines, et quem dii fecissent? quorum quidem in te, Caesar Auguste, iudicium et favor, tunc statim, quum ad exercitum proficiscereris, et quidem inusitato indicio enituit. 3 Nam ceteros principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister volatus avium consulentibus nuntiavit: tibi ascendenti de more Capitolium, quamquam non id agentium civium clamor, ut 4 iam principi, obcurrit. Siquidem omnis turba, quae limen insederat, ad ingressum tuum foribus reclusis, illa quidem, ut tunc arbitrabatur, deum; ceterum, ut docuit eventus, te consalutavit impe-

que auctura verendos Canities festina venit. G.

longe lateque) Non refero ad *principem* haec adverbia, sed ad *ostentant*. Narrat e Dione l. 68. Xiphilinus p. 785. D. in expeditione contra Agarenos magno in periculo fuisse Traianum: Καὶ αὐτὸς βραχυτάτου ἐδέησε τρωθῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν στολὴν ἀποθέμενος, ἵνα μὴ γνωρισθῇ, τῆς δὲ πολιᾶς αὐτοῦ τὸ γαῦρον καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τοῦ προσώπου ἰδόντες, ὑπετόπησάν τε εἶναι, ὅς ἦν, καὶ ἐπετόξευσαν αὐτῷ κ. τ. λ. Viderat locum Lipsius. G.

V, 2 *indicio enituit)* *Iudicio* typorum Cuspiniani errori videtur deberi: plane omittitur in Schwarziano. *Enotuit*, quod est in quibusdam libris, et ipsum Plinianum est 2, 10, 3. Ceterum Ernesti meus legi volebat *eminuit*. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

3 *sinister volatus)*. Cic. de divin. 2, 39. *Nobis sinistra videntur, Graiis et Barbaris dextra meliora.* Vid. Davis. G.

non id agentium) Ea enim *ominis* ratio est, *si quis aliquid ex sua re atque ex suo sermone dixerit, et eius verbum aliquod apte ceciderit ad id, quod ages aut cogitabis*, ut ridens, vere tamen, quod exempla declarant, ostendit Cic. Divin. 2, 40. Est omnino stultitiae humanae hic exemplum. Ille apud Phaedrum 5, 7. tibicen, qui *Princeps* suo nomine diceretur, irrisus est, cum *Principi*, id est, Imperatori dictum carmen ad se raperet: et Consulem Romanum in concilio terrarum orbis gravissimo non pudet, persuadere velle Traiano ad ipsum pertinuisse verba, quibus *Iovem Imperatorem* salutabat populus. *Iovis Imperatoris* mentio Cic. in Verr. 4, 58; origo Liv. 6, 29. Dissensum quendam utriusque tollere hic studet Lipsius. G.

quantulum refert, deponas, an partiaris imperium? nisi quod difficilius hoc est) non secus ac praesenti tibi innixus, tuis humeris se patriamque sustentans, tua iuventa, tuo robore invaluit! 5 Statim consedit omnis tumultus: Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati: atque adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium. Oblitine sumus, ut nuper post adoptionem non desierit seditio, sed coeperit? Irritamentum istud irarum, 6 et fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare posset imperium imperator, qui reverentiam amiserat, auctoritate eius effectum esse, cui dabatur? Simul filius, simul Caesar, mox Imperator, et consors Tribuniciae potestatis, et omnia pariter, et statim factus es: quae proxime parens verus tantum in alterum filium contulit.

IX. Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non solum successor imperii, sed particeps etiam sociusque placuisti. Nam successor, etiamsi nolis, habendus est; non est haben-

tionem, sed iudicium de suo facto praeclarum, verbo, *gloriationem*, sed honestam, et potius in vultu alacri et sereno, conscientiae indice, quam invidiosa sui iactatione positam. G.

nam — hoc est) *Mihi non est dubium, hanc parenthesin culpa librarii, qui eam praeterviderat, versu uno serius, quam oportebat, collocatam, revocari debere, ponique post verba, *quasi deposito imperio*. G.

Nisi verba sic ordinanda: *Inde qua securitate, qua gloria laetus, quasi deposito imperio* etc. Fervidum dicentis ingenium naturalem cogitationum ordinem turbare posse, fateor: sed quem nos legimus Plinii panegyricum, non in Senatu recitatus, sed per otium elaboratus, adque omnes bene scribendi regulas diligentissime exactus est. S.

5 *post adoptionem)* Pisonis a Galba factam Tac. H. 1, 15. sqq. G.

6 *Simul filius* etc.) Vid. I. A. Ernestium ad h. l. S.

parens verus) Vespasianus in Titum; non item in Domitianum. G.

IX, 1 *non est habendus)* *Omittit hoc *est* liber, Schwarzianus: qui recte etiam suffragatur lectioni optimorum, quam damus; cum alii legant, *habendus es: non es habendus*. G.

Hi nempe non videbant, Plinium nunc universe loqui. Ceterum bene notavit Gierigius, hanc sententiam incommode hic adhibitam esse; sermonem enim esse de successore, quem Imperator ipse sua sponte sibi eligat. E.

dus sociis, nisi velis. Credentne posteri, Patricio et Consulari, et Triumphali patre genitum quum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret, Imperatorem non ab exercitu factum? eidem, quum Germaniae praesideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum ut Imperator fieret, agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit, et paruit? Paruisti enim, Caesar et ad principatum obsequio pervenisti: nihilque magis a te subiecti animo factum est, quam quod imperare coepisti. Iam Caesar, iam Imperator, iam Germanicus, absens et ignarus, et post tanta nomina, quantum ad te pertinet, privatus. Magnum videretur, si dicerem, Nescisti te Imperatorem futurum: eras Imperator, et esse te nesciebas. Ut vero ad te fortunae tuae nuntius

Non assentior. Haec enim sententia argumentum tenet, quo evincatur, Traianum Nervae etiam participem imperii sociumque placuisse. *S.*

2 *Patricio)* Non sensu antiquo; qui neque Italus, aut iuris adeo Italici esset: sed *patricius* fuit Traianus pater ex eo genere, qui suppleti sunt ab Imperatoribus, quale quid constat de Iulio Caes. e Sueton. c. 41; de Claudio ex Tac. A. 11, 25. nempe *in numerum patriciorum adscivit vetustissimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant:* quis autem consule clarior? de Vespasiano denique ex eiusd. Taciti Agric. 9. Huius conditionis fuisse videtur *Titianus, C. Maesi Titiani et Fonteiae Fro[illegible]c Consularium filius, PATR[illegible]VS,* cui *ob honorem togae virilis* monumentum posuit *Clodius Rufus* apud Reines. 6, 62. De *Patriciis* a Constantino M. institutis πάντα περὶ πάντων Iac. Gothofr. ad C. Th. 6, 6. de COSS. praefectis etc. *G.* Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola.

Consulari, Triumphali) Consulatus mentio in fastis nulla: triumphum Parthicum i. e. ornamenta triumphalia memorat etiam 14, 1. *G.*

4 *Magnum videretur* etc.) Similis forma orationis deinde 31, 5. *G.*

Addidit haec Plinius, ut ostenderet, quam longe Traianus ab omni ambitione affectandique imperii studio afuisset. Qui pro lusu frigido ineptoque habent, vereor ne iusto severius iudicent. Dandum in his oratori aliquid licentiae, nec ad vivum talia resecanda. *S.*

eras Imperator) Velim admoneat in hoc loco magister tirones, quam facile sit captandis antithesibus et acuminibus in ineptias incidere. Traianus, priusquam ei ex Roma nuntiabatur, non poterat scire, se Imperatorem factum: post nuntium autem non poterat nescire; neque nesciebat. Talia, si e superficie spectes, splendent: si, quem sensum habeant, examines, mirifice frigent. *E.*

ceterum modestia, labore, vigilantia, dux, et gatus, et miles, quum iam tua vexilla, tuas ac las magno gradu anteires: neque aliud tibi illa adoptione, quam filii pietatem, filii ol quium assereres, longamque huic nomini aetate longam gloriam precarere. Iam te provider deorum primum in locum provexerat; tu adl in secundo resistere, atque etiam senescere op bas: privatus tibi videbaris, quamdiu Impera et alius esset. Audita sunt vota tua, sed in qu tum optimo illi et sanctissimo seni utile fuit, qu dii coelo vindicaverunt, ne quid post illud di num et immortale factum, mortale faceret. I beri quippe maximo operi hanc venerationem, novissimum esset, auctoremque eius statim co secrandum, ut quandoque inter posteros quae retur, an illud iam deus fecisset. Ita ille nu magis nomine publicus parens, quam quia tu Ingens gloria, ingensque fama, quum abur expertus esset, quam bene humeris tuis sede imperium, tibi terras, te terris reliquit; eo i carus omnibus ac desiderandus, quod prospexei ne desideraretur.

XI. Quem tu lacrymis primum, ita ut fili decuit, mox templis honestasti, non imitatus los, qui hoc idem, sed alia mente, fecerunt. I

de re milit. 4, 5. Ideo ait, *iam tua vexilla, tuas aquilas.* Vid. 59, 8. *G.*

longamque — — precarere) optans, ut diu tibi contingeret, filii nomen gerere, et obsequii gloria frui. *E.*

4 *vota tua*) Cum optares, non cum Nerva imperare. *G.*

Gierigius intelligit *vota*, quae fecerat omnino pro salute Nervae. Has preces audiverunt dii ita, ut Nervam coelo vindicarent, h. e. summam ei dederunt salutem. *E.*

Refero ad superiora, *in secundo loco resistere.* quod i Gesnero placuit. *S.*

5 *ut quandoque* etc.) Acu frigidissimum in his reperisse rigius sibi videtur. Dubito, similiter statuerint Romani: autem, non nobis, Plinius li librum scripsit. *S.*

6 *ingens — fama)* Virgi Aen. 11, 124. *O fama ingens*

ipso) Gesneriana per op rum, ni fallor, negligent *ipse*. *S.*

XI, 1 *fecerunt)* Optime bet. Sic statim sequitur *d vit.* *S.*

divinitatis fides est, bonus successor.[1] Num ergo 4 tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiae accessit? num hos proximos divinitate parentum desides ac superbos potius, quam illos veteres et antiquos aemularis? qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes invaserant contemserantque; cuius pulsi fugatique non aliud maius habebatur indicium, quam si triumpharetur. Er- 5 go sustulerant animos, et iugum excusserant: nec iam nobiscum de sua libertate, sed de nostra servitute, certabant: ac ne inducias quidem, nisi aequis conditionibus inibant, legesque ut acciperent, dabant.

[1] *bonus successor*) Qui vita et actionibus testatur, divino se consilio electum, primum et capitale novi dei munus etc. *G.*

4 *cuius pulsi fugatique*) *Cuius imperii Romani pulsi ab hostibus suis fugatique non aliud maius certiusque habebatur indicium*, apud prudentes viros et sagaciores, *quam si* Romae ab Imperatoribus *triumpharetur*, triumphus ageretur. De falsis Imperatorum priorum et mimicis (vid. mox 16, 3.) triumphis res nota. De Caio e Sueton. 47; de Domitiano e Tac. Agric. 39. ubi plura viri docti. Locus classicus servatus in excerptis Dionis e Theodosio L. 57. p. 761. sq. *Nimirum servo antiquam Aldi et ceterorum lectionem, ad quam quo saepius redeo, tanto minus ea mihi videtur vitiosa. Quid enim est, quod concoquere non possunt viri docti? *pulsum et fugatum dici imperium?* at ferunt *contemni*, *invadi*: quae profecto ipsa quoque non ad imperium, in quantum incorporalis res est, sed ad homines, ad duces, ad exercitus, pertinent. Itaque poenitet fere, quod in superioris editionis contextum recepi supplementum e vestigiis viitatorum et mutilorum sine dubio codicum, ingeniose exsculptum a Io. Frid. Gronovio obss. 4, 16. et Cel. Schwarzio, qui post *contemserantque* inserunt, *quoniam imperabat is*: non displiceret haec lectio, si in bono et integro hac ipsa parte codice eam invenirem: praeferre illam liquidae, ut mihi videtur, et dignae Plinio sententiae non possum. Sed vid. Cel. Ernesti in Actis Erud. ad an. 1740. p. 56. *G.* Gierigius tamen sic edidit: *quoniam imperator is, cuius pulsi — — quam si triumpharet. E.* Add. Gesnerus in epistola ad I. A. Ernestium, ipseque Ernestius. *S.*

si triumpharetur) *Sic Ald. et alii: *quod* alii, eadem sententia. *G.*

5 *nisi aequis conditionibus*) Id vero ipsum iniquum videbatur Romanis rerum dominis, in quos diceres, quod Agrippinae obiecit Tiberius, Sueton. 53. *Si non dominaris, filiola, iniuriam te accipere existimas:* vel ut est apud Tac. An. 4, 52. *ideo laedi, quia non regnaret. G.*

legesque ut acciperent, dabant) Hae sunt aequae illae conditiones. Cave igitur cum Lipsio *nisi* expungas. *S.*

quam exercitationibus nostris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut civica, sed Graeculus magister assistit: quam magnum est, unum ex omnibus patrio more, patria virtute laetari, et sine aemulo, ac sine exemplo secum certare, secum contendere, ac sicut imperat solus, solum ita esse, qui debeat imperare! . . . . . .

XIV. Nonne incunabula haec tibi, Caesar, et rudimenta, quum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augeres, nomenque Germanici

Graeculus magister) Palaestrites in Gymnasiis, aliptes, res Graeca: unde Sen. de brevit. vitae c. 12. *ne Romana quidem, sed Graeca vitia* vocat, *sedere in ceromate* etc. *G.*

patrio more) De patria Traiani hic erudite et suo more Lipsius disputat, dissidentesque inter se scriptorum locos conciliare studet. Ad hunc quidem Plinii locum parum refert, sitne Romae natus Traianus an in Hispania. Romanus enim mos illi patrius, ex quo civis Romanus fuit, magis etiam, ex quo Nervae filius. *G.*

XIV, 1 *Parthica lauro)* Memoria omnis huius victoriae, partorumque ea triumphalium ornamentorum, alia intercidit. Triumphum proprie dictum non est ut intelligamus, rem, quam Imperatores sibi vindicaverant, a quo tempore Agrippa sibi debitum intermisit A. U. C. 740. Vid. Dion. L. 54. p. 538. D. Cogitabam, an ad illustrandam hanc victoriam aliquid valeat nummus Antiochensium apud Spanh. diss. 11. p. 329. percussus ἐπὶ Τραϊανοῦ, qua ratione Praesides Provinciae notari in huius urbis nummis solent. Et ait vir illustrissimus *sub Nerone cusum*, cuius ultimo anno, circa 14 suae aetatis, et confinia adeo pueritiae, versatus filius Traianus esse debet. Praeses Syriae Pater vero contra Parthos rem per filium gerere potuit. Optime ista. Sed de Neronis temporibus scrupulum epocha literis E K R expressa iniicit. Si ponamus, ultimam R quocunque errore positam pro P Graeca, orietur numerus 125. Est autem in huius aetatis nummis epocha a foedere cum Iulio Caesare et M. Antonio ducta, cuius annus 125 convenit cum A. U. 831 et Consulatu nono Vespasiani patris, quo tempore Traianus noster pueritiae antiquae illius tempora iam excesserit. Sed nihil impedit victoriam Parthicam ponere hoc nummo aliquot annis priorem: meruisse ea Traianum patrem, ut continuaretur illi provincia; meruisse hic *triumphalia* ornamenta, a quibus *triumphalis* vocatur deinde 16, 1. Add. 89, 3. vid. Bach. vit. Trai. p. 19. Sunt res illorum temporum obscurae atque impeditae, in quibus hallucinari neque magnis viris, et hoc agentibus, turpe fuerit. Quid vero si *parta lauro* legatur? *G.*

nomenque — quum) Sed vid. c. 15, 1. unde apparet, haec omnia ad rudimenta referri ante tribunatum. Igitur vel ante *nomenque*, quod placet Schwarzio, vel ante *quum*, quod mihi videtur, aliquid excidit, quia puerilia rudimenta Traiani cum virtute virili coniungebantur. *G.*

tios et interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probabantur! Conſecuti ſunt, ut abſens quoque de abſentibus nemini magis, quam tibi crederes.

XX. Iam te civium deſideria revocabant, amoremque caſtrorum ſuperabat caritas patriae. Iter inde placidum ac modeſtum, ut plane a pace redeuntis. Nec vero ego in laudibus tuis ponam, 2 quod adventum tuum non pater quisquam, non maritus expavit. Affectata aliis caſtitas, tibi ingenita et innata, interque ea, quae imputare non poſſis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus, 3 nullum circa hoſpitia faſtidium; annona, quae ceteris; ad hoc, comitatus accinctus, et parens: diceres magnum aliquem ducem, ac te potiſſimum, ad exercitus ire: adeo nihil, aut certe parum intererat inter Imperatorem factum, et brevi futurum. Quam disſimilis nuper alterius principis transitus? 4 ſi tamen tránſitus ille, non populatio fuit, cum abactus hoſpitum exerceret, omniaque dextra laevaque peruſta et attrita, ut ſi vis aliqua, vel ipſi illi barbari, quos fugiebat, inciderent. Per-

4 *probabantur)* *Sic legendum. Sic eſt v. g. in edit. Salmur. Lipſii. Al. *probantur* lapſu nimis facili. Praeteritum tempus praecelliſſe, indicio apertiſſimo eſt verbum *crederes.* G.

XX, 2 *caſtitas)* In tantum caſtum fuiſſe Traianum, ut ab iniuria abstineret, fatetur etiam Dio p. 772. C. ἐν τοῖς παιδικοῖς οὐδένα ἐλύπησεν. Praecellit περὶ τὰ μειράκια ἐσπουδάκει. G.

3 *ad exercitus ire)* Ubi futuri cogitatio, apparatus neceſſarii, homines etiam non nimis temperantes continere et moderatos facere poſſunt. *Brevi futurus Imperator*, qui mox rebus bene gerendis nomen hoc conſequetur. G.

4 *ſi tamen transitus ille)* Addidi *transitus*, quod in Gesneriana deerat. Vid. I. A. Erneſtium ad h. l. S.

abactus hoſpitum) Nomen neſcio an alias legatur. *Abigendi* verbum, a quo *abigei* et *abactores* dicuntur, ad pecorum plurium, totiusque adeo gregis, furtum pertinere, notum eſt. Videtur itaque *abactus* dicere illam *vehiculationum* et *angariarum* exactionem intemperantem, qua greges iumentorum abigerentur hoſpitibus. Sic reſpondeant haec verba illis, *Nullus in exigendis vehiculis tumultus.* G.

Haec Gierigſium moverunt, ut locum corruptum, et ita reſtituendum exiſtimaret: *cum abacta hoſpitum iumenta cerneres.* Mihi ne haec quidem ſatisfaciunt: et illud *cerneres* cum ſequenti *fugiebat* non convenit. E.

luiſſet, ſilentes quietosque lictores tuos ſubſequebare: nam milites nihil a plebe habitu, tranquillitate, modeſtia, differebant. Ubi vero coepiſti Capitolium adſcendere, quam laeta omnibus adoptionis tuae recordatio! quam peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco ſalutaverant Imperatorem! Quin etiam deum ipſum tunc praecipuam voluptatem operis ſui percepiſſe crediderim. Ut quidem iisdem veſtigiis inſtitiſti, quibus parens tuus ingens illud deorum prolaturus arcanum, quae circumſtantium gaudia! quam recens clamor! quam ſimilis illi dies, qui hunc genuit diem! ut plena altaribus, auguſta victimis cuncta! ut in unius ſalutem collata omnium vota! quum ſibi ſe ac liberis ſuis intelligerent precari, quae pro te precarentur. Inde tu in Palatium quidem, ſed eo vultu, ſed ea moderatione, ut ſi privatam domum peteres: ceteri ad penates ſuos quisque, iteraturus gaudii ſidem, ubi nulla neceſſitas gaudendi eſt. 4 5 6

XXIV. Oneraſſet alium eiusmodi introitus; tu quotidie admirabilior et melior, talis denique,

4 *deum ipſum tunc praec. vol. op. ſui)* vid. Schwarz. i. e. Nervam, quem tu deum, ut ille te Imperatorem, filium etc. fecit. *G.*

Immo Iupiter Capitolinus eſt, ut bene Gierigius. Vid. I. A. Erneſtius. *S.*

5 *iisdem veſtigiis)* Vid. ad Ep. 6, 7, 1. *G.*

prolaturus arcanum) Nerva dicitur, declaraturus populo arcanam deorum voluntatem, quam ſecutus Traianum adoptaverit. Cf. Cap. 1, 5. *E.*

auguſta victimis cuncta) Arntzenius *anguſta victimis cuncta* e MS. Guelf. et not. Heinſii; nec damnare auſim. Laudare poterat infra 52, 7. Etiam Schwarzius recepit. *G.*

Ad meum ſenſum *anguſta* longe praeſtat, inprimis cum *plena altaribus* praeceſſerit. Ferrem: *ut auguſta altaribus, plena victimis cuncta!* *S.*

6 *gaudii ſidem)* Ἐν διὰ δυοῖν, gaudium fidele, ſincerum, minime fictum: ut Horat. Od. 3, 16, 30. *Segetis certa ſides meae*, ſeges certa, quae ſpem non fallit. *G.*

Senſus: iterum gaviſurus ibi, ubi nemo gauderet, niſi gaudium ſincerum eſſet. *S.*

XXIV, 1 *Oneraſſet)* Difficile ei fuiſſet ita ſe gerere, ut reliqua vita tali initio reſponderet. Sic Cic. ad Curionem 2, 4. *Eſt tibi gravis adverſaria conſtituta — exſpectatio, quam tu — vinces.* Cont. 73, 6. *G.*

et copiam tui, non ut imputes, facis. Haeret lateri tuo, quisquis accessit, finemque sermoni suus cuique pudor, non tua superbia, facit. Regimur quidem a te, et subiecti tibi, sed quemadmodum legibus, sumus. Nam et illae cupiditates nostras libidinesque moderantur, nobiscum tamen et inter nos versantur. Emines, excellis, ut honor, ut potestas, quae super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te principes, fastidio nostri, et quodam aequalitatis metu, usum pedum amiserant. Illos ergo humeri cervicesque servorum super ora nostra; te fama, te gloria, te civium pietas, te libertas super ipsos principes vehunt; te ad sidera tollit humus ita communis, et confusa principis vestigia.

4

5

XXV. Nec vereor, P. C., ne longior videar, quum sit maxime optandum, ut ea, pro quibus aguntur principi gratiae, multa sint: quae quidem reverentius fuerit integra illibataque cogitationibus vestris reservari, quam carptim breviterque perstringi; quia fere sequitur, ut illa quidem, de quibus taceas, tanta, quanta sunt, esse videantur. Nisi vero leviter attingi placet, 2

tes sibi tuam praesentiam, venisses. Sic 32, 2. *Postquam contigit princeps.* Sic observavit ad Quintil. decl. 10, 2. p. 213. Burmannus, de rebus laetis, quae spem fere superant, adhiberi hoc verbum. *Quae cum ita sint, frustra tentatum hunc locum aio; nec posse quidquam immutari, ut non gratiae, et naturali quam habet Veneri aliquid decedat; recteque defensum contra interpretationem Baunii a Fabricio Bibl. Lat. T. 2. p. 774. itemque Arntzen. ad h. l. G.

Ex his a Gesnero adnotatis tamen non intelligitur verborum sensus is, quem Gierigius recte expressit: dum ambulas inter nos, non putas conspectum tui Romanis pro magna felicitate habendum. Manifeste Plinius negat Traianum vanitate aut arrogantia permoveri, ut in publicum prodeat, et se conspiciendum praebeat. Sed iterum affectata brevitas est, qua illa *contingere* et *imputare* ad hunc sensum adhibet. *E.*

5 *ita)* Gierigius *ista*, quod item Ernestius editurus erat. „Sic „reposui, inquit, quod iam in „Add. probaverat Gesnerus, et „Gierigius etiam edidit, pro vulg. „*ita*." *Ita* tuetur I. A. Ernestius, quem vide. *S.*

XXV, 1 *esse videantur)* *Potest videri hic aliquid intercidisse. Praecesserunt duo membra: prius, *integra illibataque cogita-*

omni ope adniti, ne quis e plebe Romana, dante congiarium te, hominem magis ſentiret ſe fuiſſe, quam civem.

XXVI. Adventante congiarii die, obſervare principis egreſſum in publicum, inſidere vias examina infantium, futurusque populus ſolebat. Labor parentibus erat, oſtentare parvulos, impoſitosque cervicibus adulantia verba blandasque voces edocere: reddebant illi, quae monebantur. Ac plerique irritis precibus ſurdas principis 2 aures adſtrepebant; ignarique quid rogaſſent, quid non impetraſſent, donec plane ſcirent, differebantur. Tu ne rogari quidem ſustinuiſti, et 3 quamquam laetiſſimum oculis tuis eſſet, conſpectu Romanae ſobolis impleri, omnes tamen, antequam te viderent adirentve, recipi, incidi iuſſiſti: ut iam inde ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur; creſcerent de tuo, qui creſcerent tibi, alimentisque tuis ad ſtipendia tua pervenirent, tantumque omnes uni tibi, quantum parentibus ſuis quisque, deberent. Re- 4 cte, Caeſar, quod ſpem Romani nominis ſumtibus tuis ſuscipis. Nullum eſt enim magno principe, immortalitatemque merituro, impendii genus dignius, quam quod erogatur in poſteros. Locu- 5 pletes ad tollendos liberos ingentia praemia, et

XXVI, 1 *Adventante*) Inſerendumne poſt hoc participium *antea?* Certe haec particula, quam ad ſenſum loci explendum deſideres, facillime potuit excidere. *S.*

2 *Ac plerique*) *Malim *At* mutatione, quae in ſcriptura Longobardica vix ſentiatur. Adverſativae particulae hic locum eſſe, apparet. Atque etiam ſic dedit Schwarzius. *G.*

3 *incidi*) in tabulas, in teſſeras frumentarias. Sen. de benef. 4, 28. *Frumentum publicum — accipiunt ſine delectu morum, quisquis inciſus eſt.* *Sic recte Gronovius ex MSS. apud Pinc. et Grut. Al. *Quisquis civis eſt.* *G.*

alimentisque tuis) Iungit hoc toto capite, propter ſimilitudinem muneris, cum congiario *alimenta ingenuorum*, de quibus accuratius mox dicet capite proximo. Exſtat multa eius rei in nummis memoria, quam ſuo more perſequutus eſt Ezech. Spanhemius diſſ. 13. p. 542. ſq. *G.*

5 *praemia — poenae*) De quibus ICti, cum de iure trium

do, sed sui parentumque poeniteat. Quoci
nihil magis in tua tota liberalitate laudaver
quam quod congiarium das de tuo, alimenta
tuo: neque a te liberi civium, ut ferarum cat
sanguine et caedibus nutriuntur: quodque gra
simum est accipientibus, sciunt dari sibi, qu
nemini est ereptum, locupletatisque tam mul
pauperiorem esse factum principem tantum: qua
quam nec hunc quidem. Nam cuius est, qu
quid est omnium, tantum ipse, quantum omi
habet.

XXVIII. Alio me vocat numerosa glo
tua: alio autem? quasi vero iam satis vene
tus miratusque sim, quod tantam pecuniam p
fudisti, non ut flagitii tibi conscius ab insecta
ne eius averteres famam; nec ut tristes homin
moestosque sermones laetiore materia detinei
Nullam congiario culpam, nullam alimentis c
delitatem redemisti, nec tibi bene faciendi f
caussa, ut, quae male feceras, impune fecis
Amor impendio isto, non venia quaesita est;
pulusque Romanus obligatus a tribunali tuo, n
exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium g
dentibus gaudens, securusque securis: quodo
antea principes ad odium sui leniendum tume
bus plebis animis obiectabant, id tu tam in
cens populo dedisti, quam populus acce
Paullo minus, P. C., quinque millia ingenuor

4 *nec hunc quidem)* *Mollius ad aures accidit *ne hunc quidem*. *G.*

Immo sic scribendum. Vid. I. A. Ernestius ad h. l. *S.*

XXVIII, 1 *non ut flagitii)* Sunt alias non magni faciendae eiusmodi laudes, in quibus ipse qui laudatur sibi dicere cogitur illud, *Vitavi denique culpam, Non laudem merui*. Sed maior puriorque scilicet laus sit, a qua removeri ea possunt, q aliorum laudes foedarunt. G

laetiore materia) Quam c parare solent dolio, quale laenis obiicere nautae dicun tur, dum illud sibi ludibrium bent, navem mittant. *G.*

3 *tumentibus plebis ani* Sic Graeci *οἰδεῖν* etc. Pausan. V cap. 28. *ὁ δὲ, ἅτε οἰδοῦντος τῷ τοῦ θυμοῦ, παίει κ. τ. λ.*

obiectabant) Ut cani irato

incanduit. Frustra tunc Aegyptus nubila optavit, caelumque respexit, quum ipse foecunditatis parens contractior et exilior, iisdem ubertatem eius anni angustiis, quibus abundantiam suam, cohi-4.buisset. Neque enim solum vagus ille, cum expanditur, amnis intra usurpata semper collium substiterat atque haeserat; sed supino etiam ac detinenti solo, non placido se mollique lapsu

tur, succum et vires quasi recipit. *Nondum innotuit mihi liber, qui hanc lectionem habeat; sed divisi sunt codices inter *palanti*, et *repararique*: interim neque dum poenitet eius, quod in priore editione usu mihi venit, de quo ita tum ad Cl. Schwarzium scribebam: Dum dubito, dum calamus ipse inter duas lectiones fluctuat, ponendumne sit, *mergi palanti amne*, quod adhuc obtinuit, an illud ex MSS. *mergi repararique?* utrumque exiisse prelis video, et neutrum ne nunc quidem vel damnare audeo vel probare. Certe *palans amnis* mihi imagine non inamoena blandiebatur, h. e. ripas suas, et quasi castra, hinc inde egressus, et prout fors vel impetus tulit, hic longius et densior, hic rarior et brevius commoratus. Quid? si utrumque est a Plinio, et error noster suam huic loco faciem, ut Nealcis furor desperatam in equo spumam, reddidit? *G.*

incanduit) incaluit, exarsit. Nempe hunc ardorem continuum *altus pulvis* sequebatur, et ipse fervens. *E.*

4 *cum expanditur*) *Vulg. *vagus ille expanditor amnis*: quasi substantivum nomen sit *expanditor*. Lectionem nostram debemus his, quae e bonis libris notavit Schwarzius, in quibus *expandebatur*, vel *expanditur*: cui verbo *si* vel *cum* praeponendum, iam iudicarunt viri docti. *G.*

Forcellinus: *vagus ille et expanditor amnis*, hac addita explicatione: i. e. qui se extra alveum suum expandit et effundit. *S.*

intra usurpata — collium) Observanda vis vocis *intra*. Substitit *intra* colles usurpatos, non adscendit, quo solebat: non superavit colles, unde deinde per plana camporum diffunderetur. *G.*

supino ac detinenti solo) Humili, ubi alias morari aqua solet. Nempe ut *altum* et *profundum*, relatae ad terminum, haec, unde despicitur, illa, quo suspicitur, appellationes, usurpantur mutatis non nunquam vicibus: sic *supinum*, quod proprie *devexo* opponitur, (vid. Frontin. de Aquaed. art. 56. p. 103. Pole.) interdum non refertur ad adscensum, ut plerumque, sed ad descensum; ita ut humile potius, quam altum, notet. Liv. 7, 24. *Egistis praecipites supina valle*, i. e. adverso monte subire ad vos ausos deturbastis. Sic avunculus nostri L. 23. princ. *Tellure supina quae proveniunt*, frumenta, flores, herbas, opponit *Pomonae*, h. e. arborum fructibus, iisque, quae vocat *pendentia*. *G.*

Pro *detinenti*, quod non satis commodum sensum habet, Arntzen. e MS. dedit *clementi* h. e. sensim et tarde se supra planitiem extollente. Hoc et Gernerus [in epist. ad I. A. Ernestium] probaverat. *E.*

Ceterum *solum supinum* compares cum Graecorum γῇ ὑπτίᾳ.

refugum abstulerat, et nec dum ſatis humentes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, 5 id eſt, ubertate, regio fraudata, ſic opem Caeſaris invocavit, ut ſolet amnem ſuum: nec longius illi adverſorum fuit ſpatium, quam dum nuntiat. Tam velox, Caeſar, potentia tua eſt, tamque in omnia pariter intenta bonitas et accincta, ut triſtius aliquid ſeculo tuo paſſis, ad remedium ſalutemque ſufficiat, ut ſcias.

XXXI. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratasque terras precor: crediderim tamen per hunc Aegypti ſtatum tuas Fortunam vires experiri, tuamque vigilantiam ſpectari voluiſſe. Nam quum omnia ubique ſecunda merearis: nonne manifeſtum eſt, ſi quid adverſi cadat, tuis laudibus, tuisque virtutibus materiem campumque proſterni, quum ſecunda felices, adverſa magnos probent? Percrebuerat antiquitus, ur- 2 bem noſtram niſi opibus Aegypti ali ſustentarique non poſſe. Superbiebat ventoſa et inſolens na-

Appianus de Bello Mithrid. XLII. ἐν ᾧ σφίσι μὲν ὕπτιον καὶ εὐπετὲς ἐς δίωξιν καὶ ἀναχώρησιν ἦν πεδίον. ubi κρημνοὶ opponuntur πεδίῳ ὑπτίῳ, ut hic *colles ſolo ſupino*. *S.*

refugum) * *Refuſum* liber Schwarzii. Sed *refugum* videtur ad celeritatem refluentis aquae pertinere, et exprobrationem quandam continere Nili. *G.*

nec dum ſatis humentes) *Semimadidam* terram in primis abominantur agricolae. v. Colum. 2, 4. 5. *G.*

XXXI, 1 *ſpectari*) * Libri, puto, omnes *exſpectare*: niſi quod Cuſpin. *oſtentare*, ſententia magnifica. Illud *ex* praefixum librariis illius aetatis deberi, credibile eſt, quae *eſpece*, *eſprit*, *eſpée*, *eſpejo* formavit e *ſpecie*, *ſpiritu*, *ſpada*, *ſpeculo* etc. *x* enim et *s* perpetuo fere miſcentur. Hinc *ſpectare* malit Cel. Schwarzius, me non invito, niſi quod ſic ab *experiri* diſtinguere vix poſſum. Itaque nihil dum melius puto, quam cum Baunio legere *ſpectari*. Add. ad 33, 3. et 35, 3. ad quem poſteriorem locum vid. Schwarzius. it. Drakenb. ad Liv. 6, 33, 1. Ceterum *ſpectare* vult etiam Arntzenius. *G.*

Expectare, quod Gierigius edidit, etiam multum languere mihi h. l. videtur prae *ſpectari*, quod commendatur ſequentibus: *tuis laudibus, tuisque virtutibus materiem campumque proſterni*. Iam enim virtutes late longeque *ſpectari* poſſunt. *E.*

Mihi quidem *ſpectare* verum videtur. *S.*

proſterni) Praeſtat Arntzenii *praeſterni*, probatum item Geſnero in epiſt. ad I. A. Erneſtium. *S.*

denique ſocietate, meruiſſent, quaeque nunquam ut aliena et ſperanda, ſed ut ſua ſemperque poſſeſſa, ac deinceps proximo cuique transmittenda 3 cepiſſent. Haec manſuetudo legis veteribus civibus ſervabatur: novi, ſeu per Latium in civitatem, ſeu beneficio principis veniſſent, niſi ſimul cognationis iura impetraſſent, alieniſſimi habeban- 4 tur, quibus coniunctiſſimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in graviſſimam iniuriam, civitasque Romana inſtar erat odii, et diſcordiae, et orbitatis, quum cariſſima pignora, ſalva ipſo- 5 rum pietate, diſtraheret. Inveniebantur tamen, quibus tantus amor nominis noſtri ineſſet, ut Romanam civitatem non Viceſimae modo, verum etiam affinitatum damno bene compenſari putarent; ſed his maxime debebat gratuita contingere, 6 a quibus tam magno aeſtimabatur. Igitur pater tuus ſanxit, ut, quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis perveniſſet ad matrem, etiamſi cognationum iura non recepiſſent, quum civitatem

ſocietas, quia ſua ſibi ſacra familiae atque gentis propria habebant, quae ad heredes etiam transirent. Vid. de his Guther. de Vet. Iure Pontif. 4, 6, et 7. *G.*

3 *per Latium*) Verbi gratia, qui in civitate Latini iuris magiſtratum geſſiſſent. Appiani locum adſcribamus Civ. 2. p. 443. A. H. Steph. quia de patria Plinii noſtri agit, Πόλιν Νεόκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ᾤκιζε, ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥωμαίων πολῖται. τόδε γὰρ ἰσχύει τὸ Λάτιον. Reliqua dabunt ICti, v. g. Heinecc. Antiquitt. app. 1, 7. ſqq. Add. 39, 2. *G.*

alieniſſimi habebantur) Quantum ad Viceſimae tributum tractabantur ut alieniſſimi, licet defunctis proximo gradu eſſent coniuncti. *G.*

4 *Ita maximum* etc.) Vid. I. A. Erneſtius ad h. l. *S.*

5 *affinitatum damno*) Cum ille, qui ex peregrino civis Rom. factus eſſet, propter ius connubiorum non poſſet uxorem peregrinam habere. Ulpianus fragm. 5, 4. *Connubium habent cives Rom. cum civibus Rom. cum Latinis autem et peregrinis ita, SI CONCESSVM SIT.* Sen. de Benef. 4, 35. *Promiſi tibi filiam in matrimonium: poſtea peregrinus apparuiſti: non eſt mihi cum externo connubium.* Vid. Spanh. Orb. Rom. Exerc. 2, 22. et inde Heinecc. Antt. app. 1, 33. ſqq. *G.*

6 *etiamſi cognationum iura*) Hinc intelligitur, quid ſibi velit Ulpianus loco modo laudato, verbis, *ſi conceſſum ſit.* Nempe cum civitate non ſemper dabatur ius cognationum; dabatur tamen, vid. 37, 2. *G.*

vitae, quod hominum genus placeat: et ideo non censuram adhuc, non praefecturam morum recepisti, quia tibi beneficiis potius, quam remediis ingenia nostra experiri placet. Et alioquin nescio, an plus moribus conferat princeps, qui bonos 5 esse patitur, quam qui cogit. Flexibiles quamcunque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus. Huic enim cari, huic probati esse cupimus; quod frustra speraverint dissimiles: eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes homines unius moribus vivamus. Porro, non tam sinistre constitutum est, ut, qui malum principem possumus, bonum 6 non possimus imitari. Perge modo, Caesar, et vim effectumque censurae, tuum propositum, tui actus obtinebunt. Nam vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc con-

4 *non praefecturam morum*) a Censura, cuius haec alioqui periphrasis est, diversam, qualis Pompeio primum delata videtur viris doctis, cum Tac. Ann. 3, 28. *corrigendis moribus delectus* dicatur. Deinde Iulius Caesar apud Sueton. 76. inter *reliquos honores nimios, ut continuum consulatum, perpetuam dictaturam*, etiam *praefecturam morum recepit*. Eodem teste c. 28. Augustus *morum legumque regimen perpetuum recepit, sine censurae honore*. De hac pariter et censura proprie dicta Imperatorum vid. Ez. Spanh. 10, 10. p. 472. sqq. *G.*

quam qui cogit) Cum enim omne virtutis decus et nobilitas in eo insit, quod libera est, quod cogi non potest; illud ei adimunt principes, et quasi castrant, qui perficere imperio volunt, ut homines boni sint. Simulationem forte effecerint ea via, virtuti plus fere nocent. *G.*

5 *dissimiles*) Cives intellige, *dissimiles* principi, sive bono sive malo, frustra speraverint ei probari. Simile enim simili gaudet. *G.*

Simplicius tamen fuerit *dissimiles* Traiano intelligere, hoc sensu: *quod*, quem Traiani amorem, *frustra speraverint* cives ei dissimiles. *E.*

Sic et Gierigius. Bene, si Plinius de uno Traiano loquitur. Sed mihi sententia videtur generalis: probo igitur rationem Gesneri. *S.*

omnes homines) Gravat orationem additum *homines*. Qui reputaverit, quot locis *omnes* et *homines* librariorum negligentiâ confusa sint, (vid. Drakenb. ad Liv. 3, 54, 6. Schwarz. Suppl. ad Plin. Paneg. p. 601. b.) ei non improbabile videbitur, διττογραφίαν hic textum occupasse. *S.*

6 *vita principis*) Huc, ut solet, respexisse videtur Claudian. 4. COS. Honor. 299. *Componitur orbis Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, ut v i t a r e g e n t i s.* *G.*

amputare ex his, quae princeps tanquam necessaria reliquit. Praeterea pater tuus usibus suis detrahebat, quae fortuna imperii dederat; tu tuis, 3 quod pater. At quam magnificus in publicum es? Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata, sed tantum commutata videantur. Hic immensum latus Circi templorum pulchritudinem provocat, digna populo victore gentium sedes, nec minus ipsa visenda, quam quae ex illa spectabuntur; visenda autem cum cetera specie, tum quod aequatus 4 plebis ac principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia continua et paria, nec magis proprius spectandi Caesaris suggestus, quam propria, quae spectet. Licebit ergo civibus tuis invicem contueri: dabitur, non cubiculum prin-

siana et Gronoviana emendatio ex huius Observationn. 4, 16. probata Cl. Schwarzio. Vulgo *magis relicere* aliquid. *G.*

Omnem locum Gierigius ita edidit: *Satis est tibi, nimiumque. Cum successeris frugalissimo principi, magnum recidere aliquid* etc. *E.*

Praeterea — — pater) Augent haec laudem Traiani. Nerva detrahebat usibus suis, quae magis reipublicae erant, quam ipsius, certe a republica profecta erant: Traianus, quae tanquam hereditatis iure a patre acceperat. — *Quod pater.* Al. *quae pater.* bene. *S.*

3 *magnificus in publicum)* Laudant uno ore historici. In multitudinem inscriptionum et titulorum illius iocati posteri *herbam parietariam* eum appellarunt. Vid. Aur. Vict. Epit. 41, 13. Ammian. Marcell. 27, 3. p. 523. Gron. In primis multus est Dio a Xiphilino excerptus p. 776. sq. in ponte Danubii describendo. *G.*

nec minus — — spectabuntur) Haud parva illius operis laus, si cogitaveris, quam insane Romani ludos Circenses concupiverint. Hoc autem populi de illis spectaculis, non suum ipsius iudicium, alibi in sinu amici proditum, Secundus hic sequi debuit. *S.*

4 *spectandi Caesaris suggestus)* In quo Caesar spectandus proponeretur. Erat nempe locus cubiculi instar clausus in podio, loco senatorum. Vid. Lips. de amphith. c. 11. ex Sueton. Caes. 76. et Ner. 12. Hic suggestus, hoc cubiculum intercipiebat proximis ab utraque parte spectatoribus prospectum, ne se invicem contueri possent. * Putabam aliquando legendum, *spectanti Caesari. G.*

Schwarzius Gesnerianae illi explicationi obiicit, cubantem aut sedentem in cubiculo Principem non potuisse spectari. Itaque *spectanti Caesari* in textum recepit, quem et secutus est Gierigius. *E.*

Corrigendum minimâ mutatione: *spectandi Caesari. S.*

6 bus adierunt. Decora facies consulis: multa post secula tribunal viridi cespite exstructum, nec fascium tantum, sed pilorum signorumque honore circumdatum. Augebant maiestatem praesidentis, diversi postulantium habitus, ac dissonae voces, 7 raraque sine interprete oratio. Magnificum est civibus iura; quid hostibus reddere? speciosum certam fori partem; quid immanes campos sella curuli victorisque vestigio premere? imminere minacibus ripis tutum quietumque; quid spernere barbaros fremitus, hostilemque terrorem, non armorum magis, quam togarum ostentatione com- 8 pescere? Itaque non te apud imagines, sed ipsum praesentem audientemque consalutabant Imperatorem: nomenque, quod alii domitis hostibus, tu contemtis merebare.

6 *Decora facies* etc.) Al. *Decora facies! Consulis multa* etc. Placebat id Ernestio. „Ita non dubitavi, inquit, cum Schwarzio et Gierigio resingere vulgatam lectionem, quae coniungebat haec: *Decora facies consulis!* Caussas illius mutationis adferunt duas: 1) quia *facies*, forma non consulis, sed totius loci describitur; 2) quia non credibile est, multa post secula nullum ducem Rom. e tribunali cespititio verba fecisse; sed *consulis* tribunal ex ea materia post multa secula nemo viderat." *S.*

tribunal viridi cespite) Illustrat Lips. ad Tac. Ann. 1, 18. *G.*

raraque sine interprete oratio) quodque raro sine interprete postulantium oratio intelligeretur. Aliter Gierigius, Mithridaticâ bonum Imperatorem πολυγλωττίᾳ beans. *S.*

7 *certam fori partem*) Ne totum quidem forum: sic opponitur *campis immanibus* i. e. latissimis. * Sed libri fere omnes *pacem*: sic opponetur *campis immanibus* h. e. infestis, et hoste oppletis. Et hoc prope malim. *G.*

Nempe Gesnerus recte vidit, *certam partem* male opponi *immanibus campis*, et illam sententiam valde languere. Ego puto vitium esse in *certam*; desidero *curtam*, vel similem vocem, quae illi *immanitati* contraria sit. Nam et illud quaeri potest, *immanes campos* utrum ingentes potius, an infestos interpretemur; si infestos, nec *certa* nec *curta* pars fori recte opponitur. *E.*

imminere — ripis) admovere castra ripis hostilibus, in quibus hostes proelia minantur. Quare *ripas* potissimum commemoret, e Cap. 16, 2. patebit, ubi *stare in Danubii ripa* Traianus praedicatur. Mox *togarum ostentatio* est eius, qui inter negotia civilia versatur. Nam sic *toga* saepius dicitur. Laudant viri docti Liv. 22, 26. Tac. Ann. 11, 7. et Plin. Epist. 1, 22. ubi *in toga negotiisque versari* iungitur. *E.*

8 *apud imagines*) In signis militaribus vulgo imagines Imperatorum: vid. Lips. de mil. Rom. 4, 5. sed etiam separatim *aurea statua in suggestu et sella collocata*. vid. Tac. Ann. 15, 29. et H. 1, 36. vid. supra 10, 3. *G.*

Pater patriae? At illos respublica ciebat. Quid? te non eadem respublica? non ſenatus? non conſulatus ipſe? qui ſibi tuis humeris attolli et augeſcere videtur?

LVIII. Non te ad exemplar eius voco, qui continuis conſulatibus fecerat longum quendam et ſine discrimine annum; his te confero, quos certum eſt, quoties conſules fuerunt, non ſibi praeſtitiſſe. Erat in ſenatu ter conſul, quum tu 2 tertium conſulatum recuſabas. Oneroſum neſcio quid verecundiae tuae conſenſus noſter indixerat, ut princeps toties conſul eſſes, quoties ſenator tuus: nimia modeſtia iſtud, etiam privatus, re-3 cuſaſſes. An conſularis viri triumphalisque filius, quum tertio conſul creatur, adſcendit? non debitum hoc illi? non vel ſola generis claritate 4 promeritum? Contigit ergo privatis aperire annum, faſtosque reſerare; et hoc quoque redditae libertatis indicium fuit, quod conſul alius, quam Caeſar, eſſet. Sic exactis regibus coepit liber annus: ſic olim ſervitus pulſa, privata faſtis no-5 mina induxit. Miſeros ambitionis, qui ita conſules ſemper, ut ſemper principes erant! Quamquam non ambitio magis, quam livor et malignitas videri poteſt, omnes annos poſſidere, ſum-

LVIII, 1 *continuis conſulatibus*) Domitianus *Conſulatus XVII cepit, quot ante eum nemo: ex quibus ſeptem medios continuavit: omnes autem paene titulo tenus geſſit; nec quemquam ultra Kalendas Maii; plures ad Idus usque Ianuarias.* vid. Auſon. Paneg. c. 11, 4. *G.*

ſibi praeſtitiſſe) Vid. 48, 2. *G.*

ter conſul) De C. Silio Italico ſuſpicatur Lipſius: ſed ſuſpicatur, quia haec pars faſtorum tenebroſa: et non ſatis convenit cum noſtri ep. 3, 7. niſi *in ſenatu* tamen fuiſſe dicamus, qui propter valetudinem *in curiam* non venerit. *G.*

2 *Oneroſum — — tuus*) Haec ἐρωτηματικῶς intelligenda eſſe, pulchre monuit I. A. Erneſtius. *S.*

3 *adſcendit*) augetur dignitate. *E.*

4 *aperire annum*) Kalendis Ianuariis conſulatum gerere, annumque ab eo appellare: deponendo deinde, et mandando ſuffectis. Vid. ad ſ. 1. Hinc intelligimus, quid ſit ſ. 5. *praecerptum et praefloratum decus.* *G.*

Hoc ſenſu Domitianus omnes conſulatus paene titulo tenus geſſit, nec quenquam ultra Kalendas Maii: plures ad Idus usque Ianuarias. Sueton. 13. *E.*

cuparint; adscendere curulem, quam detineant; esse denique, quod concupierunt, nec ideo tantum velle 3 consules fieri, ut fuerint. Gessisti alterum consulatum, scio: illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam ceteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audivimus quidem, te omne munus consulis obiisse; sed audivimus. Diceris iustissimus, humanissimus, patientissimus fuisse; sed diceris. Aequum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis, non famae semper et rumoribus 4 credere. Quousque absentes de absente gaudebimus? Liceat experiri, an aliquid superbiae tibi ille ipse secundus consulatus attulerit. Multum in commutandis moribus hominum medius annus 5 valet, in principum plus. Didicimus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes inesse: cupimus tamen experiri, an nunc quoque una eademque res 6 sit, bonus consul, et bonus princeps. Nam praeter

videtur, ut Gierigius volebat: *quam ut dare possent, occuparint*, ut sit in his verbis quaedam obiurgatio principum, qui aliquando consulatum rapuerint, non ut ipsi eo fungantur, sed ut aliis dare possint. Sed ne id quidem placet, et iam Schwarzius in illis temporibus haesit. Totius orationis Plinianae nexus postulat, ut legatur, *quam, quum dare possint, occupent*, hoc sensu: discant tuo exemplo futuri principes, consulatum, quem aliis dare, ad alios transmittere possint, ipsi occupare, h. e. totum et integrum gerere: Hunc sensum iam variatis verbis et rebus repetit; discant *ascendere curulem, quam detineant*, h. e. non post paucos dies, more superiorum Impp. deserant; *esse denique* etc. quae omnia unam eandemque sententiam variant. *E.*

Vix haec satisfaciunt. In aliis libris non *possent* legitur, sed *possint*. Suspicor igitur scribendum esse: *quam dare possint, quum occuparint*. Supra cap. 10, 2. *ille tantum — occupavit, primusque fecit* etc. H. l. videtur esse, priorem induere praetextam. *S.*

3 *ceteris)* Al. *exteris*. quod praestat. *S.*

4 *Liceat experiri)* Monebunt magistri tirones suos, quam inepte Plinius se in hoc loco gesserit. — *Medium annum* mox dicit medium tempus vitae et imperii. *E.*

Non ausim Plinium h. l. ineptiarum arguere. Etsi enim consulatus sub Caesaribus vere σκιᾶς ὄναρ erat, Traiano tamen non poterat non placere orator, qui temporum felicitate ad id quoque uteretur, ut sui seculi consulem priscis consulibus certe tantisper comparare non dubitaret. *S.*

6 *Nam praeter id, quod — tum —)* Notanda constructio. Poterat ratione usitatiori: *Cum enim arduum sit — —; tum inest* etc. *S.*

cessit? Non se ut privatis, sed ut privatos pares 5 sibi faceret. Recepit enim tertium consulatum, ut daret. Noverat moderationem hominum, noverat pudorem, qui non sustinerent tertio consules esse, nisi cum ter consule. Bellorum istud sociis olim, periculorum consortibus, parce tamen tribuebatur; quod tu singularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter meritis praestitisti, sed in 6 toga meritis. Utriusque cura, utriusque vigilantia obstrictus es, Caesar. Sed in principe rarum, ac prope insolitum est, ut se putet obligatum, aut, si putet, amet. Debes ergo, Caesar, et solvis. Sed quum ter consules facis, non tibi magnus 7 princeps, sed non ingratus amicus videris. Quin etiam perquam modica quaedam civium merita fortunae tuae viribus in maius extollis. Efficis enim, ut tantum tibi quisque praestitisse videatur, quantum a te recepit. Quid isti benignitati precer? nisi ut semper obligeris, incertumque facias, utrum magis expediat civibus tuis debere tibi, an praestitisse.

LXI. Equidem illum antiquum senatum contueri videbar, quum ter consule assidente, tertio consulem designatum rogari sententiam 2 cernerem. Quanti tunc illi, quantusque tu! Ac-

4 *pares sibi*) Al. *sibi pares*. qui verborum ordo praeferendus. Ceterum Traianus privatos sibi pares fecit, quod collegas adsumeret eos, qui et ipsi iam bis consules fuissent: alioqui se privatis aequasset. *S.*

5 *singularibus viris*) In Fastis, ut ab Almeloveenio editi sunt, anno U. C. 852, post N. C. 100 Consules hi adscripti: *Imp. Ulpius Traianus III*, *M. Cornelius Fronto III*. Suff. Ex Kal. Mart. *Sextus Pomponius Collega III*. Ex Kal. Sept. *C. Plinius Secundus*, *Sp. Cornelius Tertullus*. Ex Kal. Nov. *Iulius Ferox*, *Acatius Nerva*. Haec esse satis accurata, ostendit c. 61, 6. unde colligas, Traianum primis duobus mensibus cum Frontone, alteris duobus cum Collega consulem fuisse. *G.*

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. *S.*

6 *si putet, amet*) Cui enim quis obligatum se sentit, illum ea parte maiorem se agnoscit. Itaque beneficio vinci quidam adeo nolunt, ut etiam oderint bene de se meritum. Contra ea Cicero Fam. 5, 7. *Facile patior apud me plus officii residere*, me officiosiorem fuisse. *G.*

7 *fortunae tuae viribus*) praemiis principalibus, quibus illorum merita ornas. *E.*

nemini dubium, hanc tibi praecipuam caussam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum consulatus amplecteretur, et collegam te non uni da-
7 ret. Uterque nuper consulatum alterum gesserat a patre tuo, id est, quanto minus quam a te? datum: utriusque adhuc oculis paullo ante dimissi fasces oberrabant: utriusque solemnis ille lictorum et praenuntius clamor auribus insederat; quum rursus curulis, rursusque purpura: ut olim, quum hostis in proximo, et in summum discrimen adducta respublica, expertum honoribus virum posceret, non consulatus hominibus iisdem, sed
8 iidem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi vis, ut indulgentia tua necessitates aemuletur. Modo praetextas exuerant; resumant: modo lictores abire iusserant; revocent: modo gratulantes amici recesserant; revertantur.
9 Hominisne istud ingenium est? hominis potestas? renovare gaudia, redintegrare laetitiam, nullam requiem gratulationibus dare, neque alia repetendis

non uni daret) *Illud *non*, quod male plerique omittunt, recte e pluribus MSS. revocandum ostendit Schwarzius, et probat Arntzenius. *G.*

7 *quanto minus* etc.) h. e. fere perinde, quam a te ipso datum, sive, parum abest, quin consulatus ille a te ipso datus videatur. Nempe uterque, (Fronto, et Pomponius, s. Acutius, de quibus Cap. 60, 5.) secundum consulatum gesserant a Nerva ipsis delatum; itaque Traianus, et filius et collega Nervae, merito in societatem paternae laudis veniebat. Hoc certe modo Plinius Traiani beneficium exaggerat. In loco sequenti usque ad l. 9. oratorie, hoc est nunc paullo argutius atque obscurius declarat, illos post alterum consulatum statim tertium consecutos esse. *E.*

De formula *quanto minus quam* vid. I. A. Ernestius ad h. l. *S.*

praenuntius clamor) *Animadvertentium*, quod proprium ea in re verbum, et honorem haberi consuli iubentium. *G.*

non consulatus hominibus etc.) Quam arguta haec! Nempe cum *munus homini* datur, fit honoris caussa, ut ille honoretur; cum autem *homo* denuo *muneri* redditur et praeficitur, ideo fit, quod salus publica hunc ipsum hominem flagitat, ut qui solus opem ferre possit. *E.*

8 *indulgentia tua necessitates)* Indulgentia tua, bene merendi de bene meritis cupiditas, ea praestat, quae alias imperabant necessitates publicae. *Lectio e Parisiensi codice a Schwarzio restituta. Alii immutant sic, *indulgentiam tuam necessitas aemuletur*. *G.*

9 *nullam requiem gratulationibus)* *Sic ex MSS. Schwarzius. Al. *nullamque requiem gratulationis dare*, quos sequitur Arntzenius. *G.*

aperte, diligite conſtanter. Non iam disſimulandus eſt amor, ne noceat; non premendum odium, ne proſit. Eadem Caeſar, quae ſenatus, probat improbatque. Vos ille praeſentes, vos etiam abſentes in conſilio habet. Tertio conſules fecit, quos vos elegeratis: et fecit hoc ordine, quo 6 electi a vobis erant. Magnus uterque honor veſter, ſive eosdem maxime diligit, quos ſcit vobis eſſe cariſſimos; ſive illis neminem praefert, quam-7 vis aliquem magis amet. Propoſita ſunt ſenioribus praemia, iuvenibus exempla: adeant, frequentent ſecuras tandem ac patentes domos: quisquis probatos ſenatui viros ſuſpicit, hic maxime prin-8 cipem promeretur. Sibi enim accreſcere putat, quod cuique adſtruatur: nullamque in eo gloriam ponit, quod ſit omnibus maior, niſi maximi fue-9 rint, quibus maior eſt. Perſta, Caeſar, in iſta ratione propoſiti, talesque nos crede, qualis fama cuiusque eſt. Huic aures, huic oculos intende: ne reſpexeris clandeſtinas exiſtimationes, nullisque magis quam audientibus inſidiantes ſuſurros. Melius omnibus, quam ſingulis creditur: ſinguli enim decipere et decipi poſſunt; nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.

5 *elegeratis*) minuendis ſumtibus publicis. ſ. 2. *S.*

6 *honor veſter — vobis*) Alloquitur adhuc Patres Conſcriptos, iisque ait honori eſſe hanc rationem Imperatoris, ſive ſuo amore eosdem, qui illis cari eſſent, complectatur maxime, atque ideo ornet: ſive alios habeat cariores, et tamen non praeferat his, quos ſenatus probet, cuius adeo iudicio plus quam ſuo tribuat. *Lectionem hic alias fluctuantem damus, qualis e MSS. extra dubitationem a Schwarzio conſtituta eſt. *G.*

Mox tamen Schwarzius *ſuscipit*, quod et recepit Gierigius, multis ex locis docens, *ſuscipere hominem* dici, qui eius exiſtimationem tuetur et vindicat a malevolorum hominum calumniis. *E.*

Probo *ſuſpicit*. Agitur de ſalutationibus et frequentationibus. Quae officia qui alteri praeſtat, eum non ſuscipit, ſed ſuſpicit. *S.*

8 *quibus maior eſt*) Nempe quo quis maioribus praeeſt, eo ipſe maior eſt. *G.*

9 *fama cuiusque*) Publici et conſtantes hominum ſermones: quamquam definire hoc, et oſtendere, ubi ſuſurri deſinant, ubi incipiat fama, difficile: et quoties fama a ſuſurris oritur? Nimirum prudentia hic etiam opus eſt. *G.*

LXIII. Revertor iam ad confulatum tuum; funt quaedam ad confulatum quidem pertinei ante confulatum tamen. In primis quod com tuis interfuifti, candidatus, non confulatus tant fed immortalitatis, et gloriae, et exempli, q fequerentur boni principes, mali mirarentur. V te populus Romanus in illa vetere poteftatis I fede: perpeffus es longum illud carmen comi rum, nec iam irridendam moram: confulque ut unus ex nobis, quos facis confules. Quo quisque principum antecedentium honorem ifi aut confulatui habuit, aut populo? Non alii n cidi fomno hefternaque coena redundantes, co tiorum fuorum nuntios operiebantur? Alii f pervigiles et infomnes, fed intra cubilia fua ipfis confulibus, a quibus confules renuntial tur, exfilia et caedem machinabantur. O pr et infcia verae maieftatis ambitio, concupifc honorem, quem dedigneris, dedignari, quem c cupieris: quumque ex proximis hortis camp et comitia profpectes, fic ab illis abeffe, tanqu Danubio Rhenoque dirimare! Averferis tu hor tuo fperata fuffragia, renuntiarique te conful iuffiffe contentus, liberae civitatis ne fimulation quidem ferves? Abstineas denique comitiis, a trufus atque abditus, quafi illic tibi non cor

LXIII, 2 *in illa vetere — fede)* in Campo Martio. *E.*

carmen comitiorum) Non preces modo intelligo et Deos rogandi formulas, quas tangit deinde 72, 1. et de quibus copiofe Briffon. de form. 1, 109: fed quidquid eft publicorum et folemnium verborum, quibus conftarent comitia. Quamquam enim tum nullae populi partes in defignandis confulibus, quod totum principes invaferant, tamen folemnia quaedam obfervata, vel ex hoc ipfo loco difcimus. *G.*

Mox *moram* dicit, quam prifcarum ceremoniarum obfer faciebat. Haec erat *irride* ante Traianum, cum comitia tum dicis cauffa haberentur iam ante comitia conftaret, minem alium, nifi Princi confulem fore: nunc autem, Traiano, haec mora non irridenda aut inanis. *E.*

5 *Averferis tu)* Pergit e ftulare cum malo aliquo pri pe. *G.*

civitatis — fimulationem) fimulacrum, fimilitudinem. *vitatis* pro *civitati* e MSS. ftituit Schwarzius. *G.*

6 latus detur, ſed abrogetur imperium? Haec perſuaſio ſuperbiſſimis dominis erat, ut ſibi viderentur principes eſſe deſinere, ſi quid facerent tanquam ſenatores. Plerique tamen non tam ſuper-7 bia, quam metu quodam ſubmovebantur. An ſtuprorum ſibi inceſtarumque noctium conſcii, auſpicia polluere, ſacratumque campum nefario auderent contaminare veſtigio? Non adeo deos hominesque contemſerant, ut in illa ſpatioſiſſima ſede hominum deorumque coniectos in ſe oculos 8 ferre ac perpeti poſſent. Tibi contra et moderatio tua ſuaſit, et ſanctitas, ut te et religioni deorum et iudiciis hominum exhiberes.

LXIV. Alii conſulatum ante quam acciperent, tu et dum accipis, meruiſti. Peracta erant ſolennia comitiorum, ſi principem cogitares, iamque ſe omnis turba commoverat, quum tu, mirantibus cunctis, accedis ad conſulis ſellam: adigendum te praebes in verba principibus ignota, niſi quum iurare cogerent alios. Vides, quam neceſſarium fuerit conſulatum non recuſare? Non putaſſemus iſtud facturum te fuiſſe, ſi recuſaſſes. 2 Stupeo, P. C., nec dum ſatis aut oculis meis aut auribus credo: atque identidem me, an audi-

6 *tanquam ſenatores)* Ut venirent ad comitia, iisque vel praeſiderent tanquam conſules, vel praeſentes fieri de ſe ſolemnia paterentur. *G.*

7 *ſacratumque campum)* Marti patri gentis Romuleae, et templis pluribus aliorum quoque deorum ornatum. *G.*

ſpatioſiſſima ſede) Ita nunc campum Martium dixit, ut multitudo deorum et hominum, quorum oculis et iudiciis illi principes expoſiti eſſent, ſignificaretur. Quare hanc lectionem praetero alteri *ſpecioſiſſima*, quam Schwarzius et Arntzenius ediderant, et ipſe Gesnerus probaverat. Nam hoc epitheton nunc prorſus otioſum foret. Non enim ſpecies aut dignitas loci, ſed multitudo teſtium *metum* illum facit, quo *ſubmoveri* illos ſtuprorum conſcios dixerat. *E.*

Bene Erneſtius. Probaverat autem Gesnerus alteram illam lectionem in epiſtola ad I. A. Erneſtium, cui et ipſi *ſpecioſiſſima* placebat. *S.*

8 *religioni deorum)* Ut in illum te locum conferres, ubi dii religioſe culti poſſunt aut amoris in te ſui, aut averſationis, ſignificationem luculentam edere. *G.*

LXIV, 1 *commoverat)* Ad discedendum, quae putaret, transacta iam omnia. *G.*

LXV. In rostris quoque simili religione ipse te legibus subiecisti: legibus, Caesar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis: sic fit, ut nos tibi plus velimus. Quod ergo nunc primum audio, nunc primum disco, non est princeps supra leges, sed leges supra principem: idem Caesari consuli, quod 2 ceteris, non licet. Iurat in legem attendentibus diis; nam cui magis quam Caesari attendant? Iurat observantibus his, quibus idem iurandum est: non ignarus alioqui, nemini religiosius, quod iuraverit, custodiendum, quam cuius maxime interest, non peierari. Itaque et abiturus consulatu iurasti, te nihil contra leges fecisse. Magnum hoc erat, quum promitteres; maius, postquam 3 praestitisti. Iam toties procedere in rostra, inadscensumque illum superbiae principum locum terere, hic suscipere, hic ponere magistratus, quam dignum te, quamque diversum consuetudine illorum, qui pauculis diebus gestum consulatum, immo non gestum, abiiciebant per edictum! 4 Hoc pro concione, pro rostris, pro iure iurando: scilicet ut primis extrema congruerent; utque hoc solo intelligerentur ipsi consules fuisse, quod alii non fuissent.

LXVI. Non transsilivi, Patres Conscripti, Principis nostri consulatum; sed eundem in locum

LXV, 1 *In rostris)* In quibus forte denuo populo fidem suam solemniter adstringere solebant, adito magistratu. *G.*

Quod ergo) *Sic legendum pro *ego* docet e MSS. Schwarzius. *G.*

Schwarzius e MSS. edidit *Quid ergo nunc primum audio? nunc primum disco?* Gierigius *Quid ego* etc. Vegetiorem sic esse orationem dicunt. *E.*

2 *in legem)* Opinor legendum *in leges.* *S.*

cuius maxime interest) Comparare iuvat hoc *interest* cum loco Taciti, quem laudavimus ad II, 3. *G.*

3 *immo non gestum)* ut in quo nihil memorabile fecerant; *abiiciebant*, edicto declarabant, se abire consulatu; sed bene *abiecisse* illos magistratum dixit, quem contemnebant, quem non tanti habebant, ut diutius gererent. *E.*

4 *Hoc pro concione)* Hoc solum edictum vicem praestare debebat in illis Imperatoribus omnium reliquorum solemnium. *G.*

LXVI, 1 *Non transsilivi)* Pa-

contuli, quidquid de iure iurando dicendum erat. Neque enim, ut in ſterili ieiunaque materia, eandem ſpeciem laudis diducere ac ſpargere, atque identidem tractare debemus. Illuxerat primus conſu- 2 latus tui dies, quo tu curiam ingreſſus, nunc ſingulos, nunc univerſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſſere quaſi communis imperii curas, invigilare publicis utilitatibus et inſurgere. Omnes 3 ante te eadem iſta dixerunt, nemini tamen ante te creditum eſt. Erant ſub oculis naufragia multorum, quos inſidioſa tranquillitate provectos improviſus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare, quam blanditiae principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus, ut facilius eſſet iratos, quam propitios habere? Te vero ſecuri et alacres, quo vocas, ſequimur. Iubes eſſe liberos; 4 erimus. Iubes, quae ſentimus, promere in medium; proferemus. Neque enim adhuc ignavia

rat ſibi auctor transitum, ſ. reditum potius ad acta tertii conſulatus Traiani hoc modo. Dixi de iureiurando Principis, quo conſulatum depoſuit, invitante me iureiurando, quo illum ſuscepit: ſed *non* ideo ſilentio praeterii et *transſilivi* ipſum *conſulatum*: quin nunc acta illius percenſebo. G.

¹ *ſpeciem laudis diducere*) laudes eiusdem generis diverſis locis tractare, cum poſſint uno loco comprehendi. E.

2 *inſurgere*) Pulchre hic Lipſius, Animis iterum erectis, quos ſervitus oppreſſerat. Puto autem iunctum hoc verbum dativo, *publicis utilitatibus*, et ſumi ea metaphora, quae reſpondeat propriae dictioni, ut illam poſuit v. g. Virg. Aen. 5, 189. *nunc nunc inſurgite remis. Inſurgere remis* eſt elato corpore impetum capere, ut eo fortius poſſis *incumbere*. G.

3 *eadem iſta dixerunt*) v. g. Tiberius apud Tac. Ann. 1, 11. ſed *plus in oratione tali dignitatis quam fidei erat*. Quam pulchra Neronis oratio apud eund. Ann. 13, 4. Sed *nec defuit fides*: initio nimirum. G.

inſidioſa) incerta, fallaci; unde mox *infidum mare*, cui blanditias principum comparat. E.

facilius eſſet) Facilius, ad evitandum malum, ad ferendum. Domitiani praeſertim nota perfidia. *Erat enim*, teſte Sueton. 11, *non ſolum magnae, ſed et callidae inopinataeque ſaevitiae*. Subiicit exempla. *Non eſt opus *facilius* cum Lipſio mutare in *felicius*. G.

4 *proferemus*) Gierigius e Rittershuſii coniectura edidit *promemus*, ut concinnius reſpondeat antecedenti *promere*. Schwarzius coniecit pro hoc *proferre* legendum. Utrumque, ſi concinnitatem ſpectes, verum eſſe poteſt; ſed tamen incertum, an Plinius ita concinnus nunc eſſe voluerit. E.

Noli dubitare, legendum eſſe

quadam et insito torpore cessavimus: terror, et metus, et misera illa ex periculis facta prudentia monebat, ut a republica (erat autem omnino nulla respublica) oculos, aures, animos averteremus. At nunc tua dextera tuisque promissis freti et innixi, obsepta diutina servitute ora reseramus, frenatamque tot malis linguam resolvimus. Vis enim tales esse nos, quales iubes, nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum denique, quod credentem fallere paret, non sine periculo fallentis. Neque enim unquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse decepit.

LXVII. Equidem hunc parentis publici sensum, cum ex oratione eius, tum pronuntiatione ipsa perspexisse videor. Quae enim illa gravitas sententiarum! quam inaffectata veritas verborum! quae asseveratio in voce! quae affirmatio in vultu! quanta in oculis, habitu, gestu, toto denique corpore fides! Tenebit ergo semper, quod suase-

aut, *promere in medium; promemus*, aut, *proferre in medium; proferemus*. Quis credet, Secundum, talis repetitionis omninoque concinnitatis κατακόρως studiosum, eam hîc neglexisse, ubi ipsae aures verbi iterationem poscere videntur? *S.*

facta) Glossatori acceptum refert I. A. Ernest., ut abhorrens a brevitate Plin. bonaeque Latinitati absonum. Non assentior. Quam enim dicat brevitatem vir egregius in panegyrico Plinii, nescio. De Latinitate autem, vide mihi Livium 35, 45, 4. *Adventum eius et maiestatem ad verecundiam faciendam Romanis vim maiorem habituram, quam arma. S.*

5 *obsepta*) omnino clausa. Nihil, opinor, caussae erat, cur haec vox N. Heinsio et I. A. Ernestio corrupta videretur. *S.*

non sine periculo fallentis) Lacinia I. A. Ernestio videtur ab ineptâ manu adsuta, quam resectam velit. Voluit ergo resecta etiam quae sequuntur, *Neque enim — — decepit*. Id ego non imiter. Totus locus genuinus. Iam video, idem sensisse alterum Ernestium. „Patruus meus, inquit, hanc appendiculam, ut ineptam h. l. resectam volebat. Quid enim opus erat, inquit, dicere Traiano, Principes, si fallant, non sine periculo suo fallere, et quam absurdum, ei obiter minari! Haec ille. At enimvero ab illa appendicula sequens omnis sententia: *Neque enim unquam — decepit*, pendet, neque haec sine illa stare potest." *S.*

LXVII, 1 *ex oratione*) *Sic pro *exhortatione* scribendum suaserat Lipsius: nunc firmatum est libro Schwarzii. *G.*

Mox malim, *tum e pronuntiatione ipsa. S.*

2 *quod suaserit*) Schwarzius edidit, *quid suaserit*, e MSS. Tum *tenebit* est, memoria tenebit, non obliviscetur. *E.*

magna nomina ex tenebris oblivionis, indulgentia Caesaris, cuius est, ut nobiles et conservet, et efficiat.

LXX. Praefuerat provinciae quaestor unus ex candidatis, inque ea civitatis amplissimae reditus egregia constitutione fundaverat. Hoc senatui allegandum putasti. Cur enim te principe, qui generis tui claritatem virtute superasti, deterior esset conditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quam eorum, qui parentes habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper haec nuntes, nec poenis malorum, sed bonorum praemiis bonos facias! Accensa est iuventus, erexitque animos ad aemulandum, quod laudari videbat: nec fuit quisquam, quem non haec cogitatio subiret, quum sciret, quidquid a quoque in provinciis bene fieret, omnia te scire. Utile est, Caesar, et salutare praesidibus provinciarum, hanc habere fiduciam: paratum esse sanctitati, industriae suae maximum praemium, iudicium principis, suffragium principis. Adhuc autem quamli-

tius longe nobis quoque, ut iam Lipsio, ad Tac. Hist. 3, 36. videtur, si esset, *in ore famae.* Post verba *indulgentia Caesaris* deesse *extracta* vel simile quid, idem notat Lipsius. Sed potest tamen *ex tenebris* significare post tenebras; et ablativus *indulgentia* ad ipsum *sunt* referri. *G.*

cuius est, ut etc.) Vid. I. A. Ernestius ad h. l. *S.*

LXX, 1 *provinciae quaestor)* Fuerunt etiam *quaestoriae provinciae* s. procurationes per Italiam, de quibus laudati Schwarzio Lips. ad Tac. Ann. 4, 27. et Noris. ad Cenot. Pisan. 1, 36. Nihil tamen impedit, quo minus potuerit etiam quaestorem Plinius intelligere Pro-Consularis vel alterius provinciae, qui vel sub maiore magistratu, vel, commendatam sibi ab eo absente, provinciam dum curat, *reditus amplissimae civitatis fundarit* i. e. constituerit. *G.*

De provincia quaestoria sermonem esse, docent quae postea s. 4. leguntur. Monuit item I. A. Ernestius. *S.*

4 *praesidibus provinciarum)* Solisne *praesidibus?* quin vel maxime provinciis. Nimirum de his deinde s. 8. *Provinciis quoque* etc. *Alias pronum fuerit cum Schwarzio legere *praesides.* *G.*

Aut, quod lenius, corrigere *hanc haerere fiduciam.* „Solent autem *habere* et *haerere* in MStis confundi." Drakenb. ad Liv. 29, 4, 8. Mox legendum cum aliis *sanctitati et industriae.* *S.*

bet sincera rectaque ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed vera reputatio.
6 Vides enim: si quid bene fecero, nesciet Caesar;
7 aut si scierit, testimonium non reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas principum, quum male consultis impunitatem, recte factis nullum praemium polliceretur, nec illos a crimine,
8 et hos deterrebat a laude. At nunc, si bene aliquis provinciam rexerit, huic quaesita virtute dignitas offertur. Patet enim omnibus honoris et gloriae campus: ex hoc quisque, quod cupit, petat, et assecutus, sibi debeat. Provinciis quoque in posterum, et iniuriarum metum, et accusandi necessitatem remisisti. Nam si profuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur. Et alioqui liquet, nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores, quam peractos. Optime

5 *reputatio)* cogitatio, deliberatio apud animum, cuius sententia statim sequitur: *Vides enim* etc. *E.*

6 *Vides enim)* Incipit hic προσωποποιΐα magistratus alicuius provincialis, animum suum alloquentis, *Vides enim* etc. * Sed fateor, me nondum concoquere illud *vides enim* posse; et suspicari, primo post nomen *reputatio* positum esse ab aliquo, quin ab ipso forte auctore, *videlicet*: illud deinde ita corruptum. Sed neque sic mihi satisfacio. *G.*

Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola ipseque I. A. Ernestius ad h. l. *S.*

Schwarzius ita edidit: *Vides enim! si quid bene fecero, scietne Caesar? aut si scierit, testimonium reddet?* Sic et Gierigius, nisi quod pro *scietne*, *sciet* reposuit. Sensus idem est: nam et illae interrogationes nunc negant. *E.*

8 *si profuerint)* Si provinciae his, *quibus* bene de se meritis *gratias egerint*, illo ipso suo testimonio apud Imperatorem *profuerint*; incitabuntur ad similem gloriam alii, eaque caussa ita se gerent, ut *de nullo queri cogantur* in posterum provinciae. * Servavi igitur *profuerint*, quod habent antiquae editiones. *Praefuerint* praefert ex MSS. Cl. Schwarzius, quem alioquin in hoc loco constituendo libenter secutus sum. *G.*

Mox: *Efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere. Prodesse candidato* i. q. *efficaciter pro candidato rogare. S.*

liquet) * Verbum loco manco sanando insertum a Lipsio: cui substituere eodem iure licebit *debet*, quod sententiae magis convenire videtur. Nihil audet Arntzenius, qui absurde huc refert infinitivum illum historic. *G.*

Lipsius coniecerat *liquebit.* Hoc expressit Gierigius: *et liquebit, nihil magis* etc. quia Plinius de futuro tempore loquatur, et de vi, quam illud exemplum in posterum sit habiturum. *E.*

magistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego, qui provinciam rexerit, non tantum 9 codicillos amicorum, nec urbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget. Bene suffragiis consularium virorum urbes, populi, gentes inseruntur. Efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere.

LXXI. Iam quo assensu senatus, quo gaudio exceptum est, quum candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres! devexus quidem in planum, et quasi unus ex gratulantibus. Te 2 mirer magis, an improbem illos, qui effecerunt, ut istud magnum videretur? quum velut affixi curulibus suis manum tantum, et hanc cunctanter et pigre, et imputantibus similes, promerent. Contigit ergo oculis nostris insolita facies, prin- 3 cipis aequati candidatis et simul stantis: contigit

9 *Bene suffragiis)* Inter suffragia senatus, in quo principem locum habent viri consulares, bene et decore inseruntur urbes, populi, gentes, suum praesidem laudantes. Fuisse autem tum in magistratibus eligendis maiores partes senatus, nullas, si a solemnibus quibusdam umbris discesseris, populi, vel ex hoc ipso libello satis constat. * Hanc Lipsii coniecturam, probatam Schwarzio, praeferendam ego quoque arbitror lectioni librorum, *Ne* (vel *Nae*) — *inserantur*, (quam retinet, sed dubitanter, Arntzenius) etiamsi *Ne* illud vel *Nae* asseverandi sensu sumas. *G.*

LXXI, 1 *devexus in planum)* descendens e tribunali ad planum solum. Hic sensus huic loco aptissimus videtur: nam 1) sic demum recte dici potest *osculo occurrere;* 2) sic demum memoranda comitas erat Traiani; 3) sic demum *unus e gratulantibus* dici poterat. *E.*

Omnem de sensu loci dubitationem tollit, quod sequitur: *principis aequati candidatis et simul stantis. S.*

3 *principis aequati)* *Nihil melius factu occurrebat, quam dare hunc locum, qualem e libris, vitiosis quidem omnibus, sed tamen concinnavit commode Cl. Schwarzius: a quo varietatem omnem, et rationes lectionis huius licet repetere. *G.*

Gierigius ex illa varietate et vestigiis MSS. sic edidit: *Contigit ergo oculis nostris insolita ante facies: princeps et candidatus aequati, et simul stantes! E.*

Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola. I. Fr. Gronovii coniecturam in diatribe ad Statium expromtam, de qua Schwarzius p. 586. b., probat Cuningamius Animadv. in Horat. Bentl. Cap. XIII. p. 255., addens *et simul* ex interpretatione vocabuli *aequitas* in contextum irrepsisse sibi videri. De ἅπαξ λεγομένοις, quale illud amabile scilicet *aequitas*, plane assentior Schwarzio. *S.*

intueri parem accipientibus, honorem qui dabat. 4 Quod factum tuum a cuncto ſenatu quam vera acclamatione celebratum eſt, TANTO MAIOR, TANTO AVGVSTIOR! Nam cui nihil ad augendum faſtigium ſupereſt, hic uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuae. 5 Neque enim ab ullo periculo fortuna principum longius abeſt, quam ab humilitatis. Mihi quidem non tam humanitas tua, quam intentio eius ad- 6 mirabilis videbatur. Quippe quum orationi oculos, vocem, manum commodares: ut ſi alii eadem iſta mandaſſes, omnes comitatis numeros obibas. Atque etiam, quum ſuffragatorum nomina honore, quo ſolent, exciperentur: tu quoque inter excipientes eras, et ex ore principis ille ſenatorius 7 aſſenſus audiebatur: quodque apud principem perhibere teſtimonium merentibus gaudebamus,

5 *intentio eius)* Gradus ille ingens diligentiae, quem in ea adhibuiſti; qui etiam inter agendum, occupatis, in oratione de candidatorum commendatione habenda, cum voce etiam oculis et manibus, tamen omnes illas comitatis et humanitatis demonſtrationes ederes; quaſi, mandato alii dicendi officio, nihil aliud iam quam privati gratulatoris officio fungereris: idque usque eo, ut, cum nominatis a te, qui unumquemque candidatum commendaſſent, acclamationis ſolitae honor a ſenatoribus reliquis haberetur, VIR OPTIMVS EST etc. eoque interpellaretur tua actio, ipſe quoque vocis tuae eundem honorem adderes, plauſusque et aſſenſum ſenatorium orationi tuae interſereres. *G.*

'. Neſcio quo modo haec explicatio Gesneri mihi ad intelligendum hunc locum non ſatisfacit. Haereo in illis verbis: *ut ſi alii eadem iſta mandaſſes,* quae etiamnum non ſatis emendata eſſe arbitror. *E.*

6 *mandaſſes, omnes)* Poſt *mandaſſes* interpungit Schwarzius. Ego puto cohaerere. *G.*

quum ſuffragatorum etc.) I. A. Erneſtius unice probat *quum ſuffragatores nomina — exciperent.* Gierigiana habet: *quum ſuffragatores candidatorum nomina — exciperent.* Idem daturus erat noſter Erneſtius. „Sic, inquit, e Lipſii coniectura cum Schwarzio, quem et Gierigius ſecutus eſt, edere non dubitavi. Gesnerus, nullam varietatis mentionem faciens, ediderat: *quum ſuffragatorum* etc. Verum, ut Gierigius notavit, non ſuffragatorum nomina plauſu excipiebantur, ſed candidatorum. *Suffragatores* autem ſunt ſenatores, qui candidatos illos Principi commendarant." Quid ſi, duabus transpoſitis vocibus, refingamus: *quum nomina* (ſcil. candidatorum) *ſuffragatorum honore, quo ſolent, exciperentur. Suffragatorum honor,* i. e. honor a ſuffragatoribus habitus, neminem, opinor, offendet: hoc enim, ut multa alia id genus, utroqueverſum dici poteſt. *E.*"

perhibebatur a principe. Faciebas erg
diceres, OPTIMOS: nec ipſorum modo
ſed iudicium ſenatus comprobabatur,
ſe non illos magis, quos laudabas, laeta

LXXII. Nam quod precatus es, u
ordinatio comitiorum bene ac feliciter
NOBIS, REI PVBLICAE, TIBI; nonne tale
nos hunc ordinem votorum convertere de
deos denique obſecrare, ut omnia, qu
quaeque facies, proſpere cedant TIBI, R
CAE, NOBIS? vel, ſi brevius ſit optandum
TIBI? in quo et res publica et nos ſumı
tempus, ac nimium diu fuit, quo alia
alia ſecunda, principi et nobis: nunc c
tibi nobiscum tam laeta, quam triſtia: n
ſine te nos eſſe felices, quam tu ſine nob
An, ſi poſſes, in fine votorum adieciſſes
PRECIBVS TVIS DII ANNVERENT, SI IVDICIVM
MERERI PERSEVERASSES? Adeo nihil tib
civium antiquius, ut ante a nobis, deind
atque ita ab illis amari velis, ſi a nobi
Et ſane priorum principum exitus docui
diis quidem amari, niſi quos homines
Arduum erat, has precationes tuas laud

7 *ornarique ſe)* *Se* eſt ablativus caſus pendens a *magis*. Senatus laetabatur, candidatos, quos laudabat Traianus, *non magis ſe*, vel quam ſe, ornari: h. e. ſe aeque atque illos, illis laudibus, illa iudicii ſui comprobatione ornari. *Itaque nihil ex recepta lectione iam muto, nec mutavit Arntzenius. Cl. Schwarzius malit, *qui ornari ſe, non illos magis, quos laudabas, laetabatur*. G.

Editurus erat Erneſtius cum Gierigio *ornari qui ſe, non illos magis* etc. inque locum notae Gesneri ſuffecturus hanc: „Etiam ordo et conſtructio orationis flagitare videbatur, ut ita cum Schwarzio poneretur pro vulg. quod Gesnerus edide *rique ſe* etc. qui pa tius ſtatuebat *ſe* eſſe caſum pendentem a *r* ſenſu: ſenatus laetab datos, quos laudaba *non magis ſe*, vel q nari." S.

LXXII. 1 *quod p* Precationis eiusmodi *ſollemnem comitioru nem*, ut ibi vocatur in principio orationis na. G.

Ordinatio comitior tio magiſtratuum, et bratio comitiorum. It pore Caeſarum dicta I. A. Erneſti ad Suet E.

5 aequare: adaequavimus tamen. Qui amoris ardor, qui ſtimuli, quae faces illas nobis acclamationes ſubiecerunt! Non noſtri, Caeſar, ingenii, ſed tuae virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt: quas nulla unquam adulatio invenit, nullus cuiusquam 6 terror expreſſit. Quem ſic timuimus, ut haec fingeremus? quem ſic amavimus, ut haec fateremur? Noſti neceſſitatem ſervitutis: quando 7 ſimile aliquid audiſti, et quando dixiſti? Multa quidem excogitat metus, ſed quae appareat quaeſita ab invitis; aliud ſolicitudinis, aliud ſecuritatis ingenium eſt; alia triſtium inventio, alia gaudentium; neutrum ſimulationes expreſſerint. Habent ſua verba miſeri, ſua verba felices: utque maxime eadem ab utrisque dicantur, aliter dicuntur.

LXXIII. Teſtis ipſe es, quae in omnium ore laetitia. Non amictus cuiquam, non habitus, quem modo extulerat. Inde reſultantia vocibus tecta, nihilque tantis clamoribus ſatis clau-2 ſum. Quis tunc non e veſtigio ſuo exſiluit? quis exſiluiſſe ſenſit? Multa fecimus ſponte, plura

7 *utque maxime)* Licet eadem verba dicantur a felicibus, quae a miſeris; tamen *aliter*, alio vultu, ſono, ſpiritu, dicuntur. *Lipſii coniectura firmata a Schwarzio. Al. *utque iam maxime ab utrisque dicantur*, omiſſis reliquis: quae ſi plane teſtimonio veteris libri careant, (ſed habet tamen Cuſpinianus) legere forte ita praeſtiterit: *ut quum maxime eadem ab utrisque dicantur.* Sic in praecedenti membro in primis elevanda pronuntiando fuerit vox *ſua*, i. e. propria, diverſa ab aliis. *G.*

LXXIII, 1 *Non amictus)* Brachiis prae gaudio iactatis toga defluit. *G.*

Aliter Schwarzius, qui docet, Romanos ad affectus ſuos oſtendendos togas iactare ſolitos eſſe, diverſoque earum iactandarum modo diverſos affectus indicaſſe. Magis tamen nunc illa Gesneri explicatio placet. Nam haud dubie maior affectus eſt eius, cui exſultanti toga defluit, quam eius, qui hoc agit, ut toga iactanda affectum ſuum oſtendat et commendat. Caeterum *habitus*, non neceſſe eſt, ut ab *amictu* ſubtiliter diſtinguatur. Ineſt univerſa notio eius modi, quo quis togam vel amicum geſtat, continet, tractat. *E.*

reſultantia vocibus tecta) Hypallage, pro *reſultantes tectis voces.* Sic Virg. Aen. 5, 150. *Pulſati colles clamore reſultant.* Proprie et ordinate avunculus noſtri 11, 19. ſ. 21. Apibus *inimica eſt et echo reſultante ſono. G.*

2 *Quis — — ſenſit?)* Nimis tenuia haec I. A. Erneſtio videntur: mihi non item. — *quis exſiluiſſe ſenſit?* ſcil. *ſe*: quod ſi deſideres, inſerendum eſt, non poſt *exſiluiſſe*, ſed ante. Sed abeſſe poteſt. *S.*

instinctu quodam et imperio. Nam gaudio quoque cogendi vis inest. Num ergo modum ei tu saltem modestia imposuit? Nam quanto magis a te reprimebatur, exarsimus, non contumacia, Caesar. Sed ut in tua potestate est, an gaudeamus: ita in quantum, nec in nostra. Comprobasti et ipse acclamationum nostrarum fidem lacrymarum tuarum veritate. Vidimus humescentes oculos tuos, demissumque gaudio vultum, tantumque sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incensi sumus, ut precaremur, ne quando tibi non eadem caussa lacrymarum, utque nunquam frontem tuam abstergeres. Hoc ipsum templum, has sedes nobis quasi responsuras interrogemus, viderintne unquam principis

imperio) imperiosa quadam vi gaudii. Nempe *sponte* significat hic lene quiddam et blandum; *instinctus, imperium,* vehementiorem motum, et cui resisti non potest. Hinc statim *cogendi vim* tribuit gaudio. *Itaque non est opus, quod aliquando putabam, legere *impetu*: ut *impetus* et *instinctus* copulantur Tac. Ann. 14, 16. *G.*

4 *demissumque gaudio vultum)* habitus modestorum, qui gaudium suum demisso vultu celare student, ne videantur aperte laudibus suis delectari. *E.*

tantumque — — pudoris) Displicent I. A. Ernestio. quo iure quave de caussa, cum ipse non dixerit, ignoro. *S.*

5 *frontem tuam abstergeres)* Nunquam perfricares frontem, pudorem poneres. Dixit de lacrymis, dixit de pudore: infert de utroque. *Sententia igitur satis commoda. Unde verbum *abstergeres*, quod per duo secula hic legitur, in MSS. autem non comparet, pedem intulerit, non dixerim. *G.*

Haec est vulgata loci lectio, quae unde profecta fuerit, dici non potest, cum verbum *abstergeres* nec in MSS. nec editis libris veteribus compareat. Gesnerus *frontem abstergere* censebat dictum pro *perfricare frontem*, pudorem ponere. Sed bene monuit Gierigius, hoc semper male sensu dici de homine omnis pudoris experte, aut certe, etiamsi in bonam partem dicatur, ineptum esse optare, ut Traianus per omnem vitam os tali pudore suffusum gereret. Itaque de suo inseruit *contraheres*, ut optet Plinius, ut Traiani gaudium nulla unquam calamitate interrumpatur. Sententia non absurda, sed universalior, quam ut huic loco apta esse possit, in quo aliquam sententiarum concinnitatem ex *lacrymarum* et *pudoris* mentione desidero, v. c. *utque nunquam frontem tuam alio sensu demittas* [*demitteres*], scil. quam gaudii sensu. Nam prior sententia, *ne quando — caussa lacrymarum*, respondet illis: *vidimus humescentes oculos tuos*; haec autem posterior illis: *demissumque gaudio vultum.* Sic omnia concinnius caderent. *E.*

6 *viderintne unquam* etc.) Bona I. A. Ernestii adnotatio ad h. l. Similiter de multis aliis

lacrymas: at senatus saepe viderunt. Onerasti futuros principes: sed et posteros nostros. Nam et hi a principibus suis exigent, ut eadem audire mereantur: et illi, quod non audiant, indignabuntur.

LXXIV. Nihil magis possum proprie dicere, quam quod dictum est a cuncto senatu: O TE FELICEM! Quod quum diceremus, non opes tuas, sed animum mirabamur. Est enim demum vera 2 felicitas, felicitate dignum videri. Sed cum multa illo die dicta sunt sapienter et graviter, tum vel inprimis hoc, CREDE NOBIS, CREDE TIBI. Magna hoc fiducia nostri, maiore tamen tui diximus. Alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit. Introspiciat modo vitam, seque, quid me-3 reatur, interroget. Proinde dabat vocibus nostris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. Quamvis enim faceremus, quae amantes solent: illi tamen, non amari se, crede-4 bant sibi. Super haec precati sumus, ut SIC TE AMARENT DII, QVEMADMODVM TV NOS. Quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis ipsis quidem haec fuit summa vo-

locis statuendum, ne Plinium, ut fere fit, temere reprehendas. *S.*

Onerasti) Vid. ad 24, 1. *G.*

posteros) non omnino *posteros*, sed *senatores temporum futurorum*. Vid. Perizon. Anim. Histor. p. 254. f. ubi de hoc ipso Plinii loco agit. *S.*

LXXIV, 1 *diceremus)* Bene habet, nec opus cum I. A. Ernestio corrigere *dicebamus*. *S.*

animum mirabamur) Felicitate dignum, felicitatis capacem: huc referuntur proxima, *Est enim — videri*. *G.*

3 *dabat — fidem)* i. e. faciebat rara significatione: loquitur autem de conscientia principis. Divine Plutarchus de discr. adulat. n. 129. Ἡ *οἴκοθεν κρίσις ἀντιμαρτυροῦσα, καὶ μὴ προσδεχομένη τὸν ἔπαινον, ἀπαθής ἐστι, καὶ ἄθικτος, καὶ ὑπὸ τοῦ κολακεύοντος ἀνάλωτος*. *G.*

credebant sibi) ita sibi suae indignitatis conscii erant, ut intelligerent, se, quamvis nobis amorem nostrum iis offerentibus, tamen non amari. Sic conscientia *fidem vocibus nostris apud eos detrahebat*. *E.*

4 *Quis hoc — amanti?)* Hoc membrum non loco positum tenebrarum aliquid orationi offudisse puto; reponendum post alteram formulam, *Nos sic amarent Dii, quomodo tu*, scil. nos amas. Nam sic demum recte infertur, *Quis hoc* posterius *de se; aut* utrumque hoc *principi*

exire, et posteris prodi, cum ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit. Primum, ut orbis terrarum pietatis nostrae adhiberetur testis et conscius: deinde, ut manifestum esset, audere nos de bonis malisque principibus, non tantum post ipsos iudicare: postremo, ut experimento cognosceretur, et ante nos gratos, sed miseros fuisse; quibus esse nos gratos probare antea non licuit.
4 At qua contentione, quo nisu, quibus clamoribus expostulatum est, ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres! denique, ut in posterum ex-
5 emplo provideres! Discant et principes acclamationes veras falsasque discernere, habeantque muneris tui, quod iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum: non submovenda adulatio, sed non reducenda est. Certum est, et quae facere, et
6 quae debeant audire, si faciant. Quid nunc ego super ea, quae sum cum toto senatu precatus, pro senatu precer, nisi ut haereat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protulisti? Ames il-

periar equidem illud, ut ne Sulpicius — aut Cotta plus quam ego apud te valere videantur. Haec enim lectio revocanda. male Pearcius invexit *videatur*, quem temere secutus est Ernestius. Sic et in Graeca lingua. Euripides Alcest. 367. sq. Musgr. καί μ' οὔθ' ὁ Πλούτωνος κύων, Οὔθ' οὑπὶ κώπῃ ψυχοπομπὸς ἂν Χάρων Ἔσχον — —. ubi cave ἔσχεν legendum suspiceris. Lucianus Ver. Hist. 2, 19. T. II. p. 116. πολλάκις γοῦν ὁ μὲν Ὑάκινθος ἢ ὁ Νάρκισσος ὡμολόγουν. Eustathius ad Hom. Od. K, 492. pag. 407. 26. Bas. τοῦτον (Τειρεσίαν) Ζεὺς καὶ Ἥρα διαφερόμενοι κριτὴν εἵλοντο, οἷα πεπειραμένον ἑκατέρας φύσεως, εἰ ἄρα μᾶλλον τὸ ἄῤῥεν ἢ τὸ θῆλυ ἐνεργοῦντα γίγνηθεν. Fallitur Valckenarius ἐνεργοῦν corrigens ad Theocr. Decem Eidyllia p. 91. b. De Graecis vid. etiam Porson. ad Euripid. Hecub. 88. ed. sec. S.

3 *non tantum post ipsos)* Parum hoc validum: adhuc enim de solo Traiano acclamationes publicatae, bono principe, et ad laudem eius pertinentes. Parum postea quoque ausus est in hoc genere senatus, contra vivos quidem et florentes. *G.*

gratos, sed miseros) Hoc ad principes referri non potest, sed ad alios bene de senatu meritos. Sed tamen fortasse hoc vult: non habuimus occasionem ostendendi nos gratos. *G.*

5 *habeantque muneris tui)* tibi hoc debeant, tibi acceptum ferant. *E.*

6 *oculis protulisti)* ostendisti, declarasti lacrymis. *E.*

Ames — vincas) Cum iucunditate recorderis honoris tibi ha-

Fortunae videbatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules 8 doceat, accepturisque amplissimum honorem persuadeat, scire se, quid sit, quod daturus sit: sic fit, ut illi quoque sciant, quid acceperint.

LXXVIII. Quo iustius senatus, ut susciperes quartum consulatum, et rogavit, et iussit. Imperii hoc verbum, non adulationis esse, obsequio tuo crede: quod non alia in re magis aut senatus exigere a te, aut tu praestare senatui debes. Ut enim ceterorum hominum, ita principum, illorum etiam, qui dii sibi videntur, aevum omne et breve et fragile est. Itaque optimum quemque niti et contendere decet, ut post se quoque reipublicae prosit, moderationis scilicet iustitiaeque monumentis, quae plurima statuere consul potest. Haec nempe intentio tua, ut liber- 3 tatem revoces ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen usurpare saepius debes, quam quod primum invenit recuperata libertas? Non est minus civile, et principem esse 4 pariter, et consulem, quam tantum consulem. Habe etiam rationem verecundiae collegarum tuo- 5 rum; collegarum inquam: ita enim et ipse loqueris, et nos loqui vis. Onerosa erit modestiae 6

7 *Fortunae videbatur indignum)* Illi *Fortunae Pop. Rom.* gubernatrici magnorum eventuum: verius Providentiae Divinae. * MS. Paris. apud Schwarzium, *fortuna videbatur indignus*: non male, si intelligas *aliquis*. *G.*

LXXVIII, 1 *iussit. Imperii*) Itaque *iubere* libera republica maxime dicebatur populus: senatus tantum *volebat*, *aequum censebat*, *arbitrabatur*, *existimabat*, *iudicabat*, *senatui placebat*, *videbatur*. Vid. Brisson. form. 2, 73. p. 178. Conr. sqq. et add. supra 1, 2. *G.*

obsequio tuo crede) Arguta propter brevitatem forma dicendi. Sensus est: id credere te, ostende obsequio tuo, quo consulatum suscipias. *E.*

2 *plurima*) * Quidam *prima*, h. e. praecipua. *G.*

Praetulit *prima* Gierigius. Non imiter. Unde natum sit, docet Drakenb. ad Liv. 5, 37, 6. *S.*

4 *minus civile*) Aeque indicat animum aequalitatis illius inter cives studiosum et inimicum tyrannidis sive regni, si is, qui primum in republica locum habet, non dedignetur consulatum, quam si illum gerat quivis alius. *G.*

illorum tertii consulatus sui recordatio, donec te consulem videant. Neque enim potest non nimium esse privatis, quod principi satis est. Annuas, Caesar, optantibus, quibusque apud deos adesse consuesti, quorum potens es ipse, votorum compotes facias.

LXXIX. Fortasse sufficiat tibi, tertius consulatus: sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit et induxit, ut te iterum iterumque consu-2lem habere cupiamus. Remissius istud contenderemus, si adhuc non sciremus, qualis esses futurus. Tolerabilius fuit, experimentum tui nobis, 3 quam usum negari. Dabiturne rursus videre consulem illum? Audiet et reddet, quas proxime, voces? praestabitque gaudium, quantum ipse percipiet? Praesidebit laetitiae publicae, auctor eius et caussa? tentabitque affectus nostros, ut solet, 4 cohibere, nec poterit? Erit pietati senatus cum modestia principis felix speciosumque certamen, seu fuerit victa, seu vicerit? Equidem incognitam quandam, proximaque maiorem praesumo laetitiam. Quis enim est tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem consulem speret, quanto 5 saepius fuerit? Alius labores, si non continuo se desidiae ac voluptati dedisset, otio tamen et quiete recreasset: hic consularibus curis exsolutus, principales resumsit; tam diligens temperamenti, ut nec consulis officium princeps, nec principis 6 consul appeteret. Videmus, ut provinciarum desideriis, ut singularum etiam civitatum precibus occurrat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in

6 *apud deos adesse)* *Sic pro *esse* aliorum e MSS. restituit, et coniecturas aliorum firmavit Schwarzius. Idem etiam observat, esse in bonis libris pro *potens es* brevius *potes*: quod eandem hic vim habet. *G.*

Adscivit hoc Gierigius. Vid. I. A. Ernestium ad h. l. *S.*

Caeterum *alicui apud deos adesse* nunc dixit pro, alterius preces suis adiuvare. *E.*

LXXIX, 6 *in audiendo)* *Lipsius suspicatur *adeundo*; cui respondeat illud, *adeunt statim*: sed nec *audiendo* damnat. *G.*

Audiendo unice verum. Opponitur *in respondendo*. *S.*

inclaruisse. Simul cogito, quum sint is
et avocamentum huius, quae quantaeque
seriae et intentae; et a quibus se in tal
recipit, voluptates. Sunt enim voluptates
optime de cuiusque gravitate, sanctitate,
rantia creditur. Nam quis adeo dissolut
non occupationibus aliqua species severit
dat? Otio prodimur. An non pleriqu
pes hoc idem tempus in aleam, stupra
conferebant? quum seriarum laxamenta
vitiorum contentione supplerent.

LXXXIII. Habet hoc primum ma
tuna, quod nihil tectum, nihil occultum
titur: principum vero non modo domos,
bicula ipsa intimosque secessus recludit, o
arcana noscenda famae proponit atque
Sed tibi, Caesar, nihil accommodatius
gloriam, quam penitus inspici. Sunt
praeclara, quae in publicum profers;
minora ea, quae limine tenes. Est mag
quod te ab omni contagione vitiorum

· Membrum illud non post *nuptiarum* inserendum, sed post *liberos*, ut chiasmus sit, a Plinio saepe usurpatus. Duplex *nec* oculos librariorum fefellit. *S.*

8 *voluptates. Sunt enim) Voluptates seriae et intentae* sunt ipsae occupationes Traiani, in quantum etiam has lubenter et cum προθυμίᾳ quadam obit. Interim nimis velim, ut inveniatur liber antiquus, in quo hic sint *occupationes.* Aliud remedium excogitavit Lipsius, si sic legamus: *quae quantaque sint illa seria et intenta — recipit. Voluptates sunt enim, voluptates! quibus optime* etc. *G.*

Praefero Lipsii rationem. Hanc etiam Gierigius ex parte sequitur, sed ordine alio verborum: *Voluptates enim sunt.* perperam. vid. Add. ad 1, 8, 2. *S.*

9 *incidat? Otio*) insit? *At otio* etc. *incidat* mihi hic no sed mea forte culpa.

Schwarzius et Arn aliquot MSS. et edd *insideat*; et sic Gie que expressit. Tamen *dat* magis placet. E enim subindicat, in dissolutis *non semper nunquam* et *casu qu* dere, ut in occupatior et severi esse videant hominis gravitas non occupatus est negotii tius in otio et in volu aestimari debet: *otio* Si praeferas *insideat* illa *raritatis* notio sententia *dissolutis* est. *E.*

Conf. I. A. Ernestius

3 ac revocas, ſed magnificentius, quod tuos. Quanto enim magis arduum eſt, alios praeſtare, quam ſe: tanto laudabilius, quod, quum ipſe ſis opti- 4 mus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius uxor aſſumta, aut retenta patientius: ita foris claros domeſtica deſtruebat infamia: et ne maximi cives haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores 5 erant. Tibi uxor in decus et gloriam cedit. Quid enim illa ſanctius? quid antiquius? Nonne, ſi Pontifici Maximo deligenda ſit coniux, aut hanc, aut ſimilem (ubi eſt autem ſimilis?) elegerit? 6 Quam illa nihil ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vindicat! Quam conſtanter, non potentiam tuam, ſed ipſum te reveretur! Idem eſtis invicem, quod fuiſtis: probatis ex aequo: nihilque vobis felicitas addidit, niſi quod ſcire coepiſtis, quam 7 bene uterque veſtrum felicitatem ferat. Eadem quam modica cultu! quam parca comitatu! quam civilis inceſſu! Mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita inſtituit: nam uxori ſufficit obſequii gloria. 8 An, quum videat, quam te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non et ipſa cum ſilentio incedat? ingredientemque pedibus maritum, in quantum patitur ſexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiamſi diverſa tu facias. Sub hac vero modeſtia viri, quantam debet verecundiam uxor marito! femina ſibi!

LXXXIV. Soror autem tua, ut ſe ſororem eſſe meminit! ut in illa tua ſimplicitas, tua veri-

LXXXIII, 5 *Pontifici Maximo)* Pontifici Maximo ſemel tantum uxorem ducere licebat, ſi credimus Tertull. exhort. ad caſtit. c. 7. de monogam. c. 16. ad uxor. 1, 5. Sic de Diali Flamine Maſurius Sabinus apud Gell. 10, 15. *Uxorem ſi amiſit, flaminio decedit. Matrimonium Flaminis niſi morte dirimi non eſt ius.* His igitur, caſtam et virtutibus omnibus ornatam nanciſci, optabile praeter ceteros erat. *G.*

Vid. I. A. Erneſtius ad h. l. *S.*

6 *probatis ex aequo)* Ante *probatis* Gierigius inſeruit *idem*, quod contextus ei flagitare videbatur. *E.*

Sed ſic *ex aequo* abundat languetque. Melius alii *probati.* *S.*

2 stis. Vos proxime destinationem consulatus mei his acclamationibus approbavistis, ut intelligam, etiam atque etiam enitendum mihi, ut hunc consensum vestrum complectar, et teneam, et in dies 3 augeam. Etenim memini, tunc verissime indicari, meruerit quis honorem, nec ne, quum adeptus 4 est. Vos modo favete huic proposito, et credite, si cursu quodam provectus ab illo insidiosissimo principe, antequam profiteretur odium bonorum, 5 postquam professus est, substiti; quum viderem, quae ad honores compendia paterent, longius iter malui; si malis temporibus inter moestos et paventes, bonis inter securos gaudentesque numeror; si denique in tantum diligo optimum principem, in 6 quantum invisus pessimo fui. Ego reverentiae vestrae sic semper inserviam, non ut me consulem, et mox consularem, sed ut candidatum consulatus putem.

2 *his acclamationibus)* Malim *iis acclamationibus*. *S.*

complectar, et teneam) tuear omni modo, conservem. *E.*

4 *et credite)* intell. *proposito*: credite verum, constans, perpetuum illud fore, si etc. *G.*

quodam) Al. *quondam*. quod melius. Mox Gierigius pro *ab* probabiliter coniicit *sub*. *S.*

5 *quum viderem)* * Rc iterum considerata non puto opus esse, ut contra libros omnes *si* praeponamus: quod Plinius ad propositionem modo capitalem adiecit; haec *quum viderem — malui*, incidens modo est, qua interpretatur illud *substiti*. *G.*

Ineptissime hic parenthesis interponeretur, ut quae vim impetumque orationis misere sufflaminaret. Itaque nullus dubito, *si* inserendum esse, quod car exciderit, facile patet. *S.*

diligo optimum) Acuta et elegans oppositio. Duae notae boni civis, una, *diligere optimum principem*; altera, *invisum esse pessimo*. *G.*

6 *candidatum)* *Quo quidem tempore omnia non modo, quae reprehendi palam, sed etiam, quae obscure cogitari possunt, timemus: rumorem, fabulam fictam, falsam perhorrescimus: ora omnium atque oculos intuemur* etc. Cicero pro Milone 16. *G.*

INDEX VERBORVM ET RERVM

quae literis exprimuntur *Italicis*, non ipsius Plinii verba esse intelligentur.

H.

N.

INDEX *) GRAECORVM.

*) Loca maiora ex 9, 26. huc referre omnia supervacuum visum e[st]

Add. ad Epist. 4, 13, 8.

Vindicavi iam negationem Gesnero ſpuriam viſam ad Epiſt. 5, 17, 6. tetigique hanc anomaliam etiam in Praefat. p. XIV. Locis illis Plinii nunc accedat plane geminus ſimillimusque Livii 4, 31, 4. *et quum ibi quoque religio obſtaret, ne non poſſet niſi ab conſule dici dictator, augures conſulti eam religionem exemere.* ad quem locum Pliniana ſi recordatus eſſet Livii ſoſpitator, non ſcripſiſſet, opinor, de Sigonio, quae perinviti legimus. *S.*

LIPSIAE
EX OFFICINA DÜRRIA.